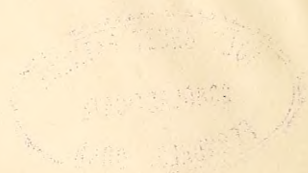

THEOLOGIA
MORALIS.

THEOLOGIA
MORALIS,

QUAM CONCINNAVIT

FRANCISCUS PATRICIUS KENRICK,

ARCHIEPISCOPUS BALTIMORENSIS.

VOLUMEN I.

SECUNDIS CURIS AUCTORIS.

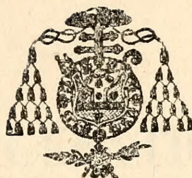

« Nulla ars doceri præsumitur, nisi intenta prius meditatione discatur. Ab imperitis ergo pastorale magisterium qua temeritate suscipitur, quando ars est artium, regimen animarum ? » — S. Gregorius M. *Reg. Past.* C. I.

MECHLINIÆ.

H. DESSAIN, SUCCESSOR P. J. HANICQ,
SUMMI PONTIFICIS, S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE
ET ARCHIEP. MECHL. TYPOGRAPHI.

M. D. CCC. LX.

ENGELBERTUS,

MISERATIONE DIVINA TITULI S. BARTHOLOMÆI IN INSULA S. R. E. PRESBYTER CARDINALIS STERCKX, ARCHIEPISCOPUS MECHLINIENSIS, PRIMAS BELGII, PRIMARIA ORDINIS LEOPOLDINI BELGICI TORQUE, NECNON PRIMARIA ORDINIS LEOPOLDINI AUSTRIACI CRUCE CONDECORATUS, ETC.

Omnibus has visuris Salutem in Domino.

Non modo libenter annuimus, ut *Theologiæ Moralis*, quam concinnavit Rdmus F. P. Kenrick, Archiepiscopus Baltimorensis, editio nova in hac nostra civitate in publicam lucem proferatur; verum etiam nobis maxime gratulamur, quod Illustrissimus ille tam spectatæ pietatis ac eruditionis Antistes typographum diœcesis nostræ elegit; quum ea occasione datum nobis sit palam profiteri, quanto studii ac venerationis sensu afficiamur erga eruditissimum illum virum, firmissimum rei catholicæ in fœderatis Americæ statibus columen atque ornamentum.

Datum Mechliniæ, 1 Septembris 1860.

ENGELBERTUS Card. Arch. Mechl.

PRÆFATIO.

Tractatus de christiana ethice universa iterum in lucem damus, quæ tradiderunt principia insignes theologi nostratium usibus idonea aptantes. Quum jus commune Anglicum, a cæsareo diversum, nostrarum legum basis sit, et singulorum Statuum instituta concordia varietate quadam distinguantur, oportuit plurima tractare quæ antecessores nostri juris civilis cultores alia prorsus ratione investigarunt. Servitus etiam in nonnullis provinciis vigens quæstionum segetem præbet, quas prætermiserunt qui per sæcula proxime elapsa floruerunt in Europæ regnis. Difficultates aliæ enatæ ex societate coalescente, civibus nullo religionis vinculo conjunctis, unicuique permissa facultate suo utendi arbitrio, salva pace publica, solvendæ erant, ut omnium jura servarentur, morum regula illæsa. Non igitur inutile vel supervacaneum fuit opus quod suscepimus, ut doctorum hominum insistentes vestigiis, et rerum experientia edocti, semitam tutam theologiæ candidatis et animarum rectoribus, quibus non licet patria ignorare instituta,

*.

indicaremus. Placuit ad calcem paginæ legum civilium dare excerpta, vel etiam quæ scripserunt plerique ab Ecclesia alieni, testes veluti inviti veritatis. Hæc Anglico plerumque idiomate conscripta nostratibus subsidio esse possunt, quæ tamen aliis prætermittere licet. Novam hanc operis editionem studio ampliori, consilio eruditorum, et rerum experientia, emendatam, ex prelo Europæo dandam curavimus, quum pleraque iis qui jure Anglico utuntur possint haud esse ingrata, aliis etiam qui nosse cupiunt quo successu morum principia in scholis recepta rerumpublicarum nostrarum conditioni attemperentur.

Baltimori, Festo die Nativitatis B. M. V. 1859.

INDEX.

Procemium. . . . . . xiij.

TRACTATUS I.

DE ACTIBUS HUMANIS.

C. I. De humana agendi ratione. 1
C. II. De actibus voluntariis. . 3
C. III. De vi, metu, et concupiscentia. 7
C. IV. De ignorantia. . . . 9
C. V. De actuum humanorum morali specie. 14
C. VI. De animi perturbationibus. 19

TRACTATUS II.

DE CONSCIENTIA.

C. I. De conscientia vera et erronea. 25
C. II. De conscientia scrupulosa. 26
C. III. De conscientia dubia. . 28
C. IV. De sententiis probabilibus. 31

TRACTATUS III.

DE LEGE DIVINA.

C. I. De Lege Naturæ. . . 35
C. II. De Lege Veteri. . . . 38
C. III. De Lege Nova. . . . 41
C. IV. De Decalogo. . . . 43
C. V. De primo præcepto. . . 46
C. VI. De secundo præcepto.
§ I. De blasphemia. . 47
§ II. De maledictione. . 49
§ III. De juramento. . 50
C. VII. De tertio præcepto.
§ I. De obligatione diei Dominicæ servandæ. 57
§ II. De operibus vetitis. 59
§ III. De excusationibus. 60
C. VIII. De quarto præcepto. . . 63
C. IX. De quinto præcepto.
§ I. De homicidio. . . 66
§ II. De sui suorumque defensione. . . 67
§ III. De abortu. . . 71
§ IV. De sui ipsius cæde. 73
§ V. De malefactorum supplicio. . . 76
§ VI. De tyrannorum nece. 78
§ VII. De duello. . . 79
C. X. De sexto præcepto. . . 81
C. XI. De septimo præcepto. . 85
C. XII. De octavo præcepto.
§ I. De mendacio pernicioso. . . 90
§ II. De mendacio officioso. 91
§ III. De mendacio jocoso. 94
§ IV. De vocibus ambiguis. 95
§ V. De simulatione. . 98

C. XIII. De prava cupiditate.
§ I. De muliere concupiscenda. . . 100
§ II. De rerum cupidine. ibid.

TRACTATUS IV.

DE LEGIBUS ECCLESIASTICIS.

Pars I. De Legibus ecclesiasticis in universum.

C. I. De potestate leges ferendi.
§ I. De potestatis origine. 101
§ II. De legum latoribus. 103
§ III. De legum ecclesiasticarum materia. 104
C. II. De legum obligatione.
§ I. De promulgatione legum. . . 107
§ II. De conscientiæ ligamine. . . 108
§ III. De modo legis servandæ. . . . 109
§ IV. De iis qui legibus ligantur. . . 111
C. III. De interpretatione legum. 112
C. IV. De consuetudine. . . 113
C. V. De pœnis. . . . 115
C. VI. De dispensatione. . . 117
C. VII. De privilegiis. . . . 121

Pars II. De præceptis Ecclesiæ.

C. I. De Missa audienda. . . 124
C. II. De Confessione annua. . 129
C. III. De Communione paschali. 131
C. IV. De jejunio et abstinentia. 132
C. V. De Decimis solvendis. 140
Appendix I. Juris Ecclesiastici fontes. 143
Appendix II. De Regularium privilegiis. 147

TRACTATUS V.

DE JURE GENTIUM.

C. I. De Juris Gentium origine. 151
C. II. De Rerum divisione. . 152
C. III. De Gentium juribus. . 154
C. IV. De Gentium commercio.
§ I. De mercium commutatione. . 156
§ II. De alienigenarum accessu. . . 157
C. V. De bello. . . . 159
C. VI. De servitute. . . . 164

TRACTATUS VI.

DE LEGIBUS CIVILIBUS.

C. I. De potestatis civilis origine. 169
C. II. De lege civili. . . 173
C. III. De legum civilium obligatione. 175
Appendix. De legum civilium varietate. . 182

TRACTATUS VII.

DE PECCATIS.

C. I. De peccatorum divisione. 185
C. II. De peccatorum distinctione.
§ I. De specie diversa. 188
§ II. De numero peccatorum. . . ibid.
§ III. De gravitate peccatorum. . . 190
C. III. De peccato mortali et veniali. 192
C. IV. De peccatis capitalibus.
§ I. De superbia. . 195
§ II. De avaritia. . 197
§ III. De invidia. . 199
§ IV. De ira. . . ibid.
§ V. De acedia. . . 203
§ VI. De gula. . . 204
§ VII. De luxuria. . 208
C. V. De pravis desideriis. . 215

TRACTATUS VIII.

DE OBLIGATIONIBUS SPECIALIBUS.

C. I. De obligationibus clericorum.
§ I. De clericis minoribus. 219
§ II. De castitate servanda. ibid.
§ III. De officio recitando. 220
§ IV. De obedientia. 224

§ V. De his quæ clericis vetantur. . 225
§ VI. De obligationibus Episcoporum. 227
§ VII. De Parochorum obligationibus. 230
C. II. De obligationibus Religiosorum.
§ I. De Professione. 232
§ II. De Castitate. 235
§ III. De Paupertate. 238
§ IV. De Obedientia. 240
C. III. De Parentum obligationibus. 242
C. IV. De heris et mancipiis. 245
C. V. De forensibus obligationibus.
§ I. De Judice. . . 250
§ II. De accusatore. . 254
§ III. De testibus. . . 255
§ IV. De reo. . . 258
§ V. De obligationibus advocati. . . 260
§ VI. De obligationibus officialium forensium. . . 263
C. VI. De obligationibus ducum et militum . . 264
C. VII. De ordine civili. . .
§ I. De Magistratibus. 265
§ II. De Legumlatoribus. 266
§ III. De civibus universis. 267
C. VIII. De medicæ artis cultoribus. 268

TRACTATUS IX.

DE VIRTUTIBUS MORALIBUS.

C. I. De Virtute. . . . 271
C. II. De Prudentia. . . . 273
C. III. De Fortitudine. . . 275
C. IV. De Temperantia.
§ I. De virtute hac universe. . . 277
§ II. De sobrietate. 278
§ III. De castitate. 279
§ IV. De modestia. 281
§ V. De ludi oblectamento. 282
§ VI. De curiositate. 284
§ VII. De clementia et humilitate. . ibid.

TRACTATUS X.

DE JUSTITIA.

Præviæ notiones. . . 287

Pars I. De Jure.

C. I. De Dominio. . . . 289
C. II. De iis quæ dominio subjacent. 290
C. III. De Dominis. . . .
§ I. De Dominis civilibus. 293
§ II. De clericorum collegiis. 294
§ III. De bonis ecclesiasticis. 295
§ IV. De Filiisfamilias. 301
§ V. De uxoribus. 302
§ VI. De servis. 304
C. IV. De dominio acquirendo. 305
C. V. De modis acquirendi dominium.
§ I. De occupatione. 307
§ II. De rebus inventis. 308
§ III. De bonis vacantibus. 310
§ IV. De alluvione, specificatione, etc. 311
§ V. De præscriptione. 314
§ VI. De successione. 317
§ VII. De dominii amissione. 321
C. VI. De dominio semipleno.
§ I. De usu. . . 322
§ II. De servitute. 323

Pars II. De Juris alieni violatione.

C. I. De injuria.
§ I. De injuriæ natura. 328
§ II. De impediente a consequendo bono. 329
§ III. De violatione secreti. 331
C. II. De famæ et honoris læsione. 334
C. III. De restitutione.
§ I. De re accepta. 341
§ II. De damno illato. 343
§ III. De damno alieno. 345
§ IV. De cooperantibus. 346
C. IV. De ære alieno. . . 351
C. V. De specialium injuriarum reparatione. . 354

TRACTATUS XI.

DE CONTRACTIBUS.

C. I. De contractus natura.
§ I. Contractuum species. 359
§ II. Qui contrahere possunt. 361
§ III. Qui valeat consensus. 362
§ IV. Quæ contractibus insit vis. . . 364
§ V. Conditiones appositæ. 365
C. II. De contractibus gratiosis. 367
C. III. De testamento. . . . 369
C. IV. De deposito, mandato. 373
C. V. De emptione et venditione. 37
C. VI. De usura.
§ I. Quæ sit usuræ natura. 383
§ II. Qui sint tituli ad auctarium. . . 388
§ III. De auctario nimio. 390
§ IV. Usuræ restitutio. 392
§ V. Pœnæ usuræ. . 394
C. VII. De montibus.
§ I. De montibus pietatis. 395
§ II. De montibus profanis. 396
§ III. De actionibus universim. 398
§ IV. De re monetali. 399
C. VIII. De cambio et censu. . . 400
C. IX. De societate. . . . 403
C. X. De cautionibus. . . 404
C. XI. De emphyteusi. . . 406
C. XII. De ludo. . . . 407
Appendix. Propositiones damnatæ. . . 411

THEOLOGIA MORALIS.

PROOEMIUM.

1. Theologia Moralis appellatur morum disciplina ex divinis documentis derivata. Quid agere debeamus, quomodo mores nostros componere oporteat, docuit nos Deus, non tantum lumine menti intimius affulgente, sed præceptis primis hominibus datis, et lege in monte Sinai lata, sicut et plurimis quæ Christus Dominus tradidit. « Quia homo, » inquit S. Thomas, « ordinatur ad finem beatitudinis æternæ, quæ excedit proportionem naturalis facultatis humanæ, ideo necessarium fuit, ut supra legem naturalem et humanam dirigeretur etiam ad suum finem lege divinitus data. Secundo, quia propter incertitudinem humani judicii, præcipue de rebus contingentibus, et particularibus, contingit de actibus humanis diversorum diversa esse judicia, ex quibus etiam diversæ et contrariæ leges procedunt. Ut ergo homo absque omni dubitatione scire possit quid ei sit agendum, et quid vitandum, necessarium fuit, ut in actibus propriis dirigeretur per legem divinitus datam, de qua constat, quod non potest errare. »[1] Juxta hanc de morum regulis agunt theologi; quum philosophi ethices disciplinam totam ex rationis dictaminibus, vel hominum consensu, derivent. Quæ Ecclesiæ Præsules lege statuerunt, vel decreto firmarunt, adhibent etiam theologi in moribus informandis. In iis quæ divino aliquo documento, vel Ecclesiæ decreto non innotuerunt, ratio inservit ut investigetur veritas, quæ tamen vix habenda erit explorata, quamdiu altius auctoritatis præsidium defuerit. Hinc fit ut theologi in diversas abeant plerumque sententias de plurimis quæ ratiocinando deducuntur ex primis morum principiis, vel quæ iis vestiuntur adjunctis, quæ difficultatem novamque rerum speciem efficiunt. Non igitur ea a nobis expectanda est in hac disciplina tractanda sententiarum certitudo, quæ in dogmatibus vindicandis habetur; sed pro rerum indole verosimilitudo in plurimis tantum quærenda erit.[2]

2. Ex iisdem quibus dogmata fontibus morum principia emanant: nam Scriptura imprimis continentur, et Traditione innotescunt, cujus monumenta præclara in sanctorum Patrum scriptis habentur. Equidem veterum scripta non exhibent accuratissimam hanc et fusiorem disciplinæ rationem, qua morum principia enucleatius exposita singulis quæ in dies occurrunt accommodantur; nam plerumque sacris concionibus virtutes commendabant, et in vitia invehebantur, privatim veluti per manus tradentes regendi animas artem.

(1) 1, 2. qu. xci. art. iv. Resp.

(2) « In moral things there cannot ordinarily be a demonstrative or mathematical certainty; and in morality we call that certain, that is, a thing to be followed and chosen, which oftentimes is but very highly probable; and many things do not attain that degree; and therefore, because it is very often impossible, it is certainly not necessary that the direct judgment should be sure and evident in all cases. » Jeremias Taylor, Episcopus Anglicanus, in opere Morali dicto *Dactor Dubitantium*, or the *Rule of Conscience*, ch. ii. p. 39. London, 1660.

Attamen in Tertulliani, Cypriani, Chrysostomi, Augustini aliorumque scriptis reperiuntur quidam casus singulares, in quibus quid liceat disceptatur, et morum principia optime exponuntur: quæ sua fecerunt qui deinceps morum disciplinam Scholarum methodo tractarunt. Claret præ omnibus sui ævi ethices christianæ cultoribus S. Thomas Aquinas, quem non immerito, ob ingenii claritatem, Scholarum Angelum dixerunt posteri: cujus scripta purissimam sanctissimamque disciplinam accurate et feliciter explicant: quæ idcirco diurna nocturnaque versavimus manu, ut tanto ductore, inoffenso decurramus pede semitam hanc satis asperam. Equidem ex quo theologi cœperunt disciplinam morum adeo diligenter persequi, contigit, quod timendum erat, humano ingenio ex certis principiis ratiocinia ad res remotissimas tenui deducenti filo, errorem aliquando pro veritate haberi. Ea tunc rectorum Ecclesiæ solicitudo, quæ in fidei integritate tuenda omni claruit ævo, emicuit etiam in morum vindicanda puritate: nam rejectæ sunt et damnatæ plurimæ propositiones a nonnullis theologis excogitatæ, qui nimio flagrabant studio hominum culpas extenuandi. Plerique quidem nihil cupiditati dederunt, nec vitiis ullatenus patrocinari voluerunt; sed salutis humanæ studio, ea a graviore culpa vindicare studuerunt, quæ divinæ legi adversari haud manifesto videbantur: qua ex occasione offenderunt nonnumquam viri doctissimi piissimique, humani aliquid passi. Cæterum egregie de re christiana meriti sunt ethices sacræ auctores, inter quos Suaresius, Lessius, De Lugo, ut de innumeris aliis sileam, immortale sibi decus pepererunt. De rebus equidem lubricis fusius nonnemo egit, sed ut evitandæ innotescerent, et vulneribus adhiberentur remedia: numquid de re humana non bene merentur medici qui fœda quæque ulcera pertractant, et ut alios artis medendi imbuant principiis, omne quod hominis est explicant, subjiciuntque oculis discentium? Purissimæ sane vitæ Sanchez de matrimonio scribens, ea exposuit quæ pleraque scitu sunt necessaria, ut animabus medeatur qui difficilem hanc artem profitetur. Immerito eum aliosque iniquiores in matrimonium, et turpis curiositatis reos designat Jeremias Taylor: qui alioquin fatetur morum disciplinam apud suos neglectam ex quo confessionis usus viluit. [1]

3. Inter recentiores ethices cultores eminet S. Alphonsus de Ligorio, qui sæculo proxime elapso floruit, nostra ætate sacris Ecclesiæ honoribus auctus. Evolvisse videtur libros fere omnes de hac disciplina tractantes, scientiæ adjungens rerum peritiam; per annos enim plurimos in animarum cura versabatur: adeo ut studii et exercitii fructus in Theologia Morali quam scripsit, nobis reliquerit. Hanc semper præ manibus habuimus; dum opus hoc nostrum qualecumque pararemus, ejusque exscripsimus sæpe sæpius verba, secuti libenter auctoritatem, quam magnam esse constat ex S. Pœnitentiariæ responsis, [2] et etiam ex Pii IX. documentis. Nostro tamen usi sumus judicio, tenui licet et infirmo, cui nihil petimus fidendum, nisi quatenus suffragetur auctoritas et rationum momenta.

(1) Negotia muniaque ministrorum prætexens animadvertit: « It was the less wonder that in the Reformed Churches there hath been so great a scarcity of books of cases of conscience; though it is not to be denied but the careless and needless neglect of receiving private confessions hath been too great a cause of our not providing materials apt for so pious and useful a ministration. » *Ductor Dubitantium*, Pref. (2) Die 5 Julii 1831.

THEOLOGIA MORALIS.

TRACTATUS I.

DE ACTIBUS HUMANIS.

CAPUT I.

DE HUMANA AGENDI RATIONE.

1. Sacra morum disciplina actus hominum respicit, quos, Deo auctore, dirigit, ut legi ab ipso datæ conveniant, justissime alioquin damnandi. Ab his igitur initium ducere solent theologi, inquirentes quid habeant probandum vel improbandum, ex divinæ legis auctoritate. Physicorum est actus prout in se sunt spectare : philosophorum eos, ratione magistra, perpendere : theologorum autem, rationis dictaminibus adjungere Dei jubentis auctoritatem, qua et norma agendi pateat, et necessitas obtemperandi. Non autem omnes hominum actus subjacent legi : quidam enim fiunt ab homine nil advertente, vel nullo utente voluntatis arbitrio; uti qui dormientibus contingunt : quidam sunt actus naturales, uti respiratio, sanguinis per venas cursus : alii autem deliberante ratione fiunt, qui proinde legibus regi possunt. Verbis S. Thomæ discrimen istud explicare juvat.

2. « Actionum, quæ ab homine aguntur, illæ solæ proprie dicuntur humanæ, quæ sunt propriæ hominis, in quantum est homo. Differt autem homo ab irrationalibus creaturis in hoc, quod est suorum actuum dominus. Unde illæ solæ actiones vocantur proprie humanæ, quarum homo est dominus. Est autem homo dominus suorum actuum per rationem et voluntatem : unde et liberum arbitrium esse dicitur facultas voluntati et rationis. Illæ ergo actiones proprie humanæ dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedunt : si quæ autem aliæ actiones homini conveniant, possunt dici quidem hominis actiones, sed non proprie humanæ, cum non sint hominis in quantum est homo. » [1] Eas actiones quæ « non procedunt ex deliberatione rationis, quæ est proprium principium humanorum actuum » [2] recte negat esse humanas. Dum igitur de moribus agimus, intelligendi sumus de actibus vere humanis, qui deliberante ratione fiunt, loqui.

3. Agit homo propter finem, qui proinde actui speciem suam tribuit; nam « possibile est quod unus actus

(1) 1. 2. qu. I. art. I. *Resp.*

(2) Ibidem. *Ad tertiam.*

secundum speciem naturæ ordinetur ad diversos fines voluntatis : sicut hoc ipsum quod est occidere hominem, quod est idem secundum speciem naturæ, potest ordinari, sicut in finem, ad conservationem justitiæ, et ad satisfaciendum iræ, et ex hoc erunt diversi actus secundum speciem moris, quia uno modo erit actus virtutis, alio modo erit actus vitii. » [1]

4. Finis ultimus quem homo agendo sibi proponit, beatitudo est; ita enim sumus natura comparati, ut nonnisi beati esse velimus ; quod animadvertit olim Augustinus : « Verum est quod omnes homines esse beati velint, idque unum ardentissimo amore appetant, et propter hoc cætera quæcumque appetant. » [2] In eo autem humanus apparet error, quod qua in re beatitudo sit posita, plerique non intelligant, adeo ut eam quærendo fiant miseriores. In divitiis plerique eam quærunt : quæ tamen nonnisi magnis laboribus et conatibus plerumque comparandæ, sæpe sequentem fugiunt ; possessorem vero solicitum faciunt, et inquietum. Honores munerave publica alios alliciunt : quos videris ad culmen niti per aspera quæque anxios et fatigatos, in ipso rerum fastigio plurimis solicitudinibus infelices. Utique nulla inde derivatur voluptas, quæ vera sit, nisi ex virtute et animi præstantia derivetur. Famæ aura levis et inconstans, animam non explet esurientem. Potestas quæ rectoribus populorum competit, metum haud depellit animo, quem potius curis obruit : quod Boetius pulchre animadvertit : « Potestas humana solicitudinum morsus expellere, formidinum aculeos vitare nequit. » — « Potentem censes, cui satellites latus ambiunt ? qui quos terret ipse plus metuit ? » [3] Qui reponunt beatitudinem in affectibus quibus homines se invicem prosequuntur, et præsertim conjugum inter se, parentum erga filios, [4] haud cogitant quantum inde doloris nascatur, dum alter de alterius affectu dubitat, vel ejus dolet infortunio. Falluntur etiam qui in facultatum mentis, vel virium corporis exercitio constituunt felicitatem : [5] quamvis enim inde derivetur nonnulla voluptas, plerumque parva est et solicitudine plena. Occupatum quis potest tenere animum, quin sit beatus, uti quotidiano rerum usu liquet. Ad altiorem beatitudinis fontem recurrendum est; et agnoscendum, animum nostrum nonnisi in Deo summe beatum esse posse, qui solus omnia nostra desideria valet explere, quique animum facit tranquillum et beatum, etiam in hac vita, componens et regens motus, et voluntatem humanam divinæ in variis rerum vicibus subjectam tenens, ideoque lætam. Merito Augustinus ait : « Ut vita carnis anima est, ita beata vita hominis Deus est. » [6] « Fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. » [7]

5. Quamvis autem in Deo beatitudo, quam necessario expetimus, reperiatur, nulla tamen naturæ necessitate in eum ferimur : sed voluntatis electione varia amplectimur subsidia quibus felices evadamus. Equidem si Deus clare videretur, uti Sancti in cœlo eo fruuntur, fieri non posset ut eum toto voluntatis affectu haud amplecteremur ; sed « videmus nunc per speculum in ænigmate : » [8] ideoque pro voluntatis arbitrio, quæ sensibus nostris subja-

(1) 1. 2. qu. I. art. III. *Ad tertiam.*
(2) L. xiii. de Trin. c. v.
(3) L. iii. de consol. prosa v.
(4) Paley, Moral Philosophy, l. i. c. vi.
(5) Ibidem.
(6) L. xix. de civ. Dei c. xxvi.
(7) L. i. Confess. c. i.
(8) I. Cor. xiii. 12.

cent bona, seu vera, seu speciem præ se ferentia, persequimur.

6. Beatitudo, quæ justis merces servata est, in Dei visione qua fruentur, posita est, quæ eos ipsi similes quodammodo efficiet : « Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. » [1]

7. Præter finem ultimum quem homo agendo quærit, fines alii sunt qui propinquius attinguntur, sed ultimo fini inserviunt. Sic conservatio sanitatis finis est, ob quem quis animum a nimio studio aliquantulum relaxat : sed et ad gloriam Dei potest referri, si quis, scilicet, cupiat valetudine frui robusta, ut Deo famuletur. [2]

CAPUT II.

DE ACTIBUS VOLUNTARIIS.

8. Actus voluntatis *elicitus* dicitur quem voluntas ipsa producit : v. g. amor, odium : actus *imperatus* nuncupatur, qui ex voluntatis imperio ab alia facultate fit : sic meditatio fit a mente, voluntate imperante. Quod fit contra voluntatis nisum, vi externa, non est actus imperatus : veluti si manus brachio alieno arrepta ad aliquid extendatur. *Voluntarii* sunt, quicumque actus fiunt ex principio quod est intra, prævia finis cognitione : *liberi* autem, qui fiunt ex voluntatis arbitrio et electione, nulla necessitate eam determinante. Beatitudinis desiderium voluntarium est, voluntas enim in eam fertur, prævia affulgente cognitione : haud tamen dicendum est liberum, quum homo ita constitutus sit natura, ut ab eo nequeat se abstinere. « Sic beati esse volumus ut esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsus velle possimus. » [3] Liberi autem sunt actus qui fiunt ad eam consequendam ; nam inter subsidia eligit homo, ex voluntatis arbitrio, quæ eum faciant felicem : sæpe tamen suo decipitur ingenio.

9. Vera libertatis notio omnem necessitatem excludit, et arbitrium indicat voluntatis, quod *indifferentia* vocatur; scilicet eam notat voluntatis vim ac potestatem, qua, positis omnibus quæ ad agendum requiruntur, agere vel non agere, pro sua electione et determinatione, valeat. Vanam tantum speciem exhibent, qui voluntatem a concupiscentia vel gratia determinari existimantes, eam liberam prædicant eo quod in illa determinatione sibi complaceat, quamvis necessario ; nec enim a voluptate illa, in illis rerum adjunctis, eam se posse cohibere censent. S. Thomas e contra dicit : « Ad rationem liberi arbitrii pertinet, ut indeterminate se habeat ad bonum, vel ad malum, quia liberum arbitrium per se in bonum ordinatum est, quum bonum sit objectum voluntatis, nec in malum tendat, nisi propter aliquem defectum, quia apprehenditur ut bonum : quum non sit voluntas, aut electio nisi boni, aut apparentis boni. Et ideo ubi perfectissimum est liberum arbitrium, ibi in malum tendere non potest : sed hoc ad libertatem arbitrii pertinet, ut actionem aliquam facere, vel non facere possit : et hoc Deo convenit : bona enim, quæ facit, potest non facere, nec tamen malum facere potest. » [4]

10. Probavimus alibi hominem, etiam

(1) Joan. iii. 2.

(2) « Even he must have many ends, besides the *far end* : but then they will conduct to that, be subordinate, and in some way or other capable of being referred to that. » Paley's Moral Philosophy, l. 1. ch. vi.

(3) Aug. in Enchir. c. cv.

(4) In 2 dist. xxv. quæst. 1. art. 1. ad secundum. « If all our actions were predetermined, then one man were not better than another, and there could be no difference of rewards in heaven or earth ; God might give what he please, but

in hac naturæ lapsæ conditione, liberum esse ab omni absoluta necessitate, seu illa constanti et invariabili, quæ ex natura fatove derivatur, seu *variabili*, quæ ex concupiscentiæ et gratiæ lucta et vi varia repetitur.[1] Merito idcirco sacer scriptor arguit peccatorem qui audet suas culpas in Deum rejicere : « Non dixeris : Per Deum abest (*sapientia*) : quæ enim odit, ne feceris. Non dicas : Ille me implanavit : non enim necessarii sunt ei homines impii. Omne execramentum erroris odit Dominus, et non erit amabile timentibus eum. Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata et præcepta sua : si volueris mandata servare, conservabunt te, et in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam et ignem : ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum : quod placuerit ei, dabitur illi. »[2] Quod autem homo aliquando se necessitate quadam ferri in vitia sentiat, sua culpa contingit, quum ea negligat præsidia, quibus infirmitati suæ consuleretur. Oratio et vigilantia præcipue adhibendæ sunt ut reprimatur cupiditas, et filiorum Dei libertas omni necessitatis vinculo immunis servetur : « Non est igitur impunitatis securitas in necessitate peccandi : sed ut non obsit ista necessitas, donat ille cui dicitur : « de necessitatibus meis » erue me. »[3] Ita præclarus gratiæ vindex Augustinus.

11. Voluntarium *actuale*, seu *formale*, dicitur quod quis actu vult : voluntarium *virtuale* quod vult quidem, quamvis actu de eo non cogitet, agens ex prævia voluntate cujus effectus manet. Sic sacerdos qui accessit ad altare ad celebrandum Sacrum, illud censetur velle, etiam dum totus intentus verbis recitandis, nil de Sacrificio cogitat. Voluntarium *habituale* est quod ex consuetudine et voluntate non retractata fit, quin advertatur. Sic juramenta ex consuetudine aliquando proferuntur, quin mens ad ea ullatenus se advertat. Quæ in somnis contingunt ex consuetudine haud retractata, voluntaria *habitualiter* sunt. Voluntarium *interpretative* dicitur quod quis certo vellet si de eo cogitaret, de quo tamen nullatenus cogitat. Sic moribundi sensu carentis voluntatem Unctionem Extremam et absolutionem suscipiendi interpretatur sacerdos. Attamen præsumptione consensus Episcopi interpretativi uti non licet in Sacramento pœnitentiæ ministrando, quum consensus prævius omnino exigatur ad jurisdictionis exercitium, ne Sacramentum irritum sit.

12. Voluntarium *physice* dicitur quod quis sua voluntate eligit : *moraliter* voluntarium est quod voluntate aliena, quæ sua habetur, eligere censetur. Sic parentum voluntas valet de minoribus ætate in plurimis quæ legum auctoritate aguntur.

13. Voluntarium *expresse* est quod quis, vel vocibus vel aliis signis, se velle indicat : *tacite* voluntarium est quod ex silentio colligitur iis in rerum adjunctis in quibus quis loqui deberet, nisi reapse consentiret. « Qui tacet, consentire videtur. »[4] Filius consen-

he shall reward none, not in any sense whatsoever. » Jer. Taylor, Ductor Dub. l. iv. c. 1. Vol. ii. p. 138.

(1) Theologia Dogmat. Vol. II. tract. viii. c. xiii.

(2) Eccl. xv. 11. Versio Ariæ Montani habet : « Ne dicas : deficit impulsu Domini.... ipse me induxit in errorem.... omne nefas odit Dominus.... ipse hominem creavit ab initio eumque arbitrio consilii sui permisit. Adjecit mandata et præcepta. Si volueris, mandata servabis, optimæque voluntatis fidem præstabis. »

(3) L. 1. oper. imperf. cap. 106.

(4) Reg. xliii. in 6.

tire censetur, quando tacet, parente ejus nomine sponsalia contrahente. [1] Attamen pluries contingit silentium nihil valere ad voluntatem probandam. Creditore interrogante aliquem extra judicium, utrum ei non debeat pecuniam, hujus silentium non potest in probationem adhiberi. [2] Quoties verosimilis silendi ratio ex prudentia, vel metu, vel alio capite derivatur, consensus voluntatis non est præsumendus. Vir bonæ famæ a vili homine gravissimi criminis publice accusatus, non censetur illud fateri, quamvis atrocem manifestamque calumniam patienti animo ferat.

14. Voluntarium *negativum* dicitur quod voluntas sinit contingere, quin repugnet, « sicut submersio navis dicitur esse a gubernatore, in quantum desistit a gubernando. » [3] « Sic voluntarium potest esse absque actu, quandoque quidem absque actu exteriori cum actu interiori, sicut cum vult non agere : aliquando autem etiam absque actu interiori, sicut cum non vult. » [4] Sic pravæ cogitationes quas quis rejicere negligit, voluntariæ habentur.

15. Voluntarium *directum* vocatur quod voluntas in se amplectitur : v. g. nimiam potationem : voluntarium *indirectum* est quod nonnisi in alio ex quo derivatur, respici videtur : v. g. libidinis motus ex nimia potatione verosimiliter excitandi. Quæ ex causa quam ponimus prævidentur secutura mala nobis imputantur, si *temere*, et nullo jure æquo, causam ponamus. [5] Qui ex lectione libri obscœni libidinem vehementius inflammandam novit, peccat se objiciendo manifesto discrimini, nulla urgente necessitate. Non item medicus res lubricas legendo et pertractando, quibus motus libidinis prævidet excitandos, peccat, si ita ferat scientiæ studium, vel curationis utilitas, dummodo reapse rejiciat omnem pravam delectationem. Quæ non potuerunt prævideri, non imputantur etiam temere et perperam agenti, non enim nisi casu et forte fortuna sequi videntur. Hinc incendium quod contigit, lucerna eversa a dormitante qui somno indulsit, periculum nullum suspicans, non poterit ei imputari, etsi culpandus aliquatenus sit ob negligentiam : imo latroni vix imputandum erit incendium quod casu accidit, dum res raperet. Quæ potuerunt quidem prævideri, sed non debuerunt, nihil scilicet periculi notionem suggessit, vel obligavit quemque ad illud præcavendum, non censentur in causa voluntaria. Sic abortus qui sequitur ex medicina data ad febrim levandam, voluntarius non censetur, quando data est absque abortus voluntate, licet quoddam foret periculum, quod in iis rerum adjunctis vitare non tenebatur medicus, febres corpore deducere tantum studens.

16. Juvat S. Thomæ hac de re recitare verba : « Nocumentum tripliciter se habere potest ad peccatum. Quandoque enim nocumentum quod provenit ex peccato, est prævisum et intentum : sicut cum aliquis aliquid operatur animo nocendi alteri, ut homicida vel fur : et tunc directe quantitas nocumenti adauget gravitatem

(1) Can. *Sufficiat*, causa xxvii. qu. II. C. fin. de Sponsa duorum.

(2) L. Filius. xxix. ff. de interrog. in jure faciendis.

(3) S. Thom. 1. 2æ. qu. vi. art. iii. *Resp.*

(4) Ibidem, *Quia igitur voluntas.*

(5) Attamen in foro civili imputantur ei qui illicito vacat operi : « If a man be doing any thing *unlawful*, and a consequence ensue which he did not foresee or intend, as the death of a man or the like, his want of foresight shall be no excuse; for being guilty of one offence, in doing antecedently what is in itself unlawful, he is criminally guilty of whatever consequence may follow the first misbehaviour. » Blackstone, l. iv. n. 27.

peccati, quia tunc nocumentum est per se objectum peccati. Quandoque autem nocumentum est prævisum, sed non intentum : sicut cum aliquis transiens per agrum, ut compendiosius vadat ad fornicandum, infert nocumentum his quæ sunt seminata in agro, scienter, licet non animo nocendi : et sic etiam quantitas nocumenti aggravat peccatum, sed indirecte : in quantum scilicet ex voluntate multum inclinata ad peccandum procedit, quod aliquis non prætermittat facere damnum sibi vel alii, quod simpliciter non vellet. Quandoque autem nocumentum nec est prævisum, nec intentum : et tunc si per accidens se habeat ad peccatum, non aggravat peccatum directe; sed propter negligentiam considerandi nocumenta quæ consequi possent, imputantur homini ad pœnam mala quæ eveniunt præter ejus intentionem, si dabat operam rei illicitæ. Si vero nocumentum per se sequatur ex actu peccati, licet non sit intentum, nec prævisum, directe peccatum aggravat; quia quæcumque per se consequuntur ad peccatum, pertinent quodammodo ad ipsam peccati speciem : puta si aliquis publice fornicetur, sequitur scandalum plurimorum; quod quamvis ipse non intendat, nec forte prævideat, directe per hoc aggravatur peccatum. » [1]

17. « Hic advertere oportet, » inquit S. Alphonsus, « quod ut aliquis effectus sequens suam causam jam voluntarie positam, dicatur et ipse voluntarius indirecte in causa, et simul imputetur ad meritum vel demeritum, tria concurrere debent : 1. quod agens ponendo causam advertat, saltem in confuso, hujusmodi effectum fore ex illa causa sequuturum : 2. quod possit impedire talem effectum causam tollendo : 3. quod teneatur tollere, vel illam non ponere. Ita S. Thomas 1. 2. qu. 20. art. 5. ubi ait : « Eventus » sequens . . . si est præcogitatus, » manifestum est, quod addit ad boni» tatem vel malitiam actus. Cum enim » aliquis cogitat, quod ex opere suo » multa mala possunt sequi, nec propter » hoc dimittit, ex hoc apparet voluntas » ejus esse magis inordinata. » [2] Post aliqua notata pergit Angelici Doctoris verba referre, quæ plenius ex ipso fonte haurire placet : « Si autem eventus sequens non sit præcogitatus, tunc distinguendum est, quia si per se sequitur ex tali actu, et ut in pluribus, secundum hoc eventus sequens addit ad bonitatem vel malitiam actus. Manifestum est enim, meliorem actum esse ex suo genere ex quo possunt plura bona sequi, et pejorem ex quo nata sunt plura mala sequi. Si vero per accidens, et ut in paucioribus, tunc eventus sequens non addit ad bonitatem vel ad malitiam actus. »

18. Animadvertit iterum S. Alphonsus : « Si causa quæ ponitur natura sua inducat talem effectum malum, tamen necessario poni debet, tunc effectus malus, licet prævisus, non tamen volitus et intentus, nullo modo est imputabilis, si aliquam præcautionem operans adhibuerit. Sic non imputatur chirurgo pollutio, quam prævidit sibi sequuturam ex tactu necessario mulieris in partibus verendis, dummodo eam non intenderit. Nec imputatur studenti ob propriam et aliorum utilitatem materiis sexti præcepti, si ipse hujusmodi effectum non intenderit, dummodo complacentiam repellat in actu quo sequitur pollutio. Ratio quia tunc non tenetur causam illam tollere, vel non ponere; et qui utitur jure suo non dicitur causa effectus non intenti, et per accidens sequuti, imo in tali casu videtur magis

(1) 1. 2. qu. lxxiii. art. viii. *Resp.*

(2) Theol. Mor. l. v. Art. ii. x.

pati, quam agere. A fortiori, non imputatur effectus sequens ex causa alias honesta et licita, ut pollutio quæ oritur ex equitatione, vel cibo et potu moderato; tunc enim effectus non intentus est per accidens et secundum S. Thomam l. cit. non est imputabilis. »[1]

19. Quæ ex bonis actibus, vel qui per se licent, desumuntur peccatorum occasiones, non possunt ei imputari qui utitur jure suo, vel qui virtutis studio prudenter agit. Sic mulier quæ munia necessaria pietatis exequitur, non est culpanda, licet maritus inde excandescat, et in maledicta erumpat: sed si contra mariti voluntatem ultra quod præceptum est vacet pietatis officiis, cum pacis domesticæ dispendio, non erit facile excusanda, quum temere det iræ occasionem. Puella quæ modeste ornata in publicum procedit, suo jure utitur, et ideo non est culpanda, licet plures inde libidinis flammas accendi in se experiantur: sed si brachia et pectus denudet, præsertim contra morem regionis, vel alias se induat minus honeste, culpa non erit immunis.

20. Involuntaria *absolute* et simpliciter dicuntur ea quæ nullatenus a voluntate procedunt: v. g. motus pravi qui piis hominibus invitis et reluctantibus insurgunt: stuprum quod patitur virgo, animo, voce, membrisque prorsus repugnans. Involuntaria *secundum quid* a Scholæ doctoribus dicuntur ea quæ voluntas ægre amplectitur, ad malum aliquod declinandum, licet alioquin ea aversetur. Sic projiciuntur merces a nauta ut naufragium evadat: traditur marsupium a viatore latroni: cedit vim inferenti puella, ne resistendo infamiam incurrat. Quæ sunt absolute involuntaria culpa omni carent: Apostolus quippe de motibus rebellibus ait: « Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum. »[2] Quæ sunt quodammodo voluntaria, licet secundum quid involuntaria, culpa non carent, quoties legi divinæ adversantur. Sic adulterium quod admisit mulier, verens ne repugnando rumores excitaret cum famæ jactura, grave crimen est.

CAPUT III.

DE VI, METU, ET CONCUPISCENTIA.

21. Violentia definitur id quod est a principio externo, repugnante eo qui vim patitur. Alia est *simplex* et *absoluta*, quæ infertur contra totum nisum voluntatis, sicuti contigit aliquando martyribus, dum eorum manibus thus vi ingereretur, indeque coram idolis projiceretur. Alia est *secundum quid*, quando quis alium ægre cedentem cogit. Sic aliquis ad furtum, vel cædem, aliquando a sociis, mortis minis impellitur. Ubi violentia est omnimoda et absoluta, tollitur omnis voluntarii ratio, ideoque peccatum est nullum. Idcirco S. Lucia minanti ethnico magistratui eam violandam, respondisse fertur: « Si me invitam jusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. » Augustinus etiam mulieres christianas, quæ, Roma capta, vim a Gothis passæ erant, excusatas habuit quod victorum manus evadere nequirent, nisi se interficiendo, quod nefas erat: « Quidquid alius de corpore, vel in corpore fecerit, quod sine peccato proprio non valeat evitari, præter culpam fit patientis. »[3] Violentia secundum quid, seu quædam vis, non tollit, sed dumtaxat minuit voluntarii rationem. Ideo non excusantur puellæ quæ vim infe-

(1) Theol. Mor. l. v. Art. xiv.

(2) Rom. v. 20. (3) L. i. de civ. Dei c. xvi.

rentibus cedunt, licet animo reluctante: tenentur enim totis viribus repugnare.

22. Vis numquam infertur voluntati, « nam invitus nemo potest velle, quia nemo potest velle, nolens velle. » [1] Ita Anselmus. Quoad actus imperatos voluntatem vim posse pati dicit S. Thomas, eo quod impediatur aliquando ne exequatur quæ proponit : cæterum nullus actus, qui fit absque voluntatis imperio, dicendus est imperatus. Sic si manus inviti admoveatur, et characteres calamo efficiantur, actus hujusmodi non suus, sed alienus est. Communi tamen loquendi ratione vis dicitur illata voluntati, quando vis adhibetur ut voluntatis propositum mutetur, quod fieri quidem nequit nisi proprio voluntatis actu. De actibus violentis dicit Cardinalis Gerdil : « In illis actibus homo violentiam patitur, et quatenus tales actus natura sua subsunt imperio voluntatis, dici potest aliquo sensu etiam vim inferri voluntati, eo quod per actionem externi principii vel non exercentur actus quos imperat, vel quos non imperat, ea obsistente, exercentur. » [2]

23. Metus « est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio. » [3] Gravis dicitur quoties malum aliquod ingens probabiliter videtur futurum : sic carceris diuturni, percussionis violentæ cum mortis quodam periculo, magnæ pecuniæ copiæ amissionis verosimilis, metus gravis censetur. Levis est metus levioris cujusdam damni, v. g. quod quis paucos obolos amittat; vel gravis mali haud verosimilis expectatio : sic dives mercator levi tantum metu tangitur ne omnes suæ naves subito pereant, omnesque sui debitores fiant solvendo impares. *Absolute* vel *relative* metus gravis, vel levis, nuncupatur, prout in se malum grave, vel leve, est, vel respectu personarum. Absolute gravis est metus qui habetur ne hostis subito quem telo conficiat : relative gravis est metus mulieris ne quis eam noctu per vicum transeuntem aggrediatur. Levis est metus *absolute* ejus qui timet ne quis eum vituperet; *relative*, viri robusti timentis ne juvenis, vel vir viribus inferior, eum manu percutiat. Metus non facit quod actus non sit voluntarius simpliciter, sed tantum secundum quid; nam qui metuit, agit quantumvis haud inclinatione voluntatis. Famulus qui timet ne dimittatur, nisi operam præstet hero flagitium patraturo, voluntarie agit, quamvis quodammodo repugnet voluntas : « id enim, » inquit S. Thomas, de metu disserens, « quod per metum agitur, in se consideratum non est voluntarium : sed fit voluntarium in casu, scilicet ad vitandum malum quod timetur. » [4] Quæ fiunt ex metu minorem præ se præferunt gravitatem iis quæ metu nullo urgente facta sunt. [5] Hinc in jure canonico Pontifex decernit leviorem injungendam pœnitentiam episcopis, qui ex metu consenserunt injustæ depositioni episcopi : [6] et metus dicitur attenuare, quin tollat culpam. [7] Cæterum culpa plerumque mortalis manet : sed in iis quæ jure tantum *positivo* sunt præcepta vel vetita, metus ab omni culpa excusat, quum mens non sit legem ferentis, ut cum tanto incommodo et damno lex obliget. Sic excusatur ab audienda Missa, qui veretur ne eum ecclesiam adeuntem inimicus interficiat. [8]

24. *Concupiscentia* plerumque pec-

(1) L. de lib. arb. c. vi.
(2) Tract. de actibus humanis c. i. Prop. i.
(3) Lib. iv. Digest. tit. ii. (4) 1. 2. qu. vi.
(5) 2. 2. qu. cxxv. art. iv. *Resp.*
(6) Cap. *In primis*, caussa 2. qu. i.
(7) Cap. *Sacris*, tit. de his, quæ in metu, etc.
(8) Jer. Taylor Duc. Dub. l. iii. c. i. ait : « No man is bound to go to church on a festival to hear divine service when an enemy lies in wait to kill him : that is, the laws of the church were intended for the good of the soul, and, therefore, not suffered to do hurt to the body. »

cati fomes intelligitur; latius tamen apud theologos patet: sumitur scilicet pro motu quolibet appetitus in res sensibus subjectas. « Per concupiscentiam, » inquit Angelicus Doctor, « voluntas inclinatur ad volendum id quod concupiscit; et ideo concupiscentia magis facit ad hoc, quod aliquid sit voluntarium, quam quod sit involuntarium. » [1] Quæ ex prava consuetudine oritur concupiscentia, peccati rationem auget, quum causa sit omnimodo voluntaria, et deliberato animo foveatur: « Passio autem consequens non diminuit peccatum, sed magis auget, vel potius est signum magnitudinis ejus, in quantum scilicet demonstrat intensionem voluntatis ad actum peccati, et sic verum est quod quanto aliquis majori libidine vel concupiscentia peccat, tanto magis peccat. » [2] Hinc theologi solent dicere concupiscentiam *antecedentem* plerumque minuere peccatum: quo enim major est proclivitas et impetus appetitus, eo minor est facultas resistendi: concupiscentiam vero *consequentem* augere peccatum, quum oriatur ex causa libere posita.

25. Motus concupiscentiæ *primo-primi* a scholasticis dicti, quibus scilicet nullatenus voluntas consentit, quique in nobis oriuntur omnino absque nobis, culpa vacant, quum non sint voluntarii; quapropter damnata est Baji propositio: « Motus pravi concupiscentiæ sunt pro statu hominis vitiati prohibiti præcepto: Non concupisces: unde homo eos sentiens et non consentiens transgreditur præceptum: Non concupisces: quamvis transgressio in peccatum non deputetur. » [3] *Secundo-primi* dicuntur motus quibus voluntas aliquatenus assentitur, quique venialem, vel lethalem, inducunt culpam, prout assensus imperfectus, vel plenus fuerit. Motus autem quos quis in se deliberato animo excitat, omnino voluntarii sunt, et lethales. Ex malitia peccat qui consulto excitat libidinem, calidiori potu, vel obscœnis spectandis; infirmitate vero peccare videtur, qui vehementi titillante libidine assensum voluntatis ægre præbet. Consuetudinis peccata malitiæ tribuuntur ob amorem studiumqne peccati quod fovetur. Qui oriuntur motus pravi reprimendi sunt voluntatis nisu, præsertim si pollutionis secum ferant periculum, ideoque culpa saltem veniali non caret qui iis negligit obsistere; imo gravi tenetur reatu, quoties pollutionem, quam præcavere posset, evenire sinit sua negligentia. Damnata est merito Molinosi sententia: « In occasione tentationum, etiam furiosarum, non debet anima elicere actus explicitos virtutum oppositarum. » [4] Cæterum sæpe præstat mentem alio divertere, ne obsistendo motus fiant vehementiores.

26. « Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ; » [5] scilicet voluptatis studium, avaritia, et ambitio præcipuæ sunt cupiditates quibus homines aguntur. Concupiscentia, de qua agimus, voluptates respicit, quas plerique nimio quærunt studio, frustra allegantes tentationis vim, qua ad peccatum, captivorum instar, trahuntur; nam subsidia quibus superetur adhibeant oportet, gratia divina implorata.

CAPUT IV.

DE IGNORANTIA.

27. Ignorantia quædam *vincibilis*, quædam *invincibilis* dicitur. Ea igitur

(1) 1. 2. qu. vi. art. vii. *Resp.*
(2) Ibidem qu. lxxvii. art. vi. *Resp.*
(3) Prop. 75. (4) Prop. 37. Vide etiam prop. 41. 47. (5) 1 Joan. ii. 16.

ignorantia *vincibilis* dicitur, quæ vitari potuit ac debuit, consuetis ad veritatem detegendam subsidiis adhibitis. *Invincibilis* dicitur, quæ tolli non potuit, diligentia debita impensa. Hanc culpa vacare constat, quum voluntatis consensum, absque quo peccatum non est, tollat; quapropter merito dicit S. Thomas : « Nulla ignorantia invincibilis est peccatum. » [1] Vincibilis ignorantia vel est *affectata*, quando scilicet quis consulto omittit diligentiam studiumque, ne sua munera discat; vel *supina*, quando negligit inquirere, tædio laboris, vel incuria. Psaltes affectatam impii ignorantiam videtur descripsisse : « Noluit intelligere ut bene ageret. » [2] De vincibili ignorantia scribit Augustinus : « Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere quod ignoras. » [3] Utramque describit S. Thomas : « Contingit autem quandoque, quod talis ignorantia directe et per se est voluntaria : sicut cum aliquis sua sponte nescit aliquid, ut liberius peccet : et talis ignorantia videtur augere voluntarium et peccatum: ex intentione enim voluntatis ad peccandum provenit, quod aliquis vult subire ignorantiæ damnum propter libertatem peccandi. Quandoque vero ignorantia, quæ est causa peccati, non est directe voluntaria, sed indirecte, vel per accidens : puta cum aliquis non vult laborare in studio, ex quo sequitur eum esse ignorantem : vel cum aliquis vult bibere vinum immoderate, ex quo sequitur eum inebriari, et discretione carere; et talis ignorantia diminuit voluntarium, et per consequens peccatum. Cum enim aliquid non cognoscitur esse peccatum, non potest dici, quod voluntas directe et per se feratur in peccatum, sed per accidens. Unde ibi est minor contemptus, et per consequens minus peccatum. » [4]

28. Ignorantia quæ dicitur *concomitans*, ea est qua sublata actus æque fieret, ex. gr. : « si voluntas alicujus esset sic disposita, quod non prohiberetur ab actu parricidii, etiam si patrem agnosceret : ignorantia patris non est huic causa peccati, sed concomitanter se habet ad peccatum : et ideo talis non peccat propter ignorantiam, sed peccat ignorans, secundum philosophum in tertio Ethicorum. » [5]

29. De negligentia quæ sit causa ignorantiæ dicit S. Thomas : « Talis negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam, et peccatum, dummodo sit eorum quæ quis scire tenetur et potest. » [6] Attamen si quis de ea doleat, et studium deinceps pro viribus adhibeat, ei imputanda non erunt quæ ex priori negligentia orta sunt. Vehemens aliquis animi motus inordinatus sæpe facit, ut quis ignorans peccet, cupiditati vel odio inserviens. « Ignorantia fit voluntaria ob passionem, quam quis vult deliberate sequi : illi enim qui secundum suam passionem operatur, bene imputabitur omnis pravus effectus tali passioni connexus, licet in particulari non agnoscatur; quia cum homo passionem aliquam amplexatur, consequenter ipse amplectitur omnes effectus communiter ex illa passione provenientes, qui etsi in particulari non prævidentur, prævidentur saltem in confuso. » [7] Ita S. Alphonsus. « Ignorantia fit voluntaria ratione pravi habitus, — et tunc actus mali qui ex malo habitu prove-

(1) 1. 2. qu. lxxvi. art. ii. *Resp.*

(2) Ps. xxxv. 4. Heb. xxxvi. חָדַל לְהַשְׂכִּיל לְהֵיטִיב.

(3) L. iii. de lib. arb. c. xix.

(4) 1. 2. q. lxxvi. art. iv. *Resp.*

(5) Ibidem, art. i. *Resp.*

(6) 1. 2. qu. lxxvi. art. iii.

(7) S. Alphonsus Theol. Mor. l. v. tract. de Pec. c. 1. Dub. 1. n. 4.

niunt, sunt pariter voluntarii. — Ignorantia fit voluntaria et culpabilis... si homo in agendo advertenter negligit adhibere considerationem, quam res agenda meretur. »[1] Ignorantia quæ dicitur *concomitans*, nihil quidem ponit in re; sed prava illa dispositio peccatum est.

30. Equidem dubitari non potest quosdam peccare ex ignorantia, quum Christus ipsos qui eum cruci fixerant, quodammodo excusandos apud Patrem habuit : « Pater, dimitte illis : non enim sciunt quid faciunt. »[2] Eorum crimen hac ratione extenuavit S. Petrus: « Fratres scio quia per ignorantiam fecistis, sicut et principes vestri. »[3] Nemo autem dixerit eos omni vacasse culpa. Animadvertit S. Petrus Chrysologus, de servo qui voluntatem domini non cognovit, et fecit digna plagis : « Iste per ignorantiæ culpas plagas ignorantiæ non vitabit. »[4] S. Bernardus, recitatis Sauli et crucifigentium Dominum exemplis, ait : « Numquid ex his non satis apparet in quantis jaceat ignorantiæ tenebris qui ignorat posse peccari interdum per ignorantiam ? »[5]

31. Ignorantiam invincibilem juris naturalis principiorum dari non posse plerique contendunt; quum enim unicuique sit ratio, cujus sunt manifesta dictamina, vix potest quis ea ignorare, nisi culpa sua, et voluntatis ea aversantis pravitate. Ipsos ethnicos juxta ea judicandos insinuat Apostolus, ea menti veluti impressa referens : « Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt... Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex : qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus. »[6] Cæterum si contingat quemque ignorantia invincibili eorum laborare, reus haberi nequit; quapropter Alexander VIII. merito damnavit propositionem sequentem :« Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato. »[7] Equidem quæ ratio quæritur culpæ a Jansenii discipulis in Adæ peccato, non potest ad ea quæ non necessario inde profluunt referri; sed uniuscujusque libertatis exercitium attendendum est. Hinc si juvenis ignoraverit omnino pollutionis malitiam; si conjux ex ignorantia prolem impediverit, excusatio haberetur : plerumque tamen ipsa ignorantia in culpa causam habet. Negandum non est ignaros quosdam sine culpa esse posse circa ea quæ ratiocinando deducuntur ex juris naturæ principiis, quum gravissimæ nonnumquam inter doctos piosque homines quæstiones de iis agitentur. Sic de mendacio officioso aliquando disputatum est; et de innocentis damnatione a judice, juxta judicii ordinem, inter SS. Thomam et Bonaventuram quæsitum.

32. Jus divinum *positivum*, et revelationem christianam, si quis absque culpa ignoret, reus non erit judicandus, Christo ipso de Judæis dicente : « Si non venissem, et locutus fuissem eis, peccatum non haberent. »[8] Merito igitur damnata est propositio : « Infidelitas pure negativa in iis quibus Christus non est prædicatus, peccatum est. »[9] Equidem Augustinus de ethnicis agens, videtur eos peccati ar-

(1) S. Alphonsus Theol. Mor. l. v. tract. de Pec. c. 1. Dub. 1. n. 1.
(2) Luc. xxiii. 34. (3) Act. iii. 17.
(4) Serm. xxvi. de fideli dispensatore.
(5) Ep. 1. lxxvii. (6) Rom. ii. 14. (7) Prop. ii. inter damnatas, 7 Dec. 1690.
(8) Joan. xv. 22.
(9) Prop. lviii.

guere, et damnandos prædicare : « Illa ignorantia quæ non est eorum qui scire nolunt, sed eorum qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omnino quod crederet, sed fortassis ut minus ardeat; non enim sine causa dictum est : « Effunde iram tuam in gentes, quæ te « non noverunt. »[1] Cæterum intelligendus est loqui de peccatis contra legem naturæ, de quibus Apostolus, loco jam citato, dicit : « Sine lege peribunt : » quæ non censentur invincibiliter ignorasse. S. Bernardus præclare ostendit ignaros legis Christi de baptismo excusari ante eam promulgatam : « Ex eo tempore tantum cuique cœpit antiqua observatio non valere, et non baptizatus quisque novi præcepti reus existere, ex quo præceptum ipsum inexcusabiliter ad ejus potuit pervenire notitiam. »[2]

33. *Ignorantia facti, non juris, excusat*, [3] axioma est quo significatur in judiciis non admitti excusationem, si quis legem ignoraverit, quam omnes nosse censentur; sed rei alicujus specialis ignorantiam posse probabilem subministrare defensionem. Reus judicabitur qui merces lege vetitas in rempublicam invexerit, licet ignoraverit : sed excusabitur a pœna qui chirographum fictum bona fide alteri tradiderit; nam et lex scientiam fraudis exigit. [4]

34. Ignorantia juris humani coram Deo a gravi culpa excusatur, quoties ex gravi negligentia non oritur, habita ratione cujusque muneris, scientiæ, opportunitatum : æquum quippe est non adeo arcte urgendam obligationem eorum quæ legibus humanis decernuntur, ac eorum quæ rerum natura et divina lege nituntur. Cæterum unusquisque diligentiam opportunam et necessariam debet adhibere : secus censebitur velle ignorare, et prætermittere quæ præcipiuntur. Qui consuevit diebus festis adstare Sacro, et ex pastoris monitis nosse dies quibus jejunandum sit, excusatur, si ex necessitate abfuerit, et de die quodam jejunii nihil cogitaverit : sed qui culpa sua abfuit, et de diebus jejunii haud se habet solicitum, culpæ gravis reus est, quoties sua negligentia violat Ecclesiæ præceptum; vel saltem gravis negligentiæ reus est. Qui rure degunt, procul ab ecclesia, debent ex libris dies jejunii festivosque addiscere; nec excusantur, si, ea omissa cautela, passim carnes manducent diebus omnibus, præter diem veneris : quæ quorumdam consuetudo, veluti suo arbitrio jejunandi et abstinendi aliis diebus obligationem tollentium, nullimode probanda est : sed si diligentia plerumque adhibita, aliquando casu omittatur, non erunt facile culpæ damnandi. Facile etiam excusantur qui legere non norunt, et inter acatholicos versantur, neminemque habent qui eos moneat festorum vel

(1) L. de gratia et lib. arb. c. III.

(2) Ep. lxxvii.

(3) Ex Reg. juris. « This must be an ignorance or mistake of fact, and not an error in point of law. As if a man, intending to kill a thief or housebreaker in his own house, by mistake kills one of his own family, this is no criminal action; but if a man thinks he has a right to kill a person excommunicated or outlawed, wherever he meets him, and does so; this is wilful murder. For a mistake in point of law, which every person of discretion not only may, but is bound and presumed to know, is in criminal cases no sort of defence. « *Ignorantia juris quod quisque tenetur scire, neminem excusat*, is as well the maxim of our own law as it was of the Roman. » Blackstone l. iv. n. 27.

(4) « If any one — shall pass, utter or publish or attempt to pass, utter or publish as true, any false, forged, or counterfeit bill or note — *knowing* the same to be falsely forged, or counterfeited. » Act of 25th March, 1824. Laws of Pennsylvania.

esurialium dierum. Si venialis fuerit negligentia discendi, a culpa graviori legis violatio excusabitur.

35. Ignorantia muneris quod quis suscipit, excusationem haud facile admittit, præsertim si, mercede accepta, illud exerceat, vel si gravia incommoda ex errore sequantur. « Omnes tenentur scire communiter ea quæ sunt fidei, et universalia juris præcepta : singuli autem ea quæ ad eorum statum, vel officium spectant. » [1] Equidem nemo tenetur eximiam prorsus ac singularem peritiam artis quam profitetur habere, vel muneris quo fungitur, nisi ipse se ad eam pacto adstringat : sed sufficiens muneris exercendi notitia ab omnibus exigitur, ne fraus fiat iis qui eorum operam, mercede præstita, quærunt, vel detrimentum nascatur. Hinc qui artis medendi vix rudimenta callentes, eam profitentur et exercent, cum manifesto infirmorum vitæ discrimine, gravissime peccant ; qui advocati munere fungentes, vel notarii, vel scribæ, instrumenta sua imperitia ita conficiunt ut robore careant, damna inde obvenientia debent reparare. Qui confessionibus excipiendis vacant, ethices christianæ principia et leges parum edocti, gravissimo versantur in discrimine se aliosque perdendi.

36. Utrum aliquando peccatum admittatur quin rei malitia menti ullatenus obversetur, disputant theologi : sunt enim qui censent de honestate actionis nonnumquam nihil dubitari, licet revera in peccatum imputetur ; quum alii contendant aliqualem dubitationem saltem requiri ut peccatum sit. « Quando nulla talis cognitio, » inquit Suaresius, « in mentem subiit, qua possit voluntas excitari ad quærendam scientiam, non est in potestate hominis se ad illam movere, et consequenter non potest talis ignorantia homini imputari. »[2] Qui igitur rem aliquam facit quam haud suspicatur esse injustam, non peccat, horum theologorum judicio, licet forsan in causa peccaverit. Alii e contra dicunt eum actu peccare, licet de periculo peccandi nil prorsus advertat ; [3] in pœnam scilicet prioris delicti fit, ut non advertat actum esse inhonestum. Hæretici quidem plurima faciunt quibus fidei catholicæ adversantur, nil dubitantes se Deo obsequium præstare : quos tamen superbia et utilitatum suarum studio abreptos, arguunt theologi peccati, tum in causa, tum in rebus singulis quas contra veritatem et pietatem ex præjudicio faciunt. Sic et peccatores alii qui cupiditatibus diu indulserunt, vel qui toti inhiant divitiis, plurima agunt divinæ legi adversa, nil mali suspicantes. Equidem durum videtur asserere quemque peccare, dum deliberante ratione nullam detegit peccati speciem nullumque periculum, imo e contra probante conscientia agit : sed indubium est negligentiam addiscendi et cupiditatum studium esse peccata, et plurima secum trahere, quæ in causa saltem imputantur. S. Alphonsus, postquam de variis rationibus, quibus ignorantia possit esse voluntaria, disseruerat, dicit : « Mihi omnino tenendum videtur, si ignorantia nullo ex prædictis modis fuerit voluntaria, et homo nullam habuerit actualem advertentiam malitiæ, vel periculi, nec directe, nec indirecte, neque in se, neque in sua causa, tunc nullo modo imputantur ei errores quos non advertit. Ratio, quia ut imputentur alicui effectus cujusdam causæ, debet necessario præcedere

(1) S. Thom. 1. 2. qu. lxxvi. art. II. Resp.
(2) In 3. p. t. 5. D. 4. Sect. 8. n. 18.
(3) Vide Bailly Tract. de actibus humanis, c. iv. prop. iv. qu. i.

(saltem in principio) advertentia actualis et expressa malitiæ objecti. » [1] Qui munia religionis omisit discere juvenis, sæpius præcepta Ecclesiæ negligit, vel violat, nil sibi conscius; qui idcirco ad bonam frugem redactus debet de negligentia addiscendi dolere, quæ tot annos in causa fuit cur prætermitteret plurima officia pietatis; sed non constat eum teneri ad singulos actus recensendos qui ex eo capite profluxerunt. Ad fidem conversus non est cogendus ad ea singula referenda quæ omisit vel fecit bona, ut aiunt, fide, quamvis ex ignorantia forsan quæ vinci potuerit : non enim liquet ea fuisse peccata, licet ex ignorantia culpanda orta. Quotiescumque quis in causa advertit effectum secuturum, ad eum declarandum tenetur : nam eum voluntate sua amplexus est; sic si adverterit reipsa peccandi periculum, vel aliqualem habuerit ejus notitiam vel suspicionem, peccati arguendus est : nec enim oportet ut plena et certa malitiæ notitia sit ad peccatum inducendum.

CAPUT V.

DE ACTUUM HUMANORUM MORALI SPECIE.

37. Actus humani spectari possunt quatenus morum regulæ conveniunt, vel repugnant. Quidam sunt natura sua mali : v. g. mendacium, furtum, fornicatio; quidam sunt boni, ex. gr. amor parentum, oratio ad Deum : quidam nullam præ se ferunt malitiam vel bonitatem, *indifferentes* idcirco dicti, uti sunt edere, ambulare, dormire. Quæsierunt theologi utrum actus, qui *in specie*, scilicet in se, nec boni sunt, nec mali, *in individuo* possint malitia et bonitate pariter vacare; aliis verbis, utrum quis aliquid reipsa agat quod morali specie careat. Negans sententia, quæ D. Thomæ discipulorum est, verior videtur; quum enim de actibus qui deliberante animo fiunt sit sermo, eos moralem quamdam speciem desumere ex fine quem sibi quisque proponit, suadet ratio. Cæterum constat plurima fieri quæ merito apud Deum carent, quia fiunt ab injusto, vel non fiunt propter finem supernaturalem : quæ tamen peccata non sunt, quum rationis dictaminibus conveniant, et ad honestum finem dirigantur. Sic manducatio et potus quotidianus ad vitam sustentandam carent vitio, quum finis sit bonus, et rationi congruens; carent autem merito, nisi, quodam saltem pacto, ad Dei gloriam referantur, juxta Apostoli monitum : « Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis : omnia in gloriam Dei facite. » [2] Optime autem animadvertit S. Thomas : « Hoc ipsum quod aliquis agit ordinate ad sustentationem vel quietem sui corporis, ad bonum virtutis ordinatur in eo qui corpus suum ordinat ad bonum virtutis. » [3]

38. Longe distat theologorum sententia, actus dari indifferentes in individuo negantium, ab errore Joannis Huss, qui opera omnia in duas distribuebat classes, pro ea agentium diversitate : « Divisio immediata, » aiebat, « humanorum operum est, quod sint vel virtuosa, vel vitiosa : quia scilicet si homo est vitiosus, et agat quidquam, tum agit vitiose : et si est virtuosus, et agat quidquam, tunc agit virtuose. Quia sicut vitium, quod crimen dicitur, sive peccatum mortale, inficit universaliter actus hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi. » [4]

(1) L. V. Tract. de pecc. c. 1. dub. 1. n. 4.
(2) I Cor. x. 31.
(3) I. 2. qu. xviii. art. ix. ad iii.
(4) Prop. xvi. in Sess. xv. Conc. Const.

Constat e contra, ex theologorum consensu, pium hominem aliquando peccare venialiter, peccatorem autem actus plures elicere culpa carentes : sed non ideo actus aliquis agnoscendus est qui omni vacet nota, prout elicitur ob finem idoneum vel turpem. Equidem Hieronymus ait : « Bonum est continentia ; malum est luxuria. Inter utrumque indifferens ambulare..... Hoc nec bonum, nec malum est : sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam. » [1] Hæc de ambulatione rite dicuntur : nam ex ea nec justitia nec injustitia derivatur : nec ideo omni caret nota ; si enim quis ambulet ad honestam animi oblectationem, actus bonus est, quamvis justitiam non inde comparet, fini sublimiori deficiente. Cæterum si ambulet quis ad ægrotos invisendos, charitate impellente, erit actus non tantum bonus, sed etiam supernaturalis. Si ambulet ad vanam sui ostentationem, erit malus ; imo graviter culpandus, si insidias alienæ virtuti sic struat.

39. Sunt qui cum Augustinianis contendunt omnem actum ad Deum referendum, adeo ut defectu finis, actus, alioquin honestus, culpa veniali inficiatur : quod ex ipsa necessaria rerum omnium creatarum ad auctorem supremum relatione probant, et ex recitato Apostoli testimonio. Sed ad Deum ipsa vi sua et natura refertur actus omnis probus et honestus, ideoque, quoties pravo fine non vitiatur, culpa videtur carere. Quod ad Apostolum attinet, in eo est ut fideles moneat quomodo libertate sua frui oporteat absque aliorum offensione in idolothytis manducandis, ut Dei gloria præ omnibus attendatur, nec quid fiat, ciborum occasione, quod in ruinam cedat animarum. Ideo pergit : » Sine offensione estote Judæis, et Gentibus, et Ecclesiæ Dei. » [2]

40. Externus actus, quum a voluntate totam suam malitiam vel bonitatem derivet, *per se* eam non auget : plerumque tamen ex eo vehementior voluntatis affectus innotescit, et ex adjunctis augetur. Qui pravam voluptatem animo concupivit, jam adulterii in corde reus est, Christo ita docente : [3] sed si, occasione oblata, opus non patretur, non adeo efficax voluntatis propositum noscitur, ac illius qui rem opere complevit [4], qui et diuturniorem fovet peccati amorem, et fit ad peccandum proclivior : « Mala voluntate vel sola, » inquit Augustinus, « quisque miser efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur. » [5] Desiderium efficax pro re consummata habetur quando nequit impleri, subsidiis deficientibus. Hinc S. Bernardus docet desiderium Baptismi sufficere ad salutem, quando suscipi nequit : argumento ducto a cupidine adulterii, quæ reatum inducit : « Quid planius quam quod voluntas pro facto reputetur, ubi factum excludit necessitas ? » [6]

41. *Ex objecto* quod actus attingit modo regulæ morum conveniente, vel repugnante, bonitas vel malitia actus imprimis desumitur. Objectum *physicum* a *morali* distinguendum est : nam quod idem est physice, sæpe est diversum morali respectu. Eadem femina a marito dilecta, et ab alieno, est objectum diversum morale, conjugii et

(1) Ep. lxxiv. ad Augustinum.

(2) I. Cor. x. 32. (3) Matt. v. 28.

(4) « Generally, a design to transgress is not so flagrant an enormity as the actual completion of that design. For evil, the nearer we approach it, is the more disagreeable and shocking : so that it requires more obstinacy in wickedness to perpetrate an unlawful action, than barely to entertain the thought of it. » Blackstone l. iv. n. 15.

(5) L. xiii. de Trinitate, c. v.

(6) Ep. lxxvii.

adulterii. Primaria species moralis ab objecto desumitur : primum enim occurrit menti moralem ejus naturam consideranti. Sic eleemosynarum largitio misericordiæ erga indigentem exercitium primo offert considerandum : furtum rei alienæ injustam ablationem menti statim objicit, ut juxta morum legem de ea judicetur. De Israelitis ad idolorum cultum delapsis dicit Osee : « Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt. » [1]

42. Ex *fine* actus bonitas vel malitia etiam determinatur. Finis internus ille est ad quem actus sua natura tendit : v. g. eleemosynæ ad pauperis levamen : legum latio ad reipublicæ ordinem. Finis externus est quem quis sibi proponit, v. g., ut laudem, vel popularem auram captet. Actus per se malus numquam potest insito sibi vitio privari ex agentis intentione, proindeque mendacium ad vitam alterius servandam peccatum est : quapropter, « non (sicut blasphemamur, et sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala,ut veniantbona:quorum damnatio justa est. » [2] Pulchre Augustinus : « Interest quidem plurimum, qua causa, quo fine,qua intentione quid fiat:sed ea quæ constat esse peccata, nullo bonæ causæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bona intentione facienda sunt. » [3] Quod autem obstetrices Ægyptiacæ præmium a Deo acceperint ; licet mendacio pueros servaverint, contigit ob misericordiam quam exhibuerunt, quæ præmio fuit digna : sed mendacium, quamvis leve, peccatum fuit : « Obstetrices, » inquit S. Thomas, « licet habuerint bonam voluntatem quantum ad liberationem puerorum ; non tamen fuit earum recta voluntas quantum ad hoc, quod mendacium confinxerunt. « [4] At contingere posset ut quis actus malitiam in specialibus rerum adjunctis non perciperet, ideoque ex bona qua egit fide excusaretur.

43. Pravus finis omnino vitiat actum, quum cordis consilia Deo pateant, et præcipue attendantur, utpote actionum origo. « Cum aliquis vult dare eleemosynam propter inanem gloriam, hic est unus actus voluntatis, et hic actus totus est malus, licet non ab omni eo quod in eo est malitiam habet. » [5] Hinc officia humanitatis et charitatis puellæ præstita, ut in peccatum trahatur, omni carent merito et laude, suntque veluti seductionis instrumenta reprobanda. Quæ fiunt ob finem inanem, quin ad vitium referantur, non sunt plerumque inter gravia peccata recensenda, quamvis virtutis laude vacent. Sic orationes Pharisæorum in vicis fusæ pietatis ostentandæ gratia, eleemosynæ, tuba insonante ut convenirent pauperes, distributæ, aliaque opera laudum cupidine vitiata, præmia apud Deum non promeruerunt ; non tamen supplicia inferorum provocassent, si graviora cordis vitia deessent : « Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, et in vicis, ut honorificentur ab hominibus : Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. » [6] Audet dicere Hieronymus : « Martyrium ipsum, si ideo fiat ut admirationi et laudi habeamur a fratribus, frustra sanguis effusus est. » [7] Monito igitur Christi Domini obaudiendum : « Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis : alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis

(1) Osee ix. 10. (2) Rom. iii. 8.
(3) L. contra mendacium, n. 18.
(4) 1. 2. qu. cxiv. art. ult ad 2.
(5) S. Thom. 2. d. xxxviii. qu. I, art. iv. ad 4.
(6) Matt. vi. 2.
(7) In cap. i. ep. ad Galatas.

est. »[1] Mundanda est mentis intentio, ut opera nostra Deo sint grata : « Si oculus tuus fuerit simplex : totum corpus tuum lucidum erit. »[2]

44. Primarius finis ille est quem quis imprimis sibi proponit : finis secundarius aliquando accedit, quo operis valor minuitur, quin penitus tollatur. Sic contingit præconi Dei gloriam et animarum salutem imprimis quærere, quin omnino famæ cupidini renuntiaverit : sic et eleemosynam dat aliquis ut Christo obtemperet, laudem beneficentiæ simul cupiens.

45. Nonnumquam sensus quidam et affectus imperfectus animum cujusquam tangit, quamvis nullatenus sit finis quem sibi proponit. Ex sincero desiderio Deum colendi ingreditur quis templum, de laudibus humanis minime solicitus. Contingit ut a spectatissimo viro videatur, unde fit ut ipse sibi in æstimatione majori qua habendus sit complaceat. Quidquid culpæ in hoc reperiatur, non ideo perit totum orationis meritum, ex studio divini cultus ortum.

46. Ex *circumstantiis*, seu adjunctis personæ, loci, temporis, variatur actionum humanarum moralis species. Quædam *mutant* earum speciem, inducenda oppositione alteri virtuti, vel diversa convenientia. Violenta percussio clerici justitiam et religionem lædit : eleemosyna sacerdoti ægrotanti impensa, præter charitatem, religionis est exercitium. Quædam circumstantiæ augent vel minuunt malitiam vel bonitatem actus, quin speciem diversam adjiciant, *aggravantes* idcirco nuncupatæ. Viduæ parva eleemosyna Deo fuit longe acceptior divitum majoribus donis :[3] proditoris crimen ex magna qua gavisus erat Christi Domini familiaritate auctum magnopere est.[4] Incestus facinus majus est, quo propinquior est gradus. Septem præsertim humanorum actuum adjuncta attendenda sunt, nempe *quis*, *quid*, *ubi*, *quibus auxiliis*, *cur*, *quomodo*, *quando*.

47. *Quis* fuerit imprimis considerandum est : ex personæ quippe dignitate, vel munere, actus bonitas vel malitia persæpe augetur. Humili loco natus mundo nuntium mittens non adeo Deum honorat, ac regni hæres, vel ditissimus nobilisque vir, cui via ad honores patet. Ebrietas admissa ab operario non par est crimen, judicis, vel sacerdotis intemperantiæ. Hinc sacerdotum delicta in Scripturis maxime exaggerantur : « Et nunc ad vos mandatum hoc, o sacerdotes . . . Vos autem recessistis de via, et scandalizastis plurimos in lege. »[5] De clericis dicit Concilium Tridentinum : « Levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant. »[6] Mutatur actus species, quoties ex personæ conditione fit, ut diversæ adversetur virtuti; sicut sanctimonialis impudicitia est religioni et castitati adversa : aggravatur intra eamdem speciem, quando eidem virtuti magis adversatur, sicuti rixa inter homines dignitate præstantes.

48. *Quid* objectum peccati denotat, quale aut quantum fuerit : « dicitur proinde circumstantia, prout designat extraneam quandam conditionem objecto adjunctam. Quod perspicuo exemplo docet S. Thomas : « Nam quod aliquis perfundens alium aqua, eum abluat, non est ablutionis circumstantia. Pertinet enim ad vim aquæ, eidemque est proprium et intimum ut abluat : verum quod abluendo calefaciat, vel infrigidet, quod sanet, vel noceat, hoc advenit ex accidenti,

(1) Matt. vi. 1. (2) Ibid. 22.
(3) Luc. xxxi. 3. (4) Vide Ps. liv. 13.
(5) Malach. ii. l. 8.
(6) Sess. xxii. De Ref. c. i.

estque adeo circumstantia ipsius ablutionis. »[1] Sic sacrilegii malitia major est si ciborium sacris hostiis repletum abripiatur, quam si auferretur calix vacuus. Diversa est species adulterii a fornicatione; conjux enim illius, fœmina soluta hujus objectum est.

49. *Ubi* locum denotat: actus enim inde sumit aliquando speciem diversam malitiæ, aliquando vero gradum majorem. Homicidium in templo sacrilegium est: colloquium turpe longe gravius est, si in eo habeatur.

50. *Quibus auxiliis* quis usus fuerit, maxime interest nosse: nova enim vel major malitia actui ex iis sæpe provenit. Si quis puellam ut seducat, quempiam qui suo nomine eam alliciat mittat, hoc utens subsidio novi peccati fit reus. Si æmulum dejicere munere velit, ideoque calumniis, fraudibus, muneribus utatur, his omnibus diversis rationibus peccat.

51. *Cur* finem alienum, quem quis sibi proposuit, denotat. Juvenis qui surripit pecuniam domino, ut theatrum adeat, vel potui cum sociis indulgeat, vel eam meretricibus largiatur, præter furti peccatum, alias, pro finis ratione, peccat.

52. *Quomodo* fiat actio etiam attendendum est: pudorem virgini vi eripere stuprum est, quum consentientem vitiare sit fornicatio. Iræ excessus ex vehementioribus contumeliis innotescit.

53. *Quando* tempus respicit; si enim quis die Parasceves ebrietati vacet, vel die festo publice vacet operi servili, gravius peccat, ob temporis sanctioris contemptum.

54. Eventus qui ex pravis actibus sequuntur, eorum malitiam augent, quatenus prævidebantur, vel poterant et debebant prævideri. Sic qui ex libris obscœnis, vel alias pravis, lapsus plurimorum sequuntur, scriptoris malitiam ostendunt.

55. Est apud theologos receptum et verissimum axioma: *Bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu*: scilicet ut actus sit bonus, res, finis, et omnia adjuncta, legi morum conveniant oportet: nam si quid desit, malus habendus erit. Sic stipem dare roganti res est per se bona; quod si quis eam conferat in malum finem, v. g., ut seducat puellam, actus pravus est. Si finis æque ac res probandus sit, ratione adjunctorum peccari poterit: qui enim pecuniam confert sese inebriaturo, peccato fomitem præbere, et ideo peccare censetur.

56. Primaria morum regula est Dei voluntas, mandatis suis præsertim patefacta, ad quæ servanda omnino tenemur. Quæ autem adversa nobis contingunt, Deo volente, æquo animo patiamur oportet, quamvis ad ærumnas expetendas nulla nos cogat necessitas. Imo Deus vult nos affectu sincero parentes et propinquos amplecti, quorum infortuniis proinde doleamus necesse est, etsi divinam voluntatem et rerum summum arbitrium tota animi veneratione colamus. « Aliquando bona voluntate, » inquit S. Augustinus, « homo vult aliquid quod Deus non vult, tamquam si bonus filius patrem velit vivere, quem Deus bona voluntate vult mori. »[2] Quando igitur orando dicimus: « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra: » divina impleri mandata optamus: sed non necessario quæ nobis propinquisve nostris contingunt adversa libenter amplectimur, quæ tamen æquo animo ferre oportet.

(1) Gerdil, Tract. de act. hum. c. iii. Vide et S. Thom. ii. 2æ. qu. vii. art. iii. ad 3.

(2) In Enchir. c. CI.

CAPUT VI.

DE ANIMI PERTURBATIONIBUS.

57. His quæ de actibus humanis diximus, nonnulla de affectibus, quos animi perturbationes designat Tullius, passiones vocant scholastici, adjungenda sunt. Passiones vocantur motus animi, seu affectus, qui, quatenus rationis et voluntatis imperio subjacent, boni sunt, vel mali. « Rectus amor, » inquit Augustinus, « omnes istas affectiones rectas habet : metuunt enim peccare, cupiunt perseverare, dolent in peccatis, gaudent in operibus bonis. « [1] Equidem Stoici dicuntur, veluti animi morbos, affectus omnes damnasse : sed a D. Thoma explicantur de motibus extra limites rationis ; quapropter censet illos voce, magis quam sententia, a Peripateticis dissensisse. [2] Amor præcipuus est animi motus, cæterorum radix ; ex eo quippe desiderium nascitur, spesque adipiscendi, cum audacia ad aggrediendum quæ ad id inserviant, et gaudio de bono adepto. Ei opponitur odium mali, ex quo timor fugaque oriuntur, vel tristitia, si malum superveniat. Desperatio etiam obruit animum, quoties nulla spes evadendi affulget.

58. Amor *concupiscentiæ* est quo quis alterum propter suam utilitatem diligit: *amicitiæ* dicitur si dilectus propter se ametur. In bonum amor fertur, sed vana species sæpe nobis illudit : quapropter rerum noxiarum amore abreptos alloquitur Salomon : « Usquequo parvuli diligitis infantiam, et stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient ? » [3] Rerum cognitio ad amorem excitandum inservit, qui maxime accenditur ex animorum similitudine, nisi inde oriatur obex alteri, uti superbis facile contingit. Ad conjunctionem tendit amor : nam affectu amantes unum sunt. Anima sancta Deo amando conjungitur miro prorsus modo : « qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo. » [4] Extra seipsum quodammodo fertur qui ardenter amat, adeo ut sui oblitus in amato conquiescat. Studium inde oritur felicitatis, vel utilitatis amati, quod zelus, quoties de Deo agitur, vocatur, quo se totum flagrasse Christus Dominus testatus est : « Zelus domus tuæ comedit me. » [5] Eliam etiam eo non caruisse liquet : « Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum. » [6]

59. Odium adversatur amori, ex quo tamen oriri dicitur, quatenus ideo quis aliud odit, quod rei dilectæ contrarium sit. Vehemens est animi affectus, et plurima parit mala. Nemo odit seipsum : « Nemo enim unquam carnem suam odio habuit : » [7] ita scilicet sumus natura comparati, ut necessario quisque se diligat. Quod autem Christus neminem dicat discipulum ejus fieri posse, qui animam suam non oderit, [8] intelligitur de minori sui dilectione, quæ divinæ legi subjaceat : necesse quippe est ut quis se Deo minus amet.

60. Veritatem nemo odit nisi natura repugnante : nam intellectui veritas convenit ; sed vitio naturæ fit ut oderint homines quæ suas coercent cupiditates, vel obstant præjudiciis. Hinc Apostolus Galatas interrogat, utrum veluti inimicum eum habeant, eo quod verum tradat : « Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis ? » [9] Terentius dicit : « Obsequium amicos, veritas odium parit. » [10] Tertullianus, de Socrate damnato, quia deos de-

(1) L. xiv. de c. ix.
(2) II. l. 2. qu. xxiv. art. ii. *Resp.*
(3) Prov. i. 22. (4) 1. Joan. iv. 16.
(5) Joan. ii. 17. (6) 3. Reg. xix. 10.
(7) Eph. v. 29. (8) Luc. xiv. 26. Vide Mat. x. 37.
(9) Gal. iv. 16. (10) And. I. 1. 41.

struebat, agens, animadvertit : « Plane olim, id semper est, veritas odio est. » [1] Augustinus etiam : « Homines amant veritatem lucentem, oderunt eam redarguentem. » [2]

61. Concupiscentia est appetitus delectationis ex sensibus derivandæ. Naturale dicitur cibi, potus, aliorumque ad vitam necessariorum desiderium, quod intra quosdam limites consistit, quamvis recurrente eadem necessitate iterum exurgat. « Omnis, qui bibit ex hac aqua, sitiet iterum, » [3] dicit Christus, Samaritanam mulierem alloquens de putei aqua. Nequit quidem bonis terrenis humanum expleri desiderium, quod infinitum quodammodo est. Hinc qui divitiarum coacervandarum studio flagrant, majores cumulos sibi in dies quærunt.

62. Delectatio dicitur motus animi ex præsentia rei dilectæ. Gaudium est delectatio secundum rationem, ex rebus scilicet quæ menti præcipue obversantur : delectamur cibis gustatis ; gaudemus amici consortio. Vehementior plerumque delectatio ex sensibus hauritur, sed perfectior intellectu : « multo enim magis delectatur homo de hoc, quod cognoscit aliquid intelligendo, quam de hoc quod cognoscit aliquid sentiendo : quia intellectualis cognitio et perfectior est, et etiam magis cognoscitur, quia intellectus magis reflectitur supra actum suum, quam sensus : et est etiam cognitio intellectiva magis dilecta. Nullus enim est qui non vellet magis carere visu corporali, quam visu intellectuali, eo modo quo bestiæ vel stulti carent : sicut Augustinus dicit in libro XIV de civitate Dei. Sed si comparentur delectationes intelligibiles spirituales delectationibus sensibilibus corporalibus, sic secundum se, et simpliciter loquendo, delectationes spirituales sunt majores. Et hoc apparet secundum tria, quæ requiruntur ad delectationem, scilicet bonum conjunctum, et id cui conjungitur, et ipsa conjunctio. Nam ipsum bonum spirituale est majus quam corporale bonum, et est magis dilectum. Cujus signum est, quod homines etiam a maximis corporalibus voluptatibus abstinent, ut non perdant honorem, qui est bonum intelligibile. Similiter etiam ipsa pars intellectiva est multo nobilior, et magis cognoscitiva, quam pars sensitiva. Conjunctio etiam utriusque est magis intima, et magis perfecta, et magis firma. » [4] Hinc quamvis delectatio ex tactu præcipua sit quæ ex sensibus derivatur, « si consideremus delectationes visus secundum quod visus deservit intellectui, sic delectationes visus erunt potiores, ex ratione, qua et intelligibiles delectationes sunt potiores sensibilibus. » [5]

63. Ex spe boni adipiscendi delectatio etiam oritur : fit enim quodammodo præsens menti : memoria boni quo quis jam gavisus est delicias cogitanti præbet : sed res præsens longe majori plerumque perfundit mentem gaudio.

64. Tristitia cum delectatione conjungi potest, quando felicitas amissa in memoriam revocatur, et præsens sistitur, statim ploranda. Ipse animi dolor, quem quis abjecit, memoriæ iterum præsens, delectationis præbet occasionem, quatenus quis gaudet se e tantis evasisse malis : « Hæc olim meminisse juvabit. » Ita Virgilius. Psaltes vero : « Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti ; annis, quibus vidimus mala. » [6]

65. Ex aliorum actibus qui nobis prosunt, delectatio oritur, sicut et ex iis quibus quanti nos faciant signifi-

(1) Apologetic. c. xiv. (2) L. x. Confess. c. xxiii.
(3) Joan. iv. 13.
(4) S. Thom. i. 2. qu. xxxi. art. v. *Resp.*
(5) Ibidem, art. vi. *Resp.* (6) Ps. lxxxix. 15.

cent, vel alias nos prosequantur honore : inde enim plerumque fit ut præstantissimi optimique nobis videamur, aliis blandientibus. « Propter hoc homines delectantur in hoc, quod laudantur vel honorantur ab aliis : quia scilicet per hoc accipiunt æstimationem, in seipsis aliquod bonum esse. Et quia ista æstimatio fortius generatur ex testimonio bonorum et sapientum, ideo in horum laudibus et honoribus homines magis delectantur. » [1] Aliis benefaciendo delectamur ob charitatem qua eos amplectimur, et spem quam fovemus mercedis, et optimam in quibusdam naturæ indolem ad benefacta proclivis.

66. Quæ mira videntur, et difficilia intellectu, inquisitionem dum provocant, secreta quadam delectatione titillant animum, quæ in magnam prorumpit lætitiam, si investiganti explorata fiat veritas. Hinc qui novi quid adinvenerunt, extra se delectatione rapi plerumque visi sunt.

67. Id interest discriminis inter delectationem quæ ex sensibus derivatur, et eam quæ mente percipitur, ob cœlestia quibus ornatur anima dona, quod illa pariat fastidium, hæc animam divina beet dulcedine.

68. Fuerunt severiores quidam philosophi qui omnem se respuere delectationem jactabant, sed, ut S. Thomas dicit, male in ea re virtuti consuluerunt : « cum enim nullus possit vivere sine aliqua sensibili et corporali delectatione, si illi qui docent omnes delectationes esse malas, deprehendantur aliquas delectationes suscipere, magis homines ad delectationes erunt proclives, exemplo operum, verborum doctrina prætermissa. » [2] Est igitur delectatio innoxia, imo et bona, quæ rationi conveniat, et homini ad virtutum exercitium animos adjiciant : sed pessima est eorum, « qui lætantur cum malefecerint, et exultant in rebus pessimis. » [3] Pro majori voluntatis delectatione qua virtutem amplectitur, acceptior est Deo ; sed quæ sentitur voluptas non est norma judicandi : sæpius enim animo veluti latet delectationis vis.

69. Dolor motus est animi ex malo præsenti : « sicut ad delectationem duo requiruntur, scilicet conjunctio boni, et perceptio hujusmodi conjunctionis; ita etiam ad dolorem duo requiruntur, scilicet conjunctio alicujus mali, quod ea ratione est malum, quia privat aliquod bonum, et perceptio hujusmodi conjunctionis. » [4] Tristitia arctius sumitur pro animi sensu intimo ex re ingrata concepto. Quando tristitia rationibus supernaturalibus nititur, et intra limites consistit, animum parat lætitiæ : « quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. » [5] « Beati, qui lugent : quoniam ipsi consolabuntur. » [6] « Luctus præsens, » inquit S. Thomas, « ad consolationem futuræ vitæ perducit : quia ex hoc ipso quod homo luget pro peccatis, vel pro dilatione gloriæ, meretur consolationem æternam. Similiter meretur etiam eam aliquis ex hoc, quod ad ipsam consequendam non refugit labores, et angustias propter ipsam sustinere. » [7] Aliquando lætitia miscet se tristitiæ, vel eam statim sequitur, ex re diversa, vel persona alia : solent enim pii homines « gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. » [8] De divina Sapientia dicitur : «Non enim habet amari-

(1) S. Thom. 1. 2. qu. xxxii. art. v. *Resp.*
(2) Ibidem, qu. xxxiv, art. i. *Resp.*
(3) Prov. ii. 14.
(4) 1. 2. qu. xxxv. art. i. *Resp.*
(5) 2 Cor. vii. 10.
(6) Matt. v. 5.
(7) 1. 2. qu. xxxv. art. iii. *Ad primum.*
(8) Rom. xii. 15.

tudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam et gaudium. »[1] Igitur qui Deum contemplantur, nullam inde concipiunt tristitiam : ipse enim dolor ob eum peccato læsum, magnam inducit dulcedinem. Aliquando tamen tædet eos eorum quæ a contemplatione eos retrahunt. Cordis tristitia ex rebus menti intimius obversantibus concepta, longe excedit dolorem ex corporis malo : « omnis plaga tristitia cordis est ; »[2] maxima quippe voce illa « omnis » usu Hebraico designatur.

70. Animi vires tristitia valde minuuntur, unde fit ut mens nequeat eas exercere : corpus etiam plurimum læditur ; viribus enim paulatim deficientibus, languescit. « Animus gaudens ætatem floridam facit : spiritus tristis exsiccat ossa. »[3] « Sicut tinea vestimento, et vermis ligno : ita tristitia viri nocet cordi. »[4] « A tristitia enim festinat mors, et cooperit virtutem, et tristitia cordis flectit cervicem. »[5] « Tristitia, » judice S. Thoma, « inter omnes animæ passiones magis corpori nocet. Cujus ratio est, quia tristitia repugnat humanæ vitæ quantum ad speciem motus sui, et non solum quantum ad mensuram seu quantitatem, sicut aliæ animæ passiones. Consistit enim humana vita in quadam motione, quæ a corde in cætera membra diffunditur . . . . passiones autem, quæ important motum appetitus cum fuga, vel retractione quadam, repugnant vitali motioni, non solum secundum quantitatem, sed etiam secundum speciem motus. Et ideo simpliciter nocent, sicut timor et desperatio, et præ omnibus tristitia, quæ aggravat animum ex malo præsenti, cujus est fortior impressio, quam futuri. »[6]

71. Tristitia minuitur delectatione aliqua superveniente, sed et fletu nonnumquam ; quæ enim pectore manet clausa, cor solet obruere. Sic Augustinus amici mortem plorans in solis gemitibus et lacrymis aliquam requiem inveniebat.[7] Aliis condolentibus levatur plerumque animus : nam et onus dividi videtur, et delectatio ex eorum dilectione nascitur. Sed solamen majus afflicto animo fit ex cœlestium contemplatione : est enim « Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. »[8] Hinc Augustinus de se scribit : « Videbatur mihi, si se ille mentibus nostris veritatis fulgor aperiret, aut non me sensurum fuisse illum dolorem, aut certe pro nihilo toleraturum. »[9] S. Thomas scribit : « In contemplatione veritatis maxima delectatio consistit. Omnis autem delectatio dolorem mitigat, et ideo contemplatio veritatis mitigat tristitiam, vel dolorem, et tanto magis quanto perfectius aliquis est amator sapientiæ : et ideo homines ex contemplatione divina, et futuræ beatitudinis, in tribulationibus gaudent, secundum illud Jacobi : « Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis : »[10] et quod est amplius, etiam inter corporis cruciatus, hujusmodi gaudium invenitur : sicut Tiburtius martyr, cum nudatis plantis super ardentes prunas incederet, dixit : « Videtur mihi quod super roseos flores incedam in nomine Jesu Christi. »[11] Sed et prosunt remedia quibus corpus levatur, somnus scilicet, balneum, et alia hujusmodi ; quum enim tristitia corpus lædat, cor

(1) Sap. viii. 16. (2) Eccl. xxv. 17.
(3) Prov. xvii. 22. (4) Ibidem. xxv. 19.
(5) Eccl. xxxviii. 19.
(6) 1. 2. qu. xxxvii. art. iv. *Resp.*

(7) Vide Confess. l. iv. c. iv.
(8) II. Cor. i. 4.
(9) Soliloq. l. i. c. xii. (10) Jac. i. 2.
(11) 1. 2. qu. xxxviii. art. iv. *Resp.*

arctans, et opprimens, quidquid corpus sublevat, animi levamini etiam inservit. Qui igitur gravantur mœrore, debent remediis hujusmodi uti, sed orationis præsidio præsertim : « Tristatur aliquis vestrum? oret. » [1]

72. Tristitia quædam bona est : qui enim bono amisso dolet, illud se magni facere ostendit : qui malo pressus tristatur, sensum calamitatis, a quo nemo alienus sit oportet, manifestat. Licet igitur dolere, bonis vitæ hujus amissis, vel dum ærumnis premimur : sic enim habet hominis natura. Quod si ex fidei lumine ea ploremus mala, quæ divino adversantur honori, et cum animarum interitu conjunguntur, æquior et sanctior erit animi dolor : cæterum cavendum ne quis abundantiori absorbeatur tristitia etiam ob peccata a se admissa. [2]

73. Spes motus est animi in bonum futurum arduum, quod quis se adepturum putat. Ei opponitur desperatio, qua quis persuasum habet se bonum illud optatum numquam obtenturum. Experientia aliquando spem fovet; qui enim jam simili in rerum conditione felicem exitum novit, animosior fit ad appetendum finem. Sed et ex infelici rerum exitu sæpe gignitur desperatio; quapropter senes quos sæpius fefellit eventus, haud facile sperant; juvenibus e contra rerum imperitis sibi montes aureos, et felicem inceptorum successum pollicentibus. Ex spe fit ut quis suas exerat vires ad rem assequendam, ideoque diligentius et magis strenue plerumque agat : nisi in nimiam fiduciam exurgat.

74. Timor est motus animi recedentis a malo futuro, cui nequit resisti. Mala naturæ, v. g., mortem timemus; mala etiam culpæ, quatenus ab exteriori causa pendent, « puta cum aliquis timet commorari in societate malorum, ne ab eis ad peccandum inducatur; » [3] sed quatenus e nostra voluntate pendent, non dicimur ea timere, quum penes nos sit ea evitare. « Malum autem culpæ, » inquit S. Thomas, « propriam causam habet, voluntatem humanam, et ideo proprie non habet rationem terribilis. » [4] Timor ex amore contrarii boni oritur; « nulli dubium est non aliam esse metuendi causam, nisi ne id quod amamus, aut adeptum amittamus, aut non adipiscamur speratum. » [5] Moderatus timor facit ut consilia de malo vitando ineamus, et ut in ea incumbamus opera quæ nos e periculo eripiant; quapropter Apostolus nos hortatur : « Cum metu et tremore vestram salutem operamini. » [6] Sed nimius timor obstat ne ea quæ oportet impleamus.

75. Audacia est motus animi ardua aggredientis, periculo neglecto. Ex spe oritur : « ex hoc enim quod aliquis sperat superare terribile imminens, ex hoc audacter insequitur ipsum. » [7] Contingit nonnumquam ex defectu considerationis; quapropter rei difficultate experimento cognita, minuitur : sed fortes, re mente perpensa, maturius lentiusque eam aggrediuntur, et animosiores deinceps fiunt.

76. Ira motus est animi vindictam appetentis. « Ira respicit duo objecta, scilicet vindictam quam appetit, et eum de quo vindictam quærit : et circa utrumque quandam arduitatem ira requirit. » [8] Rationi quodammodo convenit : nam ira est appetitus vindictæ : hoc autem collationem importat pœnæ infligendæ ad nocumentum sibi illatum. » [9] Præ odio ira levis est;

(1) Jac. v. 13. (2) 2 Cor. ii. 7.
(3) S. Thom. 1. 2. qu. xlii. art. iii. *Resp.*
(4) Ibidem. (5) S. Aug. L. lxxxiii. quæst. qu. 33.
(6) Phil. ii. 12.
(7) S. Thom. 1. 2. qu. xlv. art. ii. *Resp.*
(8) Ibid. qu. xlvi. art. iii. *Resp.* (9) Ibid. art. iv

nam « odiens appetit malum inimici in quantum est malum : iratus autem appetit malum ejus, contra quem irascitur, non in quantum est malum, sed in quantum habet quamdam rationem boni; scilicet prout æstimat illud esse justum, in quantum est vindicativum. »[1] « Vindicta autem fit per illationem pœnæ. Est autem de ratione pœnæ, quod sit contraria voluntati, et quod sit afflictiva, et quod pro aliqua culpa inferatur. Et ideo iratus hoc appetit, ut ille cui nocumentum infert, percipiat et doleat, et quod cognoscat propter injuriam illatam sibi hoc provenire. Sed odiens de hoc nihil curat : quia appetit malum alterius, in quantum hujusmodi. »[2]

77. A S. Gregorio M. iræ effectus sic describuntur : « Iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, et nequaquam recognoscuntur noti. »[3] « Ira intelligentiæ lucem subtrahit, cum mentem permovendo confundit. »[4] Sæpe manifestatur contumeliis, maledictis, et verborum copia : aliquando silentium inducit præ nimia indignatione.

De variis his animi motibus, prout regulis morum subjacent, deinceps dicendum erit.

(1) S. Thom. I. 2. qu. xlvi. art. vii. *Resp.*
(2) Ibidem, art. vii. *Ad secundum.*
(3) L. v. Moral. c. xxxi.
(4) Ibidem.

TRACTATUS II.

DE CONSCIENTIA.

CAPUT I.

DE CONSCIENTIA VERA ET ERRONEA.

1. Conscientia est judicium animi de actus honestate : seu est intellectus actus quo quis quid sibi liceat, quid vero non liceat, judicat. [1] Respicit res brevi agendas : quæ enim habetur semper legis morum universim notitia, συντηρησις, *synderesis* solet nuncupari. Sic quisque ex synderesi novit injurias haud irrogandas, creditoribus satisfaciendum, vitia fugienda : sed conscientiæ judicium est, utrum inimico nunc probra jactanti ignoscendum sit ; utrum æs alienum solvendum sit, filiis neglectis.

2. Conscientia *vera* et *recta* dicitur, quoties ejus judicium veritati est consonum : sic quis vere judicat non sibi licere ignaros pauperesve, etiam consentientes, fraudare, quum eorum consensus errore nitatur, vel metu. Conscientia *erronea* et *falsa* est, quæ aliquid licere dictat, quod revera non licet ; vel e contra illicitum ostendit quod nulla lege vetatur. Erronea est conscientia ejus qui putat licere mendacium proferre ad servandam vitam alienam, vel ne flagitium innotescat cum religionis detrimento.

3. Error, sicut et ignorantia, *vincibilis* dicitur, seu *invincibilis*. Si vinci non potuerit, vel non debuerit, habita ratione indolis, dotumque personæ, et aliorum adjunctorum, qui sequitur conscientiæ dictamen non peccat, uti jam ostendimus de ignorantia invincibili. Qui ex hujusmodi errore putavit oportere invitum in exitu vitæ baptizare, excusabitur, quamvis alioquin sit Sacramenti indigna tractatio. Qui agit contra conscientiam semper peccat, quia violat legem sibi propositam, et sua voluntate eligit peccatum. « Quando ratio errans proponit aliquid ut præceptum Dei, tunc idem est contemnere dictamen rationis et Dei præceptum. » Ita S. Thomas. [2] Equidem ipse Paulus de manducatione carnium idolis immolatarum agens, certissimum hoc ponit principium, peccari quoties quis con-

(1) Hæc conscientiæ notio præ aliis probatur Jeremiæ Taylor : « It is more reasonable which Aquinas and the schoolmen generally use, that conscience is a conjunction of the universal practical law with the particular moral action. » *Ductor Dubit.* l. i. c. i. p. 9.

(2) I. 2æ. qu. xix. art. v. ad II. Jeremias Taylor principium hoc illustrat exemplo : « He that omits to hear Divine service on a *festival* when he hath no reasonable impediment, and he who omits it upon a common day, which he erroneously supposes to be a festival, hath equally prevaricated the law of the Church, and the analogy of the commandment of God on which this of the Church is founded. » *Ductor Dubitantium,* l. i. ch. 5. Rule 3. p. 111.

tra mentis judicium agit « : Beatus, qui non judicat semetipsum in eo, quod probat. Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est. » [1] Igitur qui carnes manducat, judicans eas sibi vetitas, eo quod prius idolis fuerant immolatæ, peccat, quia contra fidem agit : « fidem vero hic non eam dicit, quæ ad dogmata pertinet, sed quæ propositi est argumenti ; » uti optime animadvertit Chrysostomus. [2] « Quidquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam. » Ita habetur in jure. [3]

4. Quoties error est vincibilis, peccatur etiam sequenda conscientia ; in causa enim culpa adest. Sic qui Christum crucifixerunt, procul dubio peccarunt, licet eum crederent esse legi divinæ adversarium, et turbarum auctorem. Qui Apostolos persecuti sunt, existimantes « obsequium se præstare Deo, » [4] peccato immunes haberi nequeunt, quum, cupiditatibus et odio obsecuti, sua culpa errarint. Merito igitur Chrysostomus ait : « Sunt multi qui seipsos non judicant, tametsi vehementer delinquant, qui omnes eo sunt miseriores. » [5] Præcones plerique maledicta in Ecclesiam ingerentes, ex zelo haud secundum scientiam, non facile excusantur, quum oporteat veritatem sedulo investigare : « quid enim iniquius, » inquiebat olim Tertullianus, « quam ut oderint homines quod ignorant, etiam si res meretur odium ? tunc enim meretur cum cognoscitur an mereatur : vacante autem meriti notitia, unde odii justitia defenditur ? » [6]

5. Quando quis ex errore putat gravem esse culpam quæ levis vere est, graviter peccat : voluntate quippe sua amplectitur grave peccatum. Sic qui censet mendacium de re levi sacerdoti dictum, etiam in communi vitæ consuetudine, peccatum esse lethale, mendacium hujusmodi proferens graviter peccaret. Cæterum sæpe judicium gravitatis delicti sequitur actum, qui fit cum quodam sensu vago eum haud licere. Non ideo videntur peccati gravioris in singulis actibus arguendi, qui non certo sibi statuerint eos esse veniales; quoties enim eos non graviter illicitos judicarunt, censendi sunt eam malitiam in iis agnovisse quæ revera in iis inest. Sic de tactibus conjugum inter se, de ornatus mulierum excessibus, de verbis parum modestis, cæterisque plerumque judicandum.

CAPUT II.

DE CONSCIENTIA SCRUPULOSA.

6. Quum *lata* dicatur conscientia, quæ, levissimis rationibus nixa, pleraque licere judicat ; *scrupulosa* e contra est, quæ, leves ob causas, malum adesse suspicatur in actibus licitis. Angitur homo peccati formidine, et umbram fugiens omnemque speciem mali, sine causa turbatur. Equidem apud mundanos homines, ii scrupulosi designari consueverunt, qui pietatem colunt, vel gravissima peccata declinant, quamvis alioquin non inani peccandi suspicione terreantur. Sic scrupulosus vocatur qui non vult Ecclesiæ legem die esuriali violare : vel contractum iniquum inire, ex quo magnum lucrum derivandum sit.

7. Causæ scrupulorum plurimæ recensentur : imprimis cerebri infirmitas,

(1) Rom. xiv. 22. In Pontificali Romano verba Apostoli accommodantur fidei Catholicæ, cui quidquid adversatur, « schismaticum est, et extra unitatem Ecclesiæ est. » In ordin. Subdiaconi.

(2) Hom. xxvi. in Ep. ad Rom.

(3) Cap. xiii. de rest. spoliat.

(4) Joan. xvi. 2.

(5) Hom. xxvi. in ep. ad Rom.

(6) Apologet. c. i.

et phantasia excitata, quæ species quasdam mali creat. Huic affinis est bilis atra, qua qui laborant, peccandi pericula facile suspicantur. Peccata præterita nonnumquam angunt animum, ne forsan haud enucleatius enarrata sint, et defleta; nonnumquam mentem turbant plurimis fœdisque imaginibus, quibus inquinari se quis credit, adeo ut confitendo se accuset plurimarum culparum, quas revera non admisit. Dæmonis astutia frausque facit, ut, periculorum formidine correpti, in via Dei progredi non audeamus, nullamque nobis salutis spem superesse putantes, jugum Christi abjiciamus. Superbia accedit, qua quis, suo nitens judicio, de morum principiis, et singulis rerum eventibus judicare aggreditur; et ducem respuens, se dubitatione æstuare sentit.

8. Remedia, pro causarum, e quibus scrupuli oriuntur, varietate adhibenda erunt. Edocendus erit ignarus, ut inter peccatum et res licitas valeat discernere: qui pusillo animo est, confortandus erit, ut, metu deposito, spem in Deo constituat: bili atra laborans ad benignius de Deo sentiendum urgendus. Præ cæteris oratio est commendanda, qua lumen et solamen mens percipiat; et confessarii jussio pro certa agendi norma sumenda. Equidem in ea mentis caligine nisi quis omnino obaudierit animæ duci, vix poterit evadere: quapropter ei accommodari poterunt quæ de muliere ex levi causa dubitante de conjugii vi decrevit Innocentius III: « ad sui pastoris consilium, conscientia levis et temerariæ credulitatis explosa, licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. » [1]

9. Confessarius, igitur, qui scrupuloso mederi studet, debet omnino exigere ut obediat, et libere agat juxta principia sibi tradita. Non oportet plerumque frequentiora ei colloquia concedere, vel singulares quoscumque casus definire; sed in universum ei jubeat, ut faciat quidquid non certo novit peccatum esse, et communem proborum consuetudinem sequatur. Diuturno conscientiæ examine prohibendus est pœnitens qui scrupulis laborat, et ad sacrum tribunal, etiam nullo examine præmisso, invitandus. Si de peccatorum confessione angatur, quæ semel confessus est, non sunt repetenda ob defectus quosdam: sed suppleri poterunt semel, vel iterum, omissa, et reliqua divinæ misericordiæ penitus relinquenda: nec enim, si quid forsan desit, ei, illo in discrimine versanti, imputabitur. Si de præcepti impletione nimis sit solicitus, poterit confessarius eum solvere obligatione, quoties gravem molestiam, cum jactura animæ pacis, inde patitur. Sic recitans Breviarium nonnumquam adeo angitur scrupulis, ut gravi objiciatur discrimini usum rationis amittendi.

10. Scrupulosis, qui vere a peccato gravi abhorrent, commendandum ut Eucharistiam sæpius recipiant, ad quam juvat accedere nonnunquam omissa confessione, quando scilicet confessario est exploratum eos puram degere vitam. Ipsis se indignos profitentibus, et peccatorum gravium reos, non est fides præstanda; facile enim sibi persuadent ea quæ phantasiam turbant esse animi maculas. Solebat idcirco S. Philippus Nerius hujusmodi pœnitentibus præcipere, ut ad sacram mensam accederent confessione haud expiati. Monacho cuidam se dubitationis de Christi Domini in Eucharistia præsentia accusanti, dixit S. Bernar-

(1) Cap. xliv. de sent. excom. Vide tract. xxi. 167.

dus : « Vade, et in fide mea celebres: » quo obtemperante, dubietas illa penitus sublata est.

11. Benignitas plerumque scrupulosis est exhibenda ; sed qui sua sequuntur placita durius aliquando tractandi sunt. Iis præ oculis ponenda est S. Bernardi sententia : « Qui se sibi magistrum constituit, stulto se discipulum subdit. » [1] Illud autem cavendum, ne dum scrupulos quis vitare studet,in latam viam præceps ruat; jugi enim dominici pertæsus facile fiet diaboli servus. Imo contingit ut quos conscientia angit de levi quacumque peccati umbra, gravia quædam delicta non sint solicitudini. Sic de prece quadam omissa angitur mulier, quæ occulta aliorum crimina, conscientia haud eam mordente, pandit. De re levissima die Dominica peragenda hæret, qui alioquin injustis contractibus quotidie ditescit.

12. Conscientia *perplexa* dicitur quando quis ex alterutra parte putat adesse peccatum, adeo ut nullum sit effugium. Sic filia forsan censet se peccaturam, si patris latibulum hosti quærenti detegat, cum certo vitæ discrimine : sed e contra peccaturam se novit mentiendo. Sic et nutrix existimat se peccaturam Missa non audienda die festo; sed a periclitante discedere religioni ducit. Quotiescumque menti peccati periculum ex utraque parte apparet, libertas quodammodo tollitur arbitrii, ideoque non peccatur, si minus quod videtur eligatur malum.

CAPUT III.

DE CONSCIENTIA DUBIA.

13. Conscientia *dubia* est suspensio judicii de operis malitia ob rationum defectum, seu pugnam : certum enim judicium conscientiam certam facit. Si rationes sint adversæ et oppositæ, *positive* dubia vocatur conscientia : *negative* vero dubia, si rationes neutra ex parte habeantur. Dubitatio vel respicit jus, vel facta specialia. Si rei veritas in dubio sit posita, dubium *speculativum* solet vocari : si rei honestas dubia sit, dubium *practicum* vocatur. Dubitat quis speculative utrum valeat baptismus a Baptistis collatus : practice, utrum ii qui ab illis in aquas submersi sunt, iterum sint abluendi.

14. Qui practice dubitat de actionis honestate, peccat, si dubitatione animi haud deposita agat: se enim peccandi discrimini objicit, ideoque periculum amare convincitur : « Qui agit scienter, » inquit S. Antoninus, « id de quo dubitat esse mortale, permanente dubitatione, mortaliter peccat, sumendo proprie et stricte dubitationem, prout rationes sunt æque ponderantes ad utramque partem, nec magis declinat quis ad unam partem quam ad aliam. » [2] Si dubitet, utrum sit peccatum, quin ad mortalem vel levem ejus malitiam attendat, videtur plerumque leviter peccare : non enim gravitatem in ea agnoscit. Cæterum animi dispositionis et consuetudinis ratio est habenda. Mulier quæ mariti familiaritatem quamdam admittit, utrum liceat dubia, non est facile peccati mortalis damnanda : quod si de ipsa conjugii natura et fine agatur, animi dubitatio gravi adeo nixa ratione, peccatum mortale potest inducere.

15. Speculativam dubitationem deponere potest quis, præsertim rudis et ignarus, confessarii, vel parochi, judicio suum emendans, et firmans : nam animarum rectores in aliorum salutem positi, duces sunt habendi. Practicam quoque certitudinem haberi

(1) Ep. lxxxv. ad Ogerium.

(2) 1. par. tit. iii. c. x. § x. Reg. vi.

posse, dubitatione speculativa manente, constat, si accesserit circumstantia qua dubitandi ratio tollatur. [1] Dubitari potest, utrum in die jejunii collatiunculam mane sumere liceat: sed certum est licere, si quis valetudine sit impeditus, vel nequeat prandere nisi vespertino tempore, ob negotia, vel consuetudinem inductam. Principiis etiam reflexis tolli posse dubitationem plerique theologi consentiunt, quamvis quæ sint admittenda, in controversiam vocent. [2] Nos S. Alphonsi vestigiis inhæremus.

16. *Lex dubia non potest certam parere obligationem.* [3] Quum lex a ligando dicatur, de vinculo constet necesse est, ut quis obligatione teneri censeatur: « Nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientia illius præcepti. » [4] Ita Angelicus Doctor. Equidem ut lex conscientiam liget, et libertatem humanam limite quodam coarctet, debet innotescere: quæ autem dubia videtur, non innotescit. Igitur quoties de lege non constat, vel de onere quodam a lege imposito, nemo ad onus vel legem tenetur. Recte ait Baconus, celebris inter Anglos scriptor: « Legis tantum interest ut certa sit ut absque hoc nec justa esse possit. Si enim incertam vocem det tuba, quis se parabit ad bellum? Similiter, si incertam vocem det lex, quis se parabit ad parendum? » [5] De voto pariter dicendum: nam legis instar est, quam quis sibi imponit. Si quis dubitet, utrum voto se ligaverit ad donum dandum in ecclesiæ ædificium, non tenetur ad illud dandum: si votum castitatis se emisisse noscens, dubitet utrum se ordinem religiosum ingressurum voverit, non tenebitur ad professionem religiosam. Sic et qui dubitat utrum sit jejunii dies, nec potest rei certitudinem adipisci, ad jejunium eo die non tenetur. Hæc intelliguntur quoties dubia lex manet, post seriam veritatis indaginem, nec præsto est ratio qua certo innotescat.

17. Contendit tamen Gerdilius legem dubiam parere obligationem certam, non directe vi sua, et propria, sed vi legis generalis vetantis ne quis exponat se discrimini peccati: [6] sed pace tanti viri, lex illa generalis de peccato certo et explorato, ejusque periculo vitando intelligenda est, potius quam de re vitanda, quæ forsan legi haud certo cognitæ adversetur. Utique vetatur ne quis se temere objiciat discrimini, consortium cujusdam frequentando, quod præsens peccandi periculum conjunctum habeat; vel apud se retinendo aliquam cum qua consuevit peccare. Sed de lege vetante ne quis actum eliciat, quem lege vetitum non novit, non constat: quamvis enim contingere possit actum esse legi adversum, erroris, potius quam peccati, adest periculum, quum peccatum exigat voluntariam legis transgressionem.

18. *Obligationi certæ satisfieri certo debet.* Equidem quoties de lege vel onere constat, æquum est ut illud impletum noscamus, antequam nos liberos habeamus vinculo. Sic si haud meminerim utrum recitaverim *Horas*, nec adsit ratio qua dubitationem tollam, erunt mihi recitandæ, ne muneri desim. Si dubitem serio de pœnitentia impleta, de voto soluto, de legis onere servato, oportet ut rei certitudine tollam dubitationem. Hoc tamen de pru-

(1) Vide Gerdil, de actibus humanis qu. ii. c. i.

(2) Consentit Jeremias Taylor: « Although the conscience be uncertain in the direct act, yet it may be certain, right, and determined in the reflex and second act of judgment. » *Ductor Dub.* l. 1. c. 2. p. 39.

(3) Vide S. Alphonsum, L. i. tract. de Conscientia.

(4) Opusc. de Verit. qu. xvii. art. iii.

(5) De Augmento scientiarum l. viii. c. iii. tit. i. Aph. viii.

(6) De actibus humanis c. v. prop. i.

denti dubietate intelligendum, non de levi quacumque omissionis suspicione.

19 « *In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis.* » [1] Hæc regula juris maxime respicit judiciorum ordinem, in quibus possessori res eripienda non est, nisi plane probetur aliena; præsumendum quippe est, eum qui possidet, jure eam possidere, nisi contrarium pateat. Valet etiam in conscientia, juxta plerosque: nemo enim rem, quam bona fide possidere cœpit, dimittere tenetur, nisi constet eam suam non esse. Cæterum sunt qui dicunt eum qui ex possessione non habet fundamentum inferendi rem esse suam, debere pro dubii ratione aliquid restituere. [2]

20. « *Pro eo standum est pro quo stat præsumptio.* » Qui auctoritate aliqua ac munere fruitur, censendus est jus quod exercet habere, nisi contrarium liqueat. Sic leges præsumuntur haud excedere potestatem eas ferentium, quamdiu nihil contra apparet. Superior censetur potestatem quam exercet habere, nisi extra limites eum excessisse constet: quod si res sit valde molesta, et dubium sit exercitium potestatis, non videtur pro Superiore præsumendum, præsertim gravioribus imminentibus ex obedientia incommodis. [3] Pro matrimonii valore præsumitur, donec impedimentum sit exploratum, ne temere rumpatur. Præsumendum pœnitentem qui pluries conscientiæ latebras magna cum diligentia detexit, exposuisse peccata, saltem sub generali quodam capite, de quibus tamen eum pulsat dubitatio. Huic regulæ affinis est altera: « Inspicimus in obscuris quod est verosimilius, vel quod plerumque fieri consuevit. » [4]

21. « *In dubiis via est eligenda tutior.* » [5] Equidem quoties dubitatio respicit rem summi momenti, præsertim animæ salutem, tutior omnino eligenda est pars: nam alias quis se temere exponeret salutis discrimini. Qui dubitat utrum Baptismus sit ad salutem necessarius, debet eum suscipere, post necessariam institutionem. Dubitans graviter de Baptismi suscepti valore, debet iterum expetere lavacrum, ne forte aliqua tanto salutis subsidio careat. Quando agitur de Sacramentorum valore, tutior eligenda est pars, ne Christi institutio culpa nostra fiat irrita, haud sine majestatis ejus dispendio. [6] Sic dubitans utrum vinum quoddam verum foret, non posset, certo vino postposito, illud in Sacrificio adhibere. Quod si aliud præsto non sit, illudque a mercatore probo commendatum sit, vel a sacerdote probo et perito adhibeatur, dubium videtur deponendum. Quando scandala gravioraque mala imminent, tutior eligenda est pars qua evitentur, ut omnium consulatur utilitati. Hinc quum Episcopus quidam, neglecta fama publica de excommunicatione in eum lata, Sacrum celebrasset, dubios habens perlatos ad se rumores, eum deponendum censuit Innocentius III., animadvertens: « quia in dubiis via tutior est eligenda; etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius abstinere quam Sacramenta Ecclesiæ celebrare. » [7] Quando dubitatio versatur circa damnum alteri oriturum, tutior eligenda est pars, ne temere agendo innocenti noceamus. Hinc dubitans utrum domo sua diruenda vicini ædificium subvertat, non debet invito vicino tollere parietem, vel fundamenta fodere, ne domus pe-

(1) Reg. Juris lxv. in 6.
(2) Vide plures apud Gerdil de act. humanis cap. iv.
(3) S. Alphonsus Theol. Mor. l. i. n. 31.
(4) Reg. xlv. Juris, in 6.
(5) Cap. *Illud*, de clerico excommunicato.
(6) Prop. i. inter damnatas ab Innocentio XI.
(7) Cap. *Illud*, ubi supra.

riclitetur. Qui dubitat utrum medicina infirmo graviter nocitura sit, non debet eam præbere, nisi ex ejus consensu, alio omni deficiente remedio. Si de jure alterius agatur, ei satisfaciendum est, ne negando fiat injuria : secus tutius est abstinere ab actu quem non constat licere. Sic quæ mala fide iniit conjugium, de prioris conjugis morte incerta, non debet dubia petere munus conjugii ; sed negare nequit viro petenti, qui bona fide eam duxit, nisi constet priorem conjugem adhuc in vivis esse : « Cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili et discreta, quamvis non evidenti et manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet : ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam. » [1]

CAPUT IV.

DE SENTENTIIS PROBABILIBUS.

22. *Probabilis* dicitur opinio gravi ratione, licet haud omnino certa, nixa. Tenuiter dicitur probabilis, quando ratio qua nititur levis est, et nullius fere momenti. Intrinsecus est probabilis opinio, quæ rationibus documentisque fulcitur : extrinsecus, quæ theologorum suffragiis commendatur. Constat non levem quamdam verosimilitudinem sufficere, ut quis prudenter agere censeatur; ideoque peccati periculum non vitari, si quis opinionem tenui ratione, vel suffragio parvi momenti suffultam, sequatur; nam damnata est sequens propositio : « Generatim dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus. » [2]

23. In opinionum conflictu probabilior est intrinsecus, quæ graviori rationum pondere fulcitur; extrinsecus quæ theologorum magni nominis suffragiis pluribus comprobatur. Probabilissima sententia est, quæ gravissimis argumentis, vel auctoritate insigni, sustentatur. Probabilis autem simpliciter dicitur sententia, cui ratio vel auctoritas non objicitur, quamvis ipsa non sit omnino liquida. Duæ sententiæ quæ paribus momentis rationum et suffragiis nituntur, æque probabiles censentur : si pondus sit diversum ex altera parte, alia probabilior, alia minus probabilis vocatur. Improbabilis est sententia omni specie veri destituta.

24. Quum varia sint hominum judicia, quædam sententia unice probabilis, vel probabilissima alicui videtur, quæ alteri minus probabilis habebitur. Fideles plerique de sententiarum pondere judicare nequeunt; sed ex ore pendent parochorum, et confessariorum, qui doctrinam, judicium, et pietatem theologorum, quorum sententias varias perpendunt, attendere debent, ut de harum majori verosimilitudine judicent.

25. Sententias probabiles, quibus nullus adversatur alicujus nominis theologus, et probabilissimas, sequi quis potest, absque peccati formidine, quia prudenter agit, ea certitudine quæ in rebus humanis possit haberi. Optimo igitur jure damnavit Alexander VIII. propositionem : « Non licet sequi opinionem probabilem, vel inter probabiles probabilissimam. » [3]

26. Tutior dici solet sententia quæ rigidior est, et humanam libertatem minuit : sic tutior sententia est nihil supra sortem accipiendum ab eo qui pecuniam locat mercatori. Respectu

(1) Cap. *Inquisitioni*, de sent. excom.

(2) Prop. 3 inter damnatas ab Innoc. XI. 2 Martii 1679. (3) Anno 1690.

pœnitentis tutior potest esse sententia quæ eum a peccato removet, spectata ejus indole : nam hominem assuetum negotiis, et nil de auctarii injustitia suspicantem tutius est non inquietare, ne mala fide deinceps agat.

27. In rebus ad salutem necessariis, sententiam minus probabilem sequi non licet : nam « nulla nimia securitas ubi periclitatur æternitas. » Temere quidem, et cum manifesto salutis discrimine, quis leviora momenta rationum sequitur, gravioribus neglectis indiciis divinæ voluntatis. De accipiente Baptismum apud Donatistas, dubio utrum illic recte accipiatur, certo tamen recte in Catholica accipi, ait Augustinus : « Graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo quod certis incerta præponeret. » [1] Hinc merito damnata est propositio: « Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili. » [2]

28. In Sacramentis administrandis plerumque non licet sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore : exigit enim reverentia erga Christi instituta, ut nil omittatur quo periclitentur : quod et suadet charitas erga proximum, qui alias exponeretur discrimini Sacramentorum utilitates amittendi. Merito damnavit Innocentius XI. propositionem sequentem : « Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi : hinc sententia probabili tantum non est utendum in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut episcopalis. » [3] Igitur in Confirmatione illicitum foret sequi sententiam quæ essentiam Sacramenti in sola impositione manuum constituit; quia omittendo chrismate, non solum violaretur Ecclesiæ ritus et disciplina, sed Sacramentum irritum esse posset cum fidelium jactura. Attamen urgente necessitate probabilis aliquando adhibetur sententia, uti si quis in mortis discrimine nulla pœnitentis animi indicia edere valentem absolvat.

29. In judiciis minus probabilem sententiam sequi non licet : nam vel certam et probatam rei veritatem, vel quæ ad verum magis accedit sententiam, debet sequi judex; qui injuriam faceret parti potiori, si alteri minora habenti momenta rationum faveret. Hinc damnata est jure optimo propositio : « Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. » [4] Antea damnaverat Alexander VII. sententiam haud absimilem : « Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio. » [5] In judiciis de criminibus reo favendum leges decernunt : « unusquisque enim naturaliter præsumitur bonus » ; [6] et « satius est impunitum relinqui facinus quam innocentem damnare. » [7] « Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est, potius quam actori. » [8]

30. Quando agitur de actuum honestate, si diversæ sint theologorum sententiæ, pondere rationum et doctorum suffragiis commendatæ, nec Ecclesiæ judicium prolatum fuerit, poterit confessarius sinere ut pœnitens eas pro conscientiæ suæ dictamine sequatur : nec enim illius est certum de rebus controversis ferre judicium. Poterit ipse ex sententiis

(1) De Bapt. contra Donat. l. 1. n. 4.
(2) Anno 1679. (3) Eodem anno.
(4) Innoc. XI. anno 1679.
(5) Prop. 26. damn. 24. Sept. 1665. (6) Reg. Juris.
(7) Lege, Absentem, § de pœnis l. xlviii. tit. xix.
(8) Reg. xi. Juris in 6.

hujusmodi eas seligere, quæ pœnitentium conditioni, indoli, et animi dispositioni magis accommodentur, eumque a periculo peccati *formalis* magis faciant alienum. Sic si noverit pœnitentem aliqua uti consuetudine, quæ theologis nonnullis improbetur, aliis tamen, gravibus et doctis, probata, sententiam mitiorem poterit adhibere, si rigidior afferat ei lapsus periculum. Sic pictor die dominica absque aliorum offensione vacans suæ arti, post officia pietatis peracta, non erit cogendus ad consuetudinem hanc deserendam.

31. Rigidior est adhibenda sententia, quoties benignior periculum lapsus affert. Idcirco non facile absolvendus erit qui occasionem peccandi procul a se non abjicit, famam prætexens, et malignos rumores.

32. Quilibet peccato immunis videtur dum sequitur sententias graves et probabiles, rei veritate haud certo innotescente : nam prudenter agit, gravibus momentis rationum fretus, vel insignes secutus theologos, quorum sententias suas facit, tanti quippe facit eorum judicium. Vel igitur sibi persuadet eos veritatem assecutos ; vel dubius manet qua ex parte stet veritas. Saltem pro certo habet legem, qua res forsan vetetur, non satis promulgatam esse, quum doctissimos piissimosque theologos latuerit, ideoque se ea non ligari ; rem enim facit quam ulla lege vetitam non novit. Affirmat Gerdilius prudentiam exigere ut sententiam quam sequitur probabiliorem habeat : [1] sed quum adeo sint varia hominum de rebus incertis judicia, nobis videtur opus non esse ut quis aliquid de honestate actus apud se determinet, nisi quod sibi liceat, quum non constet de prohibitione. [2] Quod autem quidam dicant eum periculo peccandi se objicere, falluntur ; quamvis enim fieri possit ut res sit vetita, nullum est peccandi periculum quamdiu vetitum non innotuit. Ad rem non facit celebre Ecclesiastici testimonium de periculi amore ; respicit enim manifestum certumque periculum ex cordis duritie proveniens : « Cor durum habebit male in novissimo : et qui amat periculum, in illo peribit. » [3]

33. Fusius de probabilium opinionum usu disserere non juvat, quum damnatis ex utraque parte sententiis extremis, in medio tutissime eatur. Præclare et feliciter S. Alphonsus moderatum usum opinionum probabilium vindicavit : qui quum zelo animarum salutis claruerit, et diuturna experientia, et plurima auctorum lectione suas commendaverit sententias, non est cur solicitiores sint qui tantum ducem sequuntur.

(1) Tract. de actibus humanis c. v. art. iv.

(2) Ad rem Cardinalis Gousset : « Celui qui se défie de sa prudence et de ses propres lumières, peut-il, généralement parlant, juger qu'une opinion au sujet de laquelle les théologiens sont divisés, soit réellement plus probable, précisément parce qu'elle lui paraît être telle ? Pouvez-vous avoir, je ne dis pas la certitude, mais une probabilité réelle, que telle ou telle opinion soit aussi fondée ou aussi probable en réalité qu'elle est pour vous en apparence ? Ne savez-vous pas que, si de deux opinions controversées dans l'école l'une vous paraît plus probable, l'autre est également plus probable, pour un grand nombre de docteurs qui ne sont ni moins capables, ni moins instruits, ni moins zélés pour la pureté de la morale, que vous ne prétendez l'être vous-même ? » Theol. cursus completus, vol xi.

(3) Eccl. iii. 27.

TRACTATUS III.

DE LEGE DIVINA.

CAPUT I.

DE LEGE NATURÆ.

1. Conscientia dirigat oportet actus humanos juxta divinam legem, quæ est suprema eorum regula. Lex, a ligando dicta, est norma certa et fixa juxta quam res sunt peragendæ, quæ divina vocatur, quatenus Dei voluntas est regula cui omnia subjacent. Equidem ipsæ res sensu animaque carentes certa quadam ratione reguntur, quæ legis instar est : quapropter rerum ordo divina Sapientia mire constitutus lex vocatur : « certa lege, et gyro vallabat abyssos : . . . . et legem ponebat aquis, ne transirent fines suos : » [1] ideoque « ignis, grando, nix, glacies, et spiritus procellarum : . . . quæ faciunt verbum ejus. » [2] Strictius tamen lex dicitur agendi regula enti rationali præscripta.

2. *Lex æterna* ab Augustino recte definitur « ratio divina, vel voluntas Dei, ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans : » [3] est quippe ipsa suprema Dei ratio, normaque recti et boni ab essentia divina derivata : nec ferri cœpit aliquando divino veluti arbitrio, sed ipsi Dei essentiæ necessario inhæret.

3. *Lex naturalis* apud S. Thomam dicitur « participatio legis æternæ in rationali creatura : » [4] in eo, scilicet, posita est, quod quis noscat discrimen quod intercedit vitium inter et virtutem, et ideo quid sit necessario declinandum, utpote per se et intrinsecus malum, quidque sit necessario faciendum ad finem naturæ rationalis consequendum. Ex lumine rationis lex hæc naturæ innotescit, quæ ratio est ejus promulgandæ; quapropter eo saltem sensu Verbum Divinum est « lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum ; » [5] quam sibi affulgere ipsæ gentes barbaræ plurimis eorum actibus produnt; quippe qui, testante Apostolo, « ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. » [6]

4. Lex naturæ imprimis respicit hominis erga Deum officia ; nec enim nexus est ullus in rerum natura sanctior arctiorve eo qui inter hominem et Creatorem suum intercedit : ideo vi ipsa naturæ tenetur Deum quærere, eique gratias de beneficiis agere, et omnia persolvere munia quæ infinita Numinis perfectio ab eo, pro virium tenuitate, exigit. Debet homo Deo revelanti plenam adhibere fidem, ejus curæ se commendare, et implorare auxilium ; eum amplecti amore ; ejus jussa, quacumque ratione innotuerint,

(1) Prov. viii. 27, 29. (2) Ps. cxlviii. 8.
(3) L. xxii. contra Faustum c. xxvii.
(4) I. 2. qu. xci. art. ii.
(5) Joan. i. 9. (6) Rom. ii. 15.

implere : et si forte aliqua deliquerit, veniam pœnitenti animo petere, testimoniis afflicti cordis exhibitis. Debet eum summo prosequi cultu, cujus eximium indicium sacrificium est, quod supremum rerum omnium arbitrium agnoscit. Veritas divina etiam colitur, ipso teste in rebus difficillimis invocato ; quem mendacio facere velle, gravis foret injuria, naturæ legi plane adversa.

5. Tenetur quisque etiam lege naturæ ad suos componendos mores, adeo ut in cibis, vestibus, corporisque vel animæ quibuscumque oblectamentis, nil admittat, quo mentis vis frangatur, vel cupiditas excitetur. Moderate igitur rebus uti oportet, et delicias nimias fugere, ut ratio vigeat, et desideria intra justi rectique limites contineantur.

6. Societatis officia etiam lege naturæ reguntur : nam et marium fœminarumque contubernium certis legibus subjacet, ne vagum sit cum prolis detrimento, vel instabile cum conjugis injuria, vel ad plures simul extendatur,cum pacis dispendio. Quod igitur homo mulierque fœdere jungantur perpetuo et unico, ad procreandam prolem, ad legem naturæ merito refertur : sic enim dictat ratio naturalis propagationi generis humani esse consulendum.

7. Civilis societas ex naturæ jure derivatur ; homines scilicet naturæ instinctu in unum conveniunt, mutui auxilii et jucunditatis causa, et certo se ligant fœdere, quo possint permanere conjuncti. Nemo in alterum jure naturæ quid valet, sed omnes pariter liberi sunt : attamen servitus jure gentium inducta est. Imperia etiam variis rationibus constituta, hominibus ad unum vel plures rerum sollicitudinem et auctoritatem transferentibus, ut communi prospiceretur saluti. Deus potestatis regiminis, quacumque ratione legitima ex populi voluntate exerceatur, merito censendus est auctor, quum instinctus quo sibi sic consulunt, ab eo derivetur. Potestas suprema in legibus ferendis exercetur, in tuendo ordine, et in ulciscendis injuriis quæ alicui genti fiunt, vel in puniendis civium sceleribus, ne salus omnium periclitetur.

8. Divisio rerum quæ jure gentium inducta est, juri naturæ conveniens erat, quum ordini et paci generis humani sic consulatur : quapropter ratio dictat eam servandam, nec absque injustitia violari.

9. Quisque cæteros homines debet affectu prosequi, eosque tractare benigne, qua vellet ratione se ab iis haberi. Igitur subveniendum indigentibus, et, data occasione, præstanda sunt omnia dilectionis officia. Fides in promissis, et veritas in dictis servanda est. Sibi præ altero quisque consulit in iis quæ utrique sunt paria : sed animæ præ corporis utilitates quærendæ sunt, et maximum alterius commodum levi nostro emolumento plerumque anteferendum. Hæc veluti summa sunt capita legis naturæ.

10. Legis naturalis vis ab æterna Dei lege derivatur, quam violare censendus est quicumque, lumine rationis affulgente, cupiditatibus pravis obsequitur. Peccatum idcirco admittit, non mere *philosophicum*, quod rationis dictaminibus refragetur, sed *theologicum*, quale scilicet theologi agnoscunt, et in Dei offensionem incurrit ; dum enim rationi repugnat, Auctorem naturæ censetur lædere ac spernere, licet de ipso forsan non cogitet. Damnata est quippe propositio quæ contrarium asserebat : « Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali et rectæ rationi : theologicum vero et mortale est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis gra-

ve, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque pœna æterna dignum. »[1] Equidem Apostolus dicit interitum manere peccatores quibus divina lex non est proposita, nisi quatenus mentis cogitationibus quid ex ipsa rerum natura vetitum sit, liqueret: « quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt — qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus. »[2]

11. Quæ jure naturæ prohibentur, ob insitam scilicet turpitudinem et malitiam, nullo pacto unquam possunt culpa vacare, nisi actus ipsius natura ob adjuncta quædam mutetur. Quod igitur Deus Abrahæ præceperit Isaac immolare, Deum vitæ et mortis dominium habere ostendit: qui tamen noluit jussum impleri. Nec criminis arguendus est carnifex, qui justam capitis sententiam, juxta legum ordinem, exequitur: nam magistratus « non... sine causa gladium portat, Dei enim minister est. »[3] Furtum, quod lex naturæ prohibet, numquam licitum evadit: Deus tamen, rerum omnium Dominus, potest earum proprietatem ab alio ad alterum transferre, pro summa qua pollet auctoritate: quapropter Israelitæ vasa quæ fuerant Ægyptiorum auferentes, furti non erant rei, quum Deus, ob injurias illis illatas, vasum retinendorum jus eis contulisset. Oseæ prophetæ Deus dicitur jussisse ut meretricem duceret, et filios fornicationum ex ea procrearet: sed satis intelligitur sermonem esse de filiis procreandis in legitimo conjugio ex muliere quæ prius meretriciam artem exercuerat, cujus filii, notam matris ferentes, filii fornicationum vocantur.

12. Quod fratres et sorores in humani generis exordiis conjugium inierint, ex necessitate factum est,[4] qua excusabile fuit: propagato autem genere humano, ab hujusmodi consortio naturalis retrahit pudor. Utrum autem ad legem naturæ referendus sit honestatis hic sensus disceptatur: sunt enim qui eum ad jus gentium referunt, naturali juri proximum et consonum.

13. Hæc exempla utique non infirmant legem, qua vitium a virtute secernitur, quam vim ubique et semper obtinere agnovit ipse Tullius: « Hanc igitur video sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed æternum quiddam, quod universum mundum regeret imperandi prohibendique sapientia. Ita principem illam legem, et ultimam mentem esse dicebant omnia ratione aut cogentis, aut vetantis Dei. »[5]

14. Tanta est naturalis legis vis, ut quæ contra eam fiunt, non tantum sint peccatis accensenda, sed et omni careant robore, quoties actus prohibetur ob potestatis defectum, vel ob turpitudinem quæ ei constanter inhæret.

15. Nulla fieri potest legis naturalis mutatio; nam rerum essentia nititur, et ex Deo derivatur. Attamen in quibusdam rerum adjunctis ejus obligatio suspenditur quoad rem aliquam specialem; quamvis enim præcipiat unicuique jus suum tribui, ideoque depositum domino petenti reddi, attamen non erit gladius reddendus amenti, vel venenatum poculum, quod quis sibi paravit, ei præbendum, quum dilectio proximi vetet ne justitiæ

(1) 2. damn. ab Alex. VIII. die 24 Aug. 1690.
(2) Rom. ii. 12—15. (3) Rom. xiii. 4.
(4) Vide S. August. l. xv. de civ. Dei, c. xvi.
(5) L. ii. de leg.

cum tanto ejus damno satisfiat. Sic secretum ex jure naturæ servandum est : quod tamen prodere oportet, si innocenti alioquin damnum enorme immineat, vel reipublicæ : nam et naturæ instinctu fit, ut huic illique consulamus. Arcanum autem confessionis tanti est momenti, et divino jure adeo arcte injungitur, ut illud nullo in rerum eventu ullatenus prodere liceat.

16. Nulla est homini potestas in lege naturæ dispensandi, quæ nec potest consuetudine ulla, vel hominum conventione abrogari : quæ tamen lege naturæ licent, possunt vetari, isque induci potest rerum ordo, quo facultas naturalis plurimum restringatur. Sic homo natura est liber : hominum tamen conventione, et belli jure, plurimis ablata est libertas : quo pacto rerum inducta est conditio, quæ quidem naturali juri non repugnat, quamvis haud admodum conveniat. Jure naturæ omnia omnibus communia sunt, quibus proinde pro cujusque necessitate frui licet; hominum autem conventione justissima rerum divisio facta est : quapropter jam non licet rem alienam sibi usurpare.

17. Deus ipse non potest dispensationem concedere a lege naturæ servanda, quatenus prima morum principia spectat : nec enim facere potest, ut blasphemare, mentiri, mœchari liceat, quum his inhæreat turpitudo. Potest tamen tollenda materia, vel mutanda, facere ut plura extra legem naturæ sint, quæ ea jam includebantur. In bona aliena potest facere potestatem, et etiam in vitam alterius; ipse enim est supremus rerum Dominus, vitæ ac necis arbiter.

18. Epiikia — ἐπιείκεια — quæ est æqua legis interpretatio, qua casus singularis ob specialia adjuncta non censetur lege comprehendi, licet verbis ejus includatur, locum non habet in lege naturali : hæc enim verbis non constat, sed naturæ fertur instinctu, quæ singulis casibus est accommodata. Prohibet ne quis alterum interficiat : quod si quis mortem nequeat vitare nisi aggressore injusto interficiendo, ipsa impellit ut nobis consulamus. Si quis vero legem naturalem consideret, prout decalogo explicatur, vel jure gentium recepta est, epiikia admittenda erit, ut casibus singularibus verbis legis comprehensis accommodetur. Promissa solvenda sunt ex jure naturæ, quæ tamen vim plenam non obtinent, si fuerint injuria extorta.

CAPUT II.

DE LEGE VETERI.

19. Quamvis Lex Naturæ dicenda potius sit Dei lex, qui naturæ est auctor, suamque voluntatem rationis dono patefacit, obtinuit tamen mos, ut *divina lex* præsertim dicatur quæ a Deo revelata est hominibus, quæque plura juri naturali adjungit præcepta, vel prohibitiones. Adæ præcepit Deus ne ex quodam fructu comederet : Noe plura præcepta tradidit : Abrahæ legem circumcisionis imposuit : sed *Lex Vetus* accipitur pro integro illo sanctionum codice, quibus Deus, per Moysen, populum Israeliticum obstrinxit. Eam rejecerunt Simon Magus et Marcionitæ, Manichæi et Priscillianistæ, asserentes duo esse principia, alterum malum, a quo lex vetus est profecta, alterum bonum, cui Evangelia tribuebant. Eorum errorem confixit Concilium Toletanum I : « Si quis dixerit vel crediderit alterum Deum esse auctorem priscæ legis, alterum Evangeliorum ; anathema sit. » [1] Christus

(1) In Confess. fidei. Vide et Conc. Trid. Sess. iv.

autem aperte declaravit decalogi præcepta Deum habere auctorem, quum Scribas et Pharisæos argueret: « Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? nam Deus dixit: Honora patrem, et matrem. »[1] Totam etiam legem probavit: « Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec transeat cœlum et terra, iota unum, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. »[2] Consonat Apostolus: « Lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum. »[3] « Lex autem subintravit ut abundaret delictum; »[4] eo scilicet sensu quod legis occasione delicta orta sint, quum homines, suis obtemperantes cupiditatibus, excusatione jam carerent, lege promulgata et explicata: « nam peccatum, » inquit Apostolus, « occasione accepta per mandatum, seduxit me, et per illud occidit. «[5] Hinc dicitur *ministratio mortis*, et *damnationis*.[6] Nævis autem non carebat: « nam si illud prius culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur: »[7] sed nulli patrocinabatur vitio. Quæ duritiei cordis Judæorum accommodata in ea reperiuntur, auctoris divinam sapientiam, quæ gentis indoli se attemperabat, demonstrant.

20. Tria præceptorum genera complectebatur Lex Vetus, *moralia* nempe, *cæremonialia* et *judicialia*.[8] Quæ ad mores informandos pertinent, et ipso naturæ jure injunguntur, decalogo præcipue explicantur; quum enim Deus videret homines suis cupiditatibus adeo abreptos, ut prima etiam morum præcepta conculcarent, ea, tabulis lapideis inscripta, Moysi in Sinai monte tradidit, populo altius et sæpius promulganda, ne qua eos teneret ignorantia. Ad legem tamen naturæ non pertinet, ut Sabbato præsertim Deus colatur, ea ratione quam præscribit decalogus; quamvis jus naturale exigat Deum aliquando colendum. *Cæremonias*, seu ritus colendi Deum, tradit etiam lex, in libro Levitici præcipue. *Judiciorum* vero regulas, pœnasque delinquentibus irrogandas, statuit Deus, quas in Moysis libris videre est. Hæc tamen præcepta judicia ritusque spectantia, solos adstringebant Judæos; quos idcirco beatos prædicat Moyses, singularem erga eos Dei benignitatem et solicitudinem commendans: « Quæ est enim alia gens sic inclyta, ut habeat cæremonias, justaque judicia, et universam legem quam ego proponam hodie ante oculos vestros? »[9] « Non fecit taliter, » inquit Psaltes, « omni nationi: et judicia sua non manifestavit eis. »[10] Cæteræ itaque nationes poterant salutem assequi absque legum Mosaicarum observantia, dummodo divinitus illustratæ fidem conciperent in Deum bonorum remuneratorem, et salutem ab ipso per Redemptorem, *implicite* saltem, expectarent, legesque servarent omnium cordibus insculptas: fidei autem veritates eis per totius generis humani traditionem, (cui tamen magna ubique offusa est caligo,) et per interius Spiritus sancti lumen, poterant innotescere. Licuit etiam gentibus circumcidi, et ita legis Judaicæ observantiæ se subjicere.[11] Fuerunt proinde apud Judæos *proselyti justitiæ*, qui, circumcisione accepta, cum iis conjungebantur, legique se subjiciebant;

(1) Matt. xv. 3. (2) Ibid. v. 17.
(3) Rom. vii. 12. (4) Ibid. v. 20.
(5) Ibid. vii. 11. (6) 2. Cor. iii. 7. 9.
(7) Heb. viii. 7.
(8) Vide Theol. Dogm. vol. 1. Tract. de Revelatione, c. vi.
(9) Deut. iv. 8. (10) Ps. cxlvii. 8.
(11) Exod. xii. 48.

et *proselyti domicilii* tantum, qui ablutione quadam peracta, se veri Dei cultores, absque fœderis Judaici beneficio, vel onere profitebantur.

21. *Abrogatam* fuisse Legem Veterem, Christo adveniente, qui ejus figuras adimplens, se in victimarum Mosaicarum locum substituit, novamque præscripsit perfectioremque legem, constat: quamvis de tempore quo desiit obligare non una sit omnium sententia. Verosimile est non statim eam fuisse sublatam, sed prout nova lege promulgabatur. Sæpissime Apostolus libertatem a lege Mosaica, quam per Christum adepti sumus, extulit: « Itaque fratres mei et vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo. » [1] « Non enim sub lege estis, sed sub gratia. » [2] Licuit tamen, etiam post Christi mortem, legis ritus servare, quamdiu Apostoli eos tolerabant, ut Judæi ad fidem facilius traducerentur; quapropter Paulus Timotheum, ex patre gentili et matre Judæa natum, « circumcidit propter Judæos, qui erant in illis locis, » [3] etiam post latum a Concilio Hierosolymitano decretum, quod gentes non tenerentur ad legis observantiam. Cæremonias quoque Nazaræorum ipse servavit, [4] et de consilio Jacobi et seniorum, se purificavit cum Judæis, ut fratrum offensionem tolleret. [5] Quædam etiam gentibus, quæ cum Judæis miscebantur Antiochiæ, aliisque in urbibus Asiæ minoris, Apostoli servanda sanxerunt, legem et instituta Judaica præ oculis habentes, ut sic facilius gentes et Judæi in unam Ecclesiam coalescerent. Quod igitur abstinerent plerique fideles « ab immolatis simulachrorum, et sanguine, et suffocato, » [6] etiam per plura sæcula post Christi adventum, tribuendum est apostolicæ sanctioni, œconomiæ causa latæ, non autem referendum ad legem Judaicam, cujus vis omnis desierat, nec ad præcepta Noe data. Vehementer autem Apostolus Paulus iis restitit, qui gentes legi Mosaicæ conabantur subjicere, quos fidei Christianæ, et evangelicæ libertatis eversores jure optimo designabat; fideles monens ne iis obaudirent: « Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. » [7] Promulgata jam fide Christiana, non licuit amplius Judæis ad eam conversis ritus suos servare: quum omnis æqua ratio indulgentiæ sublata sit.

22. Quamvis abrogata omnino sit lex Mosaica, quæ tamen morum præcepta decalogo continentur, totam vim suam obtinent; naturale enim jus temporum locorumque vicissitudines non patitur, sed idem ubique et semper manet. « In præceptis autem moralibus, » ait S. Leo M. « nulla prioris testamenti decreta reprobata, sed evangelico magisterio multa sunt aucta; ut perfectiora et lucidiora essent dantia salutem quam promittentia Salvatorem. » [8]

Quæcumque juri naturali addita reperiuntur in decalogo, Christi-fideles non adstringunt. Præceptum idcirco de Sabbato servando, seu de septima die Dei cultui dicanda, jam cessit apostolicæ legi, ex Ecclesiæ consuetudine innotescenti, qua diem Dominicam, primam scilicet hebdomadæ diem, in Christi Domini resurgentis memoriam, piis operibus dicamus. Cæremoniæ, seu ritus Judaici, nos haud obstringunt: eas igitur servare, Judæorum instar, ex falsa opinione eas etiamnum vigere, error foret et

(1) Rom. vii. 4. (2) Ibid. vi. 14.
(3) Act. xvi. 3.
(4) Ibid. xviii. 18.
(5) Act. xxi. 26. (6) Ibid. xv. 29.
(7) Gal. v. 2.
(8) Serm. xiv. de Passione Domini.

superstitio; quas tamen Ecclesia vel imitari, vel adhibere potest, utpote quæ Deum habent auctorem, et quæ referri possunt ad fidei mysteria. Cæterum nullum ritum invenias apud Christianos, qui cum ritibus Judaicis omnino concordet. [1] Judicialia præcepta nullam vim obtinent. Quod si princeps, vel respublica, legem ferat, qua aliquid iis sancitum statuatur, ejus vis a lege Moysis haud derivabitur. Sic quæ vigebat apud Anglos *vadiatio legis*, qua in quibusdam rerum adjunctis, qui juravit se immunem esse ære alieno, vel re alia quæ illi imputabatur, absolutus evadebat, minime nitebatur lege Mosaica, quamvis ei sit persimilis: « Si quis commendaverit proximo suo asinum, bovem, ovem, et omne jumentum ad custodiam, et mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit: jusjurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietque dominus juramentum, et ille reddere non cogetur. » [2]

CAPUT III.

DE LEGE NOVA.

23. Lex nova, seu *evangelica*, ea dicitur quæ a Christo Domino est lata, et ab Apostolis et eorum successoribus promulgata. Nulla lege teneri fideles Lutherus ausus est asserere: « Nullo opere, nulla lege homini Christiano opus est, cum per fidem sit liber ab omni lege. » [3] Hæc novatorum commenta anathemate percussit Concilium Tridentinum: « Si quis dixerit, nihil præceptum esse in Evangelio præter fidem, cætera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libera; aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos; anathema sit. » « Si quis hominem justificatum, et quantumlibet perfectum dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Dei, et Ecclesiæ, sed tantum ad credendum, quasi vero Evangelium sit nuda et absoluta promissio vitæ æternæ sine conditione observationis mandatorum; anathema sit. » « Si quis dixerit, Christum Jesum a Deo hominibus datum fuisse ut Redemptorem, cui fidant, non etiam ut Legislatorem cui obediant; anathema sit. » [4] Hi canones adeo manifesta Scripturarum et Patrum auctoritate fulciuntur, ut in iis probandis immorari non juvet. Pauca tamen recitabimus testimonia.

24. De Christo apud Isaiam legimus: « Dominus... judex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster. » [5] Ipse Christus apud Joannem ait: « Qui habet mandata mea, et servat ea: ille est, qui diligit me. » [6] Apostolis etiam injunxit, ut ejus mandata promulgarent universis hominibus: « docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. » [7] Distinguunt tamen Novi Testamenti scriptores legem a gratia; legis quippe nomine apud omnes accipiebatur codex ille sanctionum quem Judæi venerabantur; cujus vim desiisse ut significarent, sæpius fideles monebant eos legi non subjici, sed gratia salutis per Christum frui, quin tamen mandata a Christo tradita negarent. Sic explicandum est divi Joannis testimonium: « Lex per Moysen data est, gratia, et veritas per Christum facta est. » [8] Plura etiam Pauli testimonia eandem explicationem postulant: v. g.

(1) Consule elegantissimas litteras Wiseman ad Poynder.

(2) Exod. xxii. 10. Vide Blackston's Commentaries, l. 3. c. 12. et c. 22. § vi. *wager of law*.

(3) L. de Libert. christ.

(4) Sess. vi. can. xix. xx. xxi.

(5) Is. xxxiii. 22. (6) Joan. xiv. 21.

(7) Matt. xxviii. v. ult. (8) Joan. i. 17.

Non enim sub lege estis, sed sub gratia. »[1] « Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. »[2] Leges etiam omnes latas dicit, ut impiorum improbi mores coerceantur, potius quam justorum regendorum causa; hi enim, sponte veluti sua, virtutis actus, quos leges præcipiunt, exercent: quia « lex justo non est posita, sed injustis, et non subditis. »[3] Libertas autem, quam in Christo consecuti sumus, a legis Mosaicæ observantia, non facit ut cupiditatibus obsequi, vel a Christi ipsius mandatis resilire liceat, dicente Apostolo: « Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis. »[4]

25. Lex Nova constat morum regulis, fidei et Sacramentorum præceptis, quæ obligant homines postquam rite promulgata ad eorum notitiam pervenerint.[5] Morum regulæ pleræque ad jus naturæ referuntur, prout a Moyse in decalogo fuit promulgatum, et a Christo Domino enucleatius expositum, præcipue in sermone quem in monte habuit. Mandata servanda tradidit, ut ad vitam aditus pateret: « Si... vis ad vitam ingredi, serva mandata. »[6] Dilectionem Dei et proximi, tamquam suæ legis basim posuit: « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua. Hoc est maximum, et primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum, sicut teipsum. »[7] « Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. »[8] Quapropter Apostolus ait: « Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. »[9] Credendi legem statuit Christus, quando Apostolos ad docendum omnia quæ iis mandaverat, misit, sanctione adjecta pœnæ æternæ, iis qui evangelicam prædicationem rejicerent, irrogandæ: « qui vero non crediderit, condemnabitur. »[10] Sacramenta etiam sub æternæ mortis pœna recipienda jussit: « Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. »[11] « Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. »[12]

26. Consilia præceptis adjecit. « Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo. »[13] In quæ verba scribit Chrysostomus: « Non præcepit, sed consilium dedit. »[14] De castitate integra idem docet Paulus: « De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do. »[15] S. Gregorius M. scribit: « Exercitati in bonis operibus electi nonnumquam plus student agere quam eis dignatus est Dominus jubere: carnis enim virginitas nequaquam jussa est, sed tantummodo laudata: nam si illa juberetur, nimirum conjugium jam culpa crederetur; et tamen multi virtute virginitatis pollent, ut videlicet plus impendant obsequio quam acceperunt præcepto. »[16] Cæterum disciplinæ leges reliquit Præsulibus Ecclesiæ statuendas, variandasque pro locorum temporumque diversitate, quum tot gentibus per tot sæcula lex una eademque haud conveniret.

27. Christi lex in eo a Mosaica distinguitur, quod hæc lapideis tabulis fuerit inscripta; illa vero ore promulgata, et Spiritus Sancti gratia mentibus cordibusque credentium impressa, quamvis plura quæ ad eam pertinent Apostoli et Evangelistæ, pro occasione sibi

(1) Rom. vi. 14. (2) Gal. v. 18.
(3) 1 Tim. i. 9. (4) Gal. v. 13.
(5) Vide S. Bernardum ep. lxxvii.
(6) Mat. xix. 17. (7) Mat. xxii. 37.
(8) Joan. xv. 12. (9) Gal. vi. 2.
(10) Marc. xvi. 16. (11) Joann. iii. 5.
(12) Joan. vi. 54. (13) Matt. xix. 21.
(14) Hom. xc. in Matt. συνεβούλευσε.
(15) 1. Cor. vii. 25.
(16) L. xv. in Job c. xviii. n. 22.

oblata, scripto consignaverint: « epistola estis Christi, » ait Paulus Corinthios alloquens, « ministrata a nobis, et scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. » [1] « Hoc est testamentum, quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, et in corde eorum superscribam eas. » [2] Distinguitur etiam Lex Nova a Veteri dulcedine sua: « Jugum enim meum suave est, » inquit Christus, « et onus meum leve. » [3] Unde Augustinus: « Hæc est apertissima differentia duorum testamentorum, timor et amor. » [4] Plenitudinem etiam gratiæ secum affert nova lex Christum Redemptorem nobis offerens, quum nulla gratia in veteri lege tribueretur, nisi propter Christi merita prævisa; quapropter Apostolus de populo antiquo ait: « Bibebant autem de spiritali, consequente eos, petra: petra autem erat Christus. » [5] Et S. Thomas docet eos » qui in veteri Testamento habuerunt gratiam Spiritus Sancti et charitatem, secundum hoc pertinuisse ad legem Novam. » [6]

CAPUT IV.

DE DECALOGO.

28. Decem legis præceptis contineri præcipua legis naturæ capita constat, Christianosque idcirco eatenus iis ligari, præsertim Christo Domino dicente: « Si... vis ad vitam ingredi, serva mandata. » [7] Equidem Apostolus discrimen inter Judæos et Gentes, Christo adveniente, sublatum esse docet, totamque salutis summam fidelibus in mandatis servandis reponit: « Circumcisio nihil est, et præputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei. » [8] Hinc Augustinus optime animadvertit omnia decalogi præcepta ad nos spectare, si unicum de septimæ diei requie excipias, quod figuram requiei populo Dei servatæ quum contineat, cum cæteris Legis Veteris figuris transiit. Illud Moyses ex monte descendens Israelitis præsertim commendavit: « nam ex decem præceptis hoc solum populo præcepit, quod figurate ibi dictum est: alia quippe novem sicut præcepta sunt, etiam in Novo Testamento observanda minime dubitamus. Illud autem unum de Sabbato usque adeo figurata diei septimi observatione apud Israelitas velatum fuit, et in mysterio præceptum fuit, et quodam sacramento figurabatur, ut hodie a nobis non observetur, sed solum quod significabat intueamur. » [9] Merito igitur Concilium Tridentinum anathema tulit in asserentes decem præcepta nihil pertinere ad Christianos. [10]

29. Mandata hac verborum serie in Exodi libro relata sunt: « Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cœlo desuper, et quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam et quartam generationem eorum, qui oderunt me: et faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, et custodiunt præcepta mea.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

(1) 2. Cor. iii. 3. (2) Heb. viii. 10. (3) Mat. xi. 30. (4) L. adv Adamant. c. xvii. (5) 1 Cor. x. 4. (6) 1. 2. qu. 107. art. i. *ad secundum.*

(7) Mat. xix. 17. (8) 1 Cor. vii. 19. (9) Quæst. in Exod. l. ii. qu. 172. (10) Sess. vi. can. xix.

Memento, ut diem Sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est : non facies omne opus in eo, tu, et filius tuus, et filia tua, servus tuus, et ancilla tua, jumentum tuum, et advena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cœlum et terram, et mare, et omnia quæ in eis sunt, et requievit in die septimo : idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, et sanctificavit eum.

Honora patrem tuum, et matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

Non occides.

Non mœchaberis.

Non furtum facies.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Non concupisces domum proximi tui : nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt. » [1]

Eisdem fere verbis præcepta in libro Deuteronomii recensentur, ordine tamen verborum nonnihil variato in ultimo præsertim versu : « Non concupisces uxorem proximi tui : non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, et universa quæ illius sunt. » [2]

30. Quum sacer scriptor nulla ratione definierit singulorum præceptorum limites, variatum est veterum sententiis. [3] « Quæritur, » inquit Augustinus, « decem præcepta legis quemadmodum dividenda sint : utrum quatuor sint usque ad præceptum de sabbato, quæ ad ipsum Deum pertinent; sex autem reliqua, quorum primum est, « Honora patrem et matrem, » quæ ad hominem pertinent : an potius illa tria sunt, et ista septem. Qui enim dicunt illa quatuor esse, separant quod dictum est, « Non erunt tibi dii alii præter me » : ut aliud præceptum sit, « Non facies tibi idolum, » etc. ubi figmenta colenda prohibentur. Unum autem volunt esse, « Non concupisces uxorem proximi tui, Non concupisces domum proximi tui, » et omnia usque in finem. Qui vero illa tria esse dicunt, et ista septem, unum volunt esse quidquid de uno colendo Deo præcipitur, ne aliquid aliud præter illum pro Deo colatur; hæc autem extrema in duo dividunt, ut aliud sit : «Non concupisces uxorem proximi tui;» aliud, « Non concupisces domum proximi tui. » Decem tamen esse præcepta neutri ambigunt, quoniam hoc Scriptura testatur. Mihi tamen videntur congruentius accipi tria illa, et ista septem, quia et Trinitatem videntur illa quæ ad Deum pertinent insinuare diligentius intuentibus. Et revera quod dictum est, « Non erunt tibi dii alii præter me, » hoc ipsum perfectius explicatur cum prohibentur colenda figmenta. Concupiscentia porro uxoris alienæ, et concupiscentia domus alienæ, tantum in peccando differunt, ut illi quod dictum est, « Non concupisces domum proximi tui, » adjuncta sint et alia, dicente Scriptura, « neque agrum ejus, neque servum ejus, neque ancillam ejus, neque bovem ejus, neque subjugale ejus, neque omne pecus ejus, neque quæcumque proximi tui sunt. » Discrevisse autem videtur concupiscentiam uxoris alienæ a concu-

(1) Exod. xx. לא-תחמד נית רעף ס
לא-תחמד אשת רעף

(2) Deut. v. 21. In textu Hebraico versiculi distinguuntur, et verbum iterum usurpatur ante domum.

(3) « When Moses delivered the ten commandments to the people, he did not tell them in order which was second, which was fifth, and upon this account they have been severally divided as men did please to fancy. » Jeremias Taylor, *Ductor Dubitantium*, l. ii. ch. 2. Rule 6. 324.

piscentia cujuslibet rei alienæ, quando utrumque sic cœpit, » Non concupisces uxorem proximi tui, non concupisces domum proximi tui, » et huic cœpit cætera adjungere. Non autem cum dixisset, « Non concupisces uxorem proximi tui,» huic connexuit alia dicens, «neque domum ejus, neque agrum ejus, neque servum ejus, » et cætera : sed omnino apparent et hæc esse conjuncta quæ uno præcepto videntur contineri, et discreta ab illo ubi uxor nominata est. Illud autem ubi dictum est : « Non erunt tibi dii alii præter me, » apparet hujus rei diligentiorem executionem esse in iis quæ subjecta sunt. Quo enim pertinet, « Non facies tibi idolum, neque ullum simulacrum, quæcumque in cœlo sunt sursum, et quæcumque in terra deorsum, et quæcumque in aqua sub terra, non adorabis ea, neque servies illis, » nisi ad id quod dictum est, « Non erunt tibi dii alii præter me ? » [1]

31. Quum Augustinus de Exodi loco agat, licet suspicari eumdem verborum ordinem ibi olim fuisse, qui in Deuteronomio adhuc reperitur, prout revera habetur in Sept. codice Vaticano. Varietas autem ex duarum vocum transpositione facile contigit. Versiculi alioquin in textu Hebraico plane distinguuntur. Congruit etiam ut desiderium domus alienæ cum servorum et animantium cupidine conjungatur, quæ omnia pro rebus habebantur, uxore ab iis omnino distincta. Fundamento igitur caret objectio illa a Jeremia Taylor aliisque proposita, nos verborum ordinem invertere, ut unicum in duo dividamus præcepta. Equidem ordo quem sequimur, præceptis non mœchandi, et non furtum faciendi congruit, et Deuteronomii loco probatur, ubi versiculi et præcepta in textu Hebraico plane distinguuntur ea prorsus qua apud nos ratione. [2] Id insuper animadvertendum Protestantes in divisione primi præcepti Judæos auctores non habere; quamvis enim in duo unicum illud dividere consueverint, ea tamen in unum conjungunt quæ Protestantes distinguere laborant : primum enim apud eos præceptum his continetur verbis : « Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis; » alterum incipit : « Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, etc. » [3] Igitur frustra clamitant hæc necessario distinguenda, quum illa distinctio ne quidem ab omnibus admissa sit, qui quatuor præcepta ad Deum pertinentia numerant. Nobis ea conjungentibus favet et rerum nexus, et Judæorum consensus, et Augustini cum plurimis aliis ex vetustis scriptoribus auctoritas. Quod autem præceptum de concupiscenda re aliena ab alio de uxore desideranda dividamus, Deuteronomii auctoritatem sequimur, favente ipsa rerum distinctione. Nihil igitur arbitrio veluti nostro, vel partium studio in decalogi divisione admisimus. Quod autem breviori forma omnia præcepta in quibus-

(1) Quæst. in Exod. l. ii. qu. lxxi.

(2) ולא תחמד אשת רעך ס ולא תתאוה בית רעך

(3) « That those two first commandments are but one was the doctrine of Philo the Jew, (at least it is said so,) who making the preface to be a distinct commandment, reckons this to be the second. . . . This division was usual in St. Cyril's time who brings in Julian thus accounting them . . . and the same way is followed by St. Jerome and Hesychius. These make the introduction to be one of the commandments; and those which we call the first and the second to be the second only. Of the same opinion as to the uniting of these two is Clemens Alexandrinus and St. Austin. » Jeremias Taylor, *Dactor Dubitantium,* l. ii. c. 2. Rule 6, p. 325.

dam catechismis enuntientur, in puerorum rudiumque factum est utilitatem, salva omnino substantia. Si quis contendat mandatorum divisionem fieri quatenus obligant Christianos a priori eorum vi Judæos spectantium diversam, non repugnamus.

32. Consentientes in præceptorum divisione habemus Lutheranos. Audiatur Walchius, celebris horum theologus : « De divisione decalogi multa disputata esse constat. Reformatæ ecclesiæ doctores ad priorem tabulam quatuor, ad posteriorem sex præcepta referunt, quum quæ ad primum præceptum de idolopœia pertinent, separant, atque ex illis peculiare quoddam, idque secundum præceptum constituunt; nonum autem ac decimum solent conjungere. Acriter pugnant pro hac divisione; atque Anhaltini, Marpurgenses atque alii Lutherum de omisso idolopœias præcepto arguunt. Nostrates enim tabulam priorem tribus, posteriorem verò septem præceptis circumscribunt, ea quæ Deus de fugienda idolopœia sancivit, ad primum præceptum referendo; nonum autem ac decimum separando. Ipsa hæc dissensio non magni momenti est. Res enim, si in se spectatur, ita comparata est, ut cuique libertas sentiendi divisionemque instituendi, relinqui possit. Sufficit si singula præcepta recenseantur ac decem numerentur. » [1] Ipse Turretini compendii auctor animadvertit, « talem esse controversiam istam, de qua cum quoque odiose non sit contendendum; modo salva maneat totius decalogi doctrina, nec mutiletur numerus. » [2]

CAPUT V.

DE PRIMO PRÆCEPTO.

33. « *Ego sum Dominus Deus tuus.* » Hæc verba quæ Hebræi primum præceptum designant, indicant Deo omnia illa munia persolvenda, quæ summam ejus majestatem et perfectionem decent, et quæ postulant innumera in nos collata beneficia. Intelligitur igitur præcipi : « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota fortitudine tua.» [3] Quum autem tractatu speciali de Religione, et tractatu de virtutibus theologicis, ea explicare sigillatim in animo sit, necesse non est in iis impræsentiarum immorari. Populum Israeliticum Ægyptiacæ Deus eripuit servituti; nos e captivitate peccati liberavit : quapropter grates ei reddere oportet, et grati animi testimonia opera virtutis exhibere.

34. « *Non habebis deos alienos coram me.* » Vetat ne plures dii colantur, quum unus Deus agnoscendus sit. Ideo autem prohibetur in universum quod nonnulli eos colerent, etiam absque imaginibus, uti de antiquis Romanis narrat Varro. [4] Quoniam polytheismus jam ubicumque Christi religio invecta est, penitus sublatus est, de eo disserere non vacat.

35. « Non facies tibi sculptile, etc. » Hæc ad statuas, et imagines, quas gentes solebant fingere, ut deos suos venerarentur, plane referuntur : nam finis prohibitionis explicatur iis verbis quæ sequuntur : « non adorabis ea, neque coles. » [5] Hinc arguuntur ab

(1) Introd. in lib. Eccl. Luth. Symbol. l. 1. c. vi. § xl. p. 657.

(2) Locus xv. de Decalogo. p. 168.

(3) Deut. vi. 5.

(4) Apud S. Aug. l. iv. de civ. Dei, c. xxxi.

(5) « Being placed, as it is, among such precepts as respect the Almighty, and that honor and esteem which we ought to have for him; and being moreover immediately followed with the prohibition of bowing down to them and serving them; as that is with the jealousy of God, concerning his own honor; it is in reason to be extended no farther than the forbidding of such images as are made with a design to represent

Apostolo qui « mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium. » [1] Ex omnium sæculorum consensu constat sculpendi et pingendi artes non hoc vetari mandato: plerique enim qui in sacrarum imaginum venerationem et usum vehementissime insurrexerunt, non affirmarunt vetari ne fieret quælibet statua vel imago, sed ne in cultu adhiberetur. Equidem in tabernaculo imagines Cherubim, [2] et plurimæ animantium statuæ et cœlaturæ in templo erant. [3] Cæterum imagines nullæ erant fingendæ in cultum, ob idololatriæ tum ubique grassantis periculum. « Apud alios autem erat cultus falsorum deorum sub quibusdam imaginibus. Et ideo opportune prohibetur etiam ipsarum imaginum institutio, cum dicitur: « Non facies tibi sculptile »: et ipsarum imaginum cultus, cum dicitur: « Non coles ea, etc. » [4] Optime autem animadvertit S. Thomas: « Neque in veteris legis tabernaculo, seu templo, neque etiam nunc, imagines in Ecclesia instituuntur, ut eis cultus latriæ exhibeatur: sed ad quandam significationem, ut per hujusmodi imagines mentibus hominum imprimatur et confirmetur fides de excellentia Angelorum et Sanctorum. » [5]

36. Contra præceptum peccant, si qui in imaginibus divinam aliquam virtutem inesse putent, qui ethnicorum fuit error; vel in iis fiduciam reponant, tamquam in causis beneficiorum quæ postulant; vel eas cultu prosequantur, qui in iis consistat, quin ad eos quos repræsentant referatur. Cæterum non facile damnandi sunt fideles simpliciores, quorum sermo vel actus nimiam quandam imaginis venerationem videatur prodere: plerumque enim mens eorum rectis imbuta est principiis; id quippe omnibus certum et exploratum est Deo soli supremum cultum tribuendum. Quæ quibusdam imaginibus virtus videtur adscribi ob beneficia plurima ejus occasione impetrata, ad Dei voluntatem referenda est, qui dona sua impertitur, in iis quibus vult rerum adjunctis.

CAPUT VI.

DE SECUNDO PRÆCEPTO.

« Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. »

§. I. De Blasphemia.

37. Secundo præcepto, ne Dei nomen temere [6] usurpetur, vetatur. Gravissimum igitur peccatum *blasphemiæ*

the Divine Nature, or *to bestow upon them that honor which is due unto it.* » Explication of the Decalogue, by Gabriel Towerson, Rector of Wellwyn, p. 109. London, 1676.

(1) Rom. i. 23. (2) Exod. xxv. 19.

(3) III. Reg. vii. 29. « Beside that, they who teach all images to be forbidden the Jews, are forced to confess their admitting of some, and particularly of images in their coins, what shall we say, (that may be satisfactory, I mean,) to God's giving orders for the Cherubims over the Mercy-seat, and for the making of the brazen serpent in the wilderness? for his admitting into the ark the five golden mice, and five golden hemorrhoides of the Philistines? for the pomegranates, and twelve brazen bulls upon which the laver in the temple was placed? For though it be true that God might dispense with his own command, especially a positive one, yet as there is no evidence of those orders of his being a dispensation, so it is not easy to believe, that, having made so strict a law against image-making, he would not only dispense so soon with it, as we see he did in the cherubims and brazen serpent; but dispense with it in a manner for ever, by placing those cherubims and bulls for perpetuity. For what were this, but to tempt men to think he had abrogated the command, and not only dispensed with it, but taken it away? » Towerson, *ubi supra.*

(4) S. Thom. 2. 2. qu. cxxii. art. ii. *ad secundum.*

(5) Ibid. qu. xciv. art. ii. *ad primum.*

(6) לַשָּׁוְא De vi vocis hoc loco controvertitur;

est, quod quis loquendo lædat divinam majestatem, seu Deo ipsi contumeliam veluti inferendo, seu Sanctis detrahendo, seu rebus sacris et divinis. Hæresis cum blasphemia sæpe conjungitur, quando scilicet vitia Deo tribuuntur, crudelitas, tyrannis, injustitia; vel denegantur ejus perfectiones, omnium scientia, omnipotentia, bonitas : vel creaturæ tribuuntur quæ Dei sunt. Imprecatione continetur blasphemia quando quis malum Deo optat, ut scilicet esse desineret, ut scelera ulcisci non posset. Juramentum Deo contumeliosum blasphemiæ labem inducit : uti si quis per sanguinem et vulnera Christi haud reverenter juret. Dehonestans est blasphemia, quando membra Christi temere nominantur : qualis est illa nonnullorum vox : O sanguinem Dei !

38. Blasphemia omnis per se grave peccatum est, utpote secundo præcepto plane repugnans. Mortis pœna lege veteri huic sceleri adsignata est : « Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur : lapidibus opprimet eum omnis multitudo. » [1] « Nihil horribilius blasphemia, » inquit Hieronymus, « quæ ponit in excelsum os suum. » [2] Equidem fideles vix proferunt aliquid eo consilio ut Deum contumelia afficiant; sed rei sunt, quoties dictorum vim norunt, vel nosse debent. Infideles et hæretici fidei mysteria sæpe verbis contumeliosis tractant. Sic quæ contra Eucharistiam dicuntur, blasphemiæ habent rationem : sicut et quæ Virginis Deiparæ detrahunt puritati illibatæ. Gravius peccat qui Deum loquendo lædit, quam qui Virginem Deiparam : sed et hic gravius quam qui Sanctos alios minus reverenter tractat. Sæpius autem Dei honor simul læditur, cum Sancti contumeliose nominantur.

39. Blasphemiæ aliquando ex subito animi motu proferuntur, quin advertatur vocum sensus : qua ratione excusari potest a peccato mortali qui eas inopinato profert. [3] Sed si quis consuetudini ita loquendi indulserit, censetur vocum vim nosse et probare, quum negligat consuetudinem emendare : secus si eam retractaverit, et tollere nitatur. [4]

40. Blasphemia in Spiritum Sanctum gravissima est : « sive Spiritus Sanctus accipiatur, secundum quod est nomen essentiale conveniens toti Trinitati, cujus quælibet persona et Spiritus est, et Sanctus est : sive prout est nomen personale unius in Trinitate personæ. Et secundum hoc distinguitur Matthæi XII. blasphemia in Spiritum Sanctum contra blasphemiam in Filium hominis. Christus enim operabatur quædam humanitus, comedendo, bibendo, et alia hujusmodi faciendo; et quædam divinitus, scilicet dæmones ejiciendo, mortuos suscitando, et alia hujusmodi : quæ quidem agebat, et per virtutem propriæ divinitatis, et per operationem Spiritus Sancti, quo secundum humanitatem erat repletus. Judæi autem primo quidem dixerant blasphemiam in Filium hominis, cum dicebant eum voracem, potatorem vini, et publicanorum amatorem, ut habetur Matth. XI. Postmo-

vulgatus interpres sensum obvium secutus est. Plerique censent perjurium præsertim hic vetari. Vide Criticos Sacros *in loc.*

(1) Lev. xxiv. 16. « It appears to have been long perfectly settled by the common law, that blasphemy against the Deity in general, or a malicious and wanton attack against the christian religion individually, for the purpose of exposing its doctrines to contempt and ridicule, is indictable and punishable as a temporal offence. » Clayton in the State vs Chandler, II Harrington Rep. Delaware Vol. II. p. 556.

(2) L. vii. in Isaiam, c. xviii.

(3) S. Thom. 2. 2æ. qu. xiii. art. ii. *Ad tertium.*

(4) Mayol. Expos. 2. præc. art. ii.

dum autem blasphemaverunt in Spiritum sanctum, dum opera quæ ipse operabatur virtute propriæ divinitatis, et per operationem Spiritus sancti, attribuebant principi dæmoniorum. Et propter hoc dicuntur in Spiritum Sanctum blasphemasse. »[1] « Dicitur irremissibile : non quod nullo modo remittatur, sed quia quantum est de se, habet meritum ut non remittatur . . . dicitur irremissibile, secundum suam naturam, in quantum excludit ea per quæ fit remissio peccatorum. Per hoc tamen non præcluditur via remittendi et sanandi omnipotentiæ et misericordiæ Dei, per quam aliquando tales quasi miraculose spiritualiter sanantur. »[2]

41. Blasphemiæ in Spiritum sanctum rei sunt quotquot divina dogmata noscentes, ea, sua reluctante conscientia, impugnant. Sic qui Eucharistiam fœde inhonestant, ut sectis blandiantur, animo dum habent persuasum, eam Corpus esse et Sanguinem Christi, gravissimæ hujus blasphemiæ rei sunt.

42. Animadvertendum nonnullos confitendo se blasphemiæ accusare, qui tamen si diligentius interrogentur, reperientur vel juramenta, vel maledictiones, vel voces quæ nullum sensum præseferunt, tantum emisisse. « Nec est blasphemia, quando verbum mutatum, aut dimidiatum pronunciatur » inquit S. Alphonsus.[3] Graviter tamen reprehendendi sunt qui vocibus illis utuntur : offensionem enim piis auribus præbent. Censet etiam blasphemiam non esse dicere contra homines « Sanguis Dei, » nisi indignatio sit directa contra Deum. »[4]

§ II. De Maledictione.

43. « Maledicere rebus irrationabilibus in quantum sunt creaturæ Dei, est peccatum blasphemiæ ; maledicere autem eis secundum se consideratis, est otiosum, et vanum. » Ita D. Thomas.[5] Hinc blasphemia foret maledicere cruci, Scripturæ, festo diei, aut alteri rei, quæ ad Deum refertur : cæteræ autem quæ solent proferri maledictiones, blasphemiæ malitia carent. Mortuis hominibus maledicere specie non videtur differre a maledictione in vivos prolata ; nec enim solent in animas mortuorum, sive in paradiso, sive in purgatorio, maledictiones specialiter dirigi.

44. « Maledictio est, » inquit S. Thomas, « per quam pronunciatur malum contra aliquem, vel imperando, vel optando. Velle autem, vel imperio movere ad malum alterius, secundum se repugnat charitati, qua diligimus proximum, volentes bonum ipsius. Et ita secundum suum genus est peccatum mortale, et tanto gravius, quanto personam, cui maledicimus, magis amare et revereri tenemur. Unde dicitur (Lev. xx.) : « Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur. » Contingit tamen verbum maledictionis prolatum esse veniale, vel propter parvitatem mali, quod quis alteri imprecatur, vel etiam propter affectum proferentis, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex subreptione alia verba proferuntur, quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur. »[6] Juxta hæc principia, quibus nullus theologus contradicit, pleræque maledictiones a gravi culpa valent eximi : vel enim proferuntur in animantia irrationalia, vel in res inanimatas ; vel leve malum respiciunt ; vel si gravius, deest affectus et desiderium efficax. Quæ autem ex vehementiori ira in inimicum effunduntur, ex animo facile prodeunt,

(1) S. Thom. 2. 2æ. qu. xiv. art. i. *Resp.*
(2) Ibid. art. iii. *Resp.* (3) L. iii. n. 123. (4) Ibid.
(5) 2. 2æ. qu. lxxvi. art. ii.
(6) Ibid. art. iii.

gravemque induunt malitiam. Cæterum omni studio eniti oportet, ut fideles a maledictionibus omnibus, aliisque vocibus, quibus divino derogatur honori, abstineant, quum eos valde dedeceat iis uti, quæ etiam offensionem magnam pariunt. Nec tamen debent confessarii aut concionatores adeo in eas invehi, ut putent fideles grave se admittere delictum quoties eas proferunt, « ne tot animæ ex ignorantia ob erroneam conscientiam peccati mortalis misere pereant. » [1] Ad praxim quod attinet voces illæ: « Diabolus te rapiat, » « Deus te damnet, » plerumque non sunt mortalia peccata : multo minus voces mutilæ, omnisqus sensus expertes, quas adhibent plerique ad veras maledictiones evitandas. Quod attinet ad anathemata Ecclesiæ, dicit S. Thomas : « Etiam Ecclesia maledicit anathematizando, sicut etiam prophetæ in Scripturis quandoque imprecantur mala peccatoribus, quasi conformantes voluntatem suam divinæ justitiæ : licet hujusmodi imprecationes possint etiam per modum prænuntiationis intelligi. » [2]

§ III. De Juramento.

45. Juramentum est invocatio divini nominis ad fidem faciendam. Invocatur autem Deus, vel expresse, vel implicite: expresse, si dicatur « Deum testor, » « Per Deum ita est, » etc. implicite, dum quis invocat Deum in creaturis in quibus specialiter ejus attributa refulgent; ut si quis juret « per cœlum, » « per infernum, » « per Evangelia, » « per animam suam. » Quæcumque animo jurandi proferuntur, vim juramenti coram Deo obtinent : cætera, etsi speciem juramenti præseferant, juramenti carent ratione : idcirco maxime attendenda est loquentium mens, et communis consuetudo, ut dignoscatur quænam inter juramenta recensenda sint. « Formulæ hæ, « Deus novit, » « Deus testabitur suo tempore, » « coram Deo loquor, » « Deus novit omnia, » « Deus videt meam conscientiam, » censentur tantum narrative proferri, non invocative (atque adeo non sunt juramenta), nisi aliud constet, aut circumstantiis probetur, » inquit Busembaum apud S. Alphonsum. [3] Idem dicendum de formula illa quæ communiter usurpatur : « Deo declaro. » « Non sunt juramenta, quæ dicuntur per modum sponsionis, verb. gr. « expono caput meum, » « amputentur mihi aures, ni ita sit. » Non sunt juramenta, (quod confessarii et catechistæ moneant, ne ex erronea conscientia peccetur) « vere, certe, in veritate, fide boni viri, per fidem meam; » nec « per conscientiam meam, super conscientiam meam. » Item dicere « juro ita esse, » non est vere juramentum, quia tunc nec explicite, nec implicite divinum testimonium imploratur — nisi præcesserit interrogatio de jurejurando. » [4] « Non jurat qui dicit » tam verum est quam sol lucet, quam hic sedeo, ambulo, etc. » Quamvis hæ et similes comparationes : « tam verum est, quam Deus est, quam Christus est in venerabili Sacramento, quam verum est Evangelium » — communiter videantur continere juramentum cum blasphemia, id tamen non satis apparet, quia nullus in testem invocatur. Neque videtur esse blasphemia, si sit verum, et animus proferentis sit significare tantum similitudinem, ut sensus sit, hoc verum esse solummodo, sicut alterum est verum suo modo. — Non est juramentum, cum quis jurat per creaturas, in quibus ni-

(1) S. Alphons. l. iii. n. 130.
(2) 2. 2æ. qu. lxxvi. art. i. *Resp.*
(3) L. iii. n. 134, 5.
(4) Ibidem, n. 136.

hil divinæ bonitatis specialiter elucet: quia tunc non censentur adduci cum relatione ad Deum: ut si dicas: « juro per hanc herbam, vestem, » etc. [1]

46. Juramenta varie distinguuntur, quamvis speciei ejusdem omnia sint, juxta communiorem sententiam. Juramentum aliquod verbis declaratur: aliud actione aliqua exhibetur, v. g.: manum elevando, vel Evangelia osculando, vel ea manu tangendo: aliud verbis et actione simul exprimitur. Invocatur nonnumquam Deus simpliciter ut testis: alias ut vindex mendacii, execratione prolata. Communis illa jurandi formula: « Sic me Deus adjuvet, » exsecrationem includit: auxilium scilicet divinum non dandum optamus, nisi veritas dictis constet. Sic etiam exsecrationibus accensendæ sunt voces hujusmodi: « puniat me Deus; » « faciat Deus, ut hinc nunquam sanus surgam, » « tollat me Deus subitanea morte; » « in æternum me damnet Deus. » Cæterum si Dei nomen taceatur, possunt ad sponsionem quamdam, seu pœnæ obligationem reduci, juxta S. Alphonsum. [2] « Nunquam hinc movear: « « nunquam videam Deum: » « damner, » etc. idem est ac dicere: si non ita est, paratus sum mori; hinc non moveri; Deum numquam videre; damnari, etc., quin Deus vindex invocetur. Multo magis a mortali delicto excusantur qui dicunt: « Numquam videam, » quin aliquid adjungant. Asserimus jurando, res gestas referentes vel denegantes: promissiones etiam firmamus juramento, sed et minamur: unde theologi consueverunt juramentorum distinguere varietates. Quum omnia juramenta ejusdem sint speciei, [3] opus non est confitendo explicare, utrum per Deum, vel per Jesum Christum, vel per Sanctos, vel per cœlum, aliudve quod ad Deum refertur, quis juraverit.

47. Ex fidei doctrina jurare licet, certis positis conditionibus: id enim sanctorum virorum a mundi origine exempla ostendunt, et Apostoli Pauli, qui Deum sæpius invocat testem, comprobat auctoritas. Vetuit quidem Christus jurare omnino, levi scilicet de causa, discrimenque quod Pharisæi inter juramenta statuebant, inane esse ostendit, quin tamen, gravi exigente causa, prohibuerit jurare, quod, servata æquitate et veritate, in Dei, qui testis adhibetur, honorem cedit. [4] « Per nomen illius jurabis. » [5] Laudabuntur omnes qui jurant in eo. » [6] « Juramentum, » inquit S. Thomas, « secundum se est licitum et honestum: quod patet ex origine et ex fine: ex origine quidem, quia juramentum est introductum ex fide qua homines credunt Deum habere infallibilem veritatem, et universalem omnium cognitionem et provisionem. Ex fine autem, quia juramentum inducitur ad justificandum homines et ad finiendum controversias, ut dicetur ad Hebræos VI. » [7]

48. Tres juramenti conditiones ex Jeremia solent enumerari: « Jurabis: Vivit Dominus in veritate, et in judicio, et in justitia, » [8] scilicet juramentum debet esse verum, ex gravi causa prolatum, ad rem æquam sanciendam. « Si veritas desit, vel putetur deesse, vel dubia sit juranti, est perjurium, et semper mortale peccatum, etiam in re levi asserta. » Ita omnes theologi, testante Antoine. [9] Damnata est propositio sequens: « Vocare Deum in testem mendacii levis,

(1) Busembaum apud S. Alphons. l. iii. n. 137, 138. (2) L. iii. n. 145. (3) Ibidem.
(4) Mat. v. 34. Jac. v. 12.
(5) Deut. vi. 13. (6) Ps. lxii. 12.
(7) 2. 2æ. qu. lxxxix. art. ii. *Resp.* (8) Jer. iv. 2.
(9) Tract. de Virt. Rel. c. iv. qu. iv. Resp. i.

non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem. »[1] Ad recte tamen jurandum *moralis* quædam certitudo sufficit, quæ scilicet in rebus humanis potest haberi; nec requiritur certitudo infallibilis. Amphibologiam, seu restrictionem mentalem jurando adhibere, quæ nullatenus ex adjunctis potest percipi, non licet : quapropter damnavit Innocentius XI. alteram propositionem : « Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit; intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit : vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus. »[2] Restrictio autem *late* mentalis, quæ ex adjunctis satis dignosci potest, aliquando, gravi exigente causa, sine culpa jurando adhibetur. Sic licet sacerdoti jurare se prorsus nescire quod in confessione didicit; nam intelligendus est loqui de scientia extra Sacramentum acquisita.

49. In juramento promissionem firmante veritas maxime ex præsenti animi dispositione pendet : si enim quis jurando polliceatur se facturum, quod nullatenus sibi faciendum proponit, manifeste violat veritatem cum magna Creatoris injuria. De rei quæ promittitur executione juramentum etiam vigere intelligendum est; adeo ut qui eam postea negligit, gravis culpæ arguendus sit, saltem si de re gravi agatur. Plures autem censent in re levi non tantam esse juramenti vim; putant scilicet fidem falli, dum obligatio jam contracta negligitur, quin Deus mendacii fiat testis; veritas enim jam juramento, ex jurantis intentione sincera, constitit. Levis culpæ reus habetur qui muneris aliquod officium, vel instituti regulas negligit in rebus levioribus, quamvis juraverit se omnia sua officia, regulasque diligenter servaturum : quod intelligitur morali quadam ratione.

50. Juramentum metu extortum videtur in conscientia obligare, quamdiu ab ecclesiastica auctoritate non fuerit rescissum; reverentia enim divini nominis exigit ut promissio omnis impleatur, quæ sine peccato potest impleri. « Coactio, » inquit S. Thomas, « non aufert juramento promissorio vim obligandi, respectu ejus quod licite fieri potest. Et ideo si aliquis non impleat quod coactus juravit, nihilominus perjurium incurrit et mortaliter peccat. »[3] Alii tamen dissentiunt. Id autem in comperto est metum passum habere jus rescissionem petendi.[4] Hinc qui latroni minanti mortem juravit se nummos quosdam daturum, potest ab Episcopo petere ut juramentum illud irritum habeatur; imo, juxta aliquos, eam dispensationem petere potest, etsi jurando promiserit se non petiturum : juramentum enim hujusmodi per se irritum est, quum sit contra publicam utilitatem.

51. Juramentum extortum dolo vel errore circa rei substantiam, vel qualitates magni momenti quæ substantiam afficiunt, non obligat : deest enim verus animi in rem quæ promittitur consensus. Sic juramentum puellæ factum de matrimonio cum ea ineundo non valet, si ipsa, humili quum esset conditione, finxerit se nobili genere natam.

52. Juramentum verbis generalibus emissum de re licita intelligendum est, ideoque non potest ad malum obligare. Juramentum, quo promittit aliquis se rem malam facturum, grave est pec-

(1) Prop. 24 inter damn. ab Innoc. XI.
(2) Prop. 26.
(3) 2. 2. xcviii. art. iii. ad primum.
(4) Ibidem.

catum, et omni caret robore; « juramentum » enim « non est vinculum iniquitatis,»[1] et « in malis promissis fidem non expedit observari. »[2] Si rem vanam et otiosam respiciat, quæ nullatenus ex adjunctis cohonestatur, vim etiam nullam habebit: nec enim Deus hujusmodi rerum implendarum recte adducitur testis. Cæterum si juramentum in utilitatem alicujus personæ cedat, et absque peccato impleri possit, implendum est, etsi temere fuerit emissum. Quæ juramenta a jure declarantur irrita, tamquam contra bonos mores emissa, vim nullam habent. « Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum. »[3] Quidam autem contractus alias in favorem promittentium irriti, ex juris civilis dispositione servandi sunt, si juramentum iis accesserit: quo relaxato, eorum vis omnis desinet. Jus autem Gallicum hodiernum,[4] et jus apud nos vigens nullam vim tribuit contractibus vetitis, licet juramentum accesserit. Juramenta præstita in detrimentum ordinis a Christo in Ecclesia statuti vi carent: quapropter pacta quædam, vacante sede, a canonicis firmata juramento, in auctoritatis episcopalis præjudicium, irrita habita sunt.[5]

53. Juramentum quo quis pollicetur se consilia Evangelica non secuturum, per se irritum est; nec enim potest quis absque quodam perfectionis Evangelicæ contemptu illud præstare. Eo igitur postposito, licet ea servare, nisi quis in favorem alterius juraverit; tunc enim, illæso alterius jure, nequit consilia Evangelica amplecti. Sic nequeunt S. Congregationis de Propaganda Fide alumni, absque S. Sedis licentia, Religionem ingredi, obstante juramento quo adstringuntur.

54. Juramentum de non ludendo, vel non bibendo, obligat juxta jurantis intentionem: adeo ut si animo proposuerit, se ab omni prorsus ludi genere abstenturum, et ab omni potu inebriante, debeat ab iis abstinere. Cæterum levi in re a juramento recedere, venialis censenda est culpa, nisi periculum gravis lapsus secum afferat, quod iis qui aliquando nimiæ potationi indulserunt facile contingit, si a proposito abstinendi ullatenus recedant.

55. Juramentum de re aliqua quod cum priori juramento pugnat, irritum est: iniquum enim foret prius illud quod de re licita emissum est juramentum violare.

56. Juramentum sequitur naturam promissionis quam firmat: nam juxta juris regulam, *accessorium sequitur naturam principalis* Sic qui jurat se servaturum statuta congregationis alicujus, intelligitur se ad ea servanda obligare, quatenus sunt usu recepta, et sub gravi vel levi culpa, prout consuetudo interpretatur. Omnis autem promissio plures conditiones includere censetur: 1° Si potuero: nemo enim ad impossibile tenetur. 2° Salvo jure Superiorum;[6] subditus enim nequit superioris jura transigere. 3° Si is cui fit promissio acceptet, vel non remittat. 4° Si res non fuerit notabiliter mutata. Hinc promissio de ducenda in matrimonium puella, quæ bona gaudet fama, non obligat, etsi juramento firmata, si ipsa fornicationis rea postea reperia-

(1) « Promissory oaths are not binding, where the promise itself would not be so. » Paley Mor. Phil. l. iii. c. 16. « Promises are not binding where the performance is unlawful. » Ibidem. Vide et Trowerson, Explic. of Decalogue, p. 151. « If a man should swear to do a thing which is unlawful either by God's law or man's—there is no doubt that the oath obligeth not. »

(2) Reg. lxix. Juris in 6.

(3) Reg. lviii. Juris in 6.

(4) Vide Notam ad Mayol Exp. ii. præc. art. iii. col, 181. l. xiv. Cursus Theologiæ.

(5) De jurejur. c. xxvii.

(6) Ex c. xix. de jurejurando.

tur. Juramenta de aliis etiam juste puniendis, qualia nonnumquam a parentibus emittuntur, non obligant, si reus emendationem polliceatur, vel alias prudentia suadeat plectendum non esse. Sic si res promissa fiat mala, mutatis adjunctis, vel gravia immineant ex juramento impleto mala, vis ejus desinit. [1]

57. Juramentum in favorem tertii emissum, et ab ipso acceptatum, non potest relaxari, absque illius cujus interest consensu: nec enim jura aliena potest præsul ecclesiasticus remittere. Quod aliquando pontifices a vinculo juramenti solverint imperatorum regumve subditos, factum est, ut nobis videtur, ex illorum temporum conditione, juxta quam de populi et Ecclesiæ juribus læsis quæ, dum corona acciperetur, servanda juramento rex imperatorve pollicitus erat, pontificis erat judicare. [2] Equidem populi regesque solebant in rerum difficultate ipsum appellare judicem, ejusque implorare auctoritatem. Non autem juramenti vim suo arbitrio relaxavit, sed ob violatas regnandi conditiones declaravit judicavitque cives amplius non teneri juramento fidelitatis. Sic de Henrico imperatore dicitur: « Absque sedis Apostolicæ judicio, principes eum pro rege merito refutare possent, cum pactum adimplere contempserit, quod iis pro electione sua promiserat, quo non impleto, nec rex esse poterat. » [3] Equidem qui celebrem declarationem quam vocant *Independentiæ Americanæ* emiserunt, statuerunt cives Americanos absolutos habendos juramento præstito Angliæ regi, [4] quin omnem juramentorum vim infirmare voluerint. Cætera juramenta quæ jus alteri non tribuunt, votorum instar, relaxationem et dispensationem admittunt, æqua urgente causa; in animarum enim, quæ alioquin sæpe periclitarentur, salutem, Deum tantam Ecclesiæ tribuisse potestatem perpetua fuit fides, sacris testimoniis firmata: « Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo. » [5]

58. *In judicio* jurare dicuntur, qui, non leviter, sed satis gravi urgente causa, jurant. Temere jurare Christus vetuit: « Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per Jerosolymam, quia civitas est magni regis: neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, a malo est. » [6] Igitur privatis in colloquiis plerumque juramenta sunt illicita, quamvis aliquando occurrere possit tanta necessitas, ut rem absque culpa sanciamus jurando. Cæterum leve est delictum temere jurare; quod grave tamen fit, quando grave inde nascitur scandalum ratione personæ jurantis: v. g.: sacerdotis, vel parentis; vel quando gravis divino nomini infertur injuria, vel grave pejerandi imminet periculum. Idcirco qui jurare temere consueverunt, quum se discrimini pejerandi facile objiciant, et magnam audientibus præbeant offensionem, divino nomine læso, non sunt absolvendi, nisi ex animo studeant pravam emendare consuetudinem.

59. *In justitia* jurat qui rem æquam

(1) De juramentis et contractibus dicit Jeremias Taylor: « So long as they seem lawful they must be observed, and must not be rescinded until it be discovered that they are against the law of God. » *Ductor Dubitantium.* l. 1. c. 3. p. 106.

(2) Vide opus meum: « Primacy of the Apostolic See. » p. ii. c. iv.

(3) Vita Gregorii VII. in Muratorii Script. Rer. Italic. l. iii. p. 342.

(4) That they are absolved from all allegiance to the British crown. » Declaration of Independence.

(5) Mat. xviii. 18. (6) Mat. v. 34.

se facturum promittit. Deum testem adhibere de re mala exequenda gravis foret majestati divinæ et sanctitati injuria. Cæterum excusari aliquando possunt a graviori culpa, qui absque animi deliberatione, et pravo consilio, jurant se rem malam facturos.

60. Juramenta quæ emittuntur in secretis Societatibus Liberorum Muratorum, plurimis ex capitibus illicita sunt; primo quidem quod emittuntur contra legem Ecclesiæ, [1] cui omnes ex Christi præcepto obaudire tenentur, quæque jus habet filios suos ab iis cœtibus prohibendi, quibus mali species inest. Necesse non est probare pravos ob fines societatem coiri, vel prava foveri principia : quum enim arcanum profiteantur impervium, mali species et periculum certe adest. [2] Præterea qui jurant se illud arcanum, quodcumque sit, alto silentio semper servaturos, in omni rerum eventu, temere se obligant, quum fieri possit ut ejusmodi sit quod absque religionis vel reipublicæ detrimento nequeat servari. Quæ autem præmitti dicitur declaratio, nihil imponi quod muniis quæ Deo et patriæ quis debet deroget, vix potest a temeritatis labe eximere jurantem ; nam exponit se discrimini munia illa ex societatis principiis, potius quam ex Ecclesiæ Christi auctoritate, æstimandi. De censuris siluit Concilium Baltimorense IV. satis ducens monere sacerdotes socios a Sacramentis repellendos. Sæpius declaravit S. Cong. Inquisitionis non valere absolutionem in quacumque orbis regione impertitam iis qui licet emissi juramenti eos pœniteat, communicant tamen cum cæteris eidem sectæ Liberorum Muratorum adhærentibus, vel alio quovis modo. [3]

61. Cœtus Carbonariorum a Pio VII. et Leone XII. damnatus est, iisdem sub pœnis, quæ ad omnes societates occultas, quæ eadem sibi adversus Ecclesiam et supremas potestates civiles proponunt, [4] extenduntur. Qui dicuntur « socii singulares » (anglice *Oddfellows*) merito habentur censuris illis obnoxii : quamvis enim profiteantur plerumque religioni christianæ se haud adversari, re tamen vera instituta christiana doctrinasque revelatas subvertunt, humanitatis officiis solis prædicatis. De iis, una cum « Filiis temperantiæ » aliisque hujusmodi cœtibus consului S. Sedem : « Utrum cœtus illi pro vetitis habendi sint, qui profitentur se nihil adversus religionem moliri vel civilem rempublicam, licet occultum ineant fœdus juramento firmatum, vel alias se obligent ad arcanum? » Resp. S. Cong. die 21. Augusti 1850 : « Comprehendi Bullis Pontificiis. »

62. Cœtus omnes quos constat adversus Ecclesiam vel rempublicam aliquid moliri, pro illicitis et damnatis habendi sunt, sive juramentum emittant, sive non emittant.

(1) Vide Constit. Clementis XII. *In eminenti*, Benedicti XIV. *Providas Romanorum Pontificum*, et Leonis XII. Const. *Quo graviora*.

(2) Id mihi certissime persuasum est eorum institutum eo tendere ut rationis lumen divinæ fidei auctoritati anteponatur, et sensim sine sensu disponantur animi ad dogmata omnia, veluti errores, superstitione et præjudiciis vulgi inductos, abjicienda. Arcanum hoc est quod non suspicantur plurimi ex ipsis, putantes abstractionem tantum fieri, quando de Religione revelata intra aulam silere jubetur; quodque non manifestatur pluribus qui per omnes gradus evehuntur; sed quod tum demum declaratur quando socius jam noscitur idoneus tanto lumini ferendo ! Vide *le Voile levé* et opus Barruel *Mémoires pour servir à l'histoire du Jacobinisme.* Novæ Aureliæ an. 1829 prodiit libellus in quo Deum esse et animam esse immortalem veluti fundamenta ponunt, Socratis cum Epicuro disciplinam se conjungere gloriantes, et fanatismum repudiantes. His imbutum principiis muratorem posse securum obire adjungebant. Vide *Statuts et Règlemens particuliers de la R.-L. L'étoile Polaire, N.* 5.

(3) Decr. 5 Julii 1837, et 27 Junii 1838.

(4) Const. Leonis XII. *Quo graviora*.

63. Coitus occulto fœdere ligati, non tamen expresse damnati, quorum membra alte profitentur nil sibi adversus Ecclesiam vel rempublicam proponi, possunt a censuris liberi haberi, donec ex Præsulum declaratione, vel fama communi, vel membrorum ipsorum experientia, constet eos religioni adversari, vel ordini publico. Peccant tamen qui illos temere ineunt, ob periculum cui se objiciunt.

64. Cœtus operariorum ob suas utilitates coeuntium, qui regulas statuunt quibus ab opere excludantur qui artem haud rite didicerant, vel pretium laboris statuatur, licitus per se est, etiamsi signa adhibeantur, et arcanum habeatur. Quod si quid minus æquum decernatur, vel fiat, excusari poterunt qui majori sociorum numero frustra repugnarunt, quique absque gravi detrimento vel discrimine sodalitatem nequeunt deserere, dummodo operam nullam dent injuriæ inferendæ. Qui excludunt ab opere homines alibi natos, plerumque injustitia peccant : præsertim si eos vi repellant.

65. Cœtus ad mutuas sociorum vindicias institutus plerumqué illicitus est ob turbarum cædiumque periculum. Hoc vitio laborant pleræque societates Hibernorum Catholicorum in sui defensionem licet institutæ. Quæ ineuntur societates ad mutuum levamen per se licitæ sæpe hoc vitio etiam inficiuntur.

66. Juramenta legitime proposita juxta eum sensum quem verba præferunt et lex vel auctoritas imponens intendit, facienda sunt : fraus enim foret alieno sensu ea excipere. Præclare dicit Augustinus : « Illud sane rectissime dici non ambigo, non secundum verba jurantis, sed secundum expectationem illius cui juratur, quam novit ille qui jurat, fidem jurationis impleri : nam verba difficillime comprehendunt, maxime breviter, sententiam cujus a jurante fides exigitur. Unde perjuri sunt, qui, servatis verbis, expectationem eorum quibus juratum est deceperunt : et perjuri non sunt, qui, etiam verbis non servatis, illud quod ab eis quibus jurarent expectatum est, impleverunt. »[1]

67. Juramenta proposita ab eo qui jus non habet ea exigendi eam excipiunt verborum explicationem quæ ex adjunctis colligitur : nam qui vim infert, debet intelligere ea haud obvio sensu accipienda. Hinc qui cogit aliquem ad se prodendum, interrogans de crimine quod ille revelare non tenetur, non potest queri se deceptum esse, si alter juratus neget quod revera admisit ; censendus est enim haud fateri, potius quam negare.

68. Juramentum ad Constitutionem servandam, quam emittunt cives Americani, intelligendum est sensu populari, qui scilicet apud omnes receptus est : nec enim quisque censetur animi sententia amplecti quæcumque in ea continentur: sed pollicetur obedientiam magistratibus, legibusque, juxta Constitutionis tenorem. Quæ de libertate sententiarum et cultus traduntur, de divortii jure, et aliis quibuscumque de rebus haud necessario postulant mentis assensum : sed obtemperare quis tenetur, et adjuvare ut leges executioni demandentur, salvo semper Dei jure et lege.

69. Quæ juramenta fiunt ab iis qui ad munus aliquod assumuntur, sunt juxta verborum vim obviam excipienda, habita etiam ratione intentionis ejus a quo imponuntur. Damnata est idcirco propositio hæc : « Qui mediante commendatione, vel munere, magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione

(1) Ep. cxxv.

mentali præstare juramentum, quod de mandato regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum. »

70. Juramenta imposita ad leges odiosas executioni demandandas strictæ interpretationis sunt, nam « odia sunt restringenda : » quapropter quæ ad vectigalia aliaque onera pertinent ac arctissimos limites quos verba patiuntur erunt reducenda. Solent mercatores certo pretio merces emere, numerata pecunia, quod augetur ob dilationem. Ne autem vectigal augeatur, jurant se tali emisse pretio, quod scilicet polliciti sunt si pecuniam numeratam solverent. Eos perjurii non audeo damnare, si res ita gesta sit, quamvis fateor eam malam speciem præseferre.

71. Adjuratio est actus religionis quo quis alterum rogat, vel ei præcipit per Deum, vel quod ad Deum refertur. Sic Apostolus : « Adjuro vos per Dominum, ut legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus. » [1] Licere solemnem adjurationem, qualis fit in obsessos, hinc colligitur; sed venia Episcopi requiritur, [2] ne quis falsò censeatur a dæmonio agi, et temere Dei nomen invocetur. Simplex adjuratio eas exigit conditiones quas juramentum. Minus igitur probanda est consuetudo quorumdam levi quacumque ex occasione dicentium : « propter Deum te obsecro ; » quos tamen non necesse est gravis peccati damnare, quum intentionem non habeant plerumque adjurandi.

72. Juramentum aliquando exigere licet ab eo qui pejeraturus videtur, quando scilicet judiciorum ordo, vel justitiæ administratio qualiscumque id exigit ; nec enim perjurii auctor censendus est, qui, illud penitus detestans, alterum examini subjicit, ut jura cuique vindicentur. Cæterum privatus quisque non debet, nisi gravi urgente causa, alium, licet pravi jam animi, tanto objicere discrimini. [3]

CAPUT VII.

DE TERTIO PRÆCEPTO.

« Memento ut diem Sabbati sanctifices. »

§ I. DE OBLIGATIONE DIEI DOMINICÆ SERVANDÆ.

73. « PRÆCEPTUM de sanctificatione sabbati, » inquit S. Thomas, « literaliter intellectum est partim morale, partim cæremoniale. Morale quidem est quantum ad hoc, quod homo deputet aliquod tempus vitæ suæ ad vacandum divinis. . . . Sed in quantum in hoc præcepto determinatur speciale tempus in signum creationis mundi, est cæremoniale. » [4] « Observantia diei Dominicæ in nova lege succedit observantiæ sabbati, non ex vi præcepti legis, sed ex constitutione Ecclesiæ, et consuetudine populi Christiani. » [5] Ad Apostolos merito refertur ; nam S. Joannes ait : « Fui in spiritu in Dominica die : » [6] quod nomen cum deinceps primæ hebdomadis diei apud Christianos inhæserit, eam jam cultui divino dicatam esse merito infertur : quamvis et sabbatum, pro gentis suæ more, fideles in Judæa per tempus aliquod servasse, sicut et plerosque ritus legis, indubium videatur. Id

(1) 1 Thess. v. 27.

(2) S. Alphons. l. iii. c. ii. append. de adjur. iv.

(3) Vide S. Thomam, 2. 2. qu. xcviii. art. iv. *Resp.* (4) 2. 2æ. qu. cxxii. art. iv. *ad primum.*

(5) Ibidem, *ad quartum* » The Lord's day did not succeed in the place of the Sabbath ; but the Sabbath was wholly abrogated, and the Lord's day was merely of Ecclesiastical institution. » Taylor, l. ii. *Ductor Dub.* p. 359.

(6) Apoc. i. 10.

etiam colligitur ex D. Paulo ad Corinthios scribente : « Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit : ut non cum venero, tunc collectæ fiant : »[1] prima scilicet hebdomadæ die, convenientibus ad Deum colendum fidelibus, collatio facienda erat, ut, Apostolo adveniente, præsto essent subsidia, quibus fratribus inopia laborantibus subveniretur. Cæterum facile damus ex his non probari obligationem diem illum servandi[2] quæ tamen ex Ecclesiæ traditione et consuetudine est explorata : in creationis scilicet et resurrectionis memoriam Justini ætate sancte celebrabatur.[3]

74. Gravem esse hanc obligationem constat, eamque ferre ut quisque Missæ sacrificio adstet,[4] et ab operibus servilibus se abstineat.[5] Commendandi admodum sunt qui pietatis operibus integrum diem impendunt, præsertim suscipiendis Sacramentis, concionibus audiendis, Vespertinis precibus adsistendis : sed « sola Missa est de præcepto. »[6] De ea audienda occurret opportunior tractandi locus, quando de præceptis Ecclesiæ agetur. A media nocte ad mediam usque noctem servari consuevit dies Dominica, quamvis apud Judæos a vespera ad vesperam sabbatum servaretur. Sunt in hac regione inter Baptistas qui horum morem imitantur, et sabbatum ipsum præ die Dominica colunt, *septimæ diei Baptistæ*[7] idcirco nuncupati.

75. Omnes baptizati qui rationis sunt compotes, quales a septennio plerique censentur, ad diem Dominicam servandam tenentur : utrum autem ea lege adstringantur qui baptismum non susceperunt controvertitur; affirmantibus qui putant præceptum divinum olim datum de sabbato servando adhuc vigere, sola diei mutatione inducta : negantibus plerisque qui ad Ecclesiæ consuetudinem et legem observantiam hanc referunt : nec enim legibus ecclesiasticis ligantur qui in Ecclesiam per baptismi januam non sunt ingressi.

76. Utrum peccent fideles qui haud baptizatis hominibus injungunt opera servilia exercenda die dominica, etiam disputatur; nonnullis enim videntur divino cultui detrahere : nam et Israelitis vetitum noscitur, famulos vel ancillas eorum laborare sabbato sinere, sed quum verior sit sententia totam diei Dominicæ servandæ obligationem ex Ecclesiæ lege derivari, quæ infideles non ligat, non videntur peccare, sicut non peccant qui diebus esurialibus carnes iis tribuunt manducandas. Ne autem cum offensione aliorum aliqui die Dominica laborent cavendum est : quum utilitati animarum omnino sit prospiciendum.

77. In Statibus meridionalibus nonnullis mancipia die Dominica laborare consueverunt : quod contingit ex metu ne otiosi seditiones cædesque moliantur. Equidem gravissimam hanc esse rationem inficiari non possumus, ut de minoribus flagitiis, in quæ facile labuntur otio fruentes, taceamus. Ecclesiasticus dicit : « Jugum et lorum curvant collum durum, et servum inclinant operationes assiduæ. Servo malevolo tortura et compedes, mitte

(1) I Cor. xvi. 2. Vide et Joan. xx. 19. 26. Acts xx. 6, 7.

(2) Id fatetur Paley, qui putat inde colligi fidelium consuetudinem, Dei colendi causa, die prima hebdomadis conveniendi : nullatenus tamen inde liquere abstinendum esse ab operibus servilibus per totum diem. « A cessation upon that day from labor, beyond the time of attendance upon public worship, is not intimated in any passage of the New Testament. » Moral Phil. l. iii. p. 2. c. 7. (3) Apol. ii.

(4) C. *Vice illius*, de tregua, et *Si quis* de consecr. dist. i.

(5) C. i. *Licet* de servilibus.

(6) Mayol, Expos. iii. præc. art. i.

(7) *Seventh-day Baptists.*

illum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas. »[1] Cæterum misera est illa rerum conditio, qua, ut dominorum consulatur incolumitati, servis denegatur occasio fere omnis saluti prospiciendi : ideoque haud excusantur domini, qui Missam audiendi, rudimenta fidei addiscendi, et Sacramenta suscipiendi recusant facultatem. Ubi autem ex servorum multitudine imminet turbarum periculum si in unum congregentur, utique desinit lex ecclesiastica obligare; sed alia ratione iis consulendum est, ne subsidiis salutis forte aliqua careant. Privatim igitur edocendi sunt et ad munera pietatis instituendi, ut et Deo quod suum est reddant, dominos ejus causa revereantur, et copia suscipiendi Sacramenta est eis suppeditanda.

§. II. De operibus vetitis.

78. Servilia dicuntur opera quæ in utilitatem corporis fiunt, ejus præsertim viribus. Nomen sortiuntur a servis qui solent ea exercere. « Opera servilia, » ait S. Thomas, [2] « mystice intelliguntur peccata, sed ad litteram dicuntur ad quorum exercitium servos deputatos habemus. » Sunt inter theologos qui præceptum diem Dominicam colendi violari peccando censent : sed nobis omnino placet aliorum communis sententia, qui quamvis peccata in Dominicis diebus patrata præcepti fini maxime repugnare fateantur, ea tamen eo specialiter prohiberi non putant. Laude dignos igitur censemus concionatores, qui populum a peccatis, diebus præsertim Dominicis, retrahere conantur, quin specialem malitiam in confessione declarandam in iis inesse affirment.

79. Finis ob quem opera exercentur, eorum naturam non mutat:[3] ideoque fabrile opus facere, recreationis licet causa, opus servile est: concionari autem de scientiis, etiam ob lucrum, est opus libero homini conveniens. Labor etiam, et defatigatio major, vel minor, operis naturam non determinat, quamvis quo major est labor, eo facilius gravis culpæ materia habeatur.

80. Iter facere pedibus, equo, vel curru, opus non est servile; quapropter aurigæ aliique a violato præcepto immunes habendi sunt, quamvis onera levando, aut imponendo, currumque agendo, laboris plurimum sustineant. Cæterum opus servile pluribus videtur plaustris vehere onera; excusantur autem certe qui absque magno incommodo et damno nequeunt iter jam inceptum interrumpere : sed laudandi non sunt qui vespere sabbati iter inchoant, nulla urgente necessitate, ut illud die Dominica prosequantur. Nonnulli contendunt ob publicam utilitatem, suffragante etiam consuetudine, licere iter die Dominica inchoare. De publicis vehiculis litteras deferentibus aliaque maximi momenti ad rempublicam civesque pertinentia, id extra omnem aleam dubitationis est positum. Merito idcirco rejectæ sunt a Congressu preces sectariorum, qui, ante aliquot annos, legem ferendam petierunt, qua litteras die Dominica deferri curru publico vetaretur.

81. Servile opus non est docere, studere, et scribere; imo juxta plurimos, etiam transcribere, pretio operis accepto : nam pretium non mutat operis naturam; transcribere autem idem est ac scribere, et dirigitur ad mentem instruendam. Licet quoque delineare, transcribere notas musicas, et rationes. De pingendi arte disputatur: sunt

(1) Eccl. xxxiii. 27.
(2) In iii. d. xxxix. qu. v. art. v. qu. 2. ad 2.
(3) Ita habet communior et probabilior sententia. Vide Mayol Exp. iii. præc. art. v.

enim plurimi qui eam servilem nuncupant, quum in imaginibus rerum exprimendis versetur : aliis eam liberalia inter opera recensentibus. Prior sententia communior a S. Alphonso dicitur : a qua tamen dissentimus, quum animi vis in ea maxime exerceatur. Terere autem colores, et tingere asseres, seu pannos, et dealbare parietes, procul dubio servile est. Retrahere imagines acu, ut solent fœminæ, servile non habetur, quum magis tendat ad exercendum ingenium Ars sculpendi servilia inter opera numeratur : sic etiam prelum movere ; compositio autem typorum liberale videtur opus, ingenii, scilicet, est præcipue exercitium.

82. Venatio servilibus operibus non accensetur ; sed plurimum retrahit a Deo colendo. Piscari hamo opus servile non videtur : retibus autem, magno cum labore, piscari, certe habendum est servile. Ingruente necessitate alecia, quorum copia quibusdam anni tempestatibus habetur, piscari indulsit aliquando Pontifex diebus dominicis festisve ; ea tamen conditione, ut pauperibus et vicinioribus ecclesiis portio piscium daretur. [1]

83. Prohibentur lege Ecclesiæ quædam opera forensia, ut sunt mercatus, placitum, judicium ad mortem, vel ad pœnam, et strepitus omnis judicialis, nempe omnes actiones quæ ad causas civiles, vel ecclesiasticas pertinent. [2] Nullæ autem et irritæ censentur die Dominica factæ ; v. g. : testium citatio, vel examen, vel sententia prolata. [3] Attamen si periculum immineat ne debitor vel reus fugiat, statim confici queunt documenta necessaria. Sic facinorosus quisque coram magistratu constitutus potest in carcerem trudi, deinceps judicandus, instructo interim judicio summario.

84. Bellum exercere diebus festis vetitum est : quod etiam tempore Adventus et Quadragesimæ olim prohibitum. [4] Cæterum necessitate urgente quolibet die exercetur, tum aggrediendo hostem, tum se tuendo ; sic omnia quæ ad bellum gerendum necessaria sunt, fieri possunt eo imminente, v. g. aggeres extrui ; foveæ fodi, etc. Excusari etiam videntur exercitationes militares quæ tempore pacis diebus festis fieri solent : [5] sed in plerisque Statibus Fœderatis mores et sensus civium ab omni hujusmodi exercitatione diebus dominicis abhorrent : nam et publicæ lætitiæ indicia quæ anniversaria die libertatis recuperatæ dari solent, nonnisi die sequenti præstantur, quoties in diem Dominicam inciderit.

85. Emptiones et venditiones mercium in publicis officinis etiam jure canonico vetantur : cui tamen consuetudine pluribus in rebus derogatum est. Iis igitur qui invalescentem consuetudinem sequuntur, molestia non est facile inferenda : quum damna quæ eis ex arctiori observantia orirentur, una cum consuetudine, tacentibus Præsulibus, inducta, eos a culpa videantur excusare.

§ III. De excusationibus.

86. I. *Dispensatio* a Pontifice, vel Episcopo, æqua ex causa concessa. Missionarii pro prudenti arbitrio poterunt declarare quibus in rerum adjun-

(1) C. iii. de feriis.

(2) Conc. Tribur. can. xxxv.

(3) Can. *Conquestus*. Et l. *ut in die*, Cod. de feriis. « By statute 29, Car. ii. c. 7, no arrest can be made, nor process served upon a Sunday, except for treason, felony, or breach of the peace. » Blackstone l. iii. n. 290. Id obtinet in Marylandia. *Justice's Practice* by Latrobe, n. 153. « After a negligent escape, the defendant may be taken on a Sunday. » Chitty, ibid. *note*.

(4) Extra. *de tregua et pace*, Can. *tregua*.

(5) Mayol Expos. iii. præc. art. iii.

ctis fideles ab obligatione festa servandi, vel omnino, vel partim excusentur. Cæterum ipsorum non est dispensare, quum id ad externum regimen, quod Præsulum est, pertineat.

87. II. *Consuetudo*, quæ pro locorum varietate est diversa. Quum autem ex sola Ecclesiæ auctoritate dierum Dominicarum servandarum obligatio constet; ex consuetudine quam probat, vel tolerat, ratio eos servandi æstimanda est. Verum quidem est plura ubique fieri quæ Ecclesiæ menti sunt parum consona: ea tamen quæ ipsa non reprobat, non sunt facile damnanda. Clamitant quidem Protestantes Sabbatum negligi et violari: meminisse tamen debent, sublata Ecclesiæ auctoritate, nihil superesse quo dies Dominica servanda probetur. In festis plerumque plura fiunt quæ servilia sunt, et parum convenientia legibus ecclesiasticis; quarum rigor consuetudine in hac regione valde relaxatus est, paucis ab initio catholicis inter acatholicos versantibus, qui non potuerunt absque gravi damno eas servare, quod etiamnum plerisque contingit. Idcirco patent officinæ, geruntur negotiationes et opera. Urgendi sunt tamen fideles ad Missam saltem audiendam.

88. III. *Pietas* excusatos habet eos qui opera ad Dei cultum proxime spectantia diebus Dominicis peragunt: « Non legistis in lege, » inquit Christus, « quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, et sine crimine sunt? » [1] Quæ autem remote tantum ad Dei cultum tendunt debent ante festa præparari, quamvis, urgente gravi causa, liceat etiam aliquid ex iis facere, vel perficere, etiam Dominica die. Ex sola pietate non videtur licere laborare, ex. gr. conficere vestes sacras, colere agros ecclesiæ, vehere lapides et ligna ad eam ædificandam: nam finis operis naturam non mutat. Cæterum si alias nequeat ecclesiæ consuli, opus, licet servile, Deo erit gratum.

89. IV. *Charitas* erga proximum excusat eos qui actus alioquin vetitos tamquam serviles diebus Dominicis exercent, ut subveniant indigentibus, vel ægrotis. Excusandi autem non videntur, qui, nulla urgente necessitate, opera servilia etiam in pauperum utilitatem cessura exercerent. Venia quidem et laude digni erunt, si alioquin proximum graviter indigentem non possent sublevare; nam « Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter sabbatum. » [2] Hinc excusantur qui, deficiente alia occasione, diebus Dominicis, vestes pauperibus, alioquin toleraturis hyemis asperitatem, conficiunt.

90. V. *Necessitas* propria, ve aliena corporis vel animæ, quando scilicet labor omitti nequit absque gravi detrimento. Sic excusantur mancipia, quæ domino præcipienti non audent repugnare. His etiam licet suas reficere vestes diebus Dominicis, si aliis diebus facultas non detur. Utrum autem liceat eis hortum sibi a dominis concessum iisdem diebus colere, ad peculium comparandum, dubitari potest. In affirmantem sententiam propendemus, nam durum videtur unicam hanc peculii rationem iis denegare. Cæterum salutis negotium non est negligendum. Pauperes, alioquin impares suis sustentandis, damnandi non sunt, si privatim absque scandalo laborent. Coqui et culinarii necessitate et consuetudine excusantur. Pistores, si nequeant pridie panes conficere, qui populi usui in diebus Dominicis sufficiant, excusati habentur: quod de pistoribus dulciariis præsertim valet.

(1) Matt. xii. 5.

(2) Marc. ii. 27.

Laniones qui alicubi ob calores æstivos carnes in dies posteros servare non possunt, excusantur, si ipsis diebus Dominicis animalia occidant, scandalo remoto. Chirurgi et pharmacopolæ necessitati obsequuntur, dum artem suam in diebus festis exercent. Conflatores ferri et vitri, coctores laterum et calcis, laborantes in officina quæ dicitur *gasworks*, cæterique omnes qui opus antea inchoatum interrumpere absque gravi detrimento non possunt, a violato præcepto sunt immunes.

91. Utrum magnum lucrum ex labore derivandum necessitatis loco habendum sit, inter theologos disceptatur. Affirmans sententia satis probabilis videtur; in idem enim recidit magno lucro carere, et damnum pati, quapropter lucrum cessans gravi damno æquiparatur. [1] Cavendum tamen ne de lucro ordinario, seu mercede diurna id intelligatur : secus obligatio omnis servandi dies Dominicos evanesceret.

92. Necessitas spiritualis excusationis locum obtinet, si graves tentationes superare quis non possit, nisi laborem susceperit : quod tamen raro contingit. Sæpe tamen rudes, qui legere nequeunt, magnis æstuant cupiditatum febribus, otio totum diem indulgentes. Idcirco vix culpamus heros qui servos diebus festis, in quibus non est copia audiendæ Missæ, levioribus detinent operibus, ne ad vitia deflectant. Ebrietatis periculum aliis oritur ex festis, quæ tamen negligenda non sunt ob paucorum fragilitatem.

93. « Excusantur instauratores fontium, pontium, viarum publicarum, et similium quæ moram non patiuntur. » Ita Busembaum. Sartores etiam qui diebus profestis vestes perficere haud potuerunt, excusantur si urgeant nuptiæ, funus, vel alia quædam æqua necessitas. Excusantur omnes qui feretrum faciunt, vel funeri præstant operam. Tonsores non excusantur, nisi speciali aliquo in casu, vel per modicum tempus matutino tempore, ut iis qui sabbato accedere non poterant, necessariam præstent operam. Agricolæ absque culpa colligunt segetes, vel fœnum, diebus dominicis, imminente pluvia, ex qua magnum damnum timent. Nulla etiam est culpa vasa arboribus ex quibus sacchari liquor fluit, suppônere, eumque deinceps in vas aliud transferre, quando contingit paucis præterea diebus liquorem manare : quædam enim adest necessitas. Quum tabacum plantari nequeat nisi in solo humefacto, excusantur facile qui illud die Dominica plantant post imbres pridie lapsos, si timendum sit aliam defuturam opportunitatem. Qui autem liquores inebriativos vendunt facile peccant, præbenda occasione excessibus et rixis.

94. Caupones, qui clausis tabernis res minores et quotidiani usus vendunt, excusantur ob necessitatem quamdam et consuetudinem. Qui res magni pretii absque causa vendunt diebus Dominicis, legem Ecclesiæ certe violant : nec tamen gravis culpæ damnandi videntur, si parvum tantum tempus in iis vendendis impendatur, et nulla detur scandali occasio. [2]

(1) L. un. c. *de sent.*

(2) Jeremias Taylor in nimium quorumdam rigorem merito invehitur : « In those places where the offices of the church are not expensive of the whole day, it is lawful to do (upon just cause,) any work that is not forbidden by our superiors, or scandalous to our brethren, in those portions of the day which are unemployed : and to deny this is called perverseness and contrary to faith. *Cap. perven. de consecr. dist.* 3. — As for some persons to give themselves great liberties of sport on that day is neither pious nor prudent, so to deny some to others is neither just nor charitable. » *Ductor Dubitantium,* l. ii. c. 2. p. 366.

95. VI. *Utilitas* publica vim obtinet necessitatis, quapropter ob victoriam celebrandam, vel aliam publicam causam, consueverunt plura fieri in diebus Dominicis, quæ alias fieri prohibentur.

96. De temporis spatio quod insumi debet in labore, ut gravis censeatur præcepti violatio, variæ sunt sententiæ: quarum communior exigit duas vel tres horas. Qui post mediam noctem laboraverit, haud facile damnandus est peccati mortalis, si diem rite impenderit: nec enim labor ille nocturnus adeo repugnat diei observantiæ. Si quis pluribus mandaverit ut operi servili simul vacarent per parvum temporis spatium, puta per quadrantem, quæritur utrum gravis delicti ipse reus habendus sit. Negans sententia nobis probatur; nam quum singuli tantum venialiter peccarint, ipse plurium venialium auctor noscitur, non autem mortalis delicti. In forensibus et judicialibus res quæ agitur, magis quam temporis spatium attenditur.

CAPUT VIII.

DE QUARTO PRÆCEPTO.

« Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi. »

97. *Honoris* nomine omne pietatis erga parentes officium venit: qui quum Dei vices quodammodo gerant, et exhibeant imaginem, sunt enim ejus instrumenta, nobis vero vitæ auctores, eos revereri oportet, eorumque gubernationi nos subjicere, iisque grati animi ob beneficia præstare indubia testimonia. « Scite autem, » animadvertit Catechismus Romanus, « in lege posita est honoris vox, non amoris, aut metus, etiamsi valde amandi ac metuendi parentes sint; etenim qui amat, non semper observat et veneratur: qui metuit, non semper diligit: quem vero aliquis ex animo honorat, item amat, et veretur. » [1] Præceptum hoc Christus Dominus sæpius inculcavit, sicut et Apostolus, qui et animadvertit: « quod est mandatum primum in promissione: ut bene sit tibi, et sis longævus super terram. » [2] Honor ille præstatur parentes reverenter habendo, iisque obsequia data occasione reddendo, monente Spiritu sancto: « In opere et sermone, et omni patientia honora patrem tuum, ut superveniat tibi benedictio ab eo, et benedictio illius in novissimo maneat. » [3]

98. Ex ipso naturæ instinctu *amor* erga parentes oritur. Equidem Christus eos odio habendos nonnumquam dixit; [4] sed id intelligendum est, quando Dei voluntati repugnant; sunt quippe minus Deo diligendi, quæ vis est vocum Hebraicarum, juxta illud: « Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus. » [5] « Gregorius exponens illud verbum Domini, dicit quod parentes, quos adversarios in via Dei patimur, odiendo et fugiendo nescire debemus. Si enim parentes nostri nos provocent ad peccandum, et abstrahant nos a cultu divino, debemus, quantum ad hoc, eos deserere et odire. » [6]

99. *Obediendum* esse parentibus ex honorandi eos præcepto plane sequitur; quapropter Ecclesiasticus dicit: « Qui timet Dominum, honorat parentes, et quasi dominis serviet his, qui se genuerunt. » [7] Apostolus etiam ait: « Filii,

(1) P. iii. Præc. iv. § 10.
(2) Eph. vi. 2. (3) Eccl. iii. 9.
(4) Luc. xiv. 26. (5) Mat. x. 37.
(6) S. Thom. 2. 2æ. qu. ci. art. iv. *ad primum*, citans Gregorium M. hom. xxxvii. in Evang.
(7) Eccl. iii. 8.

obedite parentibus vestris in Domino : hoc enim justum est : »[1] quod recitato præcepto probat. Alias dicit : « Filii, obedite parentibus per omnia : hoc enim placitum est in Domino. »[2] In omnibus quæ pertinent ad domesticam disciplinam, et rectam morum institutionem juxta divinam legem, filii obedire debent : non autem quoties aliquid contra Dei legem præcipitur, quippe « obedire oportet Deo magis, quam hominibus. »[3] « Tenetur obedire . . . . filius patri in his quæ pertinent ad disciplinam vitæ et curam domesticam. »[4] « Non tenentur . . . filii parentibus obedire, de matrimonio contrahendo, vel virginitate servanda, aut aliquo alio hujusmodi. »[5]

100. Filii igitur non peccant parentum voluntatem vel præcepta de status vitæ electione negligentes, quoties, re coram Deo perpensa, eam vitæ rationem eligunt, quam sibi existimant ad salutem profuturam. Non peccant munia necessaria religionis explentes contra parentum vetitum : nam quoad ea omnia quæ ad salutem pertinent, « immediate subduntur Deo, a quo instruuntur per legem naturalem, vel scriptam. »[6] Hinc possunt et debent Baptismum petere, et alia Sacramenta, et fidem profiteri, licet districte id prohibeant parentes. In rebus autem quæ dispensationem admittunt, præstat aliquando eam a legitimo superiore petere, præsertim si aliqua ratio videatur favere parentibus jubentibus : v. g. valetudo filiarum haud firma, quibus ne a carnibus se abstineant, prohibent parentes.

101. Contra *reverentiam* peccat graviter filius, si percutiat etiam leviter parentes, vel manum, deliberante animo, ad percutiendum attollat : qua re pietatem erga parentes violat, præter justitiam. Graviter contristare parentes, etsi per verba leviter contumeliosa, grave habetur peccatum ; vetat enim amor ne filii ea faciant, vel dicant, ex quibus gravem tristitiam parentibus orituram prævident. Qui maledicta vel convicia in parentes coram conjicit, reus est gravis delicti, sicut et qui eos gestu, vel risu subsannat. Sapiens dicit : « Oculum, qui subsannat patrem, et qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, et comedant eum filii aquilæ. »[7] Murmurationes autem filiorum in parentes absentes haud adeo facile damnandæ sunt tamquam lethales culpæ. Nolle agnoscere parentes, eosque pauperes despicere, plerumque grave est : excusari autem posset qui patrem infamem fugeret, nolletque palam agnoscere. Accusare parentes in foro civili criminis alicujus, nisi nullus alius sit modus reipublicæ consulendi, gravis est culpa : sicut etiam lites eis intentare.

102. Contra *obedientiam* peccat filius graviter, quoties parentum præceptum in re gravi transgreditur, quæ scilicet magni sit momenti ad domesticam gubernationem, bonos mores, vel animæ salutem. Hinc filia quæ non vult juvenis deserere consortium,quod parentes vehementer vetant ob lapsus periculum, graviter peccat. Plerique quidem actus qui obedientiæ repugnant, non sunt habendi mortales, nisi parentes instanter præcipiant, vel gravem tristitiam ex iis concepturi noscantur. Consuetudo autem præcepta violandi auctoritatis patriæ contemptui fere æquiparatur. In matrimonio ineundo voluntas parentum exquirenda est, præsertim ab iis qui

(1) Eph. vi. 1. (2) Col. iii. 20. (3) Act. v. 29.
(4) S. Thom. 2. 2. qu. civ. art. v. *Resp.*
(5) Ibidem. (6) Ibid. *ad secundam.*
(7) Prov. xxx. 17.

juxta leges civiles sui juris haud agnoscuntur.

103. Contra *amorem* graviter peccat filius, si odio parentes prosequatur, et grave malum iis ex animo exoptet; si eos male tractet, torvo oculo sæpe intueatur, aspere alloquatur, aliaque det odii indicia: et si iis subsidia ad salutem negligat comparare, in gravi vel extrema necessitate. « Graviter ideo peccant filii, si non curent ut parentes in articulo mortis constituti, suscipiant Sacramentum pœnitentiæ. » — « Hinc etiam graviter peccant filii negligentes preces et sacrificia offerri pro parentibus. » [1]

104. *Pietas* exigit ut parentibus pauperibus subveniatur; quamvis enim plerumque non debeant filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis, [2] ut scilicet vitam quam dederunt conservent, attamen inopia laborantibus subveniendum omnino est, ut beneficia accepta quodammodo rependantur. Hinc « Dominus Matthæi XV redarguit Pharisæos, quod impediebant filios, ne parentibus sustentationem exhiberent. » [3] Acriter quidem corripuit Christus Pharisæos blandientes illis qui munera Deo offerebant, parentibus subvenire negligentes pietatis prætextu: « Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem, et matrem; et: Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. » [4] Præclare igitur S. Thomas ait: « Ille qui est in sæculo constitutus, si habet parentes, qui sine ipso sustentari non possunt, non debet, eis relictis, religionem intrare: quia transgrederetur præceptum de honoratione parentum. — Si vero sine eo parentes vitam transigere possent, licitum esset ei, desertis parentibus, religionem intrare: quia filii non tenentur ad sustentationem parentum, nisi causa necessitatis. » [5] Lex civilis in Neo-Eboracensi statu cogit filios parentibus inopibus, et senio morboque laborantibus, subvenire. [6]

105. Peccant filii bona parentum surripientes, vel ea prodigentes. Peccant etiam indulgentes otio, dum litteris vacare debent, pecunia a parentibus ut discant soluta; vel negligentes negotia quæ iis gerenda committuntur. Restituere debent quæ clam abstulerunt, et damna reparare pro viribus: sed in rebus levioribus, nonnumquam in gravissimis, parentum consensus, vel indulgentia, præsumi potest, qui licet ægre patiantur bonorum prodigentiam, vix exigunt reparationem, satis habentes ut desinant prodigere.

106. Discipuli magistros suos instar patrum vereri debent, iisque obtemperare in iis quæ spectant ad litteras colendas, et disciplinam: quippe qui parentum gerunt vices. Peccat igitur graviter discipulus spernens magistrum, eique repugnans cum aliorum offensione, et ordinis detrimento. Peccat etiam monita respuens et negligens studia: qua ratione erga patrem injustus fit, quamvis plerumque restitutionem ob pecuniam frustra impensam, ut copia foret ei litterarum addiscendarum, pater non exigat. [7]

(1) S. Alph. l. iii. n. 333.
(2) II. Cor. xii. 14.
(3) S. Thom. 2. 2. qu. ci. art. ii. *Resp.*
(4) Matt. xv. 3. (5) 2. 2. qu. ci. art. iv. *ad quartum.* (6) Kent Comm. Vol. ii. p. iv. Lect. xxix.
(7) S. Alph. l. iii. n. 333.

CAPUT IX.

DE QUINTO PRÆCEPTO.

Non occides.

§. I. De homicidio.

107. De animantium occisione non hic agi liquet ex eo quod in cibum homini concessa fuerint post diluvium : [1] sed vetatur ne vita eripiatur homini, privata cujusquam voluntate : attamen publica auctoritate licere aliquando mortem inferre, ex plurimis legis sanctionibus quæ mortem inferendam statuunt, exploratum est. Scelus est immane vitam, quam dedit Deus, temere tollere; quod augetur quo qui occiditur magis fuit innoxius, et interfectori sanguine conjunctus, vel dignitate et virtute illustris, vel alias reipublicæ necessarius. Abele occiso, Caino flagitium exprobravit Deus : « Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. » [2] Ut homines a tanto crimine abhorrerent, vetuit Deus Noe et ejus posteris, ne se animantium potarent sanguine, mortisque pœnam cædis reis intentavit : « Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. » [3] Hæc pœna omnium fere gentium legibus moribusque comprobatur, quoties cædes consilio patrata est ; carcere diuturno, vel alia hujusmodi pœna, cædem de qua minus deliberatum est manente. [4] Mandantes, adjuvantes, et consulentes eadem plectuntur pœna. Excommunicatio autem fertur in eum qui infidelibus mandat, ut hominem Christianum occidant, iisque pollicetur mercedem. [5]

108. *Homicidium* quod casu contingit, culpa caret, quandocumque quis rei licitæ vacat, diligentia necessaria ad alienum damnum vitandum adhibita. [6] Sic qui feras per sylvas persequitur, ubi nullatenus suspicatur hominem aliquem latere, immunis culpa est, licet casu eum interfecerit. [7] Si rei illicitæ det operam, quæ tamen nullum secum affert mortis periculum, homicidii reus non est, licet mors alicujus casu contigerit. Sic fur nonnumquam dum res alienas abripit, socii manu interit, casu aliquo inopinato. Attamen secundum jura, si aliquis « det operam rei illicitæ, vel etiam det operam rei licitæ, non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum, si ex ejus opere mors hominis sequatur. » [8] Qui rem agunt periculosam simul et illicitam, nullatenus excusantur, licet mors contra eorum voluntatem eveniat. Sic percutientes vehementer hominem, quem nolunt occidere, si mors ejus sequatur, habendi sunt rei, quum eum manifesto mortis discrimini objecerint. Jure communi homicidium secundi

(1) Gen. IX. 5. (2) Ibidem, IV. 10.

(3) Ibidem, IX. 6.

(4) « All murder which shall be perpetrated by means of poison, or by lying in wait, or by any other kind of wilful, deliberate and premeditated killing, or which shall be committed in the perpetration or attempt to perpetrate any arson, rape, robbery, or burglary, shall be deemed murder of the first degree : and all other kinds of murder shall be deemed murder of the second degree. — Every person, guilty of murder in the first degree, shall suffer death. » Laws of Pennsylvania, Digest. art. *Murder*.

(5) C. Pro humani, de homicidio in 6.

(6) S. Thom. 2. 2. qu. lxiv. art. viii.

(7) « Homicide *per infortunium*, or misadventure, is where a man, doing a lawful act, without intention of hurt, unfortunately kills another ; as where a man is at work with a hatchet and the head thereof flies off, and kills a stander by. » Blackstone, l. IV. n. 183.

(8) S. Thom. ubi supra. « When an involuntary killing happens in consequence of an unlawful act, it will be either murder or manslaughter, according to the nature of the act which occasioned it. » Blackstone, l. IV. n. 193.

gradus dicitur. [1] Quod si ex vulnere haud lethali mors sequatur medici imperitia, non erit homicidium.

109. Quum cædes vetetur, quæ mortem inferre possint simul vetita merito censentur; ideoque *mutilatio* corporis alieni, *verberatio*, seu quæcumque *percussio violenta* prohibita est : sed delicti gravitas ex periculo vitæ, vel ex injuria, vel contumelia illata, dijudicanda est; quoties enim vita periclitatur, reus est cædis qui eam discrimini objecit. Ubi omne abest hujusmodi periculum, pro injuriæ et contumeliæ ratione gravis levisve est culpa. Homines rixantes plerumque peccant graviter; pueri a gravi culpa aliquando sunt immunes; sed dum adolescunt, et injurias inferendi ardent cupidine, gravis delicti facile fiunt rei.

110. Qui præceptum hoc violarunt, tenentur pro viribus ad reparandum damnum, quod ex vulnere patitur qui injuria percussus est, vel quod uxori filiisve occisi hominis obvenit.

111. Utrum imminente mortis plurimorum periculo, liceat aliquos certæ morti aliquando objicere ad cæteros servandos, quæri potest : contigit enim nautas mari jactatos et scapha e naufragio evadentes, in mare projicere plures ad levandam scapham, quam mergendam alias timebant. [2] Censemus id nullatenus licuisse, quum occidere privata voluntate hominem innoxium divinæ legi prorsus repugnet. Quod autem omnes verosimiliter perituri forent, non facit ut licuerit, quum infortunio id contingeret, quod impedire non debebant aliquorum nece.

§ II. De sui suorumque defensione.

112. « Quamvis vim vi repellere omnes leges, et omnia jura permittant, tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam. » [3] Ita docet Innocentius III. Disputant quidem theologi utrum liceat se tueri alterum occidendo : sed intimus naturæ sensus, quo ad vitam servandam impellimur, fecit ut affirmans vicerit sententia, [4] cui Pontifex manifesto favet. Vis tamen illata juste, ex legis scilicet auctoritate, non potest vi repelli; nam Dei ordinationi repugnare convincitur, qui potestatis publicæ legitimo exercitio resistit. Homicidii reus idcirco habendus est, qui satellitem eum capere conantem interficit. [5] Quod si innocens ad mortem quæratur ex legis auctoritate, nec supersit spes evadendi si capiatur, non audemus eum damnare vitam tuentem, etiam cum satellitum discrimine : nam lex in innocentem nil potest. Sunt etiam qui putant licere innocenti in judicio damnato resistere satellitibus injustam sententiam exequentibus; quum huic nulla vis insit. [6] Cæterum non licet innocenti custodem carceris interficere, ut evadat, vel alium aggredi qui actu vim non infert : nam sibi non debet consulere innoxiorum cæde. Si furiosus

(1) « The killing of a human being without a design to effect death, in a heat of passion, but in a cruel and unusual manner. » Chitty, note, n. 191.

(2) Navis vocabatur « William Brown » e Liverpool portu Philadelphiam directa mense Junio, anno 1841, naufragium passa est. Reus in judicio absolutus est.

(3) Cap. Significasti, de homicidio voluntario.

(4) Consule D. Thomam, 2. 2. qu. lxiv. art. vi. qui tamen non vult ut quis velit hominem occidere, quamvis se defendat cum mortis aggressoris certo discrimine. « Theologi communissime recedunt ab ea Thomistarum opinione, et tenent licitum esse quandoque intendere mortem inimici, ut medium evadendi proprium periculum. » Edit. cursus completi in Mayol. t. xiv. col. 619.

(5) Justice's Practice by Latrobe n. 166.

(6) De Lugo, aliique apud Carrière de justitia et jure, vol. ii. n. 789. Cardinalis Capisucchius, t. ii. qu. vii. cit. apud Mayol. Exp. viii. præc. art. iii. § iv. col. 1165.

alicui vim inferat, nec sit ratio evadendi, nisi vita ei eripienda, sunt qui dicunt non licere eum interficere,quum injuria non sit vera, deficiente rationis usu, et aggressor peccato ante delirium forsan inquinatus, in manifesto interitus discrimine sit : sed adversa nobis arridet sententia : nam jus habere videtur quisque a natura, ut se tueatur, contra quemque eum absque causa aggredientem. Id eo magis dicendum est de ebrii aggressione,quem repellere licet eo occidendo, quum sua culpa in discrimen se adduxerit.

113. Si quis occasionem dederit aggressioni contumelia, dubitant nonnulli utrum possit vitam tueri, aggressorem interficiendo : sed plerique affirmant; licet enim in culpa fuerit probrum proferendo, non ideo amisit jus ad vitam tuendam, quam alter injuria aggreditur : contumelia enim mortem non meretur. Imo dicit Mayol : « Adulter deprehensus in flagranti, et invasus a marito, potest licite se cum moderamine defendere, etiam cum ipsius occisione. » [1]

114. Actu aggressio fiat necesse est, ut quis vim vi repellere dicatur, nec sufficit ut quis noscatur aggressurus : qui igitur novit ex indiciis aliquem se noctu velle interficere, non potest eum antea nil aggredientem tollere : quæ enim datur facultas se tuendi cum alterius discrimine, extremam necessitatem respicit, nec ad alios facile extendenda est rerum casus. Censetur autem actu aggredi qui se manifesto parat ad aggrediendum; nec tenetur quis expectare, quum mora facultatem omnem resistendi tollere possit. Sic viator videns inimicum arma jam tollentem ut eum interficiat, poterit eum interficiendo prævenire, si alia nulla sit ratio evadendi.

115. Utrum quis possit se defendere cum vitæ innocentis discrimine quæritur, si v. g. post hunc lateat aggressor, nec facile possit discerni. Videtur non licere innocentem consulto interficere : quod si quis nequeat se tueri nisi cum manifesto innocentis discrimine, non videtur suo jure, a natura derivato, cadere, ideoque reus non erit, si mors innocentis sequatur, quæ aggressori potius erit imputanda.

116. Sunt ex theologis qui docent licere viro nobili et honorato, præsertim militi, cui probro esset fugere, interficere eum qui fustem, vel alapam, ei impingere conatur, si aliter probrum avertere nequeat. Ita Lessius. [2] Cæterum Sylvio assentimur dicenti : « Etiamsi honor sit bonum præstantius, quam divitiæ, aut nullum, aut rarissimum arbitramur esse casum, quo pro defensione solius honoris licet aggressorem interficere. » [3] Equidem honori alias consuli potest, et vana hominum æstimatio nihili est facienda.

117. *Inculpata tutela exigit*, ut si quis fuste, vel solo vulnere, vel amputatione brachii, vel aliter arcere valeat injustam vim, mortem non inferat. Cæterum sibi plerumque vix consulere potest, cujus vita in discrimine est, nisi aggressorem interficiat. Fugere debet, saltem cui dedecori non foret, si discrimen fuga evadere possit : quapropter clerici et religiosi excusandi nullatenus forent, si, dum se fuga facile servare possent, aggressores interficerent. Ebrio, vel amenti, injustam vim inferenti, unusquisque debet fuga se subducere, quæ probro

(1) Exp. v. præc. art. vi. §. i. col. 625. Vide et Lessium de justitia et jure, § i. c. ix.

(2) De just. et jure § ii. c. ix. Dub. xii.

(3) In 2. 2. qu. 64. art. 7. qu. 9. Ita et Mayol. Expos. v. præc. art. vi. §. 4. col. 436. Paley dicit : « This liberty is restrained to cases, in which no other probable means of preserving our life remain, as flight, calling for assistance, disarming the adversary. etc. » L. iii. p. ii. ch. i. *Moral Philosophy*.

haud foret, potius quam morte eum mulctare. Post injuriam jam illatam certe non licet eam morte ulcisci: nam vindicta Christi lege vetatur; nec licet calumniam illaturo mortem irrogare, quum atrox nimis sit hæc famam tuendi ratio. Damnata idcirco est ab Innocentio XI. Propositio: « Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat; et post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat. »[1]

118. Ex aliis damnatis propositionibus, quas recitare juvat, certa quædam hac in re principia colliguntur. 31. « Regulariter possum occidere furem pro conservatione unius aurei. » 32. « Non solum licitum est defendere defensione occisiva quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, et quæ nos possessuros speramus. » 33. « Licitum est tam heredi, quam legatario contra injuste impedientem ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere; sicut et jus habenti in cathedram, vel præbendam, contra earum possessionem injuste impedientem. » Inter propositiones ab Alexandro VIII. damnatas, id est: « Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare. »

119. Ex damnata propositione quam primo recitavimus, liquet non licere pro re temporali parvi momenti tuenda furem occidere. Utrum autem etiam pro re maxima id liceat, controvertitur inter theologos, clero Gallicano pleroque iis assentiente qui negant, eo quod vita aliena temporalibus nostris possessionibus sit anteponenda: « Quomodo enim, » verbis Evodii apud Augustinum utuntur « sunt isti peccato liberi, qui pro iis rebus quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt? »[2] Communissima tamen et probabilissima sententia affirmat; nec enim tenemur bona nostra relinquere, ut ejus vitæ consulamus qui sponte se exponit mortis discrimini. Imo docet S. Alphonsus, post alios, « licere furem eminus telo occidere, si ipse rem asportet, et præmonitus de suo periculo, eam nolit dimittere. »[3] Si rem furto ablatam statim recuperare velis, furque resistat, licebit, juxta plures, eum interimere, si nulla alia suppetat ratio eam recuperandi. Quæ autem res magni momenti habenda sit, ex personæ cui aufertur conditione maxime pendet; res scilicet magna erit, qua sublata, non poterit se suosque quisque sustentare. Cæterum licebit etiam diviti magnam pecuniæ summam sibi servare, vita invasori ablata. Clerici eodem quo cæteri jure fruuntur sua servandi, ideoque irregulares non fiunt, si aggressores interficiant ad bona maximi valoris servanda. Eos tamen dedecet bona exigua cum vitæ alienæ jactura defendere: quapropter jure damnavit Pontifex religiosos quosdam, quorum alter interfecit duos latrones vestes ei eripere conantes, quum mortis periculum haud immineret, « quoniam expediebat potius rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis vilibus rebus et transitoriis, tam acriter in alios exardescere. »[4]

120. Famuli etiam dominorum suorum bona ut defendant, possunt fures, ea ratione qua domini, interficere. Imo alius quilibet, juxta plures theologos, potest bona proximi pari ratione tueri.

121. Aggressorem pudicitiæ, si ali-

(1) Prop. xxx. (2) L. i. de lib. arb. c. 5.
(3) Vide S. Alphons. l. iii. n. 383. et Mayol. Expos. v. præc. art. vi. §. 3. col. 629.
(4) *C. Suscipimus*, de homicid.

ter repelli nequeat, licet interficere, « quia, » ut ait S. Antoninus, « mulier utitur jure suo naturali, quo licet vim vi repellere, et magis tenetur saluti suæ providere, quam alienæ; nam exponit se periculo consentiendi actui peccati, permittendo se opprimi, propter difficultatem voluntatis. » [1] « Et hic bene advertunt Lugo et Roncaglia, » ait S. Alphonsus, « quod non solum licebit puellæ, dum actu violenter tangitur ab altero, sed etiam immediate post, eum percutere alapis, pugnis, fuste, et etiam ictibus non periculosis. » [2]

122. Vitam proximi etiam licet defendere, injustum invasorem occidendo. Magistratus, milites, aliique specialiter præpositi vel conducti ad civitatem defendendam, tenentur aggressores repellere, etiam morte, si opus sit, irrogata : imo, si salus Reipublicæ periclitetur, suam vitam debent discrimini objicere, aggressores ut repellant. Utrum alius quivis teneatur ex charitate vitam innocentis, aggressorem interficiendo, tueri, non una est theologorum sententia. Negant Lessius, Lugo, aliique quibus assentiri videtur S. Alphonsus, [3] contendentes charitatem non exigere ut vitam temporalem innocentis morti æternæ aggressoris anteponamus, præsertim quum natura abhorreat ab humano sanguine fundendo, et quis se inimicitiis, judiciis, aliisque incommodis alium occidendo se objiciat. Excipit tamen Sporer, si invasus sit parens, filius, uxor, aut frater, quia tunc pietas obligat ad eos tutandos. Recte etiam excipit Tournellius, si occidendus sit ebrius, et in statu peccati mortalis, quia est vere in extrema necessitate animæ : quem tamen licet interficere, ut alter, quem injuste aggreditur, servetur : innoxius enim jus habet ad vitam.

123. Docet quoque S. Alphonsus, cum aliis, « fas esse pariter occidere invasorem pudicitiæ, vel honoris proximi, si invasio fiat facto, scilicet percussione, etc. secus, si tantum per verba. » [4] « Quando autem femina consentit, vel saltem, si positive non resistit, non licet ejus pudicitiæ invasorem interficere, quia tunc non esset vim vi repellere. Si vero femina sit tibi consanguinitate valde propinqua, dicunt Lessius, Sporer n. 173, et cum aliis Salmanticenses, quod posses, etiam fœmina ad copulam consentiente, ejus invasorem occidere, si aliter tuam infamiam evitare nequeas. Hæc autem intelligenda ante factum, nam ipso facto, vel post, certe non licet occidere, ut patet ex propositione 20 damnata ab Alexandro VII. : « Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam. » Hæc tamen propositio damnata videtur, quia marito tribuit jus *propria auctoritate* occidendi adulteram; re enim vera jus Cæsareum ei non eam facit facultatem, quamvis permiserit patri occidere adulterum cum filia. [5] Cæterum neutrum ex lege Christi licet. [6]

124. « Dicendum nos teneri ex charitate defendere etiam bona proximi, quando commode possumus, aut cum levi nostra jactura, non vero cum gravi. » [7]

125. Directa intentione nunquam licet innocentem occidere, nisi Deus, vitæ et mortis arbiter, concesserit. Quapropter exigente hoste ut innocens quispiam occidatur, non licet eum interimere, etiam reipublicæ servandæ causa : videtur quidem pluribus theo-

(1) P. 2. t. 5. c. 6. (2) L. iii. n. 386.
(3) L. iii. n. 390. (4) Ibidem, 391.
(5) L. Marito 20. π de adulteriis.
(6) Lessius de justitia et jure, § ii. c. ix. Dub. v. n. 16.
(7) S. Alph. l. iii. n. 391.

logis licere innocentem tradere hosti, etsi prævideatur occidendus, si alias averti nequeat patriæ clades: quia iis in rerum adjunctis tenetur innocens ad se discrimini objiciendum, ut reipublicæ consulat;[1] quod tamen gravissimi theologi negant.[2] Virginem violandam tradere dicunt omnes non licere, nec enim ipsa tanto se discrimini potest objicere.[3] Quod autem Lot filiam suam Sodomitis tradere proposuerit vix crimine vacavit, quamvis mens perturbata eum aliquatenus excusaverit. Licet dum urbs expugnatur, vel alias bellum geritur, tormenta bellica in hostes dirigere, etsi innocentes cum hostibus perituri sint: præter intentionem enim innocentium mors accidere censetur, quum hostium vim inferentium interfectio tantum quæratur. Hinc, urbe capta, infantibus, mulieribus, senibusque parcendum est.

§ III. De abortu.

126. Hominis occisi rei habentur qui fœtum in utero extinguere, et ante tempus ejicere, abortu faciendo student. Distinguere solent theologi inter fœtum inanimatum, qui scilicet primus concipitur, et animatum, cui accessit, Deo creante, anima. De tempore quo id contingit variæ sunt sententiæ, nonnullis animam statim infundi opinantibus, quæ hodiernis medicis communis est: aliis nonnisi in partu. Horum tamen opinio a Sede Apostolica rejecta est, damnata ab Innocentio XI. hac propositione: « Videtur probabile omnem fœtum quamdiu in utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eandem habere cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi: » sed plerisque placuit quadragesimum adsignare diem masculis, octogesimum fœminis: quæ ratio discriminis in Curia obtinet.

127. Ingens abortus scelus Sixtus V. gravissimis ultus est pœnis,[4] quas aliquatenus mitigavit Gregorius XIV.; qui tamen statuit abortum fœtus animati iis subjacere, excommunicationi scilicet, ab Episcopo, vel sacerdote ab eo delegato, solvendæ, et irregularitati Pontifici reservatæ.[5] Quoties autem de genere fœtus non constat, pœnæ ab octogesimo die computantur; qui scilicet fœtum ante id temporis a conceptu elapsum extinxit, censuris ligatus non censetur. Lege civili abortus hujusmodi homicidium olim habebatur.[6] Cæterum fœtus etiam inanimati abortus grave est crimen, quod nulla ratione excusari valeat, quum vitæ hominis obstet: quapropter damnavit Innocentius XI. propositionem: « Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur. »[7] « Nobis, » inquit Tertullianus, « homicidio semel interdicto, etiam conceptum utero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissolvere non licet. Homicidii festinatio est prohibere nasci; nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet: homo est et qui futurus est, nam fructus omnis in semine est. »[8] Constat numquam licere abortum procurare, quum res per se mala sit impedire ne homo nascatur, qui in semine jam est. Quod si vis facta

(1) Mayol Expos. v. præc. art. v. § Unica, col. 605.

(2) Vide apud Carrière de just. et jure n. 749.

(3) Lessius de just. et jure § ii. c. ix. dub. vii. n. 40.

(4) Constitutione: *Effrœnatam.*

(5) Constit. *Sedes Apostolica.* anno 1591.

(6) « But the modern law doth not look upon this offence in quite so atrocious a light, but merely as a heinous misdemeanor. » Blackstone, l. 1. n. 130.

(7) Prop. 34. inter damnatas.

(8) Apol. c. ix. Vide et Jer. Taylor, *Duct. Dub.* l. iv. c. 1. Vol. 2. p. 488.

sit invitæ, non audemus eam damnare semen ejicere conantem statim post coitum : nondum enim possidet, et veluti invasor injustus repellitur :[1] secus si semel pacificam possessionem obtinuerit : quod illico contingit. In coitu autem utique potest impedire, ne semen recipiatur.[2]

128. Quærunt theologi utrum liceat matri ægrotanti præbere medicinam, cum abortus periculo. Equidem si fœtus nondum sit animatus, facile concedunt plerique licere medicinam porrigere ad matrem sublevandam, quamvis aliquod periculum sit ne fœtus ejiciatur : hoc scilicet præter consilium et voluntatem contingit, dum mater jure utitur suo ad recuperandam valetudinem. Sic benignam purgationem, vel modicam venæ sectionem balneumve adhibere licet. Si fœtus sit animatus, cautius procedendum est, ne anima intereat : cæterum periclitanti matri licet remedia præbere quæ ad ejus levamen tendunt, « quando aliter certo moraliter judicatur mater cum prole moritura. »[3] Utrum id liceat, spe affulgente prolem baptizari posse, matre intereunte, quærunt theologi, quorum plerique negant, « salus enim æterna illius evidenter prævalet vitæ temporali matris. »[4] Sed revera vix unquam spes illa probabilis adest : fere certum enim plerumque est fœtum, moriente matre, simul interire,[5] quamvis aliquando contra contingat : constat enim fœtum supervixisse matri integrum diem : nec enim a vita matris omnino pendet, nec respiratione indiget. Id tamen pro re explorata haberi debet, numquam licere pharmacum dare, quod ad abortum dirigatur, v. g. ut comprimatur caput in utero, ad egressum faciliorem : nec licere instrumentis fœtum vivum exscindere, ut per partes extrahatur : hæc enim est hominis occisio, quæ per se mala est, ideoque ne quidem ad vitam matris servandam potest licere. Quod uterque intereat nisi matri subveniatur, ex naturalibus causis contingit, nulla alicujus culpa : quum peccaret e contra qui alteri cum alterius gravamine succurreret. Locum igitur habet Ambrosii monitum : « Si aliter subveniri non possit, nisi alter lædatur, commodius est neutrum juvare, quam alterum gravari. »[6] Aliter quidem se habet plerorumque medicorum sensus et consuetudo, qui putant matri omnino subveniendum, Tertulliano, ut videtur, illis suffragante : « In ipso adhuc utero infans trucidatur, necessaria crudelitate, quum in exitu obliquatus denegat partum, matricida, ni moriturus. »[7] Si constet fœtum intra uterum jam extinctum esse, utique licet instrumentis eum per partes educere. Forceps adhibetur ut vivus educatur fœtus felici sæpe successu.[8]

129. Utrum teneatur mater incisionem pati quam dicunt *Cæsaream*, quando nulla est spes fœtum vivum via consueta educendi, quæritur. Iis assentimur qui negant eam teneri,[9] quum durissima sit et periculi plena ; quamvis utique censeamus ei licere suo periculo fœtus saluti consulere, præsertim quum chirurgi periti opera res felicem exitum habitura videatur. Plurima exempla referuntur a Cangiamila in opere dicto *sacra Embryologia ;* sed et Philadelphiæ mulier bis ante aliquot annos incisa

(1) Ita Sanchez, l. 2. Dist. 22. n. 17. Contra sentit S. Alphonsus de Lig. l. 9. n. 954.

(2) S. Alphonsus, ibidem.

(3) Ita S. Alphonsus post Habert, l. iii. n. 594.

(4) Not. Edit. ad Mayol. Expos. v. præc. art. v. col. 612. in Cursu completo Theologiæ, Vol. xiv.

(5) S. Alphonsus l. iii. n. 594.

(6) L. iii. de officiis, c. 9.

(7) L. de anima, c. xxv.

(8) « The instruments consist of a pair of long scissons a sharp curved crotchet, and a blunt hook. » *Dictionary of Arts and Sciences* by *G. Gregory. Art.* Midwifery Embryotomy.

(9) Mayol. Expos. v. præc. col. 613.

est, puella et puero ex latere eductis, quos adolescentes novi, matre cum illis bona valetudine fruente. Cæterum neminem nisi peritissimum chirurgiæ debere id aggredi liquet. Sectio uteri, matre mortua, non tantam exigit peritiam, et facienda est statim, quoties ulla est spes fœtum adhuc vivere : ita enim præscribit Rituale Romanum.[1] Sed Goussetio assentimur sacerdotem minime debere id in se assumere, quod horrorem plerisque inculeret, absque ullo fructu. Vix autem urgendus est medicus ad id aggrediendum quum nulla sit spes assensus.

130. De sectione cæsarea præstat audire S. Alphonsum : « Hic omnino puto distinguendum : nam respectu ad chirurgum, dico tunc eum posse incidere matrem, si periculum mortis illius sit remotum, secus si proximum, aut probabile : sicut enim illicitum est occidere matrem, ut puer baptizetur, ut vidimus cum communi ex D. Thoma, sic etiam non licet matrem probabili periculo mortis exponere : quod periculum non video quomodo vitari possit in tam gravi incisione ; videant periti. Respectu vero matris, an ipsa teneatur incisionem pati? Dico quod si periculum ejus mortis sit probabile, ipsa nec tenetur, nec potest suo positivo consensu ad incisionem concurrere ; tantum posset, et teneretur illam pati, si chirurgus sine suo consensu (ipsa omnino negative se habente), incideret, et spes probabilis adesset prolem fore baptizandam, ac mors matris non esset certa, nam in dubio utrinque probabili tenetur ipsa vitam spiritualem prolis vitæ suæ temporali præferre. Si autem sua mors sit certa, et salus prolis dubia, non tenetur ipsa vitam certe amittere. »[2] Non videtur igitur expedire, ut sacerdos consulat incisionem, quæ tantum vitæ secum fert periculum. Quid autem faciendum, dum novit chirurgum in animo habere fœtum, forcipibus adhibitis, extrahere, vel in utero extinguere, pharmaco dato, ut matris servetur vita? Equidem quum utrinque periculum sit, puto haud oportere se aliquatenus chirurgi consiliis immiscere ; nil enim proderit, et in se mortis matris suscipiet odium. Plerisque quidem chirurgis videtur fœtus non possidere plenum jus ad vitam, donec ex utero egressus sit, eum scilicet veluti partem matris habent, quæ cum ipsius morte non est servanda : imo tamquam aggressorem in matris vitam, tollendum censent. Quod si chirurgus quid liceat petat, nescio quomodo vita fœtus tolli absque culpa queat. Si mater petat quid sibi faciendum sit, videtur dicendum oportere chirurgum orare ut vitæ fœtus, omni qua possit ratione, consulat. Studio laudabili medicis suasit Joannes Barry medicus ut rem hanc juxta sanctissima principia tractarent.[3]

§ IV. De sui ipsius cæde.

131. Quum occidere vetet lex, seipsum nemini licet interficere : quod ipsi naturæ dictamini et instinctui prorsus repugnat. Equidem Deo, auctori nostro, fit injuria, dum quis mortem sibi consciscit, haud expectato vitæ termino quem summo arbitrio constituit. Igitur nec vitæ arumnarum tædio, nec peccandi metu, nec Dei adipiscendi desiderio mortem appetere licet : « Hoc dicimus, » inquit Augustinus, « hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus : neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas ; neminem propter

(1) Tit. vii. de bapt. pueris.
(2) L. vi. n. 106.
(3) *Medico-Christian Embryology*, *Louisville*. 1846.

aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, quem non polluebat alienum; neminem propter sua peccata præterita, propter quæ magis hac vita opus est, ut possint pœnitendo sanari; neminem velut desiderio melioris vitæ, quæ post mortem speratur; quia reos suæ mortis melior post mortem vita non suscipit. » [1] Furor ille se interficiendi ex pudore vehementi ob delictum admissum, vel ex ærumnarum tædio plerumque nascitur, et animum prodit infidelem, cui de rebus futuri sæculi aut nulla aut incerta est sententia: quapropter apud Gallos maxime increvit ex quo in fidem Christianam debacchati sunt Voltairius aliique. Per media sæcula sui cædes fere ignota fuit, si Hurtero credamus testanti unicum occurrisse exemplum sæculo integro anno 1206 in oppido Stein. [2] Sepultura ecclesiastica privantur suæ mortis auctores, [3] si sui compotes fuerint, quod haud facile creditur. [4]

132. Tamquam gravissimi criminis rei merito habiti sunt sæculo quinto Circumcelliones e Donatistarum secta, « nam per mortes varias, maximeque præcipitiorum, et aquarum, et ignium seipsos necare consueverunt. » [5] Argumentabatur Augustinus hoc pacto: « Si non licet privata potestate hominem occidere vel nocentem, cujus occidendi licentiam lex nulla concedit, profecto etiam qui se ipsum occidit, homicida est. » [6] Nemo est qui animo non sentiat hujus delicti magnitudinem, qua homo ipsi naturæ instinctui repugnans, vitam qua, Dei beneficio, fruitur, sibi audet eripere. [7] Profecto qui negarunt sui cædem criminis loco habendam, totius humani generis sensui et judicio repugnare noscuntur: qui autem mortem sibi consciverunt, vel mentis furore abrepti sunt, vel gravissimis quibus premebantur malis finem quærentes, de futura sorte incerti præcipites se dederunt, criminis quod patrabant conscientiam ipso actu sæpissime prodentes.

133. Adeo repugnat naturæ ut quis se interficiat, quod civilis potestas nequeat ullo rerum casu id præcipere, etiam damnato capitis. Nec licet huic cibum omnem recusare ut in carcere intereat. Sed neque excusatur sui cædes quod quis in proximo vim patiendi et pudicitiam amittendi discrimine versetur, uti recte monet S. Thomas: « Non licet mulieri seipsam occidere, ne ab alio corrumpatur: quia non debet in se committere crimen maximum, ut vitet minus crimen alienum; non enim est crimen mulieris per violentiam violatæ, si consensus non adsit. » [8] Qui autem ex vehementissimo dolore et pudore ob flagitium patratum, et periculum iterati lapsus vitam sibi eripit, ignominiam apud homines fugit, vel specialem flagitii turpitudinem odit, novo tamen peccato se obstringit.

134. In gravi reipublicæ necessitate licet vitam manifesto objicere discrimini, quin quis quid faciat quo sibi vita tollatur; nam communis necessitas facit ut liceat singulis suam exponere vitam; sed naturæ instinctus obstat ne eam sibi tollat. Sic miles cum certo vitæ discrimine stationem occupat, vel in medios irruit hostes, vel pulverem incendit, vel navim, ad hostes perdendos, ipse cum illis verosimiliter periturus: quod tamen

(1) L. i. de civ. Dei, c. xxvi.

(2) Institutions et Mœurs du Moyen âge, ch. xxxi. p. 308, vol. iii.

(3) Rit. Rom. de exequiis.

(4) Molina t. iv. tr. iii. D. xx. n. 11.

(5) S. Aug. de hær. ad Quodvultdeum, n. lxix.

(6) De civ. Dei, l. 1. c. xviii.

(7) Leves admodum rationes proponit Paley cur sui ipsius occisio non videatur licere: parvi faciens ipsum naturæ instinctum et judicium. *Moral Phil.* l. iii. *Of Suicide.*

(8) Qu. lxiv. art. v. ad 3.

vix licet, si nulla prorsus sit sibi spes evadendi; [1] quamvis aliqui id excusent ob communem suorum utilitatem. Ob virtutis eximiæ exercitium vitam etiam exponere sancti consueverunt, inserviendo peste afflictis: quod sane maximam meretur laudem. In plurimorum periculo non licet aliquibus se ipsos interimere, ut cæteri serventur: cæterum se projicere in mare ne scapha multitudine mergatur, « non est directe se interimere, sed exponere se periculo, ut ab undis, deprimenti corporis pondere vincatur. » Ita de eo qui alteri permittit tabulam a se occupatam scribit Lessius: [2] quod virtutis exercitium videtur, si alterius vita sit valde utilis. Qui sacerdotis vitam sui manifesto discrimine servat, religionis et utilitatis omnium studio, laudandus est.

135. Dicit Hieronymus: « In persecutionibus non licet propria perire manu, absque eo ubi castitas periclitatur. » [3] Attamen ne tunc quidem se interficere licet, sed mortis discrimini se objicere; magnum est enim ejus pretium, magnumque imminet periculum consensus in voluptatem pravam. Plurimi idcirco tenent puellam debere mortem subire, potius quam stupraturo repugnare desinere; sed sunt qui putant eam excusari, si tanta formidine oppressa desinat repugnare, quin ullatenus stuprantem adjuvet, vel ei consentiat. [4] « Nec potest quieta remanere et passive se habere, id est absque substractione positiva sui corporis, aut aliquo motu huic contrario, sed debet quantum potest membrum et semen virile non recipere, continuo se agitando, retrahendo, stringendo crura, etc. » [5]

136. Reo licet non fugere, imo se judici sistere et crimen fateri, quod morte plectendum novit; nam non censetur arcessere sibi mortem, sed nolle eam se celando effugere. Nequit tamen mortem sibi consciscere, etiam ex judicis præcepto, quum natura repugnet.

137. Licet carnem suam vigiliis et inedia moderate affligere, pœnitentiæ causa, et libidinis domandæ, etsi vita inde sit brevior futura: nam virtutis studio licet id facere quod tot literarum faciunt amore, vel lucri causa: sæpe scilicet noctes ducunt insomnes, gravibusque laboribus se fatigant sed excessus omnis qui mortis periculum affert vitandus est.

138. Non licet se mutilare ad castitatem servandam, nam libido ea ratione non extinguitur, et corporis humani integritas cum Creatoris injuria læditur. Hinc pluribus Conciliorum decretis id vetitum est. [6] Quod autem dicit Christus: « Sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum cœlorum; » [7] non est prout sonat accipiendum, uti colligitur ex eo quod distinguuntur ab iis qui ab hominibus facti sunt, et constat manifesto ex Patrum veneranda auctoritate, [8] et Eccle-

(1) Mayol Expos. v. præc. art. iv. § 2. *Quœres quinto.*

(2) De just. et jure § ii. c. ix. dub. vi. 31.

(3) In Jonæ c. i.

(4) Mayol Expos. v. præc. art. iv. § 1. *Hinc infertur tertio.*

(5) Ibidem, art. vi. § 5. col. 641.

(6) Can. xxiii. Apost. *Si quis abscindit*, dist. 55. Can. *Significavit*, de corp. vitiato. Can. *Qui partem*, et can. 1. Conc. Nic.

(7) Matt. xix. 12.

(8) S. Ambros. l. de viduis, cap. xiii. S. August. l. vi. contra Julianum, c. xiv. S. Basilius l. de vera Virginitate, et ep. 87. S. Chrysostom. hom. lxii. in Mat. n. 3. « We have it from our Saviour himself in that very chapter where he inculcates the institution of mariage, that as there are some persons who are incapacitated for it by nature, and others who have been made so by men; so there are some who for the kingdom of God's sake have abridged themselves of the use of it, and those that can receive it are permitted by our Saviour to do it. » Trowerson, *Explication of Decalogue*, p. 383.

siæ perpetuo sensu; sed de vita cœlibe propter regnum cœleste suscepta. Irregulares sunt qui temere et sponte mutilati sunt : non autem qui inviti vel medicorum jussu; nam injuria quam passi sunt augeretur pœna, et necessitas toti corpori consulendi excusat medicis obtemperantem. Obtinet alicubi mos ut pueri evirationem patiantur, ad vocis suavitatem conservandam :[1] quem theologi nonnulli excusant ob cantus ecclesiastici utilitates, ne feminæ viris admixtæ canant, prout apud nos : alii plerique damnant.[2] A sensu moribusque nostris prorsus abhorret.

139. Utrum alias liceat se mutilare, manum præcidendo, aurem, nasum, vel aliud membrum, ad placandum tyrannum, et ad vitandum mortem, disputatur inter theologos; nonnullis negantibus, quum homo non sit suorum membrorum dominus; aliis affirmantibus, eo quod sit homini jus vitam servandi cum partium corporis jactura. Inter hos Lessius numeratur, qui et sanctas laudat virgines, quæ nares sibi præciderunt, ad evitandam petulantiam tyranni.[3]

140. Ægroti qui remedia temere recusant adhibere, cum manifesto vitæ discrimine, vix excusantur a peccato lethali, « a Deo est enim omnis medela. — Altissimus creavit de terra medicamenta, et vir prudens non abhorrebit illa. »[4] « Verum, » inquit Mayol, « quia vix de hoc (*remedii scilicet efficacia,*) haberi potest certitudo, ideo non videntur de peccato lethali damnandi, qui in universum ab omnibus pharmacis abstinent. »[5] Cæterum nisi indoles peculiaris, vel naturalis quidam pharmacorum horror eos excuset, non videntur gravi culpa immunes, quum nolint remedia quibus forsan conservanda sit vita, adhibere. Equidem excusantur, quoties remedium durissimum est, cruciatum corpori inferens, vel pudori valde repugnans. « Hinc puella aut femina cancro aliove morbo in verendis et secretis partibus laborans, non tenetur admittere inspectionem ac curationem a medicis et chirurgis, quamvis licite possit. Ratio est quia plerumque ob custodiam pudicitiæ ab hoc non minus abhorrent feminæ quam ab ipsa morte. »[6] Adjungit Mayol : « Hinc laudantur quidam viri graves et perfecti, calculo laborantes, qui in his partibus se tangi aut inspici ad morbi curationem omnino recusarunt, dicentes se satis vixisse, si aliud non suppeteret remedium ad vitandam mortem. »[7] Sed necessitate urgente laudabiliter remedia adhibentur.

§ V. De malefactorum supplicio.

141. Malefactores occidi posse negarunt Waldenses;[8] Scotus docuit mortis pœnam iis tantum criminibus decerni posse, quæ in Scripturis ea punienda dicuntur ex veteris legis auctoritate : theologi vero, cum D. Thoma, passim docent supremam civilem auctoritatem mortem posse irrogare reis, quorum facinora grave inferunt reipublicæ detrimentum. « Quælibet autem persona singularis comparatur ad totam communitatem, sicut pars ad totum, et ideo si aliquis homo sit periculosus communitati, et corruptivus ipsius propter aliquod peccatum, laudabiliter et salubriter occiditur, ut bonum commune conservetur. »[9]

(1) Bened. XIV. de Syn. dioc. l. xi. c. vii.
(2) Mayol, Expos. v. præc. art. iv. § 2. sub finem. Gury l. 1. n. 403. 11.
(3) De justitia et jure, § ii. c. ix. Dub. xiv.
(4) Eccli. xxxviii. 2, 4.
(5) Expos. v. præc. art. iv. § i. *An autem*, col. 588. (6) Ibidem, § ii. col. 591.
(7) Ibidem. (8) Guido Carmelita cit. ab Alphonso a Castro adv. hær. l. xi. v. *Occidere.*
(9) 2. 2. qu. lxiv. art. ii. *Resp.*

Equidem, Deo ipso sanciente, pluribus delictis ea olim adsignata est pœna; quam Dei nomine decerni et irrogari, etiam ab ethnicis imperatoribus, ex S. Pauli ad Romanos, ethnico subditos imperio, dictis, liquet; ait scilicet: « Principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac: et habebis laudem ex illa: Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit. » [1] Ita quidem et principes christiani gladio semper consueverunt uti in criminum vindictam, nemine incusante eos mandati divini violati: quapropter constans Ecclesiæ doctrina et traditio agnovit hanc esse penes eos potestatem. Æquum quidem est et necessarium, perspecta hominum indole vitiosa, ut mortis pœna quandoque irrogetur ad facinorosos homines coercendos, qui, tanta pœna haud imminente, in omnia scelera proni ruerent, et societatis ordinem et singulorum jura penitus subverterent: « Occidere malefactorem licitum est, » inquit S. Thomas, « in quantum ordinatur ad salutem totius communitatis; cura autem communis boni commissa est principibus habentibus publicam auctoritatem, et ideo iis solum licet malefactores occidere, non autem privatis personis. » [2] Cæterum clerici nequeunt mortem reis inferre, etiam ex legis auctoritate, « quia sunt electi ad altaris ministerium, in quo repræsentatur passio Christi occisi: qui cum percuteretur, non repercutiebat, ut dicitur 1 Pet. ii. Et ideo non competit ut clerici sint percussores aut occisores. » [3] Irregulares porro fiunt qui suam operam sanguini fundendo præstant.

142. Cæterum severitati legum modus ponendus est; constat enim facinora aliquando augeri numero et gravitate ex nimio legum rigore, quo tollitur criminum discrimen: qui enim pœnam capitis sibi imminere novit ex delicto leviori, ad gravissima patranda nonnunquam impellitur, dum nullam sperat salutem. Homines etiam suppliciis intuendis assueti in vitiis obdurescunt, et fiunt ad flagitia immania proclives. Si mortis pœna decernatur ob crimen fictum, quale est cultus divini exercitium, occisio est injusta, et homicidæ habendi sunt omnes qui operam præstant legis iniquæ et sententiæ executioni. Idem dicendum, si ob culpas quæ gravius non inferunt damnum societati, pœna illa statuatur, vel si tribunalis vel privatorum arbitrio relinquatur ut mors temere irrogetur, nulla fere forma judicii servata. [4] In bellis autem et in motibus civilibus summaria habentur judicia. Sed quæ nonnullis in locis aliquando usurpata est a civibus potestas reos pro arbitrio judicandi et puniendi statim, etiam pœna capitis, ab omni justitia et ordine publico abhorret, estque immane facinus. [5] Quod sum-

(1) Rom. xiii. 3.

(2) 2. 2. qu. lxiv. art. iii. « Civil society has an undoubted right to use the means requisite for its preservation, and the punishment of murder with death accords with the judgment and practice of mankind. » Kent's Comm. Vol. ii. n. 14.

(3) S. Thomas, 2. 2. qu. lxiv. art. iv. *Resp.*

(4) « Whenever the constitution of a state vests in any man, or body of men, a power of destroying at pleasure, without the direction of laws, the lives or members of the subject, such constitution is in the highest degree tyrannical; and whenever any *laws* direct such destruction for light and trivial causes, such laws are likewise tyrannical. » Blackstone, l. i. n. 131.

(5) « The common law does never inflict any punishment extending to life or limb, unless upon the highest necessity; and the constitution is an utter stranger to any arbitrary power of killing or maiming the subject without the ex-

mam potestatem pauci quicumque, vel etiam plurimi, sibi vindicent, necessitatis et communis salutis prætextu, temere plerumque contingit: competit quippe perfectæ communitati, non quibuscumque. Vetat sane Constitutio Americana, prout emendata est, ne quis absque judicii ordine, vita, libertate, vel rebus suis spolietur. [1]

143. Aliquando damnantur aliqui læsæ majestatis absentes, et propter contumaciam proscribuntur: quos extra legis protectionem idcirco positos olim licuit cuiquam interficere. [2] Jam vero id non licet, nisi resistant eos capere volentibus, vel nisi verbis perspicuis ea fiat a republica potestas, quæ gravissimam postulat causam. [3] « Qui sine aliqua publica administratione maleficum occiderit, velut homicida judicabitur: et tanto amplius quanto sibi potestatem a Deo non concessam usurpare non timuit. » Ita S. Thomas, [4] juxta mentem Augustini. [5]

§ VI. De tyrannorum nece.

144. De tyrannis asseruit nonnemo quemlibet eos posse interficere, etiam juramenti fide neglecta, quam propositionem damnavit Concilium Constantiense: « Quilibet tyrannus potest et debet licite et meritorie occidi per quemcumque vassallum suum vel subditum, etiam per clanculares insidias et subtiles blanditias vel adulationes, non obstante quocumque præstito juramento, seu confœderatione factis cum eo, non expectata sententia vel mandato judicis cujuscumque. » [6] Nostri non interest quæstionem illam discutere, utrum liceat toti genti, per suos delegatos, non tantum spoliare regno supremum principem, [7] sed et capitis damnare ob abusum potestatis, et ad rempublicam ab iteratis ejus conatibus servandam: apud nos quippe præses, qui supremus est magistratus, ad quadriennium tantummodo gubernat, et si interim deliquerit, poterit juxta legem coram supremo Senatu judicari, primario judice supremæ curiæ præsidente, et si duæ ex tribus partibus ita censeant, damnari. [8] Dubitari nequit eum, si reus probetur, sententiam subire debere ex legis auctoritate latam,

press warrant of law. » Ibidem. Dicit Mayol post Cajetanum: « Nec excusat auctoritas principis hoc mandantis, etiamsi illi constaret quod iste meretur mille mortes. » Expos. v. præc. art. i. *Dico secundo. Probatur.*

(1) « Nor (*shall any person*) be deprived of life, liberty, or property, without due process of law. » Amendments, art. v.

(2) Mayol. Expos. v. præc. art. i. *Quæres secundo.* « Though anciently an outlawed felon was said to have *caput lupinum*, and might be knocked on the head like a wolf, by any one that should meet him; because having renounced all law, he was to be dealt with as in a state of nature, when every one that should find him might slay him: yet now, to avoid such inhumanity, it is holden that no man is entitled to kill him wantonly or wilfully; but in so doing is guiety of murder, unless it happens in the endeavour to apprehend him. » Blackstone, l. iv. n. 320. Vide et Jeremiam Taylor, *Duct. Dub.* l. iii. c. 2. p. 109.

(3) Vide Carrière, de justitia et jure, vol. ii. n. 770.

(4) 2. 2. qu. lxiv. art. iii. *Sed contra.*

(5) L. i. de civ. Dei. c. xxi. et c. xxvi.

(6) Sess. xv. die 6 Julii 1414.

(7) S. Thomas, de seditionis crimine agens dicit: « Regimen tyrannicum non est justum, quia non ordinatur ad bonum commune, sed ad bonum privatum regentis: ut patet per Philosophum in 3 Politicorum et in 8 Ethic. Et ideo perturbatio hujus regiminis non habet rationem seditionis, nisi forte quando sic inordinate perturbatur tyranni regimen, quod multitudo subjecta majus detrimentum patitur ex perturbatione consequenti, quam ex tyranni regimine. Magis autem tyrannus seditiosus est, qui in populo sibi subjecto discordias et seditiones nutrit, ut tutius dominari possit. Hoc enim tyrannicum est, cum sit ordinatum ad bonum proprium præsidentis, cum multitudinis nocumento. » 2. 2æ qu. xlii. art. ii. *Ad tertium.*

(8) Constitution of the United States, Art. i. Sect. iii. n. 6, 7.

quæ tamen eo casu vitam non afficit. Cæterum si delictum alias pœnam capitis mereatur, juxta communes legum sanctiones, poterit deinceps coram consueto tribunali judicari, et damnari.

145. Quod spectat ad Reges, vel Imperatores, olim nonnunquam a Pontificibus Romanis depositos, putamus id contigisse ex sæculorum illorum moribus, et principiis juris a plerisque gentibus tunc agnitis: quum enim juramento principes designati sese consueverint ligare ad servandum regni consuetudines, et jura Ecclesiæ, et subditorum; qui ea tyrannide violabat, censebatur regnandi jure decidisse, quando supremus Pontifex, penes quem Imperator juramentum emiserat, Regibus penes Episcopum jurantibus, eum violati pacti reum judicaverat, sive in sacro Episcoporum senatu, sive judicio haud adeo solemni. Inde autem non sequebatur licere cuiquam Regem vel Imperatorem depositum interficere: sed facta populo vel electoribus potestate alium in ejus locum sufficiendi, si pergeret alter jura solii sibi vindicare, plerumque armis certabatur, inter designatum et depositum principes. Immane est et inauditum Pontifices hortatos esse, ut vita deposito Regi eriperetur, vel quidquam fieret contra regnantium legitima jura, prout ex communi gentium christianarum sensu tunc intelligebantur. Quod si facinora patrata sint aliquando, contigit privatorum vitio: quod dicendum omnino de Henrici III. et Henrici IV. apud Gallos interfectione. Ex animis furore fanatico vel infidelitate efferatis, Carolo I. Anglorum et Ludovico XVI. Gallorum regibus, mors contigit infanda. Equidem non diffitemur aliquem tradidisse licere invasorem regni, cui nulla suffragatur juris species, e medio tollere ut patriæ oppressæ subveniretur, qui tamen dixerunt « necessarium esse, ut constet illum esse injustum invasorem. Si enim aliquod probabile jus habet, non censetur tyrannus, unde non licet interficere. » [1] De rege legitimo, cujus potestas in tyrannidem desinit, alias docet, nisi in legitimis reipublicæ comitiis fuerit regno depositus, et hostis patriæ declaratus, eo quod pergat sibi regni jura usurpare, et conculcare cives: « Adde si tantum excrescat tyrannis, » inquit Lessius, « ut non videatur amplius tolerabilis, nec ullum aliud remedium supersit, primum a republica, vel comitiis regni, vel alio habente auctoritatem, esse deponendum et hostem declarandum, ut in ipsius personam liceat quidquam attentare. Tunc enim desinit esse princeps » [2] Hæc tamen placita nostra non facimus. [3]

§ VII. De Duello.

146. *Duellum* dicitur duorum bellum, seu certamen ex condicto factum. Mediis sæculis innocentia vel scelus alicujus ex duelli eventu dijudicabatur; plerisque vanæ credulitati indulgentibus, Deum innocenti pugnanti adfuturum, ne interficeretur. Superstitione hac jam excussa, honoris specioso nomine plerique certaminis hoc genus detestandum excusant. *Fictum duellum* nonnulli putabant licere ad vitandam infamiam: eorum tamen sententiam rejecit Clemens VIII. [4] vetans duella etiam non fatalia. Et re quidem vera fingentes se singulari certamine pugnare aliis sunt scandalo, dum pravam consuetudinem suo exemplo firmant.

147. Verum duellum aliquando licere ex publica auctoritate, ob causam publicam, ad bellum duorum discrimine

(1) Lessius, de justitia et jure, § ii. c. ix. dub. iv. n. 9. (2) Ibidem n. 12.

(3) Consule Carrière de Justitia et jure vol. ii. n. 772. 4) In Const. *Illius vires*.

definiendum, existimant nonnulli, Davidis singulari certamine cum Goliath congressi exemplo moti: licet quippe fortunam belli inde experiri, quum sic utrique exercitui consulatur.[1] Attamen quum Carolus Siciliæ rex Petro Arragonum regi, certamen centum ex utraque parte equitum, regibus ipsis una pugnantibus proponenti assensus fuisset, Martinus IV. eum solvit fide jurata, eo quod certamen hujusmodi foret illicitum: forsan quod Carolus exercitu copiosiori instructus se discrimini temere objiceret, æquo marte pugnans cum Petro anathemate ligato.[2]

148. Privata vero auctoritate non licet provocare ad pugnandum, nec provocationem acceptare: quamvis aggressorem liceat repellere; et, si ipse offerat gladium, aut balistam igneam, iis etiam uti, vel tela, si præsto sint, arripere, nulla fugiendi absque dedecore suppetente occasione. Provocatus igitur ad duellum potest suo honori satis consulere, protestando se, utpote Christi lege devinctum, singulari certamini non posse se committere; tamen ad omnem injuriam repellendam semper paratum. Nec licet notam ignaviæ evitandi causa, vel officii amittendi metu, provocationem acceptare. Hac in re habendæ sunt præ oculis propositiones a Benedicto XIV. damnatæ: 1. « Vir militaris, qui nisi offerat et acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus, et ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se suosque sustentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debitæ, ac promeritæ spe perpetuo carere deberet, culpa et pœna vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum. 2. Excusari possunt etiam honoris tuendi, vel humanæ vilipensionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse sequuturam, utpote ab aliis impediendam. 3. Non incurrit ecclesiasticas pœnas contra duellantes latas dux vel officialis militiæ acceptans duellum ex gravi metu amissionis famæ, vel officii. 4. Licitum est in statu hominis naturali acceptare et offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio eorum jactura propulsari nequit. 5. Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam potest statui civitatis male ordinatæ, in qua nimirum vel negligentia, vel malitia magistratus, justitia aperte denegatur. »[3]

149. Pœnæ in duellantes latæ sunt: 1. Excommunicatio ipso facto incurrenda, et Pontifici reservata. 2. Privatio sepulturæ ecclesiasticæ, etsi Sacramentis muniti discesserint.[4] Excommunicatione pariter ligantur patrini, et omnes alii qui consilio suo, vel præsentia sanciunt et probant duellum, animum pugnaturis adjicientes: « Qui vero, » inquit Tridentinum Concilium « pugnam commiserint, et qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant; et ut homicidæ, juxta sacros Canones, puniri debeant; et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant ecclesiastica sepultura. Illi etiam qui consilium in causa duelli, tam in jure quam in facto dederint; aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, necnon spectatores, excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur.»[5] Proscriptionis bonorum pœna nonnisi potestatis civilis opera potest obtinere: sicut et privatio dominii loci ad duella concessi restrin-

(1) Vide Taylor, *Duct. Dub.* l. iii. c. ii. vol. ii. p. 113.

(2) Fleury, *Hist. de l'Eglise*, l. lxxxviii. § ii.

(3) Const. *Detestabilem.*

(4) Ibidem.

(5) Sess. xxv. c. xix.

gitur a Concilio ad illud « quod ab Ecclesia obtinent, » scilicet feuda ecclesiastica. Cæterum Imperator, Reges, Principesque duellis faventes excommunicatione percelluntur.

CAPUT X.

DE SEXTO PRÆCEPTO.

« Non mœchaberis. »

150. Adulterium, scilicet concubitus viri cum femina, quorum alteruter vel uterque sit conjugii vinculo alteri ligatus, sexto præcepto prohibetur. Hujus criminis malitia ex eo patet, quod fides conjugii violetur, haud sine conjugis gravissima injuria, et incerta sæpe reddatur proles, et oneri alienam prolem educandi maritus nonnunquam subjiciatur, vel proles omni educationis subsidio careat. Job, se eo immunem esse affirmans, dicit : « Si deceptum est cor meum super muliere, et si ad ostium amici mei insidiatus sum. — Hoc enim nefas est, et iniquitas maxima. » [1] Mulieris adulteræ flagitium exaggerat Ecclesiasticus : « Mulier omnis relinquens virum suum, et statuens hæreditatem ex alieno matrimonio : primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit; secundo in virum suum deliquit : tertio in adulterio fornicata est, et ex alio viro filios statuit sibi. » [2] Pœna mortis utrique adultero veteri lege decernebatur : « Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, et adulterium perpetraverit cum conjuge proximi sui, morte moriantur et mœchus et adultera. » [3] Æternæ mortis pœnam adulteris Apostolus passim minatur : « Honorabile connubium in omnibus, et thorus immaculatus. Fornicatores enim, et adulteros judicabit Deus. » [4] « Ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio (εν τῳ πραγματι) fratrem suum : quoniam vindex est Dominus de his omnibus. » [5] De re maritali agi ex contextu liquet; hortatus enim erat Apostolus ne quis, ethnicorum instar, libidini se dederet.

151. Adulterii malitia manet, licet conjux suam injuriam consentiendo velit remittere : nam ea est fœderis nuptiarum natura, ut neuter conjux possit jus in alterum transferre : quapropter merito damnata est propositio : « Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium; ideoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum. » [6] Remittere quidem potest maritus damna sibi ex adulterio obventura, sed nequit fœderis sanctitati derogare.

152. Gravius est adulterium quoties uterque conjugii vinculo ligatur : nam duorum conjugum violantur jura, et duo fœdera nuptiarum : proinde id confitendo declarandum est. Viri adulterium gravius est mulieris, quum ille animi robore se adversus cupiditatem munire debeat; hæc infirmitate aliquatenus excusetur. [7] Cæterum mulieris peccatum, ob prolem incertam et dedecus, gravissimum plerumque censetur.

153. Mœchiæ nomine fornicationem includi, concubitum scilicet soluti cum soluta, ex Hebræorum usu plures asserunt : quam certe vim habuit apud profanos. Liquet eam grave crimen habitam, et pœnis gravissimis punitam. Si qua puella in matrimonium ducta virginei decoris amissi rea inveniretur, decretum est : « Ejicient eam extra fores domus patris sui, et lapidibus obruent viri civitatis illius, et morietur : quoniam fecit nefas in Israel, ut

(1) Job xxxi. 9. 11.
(2) Eccl. xxiii. 32. (3) Levit. xx. 10.
(4) Heb. xiii. 4.
(5) 1 Thess. iv. 6. Vide et 1. Cor. vi. 9.
(6) Prop. l. inter damnatas ab Innocentio XI.
(7) S. Aug. l. ii. de adulterinis conjugiis c. viii

fornicaretur in domo patris sui. »[1] In Novo Testamento interitus æternus hujus criminis reis sæpe intentatur : « An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare : Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri — regnum Dei possidebunt. »[2] « Omnis fornicator, aut immundus — non habet hæreditatem in regno Christi, et Dei.»[3] Equidem vitium hoc repugnare rationi et legi divinæ liquet, quum vagus concubitus primario fini coitus humani, generationi scilicet prolis et educationi, repugnet; huic enim nonnisi perpetuo coeuntium fœdere et vinculo satis consulitur. Quod si interdum contingeret ea adhiberi adminicula quibus proli ex fornicatione prospiceretur, ea quæ huic inest malitia non ideo tolleretur, quum per se et plerumque objiciat prolem discrimini.[4] Hinc definitum est contra Beguardos et Beguinas,[5] eam esse peccatum mortale : et damnata est ab Innocentio XI. propositio sequens : « Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solam esse malam quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur. »[6] In confessione necesse est crimen hoc fateri; nec sufficit dicere se grave aliquid contra castitatem cum soluta admisisse, nam contraria propositio damnata est ab Alexandro VII.[7] Cæterum verbis verecundis quæ actum satis declarant, quin de adjunctis enucleatius dicatur, satis est delictum confiteri.

154. Meretricium prohiberi ex dictis liquet: nam fornicationis augetur malitia quando frequens est, et prolis procreationi plurimorum hominum commercium repugnat. Districte vetitum est in lege Mosaica : « Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel. »[8] In illud invehitur Apostolus : « Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis ? Absit. An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur ? « Erunt enim (inquit) duo in carne una. » Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est. Fugite fornicationem. »[9]

155. Concubinatus dicitur eorum status qui conjugum instar consueverunt absque nuptiarum fœdere. Gravissimum est peccatum, quum constantem animum peccandi ferat : quod si alteruter conjugio sit ligatus, adulterium immane est. Qui domi retinet concubinam, est omnino obligandus ad eam ejiciendam, licet cum magno sui incommodo.[10] In specialibus rerum adjunctis, quando ejici nequit, potest aliquando vir absolvi, si confessarius existimet eum revera a commercio illicito se abstenturum. Injungere autem omnino oportebit ut quamprimum eam dimittat; si enim eam pergat apud se retinere, frustra confidit se peccaturum non esse, quum periculum amet. Plerumque his in casibus differenda est absolutio. Differenda etiam est, si concubina pœnitentiam præseferens, queratur se non posse vitam sustentare, e domo recedentem. Famulæ cum heris semel iterumve peccantes possunt venia donari, si ex animo proponant in posterum peccatum vitare : sed si promissa negligentes, frequenter cadant, necesse erit ut famulatum deserant, vel emendatæ fuerint, antequam absolutionem consequantur. Mancipia, quæ non possunt recedere, nequeunt absolvi, nisi emendationis spe magna affulgente. Concubinatum

(1) Deut. xxii. 21. (2) 1. Cor. vi. 9.
(3) Eph. v. 5.
(4) Vide S. Thom. 2. 2. qu. cliv. art. ii. *Resp.*
(5) Clementina *Ad nostram*, tit. de hæreticis.
(6) Prop. xlviii. (7) Prop. xxv.
(8) Deut. xxiii. 17. (9) 1 Cor. vi. 15. (10) Prop. xli.

plectendum decrevit Concilium Tridentinum excommunicatione post tertiam monitionem; [1] clericos vero concubinarios tertia parte reddituum beneficii post primam monitionem; post secundam omnibus proventibus, et beneficii administratione suspendendos; denique iis privandos, eosque inhabiles et indignos ad omne beneficium in posterum declarat, si suspensi pergant concubinas retinere. Excommunicatione etiam plectendos statuit, si postquam eas deseruerint, ad pravam consuetudinem revertantur. [2] Nulla autem pœna videtur ipso facto, etsi publico, incurri.

156. *Stuprum* est violatio virginis, ipsa invita. Si consenserit, est simplex fornicatio, quamvis gravior, et aliquando speciali induta malitia ob infamiam, mœrorem parentum, rixas, aliaque gravissima quæ inde sequuntur mala. Apud S. Thomam quæcumque virginis violatio stuprum dicitur. [3]

157. *Raptus* fit, cum persona aliqua libidinis explendæ causa invita abducitur, insciis etiam parentibus, tutoribus, aut viro. Si sponte discedat cum amasio, fuga dicetur, nullamque novam inde contrahet fornicatio malitiam.

158. *Incestus* dicitur coitus cum consanguinea, vel affini, usque ad quartum gradum. Quo propior est gradus, eo gravius est peccatum; ideoque in confessione exprimendum esse gradum contendunt theologi illi qui circumstantias aggravantes necessario explicandas dicunt. Juxta illos pariter declarandum est, utrum fuerit consanguinea, vel affinis. Nobis videtur gradus primus consanguinitatis necessario exprimendus, v. g. si frater cum sorore, vel pater cum filia concubuerit, vel filius cum matre; ab his enim natura valde abhorret: sic etiam dicendum si filius cum noverca, vel gener cum socru coierit: in his quippe agnoscimus diversam malitiæ speciem. Incestus inter cognatos spirituales, v. g. inter patrinum et eam quam in baptismo suscepit, specialem habet malitiam necessario declarandam. Incestus inter cognatos legales: v. g. inter adoptantem et adoptatam, est etiam peculiaris speciei, pariter explicandæ. Tactus impudici inter consanguineos, saltem primi et secundi gradus, ad incestum referuntur.

159. *Sacrilegium venereum* est violatio rei vel personæ sacræ per actum venereum. [4] Omnis actus luxuriosus, tam interior, quam exterior, in persona, vel cum persona voto solemni castitatis ligata, est sacrilegium. Sacerdos, qui etiam religionem professus est, duplex sacrilegium nonnullis videtur admittere, dum violat castitatem: alii vero unicum sacrilegium in peccato hujusmodi agnoscunt; putant scilicet votum religionis et ordinis ad eandem religionis virtutem referri: vel Ecclesiæ legem eadem virtute niti. Duplex autem fit sacrilegium, si persona utraque peccans sacro vinculo ligata sit. Sacrilegium etiam admittit, qui ita ligatus delectatur cogitando de peccato alterius, vel alterum suis manibus polluit. Locus sacer dicitur omnis locus ab Episcopo vel ejus auctoritate benedictus, et deputatus ad officia divina, aut ad mortuos sepeliendos. Hoc nomine non comprehenduntur cellæ, claustrum, sacristia, dormito-

(1) Sess. xiv. c. viii.

(2) Non puduit Alexandrum Campbell in disputatione cum Antistite Cincinnatensi hæc veluti fomenta criminis adducere; et in pravum sensum detorquere sancti Alphonsi, qui ea citat, verba.

(3) 2. 2. qu. cliv. art. vi. Stuprum Anglice dicitur *rape*: *abduction* est si puella invita abducatur: *elopement*, si decedat sponte sua, parentibus nescientibus.

(4) Vide S. Thomam, 2. 2. qu. cxix. art. iii. ad tertium.

rium, tectum supra ecclesiam, janua extra limen ecclesiæ, atrium. Si violetur locus sacer voluntaria seminis humani effusione, sacrilegium fit. [1] Hinc copula conjugalis, saltem publice nota, in ecclesia habita, eam polluit: gravis enim ei irrogatur injuria. Si autem tempore belli contingat ex necessitate conjuges in ecclesia diu habitare, ob incontinentiæ periculum juxta plures excusantur. Tactus impudici in ecclesia habiti sacrilegii malitiam videntur induere. Verba et aspectus turpes, et quidquid exterius gravem præsefert culpam, a pluribus theologis sacrilegia censentur quando habentur in ecclesia. Cogitationes et desideria turpia non videntur sacrilegii contrahere specialem malitiam, etsi in ecclesia quis eis indulserit; nec enim externa reverentia loco sacro debita iis violatur. Cæterum si quis concupiverit exterius in ecclesia peccare, erit animo sacrilegus. Res sacras ad turpiter peccandum adhibere sacrilegium etiam foret. Qui Eucharistiam gestans, peccat contra castitatem vel animo, vel verbis, vel actu, videtur sacrilegium patrare.

160. *Sodomia*, a Sodomis hoc scelere infamibus, [2] vocatur congressus duarum personarum ejusdem sexus. Sic mas cum mari, vel fœmina cum fœmina coire aggrediens, scelus hoc admittit. Immanissimum hoc peccatum ultricibus flammis Deus olim punivit. *Imperfecta Sodomia* vocatur coitus personarum diversi sexus extra debitum vas. Animadvertunt theologi confessarium non debere interrogare pœnitentem quo loco, vel quomodo, extra vas coierit: sufficit enim nosse eum extra vas coisse. Satis etiam se accusant juvenes qui dicunt se cum aliis juvenibus concumbendo peccasse, quin utrum plene coierint, explicant: adest enim in conjunctione affectus sodomiticus ad indebitum sexum. Polluere se tangendo puerum, aut mulierem dormientem, aut doli incapacem, aut pudenda bestiarum, absque concubitu, a simplici pollutione nonnullis differre non videtur, dummodo abfuerit affectus ad concubitum: quapropter satis fieri existimant præcepto confessionis, si quis dicat se pollutionem admisisse. Sed si alteri fuerit scandalo, vel si ligatam matrimonii vinculo, vel voti, tetigerit, nova inde exurget malitiæ species. Explicandum est etiam, juxta nonnullos, utrum quis fuerit patiens, vel agens, ob majus pollutionis periculum in agente. Sodomia inter consanguineos et affines usque ad quartum gradum habet speciem incestus, prout sentit S. Alphonsus cum aliis, [3] quia lex Ecclesiæ quæ matrimonium iis denegat ob sanguinis reverentiam, omnem alium coitum magis prohibere censenda est. Hinc pueri concumbentes turpiter, debent explicare utrum cum fratre, vel consobrinis, vel alienis omnino coierint: « sic etiam dicunt Salmanticenses incestum committere, qui polluitur tactibus alicujus conjuncti in quarto gradu. » Ita S. Alphonsus: « Notandum vero ut certum explicandum esse in confessione, si sodomia sit habita cum violentia, vel cum persona ligata voto castitatis, et insuper si cum conjugata; quia fides matrimonii postulat, ut conjux nullo concubitu carnem suam cum aliis dividat. » [4]

161. Sodomitæ jure civili puniebantur flammis. Bulla S. Pii V. declarat tam clericos quam laicos Religiosos sodomiam exercentes omni privilegio clericali, officio, beneficio privari. Pœnæ hæ latæ sententiæ videntur,

(1) C. un. de consec. Eccl. in 6. et ex c. Ecclesiis. 20. de consec. dist. 1.

(2) Gen. xviii.

(3) L. iii. n. 469. (4) Ibidem.

sed opus est declaratione judicis qua eas contractas esse constet; sunt enim adeo graves, ut nemo in se eas suscipere cogatur.

162. Bestialitas, seu coitus hominis cum bestia, immane est facinus naturæ prorsus contrarium, quod cætera omnia libidinis flagitia turpitudine superat. Lege Mosaica mors reo irrogabatur:[1] lege ecclesiastica pœnitentia severissima olim injuncta est: quam imitari aliquatenus oportet, severiora jejunia aliave pœnitentiæ exercitia injungendo: sed ratio habenda est temporum, ne disciplinæ impatiens animus in scelera iterum ruat.

163. Fellatores vocat Martialis « lingua maritos et ore mœchos. »[2] Pessimum hoc libidinis genus mortale esse et naturæ repugnare liquet. Qui linguam in mulieris os immittunt, in proximo pollutionis discrimine versantur, et contra naturam voluptatem quærere convincuntur: quapropter nequeunt a lethali eximi culpa, nisi obiter fiat, absque venerea delectatione.

CAPUT XI.

DE SEPTIMO PRÆCEPTO.

« Non furaberis. »

164. FURTUM, quod septimo Decalogi præcepto prohibetur, est occulta et injusta rei alienæ ablatio, domino rationabiliter invito. Violenta ablatio, injuria facta, *rapina* dicitur, quæ multo magis vetita censenda est quum vim injustitiæ addat. De utroque crimine dicit Apostolus: « Neque fures, . . . neque rapaces, regnum Dei possidebunt. »[3] *Plagium*,[4] seu plagiatus, mancipiorum scilicet a dominis injusta abductio, ab Hebræis dicitur hic præsertim vetitum: sed nihil postulat ut arctiori sensu vox accipiatur. Quandocumque res ex publico thesauro, seu fisco, aufertur ab aliquo cui munus publicum concreditum est, dicitur *peculatus*. *Abigeatus* est animantium ablatio injusta: *sacrilegium* est rerum sacrarum rapina, seu furtum.

165. Extrema urgente necessitate, quæ ad vitam servandam necessaria sunt jure usurpantur; quæ enim obtinuit bonorum divisio, ex hominum conventione et diuturno usu, non potest naturæ instinctui, quo quis ad vitæ conservationem impellitur, obstare. « Ea quæ sunt juris humani, non possunt derogare juri naturali, vel juri divino. Secundum autem naturalem ordinem ex divina providentia institutum, res inferiores sunt ordinatæ ad hoc, quod ex his subveniatur hominum necessitati: et ideo per rerum divisionem et appropriationem ex jure humano procedentem non impeditur, quin hominis necessitati sit subveniendum ex hujusmodi rebus. »[5] Id dicendum etiam videtur de gravissima necessitate, quæ extremæ comparatur: v. g. quando quis versatur in probabili periculo incurrendi mortem, vel perpetuam captivitatem, vel amittendi membrum præcipuum. Pauper etiam extrema necessitate laborans debet rem a domino suo petere antequam eam tollat, nisi prævideat ex petita licentia occasionem orituram omne sibi subsidium subtrahendi. Si res magni valoris alicui ad vitam servandam penitus necessaria sit, licet, juxta plures theologos, eam diviti surripere, dummodo, ea ablata, similis necessitas non sit huic nascitura. Nihilominus dives non tenetur opes suas profundere etiam iis qui extrema laborant necessitate, quum charitas

(1) Lev. xx. 15.
(2) L. xi. epigr. 61.
(3) 1 Cor. vi. 10. (4) *Kidnapping.*
(5) S. Thom. 2. 2. qu. lxvi. art. vii. *Resp.*

cum tanto rerum suarum detrimento non obliget. Qui rem alienam surripuit et consumpsit, extrema pressus necessitate, non videtur postea ad restituendum teneri, si absolute pauper fuerit tum re, tum spe : secus si ad tempus tantum necessitate laboraverit, alioquin dives, vel certam spem divitiarum habens; tunc enim mutui instar rem sibi sumpsit. Fures in extrema necessitate consumentes quæ antea injuste acceperant, ad restituendum teneri plures affirmant.

166. In gravi necessitate, qualem plerique patiuntur pauperes, res alienas surripere nullatenus licet, quum rerum divisionem jam institutam absque gravissima causa violari ratio vetet : quapropter Innocentius XI. damnavit propositionem : « Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi. » [1]

167. Ad justam sui compensationem res alienas surripere, si alia desit ratio jus suum prosequendi, nulla videtur culpa : v. g. si quis mercedem quam promisit nolit reddere. Præterire autem legitimas rationes quibus illud prosequi quis valeat, venialis saltem est culpa, nisi expensæ moraque judiciorum, aliave gravis causa obstet. Cæterum cavendum ne quis facile et falso sibi persuadeat aliquid deberi. Hinc jure meritoque damnavit Innocentius XI. propositionem : « Famuli et famulæ domesticæ possunt occulte heris suis subripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt. » [2] Propositio hæc, *judicio* famulorum omnia permittens, furtis januam pandebat.

168. Famuli surripientes bona dominorum furti rei agnoscuntur. Excusantur autem a gravi delicto si esculenta et poculenta communia in suos usus sumant, præsertim si dominus non præbeat eis debitam sustentationem. Cæterum si ea e domo efferant, et largiantur, vel vendant, vel si delicatiores et majoris pretii cibos, quos sibi servarunt domini, sumant, ad restituendum obligandi erunt. Quum autem plerumque eis non suppetat restituendi ratio, debent saltem, quantum possint, laboribus et obsequiis majoribus compensare. Hæc etiam ad mancipia traducere licet : quibus ut e suo peculio, si forte quid habeant ex dominorum venia, furta hujusmodi compensent injungere durum videtur, quum omnem suam operam heris per totam vitam conferant.

169. Uxor marito surripiens pecuniam, vel alia bona communia, eaque in usus vanos vel pravos impendens, peccat, et ad restituendum tenetur; administratio enim bonorum communium penes maritum est. Cæterum maritus facilius injuriam hujusmodi condonare censetur, nisi valde notabilis sit. Excusatur etiam uxor, si viro prodigo ea subtrahat conservandi causa, vel ad sustentandam familiam, vel ad ea comparanda quæ sibi, vel filiis, sunt necessaria secundum suum statum. Potest etiam proli ex alio matrimonio natæ, vel patri, vel matri, moderatis subsidiis succurrere, ne inopia premantur. Eleemosynam dare ei licet pro more cæterarum suæ conditionis, aliaque facere earum instar, etsi repugnet absque justa causa maritus. De iis autem quæ sua comparavit industria, vel quorum dominium et administratio penes ipsam sunt, libere ipsa disponit.

170. Quæ sit furti gravis materia apud theologos in quæstione est. Equidem certa regula qua semper definiatur, statui non potest, sed plerumque ex adjunctis judicandum est : cæterum

(1) Prop xxxvi.

(2) Prop. xxxvii.

quædam præ oculis habenda sunt, ut judicium fiat verosimile, si non omnino certum.

171. Materia in se gravis admittenda est, cujus ablatio gravis est culpa, in quibuscumque rerum adjunctis, a viro licet ditissimo : nam interest boni communis ut nemini auferatur res per se gravis, et nisi id districte prohiberetur, divites facile suis bonis spoliarentur. Quinque nummi argentei, seu unus aureus, sunt utique materia gravis; nec enim ditissimus eos sibi injuria auferri nisi ægerrime pateretur. Quænam autem minor summa sit materia gravis non facile nec certo statui potest : sed nobis videtur nummus unus argenteus plerumque sufficere. Quoad plerosque divitiis haud auctos sufficit dimidium nummi argentei : quoad pauperes viginti quinque oboli : quoad mendicos quinque oboli.

172. Damnum domino illatum materiæ gravitatem auget; nam pauper amisso dimidio nummo argenteo damnum grave patitur, ideoque furans graviter peccare censendus est. Aliquando contingit ut re levi ablata grave oriatur detrimentum, præsertim si sit instrumentum quod non possit facile comparari. Hinc acum sartori surripere aliquando est gravis culpa, scilicet si alius ei desit, nec queat facile haberi : sic et alia instrumenta etiam parvi valoris si subtrahantur, operarius diem integrum aliquando a labore impeditur.

173. In furti gravitate æstimanda personarum habenda est ratio, quatenus qui necessitudine sunt conjuncti, plerumque haud adeo ægre ferunt aliquid sibi a propinquis vel domesticis auferri. Fratres et sorores minus gravantur ob ea quæ sibi invicem subtrahunt, nisi magni sint momenti.

174. Minuta furta aliquando in unum coalescunt ex furantis intentione : qui enim sibi proposuerit notabilem summam paulatim surripere, animo jam graviter peccat, gravique se obstringit reatu quoties eo animo parvum quid accipit. Sed non novum admittitur peccatum singulis vicibus, quum singuli actus censeantur pravæ voluntatis executio continua. [1] Hinc dicit Scriptura : « Statera dolosa abominatio est apud Dominum. » [2] Si ea absit intentio, parvum quid surripiens levis culpæ reus agnoscendus erit, donec sæpius furando res alienas notabilis valoris sibi comparaverit : gravis quippe est culpa eas injuste accipere vel retinere. Hinc damnavit Innocentius XI. propositionem : « Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis. » [3] Dominis læsis restitutio hujusmodi facienda est. Quod si singuli leviter tantum læsi fuerint, plures theologi censent iis sub gravi non esse restituendi obligationem, et satis esse si quis pauperibus, vel locis piis tribuat quæ injuste sibi comparavit : et in hoc dominos consentire. Omnes autem conveniunt huic restituendi obligationi satis fieri pauperibus ablata tribuendo, quoties domini singuli incerti fuerint, vel iis restitutio fieri nequeat absque gravi famæ vel bonorum jactura. Qui igitur statera dolosa usi fuerint, vel alias emptores fraudaverint, debent omnibus, quos graviter se læsisse norunt, restituere; singulis etiam, quos leviter læserunt, si commode possint; et pauperibus, vel pio operi, impendere, quæ congesserunt incertos quoscumque etiam leviter fraudando. Animadvertendum autem majorem requiri summam ad gravem constituendam furti materiam, quando per furtula surripitur, præsertim a di-

(1) Lessius de just. § ii. c. xii. dub. vii. n. 40. (2) Prov. xi. 1. (3) Prop. xxxviii.

versis, et magnis interpositis temporis intervallis. S. Alphonsus censet « quod si furtula fiant eidem per intervalla, aut diversis eodem tempore, requiritur et sufficit ad materiam gravem simplum cum dimidio : v. g. sex Julii (sexaginta oboli). Si vero utrumque concurrat, nempe si fiant a diversis, et discontinuatim, censeo requiri duplo majus, scilicet octo. » [1]

175. Minuta furta a pluribus simul facta singulis gravem culpam inducunt, si fiant communi consilio : secus si fiant a singulis absque consilio et notitia cæterorum. Si singuli noverint alios simul parva furta patrare, quin commune ineant consilium, plures tenent cum S. Alphonso, levem tantum culpam unicuique imputari, quamvis grave damnum domino proveniat. Etsi exemplo cæterorum singuli moveantur, sunt qui dicunt eos peccare quidem graviter contra charitatem, sed non contra justitiam, ideoque ad restituendum quæ cæteri abstulerunt nulla ratione teneri. Hæc præ oculis sunt habenda ut de juvenibus fructus hortorum auferentibus, vel alias res minores furantibus judicetur. Attamen si magnus juvenum numerus a dulciario pistore magnam ciborum copiam simul auferat, singuli frustulum arripientes, licet haud communi consilio, sed uno veluti spiritu, alter alterius exemplo motus, videtur peccatum esse grave : sciunt enim grave damnum inferri, suamque operam conferunt; sed restituendi obligatio extra partem quam quis arripuit non extenditur. [2]

176. « Furtum facere videntur, qui fictis simulatisque verbis, quive fallaci mendicitate pecuniam extorquent, quorum eo gravius est peccatum, quod furtum mendacio cumulant. » [3] Ita Catechismus Romanus. Equidem qui falso paupertatem prætexunt, fraudem debent reparare restituendo quæ acceperunt : sed si tantum exaggeraverint suas ærumnas, pauperes alioquin et indigentes subsidiis, non videntur injustitiæ rei, quum adsit ratio petendi stipem, et eorum verba plerumque non plenam impetrent fidem. Quotiescumque fraude adhibita stips accepta est, restituenda est pauperibus, quum donatores censendi sint iis voluisse donare. Quod si constet eos ad petentem eleemosynam restrinxisse, iis restituenda erit. De omnibus qui circumvagantur, ementitis rationibus cives pecunia emungentes, idem dicendum : sunt enim inter fures recensendi, debentque conferentibus nummos reddere, si velint suæ consulere saluti. Pauperes qui mentiuntur ad commovendos animos, possunt forsan ab injustitia et fraude excusari, quamvis mentiendo peccent.

177. Quid vero dicendum de pauperibus qui pecuniam quamdam in arca parcimoniæ repositam habent, ut senectuti et infirmitati consulant, ne in publicum pauperum hospitium recedere cogantur, vel ut funeris impensæ solvantur, interim a privatis quibuscumque, seu a cœtibus piis stipem colligentes, ut quotidianis necessitatibus provideatur. Si modica sit pecunia quam servatam tenent, et modica petant subsidia, vix damnandi videntur, quum revera indigeant auxilio ad vitam sustentandam. Equidem brevi pecunia illa quam servatam tenent impenderetur, ipsique forent oneri vel cœtibus piorum, vel hospitiis. Secus dicendum si pecuniam habeant quæ vitæ sustentandæ sufficiat. Hæc pariter de iis accipi poterunt qui pecuniam modicam apud amicum reponunt, in

(1) S. Alphonsus, l. iii. n. 530.
(2) Vide Mayol Expos. vii. præc. qu. 1. col. 862.
(3) Par. iii. de vii. præcepto, n. xvii.

hospitium se conferentes, ut si postea inde exire contigerit, non omni careant subsidio, vel si moriantur, ut sepulturæ mandentur eorum corpora.

178. De juvenibus in seminariis gratis educatis, vel privatorum impensis, ea spe ut ecclesiastico inserviant ministerio, tenendum est, eos fraudem facere, si seminaria ingrediantur absque animo se sacris muneribus dicandi, et eo tantum consilio ut litteris imbuantur, vel otio indulgeant; ideoque ad reparandum damnum teneri. Opus autem non est ut certi omnino sint suæ vocationis; nam otium sanctum iis ideo conceditur, ut de tanto incepto consilium maturius habeant: sed nec temere debent ingredi, nec in sacris ædibus morari, postquam spem abjecerunt, et propositum. Quod si sua culpa faciant ut indigni habeantur, non ideo videntur ad restituendum obligati, quoties animus fraudandi defuerit: nec enim donatores censendi sunt conditionem restituendi apposuisse ob inertiam, vel alias culpas consuetas. [1]

179. Qui carbones effodiunt, prohibentur ab iis in sui usum auferendis, nisi certo quodam pretio soluto: attamen facile contingit ex rei opportunitate, ut carbones familiæ suæ necessarios quisque sumat. Mos ille quidem reprehendendus est, sed restitutio non videtur exigenda, quam tanta sit ibi carbonum copia, et domini vix censendi sint omnino inviti: nec enim adhibent solicitudinem ad fures detegendos. Qui ex canalium vel fluminum ripis, ubi carbones ex scaphis deponuntur, auferunt nonnullos in sui usum, peccant, et quidem graviter, si copiam magnam sumant; non ita, si paucos, præsertim qui hac illac dispersi jacent. Cæterum qui consueverunt per totam hiemem, vel tempus aliud diuturnum, carbones sic sibi sumere, gravis furti rei sunt, debentque pro æqua damni æstimatione satisfacere; sed sæpe perdifficile est pretium ad dominos tuto mittere. De ligna colligentibus, quæ alius in sui usum excidit, vel de ea asportantibus, quæ alius sibi comparavit, idem dicendum: gravis enim est culpa eorum copiam sibi sumere, sine domini venia.

180. Falsarius, qui monetam falsam cudit, vel chirographa ficta in lucem edit, fur pessimus censendus est. Qui monetam hujusmodi in vulgum spargit, injustitiæ fit reus, et ad reparandum damnum tenetur. Quotquot suam præstant operam ex communi consilio, in solidum tenentur, adeo ut singuli teneantur ad totum, si cæteri neglexerint. Qui dubius de authentia chirographi, seu monetæ, peritorum stat judicio, ad nihil tenetur, si bona fide det alteri, qui tamen jus habet ad eum recurrendi. Qui temere dat, debet damnum reparare, quamprimum res sibi fuerit explorata. Nemo potest aliis tradere chirographum fictum, licet bona fide et merce data illud acceperit, quod infortunio habendum est: quum enim per se nil valeat, non potest sine injuria aliis dari. [2] Quandocumque non constat quis damnum passus sit, qui aliqua ratione ei inferendo operam præstitit, debet in pauperum levamen tribuere totum quo ipse, mala fide in vulgum emissis chirographis, populum fraudavit, licet minori ea vendiderit pretio: non enim suo lucro damnum quod communitas passa est, æstimandum est. « Quicumque monetam falsam scienter fecerit,

(1) Vide apud Carrière de justitia et jure, vol. ii. n. 734.

(2) « This practice we sometimes hear defended by a vulgar excuse, that we have taken the money for good, and must, therefore, get rid of it. Which excuse is much the same, as if one, who had been robbed upon the highway, should allege he had a right to reimburse himself out of the pocket of the first traveller he met. » Paley, *Moral Philosophy*, l. ii. c. vii.

aut studiose expenderit, tamquam maledictus, et pauperum virorum oppressor, et civitatis turbator, a fidelium consortio separetur. » [1] Ita statuit Concilium Lateranense I. Vetuit etiam Synodus Turonensis ne quis eam alteri traderet : « Pecuniam si quis adulterinam aut minus probatam receperit, quamvis ignoranter, auctorque sibi sit incognitus, alteri tradere non præsumat. » [2] Equidem Tullius ipse, ratione magistra, novit id non licere. « Quærit etiam, si sapiens adulterinos nummos acceperit imprudens pro bonis : cum id rescierit, soluturusne sit eos, si cui debeat, pro bonis. Diogenes ait : Antipater negat : cui potius assentior. » [3] Nec enim bona fides qua quis accepit monetam, jus dat ut cum alterius damno se præstet indemnem. Idem dicendum de moneta quæ desierat valere, quam si quis alteri tradiderit postquam mensam solvendo imparem constiterat publico aliquo documento, vel re gesta, debet damnum alteri illatum reparare.

CAPUT XII.

DE OCTAVO PRÆCEPTO.

« Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. »

§ I. De mendacio pernicioso.

181. Falsum in judicio testimonium præcepto octavo præsertim prohibetur, quod pluribus aliis locis etiam damnatur. Inter ea quæ odit Dominus Scriptura recenset « proferentem mendacia testem fallacem. » [4] « Jaculum, et gladius, et sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium. » [5] Est grave semper peccatum, nam juratus quisque testimonium præbet ; vel si omisso juramento *affirmet*, quæ ratio testandi apud nos permittitur, quum *Amici*, qui vulgo dicuntur *Quakeri*, religioni ducant jurare, juramenti instar est, adeo ut in perjurii pœnas incurrat. [6] Falsum autem extra judicium testimonium fertur, quoties quis ea refert quæ ex industria ipse confixit ad alteri nocendum, vel quæ ab aliis novit conficta esse, vel quæ verosimiliter judicat esse falsa, vel quæ nonnisi temere credit vera esse. Delicti gravitas ex damno secuturo pendet : peccat enim enormiter qui falso testimonio in causa est cur alter injuste damnetur capitis : et debet uxori et filiis hominis injuria damnati consulere qua potuerit ratione. Peccat graviter qui mendacio facit ut lis dirimatur cum alicujus damno injusto, quod et reparare debet. Peccat qui famam lædit ; et quo hæc illibatior fuerit, eo gravius est reus, quem proinde oportet, retractata calumnia, læso satisfacere.

182. Extra judicium calumnia grave est peccatum *ex genere suo*, uti loquuntur theologi : pro rei tamen natura, leve quandoque est. Fuerunt qui assererent culpa lethali vacare calumniam detrahenti impactam, ut quis se defendat ; sed propositiones quibus id enuntiabatur merito sunt proscriptæ ab Innocentio XI : « Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine eludere ? » « Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam et honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix erit opinio probabilis in theologia. » [7] Equidem liquet grave esse peccatum famæ alterius mendacio gravi-

(1) Conc. Lat. i. can. xv.
(2) Apud Bochellum, l. viii. dec. Eccl. Gallic. tit. lix. (3) L. iii. de officiis, n. 91.
(4) Prov. vi. 19. (5) Ibidem, xxv. 18.
(6) Vide legem Pennsylvaniæ, 23 April. 1829.
(7) Prop. xliii. et xliv.

ter nocere : nec injuriam injuria propulsare licet, multo minus justam aggressionem. Dubitarunt nonnulli theologi utrum justitia violetur ; sed res videtur manifesta : habet enim etiam injustus aggressor jus ne mendacio repellatur.

183. Quæcumque alia mendacia damnum vel perniciem afferunt, pari ratione præcepto hoc prohibita censenda sunt. Graviter peccant qui ea confingunt quibus amicorum dissolvatur necessitudo , vel aliquis impediatur a munere impetrando , vel alias lædatur. Gravissime peccant qui mendaciis nocent Religioni , et animarum saluti : uti in more est plurimis qui non ideo excusantur quod ea vera esse temere sibi persuadeant. Ex memoriæ defectu et mentis perturbatione facile contingere potest ut quis falsum proferat , quin graviter sit reus : attamen serio debet apud se perpendere quidquid aliorum interest , ex suo testimonio dijudicandum. Optime animadvertit S.Thomas : « In testimonio ferendo non debet homo pro certo asserere , quasi sciens , id de quo certus non est ; sed dubium debet sub dubio proferre , et id de quo certus est pro certo asserere. Sed quia contingit ex labilitate humanæ memoriæ quod reputat se homo quandoque certum esse de eo quod falsum est , si aliquis , cum debita sollicitudine recogitans , æstimet se certum esse de eo quod falsum est, non peccat mortaliter hoc asserens : quia non dicit falsum testimonium per se , et ex intentione , sed per accidens contra id quod intendit. » [1] Quod si grave nocumentum oriatur alteri ex testis errore , debet , si valeat absque gravi sui discrimine , eum corrigere : sed non tenetur se pejerandi crimini exponere, vel reparare damna quæ ex errore hujusmodi provenerunt ; quum haud sua culpa evenerint , sed casu potius , et contra voluntatem.

§ II. De mendacio officioso.

184. Decalogi præceptum mendacia quæ perniciem afferunt spectat : sed sæpe contingit mendacia nihil damni alicui inferre ; proferuntur scilicet se excusandi causa , vel utilitatis suæ , aut alienæ ; et dicuntur idcirco officiosa : de quibus olim disceptatum est utrum aliquando liceant. Ethnici vix hærebant , « nam , » teste Quinctiliano , « et mendacium dicere , etiam sapienti aliquando concessum est. » [2] Fuerunt etiam inter Christianos tempore Augustini qui affirmarent id licere , præsertim si Religioni utilitas inde proveniret : quapropter putabant licere se fingere e secta Priscillianistarum , quo facilius possent arcana , quæ pejerando hi servabant , detegere. In mendacii patronos magna cum vi insurrexit Augustinus , ostenditque nullo unquam in rerum eventu illud esse culpa immune : quem tota Catholicorum doctorum natio deinceps secuta est. [3]

185. Grotius , adeo celebris inter scriptores Protestanticos, censuit licere falsum proferre , « quoties sermo ad eum dirigitur , qui non decipitur , etiamsi tertius inde falsam hauriat persuasionem , » et negavit « mendacium stricte dictum , id est injuriosum » committi , « quoties certum est eum ad quem sermo est , libertatis suæ in judicando læsionem non ægre laturum , imo gratias habiturum eo nomine , ob commodum aliquod , quod inde assequitur. » Excusat etiam a culpa mendacii , « quoties qui habet jus supereminens in omnia jura alterius, eo jure bono ipsius , sive proprio,

(1) 2. 2. qu. lxx. art. iv. *ad primum.*
(2) Inst. Orat. l. ii.
(3) S. Greg. M. l. xviii. in Job. n. 5.

sive publico, utitur. » Denique « quoties vita innocentis, aut par aliquid aliter servari, et alter ab improbi facinoris perfectione aliter averti non potest; » falsiloquium culpa vacare contendit. [1] Henricus B. L. De Cocceii, Grotii opus illustrans, dicit : « Nos mendacium per se non esse delictum statuimus, sed rem indifferentem, quæ aliquando bona, quin necessaria, aliquando mala esse potest. » [2] Puffendorfius statuit licere sensa nostra falsiloquio quod alteri non noceat celare, quoties alter jus non habet ea noscendi. [3] Jeremias Taylor docet licere mentiri ex consensu, eo scilicet quod statuit Grotius pacto, quo alter fraudis non conscius in errorem inducatur, dummodo ob innoxium finem vel pium, fiat : imo oportere mentiri, si opus sit ad alterius vitam servandam, vel ad alterius, vel sui, magnam utilitatem. [4] Baconus reprehendit præcones qui omnia mendacia illicita habent. [5] Paley contendit mendacium vacare culpa, si alter jus non habeat veritatem noscendi, nec ex eo magnum incommodum sequatur, sed necessarium sit ad res suas vel alterius servandas. [6] Hi tamen omnes contra æquivocarum vocum et restrictionum mentalium usum studio vehementi flagrant!

186. Mendacium omne esse peccatum ex ipso naturæ instinctu, quo mentientes pudet, sicut et ex divina Scripturæ auctoritate, constat : « Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum. » [7] « Perdes omnes, qui loquuntur mendacium. » [8] « Falsus testis non erit impunitus : et qui loquitur mendacia, peribit. » [9] « Nolite mentiri invicem. » [10] « Deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo. » [11] Hæc in universum prohibent mendacium. Patres passim extollunt martyres, quod ne mentirentur mori elegerint. « Vivere nolumus obstricti mendacio, » inquit Justinus, Christianorum animum explicans : « Ne mentiamur; aut eos qui interrogant decipiamus, libenter Christum confitendo morimur. » [12]

187. Sensum intimum et conscientiam uniuscujusque huic doctrinæ suffragari indubium est. Mentiri equidem est contra finem loquelæ, qui est ut homines sua sensa sibi invicem communicent : repugnat etiam humani generis bono et felicitati; tollit enim fidem omnem et securitatem, et dulcissimo verborum solatio nos privat, fide dictis abrogata. « Quia homo est animal sociale, naturaliter unus homo debet alteri id sine quo societas humana servari non posset. Non autem possent homines ad invicem convivere,

(1) Grotius de jure Belli ac pacis, l. iii. c. i. § ix. et seq.

(2) Dissert. Procem. xii. l. v. c. v. § i. xiii. p. 531.

(3) « *Dire une fausseté*, c'est s'exprimer de telle manière, que ceux à qui l'on parle, entendent autre chose que ce qu'on a dans l'esprit. Or s'ils n'ont aucun droit de connaître nos pensées, et qu'en les leur cachant, ou les leur déguisant, on ne fasse tort à personne, je ne vois pas pourquoi, lorsqu'on y trouve son avantage, on devrait parler de la manière qu'ils le souhaitent, plutôt que comme on le juge à propos soi-même. *Le Droit de la Nature et des Gens, traduit du Latin par Barbeyrac*, l. iv. c. i. § viii. p. 437.

(4) « It is lawful to tell a lie to our neighbour by consent, provided the end be innocent or pious. — To tell a lie for charity, to save a man's life — hath not only been done in all times, but commendet by great and wise and good men. » *Ductor Dubitantium*, l. iii. c. ii. Vol. ii. p. 85.

(5) On church controversies Vol. ii. p. 385.

(6) « Where the person to whom you speak has no right to know the truth, or more properly, where little or no inconvenience results from the want of confidence in such cases; as when you tell a falsehood to a madman for his own advantage; to a robber to conceal your property; to an assassin to defeat, or to divert him from his purpose. » Moral l. Phil. l. ii. c. xv.

(7) Lev. xix. 11. (8) Ps. v. 6.

(9) Prov. xix. 9. (10) Coloss. iii. 9.

(11) Eph. iv. 25.

(12) Apol. i. n. 8, 39. οὐ βουλόμεθα ζῆν ψευδολογοῦντες.

nisi sibi invicem crederent, tamquam sibi invicem veritatem manifestantibus. »[1] Quæ autem afferuntur ex Scripturis exempla non probant mendacia Deo grata; nam obstetrices Ægyptiacæ, ob animi humanitatem et affectum erga infantes Israelitarum, præmio in hac vita affectæ sunt, vel prole ditatæ numerosa, vel divitiis affluentes: « Non est itaque in eis remunerata fallacia, sed benevolentia; benignitas mentis, non iniquitas mentientis. »[2] Jacob ad hæreditatem a Deo gratis electus est, sed dolo usus est, matre suadente, ut ad eam perveniret: Rahab, miserta exploratorum, et fide animo concepta, Deo placuit, mendacium tamen humano errore adhibuit. Pulchre Augustinus: « Quando nobis de Scripturis sanctis mentiendi proponuntur exempla, aut mendacia non sunt, sed putantur esse, dum non intelliguntur, aut si mendacia sunt, imitanda non sunt, quia justa esse non possunt. »[3]

188. Equidem novimus gravissimis difficultatibus aliquando laborare qui veritatem studet servare illæsam: sed non ideo licet eam deserere; semel enim mentiendi facta facultate, fiducia non est loquenti. Ideo nec permittit Augustinus ægrotanti mentiri, ne tristi nuntio moriatur, quamvis se sensu humano vehementer moveri ad assentiendum fateatur: « Sæpe me in rebus humanis vincit sensus humanus, nec resistere valeo cum mihi dicitur: Ecce gravi morbo periclitatur ægrotus, cujus jam vires ferre non possint, si ei mortuus unicus et carissimus filius nuntietur; a te quærit an vivat, quem vitam finisse tu nosti; quid respondebis, quando quidquid aliud dixeris præter unum de tribus, aut « mortuus est, » aut « vivit, » aut « nescio, » nihil aliud credit ille quam mortuum; quod te intelligit timere dicere, et nolle mentiri? Tantumdem valet, etiamsi omni modo tacueris Ex illis autem tribus duo falsa sunt, « vivit, » et « nescio; » nec abs te dici possunt nisi mentiendo. Illud autem unum verum, id est, mortuum esse, si dixeris, et perturbati hominis mors fuerit subsecuta, abs te occisus esse clamabitur. Et quis ferat homines exaggerantes, quantum sit mali salubre mendacium devitari, et homicidam diligi veritatem? Moveor his oppositis vehementer, sed mirum si etiam sapienter. »[4]

189. Nec Religionis studio mentiri licet, nam non sunt facienda mala, ut eveniant bona: idcirco Augustinus hanc sibi objectam difficultatem præclare diluit: « Aliquando nobis ipsius quoque salutis æternæ periculum opponitur, quod nostro mendacio, si aliter non potest, depellendum esse clamatur; velut si quisquam baptizandus in potestate sit impiorum atque infidelium constitutus, ad quem perveniri non possit, ut lavacro regenerationis abluatur, nisi deceptis mentiendo custodibus. Ab hoc invidiosissimo clamore, quo cogimur, non pro cujusquam opibus, vel honoribus in hoc sæculo transcurrentibus, non pro ipsa hujus temporis vita, sed pro æterna hominis salute mentiri, quo confugiam, nisi ad te, Veritas? »[5] Quolibet in discrimine nihil quod verum non sit, proferendum affirmat: « Faciat ergo homo etiam pro temporali hominum salute quod potest; cum autem ad hunc articulum ventum fuerit, ut tali saluti consulere nisi peccando non possit, jam se existimet non habere quid faciat, quando id reliquum esse perspexerit quod non recte faciat. »[6] Quod si quis mendacio alium

(1) S. Thom. 2. 2æ. qu. cix. art. iii. *ad primum.*
(2) Aug. l. contra mendacium, c. xv. n. 32.
(3) Ibidem, n. 31. (4) Ibidem, c. xviii.
(5) Contra Mendacium, c. xx. (6) Ibid. c. xvii.

a pœna gravissima servare voluerit, peccati reus licet sit, vix ad retractandum tenetur, nisi alii cuipiam damnum inde provenerit.

190. Mendacia officiosa plerumque venialem non excedunt culpam, docente Augustino : « Duo sunt omnino genera mendaciorum, in quibus non magna culpa est, sed tamen non sunt sine culpa, cum aut jocamur, aut ut prosimus, mentimur: » [1] si juramento firmentur, mortalia plane sunt : sicut et si quis se excuset, culpa in alterum refundenda cum magno ejus damno, tunc enim perniciosum est mendacium. Qui se purgat falsum testando, solemnitate quadam adhibita, quæ sit instar juramenti, non potest facile a mortali peccato excusari : v. g. si sacerdos coram altari se crimine quo infamatus est, purget mendacio, graviter peccat. Imo si alterum mendacio excuset, tanta cum solemnitate, reus gravis delicti videtur. De prædicatoris munere scribit Mayol : « Generaliter omne mendacium prædicatoris contra veritatem spectantem ad concionatoris officium censetur mortale : quando vero solum mentitur præter veritatem doctrinæ, ut in nominibus auctorum, vel citationibus, tunc ad summum venialiter tantum peccat. » [2]

§ III. De mendacio jocoso.

191. Jocosum dicitur mendacium ludi causa prolatum : quod si loquentis animus pateat, vel ex adjunctis facile colligatur, vix erit mendacii species; idcirco Augustinus ait : « Quæ jocando dicuntur nunquam sunt putata mendacia : habent enim evidentissimam ex pronuntiatione atque ipso jocantis affectu significationem animi nequaquam fallentis, etsi non vera enuntiantis. » [3] Hac ratione excusari possunt quæ aliquando amici et propinqui confingunt, se invicem decipiendi causa, ad animi oblectamentum : plerumque enim ad dolum suspicandum proclives sunt, et nonnisi ad tempus et obiter decipiuntur. Quandocumque vero joco mendacium inest, leve est peccatum, nisi juramentum accesserit, vel de rebus sacris cum Religionis injuria fiat jocus, vel de obscœnis cum morum detrimento, vel de altero, fama læsa, quo pacto fiet perniciosum. Hinc juvenum hominumque joci sæpe mortalem inducunt animæ labem.

192. Satis constat ex auctorum consensu ea quæ dicuntur infantibus et amentibus, non esse mendaciis accensenda, licet veritati non conveniant; nam sermo institutus est ut homines sui compotes sensa sua sibi invicem queant communicare, ideoque contra finem loquendi non peccat, qui verba alieno sensu adhibet cum iis qui rationis usu non gaudent. Hæc tamen minus accurate vocantur mendacia. [4] Quæ enarrando dicuntur ornatus causa, vel ob verosimilitudinem, non censentur mendacia ; omnes enim norunt, scriptores, vel alios res gestas referentes, non singula enarrare verba, vel omnia accurate et minutatim, sed rei summam, et dictorum substantiam. Si autem aliqua adjiciantur jactando, vel quæ alias rerum speciem mutent, non facile excusantur a mendacii vitio. Quæ per *ironiam* dicuntur, licet falsa videantur, non sunt mendacia : eorum enim sensus contrarius ex adjunctis colligitur. Sic omnia quæ translato sensu proferuntur, sive fabularum forma, sive parabolarum, sive per hyperbo-

(1) Enar. in Ps. v.
(2) Expos. viii. præc. præl. i. col. 1075.
(3) De Mendacio c. xiv.

(4) « It is lawful to tell a lie to children or to madmen. » Taylor, *Duct. Dub.* l. iii. c. ii.

len, sive alia quacumque ratione, quæ ex serie orationis, vel ex rerum adjunctis et usu loquendi colligi possit, a mendacio sunt discernenda.

§ IV. De vocibus ambiguis.

193. De vocibus plures habentibus significationes, æquivocis idcirco dictis, vehemens excitata est aliquando controversia. De iis dicit Grotius: « Significationis ergo falsitas id est quod ad communem mendacii naturam requirimus. Cui consequens est, cum vox aliqua aut sermonis complexio est πολύσημος id est plures uno significatus admittit, sive ex vulgi usu, sive ex artis consuetudine, sive ex figura aliqua intelligibili; tunc si animi conceptus uni istarum significationum congruat, non admitti mendacium, etiamsi putetur is, qui audit, in aliam partem accepturus. [1] » Inter theologos de earum usu disceptatum est, Lessio cum aliis eas aliquando licere propugnante, contradicentibus aliis. De usu restrictionum mentalium ea occasione etiam disputatum.

194. Voces seu sententiæ æquivocæ eæ sunt quæ plures admittunt significatus. Sic vox Latina *beneficium* significat *favorem*, *feudum*, et *ecclesiasticos proventus* : vox *provisions* apud Anglos commeatus, seu cibos, plerumque significat; sed in lege olim usurpata est de beneficiis in curia Romana impetratis. Exemplum responsionis ambiguæ in vita S. Athanasii occurrit: quum enim insequentes effugere desperaret, navi conversa, versus Alexandriam tetendit, et interrogatus quam procul Athanasius abesset, respondit eum prope esse. [2] *Prophetam* se esse negavit Joannes, vocem de vate qui, veterum more, fata imperiorum caneret, et arcana sæculi venturi, accipiens : eum tamen *prophetam* esse affirmavit Christus, quia revera ejus prænuntiavit adventum.

195. *Restrictio pure mentalis* est occulta definitio vocum quæ falsum enuntiant, qua ad verum sensum determinantur, quin ullatenus intelligi possit ab audientibus. Qui ut se furti crimine purget, jurat se haud furatum esse ullam pecuniam, intelligens aurum vel argentum, quum de chirographis agatur, sensum vocibus affingit, quem nemo potest suspicari. *Late mentalis restrictio* ea est qua quis vocibus sensum adnectit quem haud præseferunt, qui tamen ex adjunctis possit colligi. Legatus de rebus plurimis interrogatus, se nil scire respondet, quia nil communicandum a principe suo accepit. [3] Advocatus de rebus sibi a cliente communicatis nil se scire absque mendacio profitetur, quia arcanum nequit violare, nec censetur ratione muneris sui loqui.

196. Damnavit Innocentius XI. præter propositionem jam citatam, [4] aliam: « Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, et studiosa. » [5] Hinc satis patet æquivocationes et restrictiones pure mentales non esse admittendas; quandocumque enim mens loquentis non potest ullatenus ex adjunctis colligi, fraus admittitur, verbis contra eorum obvium finem adhibitis. « Qui sophistice loquitur, odibilis est. » [6] « Labia

(1) Grotius de jure belli et pacis, l. iii. c. i. § x. Vide et Puffendorf, l. iv. c. i. § xiii. et Taylor, *Duct. Dub.* Vol. ii. p. 100.

(2) Theodoret. Hist. Eccl. l. iii. c. v.

(3) « Ministers always act under instructions which are confidential, and which it is admitted they are not bound to disclose. » Kent, vol. i. n. 41. (4) III. 48.

(5) Prop. xxvi. xxvii. inter damnatas 2. Martii 1679. (6) Eccli. xxxvii. 23.

tua ne loquantur dolum. » [1] « Quis habitabit in tabernaculo tuo ? . . . Qui non egit dolum in lingua sua. » [2]

197. In causa fidei et religionis obvius verborum sensus est omnino retinendus; nec quidquid proferendum quod errorem ingerat, licet verum habeat sensum ex occulta loquentis definitione. Ratio est quia agitur de re summa, et divini honoris interest ut fidem quisque perspicuis verbis profiteatur; quod etiam ad proximi utilitatem conducit. Hinc non licet negare se esse Catholicum *Romanum*, licet quis intelligat se non esse Romæ natum, dum auditor accipit voces de homine cum Sede Petri consortio religionis conjuncto. Nec licet se dicere *Universalistam*, Catholicum ea voce intelligendo, quum apud nos designet sectarium credentem universos homines tandem aliquando ad salutem perventuros.

198. In confessione sacramentali omnis vocum ambiguitas omnino est evitanda, saltem quoad ea quæ necessario declaranda sunt : nam confessio ita est peragenda, ut confessarius recte valeat judicare de peccatis. Si quis dicat se consortio pravo indulsisse, animo intelligens actus impudicos patrasse, non satisfacit confitendi oneri, quoties noscit confessarium tantam vim vocibus illis non tribuere. Sed si, se celare studens, de munere quo fungitur interrogatus aliquid ambigui sensus reponat, non erit mendacium saltem grave, dummodo integre alioquin fiat peccatorum confessio.

199. Id apud omnes catholicos in confesso est ab omni vocum ambiguitate in communi vitæ commercio esse cavendum : sed disceptatur utrum umquam liceat ea uti. Plerique theologi affirmant, si gravis urgeat causa, et mens loquentis ex adjunctis possit colligi, licet reapse non colligatur. Sic Abraham consuluit Saræ ut sororem ejus ipsa se profiteretur, conjugium silens ; et Isaac Rebeccam sororem se vocare præ conjuge voluit. Jeremias, rege jubente, retulit principibus se petiisse ne in carcerem iterum traderetur ; quo pacto celavit colloquii cum rege habiti materiem. [3] Christus Dominus se non ascendere ad diem festum dixit, eo quod palam et cum indiciis manifestis suæ divinæ naturæ nollet cum discipulis tunc ascendere, paulo post occulte ascensurus. [4] De Lazaro dormiente, et de puella, quam mortuam non esse affirmavit, locutus est, mortem somni instar habens. [5] Se nescire diem judicii professus est, quod scilicet non esset manifestanda. [6] Templi nomine corpus suum indicavit, quod tamen de templo Hierosolymitano Judæi erant intellecturi. [7] Equidem quoties verba ambigua sunt, et mens loquentis colligi potest ex adjunctis, qui errat, ea sensu magis obvio accipiendo, sibi debet imputare, quod temere, et omnibus haud satis perpensis, judicaverit. Qui autem gravi admodum ratione urgente a communiore verborum significatione recedit, excusatur rei necessitate : nec arguendus est mendacii, quum verborum sensus mensque loquentis possint detegi. [8] S. Augustinus ait : « Sed quoniam aliud est mentiri, aliud verum occultare; siquidem aliud est falsum dicere, aliud verum tacere : si quis forte vel ad istam visibilem mortem non vult hominem prodere, paratus esse debet verum

(1) Ps. xxxiii. 14. (2) Ps. xiv. 1. 3.
(3) Jer. xxxviii. 27.
(4) Joan. vii. 8. 10. (5) Ibid. xi. 11.
(6) Marc. xiii. 32.
(7) Joan. ii. 19.

(8) « It is lawful upon a just cause of great charity or necessity to use in our answers and intercourses words of divers signification, though it does deceive him that asks. » Jer. Taylor, *Dactor Dubitant.* l. iii. c. 2. qu. iii. vol. ii. p. 100.

occultare, non falsum dicere; ut neque prodat, neque mentiatur, ne occidat animam suam pro corpore alterius. »[1]

200. Mulierem a viro adulterii accusatam posse etiam juramento crimen negare nonnulli putant, eo quod se prodere non teneatur, et injuria ei fiat, dum jurata de suo crimine a marito interrogatur. Censent igitur mentem ejus inde colligi posse, se crimen haud admisisse quod revelare teneatur. Cæterum vix hæc placuissent Augustino: « Namque cogitandum est, sæpissime homines, de quarum adulterio suspicantur, ad jusjurandum provocare conjuges suas: quod utique non facerent, nisi crederent etiam illas, quæ non timuerunt perpetrare adulterium, timere posse perjurium. Quia et revera nonnullæ impudicæ quæ non timuerunt illicito concubitu viros fallere, eisdem viris quos fefellerant timuerunt Deum testem fallaciter adhibere. »[2]

201. Reum extra juris ordinem interrogatum posse negare crimen etiam censent nonnulli, eodem innixi principio. Item qui casu vel ob necessariam sui defensionem, hominem interfecit, potest, juxta quosdam, negare cædem, intelligens se *crimen* haud patrasse, quoties rem admittendo se vitæ discrimini objiceret, deficiente testimonio quo veritas pateret.

202. Interrogatus a judice, ex legis auctoritate veritatem simplicem absque ullis verborum ambagibus tenebatur profiteri jure Romano: intererat enim justitiæ et salutis reipublicæ, ut nudam se proderet veritas quoties ex legis auctoritate quærebatur: juris autem ordine non fiebat interrogatio nisi præcessisset semiplena probatio. Jure communi, quo utimur, reus non cogitur se prodere, et denegando crimine intelligitur provocare examen: quapropter si contigerit eum illud confiteri, monetur aliquando a judice penes eum esse retractare, ut locus sit judicio.[3] Non licet reo aliquid falsi proferre, ut se tueatur; sed debet legis præsidium implorare, si qua fiat interrogatio, cui absque sui discrimine respondere non valet. De cæteris interrogatus si verbis ludat, occultum iis affingens sensum, perjurus merito habetur. Sic si quis respondeat se non vidisse aliquem certo quodam loco die illo, vel nocte, quem tamen vidit vespere, dolose loquitur, et fallit, graviter idcirco culpandus. Testes autem recusare possunt aliquid fateri quo pœnæ fiant obnoxii; sed non debent per verborum ambages evadere.[4]

203. In contractibus, et quoties de justitia agitur, omnis verborum ambiguitas evitanda est, quia quum voluntas contrahentium nonnisi verbis manifestetur, non erit consensus ad paciscendum necessarius, mente verbis haud respondente. Fraudem utique faceret qui equum alteri promitteret, ligneam equi effigiem ea voce intelligens. Injuriam inferret et calumniam, qui aliquem furatum esse magnam pecuniæ copiam serio enarraret, animo intelligens eum mira arte et industria eam sibi comparasse.

204. In fœderibus et pactis publicis verborum obvio sensui standum, nec ulla vocum ambiguitas est admittenda: fides enim publica nulla erit, si verbis occultus adnectatur sensus, quo vis eorum tollatur. Merito Augustinus ait:

(1) En. in Ps. v. n. 7.

(2) Lib. contra mendacium, sub finem.

(3) Blackstone's Comm. I. iv. n. 320. Vide et Hist. Mem. of Engl. Cath. by C. Butler Vol. II. p. 171. Fallitur Taylor. « It is not lawful for a guilty prisoner to say *Not guilty*, when he is justly interrogated. »

(4) « It is quite clear that a man is not bound to answer any questions, either in a court of law or equity, which may tend to criminate himself, or which may render him liable to a penalty. » Chitty, note 51, on Blackstone, I. iij. n. 370.

« Fides quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur, »[1] Pessime calumniantur hæretici catholicos veluti docentes fidem nullam hæreticis servandam. Si quis grassatori promittens redemptionis suæ pretium, voce ambigua utatur, excusant eum plures injuriam quæ ei infertur dolo repellentem. Si polliceatur se bis mille nummos daturum, animo autem intelligeret chirographa dare mensæ nummulariæ, quæ jam sublata est, excusari forsan possit.

205. Videtur pluribus, licere verborum ambiguitate uti ad impediendum homicidium, stuprum, vel aliud grave facinus, innocenti ut consulat. Quærenti aliquem ut eum occidat si quis respondeat eum foras exivisse, intelligens in atrium vicinum, fallit alium putantem eum domo per civitatem egressum. Mulier vim sibi illaturum fallit dicendo aliquem in vicino cubiculo adesse, intelligens Deum qui ubique est. Puella latens ne stupretur, dicitur abiisse, intelligendo in locum ubi absconditur.

206. Sunt quædam loquendi rationes quæ ex consuetudine sensum habent specialem. « Sic usu communi nunc receptum est, ut hæc verba *dominus non adest domi*, hoc solum significent, eum actu videri non posse. » Ita post Colletum Carrière.[2] Quærenti mutuam pecuniam respondens se eam non habere, intelligitur quam commode præstet. Ad famam tuendam aliqua se viduam dicit, intelligens viri consortio privatam, quæ tamen ei numquam nupserat. Eam prodere se nolentem non audeo damnare.

§ V. De simulatione.

207. Simulatio inter mendacia merito recensetur: « Sicut veritati opponitur, quod aliquis per verba exteriora aliud significet, quam quod habet apud se, quod ad mendacium pertinet: ita etiam opponitur veritati, quod aliquis per aliqua signa factorum, vel rerum, aliquid significet contrarium ejus, quod in eo est: quod proprie simulatio dicitur. Unde simulatio proprie est mendacium quoddam in exteriorum signis factorum consistens. »[3] Equidem Christus redivivus comitem se præbens duobus discipulis euntibus Emmaum, dum hi diverterent ad pernoctandum, « finxit se longius ire, »[4] scilicet « composuit motum suum, quasi volentis longius ire. »[5] Cæterum nulla hic vera simulatio reperitur, quum hæc agendi ratio viatoribus haud infrequens indicet pergendi consilium, nisi ad hospitium invitentur. Non censentur mentiri, qui ne hospitio diutius abuti videantur, se parant itineri, animo tamen ita dispositi ut precibus hospitum facile cessuri sint.

208. Qui utuntur veste speciali occultandi se causa, et fuga evadendi, non videntur simulationis rei: quamvis enim speciem alienam intuentibus objiciant, eo etiam consilio ut decipiantur, attamen nihil affirmant, et gravem habent causam cur dolo utantur. Sic vir mulieris vestibus indutus e carcere aliquando evasit. Quod si vestis sit sectæ propria, v. g. Quakerorum, videtur excusari posse qui ea in tanto discrimine utitur, quum vestis non sit per se religionis actus, nec professio,

(1) Ep. ccv. nunc clxxxix.

(2) De justitia et jure, vol. ii. n. 960.

(3) S. Thom. 2. 2. qu. cxi. art. i. *Resp.* Paley dicit: « A man may *act* a lie; as by pointing his finger in a wrong direction when a traveller inquires of him his road. » l. ii. c. xv. Jeremias Taylor verba Aquinatis sua facit, « because they are reasonable and pious. . . . A man may look a lie, and nod a lie, and smile a lie. » *Ductor Dubitantium*, l. iii. c. 2. qu. iv. vol. ii. p. 104.

(4) Luc. xxiv. 28.

(5) S. Thom. ubi supra, *ad primum.*

quamvis placuerit sectæ peculiari forma uti. Simularet autem, et in fidem peccaret, qui, nullo instante periculo, hujusmodi indueret vestem, ut sectæ sibi consortium et auxilium compararet. Re mentiri censendi sunt qui nutibus mendacium exprimunt, vel qui ita se gerunt ut falsum enuntient. Cæterum qui alieno nomine se student occultare, vel alienam speciem præseferentes effugere quærunt, vix habentur mendaces, quum has artes plerique possint detegere, et jure suo evadendi, vel se celandi vix quis possit alioquin exercere. Quod David amentis instar se gesserit coram Achi, facile excusatur vitæ discrimine imminenti.

209. Non dicendus est simulator qui gravioris peccati reus illud studet occultare, quin sanctitatis affectet laudem ; nemo enim se prodere tenetur, et prudenter celat delictum ex quo sibi infamia, aliis offensio et ruina forsan sequatur. « Sicut aliquis verbo mentitur, quando significat quod non est, non autem quando tacet quod est ; quod aliquando licet : ita etiam simulatio est, quando aliquis per exteriora signa factorum vel rerum, significat aliquid quod non est : non autem si aliquis prætermittat significare quod est. Unde aliquis potest peccatum suum occultare absque simulatione. Et secundum hoc intelligendum est quod Hieronymus dicit, quod secundum remedium post naufragium est peccatum abscondere, ne scilicet exinde aliis scandalum generetur. » [1]

210. Hypocrisis ea simulationis species dicitur, quia quis justum, pium sanctumve se fingit, vitioso manente animo. Quod si fiat ad propagandam hæresim, vel ad corrumpendos mores, vel in aliud religionis reipublicæve damnum, grave est mentiendi genus : secus si sola laus quæratur. « Non semper ipsa simulatio est ei peccatum mortale, sed quandoque veniale. Quod discernendum est ex fine, qui si repugnet charitati Dei vel proximi, erit peccatum mortale ; puta cum simulat sanctitatem, ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur dignitatem ecclesiasticam indignus, vel quæcumque alia temporalia bona, in quibus finem constituit. Si vero finis intentus non repugnet charitati, erit peccatum veniale, puta cum aliquis in ipsa fictione delectatur. » [2]

211. Adulatio etiam mentiendi est genus, ea quippe quis alteri blanditur, eximias ei dotes, ultra quam veritas sinit, tribuendo. Peccatum est grave, quando quis laudat alium ob perperam acta, ea veluti præclare gesta efferendo : « Væ qui dicitis malum bonum. » [3] Quando quis blandiendo veritatis limites transilit, eo consilio ut alterum ad peccandum inducat, peccati gravis reus etiam est. Quod si quis tantum cupiat alteri placere, culpa levis putatur, quoties nullum gravis lapsus, seu damni periculum, imminet. [4] Veritatem dicendo aliquando fit adulatio, ex animi intentione, quando quis alienæ delectationi nimis studet : sed a vitio hoc immunis est qui officii causa eximias alterius dotes opportune laudat, etsi suspicetur alteri inde nasci sensum quemdam nimium gloriæ. Iis qui munere aliquo funguntur, vel potestate præcellunt, solent laudes rerum præclare gestarum tribui, quæ et amplioribus enuntiantur verbis, quin assentator dicendus sit qui pro rei veritate loquitur.

(1) S. Thom. 2. 2. qu. cxi. art. i. *ad quartum.*
(2) Ibidem, art. iv.
(3) Isaiæ v. 20.
(4) S. Thom. 2. 2. qu. cxv. art. ii.

CAPUT XIII.

De prava cupiditate.

—

§ I. De muliere concupiscenda.

Non concupisces uxorem proximi tui.
Deut. v. 21.

212. Desiderium adulterii hoc vetatur præcepto. Equidem dubitari nequit Deo, cui patet cor, desiderium pravum instar actus ipsius haberi; quapropter Christus Dominus dicit : « Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. »[1] Ipsa cordis voluptas de adulterio cogitato, absque ullo ad id patrandum conatu, vel proposito, grave est peccatum, quum delectatio ex re prava, quam mens præsentem efficit, oriatur. Multo magis prohibentur consilia et conatus omnes adulterii, et quæcumque adhibentur subsidia. Quid autem dicendum de eo qui cuperet quidem muliere aliena frui, si conjugio non esset ligata, vel si maritum contigerit mori? Equidem conditio apposita non tollit mentis vitium, quoties res ipsa præsens exhibetur; prava enim inde nascitur voluptas : quod si cogitationem ab ea conjugii voluptate quis abstineat, illa cordis proclivitas efficax non erit censenda, sed naturæ vitiatæ impetus, quem Dei gratia coercet.

213. Id Deus sibi proposuisse illo legis præcepto videtur, ut, adulterii radicibus sublatis, consisteret Israelitarum inter se societas, vinculo conjugii sacrosancto habito. Cæterum quæcumque prava libido vetita intelligenda est, quum internus haud minus ac externus actus sanctitati divinæ repugnet : quapropter Apostolus concupiscentiam generatim lege prohiberi docet : « Peccatum non cognovi, nisi per legem : nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret : « Non concupisces. »[2] Hinc omne desiderium voluptatis cum femina fruendæ extra matrimonium peccatum est.

§ II. De rerum cupidine.

« Non concupisces domum ; non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, et universa quæ illius sunt. » Deut. v. 21.

214. Hoc præcepto vetatur, ne quis cupiat injuste possidere aliena, juxta illud Psaltis : « Rapinas nolite concupiscere. »[3] Voluntas comparandi sibi quæ alterius sunt prohibetur, et jure optimo, ut liquet : quæ enim quis nequit sibi sumere absque alterius injuria, nequit desiderare absque peccato : peccatum enim est velle patrare injustitiam. Conatus etiam omnes ad id peccatis merito accensentur. Licet quidem velle sibi comparare quæ alter possidet, salvis tamen justitiæ legibus, et absque alterius detrimento : quamvis hæc ipsa coacervandi divitias cupiditas non careat periculo : « Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia et nociva, quæ mergunt homines in interitum et perditionem. »[4] De pravis desideriis fusius in tractatu de peccatis agere proponimus.

De Decalogo egimus quatenus naturalem legem inculcat, et Christifideles ideo obstringit. Cætera quæ divina Lege includuntur explicabuntur opportune, quando de fide et de Sacramentis agendum erit. Jam vero ad leges quæ Dei auctoritate feruntur ab Ecclesiæ Præsulibus progredimur.

(1) Matt. v. 28. (2) Rom. vii. 7. (3) Ps. lxi. 11. (4) I Tim. vi. 9.

TRACTATUS IV.

DE LEGIBUS ECCLESIASTICIS.

PARS I.

DE LEGIBUS ECCLESIASTICIS IN UNIVERSUM.

CAPUT I.

DE POTESTATE LEGES FERENDI.

—

§ I. De potestatis origine.

1. Mandata divina Decalogo comprehensa Christus Dominus nobis commendavit servanda; sed et omnia quæcumque ipse Apostolis tradidit de rebus credendis, de morum regula, et de Sacramentis suscipiendis : leges tamen quibus regerentur fideles per temporum locorumque varietates, non tulit; sed Petro præcipua quadam ratione totius gregis curam, cum regendi potestate, commisit, Apostolis universis etiam ligandi et solvendi auctoritate concessa. Regimen igitur instituit quod per gentes et sæcula omnia vigeret, [1] quæque ad fidem pertinent mysteria, et quæ suscipienda sunt Sacramenta statuit, nulla temporum varietate mutanda; et morum explicuit principia, relicta potestate rectoribus Ecclesiæ ea decernendi quæ locis temporibusque viderentur congruere.

2. Leges ecclesiasticæ sunt præcepta communia, justa, ac stabilia de rebus ad animarum regimen attinentibus, sufficienter promulgata ab Ecclesiæ rectoribus. Equidem omnis legis humanæ notio a Suaresio in eo posita est, quod sit « commune præceptum, justum, ac stabile sufficienter promulgatum : » [2] quæ in lege ecclesiastica emineat necesse est. Singulis fidelibus æqua ex causa tradi possunt præcepta, nam patrum instar regunt eos Præsules, sed lex communitatem obli-

(1) Merito Anglicanis exprobraverunt Puritani eos Christo detrahere, potestate regi tributa regimen ecclesiasticum variandi. Heb. iii. 6. « Either that commendation of the son before the servant is a false testimony, or the son ordained a permanent government in the church. If permanent, then not to be changed. What then do they that hold it may be changed at the Magistrate's pleasure, but advise the Magistrate by his positive laws to proclaim that it is his will, that if there shall be a church within his dominions he will maim and deform the same ? » M. M. pag. 16. cit. a Hooker *Eccl. Polity,* l. iii. n. 11. (2) De leg. l. i. c. xii.

gat; nec tamen necesse est ut omnes ubique liget fideles, quum aliquando respiciat cœtus quosdam, vel casus singulares qui contingant. Justa sit lex ecclesiastica omnino oportet; nulla enim est lex nisi justa, et potestas a Christo Domino concessa est Præsulibus in animarum utilitatem : « in ædificationem, et non in destructionem. »[1] Nisi stabile sit præceptum, non erit dicenda lex; nec tamen necesse est ut sit perpetuum; potest enim certo definiri temporis limite, si ita legem ferenti visum fuerit. Debet respicere res quæ ad animarum regimen attinent : nam hæc est propria Præsulum provincia; positi quippe sunt « ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. »[2] Sacramentorum ministrandorum rationem idcirco definiunt, divinorum præceptorum executionem legibus urgent, fideles a periculo peccandi revocant, et alias fidei et morum integritati consulunt.[3] Canones dici solent leges ecclesiasticæ a Græca voce κανών, quæ regulam significat : sunt enim regulæ vivendi, quæ vim quidem legum habent, sed a civilis potestatis sanctionibus in eo discernuntur, quod conscientiam maxime spectent, quum hæ vi adhibita executioni demandentur.

3. Leges ferendi potestas plane continetur iis Christi verbis Petro dictis : « Tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis : »[4] nam clavium imago potestatem regiæ proximam designat,[5] adeo ut regis nomine regnum gubernare valeat, ligetque suo imperio subditos. Habet igitur Petrus, et qui ejus locum tenet, maximam hanc in Christi regno, quod est Ecclesia, auctoritatem : sed et universis Apostolis dictum est : « Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo : »[6] quæ verba, quamvis respiciant judicium in reum proferendum, sua tamen amplitudine complectuntur omne potestatis exercitium. Equidem Christus Apostolos in universum mundum mittens, amplissimam, qua eos donavit, potestatem indicavit, ejus quam a Patre acceperat præmissa mentione : « Data est mihi omnis potestas in cœlo, et in terra : »[7] et alias : « Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. »[8] Hac usi potestate in cœtu Hierosolymitano vetuerunt ne ethnici ad fidem conversi vescerentur idolothytis, suffocatis, et sanguine :[9] quam legem sancte servandam Paulus ostendit : nam « perambulabat Syriam et Ciliciam, confirmans Ecclesias : præcipiens custodire præcepta Apostolorum et seniorum. »[10] Singulis autem Episcopis in greges sibi commissos eamdem competere potestatem, ex verbis Pauli ad seniores Epheso Miletum accersitos colligitur, quippe qui a Spiritu sancto positi sunt, ut pastorum omnia munia adimpleant, non tantum pascendo, sed et gubernando oves : « Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. »[11] Ideo fideles monuit Paulus : « Obedite præpositis vestris, et subja-

(1) 2. Cor. xiii. 10.
(2) Eph. iv. 12.
(3) Aliquam leges ferendi potestatem Ecclesiæ vindicavit Ricardus Hooker, presbyter Anglicanus, qui decimo septimo ineunte sæculo scripsit, sectam suam contra Puritanos vindicaturus : « We hold that the power which the church hath lawfully to make laws and orders for itself, doth extend unto sundry things of ecclesiastical jurisdiction and such other matters. » Hooker *Eccl. Polity*, l. iii. n. 11.
(4) Matt. xvi. 19.
(5) Vide Isaiam xxii. 22.
(6) Matt. xviii. 18. (7) Matt. xxviii. 18.
(8) Joan. xx. 21. (9) Act. xv. 29.
(10) Ibidem 41. (11) Ibidem xx. 28.

cete eis. Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri. »[1] De potestate regiminis fusius jam disseruimus.[2]

4. Ex ipsa Ecclesiæ institutione potestas leges ferendi colligitur : quum enim Christus eam ex omnibus gentibus constare decreverit, et per omnia durare sæcula, rectoribus ejus potestatem concesserit oportet, qua in unum corpus tot populi coalescerent, et respublica tota firma consisteret, et immota. Leges autem maxime necessariæ sunt ad unitatem et firmitatem, quippe quibus singulorum coercetur arbitrium, et pro rerum. locorum, temporumque varietate, agendi regulæ præscribuntur. Rectoribus a Christo designatis omnis potestas quæ ad fidelium multitudinem in officio continendam necessaria sit, concessa procul dubio est : quapropter et moribus moderantur, legibus latis, et delinquentes pœnis medicinalibus plectunt, et desperatos extra societatem pellunt. Spirituale utique et cœleste est Christi regnum, ab imperio dominatuque civili omnino diversum ; quippe quod totum ad animarum salutem dirigatur : sed eo magis indiget legibus quibus conscientia regatur, quod abest suppliciorum in hac vita metus.

§ II. De legum latoribus.

5. Pontifex Romanus leges ferre valet quæ universam Ecclesiam respiciant et obligent. Novimus theologos quosdam et jurisperitos limites huic potestati adsignare; sed nobis placet cum antiquorum turba eos tantum agnoscere limites qui divina lege statuuntur : irrita quippe foret lex quæ huic repugnat; sed vim obtinere debet quæ, ea illæsa, a supremo Ecclesiæ rectore, Christi nomine fertur. Nec ideo putamus licere Pontifici, suo veluti arbitratu, omnia singulorum jura, vel ecclesiarum privilegia et consuetudines conculcare et evellere : potestas enim in ædificationem data est, et non in destructionem : quæ si lubito quodam dominandi adhibeatur, quod absit! vix obtemperantes habebit populos.[3] Equidem constat hanc potestatem plerumque adhibitam esse magno cum moderamine, et Pontifices proclives se exhibuisse in fidelium utilitates, et justa desideria.[4] Quæ eduntur decreta a Congregationibus Romanis, quum auctoritate Pontificia nitantur, ubique obligant, juxta saniorem sententiam; consuetudine tamen contraria sæpe vincuntur.[5]

6. Concilia OEcumenica, quæ Episcopis ex toto orbe congregatis constant, Summo Pontifice probante, ferunt leges quibus universa Ecclesia obstringitur :[6] hujusmodi enim cœtus totum Episcoporum collegium, quatenus in unum convenire possint, exhibet, cujus decreta Spiritui sancto probari,

(1) Heb. xiii. 17.

(2) Theologia Dogmatica, Tract. ii. de Ecclesia, c. xv. xvi. xix. xx.

(3) Optime Comes De Maistre objicientibus : « Qu'est ce qui arrêtera le Pape? » respondet : « Tout; les canons, les lois, les coutumes des nations, les assemblées nationales, la prescription, les représentations, les négociations, le devoir, la crainte, la prudence, et par-dessus tout, l'opinion, reine du monde. » *Du Pape*, ch. xviii.

(4) « Es notorio, que la Santa Sede ha dado siempre pruebas de la mayor condescendencia con respecto à todas las Iglesias; aun muchas veces, y casi siempre, ha prevenido sus necesidades y deseos. » Ensayo sobre la Supremacia del Papa § i. p. 88. por el D. D. José Ignacio Moreno, Arcidiano de la Iglesia Metrop. de Lima, Lima, 1831. Hæc ipse ex mox laudato opere mutuatus est, præclaro studio jura S. Sedis vindicans.

(5) Institutiones Juris Canonici R. D. M. Parisiis 1853. Vol. i. p. 22.

(6) « As one and the same law divine is unto all Christian churches a rule for the chiefest things, by means whereof they all in that respect make one church as having all but one Lord,

sicut olim quæ a Concilio Hierosolymitano prodierunt, non immerito creduntur. [1] *Canones* dicuntur leges a Conciliis œcumenicis latæ, vel quæ a Pontificibus, vel Conciliis inferioribus prodierunt, et in corpus Juris receptæ sunt. Concilia nationalia ex Episcopis totius nationis constantia, leges ferunt quibus ligatur gens cui præsunt. Conciliorum provincialium leges provinciam ecclesiasticam, quæ plures complectitur diœceses, respiciunt, sed non plenam obtinent vim donec Romam missæ fuerint emendandæ, si opus fuerit, quamvis non indigeant speciali confirmatione. [2] Episcopus quisque suam diœcesim regit, legibus in synodo diœcesana ex consilio cleri latis, vel alias editis. Nullius roboris est decretum vel lex quæ superioris tribunalis decreto repugnat; ideoque nihil valet Episcopus decernere contra universalem Ecclesiæ disciplinam.

7. Lex vim suam amittit si superior potestas eam in irritum mittat. Sic canon Concilii Chalcedonensis de Episcopi Constantinopolitani privilegiis irritus factus est a S. Leone M. Abrogantur etiam leges jam vigentes, vel superioris auctoritate, vel contraria consuetudine eas proscribente, vel legibus posterioribus eas expresse vel tacite revocantibus. Speciales regionum leges legibus universalibus abrogatæ haud censentur, nisi expresse revocentur, nec enim sufficit clausula generalis: « Non obstante quacumque lege particulari. » Si superioris auctoritas inferioris prælati legibus accesserit, novum majusque robur iis tribuens, nequit hic eas suo arbitrio tollere; habentur enim tamquam superioris leges: secus si superior leges honoris tantum causa confirmarit. Leges diœcesanæ vel provinciales, etsi pontificia accesserit confirmatio, poterunt plerumque solvi absque venia Pontificis: nisi speciali quadam ratione jusserit eas servandas.

§ III. De legum ecclesiasticarum materia.

8. Quum potestas Ecclesiæ tota ad animarum salutem data sit, legum ecclesiasticarum propria materia est quidquid eo tendit. Igitur imprimis divina dogmata legibus tuentur Ecclesiæ Præsules, caventes ne quid in ea peccetur, vel fideles temere se discrimini fidei amittendæ exponant. Eo diriguntur leges quibus libri noxii vetantur. Morum præcepta divinitus tradita legibus etiam Præsules inculcant, pœnas statuentes in reos enormium criminum, quos, instar Corinthii quem plexit Paulus, aliquando privant fidelium consortio, ut ad bonam frugem et pœnitentiam redigantur. Huc pertinent leges quibus plectuntur abortus auctores, et naufragorum bona diripientes. Sacramentorum administrandorum rationem determinant, salva eorum substantia, ut omnia fiant « honeste et secundum ordinem, » [3] Apostolorum exemplum et auctoritatem in

one faith, and one Baptism, so the urgent necessity of mutual communion for preservation of our unity in these things, as also for order in some other things convenient to be every where uniformly kept, maketh it requisite that the church of God here on earth have her laws of spiritual commerce between Christian nations, laws by virtue whereof all churches may enjoy freely the use of those reverend religious and sacred consultations which are termed councils general: a thing whereof God's own blessed Spirit was the author; a thing practised by the holy Apostles themselves; a thing always afterwards kept and observed throughout the world. » Hooker's *Eccl. Polity*, l. i. n. 10.

(1) « It is not said amiss touching ecclesiastical canons, that by instinct of the Holy Ghost they have been made, and consecrated by the reverend acceptation of the world. » Hooker's *Eccl. Polity*, l. iii. n. 8. citans C. Violatores, 25. qu. i.

(2) Benedict. XIV. de Syn. diœc. l. xiii. c. iii. §. ii. (3) 1 Cor. xix. 40.

disponendis quæ eo pertinent,[1] secuti; et tempus definiunt quo divinis ea suscipiendi præceptis satisfiat. Munia alia fidelium, quæ in Scripturis declarantur, implenda curant, legibus ideo latis : et ne divino cultui desint provident. Sacrorum ministrorum jura, præter ea quæ a Christo Domino definita sunt, legibus Ecclesiæ statuuntur : quapropter præter primatus institutionem, quæ Christum habet auctorem, Metropolitarum in Episcopos, et Patriarcharum in Metropolitas jurisdictio, qualis olim viguit, ad legem ecclesiasticam referenda est.[2] Privilegia cleri, quæ sacri Ordinis dignitate nituntur, legibus ecclesiasticis explicata sunt et definita : et munia eorum adsignata. Ordinum Religiosorum immunitas et jura iisdem etiam statuta sunt. Tota denique politia Ecclesiæ legibus constat et explicatur.[3]

9. De rebus temporalibus cum spiritualibus connexis leges Ecclesiæ sæpe agunt, v. g. de ædibus prædiisque in sacros usus datis, vel in sustentationem sacrorum ministrorum : ex eo enim quod Deo dicarentur, Præsules Ecclesiæ censuerunt curandum, ut donatorum voluntati satisfieret, et res rite administrarentur. Hinc definiunt quo rerum eventu collatio beneficii sit irrita, vel fructus non fiant possessoris, vel ipse jure quod habuerit cadat : sed et mulctant aliquando delinquentem fructuum parte, utpote quorum percipiendorum jus omne ex Ecclesiæ concessione derivatur.[4] Nemo non videt hæc nonnisi ab ecclesiastica potestate pendere. Ipse imperator ethnicus Aurelius ædes Episcopi, quas occupabat Paulus Samosatenus, tradi jussit ei cui Episcopi Italiæ et Romæ urbis Episcopus eas adjudicarent.[5] Apud juris canonici peritos « pertinent ad spirituales res sacræ quæ scilicet Deo et Religioni sunt consecratæ, ut divinus cultus exerceatur; veluti ecclesiæ, sacraque vasa, et ornamenta, itemque res religiosæ, domus scilicet et loca, in quibus vel Regulares vitam traducunt, vel pauperes atque ægroti curantur, vel fidelium cadavera sepeliuntur. Res temporales ecclesiasticæ sunt reditus, et fundi ecclesiarum quibus aluntur clerici, et pauperes, omniaque ad Religionis usum necessaria comparantur. »[6]

10. Leges ecclesiasticæ de rebus mere temporalibus non feruntur, nisi quatenus utrum liceant determinant. Ecclesiæ est definire utrum contractus injustus sit, et vitio usuræ infectus : nam ex divina lege, quam ipsa tradit et custodit, pendet. Hinc plura prodierunt Pontificum et Conciliorum de-

(1) Ibidem, xi. 34. « It is by ours acknowledged, that the Apostles did in every church institute and ordain some rites and customs serving for the seemliness of church regiment, which rites and customs they have not committed unto writing. » Hooker's *Eccl. Polity*, l. i. n. 14.

(2) « Sunt episcopi omnes ordine pares, can. 6. caus. 7. quæst. 1. Fuissent etiam omnes, uno dempto Pontifice Maximo, qui jure divino primatum in Ecclesia tenet, pares jurisdictione, si nihil jure positivo ecclesiastico constitutum aliquando fuisset. » Bernardi dissert. 3. cap. 1. de origine et rat. Archiep. tom. i. Comm. in jus Eccl. univ.

(3) « Touching things which belong to discipline and outward polity, the church hath authority to make canons, laws, and decrees even as we read that in the Apostles times it did. Which kinds of laws (for as much as they are not in themselves necessary to salvation) may after they are made be also changed as the difference of times or places shall require. » Hooker's *Eccl. Polity*, l. iii. n. 10.

(4) Vide Conc. Trid. Sess. xiv. c. vi. decr. de Ref. et passim. « La Iglesia tiene sobre su patrimonio toda la accion y arbitrio exclusivo, que corresponde à titulos tan inviolables, para hacer de él la distribucion y aplicaciones, que tenga por convenientes, à todos los objetos del culto y piedad cristiana. » Ensayo sobre la Supremacia del Papa, p. 178.

(5) Apud Euseb. l. vii. hist. Eccl. c. xxx.

(6) Inst. Canon. Devoti, l. ii. t. i.

creta, quibus vetabatur ne fideles quosdam inirent contractus vitio usuræ, vel ejus periculo et specie non carentes. Ratione igitur peccati pertinent ad Ecclesiam quæ alioquin civili potestati omnino subjacent. Præsulum non est res mundanas curare, sed divinam explicare legem, et fideles a peccati periculo procul tenere. Quod si de externa regnorum politia, et principum negotiis in sacris comitiis, medio ævo, nonnumquam tractatum sit. temporum illorum conditio est spectanda, et principum in legibus illis condendis opera vel assensus. [1]

11. De criminibus contra fidem moresve agunt leges ecclesiasticæ præsertim ut clerici in officio retineantur; vel si deliquerint, absque ordinis dedecore puniantur. Gravia etiam laicorum delicta, quæ offensionem pariunt plurimorum, legibus coercentur, et servato judicii ordine plectuntur. Leges autem quæ crimina respiciunt divino nituntur jure, quatenus Ecclesiæ est invigilare fidei morumque integritati, et filiorum suorum emendationi et saluti : sed ex civilis potestatis assensu plurimum pendent ut serventur, vimque obtineant.

12. De actibus externis fiunt leges, et quidem de iis qui sunt magis necessarii ad animarum profectum : qui enim non adeo sunt necessarii, uniuscujusque arbitrio plerumque relinquuntur. [2] Disputant theologi, utrum Ecclesia possit lege injungere actum mere internum; plerisque negantibus, quum necessaria non sit hæc potestas ad externum regimen, [3] et constet hujusmodi legem numquam esse latam. Potest tamen actum externum injungendo, internum, qui ad ejus valorem sit necessarius, exigere : [4] secus frustra actum externum injungeret. Hinc merito damnata est propositio : « Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ. » [5] Potest etiam exigere ut actus externus honeste fiat, [6] ideoque internum injungere, sine quo impius foret et sacrilegus, nam damnata est altera propositio : « Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Dominici corporis manducationem. » [7] Potest etiam punire actum externum ob pravum quo factus est animum : sic excommunicatione percelluntur hæreticæ pravitatis inquisitores, qui ex odio, aut lucri cupidine innocentes damnant, vel reos absolvunt. [8] Non autem consuevit actum internum lege injungere, qui ad meritum coram Deo adipiscendum sit necessarius, v. g. animi pœnitentiam dum

(1) Vide Theol. Dogm. tract. de Ecclesia c. xix. « Each general council of the Catholic church was a European congress, which not only deliberated on ecclesiastical affairs, but also decided the controversies between the different states of Christendom. » Wheaton, Preface to 3d. edit. *Elements of International Law.*

(2) Mirum est Anglicanum hæc scripsisse : « All outward duties are so enjoined that they can be supplied, and the internal grace instanced in other actions, of which there are so many kinds that some or other can be done by every one, and yet there is so great a variety that no man or but very few men can do all. I instance in the several ways of mortification, viz. by fastings, by watchings and pernoctations in prayer, lyings on the ground, by toleration and patience, laborious gestures of the body in prayer, standing with arms extended, long kneelings on the bare ground, suffering contradictions and affronts, lessenings and undervaluings, peevish and cross accidents, denying ourselves lawful pleasures, refusing a pleasant morsel, leaving society and meetings of friends, and very many things of the like nature, by any of which the body may be mortified, and the soul disciplined, or the outward act may be supplied by an active and intense love which can do every thing of duty. » Jeremy Taylor, *Ductor Dubitantium,* l. ii. c. iii. p. 438.

(3) Vide Suaresium de Legibus, l. iv. c. xii. 7.

(4) Ibidem, c. xiii. 6.

(5) Prop. xiv. inter damnatas ab Alex. VII.

(6) Suares. de Leg. l. iv. c. xiii. 11.

(7) Prop. lv. inter damnatas ab Innocentio XI.

(8) Clementin. i. § *Verum, de hæreticis.*

quis jejunia servat, devotionem dum adstat Missæ, vel dum recitat Breviarium. Qui tamen legeret illud [1] absque ulla orandi intentione non videtur satisfacere præcepto, quod orationem respicit. Quamvis leges ferendi potestas circa actus externos præcipue versetur, de quibus tantum judicare potest Ecclesia, Præsules tamen jus habent animas regendi, ut earum saluti consulant: quapropter merito damnatus est Molinos, asserens animarum interius regimen Episcopis aliisque Præsulibus haud competere: [2] eo scilicet consilio id asseruit, ut nefanda principia occulte spargeret, animasque iis infectas retineret, Præsulum auctoritate elusa.

CAPUT II.

DE LEGUM OBLIGATIONE.

—

§ I. De promulgatione legum.

13. Constat promulgandas esse leges ecclesiasticas ut vim habeant. Quæ a Pontifice feruntur, promulgantur Romæ, decreto ad valvas S. Petri basilicæ affixo. Utrum vim ubique obtineant, statim ac innotuerint ea promulgatione, res est controversa. Affirmant plerique theologi romani verbis decretorum innixi; quibus adhæret Suaresius cum aliis: [3] sed contradicunt exteri, contendentes necessariam esse in singulis provinciis promulgationem per Episcopos; quum hanc postulet suave Ecclesiæ regimen, et imperialium decretorum similis sit ratio. [4] Gallus auctor novissimus Institutionum Canonicarum Romanis assentitur. Id exploratum videtur fideles a legibus servandis eximi, quamdiu Episcopi, Pontifice haud refragante, eas executioni demandandas non curent; nam bona fide sibi persuadere possunt Pontificis mentem non esse, ut earum observantia ubique exigatur. Quod si noverint Episcopum pontificiæ jussioni repugnare, principis gratia, vel humano aliquo studio, videntur teneri ad legem servandam, quatenus possint: nec enim fas est ut inferioris Præsulis pertinacia, vel animi infirmitate, supremi Rectoris Ecclesiæ jussa irrita fiant. Peccat plane Episcopus, qui, justa causa haud suffragante, leges pontificias negligit promulgare: gravi autem imminente incommodo, debet difficultatem Pontifici referre. [5]

14. Quæ Bullario insertæ sunt leges pontificiæ, ad corpus juris censentur pertinere, ideoque ubique obtinere vim. [6] Quæ etiam consuetudine inductæ sunt, promulgatæ habentur. Quæ vero consuetudine contraria abrogatæ sunt alicubi, vel quæ nunquam in usum sunt deductæ, non sunt necessario executioni demandandæ, præsertim si grave inde immineat incommodum. [7] Cavendum tamen ne consuetudini robur Episcopi decreto addatur, ne videatur auctoritatem sibi arrogare delendi legem superioris. [8]

15. Concilii œcumenici decreta Pontifici probata ejus opera promulgari consueverunt, et in singulis reipublicæ Christianæ regionibus solemniter recipi et agnosci. Per ditiones Hispanicas Concilii Tridentini decreta, a Pio IV. confirmata, opera Philippi II., recepta

(1) Suares. de Leg. l. iv. c. xiii. 6, 7.
(2) Prop. lxv. et lxvi.
(3) De Leg. l. iv. c. xv. 3.
(4) Authent. lxvi. Justin.
(5) Bened. XIV de Syn. l. ix. c. viii. § iii. iv. Vide Suares. l. iv. c. xv. 6.
(6) S. Alph. l. i. Theol. Mor. n. 96. *Sed quæritur* 1.
(7) Cap. fin. de consuetudine. Vide Sylvium apud S. Alphons. l. i. n. 96.
(8) Bened XIV. de Syn. l. xii. c. viii. § viii.

sunt; et in plurimis Conciliis Præsulum Gallorum laudata sunt,[1] quamvis regia sanctio non accesserit, quibusdam regni consuetudinibus, seu privilegiis obstantibus. In Conciliis Baltimorensibus passim allegantur, licet universa non sint speciali decreto promulgata.

16. Conciliorum provincialium decreta et diœcesanorum constitutiones promulgantur, quando solemniter leguntur. Antiquus fuit mos post habitum Concilium provinciale synodum convocare diœcesanam, in qua promulgarentur decreta: sed jam in ipso Concilio leguntur, quamvis vis eorum suspendatur, donec accesserit pontificia confirmatio. Ut populus iis obstringatur, consueverunt nonnullis in locis valvis ecclesiæ affigi, sed penes Episcopos est eam seligere rationem ea promulgandi quæ opportunior videatur.

§ II. De conscientiæ ligamine.

17. Quum leges ecclesiasticæ ferantur ex auctoritate a Christo Apostolis commissa, conscientiam utique ligant,[2] nam, ipso dicente, ligabuntur in cœlis quæ ipsi ligaverint in terris. Merito igitur proscripsit Concilium Tridentinum errorem Lutheri asserentis hominem justificatum non teneri ad observationem mandatorum Christi et Ecclesiæ.[3] Cæterum non omnes leges pari ratione constringunt conscientiam; sunt enim quæ districte præcipiunt ut munia divinitus injuncta impleantur, certo in eum finem statuto tempore, quæ procul dubio graviter ligant animam:[4] quales sunt præcepta de audienda Missa, et de suscipiendis Sacramentis Pœnitentiæ et Eucharistiæ: aliæ cultus decorem spectant, quæ quoad singula non tantam obtinent vim: aliæ ordinem judiciorum, jura, privilegia, et politiam universam statuunt, quarum vis plurima est quatenus interest justitiæ, ordinis, et utilitatis publicæ, præsertim gravissimis pœnis intentatis eas violanti: alioquin haud adeo graviter ligant.

18. Gravis legis obligatio pendet tum ex rei quam respicit gravitate, tum ex voluntate legem ferentis. Res per se levis nequit sub gravi peccato præcipi, vel prohiberi, nisi iis in adjunctis in quibus magni fit momenti. Non valeret lex hodiernis temporibus qua tabaci usus graviter vetaretur sacerdoti Missam celebranti; quæ tamen olim valuisset: nam quum primum induceretur mos illud sumendi, fideles valde abhorrebant ab illius usu in sacris muneribus De re gravi lex potest ferri sub culpa leviori, si ita videatur legem ferenti; quum enim ex ejus voluntate pendeat tota obligatio, ipsius est decernere quo usque extendatur.[5] Capuccinorum quædam constitutiones

(1) Conc. Rhemens. an. 1564. Rothomag. an. 1581. Burdigal. anno 1583. Turon. an. 1583. Bituric. an. 1584. Tolos. an. 1590; et comit. general. Lutetiæ Parisiorum an. 1615.

(2) Id fatetur Jeremias Taylor, suæ sectæ perperam accommodans: « The church hath power to make laws and to give commands obliging the conscience, that is, tying the subjects to obedience under the penalty of committing sin, or of incurring the divine displeasure. » *Ductor Dub.* l. iii. c. 4. Rule ii. vol. 2. p. 220.

(3) Sess. vi., can. xx.

(4) Audiatur Hooker: « Is it a small offence to despise the church of God? « My son, keep thy father's commandment, » saith Solomon, « and forget not thy mother's instruction; bind them both always about thy heart. » It doth not stand with the duty which we owe to our Heavenly Father, that to the ordinances of our Mother the church we should show ourselves disobedient. Let us not say we keep the commandments of the one, when we break the law of the other: for unless we observe both, we obey neither. . . . Yea, that which is more, the laws thus made God himself doth in such sort authorize that to despise them, is to despise in them Him. » Hooker's *Ecclesiastical Polity,* l. iii. n. 9.

(5) S. Alphonsus, l. i. n. 145.

nonnisi levem culpam violantibus inducunt. Quoties res per se est gravis, sub gravi peccato censetur lege præcipi, vel vetari: sed plerumque verba gravissima adhibentur ex quibus mens legem ferentis innotescat: v. g. « Præcipimus sub indignatione nostra, » « sub interminatione divini judicii, » « in virtute sanctæ obedientiæ. » Pœnæ autem adjectæ legis gravitatem indicant: sic excommunicatio intentatur negligentibus communionem Paschalem, vel confessionem annuam: suspensio ab omni munere sacro intentatur alicubi clerico alieno Missam absque licentia Ordinarii celebranti. Aliquando, nulla apposita pœna, lex nihilominus graviter obligat: sic lex abstinentiæ et jejunii gravem secum fert obligationem. Ex consuetudine quæ « est optima legum interpres » [1] gravitas præcepti innotescit et definitur.

19. Leges sæpe feruntur ad pericula amovenda, eaque de causa irritos declarant actus quosdam in quibus fraus facile contingere, vel ex quibus damnum oriri possit. Dicuntur niti *præsumptione periculi*, et vim obtinent etiamsi nullum in casu speciali sit periculum. Sic irritum habendum matrimonium clandestinum censuerunt patres Tridentini, ob periculum palam ducendi uxorem, alia jam clam ducta: quæ lex vim obtinet in locis in quibus promulgata est, licet omne periculum hujusmodi sæpe absit. Leges prohibent librorum quorumdam lectionem, ne fides legentium vacillet: quibus tamen tenentur homines scientia et fide muniti, adeo ut peccent contra vetitum, si absque venia eos legant. Leges aliæ vel judicum saltem sententiæ legibus innixæ, *facti præsumptionem* sequuntur: quæ si rei veritati non respondeat, vim nullam in conscientia obtinent, nisi publicus ordo, ea neglecta, periclitetur. Lege et judicis sententia cogitur vir ad mulieris consortium quam coram Ecclesia duxit: quod si occultum obstet matrimonio impedimentum, debet potius excommunicationis subire sententiam quam cum ea coire.

20. Leges ecclesiasticæ plerumque non obligant cum gravi detrimento, nec enim censetur Ecclesia velle suos filios cum magno rerum suarum damno, vel periculo, ad actus per se haud necessarios adstringere. Hinc lex de audienda Missa in die festo non obligat eum qui muneri suo, quo sustentationis subsidia comparantur, debet deesse, cum ejus amittendi periculo. Sed numquam licet legem violare cum injuria vel contemptu potestatis ecclesiasticæ. [2] Hinc si quis cogere velit famulum ut carnes die esuriali edat in contemptum Ecclesiæ, et fidei abnegationem, oportebit Eleazarum imitari, qui noluit vel violare legem Mosaicam, qua caro suilla vetabatur manducanda, vel ejus simulare violationem, etiamsi mors ei immineret. [3]

§ III. De modo legis servandæ.

21. Modus finisque legis plerumque haud præcipiuntur, ideoque legi satisfit rem exequendo, licet modus finisque negligantur. Profecto jejunium animo pœnitenti servandum est, ad expianda peccata et cupiditates domandas: nec ideo legis violatæ arguitur qui jejunat, licet in peccato versetur, et peccandi fomitem tollendi haud sit solicitus. Mercedem tamen non habet apud Deum qui modum finemque legis prorsus

(1) Cap. viii. de consuetud.

(2) Jeremias Taylor in hoc consentit: « In the case of scandal, or injury to Religion, or the confession of our faith, we are obliged to die, rather than break a positive law of God or man. » *Ductor Dubitantium*, vol. ii. p. 30.

(3) 2 Mach. vi. 19.

negligit, præsertim si peccatum animo foveat.

22. Intentio implendi præceptum non requiritur, sed satis est ut res peragatur lege injuncta. Sic qui intra tempus paschali communioni apud nos concessum, Eucharistiam suscipit, ignorans illud jam inchoatum, non tenetur iterum accedere : qui audivit Missam ex more, ignarus diei festi qui celebrabatur, non tenetur altera vice Sacrificio adstare. Quod si quis adeat ecclesiam, matri, vel sorori, vel amicæ comes, et nullo devotionis affectu, reverenter tamen adstet Missæ, non est reus violati præcepti, quamvis muneri suo deficiat Dei cultum negligendo. Si animo ita foret dispositus ut alias ecclesiam non adiret, coram Deo, cui patent corda, reus est legis cultusque neglecti.

23. Pluribus legibus aliquando satisfit eodem tempore per plures actus, quando scilicet res præceptæ consociari invicem possunt, et legislator aliter non statuit. Sic communiter consentiunt theologi clericum Missæ audiendæ præceptum implere, si dum ei adstat recitet Officium divinum. Pœnitentiæ etiam quam confessarius injunxit satisfieri potest pari ratione, preces illas, scilicet, dum Missæ quis adstat, fundendo. Sed si confessarius injunxerit in pœnitentiam Missam audiendam, exigitur plerumque ut præcepto satisfiat, et Ecclesiæ legi, Missa bis audita; nisi constet confessarium præcepti ecclesiastici executionem tantum urgere. Unico autem actu pluribus legibus satisfit, quando ex pari ratione aliquid statuunt. In die festo, qui inciderit in Dominicam, unica audienda est Missa. Unicum igitur admittitur peccatum, si quis ei adstare neglexerit : duplex vero, si urgeret confessarii præceptum pœnitentiæ causa latum.

24. Totum opus a lege præceptum perficere si quis non valeat, partem quam potest exequi debet, si res dividi queat, partisque executio legis fini aliquatenus inserviat. Hinc merito damnata est ab Innocentio XI. propositio : « Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem. »[1] Rejecta est pariter a Benedictio XIV. eorum sententia, qui solutum ob legitimam causam ab abstinentia, statim jejunii etiam lege solvi putabant.[2] Cui tamen duplex refectio in diebus jejunii est necessaria ob afflictam valetudinem, vel gravem laborem, jejunandi lege solvi, non autem abstinendi, censent theologi; quum jejunium ecclesiasticum unica refectione necessario constet. Hinc non peccat tres refectiones si sumpserit, etsi duæ sufficerent.

25. Leges affirmativæ a negativis distinguuntur, quod illæ præcipiant, hæ prohibeant. *Semper*, sed *non pro semper*, illæ dicuntur obligare, quod actus aliquando eliciendos statuant :[3] quum hæ obligent *semper* et *pro semper*, prohibent, scilicet, ne actus omnino fiat. Indicia igitur obsequii erga parentes filii aliquando tenentur exhibere, quin unquam possint impune aliquid in eos delinquere. Qui carnes die vetito forte manducare cœpit, oblitus prohibitionis, debet, errore agnito, se abstinere; negativa scilicet lex adhuc viget, servarique potest. Qui jentaculum amplum die jejunii ex errore sumpsit, debet collatiuncula sub vespere esse contentus, nisi obstet grave

(1) Prop. liv.

(2) Vide Ben. xiv. Ep. Encyclic. de jejunio.

(3) « The schoolmen have well and soundly determined that God's affirmative laws and precepts, the laws that enjoin any actual duty, as prayer, alms, and the like, do bind us *ad semper velle*, but not, *ad semper agere* — we are tied to iterate and resume them when need is, howbeit not to continue them without any intermission. » Hooker's *Eccl. Polity*, l. v. n. 71.

incommodum. Si autem post prandium et jentaculum detegat errorem, jam non tenebitur a cœna esuriali abstinere; præceptum enim jejunandi amplius nequit servari.

26. Legum executioni nemo debet impedimentum ponere, ut obligationem eas servandi declinet, « nemini enim sua fraus patrocinari debet. »Non debet quisque opus suscipere eo animo ut jejunii legè sit immunis. Sed qui bona fide agit, vel jure suo utitur, non peccat alio se conferens, ubi lex non viget, vel se in ea conditione constituens in qua ea non adstringatur. Licet igitur iter suscipere negotiorum suorum causa, quamvis quis eo impediendus sit a jejunio, vel a Sacro audiendo. Excusantur etiam famuli aliique munus suscipientes sustentationis causa, quo a muniis Religionis aliquatenus detineantur, dummodo quæ magis necessaria sunt valeant implere.

§ IV. De iis qui legibus ligantur.

27. Infantes ante septennium nulla lege teneri censentur; ideoque carnes eis præbendo non peccatur, vel eas domi relinquendo diebus festis. Perpetuo amentes legibus immunes pariter habentur.

28. Ecclesiæ leges baptizatos tantum respiciunt, nullam enim habet potestatem in eos qui baptismo eam non sunt ingressi : « Quid enim mihi, » inquit Apostolus, « de iis, qui foris sunt, judicare? » [1] Hinc abstinentiæ a carnibus, vel jejunii lege non tenentur qui baptismum nunquam susceperunt. De baptizatis omnibus asserunt communiter theologi eos teneri legibus ecclesiasticis, quum baptismus sit Ecclesiæ janua : quod autem extorres sint quidam ratione hæresis, schismatis, vel criminis alterius, anathemate lato, eorum culpa contingit, a qua immunitatem et privilegium derivari non oportet. Inter recentiores sunt qui eos habent immunes de omnibus legibus ecclesiasticis, præsertim vero iis quæ post eorum ab Ecclesia divortium sunt latæ; sed verior sententia adversatur : [2] dubitari tamen vix potest plurimos a culpa excusari, quum ignorent obligationem infortunio potius suo, quam voluntate.

29. Subditi qui extra territorium versantur, non tenentur legibus suorum Præsulum, nisi ratione rerum in ditione eorum positarum. « Statuto Episcopi, quo in omnes qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius diœcesim committentes, minime ligari noscuntur, cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune. » [3] Cæterum leges quæ respiciunt beneficia, vel munus parochiale, vim obtinent, quum hæc subjaceant Præsuli; fictione quippe juris qui ea possident censentur adesse ubi res sunt sitæ, et legibus idcirco obstringuntur. Leges Episcopi de ratione parochorum munus obeundi, ligant parochos quos extra diœcesim versari contigerit, adeo ut teneantur reverti et munus obire, prout lex præscribit. Sed si Episcopus statuat pœnam suspensionis ipso facto contrahendam a sacerdote quocumque sibi subdito qui crimen aliquod admiserit, v. g. ebrietatis, statutum illud non ligat sacerdotem extra diœcesim delinquentem.

30. Peregrini, qui scilicet iter faciunt animo revertendi ad sua, vel alibi suum domicilium statuendi, locorum per quæ transire contigerit legibus tenentur, quatenus nil facere liceat quod illis sit contrarium, et in aliorum

(1) 1 Cor. v. 12. (2) Gerdil. tract. de Legibus, disp. vi. prop. ii. (3) C. ii. de Constit. in 6.

offensionem cedat. Quæ lege præcipiuntur facienda subditos plerumque tantum respiciunt, quum mora quædam sit necessaria ut quis ea exequatur. Hinc clerici iter facientes non tenentur speciale indumentum in diœcesi aliqua injunctum assumere, nisi ex aliena veste fidelibus nascatur gravis offensio. E contra jejunium quod lege diœcesis cujusdam præcipitur, servandum est iter facientibus, vel paululum illic morantibus. S. Ambrosius a S. Augustino interrogatus de jejunio sabbati, quod Mediolani non servabatur, dum Romæ vigeret, respondit : « Cum Romam venio, jejuno sabbato : cum hic sum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, morem illius serva. » [1]

31. Leges communes Ecclesiæ, quæ forsan consuetudine vel indulto alicubi relaxatæ sunt, non sunt necessario servandæ peregrinis : possunt enim loci privilegio uti. Sed si quis e loco hujusmodi venerit ad diœcesim in qua servantur, debet omnino eas servare.

CAPUT III.

DE INTERPRETATIONE LEGUM.

32. Interpretatio *authentica* legum ea dicitur quæ ab ipso legislatore proficiscitur, vel alio potestatis ejusdem hærede. Pontifices leges suas, vel decessorum suorum, imo et Conciliorum œcumenicorum, constitutionibus suis solent interpretari : sed et instituerunt cœtum quemdam dictum « S. Congregationem Concilii Tridentini interpretum, » cujus est declarare sensum canonum Tridentinorum, et lites de eo ortas dirimere, Pontificia confirmatione accedente. Vim legis habet authentica interpretatio, rite promulgata : quæ vero promulgata non est, eo usque valet, quatenus in lege jam sensus continebatur : quod si quid adjectum fuerit, non obligat conscientiam. Interpretatio legum *doctrinalis* ea est quæ nititur jurisperitorum consensu, qui magni merito fit, quamvis non certam obtineat auctoritatem. Consuetudo publica et universalis habetur etiam « optima legum interpres. » [2]

33. In lege explicanda obvius verborum sensus retinendus est, serie orationis haud neglecta. Lex anathema intentans ei qui violentas manus clericis injecerit, merito censetur eum etiam complecti qui telo percutit.

34. « Ubi lex non distinguit, neque nos distinguemus : » [3] censetur scilicet lex omnes rerum casus complecti, qui verbis comprehenduntur.

35. « Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi. » [4] Ut quis mentem legem ferentis noscat, oportet ut rem de qua agebatur perspectam habeat : sæpe enim specialis inest vis verbis ex occasione ea proferendi.

36. In lege non licet argumentari a pari, imo nec a fortiori : quum enim lex pendeat ex arbitrio eam ferentis, poterit contingere ut in re pari noluerit eam vim habere. Suspensio quæ statuto diœcesano intentatur clericis reis ebrietatis, non afficit eos qui castitatis violatæ fuerint rei, licet gravius sit delictum. Excommunicatio lata in secretæ societatis membra, non potest extendi ad eos qui ad cædem innocentis conspiraverint. In iis tamen in quibus nihil lege definitur, judices solent arbitrio suo uti juxta ea quæ lex de rebus similibus decernit : [5] et etiam legis civilis sanctiones imitantur

(1) C. *Illa*, dist. xii. (2) Cap. viii. *de consuetud.* (3) Lege vii. *de public. in rem actione.*

(4) Cap. vi. *de verb. signif* (5) L. xii. ff. *de Legibus.*

Præsules, juxta illud Lucii III. : « Sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita et sacrorum statuta canonum principum constitutionibus adjuvantur. »[1] Ea etiam quæ æquiparantur in jure easdem sequuntur leges : sic electio, postulatio, præsentatio iisdem legibus subjacent. Codicillus iisdem subest legibus quibus testamentum ; sunt enim connexa. Obtinet etiam in lege ecclesiastica interpretanda legis civilis principium quod « dispositum in uno correlativo censeatur esse dispositum in alio. »[2] Hinc quo jure eximitur vir ab uxoris adulteræ consortio, mulier a mariti adulteri consuetudine excusatur.

37. « Odia restringi et favores convenit ampliari. »[3] In explicandis igitur legibus pœnalibus mitior sensus, quem verba patiuntur, præfertur; nam « in pœnis benignior est interpretatio facienda : »[4] sed in legibus quæ favores respiciunt, amplissima verborum significatio tenetur. Si pœna excommunicationis feratur in homicidam, non afficit eum qui vulnus intulit grave animo interficiendi, si mors non fuerit revera secuta. Lex autem indulgens fidelibus commercium cum excommunicatis, qui non fuerint nominatim denuntiati, vel notorii percussores clerici, latissime explicatur.

38. Epiikia, seu benigna interpretatio qua casus singularis, contra verborum legis vim, eximitur a lege ob gravissimam causam, locum maxime habet in lege ecclesiastica : nec enim pia mater Ecclesia vult filios suos in tanta rerum difficultate ad obtemperandum adstringere. Sic moniales a claustro exire possunt, flagrante incendio, vel hostibus irruentibus, licet lex omnem egressum vetare videatur. Quod igitur narrat Matthæus Paris de « duabus reclusis vestalibus, quæ nec in tali necessitate, » (incensa scilicet ab hostibus Ecclesia prope quam degebant), « putarunt suas fore ædiculas deserendas, »[5] magnum prodit pietatis sensum, sed qui legis vim excedit. « Quia igitur legislator non potest omnes singulares casus intueri, proponit legem secundum ea quæ in pluribus accidunt, ferens intentionem suam ad communem utilitatem. Unde si emergat casus, in quo observatio talis legis fit damnosa communi saluti, non est observanda. »[6]

CAPUT IV.

DE CONSUETUDINE.

39. Præter legem scriptam *consuetudo*, seu lex non scripta agnoscitur. Obligationem inducit quoties a majori parte communitatis animo se obligandi fuerit publicis actibus celebrata. Fideles ad audiendam Missam diebus festis ex consuetudine antiqua noscuntur obligati : nam « in his rebus de quibus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi Dei et instituta majorum pro lege tenenda sunt. »[7] Quæ autem fiunt a plerisque ex sola animi devotione, nullam inducunt obligationem. Consuetudo igitur se aqua lustrali aspergendi, vel crucis signo ante prandium muniendi, vel preces matutino et vespertino tempore fundendi, vim legis non habet; quamvis peccaret qui ritum lustrationis sperneret; vel a signo crucis faciendo, fidem Catholicam erubescens, abstineret ; vel orationis munus diu negligeret. Non peccat autem qui aliquando ab externis his pietatis

(1) Cap. *de novi operis nuntiatione.*
(2) Reg. xv. in 6. (3) Reg. xlix. in 6.
(4) L. ult Cod. *de indicta viduit.*

(5) Hist. Angl. Wilielmus II. p. 12. edit. Tiguri 1606. (6) S. Thom. 1. 2. qu. xcvi. art. vi. Resp.
(7) Can. 7. dist. 11.

exercitiis justa de causa abstinet, ne scilicet absque ulla utilitate hæreticorum cachinnos moveat.

40. Consuetudo est etiam « optima legum interpres : »[1] quæ enim dubia, vel obscura, in lege videri possunt, manifesto intelliguntur ex publicis et universalibus populi moribus. Quod si legibus plane adversetur, nec per se mala sit, earum vim tollet, dummodo per diuturnum tempus invaluerit : « Nemo sanæ mentis intelligit naturali juri (cujus transgressio periculum salutis inducit) quacumque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari. Licet etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, et legitime sit præscripta. » Ita Gregorius IX.[2] Rationabilis autem habetur consuetudo quæ naturali vel divino juri non repugnat, nec publico bono, et ratione aliqua cohonestatur : « cum non tam consuetudo, quam corruptela merito sit censenda, quæ sacris est canonibus inimica. »[3] Consuetudinem inducentes contra legum auctoritatem peccant, quamvis a peccato immunes sint qui eam jam inductam sequuntur, etiam ante tempus præscriptionis plene elapsum : qui tamen puniri a publica potestate possunt, nisi lex fuerit præscripta. Præscriptionis tempus varie adsignatur : decennium enim Lessius aliique sufficere putant, ut consuetudine abrogetur lex ecclesiastica, quum alii quadraginta annos exigant : alii vero arbitrio prudenti rem definiendam relinquunt, habita ratione actuum frequentiæ, et rerum naturæ de quibus agitur. Lessii opinio probanda videtur, quum spatium illud quadraginta annorum respiciat immobilia. Tempus præscriptionis continuatum esse debet ; si enim interrumpatur etiam unico actu a majori parte communitatis, vel si interim puniantur qui legem violant, consuetudo haud procedit. Cæterum si possessio tantum interrumpatur, jure quod nititur consuetudine illæso, hæc adhuc obtinet. Actus autem ex quibus oritur consuetudo notorii esse debent, et pluries repetiti libere, et scienter, non vi, vel metu : quapropter ex clancularius actibus lex detrimentum nullum patitur. « Cum enim, » ait S. Thomas, « aliquid multoties fit, videtur ex deliberato rationis judicio provenire, et secundum hoc consuetudo et habet vim legis, et legem abolet, et est legum interpretatrix. »[4] Consensus legislatoris ad consuetudinem legi adversam sanciendam requiritur, non quidem expressus et personalis, sed tacitus, qui intervenit quando non resistit invalescenti consuetudini.[5] Si lex quamcumque consuetudinem rejiciat, uti pleraque Tridentina de Reformatione decreta, de præterita consuetudine, non autem futura, rite explicatur : quod si etiam futuram consuetudinem, etsi ei favere videatur principis silentium, respuat, (quod in Bulla Cœnæ Domini fit), plures doctores cum Suaresio tenent probabilius consuetudinem posse eam abrogare.[6] Sed theologi Romani tenent eam in conscientiam vim adhuc obtinere, licet desierit publicari.[7]

41. Legislatores possunt consuetudines abrogare, quas tamen, si fuerint diuturnæ et rationabiles, non censentur tollere velle, nisi id exprimant verbis clarioribus. « Licet Romanus Pontifex

(1) Can. viii. *de consuetudine.*
(2) Can. ult. *de consuetudine.*
(3) Cap. Cum venerabili, *de consuetudine.*
(4) 1. 2. qu. xcvii. Resp.
(5) Lib. *de quibus*, ff. de Leg.
(6) Vide S. Alphonsum Theol. Mor. l. i. de consuetud. ante n. 110.
(7) Scavini Theol. Mor. Vol. iv. tr. x. disp. i. Cap. iv. art. ii.

(qui jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) constitutionem condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur : quia tamen locorum specialium, et personarum singularium consuetudines et statuta (cum sint facti, et in facto consistant) potest probabiliter ignorare : ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem a se noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare. »[1] Ita Bonifacius VIII. « Episcopi tamen per eorum leges abrogant quamcumque consuetudinem particularem, quia præsumuntur ipsi plenam notitiam habere consuetudinum diœcesum suarum. »[2]

42. Legibus ecclesiasticis in hac regione plura solent fieri haud consentanea, quæ utrum vim consuetudinis assecuta sint vix audemus dicere. Plura autem ex indulto pontificio, seu facultatibus Episcopis concessis orta verosimile est, necessitate etiam cogente; quæ idcirco retineri posse videntur, donec aliter Præsulibus, vel Sedi Apostolicæ visum fuerit. Larido in diebus esurialibus, butyro et lacte, ovis et lacticiniis in Quadragesima, utuntur fideles. Sacerdotes unctionem renum in moribundis prorsus omittunt. Cæterum in aliis plurimis ea est morum discrepantia quæ consuetudinem tollit, vel infirmat : ideoque quamvis non damnemus eos qui usus receptos sequuntur, quousque eos aboleverit Præsulum auctoritas, vehementer tamen commendandos censemus, qui universalis Ecclesiæ, et Romanæ præcipue, disciplinam, a primo Concilio Baltimorensi valde commendatam, contrariis quarumdam provinciarum usibus postpositis, quatenus rerum adjuncta patiuntur, in omnibus imitantur.

CAPUT V.

DE POENIS.

43. Sanctiones legum pœnæ dicuntur quæ violatoribus intentantur. Equidem infirma foret et nulla leges ferendi potestas, si impune violarentur : quapropter ex ipsa, sponte veluti sua, derivatur pœnas decernendi et irrogandi auctoritas. Eam sibi competere plane ostendit Paulus, Corinthiis minans se virga usurum : « Quid vultis ? in virga veniam ad vos, an in charitate, et spiritu mansuetudinis? »[3] Alias dicit : « in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam : »[4] quam potestatem sibi a Domino datam aperte declarat : « nam, et si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, et non in destructionem vestram : non erubescam. »[5] Pœnæ vero quæ solent adjici legibus ecclesiasticis censuræ sunt, scilicet suspensio clericorum ab officiis sacris, interdictum et excommunicatio, de quibus alias dicendum erit. Equidem in regnis Catholicis in quibus Episcopi, faventibus principibus, suam explicabant potestatem ad mores integros servandos, quædam leviores pœnæ temporales legibus olim adjectæ sunt, ut improbi, quos nullus pietatis sensus intra officii limites retinet, pœnarum saltem metu coercerentur. Id eo magis contigit quod ex ipsorum regum consensu plurima crimina, clericorum præsertim,[6] ad Episcoporum tribunal deferenda fo-

(1) C. i. *de const.* in 6.

(2) S. Alphonsus post Salmant., loco paulo ante citato.

(3) 1. Cor. iv. 21. (4) 2 Cor. x. 6.

(5) Ibidem 8.

(6) Fatetur Binghamus ecclesiastica crimina, et leviora saltem clericorum delicta, Episcoporum judicio servata esse. *Antiquities*, l. v c. ii.

rent,[1] quæ pœnis plectenda lex civilis et ipse societatis ordo exigebat. Hinc blasphemis mulcta irrogabatur, in pios usus impendenda : aliorum criminum rei carcere includebantur ; vel virgis cædebantur : sed ultimum supplicium numquam legibus ecclesiasticis statutum est, « Ecclesia enim abhorret a sanguine. » Igitur fassi sunt patres Concilii Constantiensis excommunicationem esse summam pœnam quam decernere potest Ecclesia : quod theologi et jurisperiti magno consensu agnoscunt :[2] quapropter si lex respiceret facinus immane quod pœnam capitis merebatur, consuevit statuere reum e gremio Ecclesiæ pulsum civili potestati tradendum, juxta leges civiles tractandum, commendata tamen erga eum lenitate. Cæterum sublata jam est Præsulibus ubique fere terrarum omnis pœnarum temporalium decernendarum species, et leges ecclesiasticæ censuris tantum in transgressores muniuntur : de quibus proinde loqui intelligendi sumus.

44. Pœnæ sunt aliæ *latæ*, aliæ *ferendæ sententiæ.* Latæ sententiæ sunt quæ ipso facto irrogantur, sicuti excommunicatio in Liberos Muratores lata. Ferendæ sententiæ pœna est quæ irroganda est delinquenti, sed judicis postulat operam. Sic excommunicandi sunt qui negligunt Eucharistiam in Paschate suscipere. Judicis sententia nonnumquam *declarat* pœnam quam quis facto jam incurrit, et retrotrahitur ad tempus delicti, adeo ut effectus inde sequantur. Sic sententia quæ simoniacum declarat beneficii ingressum, facit ut restituendi sint fructus omnes percepti. Aliquando sententia *damnationis* instar est, et nonnisi prolata vim cœpit obtinere. Sic clericus ob concubinatum dejectus beneficio fructus jam perceptos non tenetur reddere, si alioquin officium persolverit. *Declaratoria* dici solet prior illa sententia : *condemnatoria* altera. « Pœnæ spirituales, ut excommunicatio, irregularitas, etc. quando imponuntur ipso facto, non indigent judicis sententia. »[3]

45. Pœnæ *privativæ* dicuntur quæ aliquem munere quod habet, vel jure quo gaudet privant, v. g. beneficio, vel suffragii jure. Hæ si ferantur ipso facto contrahendæ tenent reum, absque judicis sententia, nisi infamia inde immineat, vel nisi jus acquisitum tollatur : « tunc enim semper requiritur declaratio juridica vel pœnæ, vel saltem criminis, etiamsi pœna imponatur ipso facto incurrenda, nulla expectata declaratione . . . cum enim lex pœnalis accipi debeat in mitiori sensu, verba illa... possunt explicari... nulla expectata declaratione pœnæ, sed non excluditur declaratio criminis, ut pœna possit reo applicari. »[4] « Quod dictum est de pœnis privativis, a fortiori dicendum de *positivis*, quæ consistunt in actione positiva : v. g. aliquid restituendi, aut patiendi, . . . quia nimis ardua et inobservabilis esset lex illa humana, quum reus ipsemet in seipsum deberet pœnam exequi. Pœnæ autem *inhabilitantes* obligant ante judicis sententiam, ut est pœna imposita a Tridentino non residentibus, non lucrandi fructus. »[5] Cæterum si hujusmodi pœna gravissima sit, et

(1) A primordiis Ecclesiæ consueverunt Episcopi adiri a fidelibus lites suas et controversias componendi causa : quod ad Pauli ad Corinthios monitum refert Augustinus : « Constituit talibus causis ecclesiasticos Apostolus cognitores, in foro prohibens jurgare Christianos. » Serm. xxiv. in Ps. cxviii. « What was thus begun by custom, while the civil governors were heathens, was afterwards confirmed and established by law, when the emperors became Christians. » Bingham, *Antiquities*, l. ii. c. vii.

(2) Devoti, Inst. Can. l. iv. n. vii.

(3) S. Alphonsus, l. i. n. 148.

(4) Ibidem. (5) Ibid. n. 149.

infamiam secum ferat, nemo haud damnatus criminis, eam in se suscipere cogitur.[1] Pœnæ *irritantes*, quæ, scilicet, actum nullum declarant, vim habent ante judicis sententiam, etiamsi fraus abfuerit ob cujus periculum actus nullus declaretur. Sic collatio beneficii simoniaca est irrita, licet illud recipiens non fuerit conscius delicti, quod pater ejus, vel amicus, admisit, pecunia danda ejus causa. Disputatur autem utrum quis teneatur in conscientia actum irritum habere, ante judicis sententiam. Affirmans sententia probabilior videtur S. Alphonso.[2] Omnes pœnæ ecclesiasticæ medicinales sunt, in animæ remedium statutæ : sed pœnæ medicinales a Jeremia Taylor dicuntur leviores quædam, quales olim[3] pœnitentibus publicis præscribebantur, vel etiamnum in Ordinibus quibusdam Religiosis.

46. Ignorantia legum ecclesiasticarum eximit a censuris; feruntur enim in contumaces, « qui scienter et temerario ausu » egerint : contumax autem in potestatem ecclesiasticam non censetur qui rem patravit etiam flagitiosam, quam tamen non novit vetitam esse speciali Ecclesiæ lege. Sunt qui eum immunem esse censuris dicunt, si ignoraverit pœnam legi adjectam, licet vetitum noverit ecclesiasticum. Cæterum si affectata fuerit ignorantia, censuras procul dubio contrahit: nec enim æquum est ut sic potestati Ecclesiæ illudat. In foro externo semper pœnæ contrahuntur, quum scientiam legum unusquisque habere censeatur : « ignorantia facti, non juris excusat. »[4]

CAPUT VI.

DE DISPENSATIONE.

47. Dispensatio dicitur relaxatio legis legitima auctoritate ad tempus facta in aliquo casu in quo lex alioquin obligaret. Legitima quidem auctoritas requiritur, par ei a qua lex est profecta, quia « lex Superioris per inferiorem tolli non potest. »[5] Eum qui tulit legem, vel alium qui eamdem vel potiorem habet potestatem, posse legis obligationem aliquo in casu tollere liquet: nam « res per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur, nisi aliud obstet. »[6] Quamvis autem ordo publicaque utilitas exigat, ut lex ab omnibus plerumque servetur, casus tamen plures facile occurrunt in quibus æquitas postulat eam ab aliquo omitti. Si lex in contractum transierit, nequit legislator in ea dispensare, nisi prævio illius cujus interest consensu.

48 In præceptis divinis, juxta probabiliorem sententiam, judice S. Alphonso,[7] homo nullus potest dispensare; nec enim constat eam potestatem a Deo concessam esse. In omnibus Ecclesiæ legibus, sive a Pontificibus prioribus, sive a Conciliis etiam œcumenicis latis, Papa valet dispensare,

(1) Idem, l. vi. n. 705.

(2) Ibidem, l. i. n. 151.

(3) « When the punishments are principally or merely medicinal, the conscience is bound to a voluntary execution of the sentence, if the law requires it. For then the laws are precepts of institution and discipline; and they are intended as mercies to the man, as well as to the public; and of mercy every man may very well be minister.It hath in it no undecency for a man to mingle his own severe potion, or let himself blood, or lance an ulcer, and there is no more in the medicinal punishments of the law. Thus the laws can command us to fast, to wear sackcloth upon the bare skin, to go barefoot, to watch all night upon a solemnity of expiation, to inflict disciplines, and the like : and for these we are to expect no other process but the sentence of the law, no judge but our consciences, no executioners but ourselves. » Jer. Taylor, *Duct. Dub.* l. iii. c. 2. vol. ii. p. 66. Mirum est Protestanticum præsulem hæc scripsisse.

(4) Reg. xiii. in 6. (5) Clem. 2. *de elect.*

(6) In Reg. juris. (7) L. i. n. 189.

sicuti constat ex omnium theologorum consensu, et totius Ecclesiæ per omnia sæcula usu. Imo dispensat Pontifex in apostolicis institutis, quæ divinam originem haud præseferunt, sed ab Apostolis, tamquam ecclesiarum rectoribus, sunt profecta: v. g. in jejunio Quadragesimali: non autem in iis quæ Apostoli a Christo edocti promulgarunt, circa oblationem Sacrificii, vel Sacramentorum substantiam.

49. Episcopus nequit plerumque dispensare in legibus pontificiis, seu Conciliorum œcumenicorum, nisi iis in rerum adjunctis, in quibus Pontificis consensus ex rei natura, vel ex consuetudine jam inducta præsumitur. [1] Potest tamen dispensare in statutis, in synodo, cleri adhibito consilio, vel extra, a se vel a suis decessoribus latis: « et idem potest Capitulum, sede vacante. Hoc tamen non potest Vicarius generalis, nisi expresse ab Episcopo ei concedatur. Episcopi possunt etiam dispensare in legibus concilii provincialis in suis diœcesibus; modo non sint concilio specialiter reservatæ: hoc enim expedit ad bonum regimen. » [2] Contradicit tamen Suaresius, qui negat Archiepiscopum ipsum posse a legibus concilii provincialis dispensare, nisi « quatenus illis concessum est expresse, vel tacite, aut consuetudine. » [3] Si fuerint specialiter confirmatæ a Pontifice, jussione adjecta eas observandi, nequit Archiepiscopus ab iis dispensare, nisi in iis rerum adjunctis in quibus consensus illius præsumendus est. « Potest autem inferior dispensare in lege superioris, si in lege generaliter permittatur dispensatio, v. g. si dicatur: « donec dispensetur. » « Possunt etiam Episcopi dispensare in rebus quæ communiter eveniunt, in jejuniis, esu ciborum, observatione festorum, recitatione officii, votis non reservatis. » Item in legibus latis a Papa pro illa particulari diœcesi, in quibus videtur relicta facultas dispensandi illius Prælato. Item potest Episcopus dispensare in legibus communibus Pontificis, v. g. in impedimentis matrimonii, in irregularitatibus, in votis reservatis, et similibus, quando non est facilis aditus ad Papam, et periculum est in mora, quia hoc expedit ad commune bonum.... Parochi possunt etiam dispensare cum suis ovibus in jejunio, et observatione festorum, ubi non est facilis recursus ad Episcopum. » « Et in his omnibus dicuntur Episcopi dispensare jure ordinario, cum talis facultas eis competat vi proprii officii, cui est perpetuo adnexa. . . . . Et ideo bene possunt eam alicui delegare, ut certum est. » [4] In hac regione facultates plures hujusmodi missionariis, vi indulti apostolici, solent communicari: sed nec hi, nec episcopi ipsi possunt generali quadam ratione tollere obligationem servandi universalem Ecclesiæ legem.

50. Sunt inter theologos qui Episcopis generatim vindicent potestatem dispensandi in omni lege ecclesiastica, quam Pontifex sibi relaxandam expresse non reservarit, eo præcipue nitentes textu: « Quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. » [5] Animadvertunt etiam Episcoporum jurisdictionem, a Deo profectam, liberam manere, quamdiu vinculum quoddam ei a superiore auctoritate injectum non fuerit. Nobis post Suaresium, S. Alphonsum et Benedictum XVI. [6] contraria arridet sententia; quamvis enim id de censuris non reservatis constet

(1) Vide Suares. de leg. l. vi. c. xiv.
(2) S. Alph. l. i. n. 190.
(3) L. vi. de leg. c. xv. n. 4.
(4) S. Alphonsus, l. i. n. 190.
(5) Cap. Nuper. de sent. excomm.
(6) De Syn. l. vii. c. 30.

ex laudato textu, et communi consuetudine, non ita liquet universe de legibus cæteris ecclesiasticis, quæ a suprema Ecclesiæ auctoritate profectæ, inferiorum præsulum potestatem (sive a Deo recta, sive per Pontificem, jurisdictio in eos derivetur), limite quodam coercent. Hinc ne quidem Archiepiscopus potest dispensare, ut plures sacri Ordines eidem eodem die conferantur, « cum illi hujusmodi dispensatio a canone minime sit permissa. » [1]

51. Si dubium sit utrum casus indigeat dispensatione, poterit Episcopus dispensare, vel declarare legem non obstare, « cum in tali dubio bene possit etiam prælatus inferior dispensare sine concessione legislatoris. » Imo « sive dubium sit positivum, sive negativum, potest subditus uti sua libertate. » Ita S. Alphonsus. [2]

52. « Circa potestatem autem delegatam dispensandi, notandum, quod quisque habens potestatem ordinariam, potest eam delegare : et tunc si delegatio est per modum commissionis pro certo casu, expirat morte concedentis, si res sit adhuc integra; si vero per modum gratiæ, tunc non expirat; *ex regul.* 16 *juris. in* 6.... Delegatus autem nequit subdelegare nisi sit delegatus a principe, sive a Papa, ut *ex cap. fin.* § *i. de offic. et pot. deleg.* vel nisi sit ab inferiore ordinario delegatus ad universitatem causarum, ex *Leg. i.* § *an ab eo ff. quis*, *et a quo* Aut nisi concessa sit facultas subdelegandi. » [3]

53. Facultas delegata dispensandi latam excipit explicationem si *gratiæ* instar fuerit concessa ad plurimos casus; secus si *commissionis* ad specialem casum formam præseferat. « Ipsa vero dispensatio cum sit odiosa, semper stricte sumenda est, nisi dispensatio sit debita, vel sit ex motu proprio principis, vel sit inserta in corpore juris, vel tandem nisi concedatur communitati, vel ad bonum commune. [4] Habens potestatem generalem dispensandi potest etiam secum dispensare directe et immediate » ait Busembaum, « quia (adjungit S. Alphonsus), est jurisdictio pure voluntaria, quæ etiam erga seipsum exerceri potest. Hinc bene sibi dispensare potest in votis, juramentis, jejunio, etc. » [5] Sed id intelligendum, gravis si adsit causa, ob quam dispensationem alteri concedendam judicaret.

54. Ad dispensandum æqua aliqua ratio exigitur, pro rei de qua agitur natura, quum potestas omnis data sit « in ædificationem, et non in destructionem. » [6] Valet tamen dispensatio a legislatore etiam absque causa concessa : ex ipsius quippe arbitrio tota vis legis pendet. Peccati merito arguitur, qui potestate ita abutitur in publicam perniciem et aliorum offensionem; quamvis si hæc mala non sint secutura, gravis delicti vix reus videtur qui aliquando temere dispensat. [7] Qui utitur dispensatione absque causa concessa, culpæ arguendus erit quoties ipse impulerit precibus importunis Superiorem ad dispensandum, vel aliis fit offensioni et damno, suo exemplo : secus gravis culpæ reus non videtur. Si delegatus temere dispenset, nulla urgente causa, lex adhuc suam vim retinet; nec enim potestas ei delegata censetur nisi æqua ex causa exercenda. Cæterum gravis admodum non semper exigenda est ratio; sed quæ pro rei natura sufficere videtur, sive sit petentis necessitas, vel utilitas, vel merita quæ in communem utilitatem cedere videantur. Quæ in Curia Romana conceduntur

(1) Cap. Dilectus, de temp. ord.
(2) L. i. n. 192. (3) Ibidem, n. 193.
(4) Ibidem, n. 195.
(5) L. i. n. 183.
(6) 2. Cor. xiii. 10. Vide Suares. de legibus, l. vi. c. xviii. 4. (7) S. Alph. l. i. n. 178.

dispensationes sine causa, non omnem excludunt rationem, sed quæ rei veluti inhæreat et gravis sit, quamvis aliunde plerumque accedat, nempe Ecclesiæ pax, cui student principes dispensatione ad matrimonium impetrata, vel eleemosyna in pia opera impendenda. Si gravissima urgeret ratio, publica scilicet utilitas, vel petentis dispensationem salus, peccaret Superior ea deneganda. Non ideo tamen licebit contra legem agere, nisi iis in rerum adjunctis in quibus legis obligatio desinit. Hinc si Episcopus deneget dispensationem a lege jejunii ei cui ob afflictam valetudinem medicus jejunium nocere existimat, poterit ipse jejunii legem, quæ tunc desinit obligare, solvere; et « si Episcopus injuste neget dispensationem publicationum ante matrimonium, potest, urgente gravi causa, contrahi sine eis. » [1] Sed si etiam injuste neget solvere impedimentum dirimens, non ideo valebit contractus eo haud sublato attentatus.

55. Dispensatio nulla est si fuerit *obreptitia* vel *subreptitia*, scilicet si falsum aliquid malitiose exponatur, vel verum taceatur, quod exponi stylus Curiæ reique natura postulat: « Nos igitur, » inquit Innocentius III., inter eos, qui per fraudem vel malitiam, et illos qui per simplicitatem vel ignorantiam literas a nobis impetrant, hujusmodi credimus discretionem adhibendam; ut hi qui priori modo falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in suæ perversitatis pœnam, nullum ex illis literis commodum consequantur. — Inter alios autem, qui posteriori modo literas impetrant, duximus distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa: nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuisset tacita, vel expressa, nos nihilominus saltem in forma communi literas dedissemus, delegatus non sequens formam in literis ipsis appositam, secundum ordinem juris in causa procedat. Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, literæ fuerint impetratæ, qua tacita vel expressa nos nullas prorsus literas dedissemus, a delegato non est aliquatenus procedendum. » [2] Quotiescumque igitur causa *principalis* dispensandi tempore porrectarum precum non subsistit, nulla erit dispensatio: secus si causa tantum moveat ad facilius dispensandum. Imo si causa principalis, quæ, dum preces porrigerentur, subsistebat, ante concessam dispensationem, sive a Superiore, sive a delegato, deficiat, non valet dispensatio; conceditur quippe « quatenus si ita est. » Sed si concessa jam dispensatione, antequam quis ea utatur, causa cesset, controvertitur utrum ea adhuc valeat. Sententia affirmans satis probabilis videtur, oblato scilicet legis vinculo, eo ligari quis nequit amplius, et « factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari. » [3]

56. Cessat dispensatio, si postea deficiat conditio, sub qua, tacite saltem intellecta, fuit concessa: v. g. si quis ob afflictam valetudinem obtinuerit dispensationem a lege jejunii, vel ab officio recitando, restaurata valetudine tenebitur jejunare, et officium recitare. Sed si ob vehementes carnis quos patiebatur stimulos, petierit quis et obtinuerit dispensationem a voto castitatis ad matrimonium contrahendum, poterit illud inire, etiamsi jam non eadem tentatione agitetur: nam conditio non adnectitur dispensationi.

57. Cessare potest dispensatio *per*

(1) S. Alph. l. i. n. 179.
(2) C. *Super literis*, de Rescriptis.
(3) Reg. 73. Juris in 6.

revocationem dispensantis, cui licet ob justam causam eam rescindere : non valet tamen inferioris prælati revocatio, nisi æqua ei suffragetur ratio; nec enim dispensandi vel revocandi facultas ei a legislatore concredita censetur, nisi juste exercenda.

58. Morte dispensantis non cessant pleræque dispensationes, nam « concessio (quam, cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) non expirat, etiam re integra per obitum concedentis. » [1] Cæterum si Superior dispensaverit *ad suum arbitrium*, vel *donec ei placuerit*, morte illius expirat dispensatio : secus si dispensatio concessa fuerit *ad arbitrium Sedis Apostolicæ*, vel *Episcopi;* hæc enim, mortuo Pontifice, vel Episcopo, perdurat. In rebus quæ ad judicia pertinent « mandatum, re integra, domini morte finitur, » [2] adeo ut si dispensatio concessa fuerit ad ordinem consuetum judiciorum omittendum, et delegatus facultate sibi data non cœperit uti ante concedentis obitum, nullum inde commodum derivare sibi poterit : sed si jam initium quoddam judicii posuerit, poterit rem ad finem prosequi, etiam dispensante mortuo.

59. Renunciatione dispensationis potest quis ejus beneficio spoliari, adeo ut postea non liceat ipsi aliquid inde utilitatis sibi vindicare. Nequit tamen aliquis cum alterius damno, vel communitatis, cujus est membrum, dispensationi renuntiare. Antequam renunciatio a superiore acceptata fuerit, absoluta non est, ideoque potest quis dispensatione uti. Licet etiam ea uti, etsi quis ei renuntiasse quodammodo visus sit, dummodo id fiat nullius juribus læsis. Hinc qui dispensatus ab officio diurno illud recitaverit, potest postea dispensationis beneficio frui.

60. Cessante fine adæquato legis, universaliter cessat ipsa lex, uti omnes fatentur; sed si cesset legis finis in speciali tantum casu, non ideo desinet tota vis legis, juxta plures theologos, aliis contradicentibus. Id nobis certissimum videtur neminem sibi temere persuadere debere legis finem quoad se non existere, quum cæteros plerosque afficiat : facile enim quisque sibi hallucinatur cum animæ detrimento, aliorumque offensione.

CAPUT VII.

DE PRIVILEGIIS.

61. PRIVILEGIUM ab Innocentio III. definitur « lex privata aliquid specialiter indulgens. » Eo autem nomine præsertim intelliguntur beneficia, et immunitates singulis, vel cœtibus quibusdam, concessæ. Sic privilegium est clericorum ut habeantur inviolati, adeo ut eos percutiens anathemate irretiatur : et ut sint immunes foro civili, ubi vigent canones, qui tamen vix alicubi vim plenam nunc obtinent. [3]

62. Privilegium *reale* dicitur, quando rei vel officio adnectitur, et proinde ad eos qui rem vel officium assequuntur transit. Sic privilegium est reale altaris cujusdam, quod indulgentia plenaria applicabilis defunctis a celebrante in eo impetretur. *Personale* dicitur, si personæ cuidam ob sua merita, vel dotes, similemve aliam rationem concessum fuerit, ita ut ad alios non transeat : « Privilegium personale personam sequitur, et extinguitur cum persona. » [4] Pallium concessum Episcopo Massiliensi hodierno Mazenod personale privilegium est. *Gratiosum* habetur privilegium, quod ex mera benignitate concedentis datur gratuito, nullo merito exigente,

(1) C. xxxvi. *de præbendis* in 6.
(2) Lege xv. Codice, *Mandati*.
(3) Lehrbuch des Kirchenrechts von Ferdinand Walter, § 105. (4) Reg. vii. Juris in 6.

nulloque imposito onere. « Si privilegium est mere gratuitum, revocari potest valide etiam sine justa causa : quamvis hoc non excusatur saltem a culpa veniali, si scandalum absit. »[1] « Si vero cum privilegio translatum fuisset dominium alicujus rei in privilegiatum, illud revocari nequit nec licite nec valide, nisi ob causam urgentissimam boni communis, vel gravis delicti, vel ob illas causas, ob quas revocari potest quælibet donatio. » « Sed si privilegium est *remuneratorium*, vel ob justitiam, vel ob gratitudinem, semper requiritur justa causa, ut valide revocetur. Et si insuper est *onerosum*, ut exempli causa concessum ob pretium acceptum, vel ob aliquod onus privilegiato impositum, tunc ut revocetur (ultra justam causam) requiritur compensatio. »[2]

63. Privilegium *favorabile* reputatur, si ita uni faveat ut aliis non afferat incommodum : v. g. ut quis carnibus vesci possit in Quadragesima. De eo illud axioma celebratur : « beneficium principis late explicandum est. »[3] Omnia privilegia realia amplam patiuntur interpretationem : quum enim rebus inhæreant, habentur veluti inserta in corpus Juris. « Ea etiam quæ sunt concessa alicui ordini, conventui, communitati, aut ad aliam piam causam, omnia sunt interpretanda non modo late, sed etiam latissime, etiamsi adversentur juri communi, vel alicui tertio, quemadmodum communissime affirmant doctores. . . . Privilegia enim communitatibus concessa præsumuntur omnia esse remuneratoria servitiorum præstitorum, et ideo omnia habentur tamquam favorabilia, *ex l. sicut persona*, ff. *de Relig.* »[4]

64. *Odiosum* dicitur privilegium, si juri communi, aut statutis et consuetudinibus deroget, vel in aliorum cedat detrimentum : v. g. si cui concedatur plura simul retinere beneficia, vel vacantia conferre. Hæc stricte sunt intelligenda, nam « odia sunt restringenda. » Privilegium plerumque *ad instantiam partis* concessum habetur; quod si *motu proprio* et *ex certa scientia* concedatur, inter favores semper recensetur, qui amplissime sunt accipiendi, etsi res sit alteri nociva, juxta illud legis civilis : « Beneficium imperatoris, quod a divina scilicet ejus indulgentia proficiscitur, quam plenissime interpretari debemus. »[5]

65. Nemo tenetur uti privilegio « cum liberum sit unicuique suo juri renunciare. »[6] Si tamen privilegium non personam sed cœtum respiciat, nequit aliquis ei cum ordinis seu cœtus detrimento renunciare. Hinc clericus fori privilegio (ubi viget) se abdicare nequit, etiam interposito juramento : « cum non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potius toti collegio ecclesiastico sit publice indultum : cui privatorum pactio derogare non potest. »[7] Sic etiam Episcopi et regulares nequeunt, cum suæ dignitatis, vel ordinis, detrimento, suis renuntiare privilegiis.[8] Si privilegium tollat impedimentum præcepto servando, debet quis eo uti : v. g. : Tenetur confessarius privilegio absolvendi a reservatis uti, post auditam confessionem, si pœnitens sit rite dispositus; quum alioquin gravis inferretur ei injuria.

66. Privilegia *localia* extra territorium non valent : *personalia* vero circumferuntur, si a suprema auctoritate

(1) S. Alph. l. i. app. 2. de priv. xv. (2) Ibidem.
(3) Cap. Olim. de verbor. signif. et leg. ult. de const. princip.
(4) S. Alphons. loco supra cit. n. viii.
(5) Reg. juris ult. ff. *de constit.*
(6) Cap. 6. *de privilegiis.*
(7) Cap. xii. Si diligenti, de foro compet.
(8) Vide S. Alph. app. II. *de privileg.*, c. i. n. iii.

fuerint concessa; imo si ab inferiori præsule ob specialem conditionem personæ data sint, ex æquitate quadam vim obtinent. [1] Qui in bulla *Cruciata* Hispanis conceditur lacticiniorum et carnium in Quadragesima usus, eleemosyna quadam in pios usus accepta, locale dicitur a Suaresio privilegium, quod extra ditionem Hispaniensem non valet; [2] quod ex verbis bullæ liquet.

67. Privilegium cessat lapsu temporis, quando certus terminus in indulto fuerit constitutus: et etiam cessatione causæ finalis, propter quam concessum erat, si ea, tamquam conditione, nitatur: [3] secus si concessio fuerit absoluta, uti opinio valde probabilis est. [4] Amittitur per usum contrarium, vel non usum temporis spatio ad præscriptionem requisito, si privilegium aliis sit detrimento: quapropter Templariis sibi vindicantibus immunitatem a decimis cuidam monasterio solvendis, jussit Innocentius III. eos ad solvendum cogendos, si constaret, examine instituto, eos per quadraginta annos proxime elapsos absque lite solvisse: « cum enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas solverint, eis renuntiasse tacite præsumuntur. » [5] Si autem privilegium aliorum jura non lædat, non amittitur per usum contrarium. Hinc cui breve recitare Officium concessum est, potest illud dicere, etsi per plurimos annos longius Officium, privilegii haud solicitus, recitaverit. Abusus privilegii justam præbet Superiori causam illud auferendi, quia « privigelium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. » [6] Cæterum *ipso facto* privilegium non cessat, nisi Superior indulto ita statuerit.

68. Revocari possunt privilegia vel expresse, vel tacite. Expressa habetur revocatio, si apponatur legi novæ clausula: « non obstantibus quibuscumque privilegiis, » vel « non obstante tali privilegio. » Tacita fit privilegiorum revocatio, quando lex fertur universalis iis adversa. Quod si Superior privilegia antea concessa ignorare videatur, utpote quæ a decessore suo privato cuidam data fuerint, nec in corpus Juris inserta, ea revocata non censentur, nisi specialis apposita sit clausula, qua rescindantur. Specialis ejusmodi clausula etiam requiritur ad rescindenda privilegia jam in corpore Juris recensita, vel Regularium ordinibus concessa, vel quæ Concilii generalis nituntur auctoritate; vel quæ ex indulti verbis specialem exigunt mentionem; vel quæ speciem contractus præseferunt, ob merita quæ compensant, vel onus quod inducunt. Sed si lex revocatoria lata declaretur *ex certa scientia*, *motu proprio*, et *ex plenitudine potestatis*, revocatum censetur omne privilegium, exceptis onerosis, aut quæ jus tertii spectant.

69. Communicantur privilegia inter Ordines Mendicantes, adeo ut quæ uni fuerint concessa, cæteris data intelligantur, tum circa loca, tum circa personas, festivitates, et indulgentias. Hujusmodi privilegiis fruuntur conversi, et novitii; sicut et religiosi ad Episcopatum assumpti, « dummodo non agatur de rebus, quibus Episcopi si utantur, aliquod religioni præjudicium proveniret, ut esset habitatio in monasterio, datio suffragii, etc. » [7] Moniales et monachi etiam communione privilegiorum inter se invicem fruuntur, ideoque quæ ordini alicui conceduntur privilegia favorabilia, sunt omnium ordinum viris fœminisque communia: quæ autem sunt odiosa, vel contraria propriis statutis, non communicantur.

(1) Suarez de leg. l. viii. c. xxvi. n. 15. (2) Ibid. (3) C. Leg. *Quoties*, de prec.Imperat. offerendis. (4) S. Alph. app. ii. *de priv.* n. 11. (5) Cap. xv. de privil. (6) C.*Ubi*.dist.lxxiv. (7) S.Alph. l. i. app. II n.

PARS II.

DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

CAPUT I.

DE MISSA AUDIENDA.

1. Inter leges ecclesiasticas quæ omnes adstringunt fideles, sex præsertim recensentur, quæ præcepta Ecclesiæ dici consueverunt.

I. Sacrum Missæ officium dominicis festisque reverenter audito.
II. Peccata tua singulis saltem annis confitere.
III. Sacram Eucharistiam saltem semel in anno, circa festum Paschæ, sumito.
IV. Dies jejunii et abstinentiæ servato.
V. Decimas pastoribus dato, vel alia ad sustentationem subsidia.
VI. Matrimonium contra Ecclesiæ vetitum noli celebrare.

2. Ut præcipua fidei mysteria colantur, et in fidelium memoriam revocentur, dies quidam ab ipsis rei christianæ exordiis sacri habiti sunt, iisque celebrandis dicati. Sic dies Natalis Christi Domini, et dies Resurrectionis ab antiquissimo tempore celebrari consuevere. Equidem sapientissimam et sanctissimam consuetudinem hanc æstimabit, quicumque secum reputaverit quam opportuna sit ad hominum in Deum provocandos affectus, et ad ipsa recolenda mysteria. Alii etiam statuti sunt dies quibus Sanctorum virtutes commemorarentur, ut Dei gratia in eorum triumphis laudaretur, et fideles ad eos imitandos excitarentur: quod de Martyribus olim factum, deinceps ad alios virtutibus insignes extensum est.

3. Præsens hujus regionis disciplina, in plerisque provinciis, octo tantum per annum dies, præter dominicas, ex præcepto, seu lege, servandos injungit; scilicet diem Natalem Domini, qui vigesima quinta die Decembris celebratur; ejus Circumcisionem, quæ commemoratur die prima Januarii; ejus manifestationem gentibus, quæ dici solet Epiphania die sexta Januarii; Annuntiationem Virginis die vigesima quinta Martii; et post Resurrectionem, quæ die dominica celebratur, Ascensionem in cœlum; decimo die post Pentecosten, quo Spiritus sancti in Apostolos illapsus commemoratur, Corporis Domini mysterium, sanctissimi scilicet Sacramenti; Assumptionem Virginis die decima quinta Augusti; et Sanctorum omnium triumphum, qui die prima Novembris celebratur.[1] In

(1) Hooker consuetudinem festa servandi, quam Anglicani retinuerunt, contra Puritanos vindicat: « For as much as we know that Christ hath not only been manifested great in himself, but great in other his Saints also, the days of whose departure out of the world are to the Church of

Luisiana et aliis statibus meridionalibus quatuor tantum festa celebrantur, nempe Dies Natalis Domini et Ascensionis, Assumptio B. M. V. et Festum Omnium Sanctorum.

4. Festi hi dies ea prorsus ratione, qua dies dominica, servandi sunt, Sacrificio scilicet adstando, et ab operibus servilibus se abstinendo: alioquin peccatum admittitur lethale; damnata quippe est propositio hæc: « Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus. »[1] Sed facile occurrunt in hac regione causæ ob quas excusentur, qui ea districte non servant.

5. Dies Christi natalis a Romanis die 25 Decembris jam tempore S. Chrysostomi celebrari consuevit;[2] quem morem adoptarunt Græci, qui die Epiphaniæ Nativitatem Domini antea celebraverunt. Circumcisio Domini Nostri Jesu Christi a quarto sæculo exeunte speciali festivitate commemorata est, quæ in codice antiquo Sacramentorum Romanæ Ecclesiæ refertur. Epiphania apud Orientales et Occidentales semper fuit celebris, a tertio saltem sæculo. Annuntiationis diei mentio occurrit in Synodo Trullana anno 692; in ea scilicet, utpote festa, licuit Sacrificium offerre; quod Græci non offerebant plerumque per Quadragesimam, nisi sabbatis et diebus dominicis: sed de ejus origine non constat, quum de ea, tamquam festo solemni jam noto, loquatur Synodus. Pascha Resurrectionis ab Apostolorum tempore fuit celebratum: octava die deponebantur a neophytis vestes albæ, unde occasio orta est eam dicendi Dominicam in Albis: habet etiam festum hoc octavam hebdomadarum: non enim nisi post octo hebdomadas desinit tempus Paschale. De Ascensionis Domini festa die loquitur S. Augustinus,[3] quæ ad Apostolicam ætatem haud inverosimiliter refertur. Pentecostes dies celebris semper extitit; consuevit enim, ab ipsa Apostolorum ætate, Spiritus sancti illapsus eo die celebrari, quo et olim lex in monte Sinai tradita est. Festum Trinitatis speciale anno 1405, sub Benedicto XIII. ubique obtinuit, quum jam ab anno 1334, a Joanne XXII. prima Dominica post Pentecosten ei adsignaretur, variis antea de eo consuetudinibus. Festum Corporis Christi ab Urbano IV. anno 1264, servandum ubique statutum est, postquam per annos octodecim Leodii celebratum erat: et paulatim processio consuetudine introducta est. Assumptio Virginis a sæculo saltem octavo celebrari consuevit, vel probabilius a sexto.[4] Festum Omnium Sanctorum originem desumpsit ex dicato templo Romæ dicto Pantheon, quod in cultum veri Dei, anno 687, transtulit Bonifacius IV., reliquiis Martyrum ibi depositis. Gregorius III. deinceps festum fecit toti Ecclesiæ commune, et Gregorius IV. diem 1 Novembris ei celebrando statuit. Festo-

Christ, as the birth and coronation days of kings or emperors: therefore, especial choice being made of the very flower of all occasions in this kind, there are annual selected times to meditate of Christ glorified in them which had the honor to suffer for his sake, before they had age and ability to know him: glorified in them which knowing him as Stephen had the sight of that before death, whereinto so acceptable death did lead; glorified in those sages of the east, that came from far to adore him and were conducted by strange light: glorified in the second Elias of the world, sent before him to prepare his way: glorified in every of those Apostles, whom it pleased him to use as founders of his kingdom here; glorified in the angels as in Michael; glorified in all those happy souls that are already possessed of heaven. » *Eccl. Polity*, l. v. n. 70.

(1) 52 inter prop. damn. ab Innoc. XI.

(2) Serm. de Christi Nativ. Vide et Aug. ep. liv. et lv.

(3) Serm. cclxxi. alias cxviii. et cxix.

(4) Bened. XIV. de Festis, cap. 8. n. 29.

rum dierum celebrandorum utilitates laudant Oxonienses, [1] vetustiorum, qui Puritanis restiterunt, prementes vestigia.

6. Præceptum Missam audiendi diebus dominicis et præcipuis festis antiquissimum est, et ex perpetua consuetudine et sensu omnium fidelium innotescit. Moralis et humana præsentia requiritur ut huic præcepto satisfiat : nec enim Ecclesia exigere censenda est, ut quis adstet, nisi in Dei obsequium et cultum. Cæterum nullæ speciales præscribuntur adstantibus preces recitandæ. Nil igitur officit, juxta plerorumque theologorum sententiam, si quis Officium divi num, vel pœnitentiam a confessario injunctam, vel alias quascumque preces recitet, Sacro adstans ; nam in Dei cultum diriguntur, nec quid habent præcepto adversum. Ea tamen præ cæteris commendanda sunt devotionis exercitia quæ ad ipsum Sacrificium referuntur. Qui inserviunt Missæ, præceptum implent, etsi speciali sibi injuncto officio præcipue vacent, vel paululum recedant a templo, thus aliudve necessarium allaturi. Pulsantes organum, et musici, si ad Missam simul attendant, satisfaciunt præcepto.

7. Integra Missa ex præcepto audienda est : quapropter peccat, saltem venialiter, qui aliquam ejus partem audire negligit : gravis autem est culpa notabilem partem omittere. Quæ pars notabilis habenda sit, disputant theologi. Satis communis est sententia gravem esse culpam omittere initium Missæ usque ad Epistolam inclusive : videtur enim pars notabilis Liturgiæ ; sed si quis ab Offertorio adstet, non auderemus eum gravis arguere culpæ. Quæ post communionem recitantur omittere, gravis culpa non habetur, etsi quis etiam omiserit audire quæ Epistolam præcedunt : abesse autem dum fit consecratio, et dum communio a celebrante sumitur, habetur grave : sed in controversia ponitur, utrum grave sit alterutram tantum omittere. Si quis absque culpa abfuerit, usque dum inceperit canon, videtur obligatus ad reliquam partem Missæ audiendam, quum essentiam Sacrificii complectatur. Sed si advenerit peracta jam consecratione, probabilius videtur ad reliqua audienda haud teneri : in ea enim plurimi essentiam Sacrificii constituunt. Cæterum quum communio sacerdotis ad consummationem pertineat, alii contendunt eum debere ei adstare.

8. Instar unius Missa est audienda, nec « satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immo quatuor simul a diversis celebrantibus audit ; » jure enim meritoque Innocentius XI. eam propositionem confixit. [2] In dubio vertitur utrum satisfaciat qui duas partes a duobus sacerdotibus successive audit : v. g., a canone usque ad finem, et deinceps ab initio usque ad canonem. Plurimi insignes doctores affirmant, aliis negantibus. S. Alphonsus censet affirmantem sententiam esse probabilem, si consecratio et communio in eadem Missa sint ; secus si quis audierit partem Liturgiæ quæ sequitur consecrationem ab uno sacerdote recitatam, et alteram

(1) Pulchre Pusey morem antiquum Ecclesiæ, qui idem manet, exponit : « Each Lord's day they rose with Him, and thus, « day unto day uttered speech, and night unto night showed knowledge ; » and as the year flowed on, the Festivals of our Lord did not simply commemorate (in modern phrase) « events which took place 1800 years ago, » but showed Him to their purified hearts, as even then coming into the world, born, suffering, dying, rising, ascending ; they longed for His coming, they suffered in His Passion ; they rose with Him from the tomb ; they followed His ascension ; they awaited his return to judge the quick and dead, and to receive them to His kingdom. » *Tract.* N° 67, *on Baptism*, p. 141. (2) Prop. liii.

ab initio usque ad consecrationem inclusive ab altero : unitas enim Sacrificii consecrationem et communionem in eadem Missa exigit.

9. Somno qui indulget dum Missa celebratur , humana et morali præsentia non adest : satisfacere autem censendus est ille qui somno veluti vexatus , quantum potest , Missæ audiendæ dat operam.

10. Qui in templo adest, vel extra templi portam, quin valeat sacerdotem celebrantem videre ob interjectam columnam, parietem , vel altare, satisfacit præcepto, si ex populi actionibus, pulsationibus tintinnabuli, vel voce sacerdotis , possit aliquatenus percipere quæ aguntur, ipseque sit populo adsistenti quodammodo conjunctus.

11. Controvertitur inter theologos de attentione requisita ad audiendam Missam. De Lugo cum aliis tenet Ecclesiam attentionem animi ad Sacrum , orationemque non exigere, quia de internis actibus legem ferre nequit; quamvis vehementer cupiat fideles magna cum animi devotione adesse. Alii plurimi censent Ecclesiæ potestatem ad internos actus *indirecte* pertingere, eamque non tantum præcipere ut exterior servetur reverentia, sed ut animo ad divina elevato, spiritu et veritate Deum colamus. Hæc sententia communior et probabilior a S. Alphonso vocatur; [1] illa vero probabili ratione et gravium doctorum auctoritate non caret : quapropter concionatores et confessarii cautius loqui debent, ne laqueum animabus injiciant, dum eas incertæ legis vinculo adstringunt.

12. Qui tempore Missæ in templo confitetur, non videtur pluribus theologis Missæ audiendæ satisfacere præcepto, quia non potest etiam exterius attendere : sunt tamen haud parvi nominis theologi qui censent piam hanc actionem posse ad Dei cultum, qui in Missa præcipue peragitur, referri. Horum sententiam probabilem dicere non audet S. Alphonsus.[2] Cæterum si facilis occasio non sit futura confitendi famulis aliisve juste impeditis, nullus eis erit movendus scrupulus ob confessionem dum Sacro adstant peractam.

13. Confabulatio per magnam Missæ partem continuata obstat attentioni etiam externæ, ideoque præcepti observantiæ. Levis autem erit culpa paululum confabulari.

14. De loco in quo audienda est Missa vix aliquid occurrit dicendum. Constat quidem iis in regionibus in quibus ecclesiastica disciplina viget, in ecclesiis, non autem in privatis oratoriis, eam audiendam, nisi privilegio quis fuerit donatus. His autem in provinciis satisfacit præcepto, qui Missam quolibet in loco reverenter audit : sed facultas celebrandi in loco decenti ad loca ab ecclesiis distantia ex decreto XXIII Baltimorensis I. Concilii restringitur.

15. Ab audienda Missa excusat quævis causa gravis, scilicet notabile aliquod incommodum, aut damnum in bonis animæ, vel corporis proprii, vel proximi. Ita communiter theologi, teste S. Alphonso. Qui habet privilegium celebrandi in altari portatili, debet eo uti in die dominica, festave, si alias Missam ipse audire nequeat : dummodo tamen possit reverenter tantum munus obire, iis in rerum adjunctis in quibus eum versari contigerit. Cæterum si inter acatholicos solus versetur in itinere, non tenetur ad celebrandum; quum vix possit debita Sacrificio reverentia servari.

16. Qui in mari, vel carcere versan-

(1) L. iii. n. 313.

(2) Ibidem, n. 311.

tur, excusari ab audiendo Sacro, si sacerdos qui celebret non adsit, nemo non videt. Infirmos etiam excusari, qui exeundo ad Missam audiendam grave damnum valetudini timent, apud omnes constat. In dubio autem sequi poterunt confessarii, vel medici, vel prudentis et pii viri judicium. Senes etiam facile excusantur sæviente hieme, et glacie solo coacto : est enim manifestum lapsus periculum, et ossis fracturæ.

17. Excusantur ii qui necessario manere domi debent ad ejus custodiam ; sed si plures sint ejusdem familiæ, debent inter se convenire, ut per vices custodiam servent. Famuli possunt excusari si rarius ad Missam audiendam accedant, heris copiam ecclesiam adeundi sibi servantibus : cæterum curare debent ut aliquando saltem eam audiant, ne sensus pietatis omnino evanescat, et si Missæ audiendæ copia eis penitus denegetur, quamprimum alium dominum quærere oportet. Matres quæ parvulos, sine periculo, vel vitæ, vel morum, domi relinquere nequeunt, eosque ad ecclesiam adductos perturbationem astantibus facturos timent, excusantur, si domi manserint.

18. Gravis aliorum offensio ex Missa audita oritura, potest aliquando excusationis locum obtinere : præstat enim opus bonum aliquando omittere, quam aliis, gravi etiam cum sui incommodo, præbere peccandi occasionem. Sic excusatur uxor, quæ ex accessu ad ecclesiam zelotypi mariti vehementes suspiciones timet : et famulus, qui indignationem nimiam domini veretur, præsertim si ministerium cui domi vacare debet, sit quodammodo necessarium.

19. Quæ distantia ab ecclesia excuset a præcepto Missæ audiendæ servando certa aliqua norma statui non potest : nam personæ, temporis, locorumque adjuncta sunt attendenda. Fœminæ, aliique valetudinis haud firmæ, facilius cæteris excusantur : sed plerique qui tribus millibus passuum ab Ecclesia distant, excusati habentur, si iter pedibus sit faciendum. Qui equo vel curru vehuntur, haud semper excusantur, etsi decem milliaribus distent : iter enim hujusmodi negotiorum suorum causa quotidie fere conficiunt : sed plerumque sex aut septem milliaria excusationi sunt fœminis, pueris, vel aliis qui longiori itineri non assueverunt. Qui rure degunt, et sacerdotis copia semel in mense fruuntur, in ecclesia quæ iis sit instar parochialis, non videntur teneri ad iter alio faciendum in diebus festis vel dominicis in quibus abest. Omnes autem qui remotius ab ecclesiis habitant, debent saltem nonnumquam in anno, vel sæpius per vitam, Ecclesiam aliquam adire, ut Sacrificio Deum colant : et interim pietatis exercitiis suis in ædibus vacare.

20. Consuetudo alicubi habet ut viduæ aliquamdiu tempore luctus per octo dies, et mulieres post partum per sex hebdomadas non exeant Quamvis damnandæ non sint quæ eam sequuntur ubi viget, cavendum tamen ne tempus protrahatur. Puellæ quæ rubore ne suffundantur, dum proclamationes matrimonii in Ecclesia fiunt, absunt, haud facile excusantur : vix enim rubor ille gravis incommodi nomen meretur. Disputant theologi utrum puella debeat omittere Sacrum, ne juveni, a quo novit se perdite amatam, præbeat concupiscentiæ occasionem. Si bis terve omittendo speret libidinem juvenis domandam, videtur teneri ad abstinendum ab accessu ad ecclesiam, quum charitatis præceptum, quo alienam ruinam præcavere debemus, præcepto de audienda Missa dignitate sua præcellat. Cæterum diutina hæc non debet esse excusatio : sibi enim juvenis casum suum imputet. Ipsa tamen puella sibi

ut consulat, poterit diutius abesse, si ruinam timeat ex juvenis insidiis, nam necessitas periculum vitandi præcepto Missæ audiendæ prævalet.[1]

21. Qui vestes non habent suo statui convenientes, excusantur aliquando: debent tamen, si sit facultas, tempus opportunum quærere, diluculo ecclesiam adeundo. Pudor ex delicti indiciis ortus etiam excusat eam quæ, fama adhuc integra, crimen proderet palam adstando Missæ; quamvis enim in causa culpanda sit, jam ea est conditione quæ efficit ut nequeat præcepto satisfacere.

22. Lucri permagni amissio esset excusatio legitima, præsertim ei qui vix posset eo carere. Sic qui muneris amittendi discrimini se objicerent Ecclesia adeunda, ut Missæ adstarent die festo, excusantur. Minus autem dispendium pauperes excusat. Cæterum non excusantur caupones qui die dominica Missam negligunt ut adeuntes cauponam excipiant, lucrum magnum inde percepturi; nam id fit cum religionis detrimento, et magna omnium offensione.

23. Affectus erga parentes et propinquos demonstrandi causa excusari videntur, qui aliquando se conferunt ad loca in quibus nulla futura sit eis Missam audiendi facultas. Cæterum non sæpe, nec leviter, nec per tempus diuturnum id faciendum est.

24. Qui valetudinis causa, vel legitimæ animi recreationis per aliquot æstatis hebdomadas alio se conferunt, prout plurimorum est mos, excusantur a violato præcepto, etsi copia Missæ audiendæ eis iter agentibus defutura sit: otium quippe illud et animi levamen aliquando necessarium, et persæpe utile est: nec coguntur perpetuo in loco in quo est copia Sacri consistere.

25. Est alicubi mos rure ut vicini, præsertim acatholici, alios invisant mane diei dominicæ, totum diem cum iis mansuri: quo pacto catholici ab audiendo Sacro detinentur. Id autem quæritur, utrum excusentur qui domi manent, ne comitati et amicitiæ deesse videantur. Si sit facultas ecclesiam adeundi, et redeundi ad hospitii jura præstanda, liquet Missam audiendam a plerisque, quamvis aliquis domi possit manere comitatis causa: sed vix censemus omnes posse unquam domi manere, præsertim si consulto advenerint hospites, non semel, iterumve, sed sæpius. Id magis dicendum de catholicis invisentibus alios, quorum præsentia obstare non debet præcepto Ecclesiæ adimplendo. Cæterum non damnamus eum, qui, ad vitandam gravem aliorum offensionem, aliquando domi cum hospitibus manet.

CAPUT II.

DE CONFESSIONE ANNUA.

26. Divinum est confitendi præceptum, quod ne negligeretur jussit Concilium Lateranense IV. ut « omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno confiteatur proprio sacerdoti. »[2] Pœna quæ intentatur, gravissima sane est: « alioquin et vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, et moriens Christiana careat sepultura. » Præceptum hoc obligat omnes qui peccati lethalis conscii sunt, quod ante usum rationis admitti nequit. Septennium plerumque censetur ætas in qua obligare incipit. Cæterum qui nullius peccati gravis sibi conscius est, non videtur præcepto teneri, quum latum sit ad divi-

(1) Vide S. Alphons. l. ii. n. 51.

(2) Cap. xxi.

nam legem, quæ peccati lethalis reos respicit, executioni demandandam.[1] Id certum videtur, satisfacere Ecclesiæ menti, qui nullius gravis peccati quum sibi sit conscius, se confessario coram sistit, illud declaraturus. Proprius sacerdos, ex mente patrum Lateranensium, videtur parochus esse; qui tamen poterat, juxta illorum temporum disciplinam, sacerdotes alios sibi in audiendis confessionibus adsciscere. Jam vero ea facultate parochis sublata, proprius habendus est sacerdos, seu parochus, seu alius ab Episcopo ad excipiendas confessiones deputatus: ideoque impletur præceptum cuilibet sacerdoti rite probato confitendo. Confessio annua quum injungatur ut præcepto divino satisfiat, ille procul dubio muneri imposito deest, qui facit confessionem voluntarie nullam, prout constat ex damnata ab Alexandro VII. contraria alicujus sententia: « Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ. »[2] Quomodo confessio facienda sit ut valeat, alibi, ubi de Sacramento Pœnitentiæ agendum erit, explicabitur. Interim animadvertemus omnia peccata gravia quorum veniam antea quisque consecutus non est, esse declaranda animo vere pœnitenti, et ad Dei et Ecclesiæ mandata perficienda parato.

27. Intra annum confessio est facienda: fert autem fidelium mos, quem probavit Concilium Tridentinum, ut fiat tempore quadragesimali.[3] Qui annum elabi sivit, confessione haud peracta, tenetur quantocyus confiteri: tempus enim præscribitur ad urgendam divini præcepti impletionem, non ad obligationem terminandam: quod colligere est ex verbis illis: *saltem semel in anno.* Qui prævidet se impeditum iri ne confiteatur, nisi præsentem arripiat occasionem, tenetur ad confitendum statim, licet anni finis non appropinquet: præceptum enim obligat anno inchoato. Sic qui in loco degunt ab Ecclesia dissito, et omni sacri ministerii subsidio plerumque carent, debent confiteri peccata, sacerdote eos invisente, si prævideant per reliquam anni partem non fore illis confessarii copiam. Annus solet a multis computari a tempore quod paschali præcepto implendo destinatur, ad sequentis anni tempus item paschale.

28. Parentes qui non curant ut filii huic satisfaciant præcepto, graviter sunt culpandi; præsertim quum hoc munere in tenera ætate neglecto, difficile deinceps ad bonam frugem redigantur. Igitur septennes ad confitendum mittendi sunt, et deinceps quotannis saltem: quod si dum adolescunt, renuunt, precibus et suasionibus præsertim sunt adducendi; sed peccant plerumque patres qui suo exemplo filiis non præeunt. Qui confitentur, etiam pueri, absolvendi sunt; nam ideo confessio annua injungitur, ut animæ saluti consulatur: quod si de animi pœnitentia dubitetur, confessarii studium in eo ponendum est, ut ad doloris sensum et detestationem peccatorum excitentur ad absolutionis beneficium percipiendum. Puero de quo adhuc dubitatur utrum satis no-

(1) Vide utriusque sententiæ rationes apud D. Thomam in 4 dist. 17, quæst. 3, art. 1, quæst. 3, ad 3. (2) 14 prop. inter damnatas 14 Sept. 1665.

(3) Sanctam hanc consuetudinem retinere frustra voluerunt Anglicani, divina lege confitendi peccata denegata. « Our first Reformers contented themselves to procure from Edward the sixth in the first of his reign certain injunctions..... Order was given by the same injunctions, that the same persons should in Confessions in Lent examine every person that came to confession to them, whether they could recite the articles of their faith, the Pater noster, and the ten Commandments in English. » Injunction 9. *See the Collection of Articles, Injunctions, etc*, by Bp. Sparrow.

verit peccati malitiam, et de eo doleat, absolutionem sub conditione posse aliquando impertiri censet S. Alphonsus, ob vitam incertam, ne salute periclitetur. [1] Constat a puero non esse exigendam notitiam adeo explicitam fidei mysteriorum, quamvis præcipua aliquo pacto agnoscere et tenere debeat. Ab eo etiam non sunt expectanda indicia valde manifesta doloris; sed sufficit si confessario monente quantopere Deus oderit puniatque peccatum, videatur ex animo illud rejicere, et nolle in posterum patrare.

29. Qui neglexerunt confiteri infra annum, sequenti anno bis confiteri non tenentur : nam peccata utriusque anni unica confessione rite peracta remittuntur ; quod si initio anni confessi sint, nullo peccato lethali gravati, in quod deinceps incidunt, tenet S. Alphonsus cum aliis, eos ad confessionis præceptum servandum debere iterum confiteri, « cum respectu præsentis anni non satisfaciat, qui non confitetur mortalia istius anni. » [2]

30. A præcepto implendo excusari videntur aliquando quibus non est copia sacerdotis probi : quamvis enim potestas non pendeat a moribus, et fideles non debeant vitam sacerdotum curiosius scrutari, vix tamen censendi sunt ligati ad peccata sua detegenda ei cujus vitia patent, nisi gravissima urgeat necessitas. Cæterum levis quæcumque parochi culpa, vel mores acerbi vel agrestes, non debent obstare quominus annuam saltem confessionem faciant fideles, quamvis aliqui excusari possint ob maximam quam experiuntur difficultatem in eo adeundo, dummodo brevi sit eis sacerdotis alterius copia futura. Utitur tamen jure suo qui parochum suum, etiam improbum, adit ad legem ecclesiæ adimplendam.

CAPUT III.

DE COMMUNIONE PASCHALI.

31. Præcepto confitendi aliud Eucharistiam recipiendi adnexum est : « suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisi forte, de proprii sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum : alioquin et vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, et moriens christiana careat sepultura. » [3] Quamvis utrumque præceptum conjungatur, communiter tamen tenent theologi citius obligari quemque ad confitendum, quam ad suscipiendam Eucharistiam, quum hujus Sacramenti dignitas majorem animi præparationem, et pleniorem doctrinæ notitiam postulet. A decennio ad quatuordecim annorum ætatem plerique censent tempus prima vice accedendi ad Eucharistiam variari posse, pro puerorum indole et pietate.[4] Quod si puer vita periclitetur, sacra Eucharistia refici poterit, si capax sit confessionis, et aliquam Eucharistiæ habeat notitiam, cum sensu pietatis. [5] Peccant autem parentes qui pueros suos ad Eucharistiam suscipiendam, quum primum licuerit cum fructu accedere, parare negligunt. Culpandi etiam sunt animarum rectores qui studium necessarium haud ponunt in pueris tenera ætate ad eam disponendis ; qui tanto carentes munere, magno discrimini in vitia labendi objiciuntur.

32. Paschæ tempus Eucharistiæ suscipiendæ adsignatum est, ut victimæ

(1) L. vi. n. 432. (2) L. vi. n. 669.

(3) Conc. gen. Lat. iv. Cap. *Omnis*, de pœnit. et remiss.

(4) Antoine, Tract. de Euch. c. ii. qu. I. resp. 2.

(5) Ibid. Vide et Bened. XIV. de Synodo. l. vii. c. ix.

pro nobis oblatæ ipso quo immolata est tempore participes fieremus, resurrectionis ejus futuri consortes. Quod ad muneris hujus impletionem attinet, quindenos dies a Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis complectitur, ex Eugenii IV. declaratione, [1] et Ecclesiæ usu et sensu. Concessit porro Sedes Apostolica, rogantibus patribus primi Concilii provincialis Baltimorensis, ut fideles intra provincias Fœderatas præceptum hoc implere possint a Dominica prima Quadragesimæ ad Trinitatis festum.

33. Quum confessio proprio sacerdoti facienda injungeretur, Eucharistia ab eodem suscipienda intelligitur; et quidem ex consuetudine Ecclesiæ in propria parochia. S. Congregatio Cardinalium idcirco, anno 1682, declaravit sæculares non satisfacere præcepto ecclesiastico, per communionem factam in ecclesiis regularium. At vero quum nullæ apud nos parœciæ in plerisque diœcesibus agnoscantur, præceptum impletum censetur, ubicumque quis Eucharistiam susceperit: sed ubi parœciæ institutæ sunt, in iis communio paschalis recipienda est.

34. De consilio confessarii ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab Eucharistiæ perceptione abstinere quis poterit, quin præcepti violati reus habeatur: quod dicendum videtur etiam de eo qui sua culpa confiteri neglexit donec temporis finis immineret; quamvis enim ob moram illam, qua se objecit discrimini, graviter arguendus sit, utitur tamen legis concessione, dum communionem, ex consilio confessarii, differt. Cæterum si neglexerit accedere tempore a confessario definito, reus violati præcepti plane habendus erit. Illa legis concessio suffragatur in hac regione, licet tempus amplissimum præcepto satisfaciendo omnibus detur: nam temporis extensio, ob communem necessitatem facta, non derogat gratiæ, quam lex permittit singulis tribui.

35. *Reverenter* sumenda est Eucharistia, ratione quæ in tanti Sacramenti honorem et in suscipientis utilitatem cedat, ideoque animo a peccati gravis labe immuni. Damnata idcirco est ab Innocentio XI. propositio: « Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem. » [2] Qui tantum admisit crimen ut corpus Domini indigne manducaret, paschali muneri satisfaciendi specie, debet quantocyus et plangere culpam, et animo rite probato et expurgato, divinum Sacramentum suscipere.

36. Paschalis communio facienda est intra tempus vel lege communi vel speciali indulto definitum, etiam ab eo qui paulo antea Eucharistiam suscepit: nam tempori alligatum est præceptum. Qui neglexit communicare per id temporis, tenetur postea, saltem ante anni finem, ad Eucharistiam suscipiendam; non enim ita alligatum est præceptum tempori ut eo finiatur, quum latum sit præcipue ut divinum præceptum de ea aliquando suscipienda impleatur. Imo Suarez, Azor, Reginaldus et alii censent novum admitti peccatum, si moræ nectantur in præcepto implendo. Qui prævidet se non posse intra tempus paschale communicare, illud debet, si possit, antevertere, ut præcepto semel in anno communicandi, quod cum confessionis præcepto conjunctum videtur, satisfaciat.

CAPUT IV.

DE JEJUNIO ET ABSTINENTIA.

37. Jejunium præscribitur lege totius Ecclesiæ singulis Quadragesimæ die-

(1) Bulla, *Fide digna*.

(2) Prop. 55. inter damnatas 2 Martii, 1679.

bus, dominicis exceptis; in feriis quarta, sexta, et sabbato, quater in anno, seu quatuor temporibus; et in vigiliis Omnium Sanctorum, Natalis Domini, Epiphaniæ, et Pentecostes. Jejunatur etiam plerisque in his diœcesibus feria sexta singulis hebdomadibus Adventus. Jejunium etiam vehementer commendandum est fidelibus harum provinciarum sabbato ante dominicam in qua dies festus SS. Petri et Pauli solemniter apud nos celebratur, scilicet in quam ipse dies festus inciderit, vel quæ fuerit intra Octavam : ita enim jussit S. Congregatio, quum obligatio jejunandi vigilia festi ipsius auferretur, rogantibus Episcopis Concilii quarti Baltimorensis. Abstinentia a carnibus absque jejunio præscribitur singulis feriis sextis per totum annum, excepta ea in qua contigerit festum Natalis Domini, in qua ex consuetudine antiqua, Honorio III. probante, propter festi excellentiam carnibus uti possunt fideles.[1] Quæ alias servatur sabbati abstinentia, ex Sedis Apostolicæ indulgentia, apud nos, sicut jam in nonnullis aliis locis, ad annos viginti relaxata est. Concessit Pius IX, ad preces Episcopi Buffalensis, ut milites et nautæ Americani ab abstinentiæ lege eximerentur universim, sex diebus exceptis, nempe Feria quarta Cinerum, tribus ultimis hebdomadis sanctæ diebus, et in vigilia Assumptionis B. M.V. et Natalis Domini. Id intelligendum de iis qui actu inserviunt in castris, navibus præsidiis, non autem qui ex venia absunt. Familiæ cum iis communi victu utentes eo gaudent privilegio, non item quæ procul degunt.

38. Abstinentiæ nomen strictius hic sumitur; quum alias virtutem indicet qua in cibis comedendis appetitum regimus. Virtutis hujus utilitates plurimis commendat S. Thomas : « Delectationes ciborum natæ sunt abstrahere hominem a bono rationis, tum propter earum magnitudinem, tum etiam propter necessitatem ciborum, quibus homo indiget ad vitæ conservationem, quam maxime homo desiderat.»[2] « Per abstinentiam corpus castigatur, non solum contra illecebras luxuriæ, sed etiam contra illecebras gulæ : quia dum homo abstinet, magis redditur fortis ad impugnationes gulæ vincendas, quæ tanto fortiores sunt, quanto magis homo eis cedit. »[3] Jejunium ad hanc virtutem pertinet, quod singularibus laudibus effert : « Assumitur enim jejunium principaliter ad tria. Primo quidem ad concupiscentias carnis reprimendas. Unde Apostolus dicit, « in jejuniis, in castitate, » quia per jejunia castitas conservatur. Ut enim Hieronymus dicit : « Sine Cerere et Baccho friget Venus; » id est, per abstinentiam cibi et potus tepescit luxuria. Secundo, assumitur ad hoc, quod mens liberius elevetur ad sublimia contemplanda : unde dicitur Danielis X. quod post jejunium trium hebdomadarum revelationem accepit a Deo. Tertio ad satisfaciendum pro peccatis : unde dicitur Joel. II. : « Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et fletu, et planctu. » Et hoc est quod Augustinus dicit in quodam sermone de oratione et jejunio : « Jejunium purgat animam, mentem sublevat, propriam carnem spiritui subjicit, cor facit contritum, et humiliatum, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis verum lumen accendit. »[4]

(1) Brev. gest. Rom. Pont.
(2) 2. 2. qu. cxlvi. *Resp.*
(3) Ibidem, *ad secundum.*
(4) Ibidem, clxvii. art. i. *Resp.* Non minus vehementer Taylor : « Fasting is an act of many virtues : it is an elicit and proper act of temperance, and of repentance, and of humiliation, and of mortification of the flesh with its affections

Etiam Baconus scribit : « Christiana fides ipsa (quamvis a cæremoniarum nube libera et serena) usum tamen retinet jejuniorum, abstinentiarum, et aliarum rerum quæ ad corporis macerationem et humiliationem spectant, tamquam rerum non mere ritualium, sed etiam fructuosarum. »[1]

39. Abstinentiæ dies vulgo dicitur ille in quo carnibus vesci non licet,[2] quamvis refectionibus nullus lege definiatur limes : jejunium vero fit, dum unica per diem datur refectio. Abstinentia jejunio includitur, adeo ut non liceat diebus jejunii carnibus vesci, vel jusculo e carnibus expresso, vel re alia quæ substantiam carnium contineat. Ova et lacticinia diebus Quadragesimæ ex generali Ecclesiæ consuetudine prohibentur : damnata est enim propositio : « Non est evidens quod consuetudo non comedendi ova et lacticinia in Quadragesima obliget. »[3] Attamen in Fœderatis provinciis comeduntur, Episcopis indulgentibus ex facultate sibi concessa ab Apostolica Sede. Larido in cibis coquendis diebus esurialibus etiam in serotina refectione uti licet in hac regione, ex consuetudine Episcopis probata, et speciali olim indulto. Consueverunt etiam Episcopi indulgere, ut carnibus utantur fideles semel in die quibusdam diebus ferialibus Quadragesimæ, sæpius diebus dominicis, sed jejunandi lex manet, etiam abstinendi a carnibus obligatione sublata.[4]

40. Pisces cum carnibus non sunt miscendi in diebus jejunii vel in Dominicis Quadragesimæ quando facta fuerit facultas carnibus vescendi.[5] Nequidem pisces sale siccati, ad condimentum carnium ; v. g., alecia, vel testacea marina, adhibendi sunt.[6] Si tamen contigerit dispensari ab abstinentia die quæ non sit jejunii, extra Quadragesimam v. g., die quolibet Veneris, licebit carnes cum piscibus miscere.[7]

41. Jejunium si quis absque causa fregerit, plures sumendo refectiones, peccati mortalis reus est : violat quippe districtam Ecclesiæ legem.[8] Damnavit

and lusts : it is an imperate and instrumental act ministering to prayer, and is called a service of God. So the good old prophetess served God night and day in fasting and prayer ; and that which serves God, and ministers so much to Religion, and exercises so many graces, and was practised by the faithful in both Testaments, and was part of the Religion of both Jews and Gentiles, and was the great solemnity and publication of repentance, and part of a natural Religion, and an endearment of the divine mercy and piety ; that which was always accounted an instrument of impetration or a prevailing prayer ; which Christ recommended and presupposed, and adorned with a cautionary precept, and taught the manner of its observation, and to which he made promises, and told the world that his Heavenly Father will reward it; certainly this can be no less than a duty of the Evangelical or Christian Religion, » *Ductor Dubitantium*, l. ii. c. iii. p. 419.

(1) De Augmentis scientiarum l. iv. c. i. p. 77. vol. iii.

(2) Hooker, inter ritus legesque Ecclesiæ Anglicanæ recenset : « enjoining abstinence at certain times from some kinds of meat. » *Eccl. Polity*, l. iii. n. 5.

(3) Prop. xxxii.

(4) Bulla quæ dicitur Cruciatæ non dispensat ad carnes manducandas diebus jejunii, nisi ex utriusque medici consilio : sed facultatem facit ova et lacticinia comedendi ad arbitrium. Jejunandi lex manet, cum vetito permiscendi epula. Clerus tum sæcularis tum regularis nequit dispensatione carnes manducandi uti, nisi ad annum sexagesimum ætatis quis pervenerit. Quod autem solvatur eleemosyna parva a comparantibus bullam, fit mulctæ instar et commutationis, ut minus sint proni homines ad expetendum indultum, et ut opere alio pio compensent vulnus disciplinæ illatum. Cæterum dolendum has conditiones jam plerumque negligi, cum magna disciplinæ jactura. Vide Tract. de S. Cruciatæ Bulla in fine Medullæ Busembaum, et Bullas ipsas.

(5) Ex decl. Bened. XIV. die 10 Junii 1745. et S. Pœn. 8 Jan. 1834.

(6) Vide resp. S. Pœnit. 8 Jan. et 16 Jan. 1834.

(7) Resp. S. Pœnit. 15 Feb. 1834.

(8) Recitat Jeremias Taylor verba hæc Chrysostomi : « Adveniente tempore jejunii, etiamsi

idcirco Alexander VII. propositionem : « Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subjicere præcepto. »[1] Quod si quis, vel forte, vel consulto, in die jejunii duas sumpserit refectiones, alias sumere non erit gravis culpa, quum amplius nequeat præceptum servare. Ita Binsfeld,[2] aliis contradicentibus.

42. Refectio unica, quæ die jejunii permittitur, post solis occasum olim sumebatur in Quadragesima, et hora nona, seu tribus circiter post meridiem horis, cæteris anni temporibus; a sæculo XIV. circa meridiem sumitur. Tempus hoc prandendi notabiliter prævenire, puta per duas aut tres horas, gravis nonnullis videtur culpa, aliis levem eam habentibus, quum substantia jejunii servetur, quoties unica in die sumitur refectio. A levi culpa eximit quævis æqua causa : v. g. iter inchoandum. Si prandium interrumpi contingat, licet illud postea finire, quum unica habeatur refectio. Interruptio autem prudenti arbitrio æstimanda est, habita adjunctorum ratione. Post plures horas ad prandium redire non licet, si jam se satis quis refecerit, nec enim, tanto intercedente intervallo, eadem refectio haberi potest. Etsi quis a mensa surrexerit animo amplius non comedendi, poterit paulo post redire, vel poma aut cibos leviores comedere. Tempus per quod prandium protrahi potest, nulla certa regula definiri potest; sed prudenter est æstimandum pro more regionum. Ad duas horas illud protrahi theologi nonnulli concedunt.

43. Vinum aliosque liquores sumere in diebus jejunii olim non licuit : progrediente vero tempore adeo mitigata est disciplina, ut potus hujusmodi legibus jejunandi repugnare haud censeatur. Fini tamen quem sibi proponit Ecclesia maxime adversaretur, qui potui nimio indulgeret in fraudem jejunii. Bibenti modicum aliquid cibi simul sumere una aut altera vice, ne potus noceat, theologi permittunt.

44. *Electuaria*, quæ ideo dicuntur quod ex electis rebus, puta ex saccharo, et junipero, aut cedro conficiuntur, « etiamsi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter assumuntur ad nutrimentum, sed ad digestionem ciborum, unde non solvunt jejunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio, nisi forte aliquis in fraudem electuaria in magna quantitate assumat per modum cibi. »[3]

quis millies urgeat, et infinite cruciet, et cogat vinum delibare, aut aliquid aliud quod jejunii lege non est licitum gustare, patiendum potius esse, quam prohibitum tangere nutrimentum. » Addit ipse : « It was accounted a great matter then to break an ecclesiastical fast : and therefore when a law is supported by such an estimate, that law binds heavily; and it will be a great sin to break it, unless there be a great cause to legitimate or excuse it. — Thus also in the foregoing instance of ecclesiastical fasts are those words of St. Basil to be understood saying. « Non minus crimen esse violare jejunium ecclesiasticum, quam militi abjicere scutum in bello, aut stationem deserere. » Ecclesiastical fasts in his time were the cognizance of a Christian, his defence and guard; an therefore not to keep them was as if a soldier did throw away his shield in a day of battle, or desert his station. » *Ductor Dubitantium*, Vol. ii. p. 13. l. iii. c. i. Hooker consentit : « Considering that they which grieve and joy as they ought, cannot possibly otherwise live than as they should, the Church of Christ, the most absolute and perfect school of all virtue, hath by the special direction of God's good Spirit hitherto always inured men from their infancy, partly with days of festival exercise, for the framing of the one affection, and partly with times of a contrary sort, for the perfecting of the other. » *Eccl. Polity*, l. v. n. 72. Jejunandi morem et legem ex professo eo loci defendit.

(1) Prop. 23.

(2) Enchiridion Theol. Pastor. a Petro Binsfeldio, p. iii. de decem præc., p. 544.

(3) S. Thomas, 2. 2æ. qu. cxlvii. art vi. *ad tertium*.

45. Thé, et Caffé potando sumere in diebus jejunii nulla lege vetatur, sed omnino ad libitum permittitur. Chocolatis cyathum etiam semel in die jejunii sumere, unciam scilicet cum dimidio circiter aquæ admixtam, ex consuetudine licet. Qua ratione apud nos paratur, potus plane habet rationem; et instar thé vel caffé sumi potest.

46. Unicæ refectioni consuetudo addidit vespertinam collatiunculam, seu modicam refectionem vespere, quæ nomen sortita est a collatione de rebus spiritualibus, quam olim habebant monachi, dum haustum vini, et fructum, vel legumen aliquod ad vires reficiendas post diei labores sumerent. In regionibus nonnullis in quibus prandium nonnisi pluribus horis post meridiem elapsis sumitur, collatiuncula mane fit: quo more utentes non esse inquietandos ex responso S. Pœnitentiariæ colligitur. [1] De quantitate ciborum et qualitate, piorum hominum usus spectandus est. Octo uncias cibi sumi posse asserit S. Alphonsus, et, ubi consuetudo obtinet, quantitatem duplo majorem in vigilia Natalis Domini. « Quoad qualitatem vero cibi in cœnula sumendi, hodie commune est posse comedi panem, fructus, oleas, herbas, et dulciaria. » [2] Ova autem non permittuntur. Caseus vel butyrus in cœnula non conceditur, juxta generalem Ecclesiæ disciplinam: sed contrarius usus in his provinciis obtinuit. Lac etiam ex necessitate quadam alicubi apud nos sumitur: plurimi enim, rure præsertim, quum caffé vel thé sibi comparare nequeant, alium potum vespere non habent: modicum autem lac cum thé admixtum ubique apud nos usurpatur. Pisces parvos in cœnula comedere, imo duas vel tres uncias piscis majoris, ex consuetudine licere plures asserunt theologi. Qui ob ætatem vel gravem laborem a jejunio eximuntur, possunt iis diebus in quibus carnes ex Episcopi indulto semel edendæ conceduntur, iis pluries vesci, quoties comedunt, juxta S. Pœnitentiariæ quoddam responsum. [3] Qui ob valetudinem, vel aliam quamcumque causam dispensantur, non possunt carnes sæpius in die comedere, nisi specialis ratio occurrat.

47. Qui jejunium violat carnes comedendo, peccat graviter, nisi octavam partem unciæ (quam parvam materiam habent theologi,) tantum comederit. Qui duas integras refectiones sumpserit, gravis peccati reus quoque noscitur. Venialiter autem peccat, qui parvum quid extra prandendi tempus una aut altera vice comederit; vel qui aliquatenus excedat in vespertina collatiuncula. Duas uncias ultra concessas non esse gravem excessum plures dicunt theologi.

48. *Dispensatio* Superioris æqua ex causa concessa excusat a jejunio. Legislator potest quidem absque causa dispensare, quamvis peccet: sed qui ab ipso derivant dispensandi facultatem, ea uti nequeunt nisi justa intercedente causa, quum ea conditione concessa intelligatur. Episcopi in suis diœcesibus pro casibus particularibus dispensare possunt, non vero pro tota diœcesi, quum ipsi nequeant Superioris legem relaxare, nisi eo consentiente; qui jure præsumitur velle, ut occurrentibus quorumdam necessitatibus subveniant, non vero ut omnibus legem relaxent. Ita fert communior et probabilior sententia, teste Benedicto XIV. [4] Parochi suis subditis simili ratione dispensationes concedunt, ex consuetudine. In his provinciis habent Episcopi, ex Summi Pontificis indulto,

(1) 10 Jan. 1834.
(2) S. Alphonsus, l. iii, n. 1026.
(3) 16 Jan. 1834.
(4) In Bulla. *Prodiit jam dudum.*

potestatem « dispensandi, quando expedire videbitur, super esu carnium, ovorum, et lacticiniorum tempore jejuniorum et quadragesimæ ; » qua facultate utuntur edicto generali pro tota diœcesi ob communes fidelium necessitates. Eam solent etiam impertiri missionariis, qui singulis pro causa æqua, non vero omnibus fidelibus suæ curæ commissis, dispensationem possint concedere. De necessitate petendi dispensationem præ oculis habenda est S. Thomæ doctrina : « Si causa est evidens, per seipsum licite potest homo statuti observantiam præterire, præsertim consuetudine interveniente, vel si non possit de facili recursus ad Superiorem haberi. Si vero causa sit dubia, debet aliquis ad Superiorem recurrere, qui habet potestatem in talibus dispensandi. » [1]

49. *Impotentia*, sive *physica*, sive *moralis*, a jejunio excusat. Sic excusantur infirmi, quibus jejunium grave damnum allaturum verosimile est. Item qui experientia norunt se grave nocumentum ex jejunio derivare. « Ideo etiam excusantur, qui laborant febri tertiana, vel quartana, vel qui ab ea immediate convaluerunt. Item debiles qui una vice alimentum sufficiens non possunt sumere. . . . Item prægnantes et lactantes, quibus aliquando permittunt etiam carnes, si puer sit infirmus, aut ei immineat periculum infirmitatis, vel si mater sit debilis. . . Imo prægnantes peccarent, si pluries jejunarent; secus si unum vel alterum jejunium aliqua mulier robusta ferre vellet. » Ita S. Alphonsus. [2] Item « excusari videntur illi, qui frustatim eleemosynas mendicant, qui non possunt simul habere quod eis ad victum sufficiat. » [3]

50. Impotentia moralis etiam excusat. « Hinc I. non tenentur jejunare ii, quibus jejunium affert gravem capitis dolorem. 2. Excusantur ii, qui jejunando non possunt noctu calefieri, vel per notabile tempus somnum capere. » [4] Nec pluribus videntur obligati ad prandium differendum, collatiuncula mane sumpta, quum id absque incommodo haud levi vix fiat. 3. Excusantur « milites, sive sint in castris, sive in hospitiis, tum quia ipsi magnos labores perferunt, tum quia statis horis non possunt comedere, nec congruum habent cibum pro jejunio. 4. Excusantur uxores, quæ alias jejunando magnam paterentur indignationem a viris. . . modo jejunium a viro non prohibeatur in contemptum religionis, vel præcepti Ecclesiæ. Excusantur viri, si jejunando non possent uxoribus debitum reddere. . . . Non autem excusantur conjuges a jejunio, si cum illo debitum petere non possint. Tamburini tamen probabiliter excusat conjugem advertentem in altero, nisi petat, periculum incontinentiæ, vel gravem suspicionem concipere quod ipse adulteratus fuerit, vel aliam diligat. » [5] Excusantur universe adolescentes usque ad annum vigesimum primum completum. Excusantur senes qui annum sexagesimum compleverunt, uti fert sententia satis recepta; indigent enim frequentiori cibo. Idem dicunt nonnulli de mulieribus quinquagenariis.

51. *Labor* gravis a jejunio excusat : attamen ob nimiam latitudinem Alexander VII. damnavit propositionem : « Omnes officiales, qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio. » [6] Animadvertit S. Alphonsus : « Omnes artes, quæ exer-

(1) 2. 2æ. qu. cxlvii. art. iv. (2) L. iii. n. 1035.
(3) D.Thomas, 2. 2. qu. cxlvii. art. iv. *ad quart.*
(4) S. Alphons. l. iii. n. 1034. (5) Ibidem.
(6) Prop. 30.

ceri non possunt nisi cum ingenti corporis agitatione, a jejunio excusant, eo quod in eis multi spiritus consumuntur. »[1] Excusantur idcirco « fossores, agricolæ, lapicidæ, figuli, textores, lanarii, fullones, bajuli, aurigæ, nautæ remigantes, fabri lignarii, ferrarii, et murarii. » « Excusantur cursores, sutores qui calceos conficiunt, non vero qui coria scindunt. . . . Item furnarii, pistores, coqui plures dapes et multis personis præparantes, si fere per diem laborent . . . secus, si pauca fercula parent . . . typographi prelum versantes, non vero typos componentes . . . famuli, qui vehementer tota die incumbunt majoribus laboribus; non vero ancillæ lanam aut linum nentes, aut similia levia domus servitia exhibentes . . . secantes lapides . . . percursantes urbem ad vendendas merces. »[2] Cæterum, post Tamburini, bene advertit S. Alphonsus omnes hos « non excusari a jejunio, nisi laborent saltem per majorem diei partem, non vero si per duas vel tres horas. » Barbitonsores, sartores, pictores, et scribæ, communiter non excusantur. Neque horologiarii, nisi qui magnis horologiis construendis occupantur. « Alii absolute excusant molitores, argentarios, et sculptores, » sed S. Alphonsus censet considerandum esse, utrum labor cui vacant gravis sit, vel ab ipsis jejunantibus possit perfici absque gravi incommodo.

52. Si artifices sint divites, et opera differri queant, consultius est ea differre, ut servetur jejunium: communis tamen est sententia, ut ait S. Alphonsus, eos præcepto non obligari ad dilationem, quum reipublicæ intersit opus progredi.

53. Si aliqui sint adeo robusti, ut operando jejunare queant, plures dicunt eos ad jejunium teneri: quod alii negant, eo quod lex respiciat quæ plerumque contingunt. Cæterum vix reperietur qui gravem laborem jejunus possit absque detrimento ferre.

54. Qui uno aut altero die vacant, habentur a jejunii lege immunes, quum labor præcedens exigat virium refectionem, præsertim ut labori novo idonei evadant. Tenentur autem ad jejunandum, si manifestum sit eos absque incommodo jejunium peragere posse.

55. Qui laborem gravem assumunt, nulla urgente causa, sed jejunium ut evitent, in fraudem legis agunt, et peccati sunt rei. Imo si absque causa, etsi haud animo legem evadendi, labori vacent, adeo ut jejunare nequeant, non sunt peccato immunes. « Si peregrinatio et operis labor commode differri possit aut diminui, absque detrimento corporalis salutis et exterioris status qui requiritur ad conservationem corporalis, vel spiritualis vitæ, non sunt propter hoc Ecclesiæ jejunia prætermittenda. [3]

56. Iter facientes pedestres plerique excusant a jejunii obligatione, si spatium quindecim milliarium eodem die conficiant, et iter commode differre haud potuerint. « Si tamen via esset tam ardua, aut tempus tam asperum, aut si itinerans esset adeo debilis, vel itineri non assuetus, ut non posset jejunare sine magna difficultate; ob has causas aliquando posset eum excusare a jejunio iter etiam sex milliarium, vel minus. »[4] Excusantur etiam eadem de causa plaustra ducentes: imo et litterarum latores, vel alii qui per totum diem circumcursant urbem negotiorum causa.

57. De equitantibus damnata est ab

(1) S. Alph. l. iii. n. 1041.
(2) Ibidem.
(3) 2. 2. qu. cxlvii. art. iv. ad tertium.
(4) S. Alphonsus, l. vi. n. 1047.

Alexandro VII. propositio : « Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant. »[1] « Cæterum, » ait S. Alphonsus, « communiter doctores excusant qui sic itinerantur per plures dies . . . Bene autem advertit Viva, quod hujusmodi itinerantes non excusantur, si constet eos sine magno incommodo posse jejunare. Præterea recte dicunt . . . posse aliquando excusare iter etiam unius diei, si agendum esset cum magna defatigatione, ut evenit cursoribus; vel si equitans sit debilis, aut tempus sit asperum, vel iter arduum, aut extraordinarium. » Qui publicis curribus vehuntur per totum diem, ac totam fere noctem, etiam in via ferrea, excusantur a jejunio, quum frequentiori cibo ad defatigationem sustinendam egeant : imo videntur excusari si per majorem diei partem iter sic agant. Ab abstinentia etiam excusantur, si ciborum esurialium copia non sit.

58. *Pietas* excusat a jejunio eos qui æqua ex causa pia aggrediuntur opera, quæ jejunantes vix possunt perficere absque gravi incommodo : « quia, » ut ait S. Thomas, « non videtur fuisse intentio Ecclesiæ statuentis jejunia, ut per hoc impediret alias pias, et magis necessarias causas. »[2] « Hinc 1. excusantur qui pluribus infirmis cum magno labore inserviunt in hospitalibus aut monasteriis. » 2. « Excusantur concionatores, qui prædicant quotidie sive frequenter in Quadragesima, »[3] non item qui semel vel bis in hebdomada. Qui ter vel quater in hebdomada concionantur, a jejunio per totam hebdomadam aliquando excusari possunt, quando scilicet ex corporis agitatione vehementi, et mentis studio, jejunium nequeunt perferre. « Excusantur lectores scientiarum qui magno studio et labore indigent. »[4] Scholastici etiam qui per quinque horas utilibus studiis vacant, immunes a jejunio a nonnemine habentur. Nonnulli dicunt magistros Grammaticæ, qui per quatuor horas docent, non teneri jejunare plusquam tribus diebus in hebdomada. « Excusantur advocati, qui cum jejunio non possent satisfacere suis clientibus propter studium quo indigent, »[5] vel corporis agitationem dum causas agunt. Confessarii per octo horas excipientes confessiones, excusantur si jejunantes nequeant id muneris explere. Cæterum prædicti omnes lectores, scholastici, etc., tantum excusati habendi sunt, quando constat eos non posse jejunare, et sua obire munia. In dubio præsumptio stat pro lege, quum ipsorum labor plerumque non sit gravis.

59. Excusantur ii qui in potestate patris-familias sunt, uxor scilicet, filii, famulique, si vescantur cibis ipsi permissis, quoties nequeat vel nolit epulum esuriale iis parare.[6] Quod si pater-familias acatholicus sit, vel catholicam profiteatur religionem, quin de servando jejunio curet, non ideo excusabuntur qui in ejus sunt potestate, nisi cibos esuriales nequeant habere : alia enim est ratio illius qui ob æquam causam ex Ecclesiæ indulgentia carnibus utitur, cujus privilegium cæteris communicatur absque auctoritatis ecclesiasticæ injuria, alia illius qui, hanc nihili faciens, exemplo suo et gratia suos a lege servanda avertere quærit. Constat autem dispensationem alicui concessam, qui pater-familias non sit, v. g., uni ex filiis, non esse rationem, cur cæteri a servanda lege

(1) Prop. 31. (2) 2. 2æ. qu. 147. ad 3.
(3) S. Alphons. l. iii. 1041.
(4) Ibidem. (5) Ibidem.
(6) S. Pœnit. die 16. Jan. 1834.

solvantur.[1] Mancipia plerumque excusantur a lege abstinentiæ; vix enim aliud præter carnem porcinam et frumentum indicum iis ad vitam sustentandam præbetur. Heri non teneantur ad pisces, vel ova iis comparanda, quando plurima sunt, et durioribus laboribus occupata : nam impensæ majores forent, et cibus iis parum idoneus.

60. Hæc pleraque ex S. Alphonso collegimus, quæ ostendunt plurimas esse causas jejunii rigorem relaxandi : quibus si adjiciamus specialia regionum harum adjuncta, facile patebit paucos ad hanc legem, quæ olim tam arcte servabatur, haberi obligatos. Plerique profecto fideles hisce in provinciis vel colendis agris, vel alii gravi labori vacant; præterquam quod cibi esuriales, quibus semel per diem vescens quis satis reficiatur, non facile comparentur, et quæ ex solo Americano nascuntur, succi et nutrimenti plurimum dicantur haud continere. Ideo missionariis cavendum est, ne occasionem peccandi aliquibus ex errore præbeant, veteri disciplinæ arctius inhærendo; quamvis commendare sæpe oporteat fidelibus pœnitentiæ studium, et accuratam legis jejunii observantiam, quatenus pro sua valetudine et laboribus poterunt. Abstinentiæ obligatio tutius inculcatur, quamvis et ea relaxanda sit, quoties fideles in iis rerum adjunctis versentur, in quibus vix eam servare possint : præstat enim facultate dispensandi uti, quam eos manifesto discrimini violandi legem objicere. Cæterum etiam dum confessarius hanc impertitur dispensationem, ex facultate sibi concessa, hortari pœnitentes juvat, ut ea parce omnino utantur.[2] Recens conversis, qui apud suos haud facile habere possunt cibos esuriales, dispensatio prudenter conceditur, ne propinquorum animi nimis exulcerentur, vel peccandi contra præceptum sit occasio : sed plerumque præstat eos ad strictiorem observantiam adducere, ne aliis sit offensioni agendi ratio, legi ecclesiasticæ contraria.

CAPUT V.

DE DECIMIS SOLVENDIS.

61. Quintum quod diximus Ecclesiæ præceptum decimarum respicit solutionem. Partem decimam fructuum terræ et pecudum sacerdotibus dandam Deus ipse per Moysen populo Israelitico præceperat.[3] Illa quidem, quum ad mores non spectet, cum ritibus et legibus Judaicis desiit, jus tamen a Christo Domino sacris ministris concessum est, ut sustentationis subsidia a fidelibus acciperent : « dignus est enim operarius mercede sua. »[4] Apostolus id manifesto tradit : « Numquid non habemus potestatem manducandi, et bibendi? . . . Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, et de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat? Numquid secundum hominem hæc dico? An et lex hæc non dicit? Scriptum est enim in lege Moysi : Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo? An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt quoniam debet in spe; qui arat, arare : et qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si

(1) S. Pœnit. die 16 Jan. 1834.

(2) Satis feliciter dicit Taylor : « This caution is of use in the injunction of fasting days, and external acts of mortification, which are indeed effects of the law of Christ, but the measures of these laws are to be such as consist with the great end of the laws, that is mercy and internal Religion. » *Dactor Dubitantium*, l. ii. c. iii. p. 436.

(3) Lev. xxvii. 30. (4) Luc. x. 7.

nos carnalia vestra metamus? . . . Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: et qui altari deserviunt, cum altari participant? Ita et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. »[1] « Jure Evangelico,» inquit Joannes Devoti, « ad alendos clericos nullæ indictæ sunt decimæ; tantum Christiani jubentur Ecclesiæ ministris præbere necessaria ad vitam honeste ac decenter traducendam. Itaque divini quidem juris est quod iis qui altari ministrant, necessaria vitæ subsidia præbeantur; non item, quod ea de causa detur decima pars fructuum terræ, et hoc quidem modo decimæ ad jus divinum referri non possunt. »[2]

62. Primordiis Ecclesiæ fidelium donis sponte collatis, præsertim iis quæ occasione sacrificii celebrandi afferebantur, sustentabantur sacerdotes: demptis enim iis quæ ad Eucharistiæ confectionem necessaria erant, cætera in eorum usum cedebant; sicut et sacerdotibus Aaronicis pars victimæ plerumque adsignabatur. *Oblationes* idcirco dicebantur quæ in Dei honorem et sacrorum ministrorum sustentationem, occasione sacrificii, dabantur: quarum rationem præclare explicat S. Thomas: « Sacerdos quodammodo constituitur sequester, et medius inter populum et Deum: sicut de Moyse legitur Deut. V. Et ideo ad eum pertinet divina dogmata et Sacramenta exhibere populo. Et iterum ea quæ sunt populi, puta preces et sacrificia et oblationes, per eum Domino debent exhiberi, secundum illud Apostoli ad Hebræos V.: « Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis.» Et ideo oblationes, quæ a populo Deo exhibentur, ad sacerdotes pertinent, non solum ut eas in suos usus convertant, verum etiam ut fideliter eas dispensent: partim quidem expendendo eas in his quæ pertinent ad cultum divinum: partim vero in his quæ pertinent ad proprium victum: quia qui altari deserviunt, cum altari participant, ut dicitur 1 ad Corinthios ix. partim etiam in usus pauperum, qui sunt, quantum fieri potest, de rebus Ecclesiæ sustentandi: quia et Dominus in usum pauperum loculos habebat, ut Hieronymus dicit super Matthæum. »[3]

63. Antiquo huic mori successit decimarum solutio, quam plura injunxerunt Concilia, nono præsertim sæculo: inter cætera Turonense anno 813, et Maguntiacum anno 888. Præceptum hoc divina etiam auctoritate nitebatur, quatenus Christus Dominus jus dedit missis a se discipulis subsidia ad vitam sustentandam accipiendi: præcesserat autem in veteri lege Dei ipsius exemplum jubentis ut decimæ sacerdotibus persolverentur.[4] Audiatur iterum Angelicus Doctor: « Quod enim eis qui divino cultui ministrabant ad salutem populi totius, populus necessaria victus ministraret, ratio naturalis dictat, sicut et his qui communi utilitati invigilant, scilicet principibus, et militibus, et aliis hujusmodi, stipendia victus debentur a populo. »[5] Ætate S. Thomæ non ubique obtinuit lex illa; quapropter eos quorum mores erant diversi, eximit a peccato, laudatque sacros ministros

(1) 1 Cor. ix. 4.

(2) Inst. can. l. ii. tit. xvi. n. ii. Miro studio Hooker laborat ut probet veteribus persuasum esse decimas jure divino deberi: quod ipse tuetur, gravissime in eo hallucinatus. *Antiquities of the Christian Church*, l. v. c. v.

(3) 2. 2. qu. lxxxvi. art. ii. *Resp.*

(4) Rem ex professo tractat Henricus Spelman in opere posthumo: « The larger treatise concerning tythes.»

(5) 2. 2. qu. lxxxvii. art. i. *Resp.*

jure suo nolentes uti, ne obici forent saluti animarum. « Ministri Ecclesiæ majorem curam debent habere spiritualium bonorum in populo promovendorum quam temporalium colligendorum. Et ideo Apostolus noluit uti potestate sibi a Domino tradita, ut scilicet acciperet stipendia victus ab his quibus Evangelium prædicabat, ne daretur aliquod impedimentum Evangelio Christi. Nec tamen peccabant illi qui ei non subveniebant; alioquin Apostolus eos corrigere non omisisset. Et similiter laudabiliter ministri Ecclesiæ decimas Ecclesiæ non requirunt, ubi sine scandalo requiri non possent, propter dissuetudinem, vel propter aliquam aliam causam. Nec tamen sunt in statu damnationis qui non solvunt in locis illis, in quibus Ecclesia non petit : nisi forte propter obstinationem animi, habentes voluntatem non solvendi, etiam si ab eis peterentur. »[1]

64. Jam vero plerisque in locis decimæ sublatæ sunt, et clerus sustentatur vel beneficiorum redditibus, vel pensione annua e fisco, vel fidelium incerta largitate. In his provinciis mos late obtinet ut scamna locentur in Ecclesia, vel vendantur, certa summa annua solvenda, et ex redditibus pensio adsignetur sacerdotibus : unde gravissima incommoda et mala orta esse nemo ignorat. Ad quæ præcavenda in posterum oportet a vendendis scamnis abstinere, ne ementes jus plenum in iis obtineant, quum satis sit ut ea possint occupare dum solemnia Missarum peraguntur, servatis alioquin legibus et regulis. Quæ sponte dant fideles occasione baptismi et matrimonii etiam in sacerdotum sustentationem cedunt, et quæ alio quovis pacto donant. Id autem omnibus persuasum esse debet oportere ut singuli pro sua parte aliquid conferant, ne sustentatione necessaria indigeant sacerdotes: sed quamdiu nulla certa lege onus injungitur et definitur, non audemus peccati mortalis damnare eum qui omittit æquam portionem conferre, quoties non est periculum ne sacerdotes ea de causa indigeant, vel alii fideles nimis graventur. Illi autem qui præ avaritia recusant quid dare, in iis quæ indicavimus adjunctis, videntur graviter rei, et indigni venia sacramentali : violant enim legem Christi Domini de ministrorum Evangelii sustentatione, et se aliosque objiciunt discrimini salutis.

65. Cathedraticum[2] dicitur tributum quod quotannis solvitur Episcopo ab ecclesiis sibi subjectis in honorem cathedræ. Nulla lege definitur quid solvendum sit, sed in synodo diœcesana, clero ipso præeunte, plerumque determinandum est. Concilii plenarii patribus de Episcoporum sustentatione deliberantibus, visum est S. Sedi oportere ut decima pars reddituum singularum ecclesiarum cederet Episcopo ad onera sui muneris ferenda : sed res caruit effectu.

(1) 2. 2. qu. lxxxvii. art. 1. *Ad quintam.*

(2) Scavini Theol. Mor. tract. xi. app. c. iv. Qu. 2. 3.

APPENDIX I.

JURIS ECCLESIASTICI FONTES.

1. Jus canonicum, quod ecclesiasticum, sacrum, et pontificium etiam vocatur, illud est quod ab Ecclesiæ Præsulibus prodiit in fidelium regimen. Constat præcipue Pontificum summorum et Conciliorum decretis, quæ Canones vocantur. In juris canonici corpus relatæ sunt etiam divinæ Scripturæ sententiæ, quæ, quum per se sint fidei morumque regulæ, nullam ab Ecclesiæ Præsulibus mutuantur auctoritatem, sed ab iis proponuntur et promulgantur. Etiam ex operibus Patrum plura desumpta sunt testimonia, et in corpus juris inserta, quæ legum vim obtinent, consuetudine ea firmante, vel Ecclesiæ accedente sanctione. Leges autem civiles, si quandoque in jure canonico adhibeantur, totam suam vim, quoad Ecclesiæ res vel judicia, ab ipsa Ecclesiæ auctoritate obtinent.

2. Antiquissima, quæ nobis innotescit, *Canonum* collectio *Apostolorum* dicta, una cum libris octo *Apostolicarum Constitutionum*, tertio vel quarto Ecclesiæ sæculo censetur prodiisse, ex Orientalium Synodorum decretis præcipue conflata, juxta disciplinam quæ in Oriente per tria priora sæcula viguerat; nonnullis tamen erroribus admixtis. Altera canonum collectio postea edita est, Nicænos, Ancyranos, Neocæsareenses atque Gangrenses complectens Canones, quibus alii deinceps adjecti sunt. Justiniano imperii habenas tenente, Joannes Scholasticus, ex schola scilicet seu ordine advocatorum, deinceps Patriarcha Constantinopolitanus, novam amplioremque collectionem canonum ad Chalcedonense usque Concilium, additis etiam 68 Canonibus ex epistolis S. Basilii, adornavit. Post Trullanam Synodum aucta est illa Græcorum collectio, et pluries postea in lucem emissa, variis emendationibus adhibitis; qua in re Photius, schismatis auctor, plurimam posuit operam. Apud Latinos nulli agniti sunt Conciliorum Canones ante Nicænos; Græcorum tamen codex Latine privato studio redditus est. Duplex memoratur ante Dionysii Exigui tempora ejus versio, *Isidoriana* scilicet, quam postea Isidorus ex vetusta Hispanica collectione vulgavit, et *prisca*, quæ Isidoriana aliquamdiu posterior videtur. Dionysius Exiguus, a monachatu ita forsan appellatus, quinto exeunte sæculo, novam edidit versionem, et collectionem Canonum, Sardensibus et Africanis una cum cæteris editis. Addidit etiam Pontificum epistolas decretales quas in Romano archivo reperit, a Siricio usque ad Anastasium II. Accesserunt Dionysianæ versioni aliæ posteriorum Pontificum epistolæ, unde *Hadriana collectio* vocata est, quum Hadrianus I. eam sic auctam Carolo M., octavo exeunte sæculo, tradiderit, tamquam *Codicem Canonum*. Celebrantur etiam collectiones Africanæ, Gallicanæ, Hispanicæ, quæ doctorum virorum ecclesiasticæ disciplinæ studiosorum opera sæpius prodierunt. Celebrior inter Hispanicas S. Isidorum Hispalensem auctorem, vel saltem probatorem, habuisse videtur.

3. Post annum 829 edita est *Isidori Mercatoris*, vel *Peccatoris*, collectio, Moguntiæ, ut videtur. Quis fuerit ejus auctor, quodve ei consilium, in con-

troversia est. [1] Id vero extra omnem dubitationis aleam est positum, plurima falsa cum veris admiscuisse, et ementitis nominibus publicasse, legum, Patrumque verbis sæpius vetustis Pontificibus tributis. Supposititiæ igitur agnoscuntur epistolæ pontificum a Clemente usque ad Sylvestrum; imo cæteræ omnes usque ad Siricium, exceptis S. Damasi ad Paulinum litteris. Isidoriana collectio, quæ nihil præseferebat fidei disciplinæque tunc vigenti admodum adversum, paulatim invaluit in sæculis artis criticæ haud studiosis. Hincmarus Rhemensis eas quidem respuit eo quod in *Codice Canonum* non reperirentur; qua de causa rejectæ sunt etiam ab Episcopis Gallicanis in causa Rothadi Episcopi Suessionensis. Sensim tamen sine sensu in plerisque regionibus adhibitæ sunt, adeo ut sæculo medio XI., Leo IX. eas citaverit.

4. Plures deinceps secutæ sunt collectiones, donec medio sæculo XII. *Gratianus*, monachus Benedictinus, Clusii natus, *Concordiam discordantium Canonum*, quæ nunc vocatur *Decretum* (voce minus propria,) ediderit. « Tota hæc collectio, » inquit Devoti, « conflata est ex locis S. Scripturæ, ex Canonibus quinquaginta Apostolorum, ex Conciliis generalibus ac particularibus, ex decretalibus Summorum Pontificum, ex operibus Patrum, scriptorumque ecclesiasticorum, ex libris Juris civilis Romanorum, Capitularibus regum Francorum, et rescriptis aliquot Imperatorum, denique ex historia ecclesiastica, gestisque summorum Pontificum plerumque desumptis ex Libro Diurno, atque ex Ordine Romano. » [2]

5. « Dividitur [3] autem universa collectio, » pergit Devoti, « in partes tres, quarum prima de personis præsertim agit, continetque *distinctiones* 101, et sub qualibet distinctione plures Canones, qui ita allegantur ex. gr. *Can. Omnes dist.* 1, hoc est Canon qui incipit *Omnes*, dist. 1, vel per numerum Canonis, ex. gr. *Can.* 3, *dist.* 1. Pars altera judicia persequitur, eaque divisa est in *causas*, quæ sunt numero 36; sub unaquaque causa sunt plures *quæstiones*, et sub quæstionibus plures *Canones*. In altera hac parte laudantur *numerus causæ*, et *quæstiones*, præter numerum, vel priora Canonis verba, ex. gr. *Can.* 2. *Caus.* 8. *quæst.* 2. vel *Can. Nemo, Caus.* 11. *quæst.* 3. Extat in hac decreti parte, hoc est in Causa 33. quæstione 3. tractatus *de pœnitentia* in septem distinctiones tributus. Cum indicantur Canones, qui in hoc tractatu referuntur, ne cum Canonibus primæ partis confundantur (eodem enim modo procedunt) additur *de pœnitentia*, et causa nequaquam citatur, ex. gr. *Can. Quem pœnitet, dist.* 1. *de pœnit.* Denique ad res pertinet tertia pars, eaque complectitur *tractatum de consecratione* tributum in *quinque distinctiones*, quarum Canones laudantur hoc modo : *Can. Tabernaculum, dist.* 1. *de consecr. vel Can.* 1. *de consecr. dist.* 1. Additur *de Consecratione*, ut noscatur Canonem ad partem tertiam pertinere. »

6. Quum Gratianus Isidori decretalibus usus sit, plurima supposititia suæ collectioni inseruit, quæ nullam inde derivant auctoritatem; omnia enim quæ ea continentur, eam vim tantummodo habent, quæ eis tribueretur si extra *decretum* vagarentur; hoc scilicet, etsi probante Eugenio III. publice explicatum, et Gregorio XIII. jubente, emendatius editum sit, solemni tamen sanctione pontificia numquam est munitum.

(1) Fuse et docte de ea re disseri Walterius Kirchenrecht. §. 95.

(2) Juris Canonici Instit. l. 1. c. vi.

(3) Ibidem.

7. Post Gratianum prodierunt quinque aliæ collectiones decretorum pontificiorum, quæ, Gregorii IX. jussu, opera S. Raymundi de Pennafort, anno 1234, *in quinque Decretalium libros* sunt distributa. Complectitur autem collectio hæc epistolas decretales Pontificum a S. Gregorio I. usque ad Gregorium IX. et plura alia ex Scriptura, Canonibus Apostolorum, et Conciliorum decretis desumpta. Dividitur in libros juxta ordinem versiculo hoc indicatum.

Judex, Judicium, Clerus, Connubia, Crimen.

« Libri autem, » inquit Devoti, « divisi sunt in plures titulos, quorum singuli plura capita continent; et capita cum longiora sunt, in paragraphos tribuuntur. Ex his quoties aliquid laudandum est, indicantur prima verba capituli, vel numerus, vel utrumque simul, hoc modo ex. gr. *Cap. Venerabilem, de elect Cap. I. de Cleric. conjug. Cap. Tua nos,* 26, *de Sponsal. et matrim.* »

8. *Librum sextum Decretalium*, qui tamen et ipse in quinque libros distribuitur, edidit, decimo quarto ineunte sæculo, Bonifacius VIII. Continet Canones duorum Conciliorum generalium Lugdunensium, et Decretales Pontificum, quæ post Gregorianam collectionem fuerant evulgatæ. [1] Ejus capita cum laudantur, in fine additur *in sexto*, ex. gr. *Cap. Concertationi*, *de appellat. in* 6.

9. *Clementinæ Decretales* in 5 etiam libros dividuntur. Prodierunt Clementis V. jussu, qui suas Constitutiones in Concilio Viennensi editas, corpori juris adjici voluit, quod Joannes XXII. perfecit. Sic solent citari : *Clement. si furiosi*, *de religiosis domibus.*

10. *Extravagantes* dicuntur pontificiæ illæ Constitutiones, quæ, post laudatos Decretalium libros emissæ, extra corpus juris vagari videbantur. Joannis XXII. viginti epistolæ decretales uno libro comprehenduntur. Ita citantur : *Extrav. Cum inter nonnullos Joan. XXII. de verb signif. Extravagantes Communes,* aliorum Pontificum ab Urbano IV. ad Sixtum IV. decreta exhibent in 5 libros distributa. Sic laudantur : *Extrav. Rem non novam*, *de dol. et contumac. inter commun.*

11. *Corpus* igitur *juris* ex Gratiani *Decreto*, *Decretalibus*, *Libro sexto Decretalium*, *Clementinis*, *et Extravagantibus* conflatur. *Jus novum* dicitur, ut ab antiquis collectionibus distinguatur. *Jus* vero *novissimum* ea amplectitur quæ postea sunt edita Pontificum seu Conciliorum decreta : inter quæ Tridentina insignem occupant locum. *Bullas* pontificias, seu decreta sigillo, vel plumbeo, vel aureo, munitas, quæ *consistoriales* dicuntur, quoties in consistorio, ex Cardinalium consilio, expediuntur, in unum collegit, et in 14 tomos distribuit Hieronymus Mainardus, *Bullario magno* edito. *Bullarium* etiam Benedicti XIV. Bullas ejus, in 4 tomos distributas, exhibet. *Regulæ Cancellariæ Apostolicæ*, Joannis XXII. jussu, scripto consignatæ sunt, quæ solent a quolibet Pontifice renovari, et deinceps vim legis obtinere, iis in rebus in quibus per pacta seu *concordata* iis non est derogatum. [2] Quæ adhuc extra corpus juris vagantur Pontificum Constitutiones plenam vim habent, nisi consuetudine fuerit eis derogatum. [3]

12. *Congregationes*, seu cœtus Cardinalium emittere solent declarationes et decreta ex Pontificis auctoritate, eoque plerumque consulto, quæ pro-

(1) Instit. Juris Canonici l. i. c. vi. n. 87.

(2) De regulis his veteres refricavit calumnias Fullerus, quem egregie refutavit Episcopus primus Carolopolitanus, Joannes England.

(3) C. Si Romanorum. Dist. xix. Vide S. Alphonsum l. i. n. 104.

inde vim plenam obtinet in singulis casibus de quibus agitur. Utrum autem vim legis universalis habeant controvertitur, quamvis dubitari nequeat ea magni esse momenti. Constat vim legis iis tribuendam, si Pontifex specialiter jusserit ea servanda ubique. Si usu recepta fuerint, satis omnes obligant.

13. Congregationi de Propaganda Fide concesserunt Pontifices, ut ejus decreta Cardinalis Præfecti subscriptione munita, vim Constitutionis Apostolicæ habeant. Cardinalibus autem viginti sex constat, quibus negotia ecclesiastica in locis missionum tractanda concreduntur.

14. Corpus juris, decreto Gratiani excepto, de quo supra egimus, ubique vim obtinet, nisi obstet consuetudo, vel nova Constitutio Pontificia.

APPENDIX II.

DE REGULARIUM PRIVILEGIIS.

1. Inter præcipua Regularium privilegia recensetur immunitas ab Episcoporum jurisdictione : ut scilicet in unum corpus facilius coalescerent, et conjuncti suo vacarent vitæ instituto, summi Pontifices eos Superioribus juxta quodlibet institutum electis, vel designatis, voluerunt tantum subjacere. [1] Hinc « Prælati Regulares habent in suis Ecclesiis et monasteriis jurisdictionem quasi episcopalem, tam quoad personas, quam quoad loca. » [2] Si dubitatio de aliquo privilegio oriatur, pontificia dirimenda est auctoritate, uti declaravit Clemens IV. Exemptioni cedere nequit quisquam, uti liquet ex jure canonico : « Cum etsi sponte volueris, de jure tamen nequiveris, sine licentia Romani Pontificis, renuntiare privilegiis vel indulgentiis libertatis, quæ monasterium illud indicant ad jus et proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere. » [3] Exemptione gaudent etiam *Tertiarii*, et famuli Regularium, « qui actu serviunt et intra eorum septa ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt. » [4]

2. Monasteria in quibus duodecim Religiosi actu non habitant, exemptione non gaudent, juxta S. Congregationis Concilii decretum : « Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ jurisdictioni talia monasteria erecta absque eo quod duodecim fratres in eis valeant habitare, et de facto habitent, subjecta esse intelligentur. » Decretum hoc confirmarunt Gregorius XV., Urbanus VIII. et Innocentius XII. [5]

3. Monasteria erigenda non sunt « sine Episcopi, in cujus diœcesi erigenda sunt, licentia prius obtenta. » [6] Pontificis etiam licentiam requiri ex antiquo jure constat, quod Innocentius X. Constitutione *Instaurandæ*, adhuc servandum decrevit. [7] Ea etiam requiritur ad monasteria jam ædificata derelinquenda. En Bonifacii VIII. hac de re decretum : « Cum ex eo quod prædicatores minores, et Religiosi alii Mendicantes, in civitatibus, castris, villis, aut aliis locis ad habitandum, domos vel loca de novo suscipiunt, seu olim suscepta dimittunt, se ibidem ad alia transferentes, diversa scandala quandoque proveniant, et frequentes clamores ad Sedem Apostolicam perferantur : Nos super hoc providere volentes, hoc perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis, vel aliqui de prædictis, quibuscumque super hoc privilegiis muniti existant, (quæ ipsis contra tenorem Constitutionis

(1) De Ordinum Religiosorum immunitate opportune animadvertit Morenus : « Fué preciso eximirlas en gran parte de la autoridad de los obispos, y subordina cada uno de los cuerpos que ellas forman à un superior *general*, que bajo el supremo Pastor de toda la Iglesia, lo animase todo, lo gobernase, y le diese un impulso uniforme àcia el fin intentado por los santos Fundadores. » *Ensayo sobra la supremacia del Papa*, Lima, 1851.

(2) S. Alph. l. i. app. ii. n. 9.

(3) Cap. *Cum tempore*, de arbitris.

(4) Trid. Sess. xxiv. de Ref. c. xi.

(5) Vide Ben. XIV. de Syn. l. iii. c. ii. n. 1.

(6) Trid. Sess. xxv. c. iii. de Sed.

(7) Vide Ben. XIV. de Syn. Diœc. l. ix. cap. i. n. 9.

præsentis nullatenus volumus suffragari,) in aliqua civitate, castro, villa, seu loco quocumque ad habitandum domos, vel ea venditionis, permutationis, donationis, aut cujusvis alienationis titulo quocumque in alios transferre præsumant, absque Sedis Apostolicæ licentia speciali, plenam et expressam faciente de prohibitione hujusmodi mentionem : si secus egerint, irritum decernentes. »[1] « Monasteria concessa ab Universitatibus, » ait S. Alphonsus, « cum derelinquuntur, in manus Ordinarii derelinqui debent, at si propriis redditibus, et eleemosynis ædificata fuerint, remanent in dominio Religiosorum, ut de iis possint libere disponere. »[2] In hac autem regione, quum domus Religiosæ et Ecclesiæ plerumque ædificentur ære collatitio, fidelibus sacerdotum ministerium sibi comparare, potius quam ordinis augmentum, exoptantibus, injustum videtur agros vel domos vendere, ad æs alienum solvendum, vel ea sibi retinere, cura animarum derelicta.

4. Ecclesiæ quibus animarum cura est adnexa, etsi monasteriis adjaceant, et Regulares parochos habeant, immunitatis ab Episcopi jurisdictione privilegio non gaudent in iis quæ curam hujusmodi respiciunt; nam juxta Bullam Benedicti XIV. die 6 Novembris, 1744, editam, « Parochi Regulares omnimodo subsunt jurisdictioni, et correctioni, et visitationi Episcopi in iis quæ concernunt curam animarum, et proprios mores. 2. Quoad visitationem localem, possunt visitari altare, in quo SS. Eucharistiæ Sacramentum asservatur, sacrum tabernaculum, fons baptismalis, confessionale in quo residet parochus, pulpitum e quo parochus concionatur, sacrarium ad inspiciendam sacram supellectilem, sepulchrum parochianorum, eorumque cœmeterium, turris campanaria, si adsint ibi campanæ parochiales, omnia sacra vasa. 3. Quoad personalem, debet scrutari vitam ac mores curati, quatenus extra claustrum prodierint . . . an ad Synodum vocatus iverit, an conferentias casuum conscientiæ habeat frequenter, an onera curæ adimpleverit, an Missam pro populo applicaverit, an festis diebus concionatus fuerit, etc. an vacet confessionibus audiendis, an ægrotantibus adsistentiam præstiterit, an pueros ante confirmationem et communionem instruxerit, an de matrimonii impedimentis inquisiverit, et an sponsi in rebus fidei sint edocti, et an recte ordinatos habeat libros parochiales. 4. Quod licet Superiores Regulares non possint deputare aliquem ad curam sine Episcopi approbatione, possunt tamen eum removere illo inscio; et ita pariter Episcopus potest cura illum privare sine consensu superioris, si id justa causa expostulet, etc. » Ita S. Alphonsus.[3] Monasteria etiam exemptarum quoad clausuram subjacent Episcopo : « Tam Sæculares, quam Regulares nullis privilegiis tueri se possint, quominus si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram monialium, etiam regularibus subjectarum, ab Episcopo tamquam ad hoc Sedis Apostolicæ delegato puniri et corrigi valeant. » Ita Gregorius XV. in Bulla *Inscrutabilis*, anno 1622.

5. Regulares omnes, æque ac sæculares Episcoporum jussa circa Missarum celebrationem tenentur exequi : Episcopis quippe præcepit Tridentinum Concilium ne patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Eccle-

(1) Cap. unic. de excess. præl. in 6.

(2) App. ii. Priv. c. iv. n. 82.

(3) L. i. app. ii. de Priv. lxxix.

siam, et ad divinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda, et visitanda, sanctum hoc Sacrificium a sæcularibus, aut regularibus quibuscumque peragi » . . . . . et « ut non solum ea ipsa, sed quæcumque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi pro data sibi a sacrosancta Synodo potestate, ac etiam ut delegati Sedis Apostolicæ, prohibeant, mandent, corrigant, statuant, atque ad ea inviolate servanda censuris ecclesiasticis, aliisque pœnis, quæ illorum arbitrio constituentur, fidelem populum compellant; non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus ac consuetudinibus quibuscumque. » [1]

6. Tenentur etiam ad servandum festa ab Episcopo statuta; et Episcopi prohibitionem, ne audiant confessiones in propriis ædibus, sive cellis, juxta Decretum Sacræ Congregationis, anno 1619, 15 die Septembris; vel ne mulierum aut puellarum confessiones extra confessionale excipiant: quod omnibus sacerdotibus vetare poterit Episcopus, etiam sub pœna suspensionis ab audiendis confessionibus, ex Decreto Sacræ Congregationis, 18 Decembris, 1694. Debent etiam servare interdictum impositum ab Episcopo, si servetur ab ecclesia matrice. Cæteræ Episcopi, vel Concilii provincialis leges pluribus non videntur adstringere regulares, [2] nisi forsan scandalum immineat, vel ipsi munus exerceant ab Episcopo pendens: v. g. parochi, confessoris, concionatoris. [3]

7. « Ecclesiarum Prælati, » inquit Concilium Tridentinum, « ad corrigendum subditorum excessum prudenter ac diligenter intendant, et nemo sæcularis clericus, cujusvis personalis, vel regularis, extra monasterium degens, etiam sui ordinis privilegii prætextu, tutus censeatur, quominus, si deliquerit, ab Ordinario loci, tamquam super hoc a Sede Apostolica delegato, secundum canonicas sanctiones visitari, puniri, et corrigi valeat. » [4] Extra monasterium degere non censetur is qui ad breve tempus extra claustrum ex Superioris licentia moratur, concionandi, confessiones excipiendi, vel alia ex causa legitima. Sunt etiam qui opinantur intra monasterium censeri qui ad longum tempus extra versatur, ac Superioris licentia, et potestatem in eos concessam putant, qui, nulla habita licentia, extra claustra diu vagantur, vel qui ad tempus longissimum procul a Superiore degunt. [5] Hi qui in his provinciis parochi vel missionarii funguntur muneribus procul a claustris, et nulla fere Superiorum agnita auctoritate, Episcoporum correctioni videntur plane subjici. Qui in claustris morantur, vel extra versantur ad tempus ex Superiorum licentia, intra claustra censeri possunt. [6] De hujusmodi decreverunt Tridentini patres: « Regularis non subditus Episcopo, qui intra claustra monasterii degit, et extra ea ita notorie deliquerit, ut populo scandalo sit, Episcopo instante, a suo Superiore intra tempus ab Episcopo præfigendum severe puniatur, ac de punitione Episcopum certiorem faciat; sin minus, a suo Superiore officio privetur, et delinquens ab Episcopo puniri possit. » [7] Ne hujus decreti vis eludatur, delinquente a Superiore extra Diœcesim misso, statuit Clemens VIII., [8] eum

(1) Trid. Sess. xxii. Decret. *de observ. et evit. in cel. Miss.* Vide etiam Ben. XIV. de Syn. l. ix. c. xvi.
(2) Cap. i. *de priv.* in 6.
(3) S. Alph. app. ii. n. lxxviii.
(4) Sess. vi. cap. iii. de Ref.
(5) S. Alph. app. ii. n. lxxxii.
(6) Cap. *Ex rescripto*, de jurejurando.
(7) Sess. xxv. cap. xiv. de Ref.
(8) In Bulla *Suscepti oneris*, anno 1596, edita.

revocandum a Superiore, ut puniatur, instante Episcopo, vel si neglexerit Superior, ab Episcopo loci in quo moratur puniendum. Adnotant Salmanticenses theologi cum aliis, apud S. Alphonsum, [1] decretum intelligendum de delicto publice notorio, et a subditis, non autem a Superiore, patrato : nam Superiores in odiosis nomine regularium non veniunt. « Episcopus » adjungit S. Alphonsus, « licet capere possit summariam informationem, ut eam ad Superiorem transferat, non potest tamen juridicum efformare processum adversus reum. »

8. Regulares litteras dimissoriales ad Ordines recipiendos a suis Superioribus recipere debent, ut Ordines iis conferantur ab Episcopo in cujus diœcesi versantur, prævio debito examine. Quod si absit ipse, vel ordinationem habiturus non sit, tempore per leges ecclesiasticas statuto, licet eos ad alium Episcopum mittere ordinandos, habita tamen attestatione authentica vel Vicarii Generalis, vel Secretarii Episcopi, qua constet eum abesse, vel Ordines tempore statuto non collaturum. [2]

9. De prædicatione hæc statuit Tridentinum Concilium : « Regulares cujuscumque ordinis, nisi a suis Superioribus de vita, moribus, et scientia examinati, et approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Ecclesiis suorum ordinum, prædicare non possint, cum qua licentia personaliter se coram Episcopis præsentare, et ab eis benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant. In ecclesiis vero, quæ suorum ordinum non sunt, ultra licentiam suorum superiorum etiam Episcopi licentiam habere teneantur, sine qua in ipsis Ecclesiis non suorum ordinum nullo modo prædicare possint: ipsam autem licentiam gratis Episcopi concedant. Si vero (quod absit) prædicator errores, aut scandala disseminaverit in populum, etiamsi in monasterio sui, vel alterius ordinis prædicet, Episcopus ei prædicationem interdicat. Quod si hæreses prædicaverit, contra eum secundum juris dispositionem, aut loci consuetudinem procedat, etiamsi prædicator ipse generali, vel speciali privilegio exemptum se esse prætenderet; quo casu Episcopus auctoritate Apostolica, et tamquam Sedis Apostolicæ delegatus procedat. » [3] « Nullus autem sæcularis, sive regularis, etiam in Ecclesiis suorum ordinum, contradicente Episcopo, prædicare præsumat. » [4] Si denegata fuerit ab Episcopo benedictio, poterit regularis in Ecclesiis sui ordinis prædicare, nisi Episcopus contradixerit. Per plateas, vel alibi extra ecclesias potest etiam regularis, benedictione haud petita, prædicare; prædicandi autem facultas potest cuilibet tonsurato committi. [5] Una aut altera vice in alienis ecclesiis, rogante parocho, prædicare absque Episcopi licentia, si longe absit, et regularis in itinere versetur, licet ex privilegio Gregorii XIII. Contradicente autem Episcopo, etiam post licentiam prius concessam, non licet regularibus in alienis Ecclesiis prædicare; imo nec in suis, si Episcopus ipse prædicet, vel solemniter coram se prædicari faciat. [6]

10. Regulares in locis missionum ad curam animarum deputati, possunt a suis superioribus revocari, vel ab Episcopis amoveri, pro æquo arbitrio, nulla alterutri adsignata causa : [7] sed si eos revocet Superior Regularis, debet alios proponere substituendos, probante Episcopo. [8]

(1) App. ii. n. lxxxiii.
(2) Vide Bened. XIV. Bullam *Impositi*, an. 1747.
(3) Sess. v. cap. ii. de Ref.
(4) Sess. xxiv. cap. iv. de Ref.
(5) S. Alph. l. i. app. ii. n. cxxiv.
(6) Vide Bullam Gregorii XV. *Inscrutabili*.
(7) Ben. XIV. *Firmandis*, anno 1744.
(8) S. Cong. Prop. die 27 Julii 1822. prob. Pio VII.

TRACTATUS V.

DE JURE GENTIUM.

CAPUT I.

DE JURIS GENTIUM ORIGINE.

1. HOMINUM inter se societas ex instinctu quodam naturæ, Deo auctore, inita est. Ex iisdem orti parentibus unam familiam olim constituebant; et qui diluvio erant superstites, humani generis novi veluti auctores, posteros sanguine cohærentes reliquerunt; qui tamen numero aucti, et in varias regiones dispersi, inter se conjungebantur, vel a se invicem dividebantur, pro rerum opportunitate et vicissitudine. Prima morum principia omnibus veluti insita regulam legemque agendi cuique præbebant; sed accesserunt jussa quædam eorum quibus summa imperii concredebatur, ut multitudo in officio contineretur. Multitudo quæ in unum corpus coaluit *gens* dicitur, scilicet quæ communis regiminis vinculo connectitur, et quæ ab alieno imperio non pendet. Inter gentes fluviis montibusque a se invicem separatas, fovebatur nonnumquam officiorum vicissitudo, quæ iisdem naturæ legibus regebatur, additis quæ ipsa gentium conditio postulabat, ut omnia sine alicujus injuria gererentur. Inde *jus gentium* ortum est, quod ipsa naturæ lege nititur, quatenus hominum multitudini convenit.

2. *Primævum* gentium jus ea complectitur principia, quæ, natura ipsa dictante, omnibus gentibus sunt communia. *Secundarium* jus gentium iis constat, quæ communi veluti consensu ex æquitate statuta sunt. Aliis placuit *necessarium* gentium jus illud dicere quod ex lege naturæ genti accommodata recte derivatur, adeo ut gentium inter se commercium eo regi prorsus debeat. Huc pertinet quod gens genti injuriam non inferat; et quod fides semel data sancte sit servanda. *Voluntarium* jus gentium a Vattelio dicitur, quod ex arbitrio cujuslibet gentis pendet ut servetur, quamvis violari nequeat, illæsa justitia. Huc refert mercium commutationem.[1] Nobis hæc juris voluntarii notio non arridet, utpote quæ obscura et difficultatibus implicata videtur. Placet dicere jus gentium voluntarium, ea principia agendi quæ erga se invicem gentes pleræque excultæ statuerunt servanda, ex æqui-

(1) « *The Law of Nations* » by De Vattel, l. i. Prelim. § 21. Auctor hic fama celebratur, sed immerito; nam, uti animadvertit Kentius: « he is very deficient in philosophical precision. His topics are loosely, and often tediously and diffusely discussed, and he is not sufficiently supported by the authority of precedents, which constitute the foundation of the positive law of nations. » Kent's *Comm.* Vol. i. n. 18. Addam eum miscere ea quæ ad civile regimen et internam politiam pertinent cum gentium, de quo agit, jure.

tatis sensu : sic quæ ad commercium liberum et ad legatos excipiendos pertinent, ad jus voluntarium referuntur. Ex gentium *consuetudine* colliguntur plurima : [1] alia ex *pactis* scriptis derivantur, [2] adeo ut duplex veluti genus juris voluntarii inde exurgat : pacta autem definierunt et explicuerunt juris necessarii et voluntarii fere omnia principia, quæ antea ex jurisperitorum placitis colligebantur.

3. Jus quod dicunt *internationale* omnia complectitur, quæ ex jure naturæ gentibus conveniente, vel ex gentium consuetudine, vel ex pactis specialibus derivantur. [3] Universæ prorsus gentes jure adstringuntur naturæ, quatenus hominibus congregatis convenit: et legibus illis commercii inter se, quas gentes excultæ diuturna consuetudine comprobarunt ; [4] recte enim ait Justinianus : « Jus autem gentium omni humano generi commune est : nam usu exigente, et humanis necessitatibus, gentes humanæ jura quædam sibi constituerunt. » [5] Quæ autem pactis statuuntur leges commercii, gentes non afficiunt quæ in eas non consenserint. Tota vis juris gentium ex lege naturæ emanat, nam hac præcipiuntur necessaria principia; commendantur quæ æqua sunt et ex voluntate pendent, et fides pactorum statuitur. Igitur theologi est eatenus jus gentium inculcare.

CAPUT II.

DE RERUM DIVISIONE.

4. Principio omnia erant communia, totus quippe terrarum orbis generi humano in possessionem datus est : aucto tamen hominum numero, unusquisque sibi sumebat eam portionem quam poterat occupare, et in qua colenda et custodienda suam ponebat operam. Hinc contigit rerum divisio, quæ ad jus gentium pertinet, quatenus inter hominum multitudines, quæ in unum congregatæ sunt, singulæ in regionibus sibi sumptis, convenit eas regiones gentis cujuslibet esse proprias pro priori occupationis jure; nec alteri genti licere regionem jam occupatam invadere, possessoribus ejectis. Igitur contra jus gentium peccat natio, quæ, ditionis amplioris libidine, gentem aliam lacessit, nulla injuria provocata, eamque exturbat pellitque e regione quam occupabat : sicut peccant singuli contra jus gentium et leges municipales, qui aliorum res vel possessiones usurpant. Quod si contigerit gen-

(1) « Certain maxims and customs consecrated by long use, and observed by nations between each other as a kind of law, form the *customary law of nations.* » De Vattel, Ibidem, § 25.

(2) « The several engagements into which nations may enter, produce a new kind of the law of nations called *conventional law of treaties.* » Ibidem, n. 24.

(3) « The law of nations is a complex system, composed of various ingredients. It consists of general principles of right and justice, equally suitable to the government of individuals in a state of natural equality, and to the relation and conduct of nations; of a collection of usages and customs, the growth of civilization and commerce, and of a code of conventional or positive law. » Kent's *Comm.* Vol. i. lect. i.

(4) « During the middle ages the christian States of Europe began to unite, and to acknowledge the obligation of an international law common to all who professed the same religious faith. This law was founded mainly upon the following circumstances; first: the union of the Latin church under one spiritual head, whose authority was often invoked as the supreme arbiter between sovereyns and between nations : — Second : the revival of the study of the Roman law, and the adoption of this system of jurisprudence by nearly all the nations of Christendom, either as the basis of their municipal codes, or as subsidiary to the local legislation in each country. » Wheathon, *Elements of International Law*, preface to third edition.

(5) *Jus autem*, Instit. de jure natur. gent. et civ.

tem e suis ejici finibus, jus habet alias exquirendi sedes, ubi incolæ pauci sunt numero, vel amplissima est regio: et contra legem naturæ peccaret gens, quæ aliis denegaret refugium, quod absque sui detrimento posset præbere: nec tamen tenetur illos unum in locum congregari sinere cum suæ libertatis discrimine.

5. Si gens regionem alienam injuste invaserit, et per longissimum temporis spatium retinuerit, populo sibi obtemperante, videtur vitium tituli tandem aliquando sanatum habendum, ne cum populorum calamitate motus turbæque excitentur. *Usucapionis* jus potest gentibus convenire, quo *præscribitur* contra adversos; [1] sed populi oppressi patientia non est facile in argumentum juris agniti assumenda. *Præscriptio* autem certe valet post longissimum temporis lapsum, si potestas usurpata in populorum utilitatem exerceatur.

6. Sedium occupatio ad jus gentium refertur; quum enim generi humano totus terrarum orbis in habitationem divinitus datus sit, licet genti numerosiori novas exquirere regiones in quibus vitam degant. Nemo quidem est qui terras incolis vacuas primo occupanti sic cedere neget: sed et regiones vastæ, quas incolunt homines numero pauci, et sylvestres, seu barbari, possunt occupari in sui utilitatem, [2] et ad humani generis decus, ut homines pecudum fere instar viventes, [3] ad mores humanos traducantur; ut nihil dicamus de Evangelii notitia communicanda, quæ Christi cultoribus imprimis æstimanda est. [4] Consueverunt autem qui novam detegunt regionem, ædificia turresque munitas in ea extruere, et aliquos ibi constituere, qui gentis nomine occupent: [5] nonnumquam tamen satis habent vexillum, seu monumentum quodcumque, in ea erigere.

(1) Vide De Vattel, *Law of Nations*, lii. c. xi. § 140. « *Usucaption* is the acquisition of domain founded on a long possession uninterrupted and undisputed.... *Prescription* is the exclusion of all pretensions to a right founded on the length of time during which it has been neglected. »

(2) Consentit Vattelius juris gentium scriptor nimium laudatus: « Their removing their habitations through these immense regions, cannot be taken for a true and legal possession; and the people of Europe, too closely pent up, finding land of which these nations are in no particular want, and of which they make no actual and constant use, may lawfully possess it, and establish colonies there. » *The Law of Nations*, by M. De Vattel. l. i. c. xviii. § 208.

(3) Robertson de viatoribus qui homines sylvestres inviserunt dicit: « They have been astonished and humbled with observing how nearly man in this condition approaches to the brute creation. » *History of America*, l. iv. § ii.

(4) Hæc adsignatur præcipua ratio in celebri Bulla Alexandri VI. quæ incipit: *Inter cætera*. Vis rationis ex hominis virtute non pendet.

(5) In Bulla prælaudata dicitur: « præfatus Christophorus (*Colombus*) in una ex principalibus insulis prædictis jam unam turrim satis munitam, in qua certos Christianos, qui secum inerant, in custodiam, et ut alias insulas et terras firmas, remotas et incognitas, inquirerent, posuit, construi et ædificari fecit. » Quum hæc fuerit jure gentium ratio terras occupandi, liquet Pontificem agnoscere, sancire et probare jus regis Hispaniarum: quod autem dicit: « de nostra mera liberalitate, et ex certa scientia, et de Apostolicæ potestatis plenitudine omnes insulas et terras firmas, inventas et inveniendas . . . auctoritate Omnipotentis Dei Nobis in Beato Petro concessa . . . in perpetuum tenore præsentium donamus, concedimus et assignamus; » intelligendum est de amplissima sanctione qua ab aliorum conatibus jus illud defendatur: notum quippe est verba illa adhiberi juxta stylum curiæ, ut latissimam explicationem excipiat decretum. Vide quæ supra diximus *tract. de legibus eccl.* c. vii. n. 64. Equidem constat regem Hispaniensem pontificiam sanctionem quæsivisse ad præcavenda regis Lusitani incepta, cui jam Nicolaus V. anno 1454, jus in Guineam vindicaverat: eo quippe ævo Pontifex agnoscebatur jurium arbiter. Cæterum regi Hispaniensi persuasum erat jus suum per se valere. « His ambassadors, » inquit Irvingus, « were instructed to state that, in the opinion of many learned men, these newly discovered lands having been taken possession of by the Catholic sovereigns, their title to the same did not require the papal sanction. » *Life and Writings of Christopher Colombus*, by Washington Irving,

CAPUT III.

DE GENTIUM JURIBUS.

7. Gens quælibet proprium habens imperium, par alteri censetur, paribusque gaudet juribus, licet limitibus, populo, viribusque minor sit. Suos eligit magistratus, et regiminis quam vult formam habet; nec alteri cuicumque genti, vel principi, jus est alienæ gentis rebus domesticis sese immiscendi, vel de iis rationem postulandi. Sic quilibet ex Fœderatis Statibus Americæ gentis instar est, parique gaudet jure, quapropter duos mittit ad Senatum supremum, qui communia curent negotia, quamvis in altero cœtu legatorum numerus pro civium ratione definiatur. Ex fœdere inito reipublicæ forma in singulis Statibus servanda est; [1] sed nullus Status rebus Status alterius specialibus immiscere se potest : quod nec ipsi supremo Gubernio permittitur; cujus potestas intra negotia sibi commissa omnium Statuum consensu et fœdere se sistit. [2] Hinc quæ in Statibus nonnullis Septemtrionalibus societates conflatæ sunt *ad servitutis abolitionem*, uti fert earum nomen, nihil possunt nisi suasione, quam vehementer rejiciunt Status meridionales in quibus servitus viget. *Congressus ipse*, cœtus scilicet supremus, nihil de abolenda servitute decernere valet, nisi quoad parvam illam regionem quæ supremi Gubernii est, *districtum Colombiæ* dictam.

8. Si res alicujus gentis turbari contigerit, et exquirat alienam opem supremus magistratus ad populum continendum in officio, et legitima retinenda jura, videtur licere succurrere principi laboranti : non ita si tyrannidem exerceat, vel si populus totus, ob publicam utilitatem, regiminis formam vel rectorem mutare decreverit. Si populus tyrannide oppressus opem alienam exquirat, ut certa et legitima jura recuperet, videtur licere iis subvenire : non autem licet paucorum perduellium fovere turbas, et legitimo imperio molestias creare. [3] Si ex turbis motibusque gentis alicujus periculum

l. v. c. viii. p. 186. Temporum illorum ignaros se produnt, qui rem totam ad pontificiam usurpationem, et principum superstitionem, referunt, quum potius consilium fuerit regi Hispaniensi bellorum periculum tollere, solemni impetrata juris sui agnitione : qua de causa et limitem petiit statuendum, quo uterque rex in terris novis quærendis dirigeretur, absque alterius injuria. Fallitur Irvingus qui altera die Bullam hac de re editam putat, quum eadem sit qua possessio agnoscitur : sed rationem optime exponit qua nititur decretum : « To prevent any conflicting claims between the two powers in the wide range of their discoveries, another bull was issued on the following day, containing the famous line of demarcation. » p. 187. Comes De Maistre merito admiratur hoc pontificii juris exercitium, quo ne dissidia, bellaque inter Lusitanos Hispanosque novas quærentes terras orirentur, cavebatur : « C'était sans doute un spectacle magnifique que celui des deux nations consentant à soumettre leurs dissensions actuelles, et même leurs dissensions possibles au jugement désintéressé du père commun de tous les fidèles, à mettre pour toujours l'arbitrage le plus imposant à la place de guerres interminables. » Du Pape l. ii. ch. xiv. Wheaton animadvertit : As between the Christians themselves, the Sovereign Pontiff was the supreme arbiter of conflicting claims. Hence the famous Bull issued by Pope Alexander VI. in 1493. *Elements of Internat. law*, part. II. c. iv. p. 210.

(1) Const. United States, art. iv. § iv.

(2) « The Constitution of the United states of America is — a supreme federal government, or compositive state acting not only upon the sovereign members of the Union, but directly upon all its citizens in their individual and corporate capacities. » Wheaton p. 1. c. ii. n. 92. *Elements of international Law.*

(3) Kentius videtur censere aliquando licere populo succurrere, non item principi, nisi ex turbis periculum sibi immineat, *Comment.* vol. i. lec. ii. sed rectius Vattelius dicit posse gentem aliam pro causæ justitia suppetias ferre : « They who are not tied by any treaty may, for their own conduct, take the merit of the cause into consideration, and assist the party which they shall judge to have right on its side, in case this party

immineat alteri genti propinquæ, huic certe licebit sibi consulere, motusque comprimere. [1] Gubernium Supremum Statuum Fœderatorum tenetur succurrere Statui cuilibet contra violentiam domesticam, si legumlatorum cœtus postulaverit, vel Gubernator, quando cœtus haberi nequit. [2]

9. Quoties hominum multitudo ab imperio fecerit divortium, et regimen speciale sibi elegerit, nova illa rerum conditio solet legitima haberi, quum firma et sibi sufficiens visa fuerit, adeo ut cives tueri valeant suam libertatem. Quod si populus amiserit libertatem, potentiori imperio devictus, et in alienam transierit ditionem; jura ejus amissa non censentur, nisi, post longissimum temporis lapsum, omnis spes libertatis recuperandæ evanuerit, et populus in novam rerum conditionem consensisse videatur. Peccat autem contra jus gentium gens quælibet inferiorem viribus potentia premens, et privans libertate, nisi injuria ulciscenda bello legitimo.

10. Gens quælibet jus habet ad ea omnia quæ ad sui statum sunt necessaria. Hinc in rerum angustiis ea arripiunt quibus indigent, æqua tamen data compensatione : et omnia quæ usu non exhauriuntur usurpant, dummodo sit absque alterius injuria. Usus *innoxius* hic vocatur. [3] Navis transitus per fretum, quod sub alterius gentis ditione est, v. g. per fretum Calpes, quod hodie dicitur Gibraltaria, et Anglis subjacet, denegari non potest plerumque genti cuicumque, quin jus gentium violetur. Flagrante tamen bello hostium naves, vel aliæ quæ eis auxilio sunt, vel quæ suspicioni causam præbent, possunt impediri.

11. Legati jure gentium excipiuntur a gentibus omnibus bello haud contendentibus, et inviolati habendi sunt, etiam furente bello : qui et legibus locorum in quibus degunt haud subjiciuntur, quum supremorum principum vices gerant. Si sua abutantur auctoritate in reipublicæ, apud quam degunt, apertam perniciem, aliquando dimittuntur. Immunitate gaudent qui pertinent ad familiam, et domus resque legati : attamen suprema Curia jus dicit in iis quæ legatorum intersunt. [4] Fœderati Status Ministrorum plena potentia instructorum nomine suos præcipuos nuntios apud gentes exteras designant, legatorum munere omisso. Legatum nolle accipere licet, si gravissima obstet ratio, v. g. quod vir genti sit omnino invisus; quæ tamen nisi explicetur, simultatum præbebit occasionem. Quæ fiunt a legato, principis nomine, robur vimqne certam non obtinent, nisi accedente ratihabitione : quæ tamen deneganda non est, nisi potestatem sibi demandatam plane prætergressus fuerit.

12. Consules dicuntur qui in portibus alienis degunt, negotia minora, quæ ad commercium pertinent, gentis suæ nomine, curaturi. Aliquando iis conceditur auctoritas componendi lites inter suos, utraque gente eam iis indulgente : sed plerumque ea carent, nec gaudent immunitate. Eorum scripto testimonio de rebus gestis fides publica adhibetur.

shall request their assistance or accept the offer of it. » *Law of Nations*, l. iii. c. xviii. § 296.

(1) Unicam hanc causam sese rebus alienis domesticis immiscendi agnovit Gubernium Anglicum, anno 1821. Lord Castlereagh's circular despatch of January 19, 1821. Status Fœderati, Vasintonii consiliis obsecuti, non consueverunt rebus alienis se ingerere, quamvis cives sæpius opem tulerint laborantibus ad imperium deturbandum. (2) Const. United States, art. iv. § iv.

(3) Vide De Vattel, *Law of Nations*, l. ii. c. iv.

(4) « In all cases affecting ambassadors, other public ministers and consuls, and those in which a state shall be party, the Supreme Court shall have original jurisdiction. « *Const. United States*, art. iii. Judiciary.

CAPUT IV.

DE GENTIUM COMMERCIO.

—

§ I. De mercium commutatione.

13. Commercium gentium inter se iniri consuevit, ut fructus regionum mercesque commutentur, cum communi omnium utilitate. Æquum quidem est et communi omnium hominum origini congruum, ut hoc foveatur commercium. Cæterum nullum legis naturæ præceptum videntur violare qui hoc detrectant, nisi iis in rerum adjunctis in quibus necessarium sit ad gentis alienæ salutem, et statum : quo rerum eventu poterit gens iis indigens subsidiis ea vi arripere, æqua oblata compensatione. [1] Gentium plerarumque consuetudo liberum permittit commercium omnibus quæ bello secum non contendunt, appositis tamen æquis conditionibus, prout novissime Sinenses et Japonenses consenserunt, veteri præjudicio et more relicto. [2] Inter eas recensetur vectigal quod in utilitatem reipublicæ cedat, ut impensæ publicæ solvantur, et industria civium foveatur, alienis mercibus haud facile invectis. [3] Cæterum oportet jus illud exigendi parce exercere, ne cum civium detrimento, vel gentium commercii mutui injuria fiscus ditescat.

14. Absque gentium aliarum injuria speciales fiunt inter gentes aliquas tractatus, et conceduntur sibi invicem privilegia commercii et immunitates : quorum pactorum vis inviolata servanda est, etiam regiminis forma mutata. Mare liberum omnibus censendum est procul a littoribus ; nam gens nulla valet sibi oceani usurpare imperium : quod diserte ostendit Grotius celeberrimo opere : *Mare Liberum*, dicto. Nec potest gens ulla vi impedire, ne alia natio cum civitate aliqua commercium habeat. Jam vero pactis specialibus hæc omnia, cum magna omnium utilitate, componi et regi consueverunt. Convenit piscatores Americanos tribus milliaribus a littoribus coloniarum Anglicanarum abesse.

15. Flagrante inter gentes aliquas bello, gentibus aliis quæ *neutrales* dicuntur licet commercium cum utraque bello certante gerere : sed jure publico recentiori vetatur ne arma aliaque belli instrumenta suppeditent, vel alias bello inserviant.[4] Merces etiam a coloniis gentis inimicæ ad ipsam non licet navibus neutralibus deferre : sed si ad regionem neutralem deferantur,

(1) De Vattel, *Law of Nations*, l. ii. c. ix. § 120.

(2) « As every nation has the right and is disposed to exercise it, of judging for itself, in respect to the policy and extent of its commercial arrangements, the general freedom of trade, however reasonably and strongly it may be inculcated in the modern school of political economy, is but an imperfect right, and necessarily subject to such regulations and restrictions, as each nation may think proper to prescribe for itself. Every state may monopolize as much as it Pieases of its own internal and colonial trade, or grant to other nations, with whom it deals, such distinctions and particular privileges as it may deem conducive to its interest. » Kent's *Comm.* vol. i. lect. ii. 32.

(3) De Vattel. *Law of Nations*, l. i. c. viii. § 90.

(4) Suecia, Danimarca, Hollandia, et Russia anno 1780 pactum inierunt inter se ad liberi commercii jura vindicanda. Inter articulos hi occurrunt : « that it shall be lawful for any ship whatever, to sail freely from one port to another, or along the coasts of the powers at war ; 2. that all merchandize and effects, belonging to the subjects of powers at war, and shipped in neutral vessels, shall be entirely free ; excepting contraband goods, (cannon, mortars, muskets, pistols, flints, matches, etc.). » Vide et Grotium *de jure belli et pacis*, l. iii. c. i. 5. Not.

solutis bona fide vectigalibus, nil vetat eas inde devehi, instar aliarum mercium, ad gentem cujus sunt coloniæ. [1] Plures hac de re quæstiones excitatæ sunt, flagrante bello Anglos inter et Gallos : illi enim vindicarunt sibi naves Americanas, damnatas ob vetitum commercium, eo quod deferebant merces ab insulis, quarum erat jus Gallis, ad Gallias, iis in portum Americanum primum invectis : et scrutinio subjecerunt naves, si forte laterent merces vetitæ, vel hostes, vel qui originis ratione Anglico suberant imperio. Contendebant Americani plerique licere commercium cum utraque gente fovere ; nec posse naves Americanas subjici scrutinio, utrum laterent arma, tela vel instrumenta quæcumque belli ; sed standum esse documentis. [2] Constat non licere portus obsessos ingredi : obsideri autem censentur quando naves hostium præsto sunt, adeo ut ingressuris sit periculum. [3] Id inter quasdam gentes convenit, merces ex navibus dijudicandas, adeo ut quæ hostium navibus deferuntur, tamquam hostium, possint vi tolli. [4]

16. Inquiri potest utrum quis tuta conscientia commercium gerat sub vexillo neutrali, et documentis vel fictis, vel ex industria factis, ut discrimen evadant : constat quippe plerumque merces invectas in portum neutralem, ut inde devehantur. Videtur grave non admitti peccatum, dummodo perjurium evitetur : quod enim quis arte quadam et dolo quærat eludere leges, quibus gentes bello inter se divisæ aliarum commercium impediunt, nullo naturalis æquitatis principio repugnat : sed discrimini objicitur amittendi merces et navem, si in gentis alterius potestatem venerit.

§ II. De alienigenarum accessu.

17. Transitus per regiones exteras plerumque datur communi gentium jure, quoties necesse sit, et absque gentis detrimento concedi possit. Sic et per flumina naves descendunt ad oceanum, et ad littus appellunt, urgente necessitate ; æquis conditionibus tamen servandis, quas in sui securitatem gens, cujus est regio, statuerit. Quod si dux exercitum per regionem tranquillam ducere voluerit, non erit copia, nisi ex principis arbitrio, et cautione præstita, ne quid damni gens patiatur. Moysis exemplo utitur Grotius, [5] post Augustinum, bellum idcirco jure illatum affirmans : « innoxius enim transitus denegabatur, qui jure humanæ societatis æquissimo patere debebat. » [6]

18. Alienigenis plerumque datur libertas accedendi ad gentes pace conjunctas : quæ apud nos nullo arctatur limite, sed apud gentes plerasque Europæas salvo conductu opus est, et venia speciali. Cæterum uniuscujusque gentis est lege cavere ne respublica detrimentum capiat, alienigenis admissis qui haud careant suspicione, præsertim in magnis rerum tempestatibus. [7]

19. Utrum quis possit absque reipu-

(1) Vide Robinson's Reports, Vol. ii. p. 368 ; *case of the Polly, Lasky.*

(2) Vide « *the law of nations*, investigated in a popular manner by William John Duane. » Philadelphia, 1809. Letter viii.

(3) « To ascertain what constitutes the blockade of any place or port, it is to be understood to be in such a predicament, when the assailing power has taken such a station, as to expose to imminent danger, any ship or ships, that should attempt to enter or depart. » 3. Art. pacti septemtrionalium regnorum anno 1780.

(4) « Free ships make free goods : enemy ships make enemy goods. » Wheaton, *Elements of Intern. Law.* p. ii. c. iii. § 21. p. 480.

(5) De Jure Belli et Pacis, l. ii. c. ii. § xiii. n. 2.

(6) L. qu. xliv. super Num. ad cap. xx.

(7) « I am of opinion, that every government has

blicæ venia e patria discedere, et civitatem alibi adipisci, præstito etiam fidelitatis juramento, quæritur. Equidem ubi nulla lex vetat egressum, naturalis facultas libera manet; ideoque potest quis alio se conferre, vel studiorum, vel negotiorum, vel recreandi animi causa. Ubi lex vetat, obedientia præstanda est, eæque implendæ sunt conditiones, quæ ad veniam impetrandam exiguntur. Attamen duriores sunt leges quæ cives ita ligant, si publica et gravis causa non urgeat:[1] sed et injustæ, si odio Religionis et pietatis ferantur, uti quæ in Anglia olim viguerunt contra Catholicos. Ad alienam gentem transire licet utilitatis suæ causa, quoties id fit absque patriæ detrimento.[2] Flagrante bello ad hostium castra transire turpis est desertio: sed qui in tempore pacis novas quærunt sedes, sicut plurimi ex Europæ provinciis in dies solent, videntur posse civitatis jura in nova regione quærere, quum alioquin sibi suisque vix queant satis consulere.[3] Equidem nulla naturæ lege ad manendum in patria tenemur; alioquin nemo posset unquam migrare: et fidelitatis erga principem muneri satisfacimus, si ei dum in ejus ditione versamur, obtemperemus, et in rerum angustiis non deseramus: sed mutata ex æqua causa habitatione, jure naturali nobis consulendi utimur, novo agnoscendo imperio. Id videtur dicendum, etiamsi quis juramentum fidelitatis præstiterit; nam id fit ad obligationem civium naturalem firmandam, potius quam ad novam inducendam, ideoque explicandum est pro illius ratione. Durissimum foret iis qui ex Europa huc migrant, non posse cives Americanos fieri, quum nonnullis in Statibus possessiones forent incertæ, et ipsi plurimis obnoxii incommodis. De tempore pacis id habetur certissimum.

20. Id etiam inquiri potest, utrum bello orto inter rempublicam cujus cives facti sunt, et patriam, possint contra hanc armis certare. Hoc negant Angli jurisperiti: censemus tamen eos posse quoties justitia reipublicæ favet: nam omnia munia civium tenentur persolvere, quum privilegiis juribusque ea conditione fruantur.

21. Rei qui ad pœnam facinorum declinandam in alias nationes se conferunt, plerumque traduntur principi postulanti, ut in judicium sistantur: qui mos ad jus gentium potest referri. Attamen qui ob delicta quæ politica dicuntur, quæruntur judicandi, non solent a Gubernio nostro tradi: quod tamen facinorosos alios haud protegit. Res pacto tandem definita est. Con-

the right, and is bound in duty to judge for itself how far the unlimited power of emigration, and of the admission and residence of strangers and emigrants may be consistent with its own local interests, institutions, and safety. » Kent's *Comm.* V. i. n. 35. *Note.*

(1) « The Sovereign abuses his power, and reduces his subjects to an insupportable slavery, if he refuses them the permission of leaving his dominions for their own advantage, when he might grant it to them without inconvenience, or danger to the state. » De Vattel. *Law of Nations*, l. i. c. xix. § 222.

(2) « Every man has a right to quit his country, in order to settle in any other, when by that step, he does not expose the welfare of his country. » Ibidem, § 220. 2. « Whatever may be the extent of the claims of a mans native country upon his political allegiance, there can be no doubt that the natural-born subject of one country may become the citizen of another in time of peace, for the purposes of trade. » Wheaton, *Internat. law*, par. iv. c. i. p. 369. Vide etiam *Speech of the Honble* William Gaston in the House of Representatives U S. February 1814.

(3) Id decisum est a Curia Angliæ dicta *King's Bench*, de Anglo mercatore qui civis factus Americanus, eoque titulo commercium gessit cum Indis Orientalibus, quod civibus Anglis tunc non licebat, excepto cœtu dicto, *East India Company.* Rem refert Wheaton, *Treatise on international law.* p. ii., c. ii., p. 133.

stat autem nonnisi in loco in quo admissum est crimen judicium habendum. Inter Status Fœderatos convenit, ut rei, postulante Gubernatore, tradantur, ad Statum reducendi ubi deliquisse dicuntur.[1] Mancipia fugitiva speciali lege reducenda jubentur, re coram judice summarie probata.

CAPUT V.

DE BELLO.

22. Bellum fit ab auctoritate suprema ob graves illatas injurias, quas gens alia reparare recusat : quum enim nullum agnoscant tribunal, cujus stent judicio, armis se ulcisci quærunt, Deo invocato vindice. Equidem per sæcula media sensim sine sensu Pontifex arbiter judexque a gentibus plerisque Europæis agnitus est : suprema ejus in Ecclesia regenda auctoritate animos hominum disponente,ut jurium interpretem et vindicem eum haberent : quapropter principes suas contra se invicem deferebant querelas ad patrem communem, cujus monita si frustra evasissent, tunc tandem armis tentatum est, Pontificis anathemate aliquando in contumacem prolato, quo causæ justitia innotesceret.[2] Per rerum vices factum est, ut tribunal hoc, populorum principumque consensu olim celebratum, negligeretur; jamque gens quæque læsa suo arbitrio bellum indicit : sed præcipuorum regnorum opera amica sæpe impediuntur bella, conditionibus æquis propositis.

23. Bellum inferri posse censet Grotius in eos, qui « jus naturæ aut gentium immaniter violant : nam libertas humanæ societati per pœnas consulendi, quæ initio penes singulos fuerat, civitatibus ac judiciis institutis penes summas potestates resedit. »[3] In eam imus sententiam, quod liceat, vi etiam illata, homines immanibus flagitiis assuetos ad humanos mores revocare; id enim postulare videtur dignitas naturæ omnibus communis. Cæterum ut gens aliena ea de causa bellum inferat, non satis est immania aliqua facinora admitti, si mores plerorumque non sint enormiter corrupti. Ob errores circa Dei cultum non censemus bellum ullatenus inferendum, quum vera religio non sit armis dilatanda : quod autem Carolus M. aliive Principes Christiani hostibus bello domitis aliquando pepercerint ea lege ut sacra Christiana susciperent, contigit, bello illato ad gentium barbararum repellendas incursiones, quibus omnia cæde repleverant; et pace concessa ea ratione qua firmior foret et tutior :[4] nec enim bellum gerebatur ad fidem vi inducendam, nec aliquis ad sacra excipiebatur nisi rite institutus et paratus. Pari de causa non licet hæreticis bellum inferre ad puniendos errores, vel ad reducendos eos ad fidem : nam civilis gubernii non est fidei causam armis ulcisci et promovere. Cæterum

(1) « A person charged in any state with treason, felony, or other crime, who shall flee from justice, and be found in another state, shall, on demand of the executive authority of the same state from which he fled, be delivered up, to be removed to the state having jurisdiction of the crime. » Constitution of the United States of America. Art. iv. *Of fugitives from Justice.*

(2) « Wilielmus Dux Normannicus . . . ne justam bellandi causam temeritas deformaret, ad Papam Alexandrum nuntios destinavit, ut susceptum negotium auctoritate Apostolica firmaretur. Unde Papa, consideratis utrinque litigantium causis, vexillum Wilielmo in omen regni transmisit. » Ex hac Matthæi Paris relatione liquet quomodo contigerit plerumque Pontificem suum interponere judicium. Vide *Hist. Angl. Harold Rex.* p. 2.

(3) De jure belli et pacis, l. ii. c. xx. n. 40. De Vattel contra sentit, *Law of Nations*, l. ii. c. i. § 7. (4) Vide Bergier, *Traité de la Religion*, Vol. viii. c. x. art. iv. § iv.

Catholicis Mahumetanorum vel hæreticorum tyrannide pressis subveniendum aliquando censuerunt principes Catholici ex communi jure gentium quo gravato succurritur populo. Hinc Grotius de Christianis ab ethnicis pressis dicit: « Qui in tales sæviunt, ipsi in ea causa sunt ut puniri juste possint; quod et Thomæ videtur. [1] Atque eam ob causam Constantinus Licinio, imperatores alii Persis bellum intulerunt : quamquam hæc bella magis ad innocentium defensionem , quam ad pœnæ exactionem pertinent. » [2] Id licere Vattelius fatetur, si immanis sit oppressio. [3] Ea de causa Christiani principes , hortantibus Summis Pontificibus , ad subveniendum Christianis Turcarum jugo pressis , bella quæ dicuntur *Cruce signatorum* gesserunt. Accessit suæ libertatis solicitudo, ne aucto Turcarum imperio , regna omnia respublicæque Europæ conciderent : [4] quam belli causam justam jurisperiti agnoscunt. [5]

24. Principis supremi plerumque est bellum indicere ; sed apud nos cœtus Supremi legumlatorum , quem *Congressum* vocamus. Consuevit olim bellum solemniter indici, antequam quid fieret adversum : qui mos sæculis mediis omnino necessarius habitus est ; sed jam ad arma confugiunt gentes , nullo prævio indicio , nisi reparationis injuriæ petitione , quæ requiritur , ne bellandi libidini quis indulgere videatur. [6] Indicto , vel cœpto bello , cives omnes utriusque gentis hostes inter se habentur : sed plerumque indulgetur , ut qui in inimica regione forte versantur, recedant res suas secum auferentes : quod legibus nostris statutum est , [7] jure tamen vindicato a Suprema Curia alienigenas inimicos resque eorum usurpandi , si Congressui visum fuerit. [8] Quæ hostium naves in portibus versantur, mercibus onustæ , cæteræque res hostium solent detineri , ea conditione , ut si res componantur, reddantur, secus detinentibus cessuræ.

25. Bellum aliquando licere patet exemplo Abrahæ , David, aliorumque veterum sanctorum ; sicut et ex auctoritate S. Joannis Præcursoris , qui militibus petentibus quid sibi faciendum foret , ut saluti consulerent , non respondit militiam deserendam , sed jussit eos ea fugere vitia quibus milites indulgere solent. [9] Liquet insuper ex perpetua Christianorum regum etiam piissimorum consuetudine, jura sua armis vindicantium , quam nunquam reprobavit Ecclesia. Verum quidem est Nicænum Concilium eis , qui cingulum militiæ , quod deposuerant , resumerent , pœnas intentasse : earum

(1) 2. 2. q. cviii.

(2) De jure belli et pacis , l. ii. c. xx. xlix. 2.

(3) « When a religion is persecuted in one country, the foreign nations who profess it may intercede for their brethren : but this is all they can lawfully do, unless the persecution be carried to an intolerable excess ; then indeed it becomes a case of manifest tyranny, in which all nations are permitted to succour an unhappy people. A regard to their own safety may also induce them to undertake the defence of the persecuted. » *Law of Nations*, l. ii. c. iv. § 62.

(4) « La nécessité de la propre défense et la convenance de la diversion, furent un nouveau sujet de ces guerres , et fournissent un nouveau jour pour les justifier pleinement aux yeux de toute personne tant soit peu versée dans le droit de la paix et de la guerre. » Vide *Dictionnaire Historique de Feller* , art. *Pierre dit l'Ermite.*

(5) « Whenever a state has given signs of injustice, rapacity, pride, ambition , or of an imperious thirst of rule; it becomes a suspicious neighbor to be guarded against : and — its designs may be prevented by force and arms. » — « Are we to delay the averting of our ruin till it becomes inevitable ! » De Vattel , l. iii. c. iii. 44.

(6) De Vattel , *Law of Nations*, l. iii. c. iii. § 57.

(7) Vide Act of Congress , 6 July, 1798.

(8) Brown v. *The United States*, 8 Cranch 110. et Ibidem 228, 229.

(9) Luc. iii. 14.

autem ratio infligendarum ex ipsa militiæ natura non derivabatur, sed ex eo quod ii qui pœnitentiam publicam professi erant, a sancto proposito ad pristinum vitæ genus deflecterent.

26. *Defensivum bellum*, quo vis injusta repellitur, privata auctoritate aliquando geritur absque culpa : *offensivum* publicam auctoritatem, præter justam causam, exigit. Justa autem causa semper requiritur, quam etiam certo constare debere plures theologi docent : nec enim ob rationes tantum verosimiles licet nationum tranquillitatem turbare, et calamitates belli inferre. De justitia belli milites plerumque angi non debent; præsumere enim possunt illud justum esse, nisi ejus injustitia pateat : alii autem nequeunt alienam causam sponte amplecti, et bello dare operam, nisi illud justum videatur. Si bellum sit manifeste injustum, nec subditi nec alienigenæ possunt illud gerere. Possunt quidem cives et milites plerumque suam de injustitia belli opinionem deponere, cœtus publici seu principis nixi judicio: quod si veritati non sit consonum, excusabuntur milites, licet peccet princeps, si temere, cupiditate impellente, bellum inferat. « Vir justus, » inquit Augustinus, « si forte etiam sub rege et homine sacrilego militet, recte potest, illo jubente, bellare, civicæ pacis ordinem servans, cum, quod sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit certum non est, ita ut fortasse reum faciat regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi. »[1] Facile contingit *defensivum bellum* esse justum, etsi causa data sit bello : si enim reparatio injuriæ oblata sit, vel si nimia quæratur vindicta, patriam juste defendunt cives.[2]

27. In bello justo licent ea omnia quæ ad finem belli sunt necessaria, scilicet ad æquam injuriarum ultionem, et reparationem. Hostes licite occiduntur consueto bellandi more, vel aperto marte, vel insidiis legitimis: nam, ut ait Augustinus : « cum justum bellum suscipitur, vi aperta pugnet quis, aut ex insidiis, nihil ad justitiam interest. »[3] Sed nefas est eos qui arma deponunt, et implorant salutem, interficere, nisi bellandi more atroci supplicium extremum meriti sint. Qui in hostium castris reperiuntur desertores, morte etiam puniri possunt. Qui ex hostibus capti sunt, interficiendi non sunt, sed commutatio cum aliis ab hostibus captis facienda est, et interim humaniter tractandi sunt, quatenus rerum conditio sinit. Inermibus, qui ætatis, sexus, vel muneris sacri ratione hostilia non gesserunt, parcere oportet. Proditione militum alienorum vel aliorum qui in hostium castris versantur, non licet uti ad ducis vel hostium aliorum interfectionem : nec licet veneno inficere aquas, vel alias adhibere rationes cladis inferendæ, quæ nulla humana prudentia evitari possunt, vel quæ atrocitatem sapiunt.

28. Flagrante bello civili, qui rerum potitur cives sibi resistentes rebelles æstimat, eosque captos suspendio,

(1) L. xxii. contra Faustum, c. lxxv.

(2) « The nation in fault is to submit to a penalty which it has deserved, and suffer it by way of satisfaction, yet no way obliged to give itself up to the discretion of an incensed enemy. Therefore, when attacked, it is to make a tender of satisfaction, ask what penalty is required, and if no explicit answer be given, or the enemy is for imposing a disproportionate penalty, it then acquires a right of resisting, and defence becomes lawful. » De Vattel. *Law of Nations*, l. iii. c. iii.

(3) Qu. x. super Josue. Vide plura apud Grotium de jure belli et pacis, l. iii. c. i. § vi. 2. Pulchre Virgilius, Æneid. ii. 389. : « Dolus an virtus quis in hoste requirat? »

vel alia morte infami necat. Quoties de seditiosis agitur, scilicet de iis qui ex levi causa, vel sola dominandi vel ditescendi libidine, rempublicam perturbant, supplicium justum est : sed si contigerit populi magnam partem armis certare, etiam absque justa causa, paucorum supplicio cæteris poterit metus incuti, quin in multitudinem sæviatur. Si populus tyrannide pressus armis jura sua petat, princeps debet ei satisfacere quod æquum sit concedendo ; [1] qua ratione si nequeat eum placare, rebellium instar punire poterit qui ordinem publicum et gubernium evertere laborant Si princeps alter de jure regni cum eo qui rerum potitur certet, probabili ei favente ratione, bellum gerendum est more consueto, et capti rebellium instar non sunt tractandi ; alioquin dabitur alteri occasio captos eadem pœna plectendi : [2] quod contigit Carolo cum Christina de regno Hispaniarum certante, donec Anglici Gubernii opera ab atroci illo captorum supplicio desierint.

29. In bello terreno præda capitur, quatenus necessaria est ad hostem conterendum, et ad reparandum injuriam. Milites, qui per regiones eorum qui cum hostibus non sunt fœdere aliquo conjuncti, quique *neutrales* dicuntur, transeunt, nihil possunt capere quod necessarium non sit, debentque satisfacere si quid intulerint damni. [3] In hostium regione nihil faciendum est nisi ex ducum jussione, qui non debent privatis et innocuis civibus [4] temere inferre damnum, vel ecclesias piaque loca diruere, [5] nec ædificia privata vel publica quibus vis hostium non augetur, vel artium scientiarumque subsidia tollere. [6] Si urbs diripienda tradatur, quod nonnisi gravissimas ob causas licet, modus direptioni est ponendus. Præda erit juxta legem vel Principis Ducisve voluntatem distribuenda. Quod si miles sibi aliquid usurpaverit, magno se objicit pœnæ discrimini : nam jure Cæsareo : « is qui prædam ab hostibus captam subripuit, lege peculatus tenetur. » [7] Ab omni autem flagitio abstinendum omnino est : quapropter mulierum pudicitiam nemini licet attentare. Ecclesiæ præsertim violandæ non sunt, quæ potius arma deponentibus refugium præbeant oportet. Crudelitatem enim prodit incendium ante annos aliquot ecclesiæ Canadiensis, in qua mulieres cum pueris, et magna hominum perterritorum turba congregata reperiebatur, occasione seditionis.

30. « Quæ ex hostibus capimus, jure gentium statim nostra fiunt. » [8] Ita jus Cæsareum. Attamen recentius jus, quod principiis jurisperitorum, præsertim Grotii, [9] et pactis moribusque nationum nititur, mitius admodum est. Equidem potest gens quæ bellum juste

(1) De Vattel, *Law of Nations*, l. iii. c. xviii. § 291.

(2) Ibidem, l. iii. c. viii. § 142.

(3) Vide Carrière, *de justitia*, *et jure*, vol. i. n. 367.

(4) Decrevit Alexander III. in Concilio Lateranensi III., anno 1179, « ut presbyteri, monachi, conversi, peregrini, mercatores, rustici, euntes vel redeuntes, vel in agricultura existentes, et animalia quibus arant et semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. » Cap. *Innovamus, II. de Treuga et Pace.* « The American commissioners, (John Adams, Benjamin Franklin, and Thomas Jefferson,) in 1784, submitted to the Prussian minister a proposition to improve the laws of war, by a mutual stipulation not to molest non-combatants, as cultivators of the earth, fishermen, merchants, and traders in unarmed ships, and artists and mechanics inhabiting and working in open towns. » Kent's *Comm.* vol. i. p. 91. Note.

(5) Vide Carrière, vol. i. n. 364.

(6) Kent's *Comm.* Vol. i., n. 93.

(7) L. xiii. ff. xlviii. xiii. *Ad leg. Juliam peculatus.*

(8) Instit. II. i. § 17.

(9) Vide apud Kentium, Comm. vol. i. part. i. lect. v.

infert, hostium occupare bona quantum necesse sit ad damnorum quæ passa est compensationem, ad impensarum belli solutionem, et ad injuriæ justam vindictam : quapropter recte dicit S. Thomas : « Si illi qui deprædantur hostes, habeant bellum justum, ea, quæ per violentiam in bello acquirunt, eorum efficiuntur. » [1] Nec excessus facile admittitur; quum plerumque videatur direptio ad vires hostium conterendas necessaria. Cæterum nemini licet privata auctoritate prædari hostes, vel modum a duce supremo præscriptum excedere. In bello bona capta cedunt reipublicæ, seu principi supremo, juxta notissimum principium juris : « bello parta cedunt reipublicæ; » sed mos est ut quæ in mari capiuntur, post tribunalis maritimi judicium, inter captores distribuantur. [2] Quæ a privatis absque publica licentia capiuntur, juxta leges nostras cedunt omnino reipublicæ. [3] Attamen quamvis suo periculo agant, et possint a republica puniri, eis quodammodo favetur, et ab hostium ultione proteguntur : nec enim sinit respublica, ut veluti piratæ tractentur. [4] Bello flagrante, favet quam maxime privatis naves, suis impensis, instruentibus, ut hostes aggrediantur, et litteras concedit quibus licentia eis datur naves hostium capiendi, et omnia quæ in eis reperta fuerint diripiendi. [5] Cœtus supremus Neo-Eboracenus, anno 1814, dum bellum cum Anglis gereretur, fecit facultatem civibus quibuscumque, numero saltem quinque, societatem ineundi ut naves instruerent, iisque tribuit collegii privilegia. [6]

31. Qui, licentia prævia, capit vel diripit naves hostium, tenetur prædam in portum deducere, et judicio subjicere, ut de re constet. [7] Si omittat rem gestam referre et probare, prædam amittendi discrimini objicitur, quum dominium non censeatur perfectum, nisi post sententiam latam. Cæterum justitiam violare non videtur : nam ex jure gentium res capta fit captoris. Qui absque licentia capit, retinetque prædam, non videtur justitiæ violatæ reus : nam licentia pertinet ad juris ordinem, et præda in pœnam vindicatur reipublicæ; sed jus est captori ex ipsa occupatione : jurisperiti quippe cum Voeto docent, « per solam occupationem dominium prædæ hostibus acquiri. » [8]

32. Qui cum hoste capto paciscitur, navemque liberam dimittit pretio persolvendo, dat ei litteras securitatis

(1) 2. 2æ. quæst. lxvi. art. viii. ad i.

(2) « The general practice under the laws and ordinances of the belligerent governments is, to distribute the proceeds of captured property, when duly passed upon, and condemned as prize, (and whether captured by public or private commissioned vessels,) among the captors as a reward for bravery, and a stimulus for exertion » Kent's *Comm.* vol. i. part. i. lect. v. n. 101.

(3) « It is the settled law of the United States, that all captures made by non-commissioned captors are made for the government. » Ibid.n.96.

(4) « If they depredate upon the enemy without a commission, they act upon their peril, and are liable to be punished by their own sovereign; but the enemy are not warranted to consider them as criminals. » Kent's *Comm.* vol. i. part. i. lec. v., n. 96.

(5) « In order to encourage privateering, it is usual to allow the owners of private armed vessels to appropriate themselves the property. » Ibidem, n. 97. Excipiuntur quæ artes et scientias spectant : « In the case of the Marquis de Somerneles, the enlightened judge of the vice-admiralty court at Halifax, restored to the Academy of Arts in Philadelphia a case of Italian paints and prints captured by a British vessel in the war of 1812, on their passage to the United States; and he did it « in conformity to the » law of nations as practised by all civilized » countries, » and because the arts and sciences are admitted to form an exception to the severe rights of warfare. » Ibidem, n. 95. Note.

(6) Ibidem, n. 98. Note.

(7) Ibidem, n. 102.

(8) Ibidem.

ab aliis ejusdem gentis navibus ; [1] nisi obstet lex redemptionem hujusmodi vetans, prout apud Anglos, non ita apud nos. [2] Captor suo nomine litem valet instituere coram tribunali in regione hostium, ut pretium promissum recuperet, non tamen in Anglia, ubi lex non sinit hostem jus sibi vindicare. Plerumque relinquitur aliquis in vadimonium, cujus nomine instituitur lis, ut pretio persoluto in libertatem vindicetur. [3]

33. Lege districte vetatur cuivis civi Statuum Fœderatorum navem contra aliquam gentem quæ cum gente nostra amicitia fœdereve conjuncta sit, instruere, bello inter eam et aliam gentem flagrante. [4] Qui extra justi belli occasionem naves diripiunt quascumque, piratæ sunt, et ad restituendum omnino obligati.

34. « Postliminium fingit eum qui captus est, in civitate semper fuisse. »[5] Ita jus Cæsareum : quapropter jus postliminii est fictio quædam juris, qua res vel persona ab hostium potestate recuperata habetur veluti nunquam capta. Si quis bona ab hostibus recuperaverit, non sua fiunt, nec reipublicæ, sed ejus cujus antea fuerant. [6] In rebus mobilibus jus hoc non conceditur nisi fuerint brevi recuperatæ : nam post viginti quatuor horas elapsas fiunt omnino victoris. Immobilia eo gaudent jure, quum facile a dominis agnoscantur, etiam post lapsum temporis : sed præmium quoddam solet dari iterum capientibus. Si interim venditum fuerit, emptor omni jure cadit : est enim prioris domini ; nisi civitas aut regio victori tradatur, inter pacis conditiones ; tunc enim alienatio prius facta a victore alteri adhuc valebit. Apud Gallos olim, et apud nos in bello Americano, navis quæ per viginti quatuor horas in potestate hostium fuerat, postliminii juri non erat obnoxia ; sed jam ubique sententia tribunalis opus est, ut postliminio non sit locus.

CAPUT VI.

DE SERVITUTE.

35. Quum omnes homines jure naturæ sint pares, nemo est natura alterius dominus ; jure tamen gentium, non tantum *jurisdictionis* dominium, sed etiam *proprietatis* hominibus in homines conceditur : quod et vetus lex ratum habuit. [7] Capti in bello plerumque in servitutem olim redigebantur, quando victoribus visum est parcere victis. Qui atrox aliquod facinus patrarant, eadem pœna afficiebantur. [8] Tanta etiam erat patria potestas, ut filios vendere licuerit, ad suæ subveniendum inopiæ, adjecta conditione de redimendo, si melior affulserit fortuna. [9] Nonnulli seipsos vendebant, ut suæ sustentationi consulerent. Horum omnium fi-

(1) « The effect of a ransom is equivalent to a safe conduct granted by the authority of the state to which the captor belongs, and it binds the commanders of other cruisers to respect the safe conduct thus given. » Ibidem, n. 105.

(2) « They have never been prohibited in this country. » Ibidem.

(3) « The remedy to enforce payment of the ransom bill for the benefit of the enemy captor, is by an action by the imprisoned hostage, in the courts of his own country, for the recovery of his freedom. » Ibidem, n. 107.

(4) Ibidem, n. 106.

(5) Inst. i. 12. 5.

(6) « When, therefore, property taken by the enemy is either recaptured or rescued from him, by the fellow subjects or allies of the original owner, it does not become the property of the recaptor or rescuer, as if it had been a new prize, but it is restored to the original owner, by right of postliminy, upon certain terms. » Kent's *Com.* vol.i. part. i. Lec. v. n. 109.

(7) Exod. xxi. Levit. xxv.

(8) Cap. *Ita quorumdam*, de Judæis et Samaritanis.

(9) L. i. et ii. ff. de patribus qui filios suos distraxerunt.

lii, ex matre serva nati, servi habebantur, quia « partus sequitur ventrem. »[1] Servitutem apud plerasque gentes vigentem Apostolus non reprobavit, sed heris docuit obediendum: « Servi, obedite dominis carnalibus cum timore, et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo. »[2] Heris etiam mansuetudinem et æquitatem insinuavit: « Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia et illorum, et vester Dominus est in cœlis: et personarum acceptio non est apud eum. »[3] Apostolica documenta semper præ oculis habuit Ecclesia; quæ idcirco in Concilio Gangrensi damnavit anathemate eos qui servos a dominorum obsequio religionis specie abducerent. Cæterum favit quantum valuit humanæ libertati, dominos ut mancipia manumitterent hortando,[4] donec sensim sine sensu sublata sit servitus.[5]

36. Optime Augustinus: « Ordinavit enim sic Deus Ecclesiam suam, ut omnis potestas ordinata in sæculo habeat honorem, et aliquando a melioribus. Sed exempli gratia unam rem dico, hinc conjicite gradus omnium potestatum. Prima et quotidiana potestas hominis in hominem, domini est in servum. Prope omnes domus habent hujusmodi potestatem. Sunt domini, sunt et servi, diversa sunt nomina: sed homines et homines paria sunt nomina. Et quid dicit Apostolus, docens servos dominis suis subditos esse? « Servi obaudite dominis vestris secundum carnem: » quia est Dominus secundum spiritum. Ille est verus Dominus et æternus, isti autem temporales secundum tempus. Tu cum ambulas in via, cum vivis in hac vita, non vult te facere superbum Christus. Contigit tibi ut Christianus efficereris: non ideo Christianus effectus es, ut dedigneris servire. Cum enim, Christo jubente, servis homini, non illi servis, sed illi qui jussit. Et hoc ait: « Obaudite dominis vestris secundum carnem, cum timore, et tremore, in simplicitate cordis, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed quasi servi Christi facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate. » Ecce non fecit de servis liberos, sed de malis servis bonos servos. Quantum debent divites Christo, qui illis componit domum? Ut si fuit ibi servus infidelis, convertat illum Christus: et non ei dicat, Dimitte dominum tuum, jam cognovisti eum qui verus est Dominus . . . . . . Non hoc ei dixit, sed magis, Servi. »[6]

37. Gregorius XVI., decessorum suorum exempla secutus, Nigritarum commercium, quod nationes christianas exercere non puduit, futilibus et inanibus rationibus ad tantam injustitiam extenuandam adductis, damnavit et prohibuit: « Auctoritate Apostolica, » ait « omnes cujuscumque conditionis Christifideles admonemus et obtestamur in Domino vehementer, ne quis audeat in posterum Indos, Nigritas, seu alios hujusmodi homines injuste vexare, aut spoliare suis bonis, aut in servitutem redigere, vel aliis talia in eos patrantibus auxilium aut favorem præstare; seu exercere inhumanum illud commercium, quo Nigritæ, tamquam si non homines sed pura putaque animantia forent, in servitutem utcumque redacti, sine ullo discrimine, contra justitiæ et humanitatis jura, emuntur, venduntur,

(1) *Partam*, Cod. de rei vindic.

(2) Eph. vi. 5. (3) Ibidem 9.

(4) Le Christianisme et l'esclavage par Moehler.

(5) Alexander III. vetuit « ne Judæi sive Saraceni christiana mancipia in bonis suis permittantur habere. » Conc. Lat. iii. c. xxvi.

(6) Enarr. in Ps. cxxiv.

ac durissimis interdum laboribus exantlandis devoventur, et insuper lucri spe Nigritarum occupatoribus per commercium idem proposita, dissidia et perpetua quodammodo in illorum regionibus prælia foventur. Enimvero Nos prædicta omnia, tamquam Christiano nomine prorsus indigna, Auctoritate Apostolica reprobamus; eademque Auctoritate districte prohibemus atque interdicimus, ne quis Ecclesiasticus aut Laicus ipsum illud Nigritarum commercium veluti licitum sub quovis obtentu, aut quæsito colore tueri, aut aliter contra ea, quæ nostris hisce Apostolicis Litteris monuimus, prædicare, seu quomodolibet publice vel privatim docere præsumat. » [1]

38. Quid autem sentiendum est de domestica servitute, quæ in provinciis plerisque meridionalibus viget, posteris eorum qui ex Africa abducti sunt, adhuc jugo subjectis? [2] Equidem in hac libertatis, qua omnes gloriamur plenitudine, dolendum tot mancipia esse, a quorum inceptis ut caveatur latæ sunt leges, quæ vetant ne litteris excolantur, et quæ religionis exercitium alicubi valde impediunt. [3] Cæterum quum ea sit rerum conditio, nihil contra leges tentandum est, nec quid quo servi in libertatem vindicentur, vel quo jugum ægre ferant faciendum, vel dicendum: sed prudentia et charitas sacrorum ministrorum in eo exhibendæ, ut servi, moribus christianis informati, dominis præstent obsequia, Deum supremum omnium dominum venerantes; et ut domini æquos et mansuetos se præstent, et servorum conditionem humanitate et salutis eorum studio mitigent. Apostolos habemus auctores, qui hæc nobis reliquerunt documenta: quæ qui neglexerint, humanitatis studio totum rerum ordinem convellere studentes, servis plerumque duriorem inferunt conditionem. Hæc præ oculis omnium ponere non omisit Pontifex in prælaudata Constitutione: « Inspirati enim a divino Spiritu Apostoli servos quidem ipsos docebant obedire dominis carnalibus sicut Christo, et facere voluntatem Dei ex animo; dominis vero præcipiebant ut bene erga servos agerent, et quod justum est et æquum eis præstarent, ac remitterent minas, scientes quia illorum et ipsorum Dominus est in cœlis, et personarum acceptio non est apud eum. »

39. Optime animadvertit in rem nostram Gerdil: « Servitus non ita intelligenda est, quasi homo in hominem

(1) Litteræ Apostolicæ incipiunt *In Supremo Apostolatus fastigio*, die 3 Dec. 1839 datæ.

(2) Vide Carrière, *de Just. et jure*, par. 1. §. 1. c. iii. art. iii. n. 54.

(3) « In Georgia, by an act, in 1829, no person is permitted to teach a slave, negro, or free person of colour, to read or write. So, in Virginia, by statute, in 1830, meeting of free negroes, to learn reading or writing, is unlawful, and subjects them to corporal punishment; and it is unlawful for white persons to assemble with free negroes or slaves, to teach them to read or write. The prohibirory act of the legislature of Alabama, passed in the session of 1831-2, relative to instruction to be given to the slave, or free coloured population, or exhortation, or preaching to them, or any mischievous influence attempted to be exerted over them, is sufficiently penal. Laws of similar import are presumed to exist in the other slave-holding states; but in Louisiana the law on this subject is armed with tenfold severity. It not only forbids any person teaching slaves to read or write, but it declares that any person using language, in any public discourse, from the bar, bench, stage, or pulpit, or any other place, or in any private conversation, or making use of any signs or actions, having a tendency to produce discontent among the free coloured population, or insubordination among the slaves, or who shall be knowingly instrumental in bringing into the state any paper, book, or pamphlet, having the like tendency, shall, on conviction, be punishable with imprisonment or death, at the discretion of the court. » Kent's *Comm.* vol. ii. p. iv. lec. xxxii. n. 253.

eam dominii rationem habere queat, quam habet in pecudem. Qua in re turpiter olim errarunt, qui servos in personarum numero censeri nolebant; [1] et quantumvis inique et crudeliter dominus servum suum habuisset, nullam tamen a domino injuriam ei servo fieri autumabant. Etenim servitus æqualitatem naturæ inter homines non delet: proinde per servitutem sic homo in dominio alterius esse intelligitur, quatenus dominus jus perpetuum, et universum habet in omnes servi sui operas, quas quidem ab homine homini præstari fas est; et ea quidem lege, ut curam servi gerere Dominus debeat, eique officia humanitatis omnia studiose præstare, ut alibi declaravimus. (*Specimen Element*, p. iii. § 4.) Servitus sic intellecta non pugnat cum jure naturæ, adeo ut peccare in legem naturæ putandus sit, qui servos habet, eisdem moderate utitur: tametsi maximo generis humani bono, servitus christiana mansuetudine jam pridem apud cultiores gentes sublata est. » [2] Alias dicit: « Quare dominus facit injuriam servo si eum crudelius verberet, si nimio labore premat, si conveniente victu ac vestitu defraudet, si famam ejus prodat. Recteque Cicero I. de Off. cap. 13. Meminerimus autem et adversus infimos justitiam esse servandam. Est autem infima conditio et fortuna servorum, quibus non male præcipiunt, qui ita jubent uti ut mercenariis, operam exigendam, justa præbenda. » [3]

40. Id quæri potest utrum heri possint servos retinere, quum eorum majores injuria videantur ex Africa huc traducti? Nobis affirmandum videtur: nam tituli vitium longissimi temporis lapsu sanatum habendum est, quum societatis conditio alias incerta semper foret, cum gravissimo turbarum periculo. Peccarunt quidem qui vi abstulerunt invitos; sed eorum posteros in servitute tenere injustum non videtur; ea scilicet conditione nati sunt, quam nec exuere valent. Cæterum laudandi sunt qui humanitatis et religionis studio eos libertate donant manu-mittendo, quando id fieri possit cum eorum utilitate et absque publicæ salutis detrimento.

41. Quid dicendum de servis qui fuga se proripiunt? Remisit quidem Apostolus servum ad Philemonem, et Concilium Gangrense severissime vetuit, ne quis religionis prætextu mancipia heris subduceret: « Si quis servum alienum occasione religionis docet dominum suum contemnere, et ejus ministerium destituere, et non potius docuerit eum suo domino bona fide ac cum omni honorificentia deservire; anathema sit. » [4] Quod si servus, nullo suadente, fugerit in Statum seu provinciam liberam ex Congressus lege de fugitivis servis retrahi potest. [5] Si autem lateat, et ad sacrum tribunal accedat, peccata deponendi causa, non videtur repelli posse ob voluntatem numquam revertendi ad herum: [6] nam pœnæ metus adeo est gravis, ut nemo

(1) La barbarie de plusieurs peuples est allée jusqu'à mettre les esclaves au rang des biens qu'on possède, et à les traiter non comme des créatures humaines, sur quoi l'on a une certaine autorité, mais comme un bien dont on peut disposer à sa fantaisie, de sorte qu'on disait d'un esclave, dans le même sens qu'on le dit d'un cheval: Il est à moi. » Puffendorf, *Droit de la Nature et des Gens*, l. vi. ch. iii. §. vii.

(2) Compendium Institutionum civilium, L. i. p. 317. vol. vii.

(3) Gerdil, *de justitia et jure*, c. vi. prop. iii. Vide et Amart. v. i. p. 534.

(4) C. Si quis servum. 37. c. 17. qu. 4.

(5) Constitution of the United States, art. iv. § ii. *Of fugitive Slaves*. In Suprema curia Statuum Fœderatorum decisum est, leges a cœtibus Statuum singulorum de mancipiis fuga elapsis latas, irritas esse, quum ex Constitutione eas ferendi potestas Congressui conveniat. *Edward Prigg. v.* Commonwealth of Pennsylvania, Jan. 1842.

(6) Vide Lessium, *de Justitia et Jure*, s. i. c. v. Dub. v.

teneatur, cum tanto sui discrimine, ad pristinam conditionem reverti : præterquam quod libertatis dispendium nonnisi ex necessitate quisquam censeatur pati, præsertim quum nullo sui actu illud amiserit, sed ex majorum suorum calamitate. Servis ex belli eventu si fugerint ad suos, libertatem tribuit jus civile ; [1] sicut et servis christianis quorum domini Judæi, vel pagani, vel hæretici forent, et etiam infidelibus qui fidem Christianam amplecterentur : [2] sed legibus nostris manet servitutis vinculum, quoties servus fuerit ex fuga retractus, vel in aliena provincia detectus.

(1) §. Item ea Instit. *de rerum divis*

(2) L. Deo nobis, 56. *de Episcopis et clericis.*

TRACTATUS VI.

DE LEGIBUS CIVILIBUS.

CAPUT I.

DE POTESTATIS CIVILIS ORIGINE.

1. Quum populi multitudo legibus quibus regatur indigeat, liquet eas ferendi potestatem apud eam esse, [1] quam exercet per eos quos creavit magistratus, vel qui alias, populo consentiente, vel saltem tolerante, supremo funguntur regimine. Deus autem jure meritoque censetur probare quæ ad ordinem societatis tuendum et ad jura singulorum vindicanda fiunt; et rectoribus multitudinis, vel ab ea electis, vel alias constitutis, eam tribuere potestatem quæ ad reipublicæ salutem est necessaria. Novimus quidem regnorum et rerumpublicarum originem haud semper ad liberam populi electionem referri posse, et iniquas sæpe adhiberi artes ad potestatem retinendam : [2] ideoque Deo non esse tribuendam regiminis civilis institutionem vel specialem, vel singulos actus; sed quum velit ipse ordinem justitiamque servari, et populos in societatem coalescere, omne auctoritatis exercitium quod his inservit finibus, quocumque veniat nomine, ipsi probatum censendum est. Optime Dominicus Soto potestatis civilis originem ad instinctum se servandi omnibus inditum refert : « Congregata vero respublica neutiquam se poterat gubernare, hostesque propulsare, malefactorumque audaciam cohibere, nisi magistratus deligeret, quibus suam tribueret facultatem. Nam alias tota congregatio sine ordine et capite neque unum corpus repræsentaret, neque ea providere posset, quæ expedirent. Ergo eadem ratione doctæ divinitusque instructæ respublicæ, aliæ annales consules, aliæ alias publicarum administrationum formas sibi instituerunt.... Ecce quemadmodum publica civilis potestas ordinatio Dei est : non quod respublica non creaverit principes, sed quod fecerit divinitus erudita. Unde illud Sap. xiv. : « Tua autem, Pater, providentia gubernat. »... Et ideo Paulus ad Rom. xiii. auctoritatem principum non in rempublicam tantum, sed in Deum ipsum refert. » [3]

2. Potestatem omnem civilem a Deo

(1) « Potestas civilis ferendi leges competit ex natura rei immediate ipsi communitati. » Petrus Dens, *tract. de legibus*, qu. iii. n. 18.

(2) Nihil novi vel ab historiæ veritate alienum protulit S. Gregorius VII., quamvis idcirco a plurimis censura vexatus : « Quis nesciat reges et duces ab iis habuisse principium qui Deum ignorantes, superbia, rapinis, perfidia, homicidiis, postremo universis fere sceleribus, mundi principe diabolo videlicet agitante, super pares, scilicet homines, dominari cœca cupiditate, et intolerabili præsumptione affectaverunt? » *Regist.* l. viii. ep. xxi. Nec ideo principibus legitimo imperio utentibus detrahimus.

(3) *De Justitia et jure*, l. iv. quæst. iv. art. i.

esse, quæcumque sit regiminis forma, credimus, Apostolo docente : « Non est enim potestas nisi a Deo : quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. » [1] Pulchre Chrysostomus imperii et auctoritatis civilis originem ad Deum necessario referendam tradit, Apostoli explicans sententiam, quamvis rectores non sint divinitus constituti : « Omnisne princeps a Deo ordinatus est ? Non hoc dico, inquit. Neque enim de singulis principibus mihi nunc sermo est, sed de re ipsa. Nam quod principatus sint, et quod alii imperent, alii subjecti sint, neque omnia casu et temere ferantur, populis quasi fluctibus hinc et inde circumdatis, divinæ esse sapientiæ dico. » [2] Hinc Sapientia divina sibi tribuit rectorum auctoritatem, et legum disciplinam : « Per me reges regnant, et legum conditores justa decernunt.» [3] Equidem homini in hominem alterum nulla est jure naturæ potestas, et quamvis ex communi consensu uni vel pluribus multitudo concedere possit jus quoddam præcipuum, non satis intelligitur invitos, licet paucos numero, plurimorum voluntate ligari, vel posteros majorum suorum teneri pacto, vel potestatem ad vitam tollendam reorum posse ab universis, licet consentientibus, derivari : [4] ideoque ad merum pactum referri nequit potestatis civilis origo, quin infirma fiat et incerta : sed necessario agnoscendus est Deus, qui hominum quidem arbitrio regiminis formam reliquit, sua auctoritate ea quæ ad ordinem societatis tuendum fiunt, sanciturus. « Hæc potestas, » inquit Pius VI. « non tam a societate quam ab ipso Deo, recti justique auctore, repetenda est. » [5]

3. Prima regiminis species videtur fuisse patrumfamilias, qui, quum vita hominum foret diuturna, posteros plurimos sibi obtemperantes habuerunt, naturali veluti jure : sed quum multitudo in unum coaluisset, quæ vinculo hujusmodi non tenebatur, eligebatur virtute præstans et consilio, qui

(1) Rom. xiii. 1. « The expression as used by St. Paul is just as applicable to one kind of government, and to one kind of succession, as to another—to the elective magistrate of a pure republic, as to an absolute hereditary monarch. » — Paley's *Moral Philosophy*, l. vi. c. 4.

(2) Πας οὖν ἄρχων ἀπὸ τοῦ θεοῦ κεχειροτόνηται, ὀυ τουτο λέγω, φησιν. Οὐδὲ γαρ πέρι των καθ' ἑκαστον ἀρχόντων ὁ λόγος μοι νῦν, ἀλλα ἀυτου του πράγματος. Τὰς γὰρ ἀρχας ἑιναι, καὶ τοὺς μὲν ἄρχειν, τοὺς δὲ ἄρχεσθαι, καὶ μηδὲ ἁπλως καὶ ἀνέδην ἄπαντα φέρεσθαι ὥσπερ κυμάτων τηδε κᾀκεῖσε τῶν δημων περιαγομένων της του θεου σοφίας ἔργον ἑιναι φημί. In Rom. XIII. 1.

(3) Prov. viii. 15. Eodem recidunt quæ tradit eximius scriptor Bianchi : « Se bene si considera la natura della cosa in se stessa, e se si riflette all' origine, al progresso, alla variazione della publica signoria da che fu introdotta tra gli uomini, si conoscerà chiaramente, che ella non in altro senso procede da Dio, se non in quanto, avendo egli tra gli altri doni naturali all' uman Genere dato ancor quello di sapersi conservare nella umana Società, difendersi dall' oppressione de' prepotenti, e custodire l' equità, et la giustizia contro la violenza de' malvagi, gli ha conceduto ancora il diritto d'istituire i Principi, e i Magistrati, e di collocare la publica potestà, o in uno solo, che gli altri soprantendesse, o in alcuni de' più scelti, che di comun consiglio amministrassero la giustizia, e le violenze impedissero. » *Della Potestà e della Politia della Chiesa*, da Bianchi, Roma, 1745. L. i. § i. n. 2.

(4) Potestatem civilem esse a Deo, quamvis regiminis electio fiat a populo, ostendit Suaresius, ex eo quod plures exerceat actus quorum nulla facultas penes homines est. Sic mortem reis irrogat, ultionemque facit criminum, quod jus suum esse Deus testatur. Conscientiam ligat, in quam nil possunt homines, divina deficiente sanctione. Vide L. iii. de Legibus, c. iii. n. 3. Martinus contendit ad jus naturale spectare ut societas sibi consulat etiam capitis pœna irroganda reis. *De Matrimonio*. Not. præv. p. xcj. Qui ad merum pactum societatis rem reducunt, tollunt legibus vim, magistratibus reverentiam, reipublicæ securitatem. Vide Paley, *Moral Philosophy*, l. vi. c. 3.

(5) Brevi, *Quod aliquantum*, 10 Martii 1791.

patris instar cæteris præesset. Nonnumquam contigit viribus superiorem vi sibi arrogare imperium, quod legitimum non erat, nisi multitudinis consensu. Ex rectorum arbitrio injusto contigit, ut cœtus consiliariorum adjiceretur, qui leges ferret quibus regeretur populus : qui etiam sæpe sibi servavit jus eas probandi vel rejiciendi, ne paucorum dominationi penitus subessent. Turbis motibusque popularibus republica agitata, ad unum aliquando summa rerum iterum delata est. Sic pro rerum vicibus, et hominum cupidine variatæ sunt regiminis formæ: quarum præstantissima plerisque unius imperium visum est : sed quum facile in tyrannidem degeneret, uti animadvertit S. Thomas,[1] potior jam apud nostrates habetur respublica, electis a populo consiliariis cum Gubernatore. Hominum vitio hæc etiam paucorum utilitati sæpe inservit, cum plurimorum detrimento. « Illud certum, » inquit Zallingerus de formis imperii disserens, « quamlibet per se consentaneam esse naturali juri, et a subditis conservandam, certe ferendam ; « non est enim potestas, nisi a Deo : quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. » Nec dubium est, quin ingenium populi, mores longævi, ipsum clima locique situs ac natura aliam atque aliam publicæ rei ordinationem poscat, aut facilius admittat. »[2]

4. Monarchia, μοναρχια, dicitur unius regimen ; qui si plena potestate, nullo limite coarctata, imperet, monarcha *absolutus* vocatur : qualis est Russarum Cæsar, vel Turcarum Imperator[3] *Constitutionalis* monarchia designatur imperium exercendum juxta leges, et intra limites scripta *constitutione* definitos. — ἀριστοκρατια — optimatum concilium et potestas est : — δημοκρατια — est populi regimen, suprema potestate apud eum retenta. Quæ apud Anglos obtinet regiminis forma, temperamentum quoddam est ex singulis formis coalescens ; nam Rex summum tenet imperium, et legibus a cœtu nobilium et communium latis vim tribuit assentiendo ; sed limitibus coercetur ejus potestas : nequit enim legibus latis derogare. Optimatum concilium auctoritate et gratia plurimum valet. Populus suis suffragiis eligit eos qui suas agant partes in cœtu altero, ex quo leges de tributis solvendis originem ducant oportet. Hanc veluti præstantissimam et perfectissimam regiminis formam verbis plurimis effert Blackstonius,[4] Ciceronis nixus auctoritate, qui docet « esse optime constitutam rempublicam, quæ ex tribus generibus illis, regali, optimo, et populari, sit modice confusa. »[5] Ad democratiam magis accedit Constitutio Americana; quæ tamen regimen *fœderatum* statuit, quod ex Statuum singulorum fœdere et concessione nascitur.[6] Status singuli supremi sunt, et amplissimam sibi vindicant potestatem in rebus suis moderandis, quarum cura a populo demandatur Gubernatori, Senatui et cœtui eorum qui *Repræsentantes* dicuntur, quorum conjuncta auctoritate

(1) 1. 2. qu. cv. art. 1. ad 2.

(2) Inst. Juris Nat. et Eccl. publ. l. iii. n. cc.

(3) Docet Suaresius « potestatem civilem, quoties in uno homine, vel principe reperitur, legitimo ac ordinario jure, a populo et communitate manasse, vel proxime, vel remote, nec posse aliter haberi ut justa sit. Hæc est sententia communis jurisperitorum. » L. iii. *de Legibus*, c. iv. n. 2.

(4) Introd. § ii. n. 51.

(5) In fragm. de repub. l. ii.

(6) 1. 2. qu. cv. art. i. *Resp.* Id tamen negat Storius, qui contendit populum universum nova Constitutione creasse Gubernium Supremum, certis facultatibus ei delegatis, nullamque fœderis inter Status Supremos initi speciem in ea apparere. Vide *Comm. Const. U. States*, l. iii. c. iii.

feruntur leges, et magistratibus qui eas executioni demandant. Quæ pluribus suffragiis cœtus utriusque probantur, vim habent legis, accedente Gubernatoris auctoritate : quæ si denegata fuerit, duæ ex tribus partibus suffragiorum ad legem ferendam requiruntur. Auctoritas in quasdam res quæ communes omnium utilitates respiciunt, generali seu *fœderato* regimini ex pacto et conventione statuum competit, quæ in ferendis legibus pari modo exercetur : pluribus scilicet utriusque cœtus, senatus et repræsentantium, suffragiis, lex fertur, accedente Præsidis consensu; qui si defuerit, duæ ex tribus partibus consentire debent ut lex valeat.

5. Augustinus, cum Evodio colloquens, aiebat : « Ergo si populus bene moderatus et gravis, communisque utilitatis diligentissimus custos, in quo unusquisque minoris rem privatam quam publicam pendat, nonne recte lex fertur, qua huic ipsi populo liceat creare sibi magistratus, per quos sua res, id est publica administretur ? » Evodius respondit : « Recte prorsus. » [1] A nostræ reipublicæ forma etiam non est aliena ea quam descripsit S. Thomas Aquinas : « Optima ordinatio principum est in aliqua civitate vel regno, in quo unus præficitur secundum virtutem qui omnibus præsit; et sub ipso sunt aliqui principantes secundum virtutem; et tamen talis principatus ad omnes pertinet, tum quia ex omnibus eligi possunt, tum quia etiam ab omnibus eliguntur. » [2] Alibi ait : « Est etiam aliquod regimen ex istis commixtus, quod est optimum : et secundum hoc sumitur lex, quam majores natu simul cum plebibus sanxerunt, ut Isidorus dicit. » [3]

6. Postquam de leges ferendi potestate disseruerat Suaresius, infert : « Potestatem hanc legislativam etiam esse in illis communitatibus perfectis, quæ per seipsas, et non per reges gubernantur, sive aristocratice, sive populariter regantur, illud intelligendo cum proportione et cum partitione accommoda. Ita sumitur ex l. Omnes populi, ff. de justit. ut jur. et ibi docent omnes. Et ratio est etiam manifesta, quia hæ communitates in se retinent supremam potestatem gubernativam, cum non transtulerint illam in aliquem principem ; ergo per illam possunt sibi leges condere. Unde fit, idem dicendum esse cum proportione de illis rebuspublicis, quæ supremam in se potestatem retinent, ut Veneta, Genuensis, et similes : quæ licet sibi unum Ducem vel Principem eligant, non tamen in eum transferunt omnem potestatem. » [4] Imperatore electo, omnis potestas in eum translata censebatur; quapropter Jovianus restitit cum plausu militibus qui eum elegerant, volentibus ei socium dare imperii : « Penes vos fuit, milites, committere mihi habenas imperii, cum nondum essem imperator : sed in possessione imperii cum sim, quod restat, non vestrum, sed meum fuerit gerere reipublicæ curam. » [5]

7. Finis civilis regiminis est reipublicæ salus, ad quam dirigi debent omnes principum actus, quum ea conditione potestas iis a populo commissa sit : « Quando vero potestas, » inquit Suaresius, « data est immediate ab ipsis hominibus, evidentissimum est non esse propter principis utilitatem, sed propter commune bonum eorum qui illam contulerunt, et ideo reges ministri reipublicæ appellantur.— Debent

(1) De Libero arbitrio l. 1. n. 14.
(2) 1. 2. qu. cv. art. i. *Resp.*
(3) 1. 2. qu. xcv. art. iv. 3.
(4) *De Legibus*, l. iii. c. ix. n. 6.
(5) Theodoret. *hist. eccl.* l. iv. c. v.

ergo ea potestate uti in bonum reipublicæ, a qua et propter quam illam acceperunt. »[1] Id olim Basilius tradiderat : « Hoc enim tyrannus a rege differt, quod ille sua ipsius quomodocumque et undecumque respicit ac tuetur : hic subditis consulere tantum quærit. »[2] Patres Concilii Toletani VII. regum munus explicantes, eos exhibent « non prospectantes proprii jura commodi, sed consulentes patriæ. »[3]

CAPUT II.

DE LEGE CIVILI.

8. Lex civilis definiri potest : æqua ordinatio stabilis, ad bonum publicum, condita et promulgata a suprema potestate, cum intentione obligandi subditos. *Æqua* sit oportet, et viribus civium subditorumve attemperata; nam « nemo ad impossibile tenetur. » Injusta autem ordinatio legis nomen non meretur : « mihi, » inquit Augustinus, « lex esse non videtur, quæ justa non fuerit. »[4] Aliquando tamen gravia imponuntur onera, urgente publica necessitate. *Stabilis* ordinatio, in perpetuum scilicet lata, vel ad tempus definitum, lex est : quæ enim jubentur huic vel illi semel iterumve facienda, præceptorum instar sunt. *Ad bonum commune* leges dirigantur necesse est; salus enim populi suprema est lex. Bonum publicum hic intelligitur ordo et tranquillitas societatis, et quod cum reipublicæ utilitatibus conjungitur : hic enim finis est regiminis civilis. *Promulgari* debet lex ut subditos liget, sed « in favorabilibus necessaria non est promulgatio. »[5] Apud nos promulgata censetur lex, statim ac lata fuerit;[6] exceptis nonnullis Statibus, in quibus viginti,[7] triginta,[8] vel sexaginta[9] dies elabantur necesse est antequam vim habeat. « In Gallia legis promulgatio fit per illius insertionem in tabulas legum. »[10]

9. Fuerunt qui contenderent populi consensum requiri etiam in regnis et imperiis, ut leges vim haberent; dicebant enim eas hac tacita conditione ferri, si a populo fuerint acceptatæ. Ita Navarre, Azor, et Canonistæ, et Juristæ communiter. Favere videbantur plura juris axiomata : « Leges instituuntur quando promulgantur; firmantur cum moribus utentium approbantur. »[11] Justinianus quoque ait : « Leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quod judicio populi receptæ sunt. »[12] In imperio Romano Imperatoris decreta vim legis obtinebant, ex potestatis plenitudine, quæ censebatur ei a populo concessa, quum ad imperium eveheretur : « Quod principi placuit, » inquit Justinianus, « legis habet vigorem : quum lege regia, quæ de ejus imperio lata est, populus ei et in eum omne imperium suum et potestatem concedat. »[13] Cæterum libertate sentiendi hac in re relicta, satis habuit Alexander VII. damnare eorum sententiam, qui populum absque ulla causa rejicientem principis legem a culpa

(1) Ibidem, l. i. c. vii. n. 5. Nihil novi protulit Vattelius : « It is evident that men form a political society, and submit to laws, solely for their own advantage and safety. The sovereign authority is then established only for the common good of all the citizens, ant it would be absurd to think that it could change its nature on its passing into the hands of a senate, or a monarch. » *Law of Nations,* l. i. c. § 39.

(2) Hom. in Prov. (3) Cap. x.

(4) L. i. de lib. arb. c. v. (5) Juris axioma.

(6) « A statute is to operate from the very day it passes. » Kent's *Comm.* Vol. i. p. 3. Lec. xx.

(7) New-York. (8) Massachusetts.

(9) Mississipi. In Marilandia novæ leges non sortiuntur effectum nisi a 1 die Junii postquam latæ fuerint, nisi alias in iis statutum fuerit. *Constitution of the State of Mariland.* Ch. iii. art. 31.

(10) Cursus Theol. Vol. xii. col. 537. nota 1.

(11) Cap. In istis, dist. iv. (12) C. iii. § de Leg.

(13) Inst. l. i. tit. ii. n. 6.

eximebant : « Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a principe promulgatam. »[1] Ad nos quod attinet, leges vim suam omnem obtinent statim ac a cœtu publico, cui id muneris demandatum est, latæ fuerint, et Gubernatori, seu Præsidi, pro legum natura, fuerint probatæ. Populus quidem censetur supremam potestatem apud se retinere, ideoque posse in irritum mittere quæ delegati ab eo viri perperam tulerint: quod tamen vi et tumultu non est faciendum : sed lege semel lata, remedium superest, ut proximis comitiis eligantur alii qui eam refigant.

10. Leges civiles actus externos spectant; nam, ut ait S. Thomas, « de his potest homo legem facere, de quibus potest judicare: judicium autem hominis esse non potest de interioribus motibus qui latent, sed solum de exterioribus actibus qui patent. »[2] « In iis quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed solum Deo : tenetur autem homo homini obedire in iis quæ exterius per corpus suum sunt agenda. »[3]

11. De rebus temporalibus, quæ ad ordinem publicum et salutem reipublicæ pertinent, feruntur leges civiles : quæ idcirco statuunt ordinem judiciorum, criminum pœnas, contractuum conditiones, et civium singulorum jura, et magistratuum munia. Moribus civium ad tranquillitatem et securitatem publicam moderantur, naturæ leges sanctionibus novis munientes. Rectæ puerorum institutioni etiam legibus consulendum est; inde enim maxime pendet futura reipublicæ conditio. Ubicumque olim divina innotuit revelatio, Ecclesia magistra, præcepta sacra in educationis et morum regulam sumebantur, et sacris ministris id muneris plerumque commendabatur; quod contigit cum magna reipublicæ utilitate : sed ex quo multitudo sententiarum divortio de fidei doctrinis discissa est, non poterant leges hujusmodi ferri absque gravissimis plurimorum querelis et turbis : quapropter apud nos leges jubent juvenes in scholis publicis instituendos, quin sectæ alicui faveatur, educationem et morum disciplinam a religione separantes. Leges hæ æquæ videntur, spectata societatis in tot partes scissæ conditione : sed perdifficile est pueros bonis moribus ita instituere; vel sectarum præcavere artes, mentem teneram sensim sine sensu, adversus Ecclesiam præjudiciis imbuentium ; vel, quod præcipue timendum est, facere ut omnis religionis revelatæ sensus haud exuatur. Igitur optandum maxime ut lege detur libertas pueros pro parentum fide in scholis pie et sancte instituendi. Secus postera ætas moribus et sententiis deterior erit.

12. De Religione rebusque ad animæ salutem attinentibus leges civiles ferendæ non sunt, nisi placeat divinas leges commendare servandas, et munia ex divina auctoritate innotescentia injungere : quorum tamen judicium ab Ecclesia pendet. Equidem Imperatores principesque alii christiani consueverunt olim legibus sancire Ecclesiæ canones, ut vim in civili foro haberent : sed non ideo sibi in res sacras arrogarunt potestatem. Constantinus quippe se dicebat Episcopum eorum quæ extra Ecclesiam sunt, Episcopis servata auctoritate eorum quæ intus sunt agenda.[4] « Ipse etiam omnium peritissimus legum Imperator Justinianus in ea fuit sententia, leges nempe civiles non præcedere debere, sed sequi ecclesiasticas, idque sine dedi-

(1) Prop. xxix.
(2) 1. 2. qu. xci. art. i.
(3) 2. 2. qu. civ. art. v.
(4) Vita Constant. apud Euseb. l. iv.

gnatione. »[1] In præsenti rerum conditione, ubi tot sectæ in dies pullulant, leges hujusmodi gravamen inferrent cum pacis detrimento : quapropter sapienter Constitutione Americana vetatur, ne Congressus aliquid de religione statuat, quo ejus liberum exercitium impediatur.[2] Non ideo damnandi sunt majores nostri qui in florentissima reipublicæ Christianæ conditione, populo fide et pietatis communi studio conjuncto, civili sanctione Ecclesiæ definitiones et leges munierunt, præsertim quum id sæpe plurimum interesset ordinis et tranquillitatis publicæ. Numquam autem licuit lege civili aliquid statuere juri divino adversum , dicente Isidoro : « Lex erit omne quod ratione constiterit , dumtaxat quod religioni congruat , quod disciplinæ conveniat, quod saluti proficiat. »[3] Nimium effert Vattelius principum in rem religionis potestatem.[4]

13. Pulchre Augustinus concordiam Ecclesiæ cum variis gentium institutis exponit : « Hæc ergo cœlestis civitas , dum peregrinatur in terra, ex omnibus gentibus cives evocat, atque in omnibus linguis peregrinam colligit societatem , non curans quidquid in moribus , legibus , institutisque diversum est, quibus pax terrena vel conquiritur , vel tenetur , nihil eorum rescindens , vel destruens , imo etiam servans , ac sequens , quod licet diversum sit in diversis nationibus , ad unum tamen eumdemque finem terrenæ pacis intenditur , si religionem , qua unus summus et verus Deus colendus docetur, non impedit. »[5]

14. Leges civiles rite feruntur in vitia, ut integri civium mores serventur , et divino nomini reverentia sit. Sic fornicatio , ebrietas , blasphemia , imo et diei dominicæ violatio plerorumque Statuum legibus puniuntur. Cæterum quum civilis auctoritatis sit paci et ordini consulere , potius quam animarum saluti , ea non solent prohiberi, quæ nihil obstant reipublicæ : imo plura tolerantur vitia , ne majora incommoda nascantur.

15. Judicia ecclesiastica de rebus Ecclesiæ potestati subjectis , juxta jus commune , obtinebant vim in tribunalibus civilibus : quod dicendum etiam videtur de judiciis in hac regione prolatis quæ spectant jura religionis , censurasque : nam judex supremæ curiæ Delavariensis principium illud laudans retulit.[6]

CAPUT III.

DE LEGUM CIVILIUM OBLIGATIONE.

16. Constat ex divinis Scripturis civili potestati obtemperandum esse ; sic enim docet Apostolorum princeps: « Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum : sive regi quasi præcellenti ; sive ducibus tamquam

(1) Bevereg. Synodic. seu Pandec. p. 207. Can. Proleg. n. 2.

(2) Amendment i. to Const. United States.

(3) L. v. Etymol. c. ii. Consentit Taylor : « When divine and human laws are opposed , these must always yield to those. » *Duct. Dub.* l. iii. c. i. vol. ii. p. 24.

(4) *Law of Nations,* l. i. c. xii.

(5) L. xix. de civ. Dei c. xvii.

(6) In Caudrey's case , reported by Sir Edward Coke , 5 Rep. 1. « it was resolved by the whole court , that the sentence given by the bishop, by the consent of his colleagues , was such as the judges of the common law ought to allow to be given according to the ecclesiastical laws ; for seeing their authority is to proceed and give sentence in ecclesiastical law , and they have given a sentence in a cause ecclesiastical upon their proceedings, by force of that law ; the judge of the common law ought to give faith and credit to their sentence , and to allow it to be done according to the ecclesiastical law : *for cuilibet in sua arte perito credendum est.* And this , says lord Coke , is the common received opinion of all our books. » Chief Justice Blayton , State vs Chandler p. 559. II. Harrington , Delaware.

ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. »[1] Crimen est gravissimum legitimæ potestatis civilis exercitio resistere, præsertim cum ordinis tranquillitatisque communis detrimento: « Omnis anima, » inquit Apostolus, « potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas, nisi a Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt :.... Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed propter conscientiam. »[2] Perduellio eo loci vetatur, quæ admittitur quoties singuli, vel pauci legitimo imperio vi repugnant: quod si populi multitudo enormi et manifesto abusui potestatis resistat, ipsi potestati resistere vix dicendi sunt; nec enim a Deo potestas derivatur tyrannidem exercendi.[3] « Imperantium siquidem nulli licuerit, » inquit Gravina, « perfractis publicis legibus, evertere id cujus causa imperat. Omni enim privilegio statim excidet quisquis accepta potestate abutatur contra rempublicam, quæ communis salutis, communisque honoris causa principem peperit, et honoravit; exhæredationem namque meretur quisquis filiorum parentem oppresserit. »[4] Cæterum motus populares, etiam ex gravissima dominatione orti, vix unquam contingunt absque peccato, quum clades et calamitates eos plerumque sequantur. Gravissime autem peccant qui temere et levi quocumque prætextu perturbant rempublicam.

17. In Statibus Fœderatis, quum potestas suprema penes populum permanere censeatur, non peccat repugnando potestatis legumlatoribus vel Gubernatoribus commissæ manifesto abusui, vel alias emendando quæ contra *Constitutionem* a magistratibus vel aliis quibuscumque attentantur; non enim resistit potestati, sed usurpationi. Sed ordo publicus servandus est, turbæque vitandæ: nec levi de causa exercitio auctoritatis repugnandum; ne ex libertatis studio licentia oriatur, et factiosorum conatibus respublica ruat.

18. Legum vis ex dotibus eas ferentium non pendet: nam ethnicis Imperatoribus et magistratibus Apostoli docuerunt obtemperandum esse: quapropter sequens Wicleffi propositio damnata est: « Nullus est dominus civilis, nullus est Prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali. »[5] Hinc leges nostræ quæ feruntur a cœtibus hominum qui absque discrimine religionis e civium numero seliguntur, paucis omnino, vel nullis Catholicis plerumque intervenientibus, plena pollent vi, quum publica auctoritate muniantur. Recte docet Petrus Dens leges etiam hæreticorum obligare subditos Catholicos.[6]

19. Nullam esse obligationem legis injustæ constat: nam justitia omnino necessaria est ut lex dicatur.[7] Omnis autem lex habenda est justa, nisi constet eam divino vel ecclesiastico juri adversari; vel ad communem civium utilitatem non esse directam; vel civium aliquos præ cæteris nimis gravare; vel excedere potestatem eam ferentis. Lex quæ divortium permittit, venia facta novi ineundi matrimonii,

(1) 1 Pet. ii. 15. (2) Rom. xiii. l. 2. 5.
(3) Vide S. Thom. 2. 2. qu. xlii. art. ii. cit. p. 120.
(4) L. sing. de Rom. imp. § xxvii.
(5) Prop. xiii.
(6) Tract. de legibus qu. v. n. 33.
(7) « Laws are public mischiefs if they bind to injustice, and therefore, to establish any thing that is unjust or evil is against the nature of laws, and the power of the Superior, and the intendment of the Supreme. For God gives to no man power above or against himself. » Jer. Taylor, *Duct. Dub.* vol. ii. p. 32.

divino juri plane adversatur, quum Christus dicat : « Quod Deus conjunxit, homo non separet. »[1] Si lex Clericis in sacris injungeret arma gerere, et stipendia facere, extra necessitatem tuendi rempublicam periclitantem, ecclesiastico adversaretur juri, cum ordinis sacri dedecore, et nulla reipublicæ utilitate, quidquid dicat Vattelius.[2] Sic et leges quæ vetarent ne subditi vota emittant in Ordinibus Religiosis, injustæ plane forent. Quum lex « nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta »[3] dicatur, si constet aliquid decerni quod in unius vel paucorum utilitatem tendat cum plurimorum detrimento, nulla est obligatio id servandi : sed collegia civium, publica auctoritate instituta, non sunt hujusmodi, cum plerumque civium omnium intersit ea lege foveri, ut commercium et publica opera felicius gerantur. Lex injusta est, dum gravantur nimis aliqui cives, uti contingit quando onera imponuntur colonis, immunitate fere relicta dominis : aliquando tamen pauperes et qui humilioris sunt conditionis immerito queruntur se gravari. Quandocumque legumlatores potestatis suæ limites manifesto excedunt, nullam obligationem inducunt : v. g., si Congressus aliquid de Religione statueret contra Constitutionis præceptum : vel si cœtus cujuslibet Status lege decerneret qua lingua prædicandum sit. Sic etiam principis qui habenas arripit, legitimo excusso auriga, leges non obligant, nisi quatenus populi consensu vel tolerantia tituli vitium sanetur : sed si jam possideat regnum, reipublicæ salus exigit ut leges ab eo latæ serventur. »[4]

20. Quærunt theologi utrum leges omnes civiles conscientiam ita ligent, ut peccet quis eas negligendo, etiam servata magistratibus reverentia, et ordine publico illæso. Si lex quæ mala per se sunt prohibeat, vel quæ divino jure præcipiuntur servanda jubeat, liquet, conscientiam ligari, quum ex jure superiori, seu naturali, seu divino, obligatio derivetur, quæ munitur adjecta civili sanctione.[5] Si jura civium inter se lege definiantur, quæ alioquin forent incerta, tenet Blackstonius, celebris apud Anglos legum interpres, conscientiam ligari, adeo ut quisque rerum proprietatem ex legum sanctione, etiam nemine invigilante ut executioni demandentur, debeat apud se determinare.[6] Ex theologis plurimi, S. Thoma præeunte, omnes leges justas conscientiam ligare contendunt :[7] quum legitima potestate ferantur ad utilitatem reipublicæ, Deo ipso vim iis tribuente, ne cum detrimento plurimorum negligantur. « Leges positæ humanitus, » inquit S. Thomas, « sunt justæ vel injustæ. Si quidem justæ sint, habent vim obligandi in foro conscientiæ a lege æterna a qua derivantur, secundum illud Prov. viii. « Per me reges regnant, et legum conditores justa decernunt. » Dicuntur autem leges justæ et ex fine, quando scilicet ordinantur ad bonum commune : et ex auctore, quando scilicet lex lata non

(1) Matt. xix. 6. (2) *Law of Nations*, l. iii. c. ii. § 10.

(3) Can. 2. dist. 4.

(4) Vide Petrum Dens, tract. de legibus, qu. v. num. 34.

(5) « In regard to natural duties, and such offences as are *mala in se* : here we are bound in conscience; because we are bound by superior laws, before those human laws were in being to perform the one and abstain from the other. » Blackstone, *Comm.* Introd. sect. 2. n. 58.

(6) « It holds, I apprehend, as to *rights* ; and that, when the law has determined the field to belong to Titius, it is matter of conscience no longer to withhold, or to invade it. So also in regard to *natural duties*, and such offences as are *mala in se* : here we are bound in conscience. » Blackstone's *Comm.* Introd. sect. 2. n. 58.

(7) Dens post Sylvium tract. de legibus, qu. v. num. 33.

excedit potestatem ferentis ; et ex forma, quando scilicet secundum æqualitatem proportionis imponuntur subditis onera in ordine ad bonum commune : cum enim unus homo sit pars multitudinis, quilibet homo hoc ipsum quod est et quod habet, est multitudinis : sicut et quælibet pars id quod est, est totius ; unde et natura aliquod detrimentum infert parti, ut salvet totum. Et secundum hoc leges hujusmodi onera proportionabiliter inferentes, justæ sunt, et obligant in foro conscientiæ. »[1] Gravissimis rationibus hanc sententiam munit Suaresius.[2] Attamen theologi nonnulli sentiunt leges civiles, præsertim quæ pœnas transgressoribus intentant, conscientiam non ligare, quum eas ferentes satis habeant si officiales mulctas exigant ab iis qui rei inventi fuerint, iisve alias quas lex decernit, irrogent pœnas : quod maxime dicendum videtur de legibus in cœtibus publicis latis, prout apud nos : non enim conscientiæ multum fidunt legumlatores, sed magistratibus et officialibus, quorum opera leges executioni demandentur. Hæc sententia admodum probabilis auctorum numero[3] et rationum pondere, Blackstonio[4] probatur, Chittio[5] aliisque contradicentibus. In foro civili distinctio inter mala in se et mala prohibita jam rejicitur, omniaque lege vetita pariter illicita habentur.[6]

21. Quoties lex ita aliquid prohibet, ut det optionem vel legem servandi, vel mulctam solvendi, nulla admittitur culpa, si quis præscriptum negligat, mulctamque solvat : sed plerumque lex rem districte prohibet, pœna intentata ne quis eam audeat violare. De legibus universim nolim affirmare eas obstringere conscientiam ; sed nec velim asserere conscientiam iis tantum adstringi, quæ jus naturæ vel divinum explicant. Quæ leges feruntur ad moribus consulendum omnes videntur ligare : jure enim optimo prospiciunt legislatores morum integritati : qui facile corrumpuntur sanctionibus hujusmodi postpositis. Quæ igitur lex alicubi vetat, ne mancipiis detur facultas suam locandi operam, sancte servanda est; ideo enim est lata, ne iis detur furti occasio, ut dominis pecuniam promissam singulis mensibus persolvendam habeant, otio forsan languentes. Idem dicendum videtur de lege vetante ne quis liquorem inebriantem vendat absque licentia : id enim cautum est, ne cauponæ numerosiores fiant cum morum detrimento. Quæ leges onerum publicorum æquam distributionem statuunt, servandæ etiam sunt; singuli enim cives debent ea pro viribus ferre : « Reddite ergo, » inquit Apostolus, « omnibus debita: cui tributum,tributum : cui vectigal,vectigal, »[7] sed, quum enormia plerumque exigantur subsidia, non audeo dicere conscientiam ligari, adeo ut peccent qui ea solvere omittunt,aut evitant.

(1) 1. 2. qu. xcvi. art. iv. *Resp.*

(2) De legibus, l. iii. c. xxi.

(3) Navarr. Cajet, Mazzot, et alii apud S. Alphons. l. i. n. 147.

(4) « In relation to those laws which enjoin only positive duties, and forbid only such things as are not *mala in se,* but *mala prohibita* merely, without any mixture of moral guilt annexing a penalty to non compliance, here I apprehend conscience is no farther concerned, than by directing a submission to the penalty, in case of our breach of those laws. » *Ubi supra.*

(5) Ibidem. *Note.*

(6) « The principle is now settled, that the statutory prohibition is equally efficacious, and the illegality of the breach of the statute the same, whether a thing be prohibited absolutely, or only under a penalty. . . . The distinction between statutory offences, which are *mala prohibita* only, or *mala in se,* is now exploded ; and a breach of the statute law, in either case is equally unlawful and equally a breach of duty. » Kent's *Comm.* vol. i. n. 467, 468.

(7) Rom. xiii. 7.

Equidem qui omnino detrectant publica subire onera, peccant, quum civium muneri desint; et qui fraudant fiscum cum magno sui discrimine, temere agunt, haud sine culpa : sed qui aliquando quædam omittunt, non videntur peccati damnandi, si alioquin pro parte virili conferant in reipublicæ necessitates subsidia. Saltem ad restitutionem non videntur cogendi, quum respublica vix sibi eam polliceatur, officialium diligentiæ tota fidens ad colligendum tributa, et mulctas. In aliquibus Hispanicarum insularum portubus fraus de qua agimus adeo consuevit, ut mercator qui omnia solvit tributa, vix possit aliquid mercando lucrari in sui suorumque sustentationem : quod contingit etiam ex vectigalium excessu. Ubi autem res in consuetudinem deducta est, vix principi ignota censetur, qui dissimulando videtur sua remittere jura. Cæterum peccant gravissime officiales, qui contra juramentum quo se adstrinxerunt, munera accipiunt ut merces immunes invehi sinant : et mercatores, qui jurati falso referunt res a se navi impositas. Sunt qui vera referunt, sed plurima verbis generalibus includunt, quos damnare non audeo.

22. Leges quæ onera imponunt graviora, vix obligant conscientiam ; nec enim quis ea sponte suscipere censendus est, sed publica cogente potestate. Sic quæ militiam alicubi juvenibus injungunt per aliquot annos, ex qua magnum moribus imminet periculum, non videntur quemquam ligare ; quapropter eam evitans non peccat.

23. Leges quæ judiciorum ordinem statuunt, rerum gerendarum rationem, et totam politiam externam, non videntur ligare conscientiam, nisi quatenus intersit justitiæ, utilitatis communis, et jurium civium singulorum. [1] Igitur qui eas negligit, nemine læso, non videtur peccati arguendus, dummodo munere speciali, vel juramento, non adstringatur ad eas servandas. Id eo magis dicendum quo passim aliquando negliguntur, omnium fere consensu. Sic contigit aliquando chirographa unius nummi valorem indicantia, passim usurpari, contra legis vetitum. Consonant quæ tradit S. Thomas : « Si enim sit libera multitudo, quæ possit sibi legem facere, plus est consensus totius multitudinis ad aliquid observandum, quem consuetudo manifestat, quam auctoritas principis, qui non habet potestatem condendi legem, nisi in quantum gerit personam multitudinis. » [2]

24. Leges quæ ad præcavendas fraudes oneris quid injungunt negligentibus quamdam cautelam, non obligant nisi post judicis sententiam, si fraus reapse abfuerit : nam falsa nituntur præsumptione. Sic hæres, vel executor testamenti qui neglexit bonorum defuncti conficere inventarium, lege nonnumquam tenetur æs alienum quo gravatus discessit persolvere : censetur enim satis recepisse, quo id valeat ; quæ legis præsumptio non facit ut qui minus recepit ad persolvendum teneatur.

25. Leges civiles non obligant plerumque cum gravi incommodo : nam humanæ omnes sanctiones debent communi hominum infirmitati attemperari. Cæterum juste præcipiunt leges ut tributa magna solvantur pro conferentium facultate et reipublicæ necessitatibus : imo ubi de salute publica agitur, gravissima onera injungunt cum vitæ discrimine : cives enim ju-

(1) « Where disobedience to the law involves in it also any degree of public mischief, or private injury, there it falls within our former distinction, and is also an offence against conscience. » Blackstone, *Comm.* Introd. Lect. 2, n. 58.

(2) 1. 2. qu. xcvii. art. iii. ad 3.

bent arma gerere adversus hostes, et suppeditare subsidia. Sed duriores sunt leges, quibus pene totus laboris fructus colonis aufertur, tributis gravioribus impositis.

26. Pœnas quæ violatoribus legum intentantur nemo subire tenetur, nisi post judicis sententiam, ordine judiciorum servato : ita enim fert consuetudo. Quod si gravissima sit pœna, v. g. extremum supplicium, carcer diuturnus, exilium, bonorum confiscatio, culpandus non erit qui occasione utitur ut eam evadat : nec enim quisque nisi coactus eam pati intelligitur. Merito igitur dicit Petrus Dens : « Nimis durum et inhumanum foret, si quis bonis suis antea legitime acquisitis teneretur seipsum spoliare. »[1] Eo magis licebit ante sententiam advocati opera uti ad damnationem declinandam. Leviores autem pœnas, quales sunt mulctæ, debent subiri, sententia lata : nam in re haud adeo ardua non est expectandum ut vis publica adhibeatur. Qui autem actus irriti legibus declarantur in pœnam, non sunt necessario habendi irriti in conscientia ante judicis sententiam, si æquitas eis alioquin faveat; nam pœnam nemo nisi reus meretur : sed sententiæ obtemperandum est, ne judicum authoritate vilescente ordo publicus turbetur.

27. Legis civilis interpretatio authentica est, quæ tribunalium supremorum sententiis nititur.[2] Doctrinalis interpretatio fit ea juxta principia quæ, dum de legibus ecclesiasticis ageretur, recensuimus. Dispensandi potestas nemini competit : ipsi enim Gubernatores et Præses executioni legum invigilare debent, quin aliquem iis subtrahant : quapropter si res exigat indulgentiam specialem, a cœtu legem ferentium petenda est, et lege decernenda. Ex quo Jacobus II. regno Angliæ excussus est, hæc dispensandi potestas ipsis regibus ab Anglis denegatur : quem præcipuum fructum regni eversi jactant.

28. Consuetudo vim legis obtinet quando ad jus commune refertur, scilicet ad juris principia semper agnita, et in regulam judiciorum constanter assumpta. Nulla autem vis est in tribunalibus consuetudinis quæ legi scriptæ adversatur, juxta quam judices semper sententiam ferunt. Sed aliquando omnium veluti conniventia lex negligitur.[3] Speciali in casu lex desinit obligare, quoties utilitati et saluti reipublicæ manifesto adversatur.[4]

29. Supremi principes, qui leges ferunt, ad eas servandas districto jure non videntur teneri, nisi quatenus rerum ipsa æquitas postulat.[5] Ex XII. tabularum lege, « utique quibus legibus, plebisve scitis, Imperator solutus legum necessitate habebatur, » uti refert Dion,[6] « cum haudquaquam, » animadvertit Gravina, « eximatur princeps a vinculis honestatis, quæ leges

(1) Tract. de legibus, qu. v. n. 39. vi.

(2) « Judicial decisions of the highest tribunal, by the known course of the common law, are considered as establishing the true construction of the laws. » Story, *Comm.* l. iii. c. iv. § 377.

(3) Henrici V. Statuto requiritur, ut deputati ad Parlamentum resideant in locis pro quibus eliguntur : quod tamen penitus negligitur. Hallamus idcirco ait : « Which is almost a solitary instance in the law of England, wherein the principle of desuetude has been avowedly set up against an unrepealed exactment. » Middle Ages. ch. viii. p. 41.

(4) « When a law by the change of things or cases is become an enemy to the common good, it is not to be observed, saith Aquinas; and he gives this instance: A law is made that in the time of sieges the gates of a city be always kept shut; but the guards are not tied to obey this law, when the citizens fly thither from the danger of the enemy. » Jer. Taylor, *Duct. Dub.* l. iii. c. i. vol. 2. p. 35.

(5) Vide De Vattel, *Law of Nations*, l. i. c. iv. § 49. (6) L. liii. p. 509, et 516.

perpetuo comitatur, quæque tantam a natura ducit auctoritatem, ut Imperatores [1] pronunciaverint, « majus imperio esse submittere legibus principatum, » et Alexander [2] sanctissime scripserit, « nihil tam proprium imperii esse, quam legibus vivere; utcumque lex imperii (qua S. C. hoc meo et plurium judicio indicatur) solemnibus juris Imperatorem solverit. » Unde neque a communi gentium fœdere, neque a nexibus humanæ societatis eximitur princeps, neque legibus illis, quibus susceptum a se regimen incumbit. » [3] Hinc illa juris canonici et civilis axiomata: « Justum est principem legibus obtemperare suis. » Et: « Digna vox est majestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri. » [4] In republica nostra dubitari nequit eos qui ferunt leges et magistratus supremos gerunt, ne præside quidem excepto, eadem qua cæteri cives ligari necessitate eas servandi: omnes enim cives pari sunt conditione. Sed et principes in imperio quod constitutione scripta definitur legibus tenentur.

30. Utrum singuli Status fœderati legibus a *Congressu* latis omnino teneantur, vehementer disceptatur: sunt enim qui tenent singulorum esse judicare utrum Congressus eas ferendo potestatis sibi concreditæ limites excesserit, et utilitates Statuum quorumdam neglexerit, et leges idcirco nullas declarare, et omni privare effectu intra suum territorium: [5] alii vero affirmant Status omnes, sicut et singulos cives, ligari illis legibus, quum potestas, qua feruntur, a populo ipso manaverit; quod si in dubium revocetur utrum Congressus ea abusus sit, remedium superesse, controversia deducenda ad Curiam Supremam, quam interpretem prædicant Constitutionis et legum, arbitrio summo præditam, cujus sententia omnes, tum Status, tum cives, dicunt ligari. Quod si Status aliquis se ea gravari sentiat, non poterit idcirco Constitutionem violare, legi vel sententiæ resistendo, sed expectanda erit Constitutionis emendatio, quæ nonnisi tribus ex quatuor partibus omnium Statuum consentientibus poterit fieri. [6] In gravissima hac disceptatione, quæ aliquando civilis belli periculo haud caruit, Carolina meridionali Congressus legi reluctante, singuli cives poterunt eam sententiam quæ sibi visa fuerit æquior sequi; vel dubitatione manente, cuique licebit potestati cui subest obtemperare: vix enim poterit teneri cum gravissimo sui discrimine, vel detrimento, in re dubia imperio resistere. Id etiam dicendum putamus, licet quis sibi persuasum habuerit Statui non licere quid attentare contra legem Congressus; nam non tenetur propriæ sententiæ inhærere in re controversa, Statu, cujus est civis, supremam sibi vindicante potestatem. Quod si juramento se adstrinxerit ad obtemperandum Supremo Gubernio fœderato, res fit difficilior, dum hujus jussa sui Status imperio repugnant: attamen quum juramentum hujusmodi intelligendum sit juxta Constitutionem et conditiones fœderis, vis ejus infirma videtur in iis de quibus adeo vehementer controvertitur. Igitur non audemus eum damnare Statui obtemperantem.

(1) L. *Digna vox*, iv. c. de legibus.

(2) L. iii. de test. et quemadmodum test. aper.

(3) Gravina L. sing. de Rom. imp. § xxvii.

(4) Cap. Justum, Dist. 9.

(5) De hujus sententiæ patronis dicit Marshall, supremus judex: « They maintain, that the constitution of the United States has provided no tribunal for the final construction of itself, or of the laws or treaties of the nation; but that this power may be exercised in the last resort by the courts of every state in the Union. » *Cohens* v. *Virginia*, 6 Wheat. R. 264.

(6) Hanc sententiam propugnat Storius, *Comm. Const. U. States*, l. iii. c. iv. Vide *sup*. Tr. v. c. iii.

APPENDIX.

DE LEGUM CIVILIUM VARIETATE.

1. Jus *civile* apud nos consuevit vocari illud quod in imperio Romano obtinuit, *Romanum* idcirco, et *Cæsareum* et *commune*, ab aliis nuncupatum. Ejus originem opere præstantissimo refert Gravina, quem juris studiosis plurimum commendamus. Exordia a condita Urbe repetuntur : legibus enim reges creditam sibi rempublicam ordinarunt, quæ a P. seu Sexto Papyrio collectæ *juris Papyriani* nomine feruntur. Actiones etiam, seu formulæ solemnes jure agendi, a Cneio Flavio divulgatæ, *Flavianum jus* nuncupatæ sunt. Anno U. C. CCC. legati tres, per Italiam et universam Græciam, leges quærentes, plures retulerunt, quas *decemviri*, eum in finem electi, in duodecim tabulis æneis exsculptas, postquam emendatæ et ad mores Romanos inflexæ, populo fuerant probatæ, publice in foro servandas proposuerunt. Accesserunt deinceps *plebiscita*, seu populi decreta rogante plebis tribuno lata, et *Senatusconsulta*, quæ, populo probante, legis vim obtinuerunt. *Constitutiones* etiam Imperatorum prodierunt, quibus in unum a Gregorio quodam, anno Christi 272, collectis, *codex Gregorianus* editus est, quem secutus est *codex Hermogenianus* ab auctore nuncupatus, et *codex Theodosianus*, Theodosio juniore imperante, anno 438, confectus. Ex his codicibus, aliisque principum posterioribus constitutionibus codicem suum edidit Justinianus, anno circiter 530. *Pandecta*, seu *Digesta*, postea in lucem emitti curavit, omnia fere quæ a jurisperitis tradita fuerant responsa ordine quodam complectentia, et digerentia : elementa vero jurisprudentiæ *quatuor libris institutionum* exponi fecit. *Decisiones* L. de tot juris controversiis novæ Codicis editioni inseruit. Quæ postea a Justiniano latæ sunt constitutiones XCVIII. ad mortem usque, *Novellæ* appellantur; *authentici* voluminis nomine versioni anonymi cujusdam, qui verbum verbo latine reddidit, tributo. Ad annum usque 867, seu 910, viguit jus Justinianæum apud Græcos, cui suffecti sunt *libri Basilici*, seu *leges imperatoriæ*, quæ tamen ex jure illo maxime constabant, quæque ad eversum penitus Græcorum imperium, anno 1452, servabantur. In Ravennæ ditione, et in Illyrici finibus, *jus Justinianæum* aliquamdiu obtinuit, ad annum circiter 752, quando Ravenna ab imperio per Aistulphum Longobardorum regem fuit avulsa. Cæteris in regionibus Occidentis numquam viguit; barbaris, qui eas occuparant, suis moribus et institutis adhærentibus, donec anno 1130 imperante Lothario, Amalphi, urbe Salerno proxima, *Digestorum libri* reperti sunt. Ravennæ eo circiter tempore *Codex* aliique juris libri in lucem iterum prodierunt. Inde paulatim *jus Romanum*, seu Justinianæum, faventibus Pontificibus, per plerasque Europæ regiones obtinuit. *Feudorum liber* veteri juri Romano accessit. Institutiones hoc modo citantur : *Inst. Just. ff. de rer. divis.* § *item ea :* id est in Institutionibus Justiniani, titulo de *rerum divisione*, paragrapho qui incipit, *item ea.* Digesti leges sic citantur : *L. creditor*,

vel *L.* 23. *D*, vel *ff. de pignoribus;* id est Lege *creditor*, vel Lege 23 Digestis, seu titulo *de pignoribus.* Codex sic citatur: L. *novum*, vel *L.* 2. *C. de appel.* id est Lege quæ incipit *novum*, vel *L.* 2. *codice de appellationibus. Novellæ* seu *authenticæ* sic citantur: *authent.* vel *novell. ut factæ novæ const.*, vel *authent.* 66. *Cap.* 1., § *igitur etiam :* id est *Authentica* cujus titulus est, *ut factæ novæ Constitutiones*, quæ est 66 *Cap.* 1, § *qui incipit,* igitur etiam. Liber feudorum sic citatur: *feud. ff. de prohib. feud. alien.C. vel L. quoniam*, id est, *in libro feudorum*, *titulo de prohibita feudi alienatione*, *in Capite vel lege quæ incipit*, *quoniam.*

2. Jus *civile* aliquando sumitur pro cujuslibet gentis legibus, quas jus *municipale* aliis placet designare. « Jus civile, » inquit Justinianus, « est quod quisque sibi populus constituit. » *Jus commune* Angli jurisperiti ea dicunt juris principia juxta quæ tribunalia semper consueverunt judicare, quæque licet in codice legum non reperiantur, ex legibus regum veterum Alfredi vel Eduardi derivari censentur, [1] sed quæ pleraque ad jus Cæsareum, vel Canonicum, vel ad ipsam morum normam ab Ecclesiæ Præsulibus traditam referri possunt. [2] *Statutorum jus* vocant leges in codicem relatas.

3. Luisianæ Status jus civile Romanorum sequitur: [3] sed et leges fert speciales loco temporique accommodatas. Cæteri plerique Status jus commune Angliæ adhibent, quod ante libertatem adeptam in coloniis viguerat, sicut et leges latas a cœtu Anglico legumlatorum ante annum 1776, quatenus rerum conditioni accommodantur. [4] Sed et quilibet Status suas fert leges, quæ sæpe ad juris civilis sanctiones magis accedunt; sic quæ de hæreditate inter filios filiasque distri-

(1) « The first ground and chief corner stone of the law of England, is a general immemorial custom, or common law, from time to time declared in the decisions of the courts of justice; which decisions are preserved among our public records, explained in our reports, and digested for general use in the authoritative writings of the venerable sages of the law. » Blackstone's *Comm.* Introd. § 3. n. 73.

(2) « I have used much canon and other foreign law in this discours, yet I take it, not impertinently, for as these western nations are for the most part deduced from the Germans, so in ancient times there was a great *ἰσονομια* and affinity in their laws. — Facies non omnibus una, Nec diversa tamen, qualem decet esse sororum. They that look into the laws of our English Saxons, of the Saliques, French, Almayns, Ripuarians, Bavarians, Longobards, and other German nations, about 800 years since shall easily find it. Out of them and other manners rites and customs of the Saxons and Germans is the first part and foundation of our laws, commonly called the laws of Edward the Confessor, and Common law. Two other principal parts (as from two Pole-Stars) take their direction from the Canon law, and the law of our brethren the Longobards, (descending of Saxon lineage as well as we) called otherwise the feodal law, received generally through all Europe. — Another great portion of our Common law is derived from the Civil law. » Spelman §. v. ch. viii. *Original of the four terms.*

(3) « The courts of Louisiana do not proceed according to the rules of the common law, but of the civil law. » Kent's *Comm.* p. 2. lect. xvi. num. 347.

(4) « The common and statute law of England prior to the fourth year of James I., and of a general nature, were adopted by statute in Virginia in 1776. — In 1817, the common law was adopted by statute in the state of Indiana; and it is understood, that the common law and the statute law of England down to the year 1776, and applicable to their constitution and circumstances, are the law in the state of Mississipi. » Kent's *Comm.* Vol. i. p. 3. lec. xxi. *Note.* In constitutione Neo-Jerseæ declaratur: « the common law of England, as well as so much of the statute law, as have been heretofore practised in this colony, shall still remain in force, until they shall be altered by a future law of the legislature; such parts only excepted as are repugnant to the rights and privileges contained in this charter. » *Constitution of New-Jersey, art.* xxii. Statuto Pennsylvaniæ, anno 1777, jus commune et Statuta Anglica quæ antea obtinuerant, vim retinere jubentur Vide Purdon's *Digest.* Art. *Acts of Assembly.*

buenda obtinet ratio juris civilis sanctionibus congruit. [1] Suprema Curia etiam utitur communi jure, potestatem nullam inde derivans, juxta sententiam Duponceau, sed id veluti adminiculum et instrumentum suæ potestatis a populo derivatæ usurpans. [2] Congressus leges fert intra limites sibi a Constitutione definitos. Optandum plerosque sacerdotes præcipua callere juris principia, quæ ex lectione jucundissima Blackstonii, vel Kentii commentariorum addiscentur; et leges etiam nosse Status in quo sacrum exercent ministerium, quæ in *digesto* in compendium redactæ reperiuntur.

(1) A course of legal studies by David Hoffman Notes on the tenth title p. 263.

(2) « Mr Du Ponceau . . . maintains, that we have not, under our federal government, any common law, considered as a source of *jurisdiction;* while on the other hand, the common law, considered merely as the *means* or *instrument* of exercising the jurisdiction, conferred by the constitution and laws of the Union, does exist, and forms a safe and beneficial system of National jurisprudence. » Kent's *Comm.* Vol. v. n. 339. Storius dicit : « The whole structure of our present jurisprudence stands upon the original foundations of the common law. » Story *Comm. Constit. United States* l. i. c. xvi. § 157. « It would be a most extraordinary state of things, that the common law should be the basis of the jurisprudence of the States originally composing the Union; and yet a government engrafted upon the existing system should have no jurisprudence at all. » Ibidem.

TRACTATUS VII.

DE PECCATIS.

CAPUT I.

DE PECCATORUM DIVISIONE.

1. « Ubi non est lex, » inquit Apostolus, « nec prævaricatio. »[1] Peccatum igitur ab Ambrosio recte definitur « prævaricatio legis divinæ ; » [2] apud Augustinum, « peccatum est factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra legem æternam. » [3] Equidem peccant qui violant leges humanas, vel quæ Deus ipse legi æternæ addidit præcepta : quum ipsa lex æterna exigat omnia servari quæ Deus jusserit, vel quæ homo, Deo sanciente, præceperit ; « non enim est potestas nisi a Deo. »[4] Omissio etiam officii alicujus peccatum est, quum lex violetur, quoties ex culpa hominis non impletur.

2. Peccatum *originale* illud dicitur quod unicuique homini ab Ada derivatur : *personale* est quod quis sua voluntate admittit. Hoc *mortale* est quandocumque divinæ legi graviter adversatur, et ideo mortem infert animæ, eamque pœnis æternis facit obnoxiam. *Veniale* est transgressio levis, quæ hominem non penitus avertit a Deo, tamquam ultimo fine, sed aliquatenus divertit ab eo, eumque ideo pœnæ reum facit, ad tempus irrogandæ. Ab Augustino consuevit vocari quotidianum peccatum : « De quotidianis autem brevibus levibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana fidelium oratio satisfacit. . . . . Delet omnino hæc oratio minima et quotidiana peccata. » [5]

3. Peccatum *commissionis* dicitur quod actu patratur contra Dei legem : v. g. furtum. Peccatum *omissionis* est id negligere quod lege faciendum præcipitur : v. g., eleemosynas tribuere pauperibus. Præcepta *negativa* quibus aliquid vetatur, *semper* et *pro semper* dicuntur obligare : numquam enim licet facere quod lege prohibetur, nisi verba legis limites vetito adsignent. Numquam licet falsum proferre testimonium. Præcepta *affirmativa* quibus aliquid injungitur, obligant *semper*, quia vis eorum manet, sed non *pro semper*. non enim actus semper eliciendi sunt, sed occasione data. Honorandi sunt parentes, quandocumque occurrit necessitas iis testimonia amoris honorisque præstandi.

4. In peccato omissionis voluntatis exercitium reperitur : nam homo vult non implere præceptum, vel omittit velle arbitrio suo et voluntate. Quod si ludus, ebrietas, libido sit omissionis causa, malitia inde derivatur. Qui pila ludens Sacro adstare negligit, non

(1) Rom. iv. 15.
(2) Ambr. l. de paradiso, c. viii.
(3) L. xxii. contra Faustum, c. xxvii.
(4) Rom. xiii. 1. (5) Enchirid. Cap. lxx.

tenetur omissionis causam confiteri, quum specialis nulla ei insit malitia; qui vero potando fit ineptus huic muneri, debet id confiteri, quum nimia potatio sit peccatum, et peccati omittendi Sacri causa. Eo magis declaranda est omissio, si menti obversatum sit ejus periculum, dum quis operi illicito vacare proposuerit; sicut aliquando contingit homini consortium puellæ petenti, a qua se noverit impediendum ne domum redeat, uxori infirmæ vel pauperi necessaria subsidia suppeditaturus : quo casu peccatum omissionis incipit imputari statim ac causa posita est. Si nihil omnino de muneribus adimplendis cogitaverit, reus tamen est, quum teneretur se paratum habere, et ideo obicem ponens censetur velle ea omittere. Plerumque debet in confessione recensere quæ neglexit munera, et exponere utrum id contigerit voluntate, vel occasione vitii quo irretiebatur. Cæterum si per diuturnum temporis spatium omnia neglexerit pietatis munia, satis est id dicere, quin singula minutatim referat.

5. Peccatum *spiritale* vocari solet quod mente præcipue admittitur : v. g. superbia : *carnale* est quod corpore consummatur : v. g. adulterium. Cæterum pleraque vitia carni tribuuntur, quum eo nomine designetur in Scripturis natura vitiata : « Manifesta sunt opera carnis; quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, et his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi : quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. » [1]

6. Peccatum dicitur *actuale*, quando actu patratur, v. g. actus homicidii : peccatum *habituale* est macula, quæ animæ inhæret, donec culpa eluatur : ita quoque vocatur peccandi consuetudo. Qui consuevit se inebriare, peccatum habituale admittit : qui semel ebrius fuit, culpa immunis non est, donec pœnitentia eam expiaverit. Peccata omnia contra Deum sunt, juxta illud : « Tibi soli peccavi : » [2] cæterum quædam *contra Deum* dicuntur speciali ratione, quod scilicet eum directe respiciant : ex. gr. blasphemia, impietas : peccata *contra proximum* homines attingunt : v. g. furtum, homicidium; peccata *contra seipsum* ordinem quem in se gerendo servandum unicuique ratio præscribit, turbant : v. gr., ebrietas, mollities. Peccata *ignorantiæ* sunt quæ ex ignorantia, culpabili tamen, originem trahunt : uti ea quæ contra sua munera admittunt medici imperiti; peccata *infirmitatis* vocantur, quæ ob tenues naturæ vires admittuntur ab hominibus alioquin bonæ voluntatis : v. g., culpæ veniales, vel graves ex vehementiori tentatione ortæ : peccata *malitiæ* sunt quæ admittunt homines nequam voluntatis pleno affectu. Huc referuntur pravæ consuetudines quas quis emendare negligit; nam peccatum diligere et fovere convincitur, qui illud patrare consuevit. « Quandocumque aliquis utitur habitu vitioso, necesse est quod ex certa malitia peccet : quia unicuique habenti habitum est per se diligibile id quod est ei conveniens secundum proprium habitum. » [3] Cæterum qui consuetudinem emendare studet, non erit peccati malitiæ reus, si quandoque vi consuetudinis labatur; sed oportebit indesinenter reluctari, vigilare et orare, donec eam penitus evellerit. Quæ interim admittit, infirmitatis peccata sunt, sed a gravi reatu haud immunia.

7. Peccata quædam graviora in Scripturis dicuntur ad cœlum clamare,

(1) Gal. v. 19. (2) Ps. l.

(3) S. Thomas, 1. 2. qu. lxxviii. art. ii.

quia scilicet iram Dei vehementissime provocant, et pœnas merentur gravissimas. Sic de homicidio habetur illud Dei ad Cain : « Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. »[1] De nefandis impudicitiæ sceleribus « dixit Dominus : Clamor Sodomorum et Gomorrhæ multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis. »[2] Injurias pauperibus illatas, præsertim viduæ et pupillo, se ulturum minatur, clamore eorum veluti excitatum : « Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, et ego audiam clamorem eorum. »[3] Operarios justa mercede fraudatos clamantes se auditurum innuit : « Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat : et clamor eorum in aures Domini sabaoth introivit. »[4]

8. *Peccata contra Spiritum sanctum* specialiter dicuntur quæ divinæ gratiæ maxime adversantur, et aditum ad veniam veluti occludunt. *Præsumptio de Dei misericordia*, qua homo in peccata ruit præceps, veniam sibi fidenter pollicens, quem monet sacer scriptor : « Ne dicas : Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur ; »[5] et *desperatio*, qua, spe penitus abjecta, quis se cupiditatibus dedit, contraria ratione Spiritus sancti gratiam excludit. Fideles hortatur Apostolus ne ambulent ethnicorum instar, « qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam. »[6] *Impugnatio agnitæ veritatis* obex est gratiæ gravissimus, vix unquam superandus ; de ea quippe locutus est Christus, eos arguens qui contra rerum evidentiam mira sua opera dæmoniacæ virtuti tribuebant : « Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei : qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. »[7] Hos imitantur « magistri mendaces, qui introducunt sectas perditionis, »[8] « homines corrupti mente, reprobi circa fidem. »[9] *Obstinatio* eorum qui nolunt intelligere ut bene agant, et consulto rejiciunt subsidia ad salutem, est etiam peccatum speciale contra divinum Spiritum. Judæos pertinaciæ arguebat Stephanus, veluti Spiritui sancto repugnantes : « Dura cervice et incircumcisis cordibus et auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis. »[10] *Invidia boni spiritualis alterius*, qua quis invidet alienæ virtuti, obicem gratiæ Spiritus Sancti objicit. *Impœnitentia finalis*, qua quis e vita decedit peccato inhærens, interitum inducit æternum. De ea explicant plures illud Joannis : « est peccatum ad mortem : non pro illo dico ut roget quis. »[11]

9. Peccatum quod nonnulli excogitaverunt *philosophicum*, quod scilicet rationis dictaminibus adversatur, quin legi divinæ repugnet, merito explosum est, uti alibi ostendimus.[12]

10. Libertatem arbitrii ad peccandum requiri constat, ideoque recte dicit Augustinus : « Peccati reum tenere quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis est et insaniæ. »[13] Quandocumque igitur aliquid fit ratione haud advertente, vel voluntate haud consentiente, culpa caret : quæ autem exigatur advertentia, disceptatur ; quidam enim tenent sufficere virtualem et interpretativam, alii exigunt actualem advertentiam malitiæ, aut periculi illius aut saltem obligationis illam advertendi.

(1) Gen. iv. 10. (2) Ibid. xviii. 20. (3) Exod. xxii. 23. (4) Jac. v. 4. (5) Eccl. vi. 6. (6) Eph. iv. 19. (7) Matt. xii. 31. (8) 2 Pet. ii. 1. (9) 2. Tim. iii. 8. (10) Act. vii. 51. (11) 1 Joan. v. 16. (12) Tract. *De Lege Divina*, c. i. n. 10. (13) L. de duabus animabus, c. xii.

CAPUT II.

DE PECCATORUM DISTINCTIONE.

—

§ I. De specie diversa.

11. Scholarum doctores quærunt unde peccatorum species repetendæ sint: quorum aliqui cum S. Thoma Aquinate ea ex objecto distinguenda tradunt: « Actus voluntarii distinguuntur specie secundum objecta, unde sequitur quod peccata proprie distinguantur specie secundum objecta. » [1] Hæc de objecto morali, potius quam physico, intelligenda sunt. Alii distinctionem specificam repetunt ex oppositione actus virtuti diversæ, vel eidem virtuti, contrario, vel diverso modo; vel ejusdem virtutis exercitio diversa ratione. Sic infidelitas differt ab odio, quia hoc charitati, illa fidei adversatur: prodigalitas et penuria, quæ contrario modo liberalitati repugnant, specie differunt: furtum et calumnia diverso modo justitiæ opponuntur. Alii ad leges seu præcepta, quæ diversa ratione nituntur, referunt peccatorum speciem. Sic clericorum percussio violenta legi naturali et ecclesiasticæ repugnat: et ideo, præter injustitiam, sacrilegii induit malitiam, quod lex Ecclesiæ eam vetet ob reverentiam sacro ordini debitam. E contra, violatio jejunii sabbato quatuor temporum in quod vigilia inciderit, unicum est peccatum, quia utrumque Ecclesiæ præceptum eadem nititur ratione, nempe ut homines pœnitentiæ operibus peccata expient, et animas Deo parent.

§ II. De numero peccatorum.

12. In numero peccatorum distinguendo ea quæ extra animum non prodeunt ab aliis quæ exterius consummantur, discernenda sunt. Peccata quæ dicuntur cordis, quæ scilicet intra animum consistunt, multiplicantur pro ratione singulorum actuum voluntatis, quia unus ab alio non pendet. Hinc qui hæresim animo fovet, novum admittit peccatum, quoties deliberante animo novum errorem contra fidem pertinaciter amplectitur, vel eidem novo actu adhæret. Illa actuum multiplicatio in confessione explicanda est, quæ tamen plerumque ex temporis diuturni mentione et frequentia actuum est colligenda: vix enim quis valet singulos actus referre. Juvenis qui cupiditate accensus cogitationes turpes cum voluptate per annos aliquot fovere consuevit, et desideria etiam prava, satisfacit si confiteatur illam consuetudinem, et simul explicet actuum frequentiam majorem, vel minorem. Aliquando actus illi interni ex unico cupiditatis impetu oriuntur, ideoque unum peccatum constituunt, licet breve intervallum intercedat; sicut contingit homini libidine flagranti visa puella, vel odio ob acceptam injuriam.

13. Quoties quæ interius concipiuntur foris prodeunt ore vel opere, peccata multiplicantur morali quacumque actuum interruptione: scilicet si voluntas retractetur, vel si quis voluntarie et libere cesset a proposito pravo. Si quis vituperia effundens, se tandem cohibeat, alioque recedat; sed postea ira iterum excandescens, redeat, nova additurus, iterum peccare convincitur. Sic et rixantes aliquando separantur amicorum opera, et deinceps obviam sibi facti renovant pugnam, novum admittentes peccatum.

14. Quærunt theologi, utrum malum voluntatis propositum interruptum censendum sit, mente ad alia ad tempus

(1) 1. 2. qu. lxxii. art. i.

necessario distracta, vel corpore somno presso, quin animi consilium mutetur. Plerique asserunt non interrumpi : sed difficile continuatur per plures dies. Qui adulterium sibi proposuit patrandum, et artes decipiendi animo versat per dies plurimos, interim necessariis negotiis vacans, donec id perficiendi opportuna data sit occasio, unum videri posset admittere peccatum, in quod totus intendit : sed ob tot mentis distractiones interpositas, videtur pluries peccare, quum toties renovet pravum propositum.

15. Quoties mentis consilium actibus prodiit qui inter se connectuntur, fini eidem inservientes, ad idem peccatum omnes referuntur. Hinc qui animo inimicum interficiendi tela emit, paratque, et iter arripit, insidias ei instructurus, homicidio post dies aliquot patrato, unius peccati reus habetur. Qui rem retinet alienam, nullo restituendi concepto consilio, non censetur mora multiplicare peccata, quum perversa voluntas eadem maneat, et re retenta continuetur : secus si post propositum restituendi, eam novo voluntatis actu retinere decernat.

16. Actus externi tot peccata censentur, quot sunt actus pravi ad actum præcipuum, non directi, veluti partes ad totum, vel instrumenta ad finem. Si quis absque intentione flagitii patrandi puellam minus pudice tangat, osculetur, amplectatur, toties peccat, quum actus hi inter se non conjungantur. Qui hominem percussit violenter absque homicidii consilio, iterum peccat, si post percussionem, ira magis accensus, eum interficere decernat. Actus externi conjunguntur in unum, si ex uno impetu oriantur, sicut contingit homini vituperanti proximum, vel percutienti ex ira; vel ex libidine puellam pluries simul tangenti inhoneste : vel si ad eundem finem dirigantur, sicut verba obscœna, tactus aliaque hujusmodi ad copulam aliquando diriguntur, quæ idcirco in confessione non sunt necessario recensenda, dummodo quis copulam fateatur. De tactibus qui statim sequuntur copulam idem dicunt plures theologi, quorum sententia probabilis est, judice S. Alphonso; [1] tactus enim hujusmodi habentur veluti complementum copulæ. Secus dicendum de copula etiam statim iterata, quæ novum plane est peccatum.

17. Subsidia et instrumenta ad peccatum aliquod, tamquam finem, adhibita peccata sunt, quorum malitia ex fine definitur, licet hunc quis non attigerit, vel obice objecto, vel mutata voluntate. Qui animo puellam ad coitum inducendi eam osculatur et tangit, reus est criminis quod voluit patrare, ideoque actus illos ex eo fine admissos debet confiteri, si mutato consilio noluerit progredi. Si ab initio noluerit crimen ipsum patrare, in solis tactibus se sistere volens, et instigante libidine ultra progrediatur, priores illi tactus a peccato præcipuo sunt etiam distinguendi, utpote peccata in se completa. Qui voluerit paulatim subtrahere magnam pecuniæ copiam, ne si simul sumpserit, detegatur, peccat graviter quoties sumit, quum quilibet actus in se consummatam habeat malitiam.

18. Quoties unus actus plura spectat objecta integra, et a se invicem distincta, tot peccata includit, quot sunt objecta, juxta communiorem sententiam S. Alphonso probatam. Si quis ex intentione omnes perdendi, incendat domum in qua novit centum homines congregari, reus est mortis omnium. Si dicat de collegio presbyterorum, vel aliorum, omnes esse

(1) L. v. c. i. dub. ii. art. ii. n. 41.

impudicos, vel fraudulentos, tot hominum lædit famam.

19. Quando eodem actu diversis rationibus quis læditur, plura eo contineri videntur peccata. Qui alterum falso accusat fraudis, furti, perjurii, tribus rationibus infert injuriam famæ. Nonnullis tamen videtur unicum peccatum gravius pro injuriarum ratione. Cæterum quæ in jurgiis proferuntur ad unum peccatum reducuntur, quum ex eodem iræ impetu proficiscantur, et injuria nulla plerumque inferatur : non enim fides eis adhibetur. Inter eos qui vilis sunt conditionis, a culpa gravi facile excusantur dicteria temere prolata, nisi specialis criminis accusatio fiat. [1]

20. Actus respiciens objecta plura, quæ instar unius se habent, unicum est peccatum. Sic fur auferens pecuniam in mensa nummulariorum a plurimis repositam unicum admittit peccatum; sed nummularius in suos usus vertens quæ a plurimis accepit servanda, singulis facit injuriam. Eucharistiam administrans indigne plurimis ad sacram mensam simul accedentibus, unius peccati reus plerisque videtur; est enim convivii instar. E contra, plures absolvens indigne peccat toties, quum judicium perficiatur quoad singulos, et actus sit in se completus.

§ III. De gravitate peccatorum.

21. Error Stoicorum fuit omnia peccata esse paria; sed repugnat ratio, cui magis adversantur flagitia nefanda contra naturam, quam delicta contra charitatem proximo debitam. Scriptura etiam de quibusdam veluti immanibus criminibus sæpius loquitur, levius in culpas plerasque animadvertens : « Væ homini illi per quem Filius hominis tradetur. » [2] Hujus facinus malitia longe præstare Pilati iniquo judicio docuit Christus : « Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet. » [3] « Quod inæqualia sint peccata Scripturis utentibus, nulli dubium est : » ait Origenes. [4] Protestantes peccata inter se differre fatentur, quatenus quædam magis repugnant rationi et legi divinæ : sed omnia Dei iram et interitum æternum pariter mereri plerique contendunt. [5]

22. Peccatorum gravitas ex majori oppositione divinæ legi dimetienda est. Objectum finis, et adjuncta perpendenda sunt; ex his enim derivatur malitia. Ebrietas per se gravior est mendacio : attamen si hoc proferatur ad innocentis famam denigrandam, majorem habet gravitatem. Qui jocatur puellam seducendi causa, longe gravius peccat alio ex animi levitate similia proferente. Pro majori vi animi et nisu quo voluntas peccatum prosequitur, et diuturniori affectu cum libertatis exercitio, gravius est. Quæ virtuti præstantiori repugnant, et quidem modo contrario, graviora cæteris plerumque sunt. Odium Dei gravissimum est, utpote charitati, quæ summa est virtus, omnino adversum. Cæterum aliquando quæ præcepto etiam divino injunguntur, legi naturæ addita, si negligantur, leviorem inducunt culpam iis quæ legi naturæ omnino adversantur : sic Eucharistiæ suscipiendæ neglectus levior est homicidio.

23. Effectus secutus ex peccato ejus malitiam auget, quoties prævisus est, vel prævideri potuit, et debuit, licet

(1) Vide S. Alph. l. v. c. i. Dub. ii. art. ii. n. 48.

(2) Mat. xxvi. 24.

(3) Joan. xix. 10.

(4) Hom. ix. in Ezech.

(5) Recitato Jacobi testimonio, c. ii. 10. dicit Newland post Burnetum : « Hence we conclude, that all opposition to the commands of God, is worthy of death, though at the same time we admit a great variety in the degree of guilt attached to different sins. » *Analysis of Barnet's Expos.* art. xvi. p. 208. Vide et Larger Cat. Presb. n. 152.

peccans eum haud voluerit ponere : nam merito imputantur , quæ ex prava actione secutura noscuntur. Reus habetur homicidii, qui vehementer percussit alium, præsertim telo adhibito, lcet mortem inferre noluerit, quæ tamen secuta est. Sed si præter expectationem aliquid sequatur funestum, quod nullatenus erat verosimile, haud ideo actus malitia augebitur : nam casu, potius quam voluntate, accidisse censebitur. Sic si quis manu leviter percutere volens, mortem casu inferat, reus homicidii habendus non erit. Homicidium ab ebrio patratum, qui antea mansuetis moribus erat, non habet malitiam alienæ cædis, si ne periculum quidem tanti facinoris sese inebriaturus suspicari potuerit : sed in foro civili reus judicabitur. [1] Quæ sequuntur mala et peccata occasione cujusdam peccati, gravitatem ejus plerumque ostendunt, utpote quæ facile potuerunt prævideri. Sic libri hæretici et obscœni plurima inducunt mala, quæ scriptoribus merito tribuuntur.

24. Alienorum peccatorum reus quisque constituitur jussione, suasione, cooperatione, auxilio, consensu, favore, laudatione, prava doctrina, exemplo, et silentio : qui enim alium aliquo pacto ad peccandum urget, vel dum debet resistere, silet, particeps criminis merito habetur.

25. Graviora sunt peccata quæ deliberante animo admittunt qui præstant virtute, vel dignitate ; nam facilius queunt resistere tentationi, et magis nocent pravo exemplo. « Duplex est peccatum. Quoddam enim ex surreptione provenit propter infirmitatem humanæ naturæ : et tale peccatum minus imputatur ei qui est major in virtute, eo quod minus negligit hujusmodi peccata reprimere : quæ tamen omnino subterfugere infirmitas humana non sinit. Alia vero peccata sunt ex deliberatione procedentia ; et ista peccata tanto magis alicui imputantur quanto major est. Et hoc potest esse propter quatuor. Primo quidem quia facilius possunt resistere peccato majores, puta qui excedunt in scientia et virtute : unde Dominus dicit Luc. xii. quod « servus sciens voluntatem domini sui, et non faciens, plagis vapulabit multis. » Secundo propter ingratitudinem, quia omne bonum, quo aliquis magnificatur, est Dei beneficium, cui homo fit ingratus peccando : et quantum ad hoc quælibet majoritas etiam in temporalibus bonis peccatum aggravat : secundum illud Sapientiæ VI.: « Potentes potenter tormenta patientur. » Tertio propter specialem repugnantiam actus peccati ad magnitudinem personæ. Sicut si princeps justitiam violet, qui ponitur justitiæ custos : et si sacerdos fornicetur, qui castitatem vovit. Quarto propter exemplum, sive scandalum : quia, ut Gregorius dicit in Pastorali, in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia gradus peccator honoratur. Ad plurium etiam notitiam perveniunt peccata magnorum, et magis homines ea indigne ferunt. » [2] De peccatis fidelium dicit S. Thomas : « Cæteris paribus, gravius peccat fidelis quam infidelis, tum propter notitiam veritatis ex fide, tum propter Sacramenta, quibus est imbutus, quibus peccando contumaciam facit. » [3] Huic consonant quæ tradit S. Chrysostomus : « Pro iis quæ post Baptismum perpetrata sunt, tantas damus pœnas quantas si illa revocata fuissent, imo longe majores. » [4]

(1) Blackstone l. iv. n. 26.

(2) S. Thom. 1. 2. qu. lxxiii. art x. *Resp.*

(3) 2. 2. qu. x. art. iii. *ad tertiam.*

(4) Ὑπὲρ δὲ των μετὰ τὸ Βαπτισμα τοσαύτην διδοαμεν δίκην όσην ἄν καὶ εκεῖνα ἀνεκλήθη, καὶ πολλῳ Χείρονα. οὐκέτι γὰρ άπλουν ἔστι τὸ ἁμαρτημα, ἀλλὰ διπλουν, καὶ τριπλουν. In Acta Apost. hom. 1.

26. Peccatum gravius fit pro ratione personæ in quam peccatur; qui enim aliquem Deo dicatum lædit, Deo ipsi videtur irrogare injuriam : qui aliquem sanguine conjunctum violat, naturæ jura spernere convincitur. Hinc « in sacra Scriptura specialiter vituperatur peccatum, quod contra servos Dei committitur : sicut dicitur III. Reg. xix. : « Altaria tua destruxerunt, et prophetas tuos occiderunt gladio. » Vituperatur etiam maxime peccatum commissum in personas propinquas, secundum illud Michææ VII : « Filius contumeliam facit patri; filia consurgit adversus matrem suam.»[1] « Injuria tali personæ (*sacræ*) illata magis redundat in Deum, » secundum illud Zach. II. : « Qui vos tetigerit, tangit pupillam oculi mei. » Unde peccatum fit gravius ex hoc quod peccatur in personam magis Deo conjunctam, vel ratione virtutis, vel ratione officii. Ex parte etiam sui ipsius manifestum est, quod tanto aliquis gravius peccat, quanto aliquis in conjunctam personam, seu naturali necessitudine, seu beneficiis, seu quacumque conjunctione peccaverit, quia videtur in seipsum magis peccare, et pro tanto gravius peccat secundum illud Ecclesiastici xiv : « Qui sibi nequam est, cui bonus erit? » Ex parte vero proximi tanto gravius peccatur, quanto peccatum plures tangit. Et ideo peccatum quod fit in personam publicam, puta regem, vel principem, qui gerit personam totius multitudinis, est gravius quam peccatum quod committitur contra unam personam privatam. Unde specialiter dicitur Exodi xxii : « Principi populi tui non maledices. »[2]

27. Liquet peccata omnia non esse inter se connexa : sunt enim quædam quæ alia excludunt; avaritia enim opponitur prodigalitati. Cæterum unum peccatum grave hominem reum constituit, et æternæ pœnæ obnoxium, adeo ut veluti reus omnium habeatur, juxta illud Jacobi : « Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus : »[3] « quia scilicet uno peccato peccando incurrit pœnæ reatum ex hoc quod contemnit Deum : ex cujus contemptu provenit omnium peccatorum reatus. »[4] Ita S. Thomas. Est etiam inter peccata plura nexus valde arctus : v. g., ebrietas cum rixandi libidine et cupiditate prava sæpe connectitur : avaritia parit cordis duritiem, sacrorum munerum neglectum, præter fraudes et artes iniquas lucrandi : libido cum tædio exercitiorum pietatis, et hebetudine mentis in rebus divinis perpendendis conjungitur.

CAPUT III.

DE PECCATO MORTALI ET VENIALI.

28. Peccatum *mortale* dicitur a morte animæ quæ Dei amicitia privatur, ob gravem legis transgressionem, et quæ æternæ mortis sententiæ subjacet : « stipendia peccati mors. »[5] *Veniale* peccatum, veluti veniam impetraturum, dicitur quodcumque legi divinæ leviter disconvenit, et minuit charitatis ardorem, quin eam extinguat. De eo loqui jure optimo censetur Divus Paulus, ligni, fœni, stipulæque nominibus, quæ qui fundamento injecerit, detrimentum patietur, nonnisi per ignem veluti evasurus :[6] et Apostolus Jacobus : « in multis enim offendimus omnes : »[7] nec enim omnes lethaliter peccare videntur. Discrimen inter utrumque ex rerum natura derivatur; sunt enim quædam per se leves, quæ

(1) 1. 2. qu. lxxiii. art. ix. *Sed contra*.
(2) Ibidem. *Resp.* (3) Jac. ii. 10.
(4) 1. 2. qu. lxxiii. art. i. *ad primum*.
(5) Rom. vi. 23. (6) 1 Cor. iii. 15. (7) Jac. iii. 2.

non merentur pœnam æternam, in hac saltem rerum, quam statuit Deus, conditione : quapropter merito damnata est Baji propositio : « Nullum est peccatum ex natura sua veniale : sed omne peccatum meretur pœnam æternam. »[1] Explosus est enim error Lutheri haud absimilis, qui scilicet docuit peccata omnia fidelibus esse venialia, utpote ob fidem venia donata, infidelibus vero mortalia. Ducem secutus est Calvinus, electis omnia ignoscenda docens, reprobis omnia in mortem cessura. De his alias egimus.[2]

29. Constat « ad peccatum mortale requiri omnino perfectum consensum, sive deliberationem voluntatis. »[3] Attamen consentire censetur qui voluntarie ponit causam, ex qua necessario effectus oritur : sic consentit in pollutionem qui libenter immoratur in turpibus cogitationibus, quæ plerumque eam inducunt, vel qui familiarius agit cum fœminis, ex quarum consortio eam solet experiri, licet eam nolit sequi. Si quis omittat repugnare motibus illicitis, quin reapse consentiat, nonnulli eum immunem habent a peccato gravi, dummodo absit consensus periculum, quod tamen vix abest. « Considerandum est » inquit S. Thomas, « in omnibus peccatis quæ sunt secundum suum genus mortalia, quod non sunt mortalia nisi quando suam perfectionem consequuntur. Est enim consummatio peccati in consensu rationis. Loquimur enim nunc de peccato humano, quod in actu humano consistit, cujus principium est ratio. Unde si sit inchoatio peccati in sola sensualitate, et non pertingat usque ad consensum rationis, propter imperfectionem actus, est peccatum veniale. Sicut in genere adulterii concupiscentia quæ consistit in sola sensualitate est peccatum veniale : si tamen pervenitur usque ad consensum rationis, est peccatum mortale. »[4]

30. *Ex genere suo* venialia dicuntur peccata per se levia, ex. gr., verbum otiosum, vel mendacium joci causa prolatum. Quæ mortalia plerumque sunt, aliquando sunt venialia, ex defectu advertentiæ vel consensus. Ipsa quæ parvitatem materiæ non admittunt, utpote per se gravissima, aliquando veniæ idonea hac ratione censentur. Perjurium aliquando absque graviori culpa contingit proferri, quando testis adeo ab interrogante molestiam patitur, ut non plene advertat mendacium quod loquitur : « Potest, » inquit D. Thomas, « quod ex genere est mortale, esse veniale propter imperfectionem actus, quia non perfecte pertingit ad rationem actus moralis. »[5] Sic quæ quis ex somno vix expergefactus admiserit, possunt venialia esse ob consensum haud plenum : quod præsertim censendum de eo qui animum absque labe servare vigil semper studet.

31. « Quæ sint levia, et quæ gravia peccata, non humano, sed divino pensanda sunt judicio. » Ita optime Augustinus.[6] Equidem plura hominibus levia videntur quæ Deus veluti gravissima notavit. Præ oculis igitur habendæ sunt divinæ Scripturæ, eaque peccatis gravioribus accensenda sunt quæ verbis districtioribus vetantur : « Væ mundo a scandalis . . . . væ homini illi per quem scandalum venit . . . qui talia agunt digni sunt morte. » . . . « non introibunt in regnum Dei. » Ecclesiæ etiam

(1) Prop. xx.
(2) Dogm. Theol. t. ii. tract. viii. c. x. § ii. Vide et tract. a me editum : « The Catholic Doctrine on Justification, c. xviii.
(3) S. Alph. l. v. tract. *De pecc.* c. i. dub. i. n. 5.
(4) 2. 2. qu. xxxv. art. 3.
(5) 1. 2. qu. lxxxviii. art. vi.
(6) Enchirid. c. xviii.

decreta et leges, quibus vetantur plurima veluti in se gravissima, normam præbent qua a venialibus mortalia discernantur. Sanctorum Patrum documenta et theologorum sententiæ suam habent vim in peccatis definiendis. Cæterum quidquid certo argumento non demonstratur grave, non debet facile peccatum mortale prædicari, ne animæ laqueis irretiantur; sed tutissime suademus ut ea omnia sedulo evitentur, quæ gravioris peccati discrimen vel suspicionem injiciunt.

32. Ipsa peccata venialia animum paulatim ad mortalia patranda disponunt, si eis quis libere indulgeat, adeo ut sæpissime impleatur illud Ecclesiastici dictum : « Qui spernit modica, paulatim decidet. »[1] Equidem imminuta charitate cupiditas prava vires acquirit, præsertim in iis quæ consuetudinem et proclivitatem inferunt. Hinc mendacia joci vel officii causa prolata ad graviora sensim sine sensu hominem disponunt : iracundia haud repressa movet animum ad vindictam : potus excessus, licet parvus, ad ebrietatem ducit. Cæterum nullum peccatum in se leve fit grave ex mera frequentia actuum : quod enim levia furta aliquando gravem restituendi obligationem inducant, contingit, eo quod justitia vetet rem alienam retineri, et sæpius furatus tandem magnam rerum copiam, vel materiam quam vocant notabilem, abstulisse convincatur. Monet Augustinus : « Noli attendere minuta peccata tua quotidiana : de minutissimis guttis flumina implentur. »[2]

33. Peccatum macula quadam inficit animam, eamque pœnæ facit obnoxiam. *Macula* intelligitur nitoris quo anima sancta fulget privatio, adeo ut jam non sit coram Deo pulchra et amanda. Ex Scripturis mutuati sunt theologi imaginem, qua peccatoris conditio, donec pœnitentia eluerit sordem, apte describitur. « An parum vobis est, » inquit Josue, « quod peccastis in Beelphegor, et usque in præsentem diem macula hujus sceleris in vobis permanet ? »[3] « Qui ingreditur sine macula »[4] in monte sancto habitabit. « Beatus dives, qui inventus est sine macula. »[5] « Si laveris te nitro, et multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus. »[6] « Inquinatæ sunt eorum et mens, et conscientia. »[7] Mortem animæ quæ peccato contingit, describit S. Petrus Chrysologus, collatione facta cum morte qua anima a corpore discedit; « Recedente anima, mox corpori fœtor, corruptio, putredo, vermis, cinis, horror, et omnia visu detestanda succedunt : discedente Deo, confestim venit in animam peccatorum fœtor, corruptio criminum, vitiorum putredo, conscientiæ vermis, vanitatum cinis, infidelitatis horror; et fit in corporis sepulchro vivo funus animæ jam sepultæ. »[8] *Reatus pœnæ*, qui alter est peccati effectus, peccatorem obnoxium habet divinæ justitiæ, adeo ut, nisi eum pœnituerit, pœnas daturus sit in interitu æternas :[9] de qua re alias egimus.[10] Peccatum veniale nitorem animæ minuit, eamque pœnæ ad tempus luendæ facit obnoxiam, prout alias probavimus.[11]

34. Peccatum inter pœnas peccati recensetur, quatenus, Dei lumine subducto in pœnam delicti, peccator facile ruit in præceps : « Peccatum namque

(1) Eccl. xix. 1. (2) In Ps. xciii. n. 9.

(3) Josue xxii. 17. (4) Psalm. xiv. 2.

(5) Eccli. xxxi. 8. (6) Jer. ii. 22.

(7) Tit. i. 15.

(8) Serm. xix. explicans verba Christi : « Sine ut mortui sepeliant mortuos suos. » Luc. ix. 60.

(9) 2 Thess. i. 9.

(10) Theol. dogm. Vol. ii. Tract. x. *De vita futura*. c. iii.

(11) Ibidem, c. ii.

quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Unde fit, ut non solum peccatum sit, sed peccatum et causa peccati. Ex illo quippe vitio culpa subsequens oritur, ex quo cæcata mens ducitur, ut pejus ex alio ligetur. Sed peccatum quod ex peccato oritur, non jam peccatum tantummodo, sed peccatum est et pœna peccati; quia justo judicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, ut præcedentis merito etiam in aliis cadat. »[1]

CAPUT IV.

DE PECCATIS CAPITALIBUS.

—

§ I. De superbia.

35. Peccata capitalia, e quibus tamquam fontibus fluunt peccatorum rivuli, septem recensentur : superbia, scilicet, avaritia, invidia, ira, acedia, gula, luxuria.

36. *Superbia* est inordinatus appetitus propriæ excellentiæ : quo homo supra se effertur, nimium sibi tribuens, vel supra alios nimium se extollit. Est peccatum gravissimum, quotiescumque homo ordini quem Deus statuit subesse renuit, et mente, vel voluntate, ei repugnat. « Initium superbiæ hominis, apostatare a Deo : quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor ejus; quoniam initium omnis peccati est superbia : qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, et subvertet eum in finem. »[2] Hinc dicit Sapientia : « Arrogantiam, et superbiam, et viam pravam, et os bilingue detestor. »[3] Apostolus quoque « superbos, elatos, » inter eos recenset qui digni sunt morte.[4] Sæpe etiam dicitur : « Deus superbis resistit. »[5] Origenes ait : « Superbia peccatis omnibus major est, et ipsius diaboli principale peccatum. »[6] S. Augustinus scribit : « Magnum hoc delictum est, et caput atque causa omnium delictorum. »[7] S. Gregorio judice, « evidentissimum reproborum signum est superbia : at contra humilitas electorum. »[8] Ordine autem servato, elatio quædam animi nonnisi venialis est, si absit Superiorum contemptus, vel proximi injuria. Equidem semper timendum, ne ob superbiam etiam leviorem subtrahantur gratiæ subsidia; vel saltem bonorum operum merces amittatur : « etiam in recte factis, » inquit Augustinus, « timenda est, ne illa, quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. »[9]

37. Præsumptio superbiæ filia, seu comes est, qua scilicet animus aliquid aggreditur supra vires, nimium his confisus. Grave est peccatum quando quis putat se posse absque divino lumine totam Dei œcononiam in mundi regimine explicare, vel intelligere; aut salutem consequi absque gratia, solis suis viribus. Qui se temere objicit manifesto peccati discrimini, suis viribus nixus, præsumptionis gravioris reum se prodit : quapropter qui libros obscœnos curiose perlegit, vel qui cum mulieribus familiariter versatur, nulla adhibita cautela, culpa immunis non est. Qui grave damnum alteri infert, munus aggrediens quod non valet perficere, illud reparare debet, quum sua culpa eveniat. Hinc qui instrumentum conficit ignarus quomodo rite conficiendum sit, tenetur ad reparandum damnum. Qui suo judicio confisus ritum novum inducere studet, absque

(1) S. Greg. l. xxv. Moral. c. ix.
(2) Eccli. x. 14. (3) Prov. viii. 13.
(4) Rom. i. 30. (5) Jac. iv. 6.
(6) Hom. ix. in Ezech.
(7) In Ps. xviii. n. 15.
(8) Moral. c. xxii. (9) Ep. cxviii.

Præsulum, præsertim Romani Pontificis, venia, peccatum grave admittit; nam ut Radulfus Tungrensis animadvertit: « In divino Officio est a novitatibus omnino abstinendum. »[1] Id nobis cavendum est, quum ex studio præjudiciis hæreticorum obviam eundi, quis facile induci possit, ut ea faciat quæ carent exemplo et auctoritatis præsidio.

38. Ambitio est inordinatus honorum et dignitatum appetitus. Est mortale peccatum si quis tanto affectu honorem appetat, ut ad eum impetrandum paratus sit quæcumque adhibere adminicula. Peccat etiam graviter, qui aliquod subsidium vetitum adhibet, uti calumnias æmulo intentatas : quod jam in more est munus publicum petentibus. Gravis quoque est culpa munus appetere quod quis exercere non valeat absque gravi aliorum detrimento. Qui episcopatum appetit moribus haud integris, vel sacræ scientiæ haud peritus, gravis peccati reus est. « Plerumque qui præesse concupiscunt ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt, quo ait : « Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. » Qui tamen laudans desiderium, in pavorem vertit protinus quod laudavit, cum repente subjungit : « Oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse. » [2]

39. Vana gloria est inordinatus laudis humanæ appetitus. Plerumque venialis est culpa; fieri tamen potest ut quis rebus pravis popularem captet auram ; vel adeo inhiet famæ et laudi, ut ultimum finem in ea constituere videatur ; quod grave peccatum est : « Potest, » inquit S. Thomas, « contrariari charitati dupliciter : uno modo, ratione materiæ, de qua quis gloriatur, puta quum quis gloriatur de aliquo falso, quod contrariatur divinæ reverentiæ, secundum illud Ezech. xxviii.: « Elevatum est cor tuum, et dixisti : Deus ego sum. » Et 1 ad Cor. iv. « Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? » Vel etiam cum quis bonum temporale, de quo gloriatur, præfert Deo. » [3]

40. Inobedientiæ peccatum superbiæ vitium sæpe conjunctum habet, quando scilicet spernitur superior, ejusque auctoritas. « Elatio contemnentis . . . convertit in crimen gravis rebellionis nævum satis levem simplicis transgressionis. » Ita Bernardus.[4] Cæterum non censendus est semper superioris auctoritatem spernere, qui ejus exercitium aliquatenus inculpat : contingit enim aliquando mores et jussa superioris parvipendi, quin ipsa auctoritas contemptui habeatur.

41. Jactantia est inanis et stulta propriæ excellentiæ prædicatio. Est plerumque venialis culpa; mortalis tamen si gravem aliorum contemptum conjunctum habeat, vel gravem pariat offensionem. Pharisæus sua jactans opera, et publicanum spernens, Deo admodum displicuit.[5]

42. Hypocrisis est fictio qua quis virtutum studium et exercitium simulat. Venialis est, si quis tantum cupiat laudari et æstimari, absque aliorum damno, vel religionis dedecore : mortalis autem, si ideo simulet pietatem ut hæresim insinuet, vel innocentem in peccatum inducat.

43. Contentio est inordinata verborum pugna circa verum. Prohibetur ab Apostolo: « Noli contendere verbis.»[6]

(1) Lib. de Observantiis canonicis prop. vi. Vide plura apud Natalem Alexandrum Tract. *De pec.* c. iv. art. xxi. Reg. ii.

(2) S. Greg. Magn. Past. par. i. c. vi.

(3) S. Thom. 2. 2. qu. cxxxii. art. iii. *Resp.*

(4) L. de præc. et disp. c. xi.

(5) Luc. xviii. 11.

(6) 2. Tim. ii. 14.

« Si accipiatur contentio, secundum quod importat impugnationem veritatis, et indebitum modum, sic est peccatum mortale . . . Si autem contentio dicatur impugnatio falsitatis cum debito modo acrimoniæ : sic contentio est laudabilis. Si autem accipiatur contentio secundum quod importat impugnationem falsitatis cum inordinato modo : sic potest esse peccatum veniale, nisi forte tanta inordinatio fiat in contendendo, quod ex hoc generetur scandalum aliorum. »[1] Discordia est inordinata voluntatum oppositio circa bonum. Utraque ex superbia nascitur, et gravia quandoque parit mala, cum charitatis jactura. Ideo Apostolus « contentiones » et « dissensiones » inter crimina recenset, de quibus dicit : « qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. »[2] « Per se, » inquit S. Thomas, « discordat aliquis a proximo, quando scienter et ex intentione dissentit a bono divino, et a proximi bono, in quo debet consentire. Et hoc est peccatum mortale ex suo genere, propter contrarietatem ad charitatem : licet primi motus hujus discordiæ, propter imperfectionem actus, sint peccata venialia. »[3] Consiliorum diversitas, et dissensio quædam nonnumquam absque culpa contingit etiam inter Sanctos, cujus exemplum in Paulo et Barnaba videre est.[4]

44. Pertinacia est perseverantia in propria sententia contra veritatem cognitam, vel sufficienter propositam. Est levis plerumque culpa, sed fit gravis, si inde gravia sequantur mala, vel cum auctoritatis ecclesiasticæ dispendio sit conjuncta. Hinc docet Natalis Alexander, eum qui aliquam propositionem a Pontifice damnatam defenderet lethalis peccati reum fore.[5]

45. Inventio novitatum ex superbia aliquando nascitur, dum quis admirationem sui excitare studet. Cæterum si nil proferatur fidei vel moribus adversum, venialis censetur culpa.

46. Superbiæ remedia sunt, sui cognoscendi studium, dum quis quam vilis sit coram Deo, et quam infirmus, sedulo meditatur; Christi Domini exemplum sæpe præ oculis propositum; et frequens cogitatio, quam fluxæ sint et inanes res omnes humanæ. Quæ Deus minatur superbis supplicia, quæque pollicetur humilibus præmia, menti etiam obversari sæpe oportet : «Qui autem se exaltaverit, humiliabitur : et qui se humiliaverit, exaltabitur. »[6] Mortis denique meditatio superbiam edomabit : quapropter nos monet Ecclesia : « Memento homo, quia pulvis es, et in pulverem reverteris. »

47. Optime S. Thomas animadvertit : « Motus superbiæ occulte subrepens, non habet maximam gravitatem, antequam per judicium rationis deprehendatur. Sed postquam deprehensus fuerit per rationem, tunc facile evitatur, tum ex consideratione propriæ infirmitatis, secundum illud Ecclesiastici x.: « Quid superbit terra et cinis ? » tum etiam ex consideratione magnitudinis divinæ, secundum illud Job xv. « Quid tumet contra Deum spiritus tuus ? » tum etiam ex imperfectione bonorum de quibus homo superbit, secundum illud Isaiæ xl : « Omnis caro fœnum, et omnis gloria ejus, quasi flos agri. » Et infra lxiv. : « Quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ »[7]

§ II. De avaritia.

48. *Avaritia* est inordinatus appe-

(1) 2. 2. qu. xxxvii. art. ii. *Resp.* (2) Gal. v. 20.
(3) 2. 2. qu. xxxvii. art. i. *Resp.*
(4) Act. xv. 39.
(5) Tract. de pecc. c. iv. art. xix. Reg. iv.
(6) Mat. xxiii. 12.
(7) 2. 2. qu. clxii. art. 6. *ad primum.*

titus divitiarum. Quando quis in divitiis totum ponit studium, et finem ultimum, gravissime peccat; nam Deum veluti rejicit, dicente Christo: « Non potestis Deo servire, et mammonæ. » [1] Hinc « avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi, et Dei.» [2] « Avaro, autem nihil est scelestius. » [3] Cæterum divitiarum cupiditas cum studio salutis conjuncta, culpa tantum est venialis; quando scilicet quis nollet ditari contra divinam legem: « si inordinatio amoris intra hoc sistat, ut scilicet homo, quamvis superflue divitias amet, non tamen præferat earum amorem amori divino, ut si propter divitias non velit aliquid facere contra Deum et proximum, sic avaritia est peccatum veniale. » [4] Periculo tamen legem divinam graviter violandi vix vacat amor divitiarum: « nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia, et nociva, quæ mergunt homines in interitum, et perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas. » [5]

49. Ex avaritia nascitur obduratio cordis, qua pauperum levamen negligitur, et jus summum in debitores exercetur. « Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? » [6] Inquietudo et nimia solicitudo conquirendarum et conservandarum divitiarum avaritiæ est filia, quæ spinarum, quibus suffocatur semen, similitudine in Evangelio designatur: [7] contingit quippe necessaria religionis munia negligi, ipsamque fidem aliquando amitti ab iis qui inhiant divitiis. Fraudes, et injustitia plurimis rationibus admittuntur ab avaris; facile enim sibi persuadent omnia licere quæ lucrum præbent. Hinc vidimus plurimos nummularios pecunia sibi concredita utentes ut lucrum compararent, fidem fregisse, cum magno omnium detrimento. Proditio etiam immanis quam Judas admisit, in avaritia habuit radicem.

50. Avaritiæ remedium præcipuum est, animo cogitare omnia in morte dimittenda, brevi forsan eventura: « Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te: quæ autem parasti, cujus erunt? » [8] Ita diviti, qui in plurimos annos rerum copiam coacervarat, dictum est. Quam incertæ sint divitiæ, quæ sæpe e manibus elabuntur, etiam cogitandum: quapropter præcipit Apostolus divitibus « Non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum). » [9] Animæ pericula quæ divitibus imminent præ oculis habenda: « Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum. » [10] « Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram. » [11] Christi paupertas in exemplum sumenda, et quæ pauperibus pollicitus est beneficia animo volvenda. Larga autem eleemosynarum donatio est optima ratio avaritiam penitus superandi. Liberalitas etiam erga eos qui haud indigent eleemosynis est exercenda, præsertim erga propinquos, et bene meritos; sed cavenda est prodigalitas.

(1) Mat. vi. 24. (2) Eph. v. 5.
(3) Eccl. x. 9.
(4) S. Thomas, 2. 2. quæst. cxviii. art. iv. *Resp.*
(5) 1 Tim. vi. 9.
(6) 1. Joan. iii. 17.
(7) Mat. xiii. 22.
(8) Luc. xii. 20.
(9) 1 Tim. vi. 17.
(10) Mat. xix. 23.
(11) Luc. vi. 24.

§ III. De Invidia.

51. *Invidia* est tristitia de bono proximi, quatenus imminuere videtur gloriam vel excellentiam nostram. Distinguenda est omnino ab æmulatione, qua quis dolet sibi deesse bonum quo alter præstat, quin velit eum eo carere. « Potest aliquis tristari de bono alterius, non ex eo quod ipse habet bonum, sed ex eo, quod nobis deest bonum illud, quod ipse habet : et hoc proprie est zelus, ut Philosophus dicit *in* 2. *Rhet.* Et si iste zelus sit circa bona honesta, laudabilis est, secundum illud 1 Corinth. xiv. : « Æmulamini spiritalia. » Si autem sit de bonis temporalibus, potest esse cum peccato, et sine peccato. » [1] Nec confundenda est invidia cum tristitia de bono alieno, quod in sui vel aliorum detrimentum cedat : « Evenire plerumque solet, » inquit S. Gregorius Magnus, « ut non amissa charitate, et inimici nos ruina lætificet, et rursum ejus gloria sine invidiæ culpa contristet, cum et ruente eo quosdam bene erigi credimus, et proficiente illo plerosque injuste opprimi formidamus. » [2]

52. Est peccatum mortale *ex genere suo* alteri invidere : nam charitati adversatur, quapropter « invidiæ » inter peccata recensentur quæ a regno Dei excludunt. [3] Diabolicum merito vocatur vitium : nam « invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum : imitantur autem illum qui sunt ex parte ipsius. » [4] Cæterum sæpe venialis est culpa, ex rei natura leviori, vel animi affectu minus vehementi ; sed magnum habet charitatis violandæ periculum; quapropter Apostolus fideles monet : « Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes. » [5] « Charitas, » inquit Angelicus Doctor, « gaudet de bono proximi, invidia autem de eodem tristatur. . . Unde manifestum est quod invidia ex genere suo est peccatum mortale. Sed . . . in genere invidiæ inveniuntur aliqui primi motus, quandoque etiam in viris perfectis, qui sunt peccata venialia. » [6]

53. Ex invidia fit ut quis ipsos virtutum actus in malam partem detorqueat, et de proximo susurret ; quo pacto grave facile admittitur peccatum. Philosophos ethnicos Apostolus vocat « plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores. » [7] Plurima hæc gravissimaque mala inde sæpe nasci exploratum omnino est.

54. Remedium invidiæ præcipuum est charitatis studio vacare, et sæpius proximo apprecari bona omnia, ipsumque, data occasione, laudare. Animo quoque cogitandum bona distribui ex æqua Dei ordinatione, nobisque aliqua tribui, quibus si rite usi fuerimus, felices Deoque grati evademus. Vilis est animi aliis invidere, eorum bonis cruciari, cum nullo nostro lucro.

§ IV. De Ira.

55. *Ira*, quatenus vitium, est inordinatus appetitus vindictæ, aut quasi vindictæ. Equidem appetitus vindictæ secundum rectam rationem vacat culpa, imo et laudabilis est, juxta illud Angelici Doctoris : « Potest malum in ira inveniri, quando scilicet aliquis irascitur plus, vel minus, præter rationem rectam ; si autem aliquis irascitur secundum rectam rationem, tunc irasci est laudabile. » [8] Huic

(1) 2. 2æ. qu. xxxvi. art. ii. *Resp.*
(2) L. xxii. Moral. c. xi.
(3) Gal. v. 21. (4) Sap. ii. 24.
(5) Gal. v. 26. (6) 2. 2. qu. xxxvi. art. iii. *Resp.*
(7) Rom. i. 29.
(8) 2. 2æ qu. clviii. art. i. *Alio modo.*

consonat Psaltes : « Irascimini, et nolite peccare. » [1] « Sciendum est, » inquit S. Gregorius M., « quod alia est ira quam impatientia excitat, alia quam zelus justitiæ format : illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, divinæ animadversionis impetum Phinees per gladium non placasset. Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter supernæ ultionis excitavit. Nam quo contra subditorum vitia tepuit, eo contra illum districtio æterni rectoris exarsit. » [2] « Si autem aliquis appetat, quod fiat vindicta qualitercumque contra ordinem rationis, (puta, si appetat puniri eum qui non meruit, vel ultra quam meruit, vel etiam non secundum legitimum ordinem, vel non propter debitum finem, qui est conservatio justitiæ et correctio culpæ) erit appetitus iræ vitiosus, et nominatur ira per vitium. » [3]

56. Ira est peccatum grave, vel leve, pro rei natura qua excitatur, et modo excessus : « Motus iræ potest esse inordinatus et peccatum dupliciter, . . . uno modo ex parte appetibilis, utpote cum aliquis appetit injustam vindictam ; et sic ex genere suo ira est peccatum mortale, quia contrariatur charitati et justitiæ. Potest tamen contingere, quod talis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus. Quæ quidem imperfectio attenditur vel ex parte appetentis, puta cum motus iræ prævenit judicium rationis, vel etiam ex parte appetibilis, puta cum aliquis appetit in aliquo modico se vindicare, quod quasi nihil est reputandum, ita quod etiam si actu inferatur, non esset peccatum mortale ; puta si aliquis parum trahit aliquem puerum per capillos, vel aliquid hujusmodi. Alio modo potest esse motus iræ inordinatus quantum ad modum irascendi, utpote si nimis ardenter irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa iræ : et sic ira secundum se non habet de suo genere rationem peccati mortalis : potest tamen contingere, quod sit peccatum mortale ; puta si ex vehementia iræ aliquis excidat a dilectione Dei et proximi. » [4] Ipsum interiorem iræ motum aliquando gravem esse culpam merito colligit D. Thomas ex verbis Christi judicium minantis irato ; sed animadvertit sermonem ibi esse de ira cum mortis inferendæ voluntate conjuncta : « Dicendum quod Dominus verbum illud dixit de ira, quasi superaddens ad illud verbum legis : « Qui occiderit, reus erit judicio. » Unde loquitur ibi Dominus de motu iræ, in quo quis appetit proximi occisionem, aut quamcumque gravem læsionem, cui appetitui si consensus rationis superveniat, absque dubio erit peccatum mortale. » [5]

57. Filiæ iræ dicuntur rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, et blasphemia. Rixa ex genere suo mortalis est culpa : recensetur enim inter peccata quæ excludunt a regno cœlorum ; [6] aliquando tamen est venialis, quando scilicet quis alteri inferre non vult gravem injuriam, uti pueris contingit, vel quando quis vim repellens non valde excedit inculpatam sui tutelam : « In eo quidem qui alterum invadit injuste, est peccatum mortale. Inferre enim nocumentum proximo etiam opere manuali, non est absque mortali peccato. In eo autem qui se defendit potest esse sine peccato, et quandoque cum peccato veniali, et quandoque cum peccato mortali. » [7]

58. De contumelia specialiter dicendum. Contumelia est honoris alieni injusta violatio : quæ fit plerumque

(1) Ps. iv. 5. (2) L. v. Moral. c. xxx.
(3) 2. 2. qu. clviii. art. ii. *Si autem.*
(4) Ibid. art. iii. *Resp.* (5) Ibid. *Ad secundum.*
(6) Gal. v. 20. (7) 2. 2. qu. xli. art. i. *Resp.*

verbis, sed etiam gestibus, ex. gr. alapa percutiendo. Palam aufertur honor, præsenti scilicet contumelia irrogatur : sed et quandoque absenti, ex intentione ut illi innotescat : sic conculcanda imagine alicujus contumelia irrogatur. Quam graviter peccetur aliquando contumelia, colligitur ex Christi verbis : « Qui dixerit fratri suo, raca : reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue : reus erit gehennæ ignis. » [1] Hæc tamen ex adjunctis pendent : quamvis enim grave sit peccatum fatuum alium dicere, quoties probrum censetur magnum, uti plerumque inter homines spectabiles conditione, vel sibi fere ignotos; inter propinquos tamen et amicos, vel juniores ætate, sæpe levis est culpa : imo ad correctionem prolatum quandoque culpa vacat : « Hoc, » inquit S. Thomas, « potest esse quandoque peccatum veniale, quandoque autem absque omni peccato. » [2] Gravius est peccatum contumeliam inferre, quam famæ detrahere, quia homines honorem famæ anteponunt. Ut de ejus gravitate judicetur, adjuncta omnia attendenda sunt. Inter homines humilis conditionis contumelia non adeo est gravis, quia verbis probrosis magis assueverunt, et honorem non tanti æstimant. Si homo e plebe viro dignitate aucto probrum inferat, gravitas ejus utroque ex capite augetur. Malitia dictorum pendet ex intentione loquentis : qui tamen cavere debet ne temere proferat quod alius ægre ferat, vel ne det occasionem blasphemiæ, rixæ, duello. Graviter plerumque peccat qui alapa alium percutit animo contumeliam inferendi.

59. « Causa disciplinæ potest aliquis alteri, quem debet corrigere, convicium dicere. Et hoc modo Dominus discipulos vocavit stultos. « O stulti, » inquit Lucæ ultimo, « et tardi corde ad credendum ! » et Apostolus, Ep. 3, Galatas insensatos : « O insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati ? » Tamen, sicut dicit S. Augustinus, in libro de sermone Domini in monte : « Raro et in magna necessitate objurgationes adhibendæ sunt, ita tamen ut etiam in his ipsis non nobis, sed Deo ut serviatur instemus. » [3] « Quando autem necessitas disciplinæ, » inquit Augustinus, « minoribus coercendis dicere vos verba dura compellit, si etiam in ipsis modum vos excessisse sentitis, non a vobis exigitur ut ab eis veniam postuletis, ne apud eos quos oportet esse subjectos, dum nimia servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas; sed tamen petenda est venia ab omnium Domino. » [4]

60. Contumelias illatas repellere licet, animo tamen ad majores tolerandas parato. « Sicut patientia necessaria est in his quæ contra nos fiunt, ita etiam in his quæ contra nos dicuntur. Præcepta autem patientiæ in his quæ contra nos fiunt, sunt in præparatione animi habenda, sicut Augustinus, l. ii. de sermone Domini in monte, exponit illud præceptum Domini : « Si quis percusserit te in unam maxillam, præbe ei et aliam ; » ut scilicet homo sit paratus hoc facere, si opus fuerit. Non tamen hoc semper tenetur facere actu, quia nec ipse Dominus hoc fecit, sed cum suscepisset alapam, dixit : « Quid me cædis ? » Et ideo etiam circa verba contumeliosa quæ contra nos dicuntur, est idem intelligendum. Tenetur enim habere animum paratum ad contumelias tolerandas, si expediens fuerit : quandoque tamen oportet ut contumeliam

(1) Matt. v. 22.
(2) 2. 2. qu. lxxii. art. ii. *Resp.*
(3) Ibidem. *Ad secundum.*
(4) Ep. ccxi. alias cix.

illatam repellamus, maxime propter duo. Primo quidem propter bonum ejus qui contumeliam infert, ut videlicet ejus audacia reprimatur, et de cætero talia non attentet, secundum illud Proverbiorum xxvi :« Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. » Alio modo propter bonum multorum, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas. » [1]

61. Contumeliam non licet rependere contumelioso : « Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. » [2] Egregie Basilius : » Contumeliam intulit iratus; vince amoveque silentio malum. . . . Si mihi credis, probra contumeliasque magno etiam animo contemnes, et te adhuc viliorem esse concedes. Obscurum te et inglorium vocavit, nulliusque æstimationis : terram te ac cinerem esse dicas. Nec tu illustrior es patre nostro Abraham, qui seipsum his nominibus appellavit. . . . Quando enim verborum contumelia tentaris, illud existima, periculum de te fieri, an Deo per patientiam adhæreas, seu per iram in adversarii partes inclines. . . . Qui autem se vindicare, et par pari reddere, ac maledicenti resistere voluerit, quam, quæso, habebit excusationem? Quod primus ille fuerit, ac provocaverit? Sed qua venia dignum hoc? » [3] « Quando convicia regeris, » inquit Chrysostomus, « vinceris non ab homine, sed, quod turpius est, a passione atque impetu iræ. » [4]

62. Clamor ex ira quandoque furentis valde mentis indicium est, et animi maligni. « Ore quidem clamorem format, » inquit S. Gregorius M., « sed sensus quid loquatur ignorat. In quo itaque iste ab arreptitiis longe est, qui actionis suæ conscius non est? Unde fit plerumque, ut usque ad manus ira prosiliat, et quo ratio longius recedit, audacior exurgat. » [5]

63. Iræ remedium præcipuum est Christi mansuetudinem præ oculis habere, « qui cum malediceretur, non maledicebat : cum pateretur, non comminabatur; » [6] et Sanctorum exempla recolere, qui vehementioris quandoque indolis, divina gratia opitulante, mansueti facti sunt et moribus suavissimis. S. Franciscus Salesius inter plurimos eminet. Animo cogitare oportet quam inutile sit et perniciosum iræ indulgere, « ira enim viri, justitiam Dei non operatur, » [7] et sæpius renovandum est propositum eam evitandi, nilque proferendi animo excandescente. Si quis ira deliquerit, quamprimum sedandus est animi motus, juxta Apostoli monitum : « Sol non occidat super iracundiam vestram. » [8] Oratio fundenda est ut Christus nos mansuetos et humiles, sui instar, efficiat, et laborandum, ut, actibus sæpius repetitis, consuetudo patientiam exercendi comparetur. Mitissimæ Virginis exemplum et preces plurimæ prosunt ad mansuetudinem adipiscendam : quapropter dulcissima ejus invocatio sæpius repetenda est :

« Virgo singularis,
Inter omnes mitis,
Nos culpis solutos
Mites fac et castos. »

64. Sævities ad iram referenda videtur : est scilicet ea animi indoles, qua quis, bestiæ ferocis instar, impellitur ad homines cruciatibus afficiendos. Crudelitas, quæ in pœnis irrogandis modum excedit, ex ira sæpe provenit : sed non est gravis peccati damnanda, nisi fuerit valde atrox.

(1) S. Thom. 2. 2. qu. lxxii. art. iii.
(2) Prov. xxvi. 4.
(3) Hom. x. de ira. (4) Hom. xxii. in ep. ad Rom.
(5) L. v. Moral. c. xxx. (6) 1 Pet. ii. 23.
(7) Jac. i. 20.
(8) Eph. iv. 26.

§ V. De Acedia.

65. *Acedia* — ἀκηδία — prout speciale est vitium, est tristitia et tædium de bonis divinis quatenus ad nos pertinent : quando scilicet quis difficiles nimis æstimans esse salutis conditiones, eas implere refugit. Est mortale peccatum *ex genere suo;* sed sæpe quis ægre fert quædam sibi facienda quæ tamen tandem exequitur, ut gravem evitet culpam : quæ animi dispositio non est mortalis, « Motus acediæ,» inquit S. Thomas, « in sola sensualitate quandoque est propter repugnantiam carnis ad spiritum : et tunc est peccatum veniale. Quandoque vero pertingit usque ad rationem, quæ consentit in fugam et horrorem et detestationem boni divini, carne contra spiritum prævalente : et tunc manifestum est, quod acedia est peccatum mortale. » [1]

66. Filiæ acediæ dicuntur malitia, desperatio, pusillanimitas, rancor, torpor, evagatio mentis. Malitia est prava animi dispositio, qua odit quis bona spiritualia, adeo ut vellet ea non esse. Sic qui tædio suorum munerum omnino optat Catholicam fidem non nosse, malitia peccat graviter. Desperatio voluntaria est etiam gravissimum peccatum; sed sæpius pii animi anguntur, et sibi videntur spem penitus amisisse, quando nonnisi phantasia obnubilatur. Pusillanimitate deficiunt, qui Deo haud satis confisi, vires se haud habere putant ad necessaria munia pietatis obeunda. Rancor apud Theologos vocatur indignatio, quam desidiosi fovent contra eos qui student eos ad virtutum exercitium excitare. Torpore laborant, qui virtutum opera languide suscipiunt, et incuriose peragunt. Mentis evagatione aliquando graviter peccatur, quando scilicet voluntaria est, et diuturna, dum præcepta quæ animum attentum postulant adimplenda sint. Plerumque est venialis : nulla autem est culpa evagatio illa quam quis invitus patitur.

67. Negligentia salutis, et officiorum quæ ad eam assequendam requiruntur, peccatum grave acediæ est : nam temere quis salutem consequi sperat, iis omissis. Quapropter solicitudo et diligentia nobis commendantur : « Contendite intrare per angustam portam : quia multi, dico vobis, quærent intrare, et non poterunt. » [2] « Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem, et electionem faciatis. » [3] Qui victorem se putans vitiorum, non vigilat ne erumpant, et in virtutum semita proficere non curat, magno in discrimine salutis versatur. « Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, si vitia putas esse mortua, et non magis suppressa. » [4] Ita S. Bernardus, qui nolentes progredi arguit : « Non vis proficere ? Non. Vis ergo deficere ? Nequaquam. Quid ergo ? Sic, inquis, vivere volo, et manere in quo perveni; nec pejor fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod esse non potest. Quid enim stat in hoc sæculo ? » [5] Maxime peccant acedia qui vitia derelinquere et ad Dominum converti differunt, quos monet Ecclesiasticus : « Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem; subito enim venit ira illius, et in tempore vindictæ disperdet te. » [6] Cæterum non quævis mora, sed diuturna, vel cum peccandi affectu conjuncta, grave est peccatum.

68. Acediæ rei sunt quicumque munerum suorum, quæ divinum spectant

(1) 2. 2æ. qu. xxxv. art. iii.
(2) Luc. xiii. 24.
(3) 2 Pet. i. 10.
(4) Serm. lviii. in Cantic.
(5) Ep. ccliv. ad Garinum abbatem Alpensem.
(6) Eccli. v. 8.

cultum, pertæsi, ea persolvunt ægro valde animo. Sic sacerdotes aliique divino cultui dicati, valde periclitantur salute, divina quæ obire debent munera animo tristi exequentes. Sanctimoniales quæ ægre adsunt in choro, et aliis pietatis exercitiis haud libenter vacant, etiam periclitantur.

69. Remedia præcipua acediæ sunt meditatio quotidiana, oratio frequens, Sacramentorum usus, et Sanctorum imitatio : « Tu non poteris quod isti et istæ? » se reprehendens dicebat Augustinus. [1] Breve est vitæ curriculum, quapropter indesinenter oportet ad metam tendere. « Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet et facere quod possis, et petere quod non possis, et adjuvat ut possis. » Verba hæc Augustini [2] sua fecit Concilium Tridentinum. [3]

§ VI. De gula.

70. *Gula* est inordinatus appetitus cibi et potus. « Si inordinatio concupiscentiæ accipiatur in gula secundum aversionem a fine ultimo, sic gula erit peccatum mortale. Quod quidem contingit, quando delectationi gulæ inhæret homo, tamquam fini, propter quem Deum contemnit,paratus scilicet contra præcepta Dei agere, ut delectationes hujusmodi assequatur. Si vero in vitio gulæ intelligatur inordinatio concupiscentiæ tantum secundum ea quæ sunt ad finem, utpote quia nimis concupiscit delectationes ciborum, non tamen ita, quod propter hoc faceret aliquid contra legem Dei, est peccatum veniale. » [4] Ob solam voluptatem usque ad satietatem comedere vel bibere est culpa venialis, quum homo, utpote ratione præstans, debeat altiorem et honestiorem sibi præstituere finem. Merito igitur damnata est propositio :« Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui. » [5]

71. Explicat S. Gregorius Magnus quo pacto quis gulæ vitio inquinetur : « Quinque modis nos gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora prævenit; aliquando lautiores cibos quærit; aliquando, quæ sumenda sunt, præparari accuratius appetit; aliquando in ipsa quantitate sumendi mensuram refectionis excedit; aliquando ipso æstu immensi desiderii aliquis peccat. » [6] Hæ omnes rationes gulæ indulgendi exprimuntur apud S. Thomam :

Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose.

72. Gula inter peccata gravia *ex genere suo* merito recensetur, quum valde repugnet rationi ut homo finem suum ultimum et beatitudinem in cibo vel potu constituat. Præterea facile accenditur libido ciborum satietate; quapropter dicitur apud Ezechielem : « Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis et abundantia. » [7] Veluti rem fœdam et nefandam memorat Isaias : « Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumque, ita ut non esset ultra locus. » [8] Comessationes inter delicta graviora recenset Apostolus, [9] monens non in comessationibus versari oportere. Qui igitur consulto se cibis ingurgitant, donec excitetur vomitus; vel qui vomitum ipsi provocant, ut cibis iterum liberius vescantur, gravis

(1) L. viii. Confess. c. xi.
(2) L. de Natura et Gratia c. xliii.
(3) Conc. Trid. Sess. vi. *Dec. de justif.* c. xi.
(4) D. Thomas 2. 2. qu. cxlvii. art. ii. *Resp.*
(5) Prop. viii. inter damn. ab Innoc. XI.
(6) Moral. lxxx. c. xxvii.
(7) Ezech. xvi. 49.
(8) Isa. xxviii. 8. (9) Gal. v. 21.

peccati habendi sunt rei. Cæterum S. Alphonsus scribit : « Comedere vel bibere usque ad vomitum probabile est esse tantum veniale ex genere suo, nisi adsit scandalum , vel notabile nocumentum valetudinis , et communiter dicunt, Holzm. t. i. p. 154 , n. 752 , et Salm. tr. xxv. c. iv. n. 8, cum Caj. Nav. Henriq. et Laym. l. iii. sect. 4, n. 2. Qui autem sponte evomunt quod sumpserunt, ut iterum edant aut bibant, vix excusantur a mortali; hoc enim videtur involvere magnam deformitatem : ita probabiliter (contra Busemb.) Holzm. l. c. et Wigandt, tr. v. Ex. iii. n. 70. R. 2. » [1]

73. Gulæ filiæ quinque a S. Thoma, post S. Gregorium, recensentur, nempe inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, et mentis hebetudo. [2]

74. Inepta quæ ex gula prodit lætitia a S. Basilio acriter reprehenditur : « Rationem ac mentem vinum demergit; voluptates et animi cæteros affectus malos, velut apum examen, excitat . . . . Rides, dic mihi, et gaudes inepta stolidaque lætitia, cum lacrymas fundere ac dolere, ob ea quæ admisisti, oportet? » [3] Scurrilitas ab Apostolo damnatur [4] quam ex ebrietate plerumque sequi in comperto est. « Appendices gulæ lascivia atque luxuria » a Tertulliano vocantur. [5] Multiloquium etiam cum ebrietate persæpe conjungitur : nam « Nullum secretum est ubi regnat ebrietas. » [6] Hebes plerumque fit mens : « Præ vino nescierunt, et præ ebrietate erraverunt. » [7] Hinc Salomon ait : « Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam. » [8]

75. Ebrietas, qua « homo volens et sciens privat se usu rationis, quo secundum virtutem operatur, et peccata declinat » [9] est peccatum mortale. » Sic peccat mortaliter, periculo peccandi se committens. » [10] « Certum est apud omnes, » inquit S. Alphonsus, « quod ad hoc ut ebrietas sit peccatum mortale, requiritur ut sit perfecta, nempe quæ omnino privet usu rationis : ut enim docet D. Thomas, 2. 2. qu. 150, art. ii. et cum ipso omnes doctores, in hoc consistit malitia ebrietatis, quod homo volens et sciens privat se usu rationis. Et idem docet D. Antoninus, p. 2, tit. vi. c. iii § 1. Unde non peccat mortaliter qui ex potu vini non amittit totaliter usum rationis, quamvis mens perturbetur, ita tamen ut discernere valeat inter bonum et malum, ut communiter dicunt Tol. » etc. [11]

76. Quærunt theologi utrum liceat ægrotis, medico jubente, vino, vel alio potu uti ad ebrietatem usque, ad febris vim domandam, vel ad vires fractas reparandas, vel alias instar medicinæ. Sententia quæ affirmat licere, verosimilior S. Alphonso visa est : « satis probabilis, imo probabilior mihi videtur casu quo potatio vini præbeatur ad expellendos sive corrigendos pravos humores; tunc enim privatio rationis per accidens et indirecte evenit, et ideo licite permitti potest; licitum est matri sumere pharmacum directe tendens ad servandam suam vitam, quamvis indirecte eveniat expulsio fœtus, uti diximus, *lib.* iii. *n.* 394, *t.* i. v. *Quæritur igitur.* Secus vero dicendum si potatio daretur directe ad ebrietatem sive ad privationem rationis causandam : hoc enim esset semper intrinsece malum.

(1) L. v. n. 73. (2) 2. 2. qu. cxlviii. art. vi.
(3) Hom. in ebrietatem, et luxum.
(4) Eph. v. 4. (5) L. de jejuniis.
(6) Prov. xxxi. 4. (7) Isaiæ xxviii. 7.
(8) Eccl. ii. 3.
(9) S. Thom. 2. 2. qu. cl. art. ii.
(10) Ibidem.
(11) Theol. Mor. l. v. c. iii. art. ii. n. 75.

Hinc, ut bene advertit Croix, *l.* v. *n.* 331, *cum Tann. Dicast. et Gob.* numquam licitum est se inebriare ad sensus sopiendos, ne cruciatus sentiantur. »[1] Licere tamen ex medici consilio æthere aspiratione hauriendo, vel opio sumendo, sopire sensus affirmat Gurius.[2]

77. Juxta theologorum sententiam quæ magis probanda videtur, non licet se inebriare ad vitandam mortem, quam alter intentat: « quia (ut diximus) privare se directe usu rationis est intrinsece malum, neque tunc adest causa excusans, sicut in casu præcedentis quæstionis : ibi enim vinum est medium per se ordinatum ad expellendum morbum, non autem hic. Præterea, in illo casu periculum vitæ est ab intrinseco, nempe a morbo vexante, et ideo licet eum expellere per vini potationem : hic autem periculum est ab extrinseco, unde illicitum est ab illo se liberare per ebrietatem. »[3] Consonat auctor antiquus, S. Cæsarius, uti videtur, olim sub nomine Augustini laudatus, qui eos arguens qui « solent ita se excusare, ut dicant : Persona potens me coegit, ut amplius bibam, et in convivio regis non potui aliud facere ; » dicit : « Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibas, aut morieris, melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur. »[4]

78. Mortale est peccatum alium consulto inebriare, vel ad ebrietatem provocare, vel urgere. Hinc peccant qui alios ad potandum invitant, ultra quam ferunt urbanitatis leges, prævidentes eos inebriatum iri. Quæritur autem utrum liceat alium inebriare ad impediendum sui vel aliorum damnum, vel gravius aliquod scelus. Turnelius cum aliis penitus negat, quum ebrietas sit contra naturæ legem. Alii dicunt licere ebrietatem inducere, quæ non sit voluntaria, potum scilicet præbendo cujus vim ignoret cui propinatur. S. Alphonsus sententiam Lessii satis probabilem censet, quod scilicet liceat, « sive ebrietas sit materialis, sive formalis, ob rationem jam allatam, quia licitum est inducere alterum ad minus malum, ut impediatur a majori. » Hinc puella quæ alias se evasuram desperat, excusanda illis theologis videtur, si potum quo inebrietur vim illaturo præberet, noscens jam eum ebrium viribus deficere. Hoc tamen intelligendum, quando nulla alia suppetit ratio evadendi.

79. Ebrietas quæ casu contingit, dum quis omnino ignorat potus vim, culpa omni caret : sed si quis sibi conscius sit potum esse nimium, non erit excusandus : « Quod aliquis percipiat potum esse immoderatum, non tamen existimat potum inebriare potentem : et sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. Tertio modo potest esse, quod aliquis bene advertat, potum esse immoderatum, et inebriantem, et tamen magis vult ebrietatem incurrere, quam a potu abstinere, et talis proprie dicitur ebrius . . . Et sic ebrietas est peccatum mortale. »[6] « Sedulo autem hic notandum, quod si quis sumit tantam vini potionem, quæ est apta, uti jam advertit, ad inebriandum, nullo modo excusatur a mortali, quamvis, antequam sensibus destituatur, somno se committat, quo vini effectum effugiat : quia potio illa jam de se est intrinsece mala, cum de se apta jam sit ad privandum hominem usu rationis, et per accidens se habeat, quod ipse per

(1) Theol. Mor. l. v. c. iii. art. ii. n. 76.
(2) L. i. tract. de Peccatis. n. 172.
(3) S. Alph. l. v. c. iii. art. ii. n. 76.
(4) Olim ccxxxii. de Temp. inter Augustin. nunc ccxciv. in Append. (5) L. v. n. 77.
(6) S. Thom. 2. 2. qu. cl. art. ii. *Alio modo sic.*

somnum, vel per inebriationem sensibus privetur. »[1] Ita S. Alphonsus.

80. Perfectæ ebrietatis indicia sunt, quod quis sobrius haud meminerit eorum quæ ebrius egit, et quod plura contra morem egerit, violenta et illicita.

81. Quæ quis ebrius fecerit ei imputantur, si præviderit se ita facturum, et nihilominus in periculum se conjecerit. Quæ loquitur impia et nefanda, pari ratione dijudicanda videntur, quamvis sint qui voces ab ebrio prolatas dicunt vi carere, et significatione, quum non sit sui compos. S. Alphonsus tamen eas in causa imputari opinatur.[2] S. Thomas de iis quæ fiunt in ebrietate voluntaria dicit : « Si autem actus præcedens fuit culpabilis, sic non totaliter aliquis excusatur a peccato sequenti, quod scilicet redditur voluntarium ex voluntate præcedentis actus ; in quantum scilicet aliquis dans operam rei illicitæ incidit in sequens peccatum. Diminuitur tamen peccatum sequens, sicut et diminuitur ratio voluntarii. Unde Augustinus dicit contra Faustum, quod Loth culpandus est, non quantum ille incestus, sed quantum ebrietas meruit. »[3] Severius decernunt leges civiles.[4]

82. Pessima est ebrietas clericorum, quod vitium in sacerdotibus veteris legis redarguit Isaias : « Sacerdos et propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium. »[5] Apostolus sæpius monet Episcopum « non vinolentum »[6] esse debere, diaconos similiter « non multo vino deditos. »[7] Equidem Timotheo, infirmæ valetudinis causa, injunxit ut vino modico uteretur, abstinentia quam servabat aliquantulum remissa : « Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates. »[8] Cæterum periculum omne excessus sedulo cavendum est : « Ebrietas » inquit S. Petrus Chrysologus, « est dæmon blandus, venenum dulce, rabies voluntaria, invitatus hostis, illecebra honestatis, et pudoris injuria : hanc nullus noverit Christianus ; ne auditu quidem sacerdos attingat, ne qui est forma virtutum, vitiorum inde fiat et inveniatur exemplum. »[9] « Ebrietas in alio crimen est, in sacerdote sacrilegium. »[10] » Numquam ego, » inquit Hieronymus, « ebrium castum putabo. »[11] « A crapula et ebrietate, » statuit Concilium Lateranense sub Innocentio III., « omnes clerici diligenter abstineant ; unde vinum sibi temperent, et se vino ; nec ad bibendum quispiam incitetur, cum ebrietas et mentis inducat exilium, et libidinis provocet incentivum. »[12]

(1) L. v. n. 78. (2) Ibidem.

(3) 2. 2. qu. cl. art. iii. *Resp.*

(4) « As to artificial, voluntarily contracted madness, by drunkenness or intoxication, which, depriving men of their reason, puts them in a temporary frenzy ; our law looks upon this as an aggravation of the offence, rather than as an excuse for any criminal misbehaviour. A drunkard, says Sir Edward Coke, who is *voluntarius dæmon*, hath no privilege thereby ; but what hurt or ill soever he doth, his drunkenness doth aggravate it : *nam omne crimen ebrietas et incendit, et detegit*. . . . In the warm climate of Greece, a law of Pittacus enacted, « that he who committed a crime when drunk, should receive a double punishment, » one for the crime itself, and the other for the ebriety which prompted him to commit it. The Roman law indeed made great allowances for this vice : *per vinum delapsis capitalis pœna remittitur*. But the law of England, considering how easy it is to counterfeit this excuse, and how weak an excuse it is (though real,) will not suffer any man thus to privilege one crime by another. » *Blackstone*, l. iv. n. 26.

(5) Isaiæ xxviii. 7. (6) 1 Tim. iii. 5. Tit. i. 7.

(7) 1 Tim. iii. 8. (8) Ibidem. v. 23.

(9) Serm. xxvi. (10) Ibidem. xxxvi.

(11) In c. i. ep. ad Titum. (12) Cap. *A crapula*, extra. de vita et honestate clericorum.

83. Gulæ remedium præcipuum in studio temperantiæ invenitur. Ad eam hortatur Ecclesiasticus : « Supra mensam magnam sedisti? Non aperias super illam faucem tuam prior. . . . Cessa prior causa disciplinæ : et noli nimius esse, ne forte offendas. Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas bibere. » [1] Equidem ebriosis vix ullum proderit remedium, nisi ab omni quod inebriare possit, se penitus abstineant ; tanta enim plerumque est consuetudinis pravæ vis, ut gustatus semel liquor propositum sobrietatis evertat : quod de iis qui utuntur liquoribus, quos vocant *ardentes*, præsertim verum est. Liceat cum Hieronymo, eam quæ Nazaræis injuncta est abstinentiam commendante, dicere : « Dicat quisque quod volet, ego loquor conscientiam meam, scio mihi abstinentiam et nocuisse intermissam, et profuisse repetitam. » [2] Id omnibus sæpe considerandum, gulæ servum non posse Deo placere, quibuscumque fulgeat dotibus : « si modum naturæ debitum immoderatione voracitatis excedas, et vinolentia te ingurgites, quantaslibet laudes Dei lingua tua sonet, vita blasphemat. » [3] Ita Augustinus.

§ VII. De luxuria.

84. *Luxuriæ* nomine intelligitur voluptatis venereæ appetitus inordinatus. Inter opera carnis, quæ qui agunt regnum Dei non consequentur, ab Apostolo recensetur. [4] De pluribus criminibus quæ huc referuntur jam egimus, sextum dum explicaremus Decalogi præceptum : [5] nunc de pollutione, vel iis quæ ejus periculum afferunt, agendum præcipue est.

85. *Pollutio*, seu mollities, est seminis humani fluxus absque coitu, vel extra vas, ut maribus contingit, vel intra matricem, ut fœminis, qui et foris prodit, quod tamen muci, haud seminis, rationem habere quibusdam videtur. [6] Voluntaria pollutio est peccatum grave contra naturam : nam semen humanum prodigitur quod ad generationem a Deo naturæ auctore ordinatur : quapropter molles a regno cœlorum excluduntur. [7] Ipsa ratio et sensus intimus dictat eam illicitam esse, quam scelus ingens merito designavit poeta ethnicus :

« Hoc nihil esse putas : scelus est, mihi crede, sed ingens
Quantum vix animo concipis ipse tuo.
Ipsam crede tibi naturam dicere rerum :
Istud quod digitis, Pontice, perdis, homo est. » [8]

Jure meritoque damnavit Innocentius XI. propositionem sequentem : « Mollities jure naturæ prohibita non est : unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali. » [9] Pseudo-mystici eam excusare frustra tentarunt. [10]

86. Omnis pollutio ad eamdem speciem refertur, quapropter modum et instrumenta explicare non est necesse. Sed quæ cum coitu conjuncta est, semine extra vas effuso, malitiam alteram induit : si cum pravo desiderio adulterii, vel alterius criminis patrandi, conjungatur, speciem novam malitiæ habet.

87. *Distillatio* dicitur fluxus humoris absque delectatione. Si contingat abs-

(1) Eccl. xxxi. 12. 20.
(2) Comm. in ep. ad Titum c. i.
(3) In Ps. cxlvii.
(4) Gal. v. 19.
(5) Supra, p. 81.
(6) Debreyne Mœchiologie p. 77.
(7) 1 Cor. vi. 10.
(8) Mart. ep. xlii. l. ix.
(9) Prop. xlix.
(10) Vide Molinos. prop. 47. 48. 49.

que ulla commotione sensus venerei, nullam inducit culpam. Omnis autem notabilis distillatio commotionem spirituum genitalium secum fert, et proinde sub gravi vitanda est, quum sit inchoata quædam pollutio.

88. Semen jam corruptum medicorum judicio licet expellere, juxta plures theologos, modo expelli possit absque libidinis sensu. Sunt etiam qui dicunt ad servandam vitam licere medicinam sumere qua corrumpatur semen, ut postea expellatur. Nunquam autem licet confricando semen etsi corruptum expellere : confricatio enim « tendit de se ad commovendos spiritus carnales, et semen verum expellendum, quod numquam est licitum.» [1] Negat Debreyne semen corrumpi.

89. Si pollutio in somno inceperit, nulla prævia data causa, et in vigilia semiplena continuetur. qui eam absque plena deliberatione experitur cum aliqua sui delectatione, poterit a gravi culpa excusari. Si autem vigilans ipse patiatur, absque aliquo consensus in pravam delectationem periculo, pollutionem, quæ in somno inceperat, reus non est : « quia difficillimum est avertere exitum seminis jam e lumbis decisi . . tum quia non tenetur persona, cum periculo morbi ex semine corrupto retento, effusionem illam impedire. » [2] Hoc tamen periculum negat Debreyne. Cor quidem ad Deum evehendum est, dum quis in tanto periculo pravæ delectationis constituitur.

90. Optare ob finem honestum : v. g. ad minuendam tentationem, ut natura sponte se exoneret, quamvis periculosum sit, lethale tamen non videtur, dummodo quis pravam delectationem omnino respuat. Gaudium etiam de pollutione quæ absque culpa contigit, natura se sponte exonerante, modo non ex somno turpi vel tactu proprio sit orta, excusatur, si quis utilitatem inde derivatam, scilicet vel tentationis diminutionem, vel valetudinis profectum, respiciat. Rectius dicemus licere de bono effectu, qui ex pollutione involuntaria sit ortus, gaudere. [3]

91. Pollutio quæ provenit ex causis graviter et proxime in eam influentibus, et positis absque necessitate, gravis est culpa. Hinc qui polluitur, dum absque necessitate cogitat libenter de rebus venereis, reus est, etsi ipse pollutionem non intenderit. Sic etiam qui cum puella versari et colloqui pergit diutius, absque necessitate, prævidens pollutionem secuturam, excusandus non est.

92. Ex causa autem necessaria, vel utili, vel convenienti animæ aut corpori, si pollutio proventura prævideatur, quam quis tamen animo aversatur, nulla est culpa, nisi adsit consensus periculum. « Hinc etiam prævisa pollutione involuntaria, licet I. Parochis, et etiam aliis confessariis, audire confessiones mulierum, ac legere tractatus de rebus turpibus ; chirurgis aspicere ac tangere partes feminæ ægrotantis, ac studere rebus medicis : licet quoque aliis alloqui, osculari, aut amplexari mulieres juxta morem patriæ, servire in balneis, et similia. [4] II. Licet alicui, qui magnum pruritum patitur in verendis, illum tactu abigere, etiamsi pollutio sequatur. Caute tamen absti-

(1) S. Alphonsus, l. iii. n. 478.

(2) Ibidem, n. 479.

(3) « He that suffers nocturnal pollution, if he finds a remedy by it, is to rejoice that himself suffered it involuntarily, that is he may rejoice that he did not sin; and of the innocence of the joy he can have no other testimony but by his hating the act in all cases in wich it is a sin, and refusing to do it. » Jer. Taylor, *Dactor Dubitantium*, l. i. c. iii. Rule v. p. 112.

(4) Hæc pessime detorsit infelix redux ad hæreticos.

nendum est, si pruritus non sit valde molestus. III. Sic etiam licet, etiam prævisa pollutione, equitare causa utilitatis. IV. Licet decumbere aliquo situ ad commodius quiescendum. V. Cibos calidos aut potus moderate sumere, et honestas choreas ducere. »[1] Debreyne distinguit pruritum qui ex morbo, vel vitio humorum nascitur ab eo qui est venereus : illum scilicet dicit mitigari tactu, non tolli : hunc vero tolli. Censet venereum tactum numquam licere.

93. Pollutio non est habenda mortalis juxta nonnullos theologos, nisi oriatur ex causa per se mortali in genere luxuriæ. « Hinc infertur 1. non esse nisi venialem pollutionem, quæ oritur ex colloquio non diuturno cum puella, vel levi aspectu, aut curiosa lectione venialiter turpi. »[2] Intelligendum tamen modo quis in ipsa pollutione non sibi complaceat : id enim foret lethale. Lethalem etiam culpam admittunt, qui ex levitate vel curiositate ea faciunt quæ periculum pollutionis sibi afferre ex frequenti eventu norunt. Hinc nonnullis aspectus picturæ obscœnæ gravis est culpa.

94. Pollutio involuntaria quæ contingit ex causa graviter illicita in alio genere quam luxuriæ, puta ex ebrietate, non est mortalis. « Tanto magis non erit mortalis pollutio, quæ oritur ex causis venialibus in alio genere, ut ex equitatu, esu calidorum, situ, et aliis similibus actionibus. »[3] A veniali etiam culpa excusat quævis rationabilis causa.

95. Pollutio quæ contingit in somno ex causa mortaliter mala proxime influente, v. g. ex pravis cogitationibus et desideriis quibus quis dum somno se daret, indulsit, est lethalis culpa. Si causa sit venialis, v. g. colloquium liberum, sed haud obscœnum, pollutio erit venialis.

96. *Delectatio carnalis*, seu venerea, est ea animi voluptas quæ commotionem spirituum generationi inservientium habet adnexam.[4] *Sensitiva*, seu naturalis, dicitur delectatio ex rei cum organo tactus convenientia, absque genitalium spirituum commotione. Veneream delectationem cum advertentia et deliberatione, lethalem semper esse culpam, etsi absit pollutionis periculum, vel consensus in actum carnalem, docet cum pluribus S. Alphonsus.[5] Equidem quælibet delectatio venerea est inchoata quædam pollutio, seu motus ad pollutionem, ideoque gravem habet malitiam. Hinc delectatio hujusmodi, membris genitalibus commotis, gravis est, licet oriatur ex re quæ levis per se est, v. g. vellicando manum puellæ, pedem vel brachium premendo, intorquendo digitos. Difficile etiam est naturalem delectationem a carnali secernere, quoties qui tactus hujusmodi exercent, in iis immorantur, alioquin copulæ et libidini idonei. Sed si quis officii gratia mulierem honeste tangat, culpandus non est, licet invito nascatur delectatio.

97. Delectatio morosa malitiam ex objecto habet ; ideoque explicandum est in confessione, quid menti obversaretur. Contingit aliquando quemque delectari cogitando de copula cum muliere pulchra, quin simul advertat eam matrimonio ligatam esse, vel hanc saltem circumstantiam respiciat : quo casu, juxta aliquos, sat erit confiteri delectationem de copula cogitata, nec necesse erit adjungere eam esse nuptam. Cæterum S. Alphonsus, post Holzman, censet circumstantiam hanc esse explicandam : « ratione periculi

(1) S. Alphonsus, l. iii. n. 483.
(2) Ibidem 484. (3) Ibidem.

(4) « Cette expression est peu physiologique. » Debreyne. (5) L. iii. n. 415.

proximi concupiscendi (saltem inefficaciter) mulierem illam nuptam, in quod se conjicit qui de ea delectatur. Nulli vero dubium committi adulterium, quotiescumque habeatur gaudium, seu complacentia de copula habita, vel desiderium de copula habenda cum conjugata, quia tunc voluntas amplectitur totum objectum pravum cum omnibus suis circumstantiis, nec ab illis præscindere potest, ideoque castitatem et justitiam lædit. Item si quis delectetur de copula sodomitica. Item, si persona quæ delectatur sit voto castitatis obstricta, etiam contra votum peccat. » [1]

98. *Oscula libidinosa*, quæ scilicet ex copulæ affectu dantur, sunt peccata mortalia, prout perspicue docet S. Thomas : « Consensus in delectationem peccati mortalis est peccatum mortale, et non solum consensus in actum. Et ideo cum fornicatio sit peccatum mortale, et multo magis aliæ luxuriæ species : consequens est quod consensus in delectationem talis peccati, sit peccatum mortale, et non solum consensus in actum. Et ideo cum oscula et amplexus hujusmodi propter delectationem hujusmodi fiunt, consequens est quod sint peccata mortalia, et sic solum dicuntur libidinosa. » [2] Quæ dantur cum periculo proximo pollutionis eamdem habent malitiam : imo quæ, ulteriori periculo secluso, dantur ob delectationem carnalem et sensibilem quæ ex osculo oritur, gravia sunt : rejecit enim Alexander VII. propositionem sequentem : « Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem quæ ex osculo oritur, secluso periculo ulterioris consensus et pollutionis. » [3] Equidem, uti inquit Mayol, « Consensus in delectationem carnalem istorum actuum est consensus in illud ad quod, quantum est in se, ordinantur a natura, nempe in concubitum, vel illius delectationem. » [4] « De osculis aut amplexibus inter eos (*juvenes*) ad benevolentiæ et familiaritatis signa quandoque usurpatis, dum se visitant, aut ab invicem recedunt, juxta morem patriæ, absque libidine non loquor, nec de iis quæ causa levitatis vanæque lætitiæ, sistendo ibi absque prava intentione et delectatione carnali aliquando inter eos exercentur : non enim excedunt limites peccati venialis, ut dicit Cajetanus de juvenibus qui in choreis digitos mulieris non suæ intorquent levitatis causa. » [5] « Oscula et amplexus (de quibus idem, ac de tactibus partium honestarum dicendum) excusari non possunt a mortali inter personas diversi sexus, facti ob delectationem sensibilem persistentem in ipso osculo et amplexu, si fiant cum ardore et mora, replicatis diu in ore osculis, gustatis labiis more columbarum, lingua unius alterius ore excepta, propter præsentissimum periculum consensus in delectationem veneream. » [6] Oscula quæ fiunt pro more patriæ inter propinquos, amicos, aliosve concives, carent culpa, si absit pravus affectus.

99. *Amplexus* cum mora grave habent periculum, et culpam inducunt lethalem : præsertim quum studiose fiant. Tactus mamillarum nisi leviter omnino fiat, est gravis culpa. Mulier repugnare debet, et niti contra : nec enim caret culpa quæ amplexus tactusve hujusmodi admittit. Excusatur a nonnullis quæ præ verecundia non clamat, ne infamis fiat. Diversa est

(1) L. v. c. i. dub. ii. art. ii. n. 16.
(2) 2. 2. qu. cliv. art. iv. *Resp.*
(3) Prop. xl.
(4) Expos. vi. præc. art. ii. col. 781.
(5) Ibidem, col. 783.
(6) Tabula lxxi. Francisci Antonii a Goritia.

species peccati si mulier conjugio ligata sit; nam injuriam facit marito, dum oscula aliena, vel tactus admittit. Similiter dicendum de vinculo quocumque quo alteruter fuerit ligatus: v. g. voto, vel ordine sacro.

100. De amplexibus, manuum compressionibus, et similibus, quæ pro more regionum diversarum fiunt amicitiæ et officii causa, idem ac de osculis dicendum. Ubi abest pravus affectus, nil culpandum occurrit in consuetis his animi benevoli indiciis. Cæterum si qua advertit ea fieri ex pravo libidinis impetu, debet se subtrahere, quatenus possit fama et charitate illæsa. Secreto numquam debet ea acceptare affectus nimii testimonia.

101. *Tangere propria verenda* ex necessitate, et absque affectu carnali, nulla est culpa: si autem levitas aut curiositas tangentem impellat, culpa erit saltem venialis; mortalis quidem si turpis delectationis periculum immineat, quod plerumque adest dum quis repetitis vicibus, et cum mora seipsum tangit. « Hinc non excusatur a mortali, qui cum commotione spirituum, et sine justa causa propria pudenda tangeret. Hinc recte ait Tournely, p. 510, con. i. esse mortalem aspectum propriorum genitalium si fiat studiose, et morose, absque necessitate.»[1] Tangere et aspicere animalium pudenda ex curiositate, absque affectu venereo, plerumque veniale est. Ea autem coeuntia morose aspicere periculum habet; quamvis ab omni culpa excusentur qui equos, tauros, et similes conjungunt ad procreandam prolem, modo absit animus libidinosus.

102. Tactus impudici pudendorum *personæ diversi sexus*, sunt peccata mortalia, ob proximum pollutionis periculum. sed si necessitas medendi urgeat, nullam inducunt culpam, etsi oriatur delectatio, dummodo toto animo rejiciatur. Tangere pudenda personæ *ejusdem sexus* absque necessitate ex joco, petulantia, aut curiositate, veniale erit, si fiat obiter, et leviter, absque affectu et delectatione carnali: plerumque tamen est mortale si fiat cum aliqua mora, ob pollutionis, vel delectationis venereæ periculum. Si supra vestes tactus fiat pudendorum personæ diversi sexus cum mora aliqua, erit etiam mortale: imo vix poterit unquam culpa gravi carere, nisi leviter fiat. « Croix autem n. 902. probabiliter excusat a mortali ancillas tangentes pudenda puerorum, dum illos vestiunt, nisi cum mora, aut carnali delectatione hoc agant. »[2]

103. *Aspicere pudenda* personæ ejusdem sexus est plerumque venialis culpa: mortalis autem si aspiciens sit valde proclivis ad sodomiam: vel ita aspiciendo moretur ut delectationis carnalis periculum afferat. Aspicere pudenda personæ diversi sexus mortale est, seclusa necessitate, nisi videantur a longe, et tempore brevissimo. Concubitum humanum aspicere cum delectatione et mora aliqua mortale est. Aspicere faciem, aliasque partes honestas mulieris pulchræ cum mora periculum habet, et gravem culpam inducit, si pergat quis eam attentius aspicere, dum genitales spiritus commoveri, vel se vehementius tentari ad concupiscendum inde sentit. « Aspicere autem partes minus honestas, sed haud turpes mulieris, scilicet pectus, brachia, crura, secluso periculo lapsus, et modo aspectus non sit diuturnus, de se non est mortale, »[3] quamvis facile mortale sit in aspiciente valde ad venerem proclivi. « Aspicere picturas obscœnas tantum ex curiositate, non est mortale, si delectatio turpis, et ejus periculum absit. »[4]

(1) S. Alphonsus, l. iii. n. 419. (2) Ibidem. n. 422. (3) Ibidem. n. 423. (4) Ibidem, n. 424.

Morosus tamen aspectus pudendorum mulieris depictæ vix excusatur a mortali, quum periculi plenus sit.

104. *Verba turpia* proferre vel audire ob vanum solatium, seu jocum, venialis saltem culpa est: mortalis autem, si proferentibus vel audientibus sint occasio pravæ delectationis et ruinæ spiritualis. Ideo vix a culpa gravi excusari possunt, qui coram adolescentibus præsertim de coitu, vel pudendis alterius sexus tractant, maxime quando diuturnum fit de iis colloquium. Quæ autem obiter dicuntur venialia esse possunt. Idem dicendum de cantilenis obscœnis; si enim valde impellant ad venerem, eas cantantes, vel cum voluptate audientes, peccatum mortale admittunt: si leviter sint obscœnæ, venialis erit cantantium culpa, dummodo interius sibi non complaceant in rebus pravis. Jactantes sua flagitia duplicem reatum facile contrahunt, quum alios excitent ad peccandum, et in suis peccatis sibi complaceant. Legentes libros obscœnos graviter peccant, quoties turpis delectationis inde oritur proximum periculum, quod vix juvenibus deest. Scribentes, imprimentes, vendentes, et commodantes hujusmodi libros peccati gravis rei sunt.

105. *Luxuriæ vitium* cœcitatem mentis parit, nam « animalis homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, et non potest intelligere: quia spiritualiter examinatur. » [1] « Stultitia, » inquit S. Thomas, « secundum quod est peccatum, provenit ex hoc quod sensus spiritualis hebetatus est: ut non sit aptus ad spiritualia dijudicanda. Maxime autem sensus hominis immergitur ad terrena per luxuriam, quæ est circa maximas delectationes, quibus anima maxime absorbetur. » [2] Sæpe obstat ne fidem quis suscipiat: aliquando animum disponit ad fidem deserendam: et sæpissime facit ut quis gravissima salutis pericula parum perpendat. Hinc præcipites ruunt in scelera libidinosi, honoris sui et utilitatum immemores. De judicibus qui Susannam violare concupierunt, scribitur: « Exarserunt in concupiscentiam ejus: et everterunt sensum suum, et declinaverunt oculos suos ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum justorum. » [3] Amore voluptatis penitus ducuntur « voluptatum amatores magis quam Dei. » [4] Hinc fit ut tædeat eos munerum religionis, et vitiis plerisque facile cedant: « Luxuria, » inquit S. Ambrosius, « nec fidem habet, nec observantiam disciplinæ: luxuria seminarium et origo vitiorum est. » [5]

106. *Remedia luxuriæ* plura recensentur. Imprimis supplicia quæ reos manent sæpius volvenda sunt animo: et quam sint inanes voluptates cogitandum est. Cibi potusque excessus vitandus est, et caro vitæ austeritate domanda: « Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, sororis tuæ, superbia, saturitas panis et abundantia, et otium ipsius, et filiarum ejus. » [6] « Luxuriosa res, vinum. » [7] « Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. » [8] « Quod si quis existimat, et abundantia ciborum potionumque se perfrui, et vacare posse sapientiæ, hoc est, et versari in deliciis, et deliciarum vitiis non teneri, seipsum decipit. » Ita Hieronymus. [9] Apostolus, athletarum proposito exemplo, qui ab omnibus deliciis se abstinebant, ut certamini forent idonei, dicit: « Castigo corpus meum, et in servitutem redigo: ne forte cum

(1) 1 Cor. ii. 14.
(2) 2. 2. qu. xlvi. art. iii. *Resp.*
(3) Dan. xiii. 8. (4) 2. Tim. iii. 4.
(5) L. de Elia et jejunio c. xix.
(6) Ezech. xvi. 49. (7) Prov. xx. i.
(8) Eph. v. 18. (9) L. ii. contra Jovinianum.

aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar. »[1] Hinc Hieronymus scribit : « Repugnantem carnem, et ad libidinem incentiva rapientem, inedia subjungamus. Esus carnium, et potus vini, ventrisque saturitas, seminarium libidinis est. Unde et comicus « Sine Cerere, » inquit, « et Libero friget Venus. »[2] Otium etiam fugiendum est, et sacræ lectioni vacandum : « Ama scientiam Scripturarum, et carnis vitia non amabis . . . . Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum. »[3]

107. Notat S. Alphonsus, I. quod « ad repellendas tentationes carnales, quoad sensum, valde prodest, ut commotiones compescantur, partes commotas vestibus tegere ac comprimere ; ut advertit quidam auctor modernus. Quoad mentem autem præservandam a consensu, prodest sane cogitatio de passione Jesu Christi, vel de pœnis inferni, vel de morte, etc. et etiam de cruciatu remorsus, quem patitur anima post peccatum patratum. Magis vero necessarium erit in hujusmodi concupiscentiis ad orationem recurrere. Castitas enim nonnisi a Deo obtinetur. » . . . « Notandum II. non esse obligationem motibus carnalibus resistendi positive, si justa adsit causa non resistendi, nempe si quis expertus sit resistendo magis motus excitari et augeri ; vel si motus ortum habeant ex actione necessaria, vel utili : v. g., ex auditione confessionum, ex lectione rerum turpium scitu utilium, ex tactu necessario ad medendum, et simili. »[4]

108. Mulierum nimia familiaritas vitanda est : « In medio mulierum noli commorari : de vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri. »[5] Sensus idcirco custodiendi sunt, ne, oculis in mulieres declinantibus, cupiditas prava nascatur ; « Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt ; colloquium enim illius quasi ignis exardescit. »[6] Præclarum nobis præbet exemplum Job : « Pepigi fœdus cum oculis meis ut ne cogitarem quidem de virgine. »[7] « Per quinque sensus, » inquit Hieronymus, « quasi per quasdam fenestras, vitiorum ad animam introitus est. . . . . Sensus corporum quasi equi sunt sine ratione currentes ; anima vero in aurigæ modum retinet frena currentium, et quomodo equi absque rectore præcipites ruunt, ita corpus sine ratione et imperio animæ in suum fertur interitum. »[8]

109. Oratio præcipuum est subsidium quo hostem superare valeamus : Apostoli præeunte exemplo, qui stimulum carnis passus, ter Dominum rogavit, ut discederet : « et dixit mihi : Sufficit tibi gratia mea : nam virtus in infirmitate perficitur. »[9] Hic præsertim conveniunt Christi verba : « Vigilate, et orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. »[10] Hieronymo vehementioribus pulsato tentationibus oratio cum jejunio conjuncta opem et tranquillitatem attulit.[11] « Hic ergo tunc adversarium vincimus, si lachrymis, et orationibus, et continua cordis humilitate pugnemus. » Ita S. Fulgentius.[12] Pœnitentiæ et Eucharistiæ subsidia valida inveniuntur iis qui animo dolenti et cum emendationis proposito, ea frequentant : quæ si negligantur, omnis fere spes luxuriæ medendi evanescit.

(1) 1 Cor. ix. 27. (2) L. ii. contra Jovinianum.
(3) S. Hieronym. ep. iv.
(4) Tract. de pec. l. v. c. i. dub. l. n. 8.
(5) Eccli. xlii. 12. (6) Ibidem ix. 11.
(7) Job xxxi. 1. (8) L. ii. contra Jovinian.
(9) 2 Cor. xii. 9. (10) Matt. xxvi. 41.
(11) Ep. xxii. ad Eustochium, *de custodia virginitatis.* (12) Ad Probam ep. iv. c. v.

CAPUT V.

DE PRAVIS DESIDERIIS.

110. *Desiderium* hic dicitur a theologis voluntas peccatum patrandi. Constat eam esse ejusdem speciei peccatorum ac opus ipsum vetitum : nam Christus docet mulieris desiderium mœchiæ esse crimen. [1] Equidem quum cor pateat Deo, propositum, vel cupido voluntaria, instar operum sit necesse est. Quod si conditio apponatur, ita ut cupido non sit absoluta, quæritur utrum censenda sit peccatum adeo grave. In iis quæ ex lege pendent, conditio non repugnat, ideoque nullum est peccatum ita animo paratus esse : Carnes comederem die Veneris, nisi Ecclesiæ obstaret vetitum. [2] In rebus autem quæ ad jus naturæ spectant, conditio non tollit fœditatem actui insitam, ideoque desiderium turpe habetur : ex. gr. si quis dicat, vel secum cogitet : Libidini me dederem, nisi Deus pœnas minatus fuisset æternas peccatoribus. Cæterum satis probabiliter sentiunt plures theologi, « quod, cum voluntas desiderat aliquod objectum malum impossibile, sub conditione » si liceret « numquam efficaciter in illud consensit. » [3] Desideria tamen hujusmodi plena sunt periculi, et a veniali culpa nullatenus excusanda.

111. Delectatio concepta de malo opere, conditione licet adjecta « si liceret » prava est, et inter lethalia peccata recensenda ; quia « quamvis consensus sit conditionatus respectu ad objectum, respectu tamen ad delectationem est absolutus, et cum delectatio reddat objectum præsens, hic et nunc tale objectum, cum sit sejunctum a conditione cohonestante, est simpliciter malum. » [4] Id multo magis dicendum si appetitus sensitivus simul excitetur.

112. Desiderium dicitur *efficax* quando quis sibi proponit peccatum patrare, et illud exequi conatur. *Inefficax* erit si non velit illud exequi, quamvis inhiet voluptati menti obversanti : *gaudium* concipitur de malo opere jam patrato. *Delectatio morosa* « est quando per imaginationem fantasiæ quis reddit sibi præsens opus peccati, nempe actum fornicationis, et de illa deliberato consensu delectatur, tamquam actualiter fornicaretur, sine tamen desiderio exequendi. » [5] *Morosa* dicitur quia voluntas in re prava moratur, in ea sibi complacens. Distinguitur a mera cogitatione, qua menti res pravæ exhibentur, quin aliqua inde capiatur delectatio.

113. *Cogitatio* voluntaria de rebus vetitis nullum est peccatum si necessitas vel utilitas postulet de iis agere : quod si ex curiositate et animi levitate nascatur, venialis saltem est culpa ; mortalis, si periculum proximum delectationis de opere malo habeat adjunctum. Cogitatio autem de opere malo patrando, cum delectatione inde derivata, est peccatum quale est opus ipsum. « Sic igitur aliquis de fornicatione cogitans, de duobus potest delectari : uno modo de ipsa cogitatione : alio modo de ipsa fornicatione cogitata. Delectatio autem de cogitatione

(1) Matt. v. 28.

(2) Idem de delectatione de re peracta dicendum : « He that eateth flesh in Lent in those places and circumstances where it is forbidden, and did not remember it was Lent, or did not know it, and by so doing refreshes himself well, and does advantage to his health, may not be accused easily, if he delights in the whole action, as it joins the error and the advantage. » Jeremy Taylor, *Duct. Dub.*, l. i. c. 3. Rule v. p. 115.

(3) S. Alph. l. v. Tract. de Peccatis c. i. dub. ii. art. i. n. 13.

(4) Ibid. n. 14.

(5) Ibid. n. 15.

ipsa sequitur inclinationem affectus in cogitationem ipsam : cogitatio autem ipsa secundum se non est peccatum mortale, imo quandoque est veniale tantum, puta, cum aliquis inutiliter cogitat de ea : quandoque autem sine peccato omnino ; puta cum aliquis utiliter de ea cogitat, sicut cum vult de ea prædicare, vel disputare. » [1] S. Hieronymus ait : « Ubi sunt qui in cogitationibus dicunt non esse peccatum, cum omnia vitia, juxta evangelicam veritatem, de corde procedant ? » [2]

114. Desiderium copulæ futuræ post nuptias a sponsis, quando de ea cogitando delectantur, pravum est, quia sic voluptas est præsens, et ex re quæ impræsentiarum non licet derivata. Sed licet iis cupere copulam post nuptias habendam, quin præsentem voluptatem ex ea menti objecta quærant. Periculo tamen quæcumque hujusmodi cogitatio non vacat, quum facile commoveatur appetitus sensitivus.

115. Vidua cogitans de copula habita tempore matrimonii peccat quoties delectationem quærit, eam sibi præsentem veluti sistendo. Secus dicendum de cogitatione absque delectatione, vel appetitus sensitivi commotione, quamvis periculum aliquod plerumque adsit.

116. De conjugibus scribit S. Alphonsus : « Vere probabilem censeo sententiam Busembaum, quæ dicit licitum esse conjugibus delectari etiam carnaliter de copula habita, vel futura, semper ac absit periculum pollutionis. Ratio est, quia (prout dicunt Salmanticenses d. n. 84, loquendo de tactibus impudicis) ipse status matrimonii hæc omnia licita reddit ; alias status matrimonialis nimiis scrupulis esset obnoxius. . . Favet D. Thomas., qu. 15 de Malo, art. ii. ad xvii. ubi dicit quod conjugibus, sicut copula est licita, ita et delectatio de illa. » [3]

117. De modo singulari quo peccatum aliquod patratum est, aliquando concipitur delectatio quæ culpa caret, quando ipsum opus rejicitur. Sic ars dolusque admirationem quandoque provocant, dum crimen detestamur. In Evangelio dominus villici dicitur eum laudasse, fraude qua sibi consuleret patrata.

118. De opere malo non licet delectari ob bonum effectum qui inde secutus est. « Si opus fuerit formaliter malum, nempe quia cum peccato patratum fuit, peccat qui de illo delectatur, etiamsi delectetur de opere malo, non ut peccato, sed ut causa effectus secuti. Ita omnino tenendum. » . . « Si vero opus malum patratum fuit sine peccato, sentiunt Lessius et Vasquez, quibus adhæret Busembaum, licitum esse de illo delectari, non per se, sed ut causa boni effectus. Sed verius tenendum est oppositum. . . Ratio, quia licet actio non fuerit peccaminosa, fuit tamen objective mala ; et hoc, ut recte notant Salmanticenses, n. 59, Roncaglia, et Croix, in dubium non videtur amplius revocandum post Prop. xv. damnatam ab Innocentio XI. quæ dicebat : « Licitum est filio gaudere de parricidio a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas. » [4]

119. « In quocumque casu tamen licet, per se loquendo, cuique delectari, non de casu, sed de effectu secuto, nempe de exoneratione causata a pollutione, etiam voluntaria ; vel de consecutione hæreditatis ob homicidium, modo causa detestetur. Dixi, per se loquendo; nam hujusmodi

(1) 1. 2. qu. lxxiv. art. viii. *Est enim.*
(2) In Jer. c. iv.
(3) L. v. c. i. n. 25.
(4) Ibid. dub. ii. art. ii. n. 20.

delectationes aliquando non carent periculo, ut recte dicunt Roncaglia, Salmanticenses. »[1]

120. De malo proximi gravissimo non licet gaudere ob utilitatem nobis inde provenientem : v. g. hæreditatem ex ejus morte : ordo enim charitatis vetat ne lucrum nostrum vitæ alienæ præponamus. Merito igitur proscriptæ sunt ab Innocentio XI. sequentes propositiones : « Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere ; illam inefficaci affectu petere et desiderare ; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum. » « Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris ; non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas. »[2] « Non damnandus tamen, » animadvertit S. Alphonsus, « qui gaudet de effectu secuto, scilicet de hæreditate obtenta ex morte alterius, si non gaudet de causa, hoc est, de morte : licet materia sit periculosa. »[3]

121. « Licitum est autem gaudere de malo proximi, ob majus bonum illius, vel innocentis, nempe si delector de proximi infirmitate, et etiam de morte, ut sic desistat a peccatis, a scandalis, etc. »[4] « Potest aliquis, salva charitate, optare malum temporale alicui, et gaudere, si contingit, non in quantum est malum illius, sed in quantum est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere, vel Communitatis, vel Ecclesiæ. »[5] Aliqui opinantur, et adhærent Salmanticenses, n. 44, et Roncaglia, posse patrem optare mortem filii, si timet ex ejus flagitiis dehonestandam familiam.

122. Aliqui non improbabiliter affirmant licere sibimet mortem optare ad vitandam vitam nimis duram causa infirmitatis, sævitiæ viri, mendicitatis et similium, casu quo vita tam molesta æstimaretur durior ipsa morte.[6]

(1) S. Alph. dub. ii. art. ii. n. 20.
(2) Prop. xiii. et xiv. damn. anno 1679.
(3) L. v. c. i. Dub. ii. art. ii. n. 20.
(4) Ibidem, n. 21.
(5) 3 Sent. Dist. 30, qu. i. art. i. ad iv.
(6) S. Alph. ubi supra. n. 22.

TRACTATUS VIII.

DE OBLIGATIONIBUS SPECIALIBUS.

CAPUT I.

DE OBLIGATIONIBUS CLERICORUM.

—

§ I. De clericis minoribus.

1. Clerici dicuntur quotquot ritu quem dicunt tonsuram, capillorum scilicet tonsione, in cœtum sacrum cooptati sunt, et in sortem Domini vocati; κλῆρος quippe *sortem* apud Græcos significat.

2. Clerici omnes tenentur ex lege communi tonsuram et habitum ecclesiasticum, vestem scilicet talarem, deferre. [1] « Etsi habitus non faciat monachum, oportet tamen clericos vestes proprio congruentes ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant. » [2] Ita Concilium Tridentinum, quod jubet « si postquam ab Episcopo suo etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum habitum clericalem, illorum ordini et dignitati congruentem, et juxta ipsius Episcopi ordinationem, et mandatum non detulerint, per suspensionem — coerceri possint, et debeant. » [3] Cæterum in hac regione tonsura plerumque non fit, nisi in ipsa initiatione; quum inter hæreticos versemur, quibus irrisioni foret absque religionis lucro. Vestis talaris etiam non defertur: sed plerumque vestis infra genua undequaque pendet. Consuetudini vigenti stare licet quamdiu Episcopus quid speciale haud decreverit : sed cavendum ne discrimen omne inter clericos et laicos tollatur : nam ad decus sacri Ordinis pertinet, ut vestibus, sicut et moribus, discernantur; adeo ut consuetudo qua discrimen tolleretur, plerisque videatur corruptela, vi et excusatione carens, « nisi justi causa timoris exegerit habitum transformari; » [4] vel nisi gentis mores inveterati obstent, sicut apud Indos contingere dicitur.

§ II. De castitate servanda.

3. Tenentur subdiaconi, et qui sacro alio ordine insigniti sunt, ad servandam castitatem, adeo ut irritum sit matrimonium attentatum post Ordinem sacrum susceptum. « Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, et monachis, concubinas habere, seu matrimonia contrahere, penitus interdicimus; contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, et personas ad

(1) Cap. xxv. *de vita et honest.*
(2) Sess. xiv. c. vi. *de ref.*
(3) Ibidem.
(4) Conc. Lat. iv.

pœnitentiam debere redigi, juxta sacrorum Canonum definitionem judicamus. » Ita Concilium Lateranense 1. [1]

4. Ut castitas sacerdotum suspicione ac periculo sit immunis, « vetuit omnino magna synodus (*Nicæna*) ne liceat Episcopo, nec presbytero, nec diacono, nec ulli penitus eorum qui sunt in clero, subintroductam habere mulierem, præterquam matrem, vel sororem, vel amitam, vel eas solas personas, quæ omnem suspicionem effugiunt. » [2] Plurimis specialibus sanctionibus disciplina hæc sæpe munita est; sed temporum injuria et locorum consuetudine etiam imminuta. Cæterum castitas est omnino servanda, et ea adhibenda est cautela in ancillis seligendis, quæ speciem omnem mali amoveat. Igitur maturioris ætatis et famæ integræ eas esse oportet: quæ et moribus suis nullum dent locum suspicioni. Sacerdotibus ipsis tanto studio vacandum est litteris et muniis sacris, ut humanæ salutis hosti nulla occasio detur. Equidem nemo sibi securitatem poterit polliceri; ideoque oratione divinum auxilium quærendum est. Oportet etiam, quatenus fieri possit, ut sacerdos secum habeat commorantem vel juvenem quem ad sacrum ministerium verbo et exemplis parat, vel alium qui testis sit morum integritatis. Licet autem Episcopo jubere, ut ancilla dimittatur, quæ in suspicionem venit.

5. Quidquid contra castitatem admittitur ab eo qui sacrum suscepit Ordinem grave est peccatum, sacrilegii malitia accedente impudicitiæ. Pollutio voluntaria, nemine conscio, Deum habet testem et judicem, qui crimen nefandum damnat in eo qui indigne ejus gerit vices. Graviter peccat qui fornicatur, pessimi exempli et scandali malitia sacrilegam impudicitiam augens: gravius qui consuetudine flagitii illius utitur, concubina sibi sumpta: quorum delicta severioribus pœnis plecti jubet Concilium Tridentinum: [3] gravissime qui matrimonii nomine prætexit culpam, quippe qui animi propositum in peccati consuetudine constans prodit, et cum magna fidelium offensione, quæ sua voluntate contraxit, vincula sacra rumpere attentat. Id haud prætermittendum, canone vetari ne fideles a clerico qui notorie concubinarius est, Sacramenta percipiant, vel Sacrificio ab eo celebrato intersint: quod præcipitur: « ut peccandi licentia cæteris auferatur, et hujusmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur. » [4]

§ III. De officio recitando.

6. Recitationem Officii divini omnibus sacro ordine insignitis injungi constat ex consuetudine ubique recepta, et vim legis obtinente. [5] Quod autem nonnulli, in Germania præsertim, hanc obligationem hodiedum negligant et impugnent, universalis Ecclesiæ auctoritati et theologorum consensui nequit vim detrahere. Tenentur omnes sacro Ordine insigniti, etiam excommunicati, vel degradati; nec enim ex crimine oportet commodum reportare: attamen in gravissimis rerum angustiis, in quibus vix recitari possit, ex æquitate obligatio remissa videtur. [6] Equidem S. Congr. Conc. 13 Aug. 1707 et deinceps interrogata, utrum damnatus ad triremes teneretur recitare Officium, noluit decidere.

(1) Can. xxi. Vide rem plene tractatam Theol. Dogm. Tract. xvii. cap. xii.

(2) Can. iii. Vide et tit. ii. de cohabitatione clericorum et mulierum, can. ix.

(3) Sess. xxv. c. xiv. *de ref.*

(4) De cohabitatione cleric. et mulier. cap. vii.

(5) Vide Mayol, Præloquium Decal. qu. ii.

(6) Ibidem.

Clemens XI. etiam a decisione abstinuit. Incipit autem obligatio a suscepto subdiaconatu, qui quum tertia a solis ortu hora, vel circa meridiem soleat conferri, ab ea hora illius diei officium recitandum erit. Tenentur etiam religiosi omnes ad chorum destinati, tum viri, tum feminæ, solemni emissa professione : nec desinunt obligari, licet ejecti e monasterio, vel in carcerem ob crimina detrusi. Impediti quacumque ratione ne in choro adsint, tenentur ad privatam recitationem Officii, nisi infirmitas, vel alia justa causa eos excuset. Qui beneficium obtinuerunt, ad recitandum Officium pariter obligantur.

7. Quum recitatio Officii nomine Ecclesiæ munus sit gravis profecto momenti, grave est peccatum eam semel omittere, vel partem notabilem. Qui consulto negligit unam horam parvam recitare, theologorum omnium sententia, peccat graviter. [1]

8. Ex bulla S. Pii V. quæ incipit; « *Quod a nobis*, » sæculares et regulares omnes, quibus ducentorum annorum contrarius usus, specialis scilicet Breviarii, non suffragetur, tenentur ad recitandum Breviarium Romanum. Extra chorum hoc recitantes non tenentur ad Officium defunctorum nisi semel in anno, in solemni eorum commemoratione die 2 Novembris, seu post vespertinas horas festi Omnium Sanctorum. [2] Tenentur ad recitandas Litanias in festo S. Marci, et diebus Rogationis : cui muneri non satisfit pridie recitando. [3] Apud nos Breviarium Romanum receptum est, ad quod omnes tenentur, exceptis religiosis qui speciale sui ordinis Breviarium habent : quos si contigerit cum Episcopo commorari, poterunt Breviario, quo utitur, et ipsi uti : [4] secus debent sui ordinis morem sequi, nisi specialis eis licentia ab eo discedendi data sit. Nemo autem poterit specialia Breviaria in aliquibus diœcesibus Galliarum adhibita, quale est Parisinum, in hac regione recitare; quum mores illi, seu privilegia, nihil hic valeant; et unusquisque teneatur ad Officium Ecclesiæ cui adscriptus est recitandum. [5]

9. Tenentur omnes ad recitandum Officium quod singulis diebus adsignatum est : non enim privati cujusque est ordinem a suprema auctoritate constitutum, vel ligitima consuetudine definitum, temere immutare : quod si quis passim tentet, vel semel consulto, videtur graviter peccare. [6] Cæterum si quis errore recitaverit Officium diversum ab eo quod diei alicui adsignatum est, non existimamus eum ad aliud teneri; quum præcepti substantia impleta sit, et error vacet culpa; vel ex culpa levi ortus sit, si ex quadam negligentia contigerit. Merito autem damnata est ab Alexandro VII. propositio :« In die palmarum recitans Officium paschale, satisfacit præcepto. » [7] Equidem satis intelligitur hoc loco agi de eo qui scienter aliud præ alio Officium recitat, et quidem brevissimum præ longiori, neglecto mysterio quod eo die specialiter colendum est.

10. Tempus recitandi Officium juxta veterem disciplinam, quæ et mores Judæorum in Deo orando imitata est, fuit ut nocturnum quodlibet singulis noctis vigiliis recitaretur, (nox quippe in tres vigilias distribuebatur), Laudes canerentur diluculo; Prima, jam orto

(1) Antoine Tract. *de virtute Religionis*, c. i. qu. iii. 3.

(2) S. R. C. die 4 Sept. 1745.

(3) S. R. C. die 28 Martii, 1775.

(4) Ex Clem. ii. de cel. Miss.

(5) Cap. xiii. et cap. xiv. dist. xii.

(6) Antoine, post plures. Tract. *de virtute Rel.* c. i. qu. iv. (7) Prop. xxxiv.

sole; Tertia, medio veluti intervallo inter solis ortum et meridiem; Sexta, meridie; Nona, sole ad occasum medio itinere a vertice cœlorum properante: Vesperæ et Completorium, sole jam occidente. Jam vero recentiori more licet extra chorum tria nocturna, seu Matutinum, cum Laudibus, pridie recitare ab eo tempore quo sol ad occasum vergit, hora scilicet nona; et apud nos ex speciali indulto ab hora secunda post meridiem. Horæ parvæ quæ dicuntur, Prima scilicet, Tertia, Sexta, et Nona, recitantur plerumque mane, quolibet tempore ante meridiem; Vesperæ cum Completorio post meridiem, nisi tempore quadragesimali diebus ferialibus, in quibus Vesperæ ante meridiem in choro dicuntur. Cæterum ea est consuetudine inducta latitudo, ut satisfaciat oneri, qui Officium integrum recitat quolibet tempore a media nocte usque ad mediam noctem; data etiam facultate Matutinum pridie, prout dictum est, recitandi. Plures quidem hymnorum voces male congruunt temporibus aliis, præter ea quibus adsignatæ sunt singulæ horæ: « Nocte surgentes vigilemus omnes, » etc. « Jam lucis orto sidere, » « Te lucis ante terminum; » sed lata acceptatione intelliguntur. Venialis tamen plerisque videtur culpa nimium differre Officii recitationem, præsertim cum facile nascatur difficultas illud ante mediam noctem totum persolvendi.

11. Si oblivione, vel difficultate nimia, ob occupationes prorsus necessarias, v. g. ut periclitantibus vita dentur ultima subsidia, contingat Officium omitti, necesse non est illud deinceps recitare, quum onus sit diei affixum.

12. Ante Missæ celebrationem Matutinum cum Laudibus recitandum est, uti præscribit Rubrica Missalis. Cæterum plerisque theologis venialis tantum videtur culpa, si Missa quandoque prius celebretur; quamvis plures ingentem culpam in ea agendi ratione esse sentiant; aliis etiam assentientibus, si quis ita consueverit, eam Rubricæ regulam parvi faciens, et veluti contemnens. Missionarii facile excusantur, si ob sui ministerii munia ita agant; nec nimis angi debent, quoties causa sit æqua celebrandi, matutino officio nondum recitato. Cæterum pridie plerumque est recitandum, ne quis deinceps impediatur.

13. Horæ omnes recitandæ sunt ea serie et ordine quo in Breviario habentur: quod si quis ordinem hunc casu inverterit, putans se horam recitasse, quam deinceps novit se omisisse, supplere oportet quæ sunt omissa, quin ad recitationem iteratam teneatur. Sic ob causam æquam, quod scilicet cum alio, qui alteram partem jam persolvit, simul oraturus sit, licet partem illam prætermittere, ut deinceps recitetur. Missionarius equo vectus optime facit recitando Laudes quas memoria tenet, vel ex Diurno legit, Matutinum deinceps, quum domi fuerit, ex libro lecturus.

14. Debet quisque serie continuata officii partem integram recitare: nam ita sane vult Ecclesia, partes singulas certis temporibus adsignans. Peccant igitur venialiter, qui temere abrumpunt officium, ut colloquia misceant, vel mundanæ indulgeant lætitiæ. Sed si æqua sit ratio, nulla erit culpa; puta si quis advenerit, consilium, vel opem petiturus. Nulla etiam videtur culpa singula nocturna distinctis temporum intervallis recitare; nam olim consueverunt ita dividi, et hodierna consuetudo indulgentiæ, magis quam legis, speciem præsefert. Id tanto magis de Laudum a Matutino separatione dicendum est. Contradicit tamen Azor; sed et alii nocturna censent esse omnino simul recitanda.

15. Optandum profecto ut officium integre et devote recitetur, animo ad Deum evecto: nec enim alia ratione

meritum quisque apud Deum comparabit. Cæterum inquiritur, utrum culpæ mortalis reus habendus sit, qui, ex voluntate muneri satisfaciendi, integrum recitat officium, quin eam mentis attentionem, et voluntatis affectum studeat adhibere. Plures affirmant, adducuntque in medium decretum Concilii Lateranensis IV., quo districte præcipitur clericis in virtute obedientiæ, « ut divinum Officium nocturnum pariter et diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebrent pariter et devote : » [1] et illud Tridentini de canonicis, de quibus jubet ut compellantur « in choro ad psallendum instituto, hymnis, et canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare.» [2] Hæc quidem probant Ecclesiæ mentem esse, ut divinæ canantur laudes animo pio et devoto; sed vix possumus nobis suadere legem ad animi attentionem et devotionem pertingere, quum exteriorem reverentiam cultumque directe respiciat. Putamus idcirco eum qui integrum recitat officium, quamvis absque pio animæ motu, et congrua attentione, a culpa mortali eximi : cæteroquin fructu orationis carere.

16. Qui recitat officium cum socio, etiam extra chorum, satisfacit suo muneri, quum ita ferat consuetudo laudabilis, utpote antiquo mori canendi in choro vicissim consona, et consortium precum indicans. Nec interest utrum socius ad officii recitationem teneatur, dummodo valeat recitare verba, et distincte et integre totum persolvatur. Peccatur autem facile nimia festinatione, et vocum detruncatione : sed non nimis scrupulose angi quis debet ob alterius simul recitantis defectus, vel ob voces non auditas, dummodo, quod in se est, integre suam partem recitet.

17. Qui solus recitat officium debet singulas voces proferre : nec enim recitaret qui eas tantum videret et legeret, absque ullo linguæ motu, qui requiritur ad orationem vocalem, qualis ab Ecclesia præcipitur. Necesse tamen non est voces ita proferre, ut audiri queant ab alio, vel ab ipso qui recitat, quum vocalis sit oratio, vocibus articulatim prolatis, licet non audiantur.

18. A recitando officio excusatur quis gravi infirmitate, vel quæ grave discrimen secum fert. [3] Medici autem vel prudentis viri judicio, præsertim superioris, standum erit, si res dubia videatur. Febris periculum, capite jam incalescente, vel dementiæ discrimen, animo nimis solicito et scrupuloso de vocibus singulis proferendis, erit idonea causa cur quis excusetur.

19. Gravis et repentina occupatio, quæ necessaria est, etiam excusat : sicut si quis totum diem debeat impendere ægrotis sublevandis; nec enim vult Ecclesia ut necessaria munia omittantur. Cæterum quisque præcavere debet, mane recitando officium totum, si prævideat eventura esse deinceps quæ eum omnino detineant. Qui occupatur in audiendis confessionibus eorum qui viribus valent, non debet se habere excusatum a recitando Breviario, nisi superioris accedat auctoritas; nec enim est necesse ut tunc audiantur. Missionariis in hac regione indulgetur ut Rosarium recitent, quoties impediuntur ne recitent Officium; sed raro et gravi admodum de causa, venia hac uti decet, quum plerumque volentibus sit copia commune illud munus ecclesiasticorum persolvendi.

20. Impotentia ex cæcitate videtur omnino excusare a recitando officio,

(1) Cap. *Dolentes*, de cel. missæ.
(2) Sess. xxiv. cap. xii. *de ref.*
(3) Cap. iii. dist. xci.

licet quis possit partem ejus aliquam memoriter proferre : nam conditio cæci ea est quæ *per se* hominem ei muneri imparem facit; et *per accidens* est ut quis aliquam ejus partem explere valeat. Quod si quis impotens fiat ad tempus ex casu aliquo, verbi gratia, ex eo quod oblitus sit Breviarii, vel illud amiserit, debet quatenus potest muneri satisfacere, quæ Diurno quod præsto est, continentur, recitando. Merito igitur damnata est ab Innocentio XI. propositio : « Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem. »

21. Dispensare valet Papa ab hoc munere, sed et Episcopi in casibus singularibus, ob æquam causam; non autem possunt universim eximere aliquem ab eo onere, quod universalis Ecclesiæ consuetudine nititur, nisi gravis suppetat causa : v. g. senectus provecta, vel scrupuli cum amentiæ periculo.

22. Beneficium ecclesiasticum possidentes tenentur ad persolvendum divinum Officium, sub pœna non faciendi fructus suos.[1] Qui choro addicuntur, debent interesse, et canere, seu alta voce recitare divinum Officium.[2] Cæterum quum nullum sit beneficium vel collegium canonicorum in his provinciis, quæstiones plurimas silentio prætermittere licet; vix enim redditus tribuuntur ob Officii recitationem, sed potius ob munia alia sacerdotalia in animarum utilitatem.

§ IV. De obedientia.

23. Qui sacerdotium susceperunt, obedientiam et reverentiam solemniter polliciti sunt Episcopo, cui obtemperare debent in iis quæ pertinent ad mores et ad disciplinam ecclesiasticam, juxta canones et legitimum auctoritatis exercitium.[3] Clerici inferiores Episcopo obedire quoque oportet, ex ipsa Christi lege, qua, docente Apostolo, præpositis obediendum est.

24. Subdiaconi *ad titulum missionis* ordinati, in hac regione jurati pollicentur se missionibus diœcesis in quam cooptantur sub obedientia Ordinarii perpetuo inservituros : ita enim jussit S. Sedes, titulum hunc probans. Tenentur igitur, Episcopo jubente, ordines diaconatus et presbyteratus suscipere, et in eum locum diœceseos se conferre, in quo ipse censuerit eos laborare debere in salutem animarum. Debent etiam per totam vitam in eadem diœcesi manere; et contra juramentum peccant si, ut se subducant Episcopi auctoritati, et veniam discedendi extorqueant, artes adhibeant dolosque : vel sua ratione agendi necessitatem eos dimittendi inducant : nam dum quis se obligat ad operam suam semper præstandam, intelligitur spondere se nullum sua voluntate objecturum obicem promissioni implendæ. Cæterum si gravis et æqua ratio suadeat ad aliam diœcesim transire, non peccat venia humiliter expetenda. Contra juramentum peccant si recusent animarum curam suscipere, jubente Episcopo, vel sacris missionibus dare operam, vel alias pro sacro suo munere in animarum salutem incumbere. Sed si haud idoneos se noverint, vel scientiæ defectu, vel ob animi infirmitatem, excusantur, dum onus deprecentur : nec tamen debent suo fidere judicio contra Episcopi et confessarii mentem. Nequeunt ordinem reli-

(1) Conc. Lat. v. Sess. ix. et Constit. Pii V. *Ex proximo.*

(2) C. ix. dist. xcii. et Trid. Conc. Sess. xxiv. c. xii. *de ref.* et Constit. Bened. XIV. *Cum semper.*

(3) Cap. *Quia frater*, vii. qu. ii. et cap. xvi. *de offic. jud. ordin.*

giosum ingredi absque Episcopi venia in scriptis.[1]

25. Omnes clerici debent Episcopi statuta in synodo edita de moribus suis et vitæ ratione, et de sacris muneribus, sancte servare : quæ si neglexerint, peccant gravius vel levius, pro rerum natura, et legislatoris mente. Debent insuper Episcopi jussa singulis data de iisdem rebus ad amussim servare : nam potestate præstat jubendi, et sæpe necesse est singulis specialia dare præcepta sibi accommodata. Igitur qui negligit quæ jubet Episcopus de evitando consortio, quod suspicionem præbet, a gravi peccato non est facile excusandus. Quo tendant statuta et jussa Episcopi, ex Concilio Tridentino, quod mores clericis convenientes explicat, colligitur : « Sic decet omnino clericos, in sortem Domini vocatos, vitam, moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus, nil nisi grave, moderatum, ac religione plenum præseferant : levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant; ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. »[2]

§ V. De iis quæ clericis vetantur.

26. Armorum gestatio clericis vetatur anathematis pœna intentata : « Clerici arma portantes et usurarii excommunicentur. »[3] Militia iis prohibetur;[4] nam sanguinem fundere non convenit mansuetissimi Servatoris ministris. « Bellica exercitia maxime repugnant illis officiis, quibus Episcopi et clerici deputantur propter duo. Primo quidem generali ratione : quia bellica exercitia maximas inquietudines habent. Unde multum impediunt animum a contemplatione divinorum, et laude Dei, et oratione pro populo, quæ ad officium pertinent clericorum. Et ideo sicut negotiationes propter hoc, quod nimis implicant animum, interdicuntur clericis : ita et bellica exercitia secundum illud ii. ad Tim. ii. : « Nemo militans Deo[5] implicat se secularibus negotiis.» Secundo propter specialem rationem. Nam omnes clericorum Ordines ordinantur ad altaris ministerium, in quo sub sacramento repræsentatur passio Christi : secundum illud i. ad Corinthios xi.: «Quotiescumque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis : mortem Domini annuntiabitis donec veniat. » Et ideo non competit eis occidere, vel effundere sanguinem, sed magis esse paratos ad propriam sanguinis effusionem pro Christo, ut imitentur opere quod gerunt ministerio. Et propter hoc est institutum, ut effundentes sanguinem, etiam sine peccato, sint irregulares. Nulli autem qui est deputatus ad aliquod officium, licet id, per quod suo officio incongruus redditur. Unde clericis omnino non licet bella gerere, quæ ordinantur ad sanguinis effusionem. » Ita præclare disserit S. Thomas.[6] Quod autem quidam arma privatim gerant in sui defensionem iter agentes, vel in suis ædibus habeant, vetito legis vix comprehenditur, quamvis laudandum non sit, quum periculum sanguinis fundendi levi ex causa ferat.

27. Clericis districte prohibetur sanguinem humanum fundere etiam juxta ordinem justitiæ; vel operam suam ei

(1) VI. Conc. Balt. dec. II.

(2) Sess. xxii. cap. i. Decr. *de reform.*

(3) Cap. ii. *de vita et honestate.*

(4) Cap. *Quicumque*, xxiii. qu. viii. et can. v. dist. l.

(5) τῷ Θεῷ. In aliquo codice, quem notat Griesbach, invenitur, sed in recepto textu deest. Videtur Apostolus exemplo militum uti, quibus legibus vetabatur ne negotia, instar cæterorum civium, exercerent, ut rei militari toti vacarent, et imperatoris jussis implendis semper forent parati.

(6) 2. 2. qu. xl. art. ii. *Resp.*

fundendo præstare : « Sententiam sanguinis nullus clericus dictet, aut proferat : sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur intersit. . . Nec quisquam clericus litteras scribat aut dictet pro vindicta sanguinis destinandas. » [1] Ita Concilium Lateranense IV. Rationes vetiti apud S. Thomam invenire est : « Primo quidem, quia sunt electi ad altaris ministerium, in quo repræsentatur passio Christi occisi, « qui cum percuteretur, non repercutiebat, » ut dicitur, 1 Pet. ii. Et ideo non competit, ut clerici sint percussores, aut occisores. Debent enim ministri suum dominum imitari.» [2] *Irregulares* fiunt qui ad sanguinis humani fusionem operam præstiterint.

28. Chirurgiæ exercitium, quo adustio vel incisio infertur, sacro ordine initiatis non licet : « Nec ullam chirurgiæ artem subdiaconus, diaconus, vel sacerdos exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit. » [3] Imo vetatur iis medendi artem exercere. [4]

29. Negotiatio clericis non licet; [5] fit autem dum res emitur animo eam integram et immutatam vendendi, vel permutandi, cum lucro : « Secundum instituta prædecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi vel clerici causa lucri negotientur. » [6] Ita decrevit Alexander III. Nec licet per alium negotiari, societate cum mercatore inita : nam Benedictus XIV. extendit canonum pœnas ad eos qui « illicite sub alieno nomine negotiantur, perinde ac si per seipsos, ac proprio eorum nomine, negotia illa exercerent. » [7] Clemens vero XIII. declaravit « cambium activum natura sua esse actum veræ et propriæ negotiationis : ideoque ecclesiasticis omnibus vetitum censeri deberi, tam proprio nomine, quam per impositam personam, illud contrahere. » [8] Non licet igitur suam pecuniam mensis tradere augendam negotiando. Equidem non decet clericos lucro inhiare, vel rebus terrestribus vacare, quum sint Deo mancipati. Cæterum non dicuntur negotiari qui suorum prædiorum fructus, vel alias res suas vendunt. Negotia sæcularia universim iis vetantur : « Clerici officia vel commercia sæcularia non exerceant, maxime inhonesta : » [9] nequeunt exercere officium advocati, procuratoris, tabellionis. In propriis causis, sicut et in pauperum gratiam, licet advocati munere fungi.

30. Ludus alearum clericis vetatur. « Clerici . . . ad aleas et taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint. » Ita Concilii Lateranensis IV. patres. [10] Religiosis gravior est obligatio ob studium perfectionis ad quod voto obligantur : cæteris clericis alicubi in more est aliquando ludere chartis ad animi solamen, ob parvam pecuniam ; moribus autem nostris strictior disciplina convenit, quum scandalum ex aliquo hujusmodi lusu facile oriatur, præsertim apud sectas.

31. « Mimis, jaculatoribus, et histrionibus non intendant, et tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. » [11] Hæc cæteraque Conciliorum antiquorum et Pontificum decreta innovavit Conci-

(1) Can. xviii. Vide et cap. ix. *Ne clerici vel monachi.*

(2) 2. 2. qu. lxiv. art. iv. *Resp.*

(3) Cap. *Sententiam*, ix. *Ne clerici, vel monachi.*

(4) Vide Ferraris Bibliothecam, Art. *clericus*, num. 78.

(5) Cap. xv. *de vita et honestate*, et Clement. i. eod. tit.

(6) Cap. vi. *Ne clerici vel monachi.*

(7) Const. quæ incipit, *Apostolicæ servitatis.*

(8) Const. *Cum primum.*

(9) Conc. Lat. iv. can. xvi. *Ne clerici vel monachi.*

(10) Cap. Clerici, *de vita et honestate*, et cap. i. dist. xxxv. et cap. xi. *de excessibus prœlat.*

(11) Conc. Lat. IV. can. xvi. Vide et Dist. xliv.

lium Tridentinum, statuens, « ut quæ alias a summis Pontificibus, et a sacris Conciliis de clericorum vita, honestate, cultu, doctrinaque retinenda, ac simul de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscumque criminibus, nec non sæcularibus negotiis fungendis copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum iisdem pœnis vel majoribus arbitrio Ordinarii imponendis, observentur. » [1]

32. Quam dedeceat clericos avaritiæ vitium ex iis quæ de negotiatione diximus colligere licet: nam hæc præcipue vetatur ne lucro inhiet clericus, quod turpe foret studium: « ne lucra sæculi in Christi quæras militia; » ait Hieronymus. [2] Ipse Apostolus voluit diaconos eligi « non turpe lucrum sectantes. » [3] Quo quis magis auctus est dignitate, eo magis alienum esse oportet a turpi illa cupidine, quæ radix est malorum. Ideo cavendum ne sacra munera exerceantur præcipue ob eleemosynas fidelium, quæ eorum occasione dantur: vel subtrahantur pauperibus. Omnis mercimonii et pacti species evitanda est, et quæ dantur sustentationis subsidia accipienda sunt ut consulatur necessitati, potius quam ad coacervandas divitias. Ne quidem senectutis, et infirmitatis causa pecunia est solicitius quærenda; quamvis enim liceat modicum quid sibi servare, ubi alia ratione certum non habetur subsidium, nimia illa solicitudo animum distrahit a pietatis studio, et magnæ offensioni est fidelibus. Omnino dedecet sacerdotes pecuniam augere mutuo præstando: quod a sacrorum ministrorum instituto alienum est, et negotiationis speciem præsefert. « Huc refer quæstum usurarium :» inquit Zallingerus, de iis loquens operibus « quæ per se abhorrent ab honestate clericali. » [4]

§ VI. De obligationibus episcoporum.

33. Episcopi tenentur ad omnia munia obeunda quæ ad animarum regimen et salutem spectant. Eos alloquitur Paulus: « Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. » [5] Vox Græca ποιμαίνειν omnia pastoris munia includit. Ita et Petrus: « Pascite qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum . . . . forma facti gregis ex animo. » [6] Eos præsertim spectat Concilii Tridentini decretum: « Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus cura animarum commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre; verbique divini prædicatione, sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, et in cætera munia pastoralia incumbere; quæ omnia nequaquam ab iis præstari et impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt: sacrosancta Synodus eos admonet et hortatur, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio et veritate pascant, et regant. » [7] Declarat idcirco eos « obligari ad personalem in sua Ecclesia vel diœcesi residentiam, ubi injuncto sibi munere defungi teneantur; neque abesse posse, nisi ex causis, et modis infrascriptis. Nam cum Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens

(1) Sess. xxii. cap. i. *de ref.*
(2) Ep. ii. ad Nepotianum.
(3) 1 Tim. iii. 8.
(4) Inst. Juris Eccl. l. iii. tit. i. ii. § 6. cit. c. i. de vit. et hon. cleric. (5) Act. xx. 28. (6) 1 Pet. v. 2.
(7) Sess. xxiii. cap. i. *de reform.*

Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas aliquos nonnumquam abesse postulent et exigant; decernit eadem sacrosancta Synodus, has legitimæ absentiæ causas a Beatissimo Romano Pontifice, aut a Metropolitano, vel, eo absente, Suffraganeo Episcopo antiquiori residente, qui idem Metropolitani absentiam probare debebit, in scriptis esse approbandas . . . ad eundem tamen cum Concilio provinciali spectabit judicare de licentiis a se vel a Suffraganeo datis; et videre, ne quis eo jure abutatur; et ut pœnis canonicis errantes puniantur. »[1] Urgente persecutione, non debet Episcopus deserere gregem cui pastoris præsentia sit necessaria: quod si ei provideat, licebit aufugere, donec tempestas fuerit sedata.[2] Peste grassante, non debet Episcopus recedere, quamvis possit in locis tutioribus manere, et inde providere, ex declaratione Pontificia 18 Dec. 1756, quam refert Fagnanus.

34. Synodum diœcesanam quotannis debet celebrare,[3] et visitare diœcesim: « Patriarchæ, Primates, Metropolitani, et Episcopi propriam diœcesim per seipsos, aut si legitime impediti fuerint, per suum generalem Vicarium, aut Visitatorem, si quotannis totam, propter ejus latitudinem, visitare non poterunt, saltem majorem ejus partem, ita tamen, ut tota biennio per se, vel visitatores suos compleatur, visitare non prætermittant. »[4]

35. Tenetur Episcopus Missam pro populo diebus festis applicare,[5] Confirmationis sacramentum administrare adeo frequenter, ut copia sit fidelibus illud suscipiendi. Quum autem non sit ad salutem necessarium, non tenetur illud conferre, si vitæ grave periculum adsit, quamvis illud, præclaro sane charitatis exemplo, peste laborantibus S. Carolus Borromæus contulerit.[6] Laudabile quoque est Episcopum paratum se exhibere illud conferre vita periclitantibus, etiam pueris,[7] quamvis teneri non videatur. Cæterum non vacaret culpa recusare illud petenti in mortis discrimine, si absque gravi incommodo illud posset ministrare. Non tenetur illud conferre omni petenti quolibet tempore, si nulla sit ratio gravis cur statis diebus cum aliis non se sistant: decet tamen facilem se præbere in eo impertiendo.

36. Pœnitentiæ sacramentum ministrare non tenetur Episcopus, suppetentibus sacerdotibus qui eo munere fungantur; nam quum regimen ei sit commissum, vix convenit animarum arcana scrutari, ne existimetur ea aliquatenus uti notitia. Laudabile proinde videtur ab hoc ministerio se abstinere, præsertim erga sacerdotes, sanctimoniales, aliosve præcipuos quos regere oportet. Cæterum sacerdotum inopia et consuetudo apud nos invecta faciunt, ut vix possit Episcopus ab excipiendis laicorum confessionibus se abstinere. Pontificale Romanum quidem in Visitationis muniis describendis dicit: « Expedita Confirmatione — confessiones, et deinde querelas, si quæ sunt, audit: » sed id intelligendum videtur de peccatis reservatis.

37. Tenetur Episcopus sacra olea intra Missam conficere feria quinta hebdomadis majoris, adscitis sibi duodecim presbyteris, cum septem diaconis et subdiaconis. Quod si tot haberi nequeant, indulget S. Sedes, ut, minori numero adhibito, olea consecrentur.[8] Ordines per se conferre debet Episco-

(1) Sess. xxiii. cap. i. *de reform.*
(2) S. Thom. 2. 2. qu. clxxxv. art. v.
(3) Sess. xxiv. cap. ii. *de ref.*
(4) Ibid. c. iii.
(5) S. Alph. l. vi. n. 327.
(6) Vide Benedict. XIV. de Syn. l. xiii. c. xix. n. v.
(7) Ibidem, l. vii. cap. x. n. viii.
(8) S. Cong. Rit. Æmonien. in Istria. n. 1339.

pus, juxta Tridentinum decretum: « Episcopi per semetipsos ordines conferant. Quod si ægritudine fuerint impediti, subditos suos non aliter, quam jam probatos et examinatos, ad alium episcopum ordinandos dimittant. »[1] Magna cum diligentia examen faciendum est, ne quis indignus, vel parum idoneus in sacrum ministerium subrepat:[2] « Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. »[3] Archiepiscopus, antequam pallium acceperit, ordines conferre nequit, synodos congregare, virgines benedicere, Ecclesias[4] consecrare, vel pontificalia etiam in sua ecclesia exercere, nisi specialem impetraverit facultatem.

38. In muneribus designandis, quibus sacerdotes vacare oportet, singulorum dotes meritaque perpendere debet, et rationis judicium, potius quam animi affectum, sequi. Invigilandum etiam est, ut omnes sua expleant munia integre sancteque; et qui deliquerit corripiendus et puniendus est, ne munere sacro in animarum perniciem abutatur.

39. Debet Episcopus omnium virtutum esse exemplar: « In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum. »[5] « Exemplo esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate. »[6] Equidem perfectum esse eum decet, quum munere sanctissimo fungatur, magister sanctitatis constitutus et in perpetuum ad curam animarum adstrictus: « Episcopi, » inquit S. Thomas, « obligant se ad ea quæ sunt perfectionis, pastorale assumentes officium ad quod pertinet, ut animam suam ponat pastor pro ovibus suis, sicut dicitur Joannis X. »[7] Ex his facile colligitur episcopatum a nemine appetendum, quum gravissima secum ferat onera cum potestatis in alios exercitio, cui nemo se idoneum judicare debet:[8] non est tamen pertinaciter recusandus, si superior id muneris imponat.[9]

40. Concilium Carthaginense iv. sanxit, « ut Episcopus pro rebus transitoriis non litiget provocatus. »[10] Attamen suæ ecclesiæ jura et possessiones defendere debet, quum suæ fidei credantur: sed paci et concordiæ præsertim studendum. « Sacerdotis procul dubio, » inquit S. Gregorius M. « convenit gravitati, ut si quis ecclesiæ suæ causas habuerit, aut pacifica eas ordinatione, si fieri potest, aut certe judicio interveniente, sine mora definiat, ut sublata e medio contentionis materia, sola illi cum filiis suis pacis possit concordia permanere »[11] Si aliquando vi cedere oporteat, providendum erit ne præjudicium aliis inde nascatur; sicut ipse Gregorius suo exemplo nos docet, ad Italicam Patriciam scribens: « Scimus nosmetipsos, juvante Domino, a causarum litigiis ecclesiastica moderatione compescere, atque secundum apostolicum illum sensum, rapinam bonorum nostrorum cum gaudio sustinere. Sed illud scire vos credimus, taciturnitatem atque patientiam nostram futuris post me Pontificibus in rebus pauperum præjudicium non facturam. »[12]

41. Episcopus debet providere diœcesis regimini, designato Vicario Generali, qui, eo absente, vel impedito, eam regat, cui plerasque facultates etiam extraordinarias communicare

(1) Sess. xxiii. cap. iii. *de Ref.*
(2) Ibidem cap. vii. (3) 1 Tim. v. 22.
(4) De electo c. xxviii. Decr. S. Cong. Rituum n. 615.
(5) Tit. ii. 7. (6) 1 Tim. iv. 12.
(7) 2. 2. qu. clxxxiv. art. v. *Resp.*
(8) Ibidem, qu. clxxxv. art. i.
(9) Ibidem, art. ii. (10) Can. xix.
(11) Ep. lviii. l. viii. ad Bonifacium Regiensem Episc. (12) Ep. lviii. alias lx. l. ii. Indict. xi.

valet, ex speciali Sedis Apostolicæ indulto, quoties e sua sede per diem integrum contigerit abesse. Poterit etiam, pro potestate sibi data, uni vel pluribus sacerdotibus communicare facultates typo impressas sede vacante exercendas. Cæteræ indigent speciali S. Sedis concessione. Si contigerit Episcopum id negligere, vel sedem alia ex causa vacare, Archiepiscopi provinciæ, vel senioris suffraganei, si de ecclesia metropolitana agatur, est virum ecclesiasticum designare qui diœcesis regimen gerat cum usu facultatum, quæ in eadem prima formula recensentur. » Ita statuit Pius IX. Brevi 13 Januarii 1854. Vix autem putamus Archiepiscopum posse administrationem assumere, vel administratori communicare facultates quas in sua diœcesi exercendas accepit.

42. Vicarius Generalis in plerisque quæ sunt jurisdictionis comparatur Episcopo, cujus vices gerit, adeo ut sint unum idemque tribunal. Pendet tamen ex arbitrio Episcopi ampliores ei tribuere facultates : quædam enim exigunt speciale mandatum. Potest sacerdotibus dare facultates, cum animarum cura, vel eas æqua ex causa tollere : dispensare in proclamationibus, ferre censuras, approbare ad confessiones. Non autem cognoscit causas criminales graviores, [1] nec confert beneficia, [2] quamvis instituat præsentatos a patrono : non cogit synodum, [3] nec visitat diœcesim : non absolvit a casibus uni Episcopo a jure reservatis : [4] non tollit irregularitates ex delicto occulto : [5] non dispensat in juramento, et voto, neque in statutis diœcesanis : non dat dimissorias, nisi Episcopus diu versetur procul a diœcesi. [6] Exercet ordinarias facultates a jure, easque aliis communicare valet, absque speciali Episcopi delegatione : sed extraordinariæ indigent speciali mandato.

§ VII. De parochorum obligationibus.

43. Parochi debent in parœcia constanter habitare, et prope Ecclesiam, si fieri possit, ut semper parati sint suis fungi muneribus : « ita tamen, ut quandocumque eos, causa prius per Episcopum cognita et probata, abesse contigerit, vicarium idoneum ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione, relinquant. Discedendi autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant. » [7] Valet eadem ratio de Sacerdotibus qui, instar parochorum amovibilium, curam animarum apud nos obtinent : qui mos in quibusdam Hispaniarum diœcesibus viguit, Sanchezio testante : « Ipse Episcopus est immediatus parochus totius diœcesis, ut contingit Hispali, Cordubæ et Granatæ ; et in aliis diœcesibus in quibus non sunt beneficia curata. » [8] Missionarii autem, qui fideles per totam regionem invisunt, satisfaciunt intra regionem, ubi magis opportunum visum fuerit, nisi locus ab Episcopo designatus fuerit, morando : non debent autem extra eam versari absque gravi causa, v. g. ut confessionem apud presbyterum peragant, vel exercitia spiritualia, relicto interim, quando fieri possit, alio sacerdote, qui eorum obeat vices. Peste grassante, debent

(1) Cap. 2. de Offic. Vic. in 6.
(2) Cap. 3. de eodem.
(3) S. C. C. 4. Dec. 1655. Ben. XIV. de Syn. l. 2. c. 3.
(4) C. De pœn. et rem. in 6.
(5) Trid. Sess. 24. c. 6. *de ref.*
(6) Cap. 3. de temp. ord. in 6.
(7) Conc. Trid. Sess. xxiii. c. i. *de ref.* et c. i. *de cler. non. resid.*
(8) de Mat. l. iii. disp. xxxi.

parochi manere in sua parœcia, quamvis valeant uti alterius sacerdotis opera in sacramentis ministrandis, [1] ne sani ab eorum opera quærenda abstineant.

44. Missa applicanda est (pro populo) diebus Dominicis, et festis de præcepto, a parochis, seu aliis curam animarum gerentibus, prout declaravit speciali Constitutione [2] Benedictus XIV., Tridentinum decretum explicans et inculcans. Quum de pastoribus animarum, et de aliis earum curam habentibus, etiam ad tempus, vicariis scilicet amovibilibus, id tradat Pontifex, indubium videtur Missionarios qui curam gerunt animarum, parochorum instar, ad id teneri, vi sui muneris. In festis sublatis tenentur specialiter orare pro grege. Quando duas regit parœcias debet Missam pro utraque offerre: si unicam regat, et bis celebret, non tenetur Missam utramque applicare pro grege, sed nequit eleemosynam pro secunda accipere. [3]

45. In fidelium institutionem Christianam parochus incumbat necesse est: « Quicumque parochiales, vel alias curam animarum habentes, ecclesias quocumque modo obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis, et festis solemnibus, plebes sibi commissas pro sua, et earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiandoque eis cum brevitate et facilitate sermonis vitia, quæ eos declinare, et virtutes quas sectari oporteat; ut pœnam æternam evadere, et cœlestem gloriam consequi valeant. » Ita Tridentini patres. [4] Huic muneri si quis defuerit, uno continuo mense integro, aut etiam duobus vel tribus mensibus totius anni, peccati mortalis reus est, judice Bonacina. [5] Episcopis etiam injungit Concilium Tridentinum, ut curent pueros christiana doctrina imbuendos, parochorum utique opera: « Idem etiam saltem dominicis et aliis festivis diebus pueros in singulis parochiis fidei rudimenta, et obedientiam erga Deum et parentes diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curabunt; et, si opus sit, etiam per censuras ecclesiasticas compellent. » [6] Hæc munera omnibus curam animarum habentibus plane conveniunt, et diligenter sunt obeunda, quum ex recta institutione puerorum præsertim salus reipublicæ christianæ, sicut et singulorum, pendeat.

46. Sacramenta sunt præstanda ovibus suis pascua hæc vitæ quærentibus; imo sponte porrigenda sunt, et omne adhibendum est studium, ut frequenter et digne suscipiantur. Jubet Rituale Romanum: « Quacumque diei ac noctis hora ad Sacramenta ministranda vocabitur, (*parochus*) nullam officio suo præstando, (præsertim si necessitas urgeat,) moram interponat. Ac propterea populum sæpe, prout sese offeret occasio, præmonebit, ut cum sacro ministerio opus fuerit, se quam primum advocet, nulla temporis aut cujuscumque incommodi habita ratione. » [7] Peccant igitur graviter parochi et Missionarii, qui adeo se difficiles vel negligentes præbent in sacramentorum administratione, ut populo non sit copia satisfaciendi præcepto paschali, et subsidiis se contra tentationes muniendi Sed certius graviusque peccat sacerdos suum denegans ministerium versanti in mortis discrimine,

(1) Ita statuit S. Cong. Conc. approbante Gregorio XIII.

(2) Const. quæ incipit: *Cum semper oblatas*.

(3) S. Cong. Rit. 25. Sept. 1858.

(4) Sess. v. cap. ii. *de ref.*

(5) Apud Antoine Tract. *de obligationibus*, c. i. qu. vii. n. 4. (6) Sess. xxiv. cap. iv. *de ref.*

(7) De iis quæ in Sac. administr.

vel moras nectens cum moribundi salutis periculo. Jubet Rituale, ut parochus visitet ægrotos, præsertim ingravescente morbo, et sacramenta ei administret, ipsique in exitu vitæ posito præsto sit, omni ope ei subventurus. Hinc mos est in Italia aliisque regionibus catholicis ut parochus, vel sacerdos alius ab eo in id muneris deputatus, diu noctuque adsit moribundo : quod pietatem studiumque salutis eximium ostendit. Id licet non sit moribus nostris receptum, quum pauci hactenus fuerint sacerdotes,et necessariis muniis explendis idcirco vix pares, imitatione dignum est, quatenus rerum adjuncta sinunt. Peste flagrante, licet absolvere moribundos, uno alterove peccato audito, et Eucharistiam et Unctionem Extremam præbere, omissis ritibus haud omnino necessariis

47. Scandalis vitiisque grassantibus obviam est eundum ; quapropter parochus, seu alius quovis nomine sacerdos cui animarum commissa est cura, debet peccatores opportune corripere, eosque, si fuerint pertinaces cum magna aliorum offensione, denuntiare Episcopo. Sed vix unquam expedit aliquem palam ex altari vel suggesto notare, ne exulcerentur animi, potius quam sanentur. Pauperibus est subveniendum : iis enim pater sit parochus oportet ; quibus proinde operam suam in sacris muniis obeundis libenter et gratis impendere debet, et eorum necessitatibus, prout potuerit, providere, divitum et piorum ope expetita.

48. Matrimonium contracturi de rebus fidei et muniis Christianis diligenter instituendi sunt, ut filios ea doceant ; suamque operam denegare poterit parochus iis qui ea ignorant. Cæterum quum tanta sit facilitas matrimonium ineundi coram præcone hæretico, vel magistratu, non præstat plerumque eos repellere, quamvis omne studium adhibendum sit ut quantocius instruantur. Puerorum instructioni in litteris scientiisque humanis invigilare debet parochus, ne fides periclitetur, ex ludimagistrorum pravis principiis vel moribus, vel ex libris pravis. Id maxime curandum hac in regione, ubi publicæ disciplinæ ratio plane tendit ad pueros doctrina catholica destituendos : quod et rei eventu comprobatur. Tenentur parochi vi sui muneris, et alii quicumque curam obtinentes animarum, ad subsidia salutis suis ovibus præstanda, etiam cum vitæ periculo, urgente extrema, seu gravi necessitate : nam « bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. »[1]

CAPUT II.

DE OBLIGATIONIBUS RELIGIOSORUM.

—

§ I. De professione.

49. A primordiis Ecclesiæ fuerunt qui virtutes eximio studio colerent, et severius vitæ genus amplecterentur, ἀσκηταί a virtutum exercitio nuncupati, qui tamen in unum corpus non coaluerunt, sed in variis vitæ gradibus Deo inservierunt. Medio sæculo tertio monachorum instituti origo adsignatur; nonnullis in solitudinem se recipientibus, ut Decii persecutionem declinarent, ubi deinceps perrexerunt cœleste vitæ genus, meditationibus et variis pietatis exercitiis, sectari. Quarto et quinto sæculo monastica floruere studia, in Oriente imprimis, Antonii et Basilii opera, deinde per Occidentem, Benedicto patre et duce. Undecimo

(1) Joan. x. 11.

sæculo Canonici Regulares instituti sunt; quos secuti sunt sæculo decimo tertio ineunte S. Dominici et S. Francisci socii et discipuli, et alii plurimi deinceps ad nostra usque tempora. [1]

50. Status religiosus dicitur « stabile vitæ institutum, et tendens ad perfectionem christianam per tria vota castitatis, paupertatis, et obedientiæ. » Ita Antoine. [2] Vota solemnia plerumque requiruntur; sed qui in Societate Jesu vota simplicia emiserunt, habentur veri Religiosi; uti declarat Gregorius XIII. bulla : « *Ascendente Domino.* » Solemnia vota dicuntur quæ ab Ecclesia in perpetuum acceptantur. Plurimi sunt ordines in Ecclesia votis adstricti ad colenda varia pietatis exercitia : ex qua varietate pulchritudo et utilitas religionis elucet. Ut valeat professio religiosa, necesse est ut vovens annum decimum sextum ætatis impleverit; [3] et ut facta sit post annum integrum et continuum tyrocinii, quod novitiatum dicunt. Duarum horarum interruptio sufficit ut tyrocinium iterum incipiendum sit : scilicet si quis, habitu deposito, conventum deserendi animo, per id temporis spatium recesserit, debet annum integrum deinceps in tyrocinio manere, ut valeat professio. [4] Non censetur autem habitum deponere qui de licentia superioris domo egreditur veste mutata, pro more hujus regionis.

51. Obstat matrimonium consummatum ne valeat professio vivente conjuge facta, absque ejus consensu : [5] quæ proinde mariti consortium repetere potest. Professio non valet si fiat vi, vel metu, vel fraude; et datur facultas reclamandi intra quinquennium a die professionis. [6] Qui quomodocumque coegerint aliquam virginem vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam, ad emittendam professionem anathemati subjacent. [7] Non valet professio si obstet impedimentum quod in ordine de quo agitur essentiale declaratum est. Non valet nisi fiat apud legitimum Superiorem, vel aliquem cui facta sit facultas illam acceptandi : [8] nam est instar contractus, et ex utraque parte consensus requiritur. Professio facta, post tyrocinium in ædibus alienis, vel alterius communitatis, non valet, licet superior eam excipiendi habuerit generalibus verbis auctoritatem.

52. Professio fit *expresse*, certa verborum forma, juxta quodlibet institutum : sed et *tacita* professio valet,

(1) Vide Devoti Inst. Juris Can. l. i. tit. ix. Consentit Binghamus *Antiquities*, l. vii. c. 1.

(2) Tract. de oblig. c. ii. Audiatur et Taylor de perfectione disserens : « There are in the sermons of Christ some instances of duties which, although they are pursuances of law and duty, yet in their own material natural being are not laws, but both in the degree implied, and in the instance expressed are counsels evangelical, to which we are invited by great rewards, but not obliged to them under the proper penalties of the law. Such are making ourselves eunuchs for the kingdom of heaven, selling all and giving it to the poor. The duties and laws here signified are chastity, charity, contempt of the world, zeal for the propagation of the gospel; the virtues themselves are direct duties, and under laws and punishment; but that we be charitable to the degree of giving all away, or that we act our chastity by a perpetual celibate are not laws : but for the outward expression we are wholly at liberty; and for the degree of the inward grace, we are to be still pressing forwards towards it, we being obliged to do so by the nature of the thing, by the excellency of the reward, by the exhortations of the gospel, by the example of good men, by our love to God, by our desires of happiness, and by the degrees of glory. » Jeremy Taylor, *Dactor Dubitantium*, l. ii. c. 3. p. 451.

(3) Trid. Sess. xxv. cap. xv. *de Regularibus et Monialibus.*

(4) Sic resolvit S. Cong. Conc., teste Fagnano ad cap. *Ad nostram.*

(5) Cap. iii. et cap. xii. *de consecrat. conjug.*

(6) Conc. Trid. Sess. xxv. cap. xix. *de Reg. et Mon.*

(7) Ibidem, cap. xviii.

(8) Cap. xiii. *de regular.*

quæ fit tripliciter : 1. quando quis post annum probationis induit professorum habitum, et per triduum defert, ubi is aliquo signo distinctus est; [1] 2. quando suscepto tali habitu professi exercet jus, v. g. suffragium in capitulo ferendo ; 3. si habitus professorum specialis non sit, qui post tyrocinium annum integrum habitum ordinis defert, censetur professus. [2] Religiosi habitum specialem sui ordinis temere deserentes in excommunicationem incurrunt. [3] Cæterum nemo palam defert habitum religiosum in hac regione, quamvis Dominicani, Jesuitæ, aliique eum domi deferant : sed habitum deserere censentur, qui absque superioris venia abeunt, cæterorum consortium fugientes.

53. Ut professio, quæ fuit nulla, valeat deinceps, necesse est ut quis sciens eam non valuisse, velit eam iterum emittere, et ratam habere. Quod si quis nesciens aliquid obstitisse ne valeret, velit eam ratam habere, ea adjecta conditione, « quamvis ob aliquem defectum haud valuerit, » non ideo putamus eam ratam habendam in foro externo, quum hujusmodi ratihabitio ex errore proficisci censenda sit.

54. Professione solemni emissa, vota simplicia antea facta extingui censentur : nam « omnia alia vota sunt quorumdam particularium operum, sed per religionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat. » Hæc ratio a D. Thoma traditur. [4]

55. Professus ad perfectionem tendere debet : nam « ille qui statum religionis assumit, non tenetur habere perfectam charitatem, sed tenetur ad hoc tendere, et operam dare, ut habeat charitatem perfectam. » [5]

56. De potestate pontificia in votis solemnibus dispensandi aliquando disputatum est. D. Thomas Innocentii III. Decretali innixus, dicit : « In voto solemnizato per professionem religionis, non potest per Ecclesiam dispensari. » [6] Cæterum affirmans obtinuit sententia, pluribus Pontificum exemplis comprobata. Equidem votorum solemnitas eorum naturam non mutat, sed vim quamdam in foro externo iis tribuit ex Ecclesiæ acceptatione, quin faciat quod nequeant relaxari. Quod autem Innocentius III. in Concilio Lateranensi IV. dixit Summum Pontificem non posse licentiam indulgere professo proprietatem rerum habendi, vel castitatis deserendi propositum, intelligendum est, statu monachali servato : sed potest aliquem e statu illo ad sæculum transferre, eique rerum dominium et matrimonii facultatem concedere, quod sæpe factum est, gravissima postulante causa. In decreto objecto agebatur de monachis sub Abbate degentibus, quos noluit Pontifex veniam impetrare rerum proprietatis, quum pugnaret cum monachorum instituto : « Nec æstimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare : quia abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere. » [7] Relatum est S. Sedi leges Galliarum obstare ne fœminæ religiosæ juri et dominio rerum suarum, vel spei adipiscendæ hæreditatis renuntient; quapropter respondit S. Pœnitentiaria : « eas in ordine, et religione sua vere professas dici ac censeri non posse. » [8] Cæterum Boverius fatetur

(1) Cap. iii. *de regul.* in 6.

(2) Cap. ii. *de regul.* in 6, et Clement. ii. *de regul.* (3) Cap. ii. *Ne clerici vel monachi* in 6.

(4) 2. 2. qu. lxxxviii. art. xii. ad i.

(5) S. Thom. 2. 2. qu. clxxxvi. art. ii.

(6) 2. 2. qu. lxxxviii. art. xi. *Resp.*

(7) Cap. vi. *de statu monachali.*

(8) 23 Jan. 1821 : apud Bouvier. Vide et Resp. die 28 Nov. 1818 ad Sup. Sem. Nannetensis ; et 2 Jan. 1836 ad ipsum Bouvier ep. Cenomanensem.

Papam concedere posse ut vota solemnia emittant : [1] Scavinius autem censet legum vim non tantam esse, ideoque responsa falsa niti præsumptione. [2]

§ II. De Castitate.

57. Votum castitatis obligat ad animi munditiem, et multo magis ad abstinendum ab omni actu externo contra castitatem. Matrimonium idcirco a religioso attentatum nullum est ex Ecclesiæ lege; et actus impudicus qualiscumque sacrilegii habet malitiam specialem ex voto violato. [3]

58. Feminis ingredi monasteria virorum vetatur, ex veteri æquissimaque consuetudine et lege, quam olim sancivit S. Gregorius M. [4] recentius Pius V., [5] Gregorius XIII. [6] et Benedictus XIV. [7] Hic sapientissimus Pontifex abstulit licentiam ingrediendi etiam pietatis causa in supplicationibus. Quæ absque necessaria licentia ea ingrediuntur, incurrunt excommunicationem Papæ reservatam : religiosi vero eas introducentes, vel admittentes, contrahunt ipso facto pœnam privationis officiorum, inhabilitatis in posterum ad ea, et alia omnia, et suspensionis a divinis. [8] In hac regione hæc sanctissima disciplina adhuc non obtinuit; in plerisque enim domibus religiosorum, ob difficultatem fratres laicos habendi, ancillæ in famulatum assumuntur; et quum animarum cura Religiosis committatur, fœminæ sacrorum munerum occasione domus passim ingrediuntur. Cæterum optandum maxime et curandum, ut lex executioni demandetur.

59. Ob castitatis custodiam lex quæ dicitur *clausuræ* monialibus districte injungitur : [9] « Nemini autem sanctimonialium, » inquit Concilium Tridentinum, « liceat post professionem exire a monasterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi ex aliqua legitima causa, ab Episcopo approbanda. » [10] S. Pius V. Constitutione quæ incipit : *Decori*, 1 Feb. 1570, causas exeundi tres agnovit, nempe magni incendii, lepræ, et epidemiæ; et Episcopi, et Superioris Regularis simul exegit licentiam, si monasterium fuerit Regularibus subjectum, et quidem, quando de infirmitate agitur, in scriptis dandam, sub pœna excommunicationis ipso facto Papæ reservatæ, [11] tam in aliter egredientes,

(1) Inst. Theol. t. v. tract. *De decalogo.* c. ii. art. iii. § 2. 2.

(2) Theol. Mor. vol. i. tract. iii. disp. 1. c. iii. qu. 1. Not.

(3) De « virgine velata jam Christo, quæ integritatem publico testimonio professa a sacerdote prece fusa benedictionis velamen accepit, » agens Siricius Papa, dicit : « sive incestum commiserit furtim, seu volens crimen protegere, adultero mariti nomen imposuit, tollens membra Christi, faciens membra meretricis. » Ep. x. c. i. col. 688, apud Coustantium, *epist. Rom. Pontif.*

(4) L. v. ep. xl. ad Valentinum Abbatem. Refertur Can. xx. causa xviii. qu. ii.

(5) Constit. *Regularium.* (6) Const. xxviii.

(7) Constit. *Regularis disciplinæ.*

(8) Const. *Decet Rom. Pont.*

(9) Bingham fatetur *ascetas* — ἀσκητας — in Ecclesia semper fuisse, et virgines eo nomine designari, quamvis intra septa haud inclusas; sed in eo fallitur quod votum nullum castitatis ab iis emissum prioribus illis sæculis putet : « Ascetics there were always in the Church. » Antiquities, l. vii. c. i. « The widows and virgins of the Church, and all such as confined themselves to a single life, and made themselves eunuchs for the kingdom of Heaven's sake, were reckoned into the number of Ascetics. » Ibidem. Ipse S. Paulus de viduis fidem quam Deo præstiterant irritam facientibus dicit, eas damnationem incurrere. 1 Tim. v. 12. Vota emissa tum publice tum privatim prioribus sæculis liquet ex Siricio Papa qui, quarto sæculo ineunte, loquitur de « virgine velata, » et de « puella quæ nondum velata est, sed proposuerat sic manere, licet non sit in Christo velata. » Ep. x. cap. i. col. 688. apud Coust. *ep. Rom. Pontif.*

(10) Sess. xxv. *de Reg.* c. v.

(11) Vide Giraldi *Expos. Juris Pontif.* par. ii. § cilx.

tam in licentiam concedentes, comitantes, et receptantes. »

60. De ingressu in sanctimonialium domus decrevit Concilium Tridentinum : « Ingredi autem intra septa monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi vel superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda. » [1] Gregorius XIII., huic inhærens decreto, vetuit [2] sub eadem pœna ne quis nisi in casibus necessariis, et cum licentia prædicta, monasterium ingrediatur ; et sub eadem pœna vetuit monialibus ne ullam personam aliter admitterent, non obstantibus consuetudinibus, privilegiis, etc. Excommunicationem Papæ reservatam contrahit qui ad malum finem ingreditur. [3] Episcopi in omnibus monasteriis sibi subjectis ordinaria, in aliis vero Sedis Apostolicæ auctoritate, clausuram sanctimonialium, [4] juxta Tridentinum decretum, custodiunt.

61. Episcopi in casibus necessariis possunt ingredi monasteria suæ diœceseos ; sed juxta Constitutionem Gregorii XIII. *Dubiis*, 23 Decembris, 1581, necesse est ut « Prælati, tam sæculares (sive Episcopi, sive Cardinales sint) quam Regulares, ingrediantur comitati paucis personis, iisque senioribus, et religiosis, sub pœna in Episcopos contrafacientes interdicti eo ipso ab ingressu Ecclesiæ pro prima vice, pro secunda suspensionis a Pontificalibus, et a divinis, pro tertia, et ulterioribus excommunicationis, privationis cujuscumque officii et ministerii. » [5]

62. « Ex Constitutione Alexandri VII. *Felici*, 10 Novembris, 1664, prælati Regulares non possunt ingredi clausuram monialium sibi subjectarum. I. Nisi semel in anno ex causa visitationis localis faciendæ per se ipsos, non per substitutos, cum assistentia quatuor monialium ex senioribus unica die, post ortum, et ante occasum solis, nulla sumpta in monasterio refectione. Et tunc si Visitator sit Generalis, possit secum ducere duos socios sui Ordinis : si alius a Generali, unum tantum, numquam in actu visitationis ab invicem separandi. II. Si ob clausuræ custodiam, aut ob aliam urgentem ac necessariam causam pluries in anno ingredi opus habent, ingredi debent una cum Episcopo diœceseos, vel persona ecclesiastica sæculari ab eodem specialiter deputata. III. Visitationem personalem peragere debent ad crates extra septa monasterii, itidem per seipsos, et non per substitutos. » [6]

63. Extra suam diœcesim Episcopi pœnas incurrunt a jure latas, si absque licentia Ordinarii, et causa necessaria, ingrediantur monasterium : « sub iisdem pœnis interdicitur hujusmodi ingressus quibuscumque personis, etiam S. R. E. Cardinalibus, Legatis a latere, et Nunciis. » [7]

64. « In casibus necessariis » danda est licentia : si autem detur extra necessitatem, contrahitur excommunicatio : quapropter, ait Diana, ex decreto S. C., non effugere excommunicationem uxores, quæ adhuc cum licentia Ordinarii intrarent monasterium causa adulterii, vel dissensionis cum viris. » [8] Nec valebit licentia concessa puellæ ad docendam moniales artem, nisi nulla perita sit in monasterio, ex decreto S. Cong. 11 Martii 1586

65. « Medicus non potest ingredi

(1) Sess. xxv. cap. v. *de Reg. et Monial.*
(2) Constit. *Ubi gratiæ.*
(3) Decr. S. C. Conc. anno 1602.
(4) Sess. xxv. cap. v. *de Reg. et Monial.*
(5) Giraldi, *Exp. Juris Pontif.* par. ii. § clx.
(6) Ibidem.
(7) Ibidem.
(8) S. Alphonsus, l. vii. n. 225.

nisi ex licentia renovata in singulis trimestribus, ut ex decreto S. Cong. edito die 27 Martii, 1588. Necnon debet associari a duabus monialibus senioribus. . . . Medicus vero extraordinarius nequit ingredi ad libitum monialium, sed tantum in defectu ordinarii, vel quando cum ordinario habendum est collegium. Chirurgus potest quidem intrare ad secandam venam, et etiam Pharmacopola ad docendum (si opus sit) quomodo medicamentum sit parandum. Factores, Notarii, et similes etiam ingredi possunt, si necessitas urgeat, puta ad judicandum de ruina imminente, ad inveniendam scripturam necessariam in archivo, ad faciendum testamentum puellæ. Sic etiam ingredi possunt ex licentia fabri, hortulani, fabricatores, putearii, putatores, molitores, et similes, qui artem suam non possint extra commode exercere : item bajuli ad ferenda, quæ a monialibus ferri non possunt. »[1] Infantes nondum doli capaces introduci non posse sæpius declaravit S. Congregatio.

66. « Confessarius vero ingredi potest ad ministranda sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ Unctionis moniali ægrotanti quæ ad confessionale non potest accedere : et non solum in periculo mortis, sed quoties ex præscripto regulæ dispensatur communio : item quoties illa monialis communicare consueverit. Ex declaratione S. Congregationis debet Confessarius ingredi indutus superpelliceo, et stola, atque sic ibi morari; debetque egredi, quin ad aliam monasterii partem se divertat, etiamsi esset ad visitandam aliam infirmam, quæ tamen non indigeat sacramentis. Confessarius sæcularis intrare debet sine socio, ut S. Congregatio declaravit; Regularis vero debet habere socium probatæ vitæ et maturæ ætatis, ex Bulla Alexandri VII. »[2] Subjungit Giraldus : « ita ut semper ad invicem videri possint. »[3] Pœna in Regulares negligentes hæc servare est excommunicatio ipso facto. « Dum autem Confessarius confessionem audit, debent assistere comitatrices ad januam, ita ut eum videre possint. »[4]

67. « Notandum ex decreto Clementis VIII. unamquamque monialem debere solam dormire, ideoque tot cellas in unoquoque monasterio faciendas esse, quot ibi degunt moniales. . . . Sic etiam S. Congregatio Episcoporum et Regularium pluries statuit, puellas commorantes in monasteriis monialium causa educationis debere habere locum separatum a monialibus pro earum dormitione, sicut et pro operibus. »[5]

68. Etiam accessus ad monasteria colloquii causa absque ingressu intra septa Regularibus districte prohibetur : « in decreto S. Congregationis edito jussu Sixti V. anno 1590, Regularibus colloquentibus cum quibuscumque monialibus sive sui, vel alterius ordinis, vel cum qualibet muliere in monasterio degente, imposita est pœna privationis officii, vocis activæ et passivæ, ipso facto incurrenda, Confessariis autem Regularibus fuit interdictum in ædibus monialium monasterio contiguis pernoctare; aut facere ut alii pernoctent, vel alias secum retinere; item ne in iis cibum sumant, extra tempus confessionum generalium. Et hæc lex verius obligat sub mortali . . . ex decreto S. Congregationis edito 1 Julii, 1626. »[6] S. Congregatio 1 Maji, 1669, probante Innocentio IX. « declaravit Regulares qui ad monasteria monialium, quamvis ipsis Regularibus subjecta, absque legitima facultate acce-

(1) S. Alphonsus, l. vii. n. 226. (2) Ibidem. n. 227.
(3) Exp. Juris Pontif. p. ii. § clx.
(4) S. Alph. l. vii. n. 227. (5) Ibidem, n. 229.
(6) Ibidem, n. 232.

dunt, colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis spatium cum monialibus, peccare mortaliter, eosque pœna excommunicationis, privationis vocis activæ et passivæ, aliisque statutis pœnis posse ab Ordinario, tamquam Sedis Apostolicæ delegato, coerceri. »

69. Hæc pleraque ex S. Alphonsi, et Giraldi, celebris interpretis juris Pontificii, mutuati sumus, ut ostenderemus quanta solicitudine Ecclesia invigilet Sanctimonialium puritati. Verba Tridentinorum Patrum ponderanda sunt: « Bonifacii VIII. Constitutionem, quæ incipit Periculoso, renovans S Synodus, universis Episcopis sub obtestatione divini judicii et interminatione maledictionis æternæ, præcipit, ut in omnibus monasteriis sibi subjectis ordinaria, in aliis vero Sedis Apostolicæ auctoritate, clausuram sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, et ubi inviolata est, conservari maxime procurent. » [1] Ad hæc animum attendere oportet, quum ex iis sancte servatis maxime pendeat sacri instituti decor, et illustrioris Christi gregis portionis integritas et salus. Ipsa calumniandi et prava omnia suspicandi libido, quæ hæreticos agit, cautos nos reddat necesse est, ne quid contingat sanctissimo proposito adversum, vel qua nebula offuscetur sanctimonialium fama. Equidem consuetudo legi clausuræ adversa a juris canonici peritis corruptela habetur. Clausuræ lege non tenentur Sorores Charitatis, aliæque piæ feminæ quæ vota solemnia non emiserunt: sed quæcumque propositum castitatis servandæ fovent, debent persuasum habere eam nonnisi magna adhibita cautela servari posse; quas idcirco decet verecundia, modestia, gravitate, sanctimonialium æmulari instituta. Sacerdotes autem norunt quanto cum discrimine famæ et salutis, fœminarum, præsertim quæ sanctimoniam profitentur, consortium frequentetur.

§ III. De paupertate.

70. Religiosorum communitates bona, seu immobilia, seu mobilia, possidere possunt, et eorum habere dominium, haud obstante voto paupertatis: hoc enim tantum exigit, ut vovens se spoliet jure et facultate dominii. Equidem suprema bonorum administratio est apud Sedem Apostolicam, quum donatores ita voluisse merito censeantur, ut utilitati Religionis consuleretur: sed nonnisi gravissimas ob causas se ei immiscet, justitia postulante ut res juxta specialem donatorum voluntatem impendantur. Soli fratres Minores suo instituto impediuntur ne bonorum dominium penes Ordinem retineant, quod S. Sedi tribuunt, eorum usum, revocabilem tamen, sibi servantes. De ea re varia extiterunt Pontificum decreta. Joannes XXII. noluit dominium illud acceptare, vel usum rerum quæ consumuntur a dominio distinguere; [2] sed Nicolaus III. aliique fratribus cesserunt instantibus ut Sedes Apostolica dominium sibi retineret. [3] Cæteris communitatibus facultatem fecit Concilium Tridentinum bona immobilia possidendi. [4]

71. Singuli Religiosi vi voti paupertatis rerum proprietate spoliantur, adeo ut nihil suo nomine possidere queant, nec dominium ullum exercere. [5] Si igitur aliquid eis donetur,

(1) Sess. xxv. cap. v. *de Reg. et Mon.*
(2) Extr. *Ad conditorem.* § *Quod autem.*
(3) Extrav. *Exiit.*
(4) Sess. xxv. cap. iii. *de Regul. et Monial.*

(5) In ipsis primordiis Ecclesiæ plurimi propter Christum se divitiis spoliarunt: « The exercise of charity and contempt of the world in any extraordinary degree, as when men gave up their

vel hæreditas eis adveniat, jus totum et dominium communitatis est, juxta axioma receptum : « Quidquid acquirit monachus, acquirit monasterio. » Ex speciali quidem S. Ignatii instituto, qui simplicia vota in Societate Jesu emiserunt dominium omne rerum temporalium non abjiciunt ; [1] sed juri renuntiant de re aliqua disponendi absque Superioris venia : nequeunt tamen *Coadjutores formati*, qui scilicet solemnius se ligarunt, dominium habere, [2] nisi eos a Societate contigerit legitime dimitti. Dispensationem aliquando datam esse constat aliis qui vota solemnia emiserant, eam postulante rerum necessitate, uti in regni Gallici eversione evenit. [3]

72. Plurimis Ecclesiæ sanctionibus voti paupertatis vis explicatur et inculcatur. « Prohibemus districte in virtute obedientiæ sub obtestatione divini judicii, ne quis monachorum proprium aliquo modo possideat. . . . Unde si quidquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed abbati vel priori assignetur. » Ita Innocentius III. [4] Consonat Concilium Tridentinum : « Nemini igitur regularium, tam virorum, quam mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, cujuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aut etiam nomine conventus, possidere, vel tenere ; sed statim ea superiori tradantur conventuique incorporentur. » [5]

73. Religiosi beneficia habentes, ex jure et consuetudine, eorum redditus administrare valent in sui sustentationem et in pios usus : sed peccant eos impendendo in usus profanos, vel propinquis, qui pauperes non sunt, largiendo. Qui, ex Superiorum licentia, vacant missionibus, simili sunt conditione, sed attendenda sunt documenta singulis data.

74. Non licet Religioso professo aliquid accipere, donare, permutare, vel in suos usus usurpare absque Superioris venia, [6] quæ tamen in rebus minutioribus et frequentioribus aliquando præsumitur. Qui celant res sibi donatas, ostendunt nullam sibi Superioris veniam suffragari. Quidquid Religioso obvenit, vel donatione, vel hæreditate, vel alio quovis titulo, non ei, sed Ordini cedit, etiamsi donator voluerit illud ei specialiter dare ; nam voto paupertatis fit ut nequeat aliquid sibi acquirere. Peccaret igitur graviter jus suum in alium transferendo, vel aliud faciendo quo monasterium jure ex professione orto spoliaretur.

75. Qui superflua in supellectili, vestibus, victu quærunt, in paupertatem peccant : quod facile contingit Religiosis, extra conventum versantibus, curæ animarum deditis. Nec prodest Superioris licentia : nam S. Congregatio Concilii, Tridentino decreto inhærens, [7] declaravit, « Regulares præter supellectilem, quæ statui paupertatis regularis convenit, non posse de licentia suorum superiorum alia bona mobilia superflua, et dependenter a voluntate eorumdem superiorum, et ad solum usum proprium possidere seu re-

whole estate to the service of God, or use of the poor, was another thing that gave men the denomination and title of ascetics. » Bingham *Antiq.* l. vii. c. i. S. Augustinum cum suis clericis vitæ communis rationem iniisse, abdicato proprietatis jure, fatetur citatis his verbis : « Volui habere in ista domo Episcopi meum monasterium clericorum. Ecce quomodo vivimus. Nulli licet in societate habere aliquid proprium. » Serm. xlix. de diversis.

(1) Vide Constitutionem Gregorii XIII. « *Ascendente Domino.* »

(2) Lessius *de Justitia et jure*, c. iv. § 1. Dub. v.

(3) Carrière *de Justitia et jure*, Vol. i. par. 1. § 1. c. iv.

(4) Cap. vi. *de Statu monach.*

(5) Sess. xxv. cap. ii. *de Reg. et Mon.*

(6) S. Basil. Constit. monast. c. xxxiv. Innoc. III. Cap. *Cum ad monaster.*

(7) Sess. xxv. cap. ii. *de Reg.*

tinere, et possidentes vel tenentes mobilia superflua non excusari propter licentiam superiorum a culpa et pœna. »[1]

76. Procurator, œconomus, et alii quibus bonorum administratio committitur, debent instituti regulas, et superiorum præcepta in suo munere servare : ipsique Prælati non debent aliquid donare, vel bonis uti, nisi juxta institutum, et in pios usus. [2]

§ IV. De Obedientia.

77. Votum obedientiæ servatur obtemperando Superiori secundum regulam præcipienti. Quod si regula ipsa sub culpa non obliget, ex fundatoris voluntate, ejus transgressio non est contra votum, sed pœnæ quam regula statuit, reum facit obnoxium. Qui transgrediuntur « tamen possent venialiter, vel mortaliter peccare ex negligentia, vel libidine, seu contemptu. » [3] Quidquid autem ad vota spectans, vel ad instituti substantiam, graviter injungit Superior, *in virtute sanctæ obedientiæ*, vel simili forma verborum, si negligatur, lethalis est culpa. « Religiosi, » inquit S. Thomas, « obedientiam profitentur quantum ad regularem conversationem, secundum quam suis prælatis subduntur. Et ideo quantum ad illa sola obedire tenentur, quæ possunt ad regularem conversationem pertinere. » [4] « Votum autem professionis respicit principaliter tria prædicta, scilicet paupertatem, continentiam, et obedientiam, alia vero omnia ad hæc ordinantur. Et ideo transgressio horum trium obligat ad mortale. Aliorum autem transgressio non obligat ad mortale, nisi vel propter contemptum regulæ, quia hoc directe contrariaretur professioni, per quam aliquis vovit regularem vitam; vel propter præceptum, sive ore tenus a prælato factum, sive in regula expressum : quia hoc esset facere contra obedientiæ votum. » [5]

78 Possunt etiam superiores ea præcipere et statuere quæ ad institutum servandum noscuntur necessaria, licet de iis nihil in regula sit, nihilque, dum professio emitteretur, cogitaretur. Id præsertim intelligendum de supremo Præsule, Pontifice scilicet Romano, qui jure optimo injungit servanda omnia quæ ad instituti integritatem requiruntur. Sic clausura injuncta est monialibus omnibus a Bonifacio VIII., quum, ea neglecta, periclitaretur castitas.

79. Etiam cum vitæ periculo obedientia aliquando præstanda est, quando actio periculosa necessaria est, et instituto consona. Sic præcipere potest Superior, ut professus subveniat aliis professis peste infectis : etiam ut aliis Sacramenta administret, si sacerdotes sæculares non sufficiant, præsertim quando institutum ad animarum salutem est directum.

80. Ex animo obediendum est, quum votum emissum sit de virtute colenda, non de externo tantum obsequio. Merito igitur damnata est Michaelis de Molinos propositio : « Præpositis obediendum est in exteriore, et latitudo voti obedientiæ religiosorum tantummodo exterius pertingit. In interiore vero aliter se habet, quo solus Deus et director intrant. » [6] Equidem dicit S. Thomas : « In his quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed solum Deo : » [7] sed plane loquitur de

(1) Apud Fagnanum in Cap. *Monachi*.
(2) Cap. ii. *de donationibus*.
(3) 2. 2. qu. clxxxvi. art. ix. *ad primum*.
(4) 2. 2. qu. civ. art. v. *Ad tertium*.
(5) Ibid. qu. clxxxvi. art. ix. *Resp*.
(6) Prop. lxv. (7) 2. 2. qu. civ. art. v. *Resp*.

potestatis exercitio, quod in natura fundatur, vel humana nititur lege. Aliud dicendum de voto quod Deo fit, quodque virtutem colendam respicit. De æquitate præcepti haud facile est dubitandum :[1] attamen si res sit manifesto contra Dei legem, minime est facienda.

81. Qui regulas instituti quod professus est passim negligit, cum aliorum offensione, et sui detrimento, facile fit reus peccati mortalis : nam graviter nocet disciplinæ, et se magno objicit discrimini. Semper autem peccat graviter qui spernit regulam, vel Superiorem præcipientem :[2] sed contemptus non censetur, quod quis regulæ statutum levis putet esse momenti, vel modum agendi quem Superior servat, parvi faciat. « Tunc committit aliquis vel transgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit subjici ordinationi legis, vel regulæ : et ex hoc procedit ad faciendum contra legem, vel regulam. Quando autem e converso propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam, et iram, inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis, vel regulæ, non peccat ex contemptu, sed ex aliqua alia causa, etiam si frequenter ex eadem causa, vel alia, simile peccatum iteret. »[3]

82. Superior Religiosorum debet præesse in solicitudine,[4] et regularis observantiæ studio omnibus præire, docens exemplo magis quam verbo. Invigilare debet subditis, ne negligant sanctioris vitæ propositum, et omnem adhibere operam ut ad metam currant, iis virtutum exercitiis quæ suo statui præsertim conveniunt : ipse enim de animabus eorum rationem supremo judici est redditurus.[5] Humilitate, mansuetudine, charitate se benignum et amabilem præstet : « Rectorem te posuerunt ? noli extolli : esto in illis quasi unus ex ipsis. Curam illorum habe. »[6] In eo elucere debet Superioris studium, ut non tantum eliminentur vitia, sed et perfectio quæratur, et specialia pietatis exercitia, quæ cuilibet instituto sunt propria, colantur, florescente disciplina religiosa. Quod si socordia sua et conniventia languescat pietas, et regularis observantia negligatur, facile erit reus gravioris peccati. Pulchre exponit Innocentius III. Superioris munia : « Præ cæteris potens sit in opere et sermone, ut exemplo vitæ, verboque doctrinæ fratres et instruere possit in bono, et a malo revocare. Zelum religionis habens secundum conscientiam, ut delinquentes corripiat et castiget, obedientes foveat et confortet. . . . . Vigilem curam et diligentem solicitudinem gerens de omnibus : ut de officio sibi commisso dignam Deo possit reddere rationem. »[7] Quum munus hoc adeo sit arduum, liquet digniores esse eligendos : peccant igitur fratres qui laxioris vitæ studio Religiosum curant sibi præficiendum qui dignior eis non videatur.

83. Qui ex ordine religioso ad episcopatum assumitur solvitur regulæ vinculo, quam tamen, quatenus dignitati haud repugnat, decet servare : sed votis manet ligatus : hæc enim semel emissa vim suam retinent, nisi dispensatio fuerit legitime concessa, quam hic intervenire non constat. Cæterum in Ecclesiæ ad quam assumitur

(1) « He who hath made a vow of obedience, hath divested himself of all pretences of contradicting what shall be imposed, and if his conscience shall check him in the instance he ought to look upon it as a temptation, and use it accordingly. » Jer. Taylor, *Ductor Dubitantium*, l. i. c. iii. Rule 6. p. 114.

(2) Vide tract. vii. 40.

(3) S.Thom. 2. 2. qu. clxxxvi. art. ix. *Ad tertium*.

(4) Rom. xii. 8. (5) Heb. xiii. 17.

(6) Eccli. xxxii. 1.

(7) Cap. vi. de Statu monach.

utilitatem cedunt quæ ei Episcopo jam facto obveniunt,[1] et obedientia Summo Pontifici, non autem Superioribus Regularibus præstanda est. Vestes defert coloris ejusdem quam regulares,[2] sed formæ dignitati congruæ.

CAPUT III.

DE PARENTUM OBLIGATIONIBUS.

84. Parentes ex ipso naturæ instinctu prolem alere debent : quod et jus civile[3] et canonicum[4] præcipit. Si sine gravissima causa eam brephotrophio tradant, peccant contra justitiam, onus alendi communitati imponendo : quod si egestate premantur, licet prolem sic exponere publicis sumptibus alendam, quum eum in finem domus illæ erectæ sint. Id etiam licet, juxta nonnullos, ad infamiam vitandam :[5] nam ea fit copia ut infantibus consulatur, qui alioquin sæpe necarentur ad celandum crimen. Cæterum si valeant, oportet ut domui tribuant pecuniam qua damnum reparetur.[6] Ea autem apud nos occurrit difficultas, quod infantes sic expositi sectariis vel infidelibus plerumque tradantur, ex brephotrophio egressi : quapropter parentes catholici tanto discrimini salutis suam prolem temere objicientes nullatenus excusantur. Utrum autem egestas sit ratio legitima, qua excusentur, haud facile est dictu : cæterum si extrema laborent inopia, vel adeo gravi ut nequeant prorsus prolem sustentare, haud audemus eos damnare, qui, vitæ ut consulant, ex naturæ instinctu, prolem brephotrophio alendam tradunt, spem foventes ut aliqua eis postea nascatur occasio eam christianis documentis instituendi, et interim curantes ut baptizetur, ad saluti consulendum, si forte e vita tollatur. Utrum infamiæ periculum habendum sit excusationi, his in rerum adjunctis, haud facile definitur. Sæpe contingit infantem recens natum prope ædes cujusdam deponi, haud sine vitæ discrimine. Gravissime peccat mater prolem sic exponens. Quod si necessitate famæ consulendi cogatur, debet curare ne vita periclitetur, vel salute. Puella quæ sibi et proli prospicere non poterit, infamia simul et inopia premente, excusanda videtur, si prolem brephotrophio committat, ad sibi saltem consulendum, eo etiam animo, ut si qua possit ratione prolis saluti consulat. Cui suppetunt divitiæ, debet prolem nutrici tradere, et ejus christianæ institutioni deinceps providere, abhibita cautela ad suum dedecus tegendum. Quod si infamia inde immineat, « potest tunc ea de causa eum hospitali exponere hac conditione ut expensis satisfaciat, si potest, rectamque illius institutionem curet » ;[7] sed hoc apud nos perdifficile est : quum curatores infantes cui voluerint tradant educandos.

85. Mater tenetur, sub veniali saltem culpa, prolem proprio lacte nutrire : sic enim fert ipsa natura; excusatur tamen quæ, afflictæ quum sit valetudinis, nequit munus illud nisi cum vitæ discrimine obire; sed nutricem bonam debet exquirere : vix autem excusationi habenda est consuetudo apud mulieres divites et altioris conditionis inducta. Jus civile matri relinquit onus prolem nutriendi ad triennium, « remedium alimentorum majori trimo » concedens.[8] Jus

(1) C. xviii. qu. 1. c. i. *Statutum est.*
(2) C. Clerici, *de vita et honest. cler.*
(3) Cap. *de alendis liberis.*
(4) Cap. *si quis*, dist. xxx.
(5) Mayol *Expos. iv. præc.* art. i.
(6) ff. de lib. agnosc. l. *necare.*
(7) Mayol, *Expos. iv. præc.* art. i.
(8) Cod. tit. xlvii. n. 9. *De patria potestate.*

commune patris obligationem prolem sustentandi agnoscit; sed qua ratione implenda sit ex legibus specialibus pendet: [1] facile tamen pater censetur sese contractu obligasse ad solvendum quæ necessaria sunt. [2] Proli haud legitimæ necessaria a patre suppeditanda sunt. [3] Leges Statuum Fœderatorum magistratuum, vel judicum, arbitrio plerumque permittunt definire quid sit solvendum; eum patrem habentes quem mater jurata affirmat prolem genuisse. [4]

86. Parentes debent filios bonis imbuere artibus, pro statu suo et vitæ conditione, adeo ut graviter peccent qui id omnino negligunt, vel qui sumptibus inanibus, vel intemperantia se impares faciunt ei præstando. Debent etiam eos documentis Christianis informare, eosque ad virtutum exercitium instituere, mansuetudinis exemplo et omni pietatis officio: « Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina, et correptione Domini. » [5] Ecclesiasticus monet quamdam severitatem servandam, ut a patris nutu pendere discant: « Filii tibi sunt? erudi illos, et curva illos a pueritia illorum. » [6] « Qui diligit filium suum, assiduat illi flagella, ut lætetur in novissimo suo. . . . Non des illi potestatem in juventute, et ne despicias cogitatus illius. Curva cervicem ejus in juventute, et tunde latera ejus dum infans est, ne forte induret, et non credat tibi, et erit tibi dolor animæ. » [7] Hæc monita ita sunt accipienda, ut severitas vel dulcedo adhibeatur, pro puerorum indole et conditione. Moribus autem nostris vix convenit severitas, quum pueri ipsi, se ad libertatem natos noscentes, durioris disciplinæ sint impatientes: sed cavendum ne liberæ dentur eis habenæ, quo ruant præcipites in vitia.

87. Quod ad institutionem attinet, doctrinæ christianæ rudimentis imprimis imbuendi sunt, et ad omnia munia religionis informandi: sed et fusior instructio, qua contra hæreses grassantes muniantur, præbenda pro eorum capacitate. Peccant igitur graviter parentes qui negligunt filios ad pietatem instituere, eosque fidei amittendæ discrimini objiciunt, hæreticis magistris vel infidelibus committendo, omni omissa cautela.

88. Moribus filiorum ut consulant parentes, debent eos a malorum consortio procul tenere, et pecuniam, fomitem vitiorum, parce suppeditare. Delinquentes corripiendi sunt et puniendi, prima præsertim adolescentia; nam maturiores vix ferunt monita ipsa, multo minus verbera. Præceptis et exemplis ad pietatem adducendi sunt: qua de causa graviter peccant patres-familias munia religionis, cum filiorum damno, negligentes. Filiæ magna cum diligentia custodiendæ sunt, et a consortio pravorum removendæ: qua in re matris solicitudo exerceri præsertim debet; sed et patris auctoritas plurimum potest. Quam sæpe contingit puellam vitiari, patre absente ut potui vacet, et matre ipsa nimiam indulgente filiæ libertatem exeundi, vel domi excipiendi amicos!

(1) Vide 43 Eliz. c. 2. in adnotationibus Chittii ad Blackstonii *Comm.* l. i. n. 448. « A parent may, under circumstances, be indicted at common law for not supplying an infant child with necessaries. »

(2) « During the minority of a child . . . the parent is absolutely bound to provide reasonably for his maintenance and education, and he may be sued for necessaries furnished, an schooling given to a child under just and reasonable circumstances. » Kent's *Comm.* vol. ii. p. iv. Lec. xxix. (3) Cap. v. de eo qui duxit.

(4) Digest of Laws of Pennsylvania, art. *Fornication and Bastardy*. Blackston, l. i. n. 458.

(5) Eph. vi. 4. (6) Eccli. vii. 25.

(7) Eccli. xxx. 1. 11.

« Filiæ tibi sunt? serva corpus illarum, et ne ostendas faciem hilarem tuam ad illas. Trade filiam, et grande opus feceris, et homini sensato da illam. » [1]

89. Tenentur parentes filiis liberam relinquere status vitæ electionem, præsertim quæ spectat continentiæ integræ propositum, vel matrimonii. Hinc Concilium Tridentinum anathemati subjecit eos qui « quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam, præterquam in casibus in jure expressis, ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscumque religionis, vel ad emittendam professionem . . . Simili quoque anathemati subjicit eos, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem, veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo sine justa causa impedierint. » [2] Nec debent parentes cogere filios matrimonium inire volentes, ad eam electionem faciendam quæ sibi fuerit probata : nam « quorum unum corpus est, unus debet esse et animus ; » uti animadvertit Urbanus II. libertatem puellæ vindicans. [3] Cæterum filios decet parentes consulere, nec iis invitis quid temere in re tanti momenti statuere.

90. Debent etiam parentes mediocrem saltem adhibere diligentiam, ut bona acquirant quibus providere filiis possint ; in iis vero elargiendis merita viresque singulorum attendenda sunt : nec enim robusto juveni, qui et vitiis sit deditus, suppeditanda sunt quæ prodigat,nec infirmo deneganda auxilia necessaria. In bonorum distributione quæ fit sub mortem, legum et consuetudinis, sicut et meritorum, habenda est ratio. Jus civile exigit ut pater filiis suis testamento provideat : « nisi forsan probabuntur ingrati, et ipsas nominatim ingratitudinis causas parentes suo inseruerint testamento; » [4] alioquin irritum habetur testamentum tamquam inofficiosum. [5] Jus commune liberam relinquit facultatem bona sua pro arbitrio distribuendi : sed naturale jus videtur postulare ut necessariæ eorum sustentationi saltem consulatur [6] Consuevit olim in plerisque Europæ regnis hæreditas tribui filio majori natu, gravata tamen legatis et oneribus in cæterorum utilitatem : sed apud nos omnibus filiis et filiabus portio eadem hæreditatis contingit : a quo more vix discedi potest absque querelarum et discordiæ discrimine, Si filius male se gesserit, et moribus adhuc liberioribus sit, est justa causa cur eum pater non donet pari hæreditatis portione : sic etiam dicendum de filia quæ impudica fuit, vel nupsit prodigo : sed gravis plerumque requiritur causa inæqualis distributionis : nec tamen cogitur pater omnia sua bona dare filiis, quum et amicis legata possit relinquere, et pietatis causa quæ voluerit donare. Equidem leges Status Delavariensis cavent, ne hoc fiat, nisi instrumento adsignationis factæ annum integrum ante mortem : qua in re leges Angliæ imitantur. Deficiente testamento, hæreditas æqualiter distribuitur legibus nostris inter filios et filias, tertia parte bonorum mobilium tributa viduæ, quæ et fruitur tertia parte bonorum immobilium per vitam suam.

(1) Eccli. vii. 26.
(2) Sess. xxv. cap. xviii. *de Reg. et Mon.*
(3) Causa xxxi. quæst. ii. n. 3.
(4) Nov. cxv. cap. iii.
(5) Auth. *Sed hodie*, C. de inoff. test.
(6) « The writers on general law allow that parents may dispose of their property as they please after providing for the necessary maintenance of their infant children, and of those adults who are notable to provide for themselves. » Kent's *Comm.* Vol. ii. p. 4. Lec. xxix. Vide et Grotium *de jure Belli et Pacis*, l. ii. c. vii. n. 3. et Blackstone, l. i. n. 448.

91. Tutor, vel curator, quum sit patris loco, eadem erga pupillos obire debet munia : ideoque tenetur ad curam eorum diligenter gerendam. Debet eos recte instituere, et magistros optimos idcirco seligere, qui eos documentis christianis et bonis artibus instruant. Si parentes fuerint Catholici, debet omnino curare ut pupilli res fidei edoceantur et munia sacra impleant : acatholicorum autem curam non debet facile assumere, quum non possit hæresi favere eos in ea educando, et alioquin videretur violare fidem testatori vel Curiæ præstitam. Res eorum fideliter administrare debet, et eorum utilitatibus consulere : qua de causa leges plerumque jubent, ut pecunia detur mutua, vel *actiones* comparentur in societatibus publicis, vel alias cum lucro impendatur : de quibus rationibus lucri ex pecunia comparandi alias disseremus : interim id animadvertentes, quum ipse debeat solvere usuram *legalem*, si pecuniam neglexerit ita impendere, et S. Congregatio sæpius responderit non esse inquietandos qui eam recipiunt, eum posse tuta conscientia ex legis auctoritate agere, ad se indemnem servandum, rebus pupilli utiliter gestis.

92. Magistri debent discipulos litteris et scientiis imbuere diligenter, et omnem adhibere operam ut proficiant. Peccant igitur munus docendi usurpando, si non sint idonei. Equidem non eadem ubique in ludimagistro exigitur peritia ; sed pro loci et adjunctorum ratione, debet satis instrui litteris, ut munus quod profitetur exequatur : peccat quippe contra justitiam, et ad restituendum tenetur, si scientiam jactando pecuniam accipiat, conditionem ob quam datur non valens implere. Sed et peccare censendus est graviter qui necessariam in docendo diligentiam omittit, puerosque otio torpescere sinit, cum temporis pecuniæque jactura. Moribus discipulorum debet prospicere, libros pravos ex eorum manibus eripere, et delinquentes punire, seu e schola dimittere, ne alios suis inficiant colloquiis, et exemplis. Sed et oportet discipulos fidei doctrina instruere, et ad pietatem informare, quando id per parentes liceat : acatholici autem pueri nequeunt, parentibus invitis, ad fidem traduci, nisi ipsi quærant de ea instructionem. In scholis igitur in quibus acatholici cum catholicis conveniunt, præstat ut tempus opportunum seligatur pueris catholicis in rebus fidei instituendis, seorsum ab acatholicis. Graviter autem peccant magistri, qui non curant ut pueri proficiant litteris, et probos colant mores, sed et fidem servent integram, quatenus penes ipsos est. Magnum igitur munus eorum est, de quo ratio supremo judici reddenda : « Quid majus, » inquit Chrysostomus, « quam adolescentulorum fingere mores ? »[1]

CAPUT IV.

DE HERIS ET MANCIPIIS.

93. Quum plerisque in Statibus meridionalibus servitus vigeat, officia quibus domini erga servos, servique erga dominos tenentur, explicanda necessario sunt, ne sacerdotes alterutra ex parte errent. Equidem domini tenentur subministrare eis necessarium victum et vestitum, et subsidia omnia quibus vitæ consulatur ; quum enim toti pendeant ex dominorum arbitrio, si hæc denegentur, manifesto vitæ discrimini objiciuntur ; attamen delicatiora eis præbere non oportet : nam, docente Spiritu sancto, « qui delicate

(1) Hom. lx. in Mat.

a pueritia nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem. »[1] In Statibus nonnullis solent heri mancipiis demensum tribuere, quolibet scilicet mense certam quamdam mensuram grani quod vocant Indicum, ut se sustentent : quod ipsi pistrilla, vel pistillo, plerumque debent conterere : caro suilla alicubi adjicitur : sed alibi mancipia carnem nullam recipiunt ab heris ; unde furti occasio illis facile oritur. Qui eos fere nudos circumire sinunt, et contra frigus non protegunt; vel cibum quo vesci nequeant dant, a gravi culpa non sunt immunes, si vita periclitentur. Qui ægrotantes non curant, senesve, vel alias labori amplius non idoneos, non satagunt remediis sublevare, victuque convenienti vitam illis servare, gravissime peccant, quum mortem sic accersere velle videantur. Sic olim contigit servo, cujus verba referuntur : « Puer Ægyptius ego sum, servus viri Amalecitæ : dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudiustertius. »[2]

94. Debent domini opus vires servorum haud excedens ab iis exigere, ne otii dent occasionem ; quum enim litterarum servi careant delectamento, in crimina facile incidunt otiosi : quapropter qui malevolo sunt ingenio labore sunt edomandi ; qui bona sunt indole mitius æquiusque habendi sunt : « Servo malevolo tortura et compedes, mitte illum in operationem, ne vacet : multam enim malitiam docuit otiositas. In opera constitue eum : sic enim condecet illum. Quod si non obaudierit, curva illum compedibus, et non amplifices super omnem carnem : verum sine judicio nihil facias grave. Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua : quasi fratrem sic eum tracta. »[3] Hanc rationem servandam cum Onesimo ad fidem converso voluit Apostolus : « jam non ut servum, sed pro servo charissimum fratrem. »[4] Sed hæc non exigunt ut nimia sit necessitudo et familiaritas herum inter et servum. Quum autem qui dicuntur *inspectores*, dominis haud consciis, mancipiis imponant duriora onera, vel eos severius et crudelius tractent, domini debent homines humanis moribus præditos seligere, quibus id muneris demandetur.

95. Servorum delicta castiganda sunt, ne impunitas scelerum patrandorum pariat audaciam, juxta mox recitata Ecclesiastici verba ; attamen crudelitas omnino evitanda est : nam monet Apostolus heros, ut æquos se præbeant.[5] Qui igitur ira abrepti servos levi de causa verberant, vel verberandos jubent,[6] peccant eo gravius quo levior est causa, et verberatio vehementior, præsertim cum membrorum vel vitæ periculo : nec ullatenus valet coram Deo excusatio, quod de re sua agatur, etiamsi lege civili nulla decerneretur pœna domino servum percutienti. Cavendum omnino ne membris vel vita privetur, nisi ex publica auctoritate judicio legitimo : nec enim privatus quisque irreparabile debet inferre damnum.[7] Docet S. Thomas licere patribus verberare filios, et dominis servos, correctionis causa :

(1) Prov. xxix. 21. (2) 1 Reg. xxx. 13.

(3) Eccli. xxxiii. 28. (4) Philem. 16.

(5) Eph. vi. 9.

(6) Est Carolopoli et Neo-Aureliæ locus designatus quo se conferunt servi, herorum jussa deferentes, ut plagarum certus numerus iis infligatur. Alibi plagæ irrogantur ab inspectore qui servorum gerit curam, heri nomine. In Marilandia herus potest decem plagas propter delictum unicum infligere : magistratus, hero rogante, triginta novem per contestabilem infligendas jubere valet. *The Justice's Practice* n. 1041. 1042.

(7) « The statute regulations follow the principles of the civil law in relation to slaves, and are extremely severe ; but the master has no power over life or limb. » Kent's *Comm.* vol. ii. n. 253.

nam « dicitur Proverb. xiii. : « Qui parcit virgæ, odit filium suum. » Et infra xxiii. : « Noli subtrahere a puero disciplinam : si enim percusseris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum, et animam ejus de inferno liberabis. » Et Eccles. xxxiii. dicitur : « Servo malevolo tortura et compedes. » [1] « Quia filius subditur potestati patris, et servus potestati domini, licite potest verberare pater filium et dominus servum causa correctionis et disciplinæ. » [2] Cæterum moderatio est adhibenda : « dicit enim Apostolus ad Ephes. vi. : « Vos, patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros. » Et infra subdit : « Et vos, Domini, eadem facite servis, remittentes minas. » [3] Igitur cavendum ne pœna irreparabilis infligatur, quæ nonnisi a suprema potestate irroganda est. « Sicut autem civitas est perfecta communitas, ita princeps civitatis habet perfectam potestatem coercendi. Et ideo potest infligere pœnas irreparabiles, scilicet occisionis, vel mutilationis. Pater autem et dominus, qui præsunt familiæ domesticæ, quæ est imperfecta communitas, habent imperfectam potestatem coercendi, secundum leviores pœnas, quæ non inferunt irreparabile nocumentum. Et hujusmodi est verberatio. » [4] Ad dominos intra limites continendos, libertas lege veteri decernebatur servo, si eum oculo denteve ab hero privari contigerit : « Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillæ, et luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit. Dentem quoque si excusserit servo vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos liberos. » [5] Qui percutiendo interfecerit servum, reus cædis habebatur : qui tamen pœna immunis erit, quoties servus dies aliquot superstes fuerit ; damnum enim quod, opera ejus amissa, patiebatur herus, in pœnam censebatur. « Qui percusserit servum suum vel ancillam virga, et mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit. Sin autem uno die vel duobus supervixerit, non subjacebit pœnæ, quia pecunia illius est. » [6] Lege Marilandiæ servus liber fit, si herus ter modum in puniendo excesserit, vel si defuerit muneri suppeditandi necessaria.

96. Servis matrimonii ineundi, ejusque juribus utendi, libertas relinquenda est, salvo tamen heri jure ad eorum operam : nec enim licet nuptias contrahere contra æquam heri voluntatem, iis in rerum adjunctis in quibus ab opera quam præstare debet, abstraherentur. Renuente hero injuste, possunt servi, jure naturæ utentes, contrahere inter se fœdere perpetuo, etiam absque sacerdotis opera, si eam deneget. Porro quantum res sinunt, curare debent heri ut conjuges simul morentur, vel se invicem invisendi habeant copiam, et ut filios penes se habeant, et domesticam imitentur et colant vitam, quæ cum conjugio legitimo conjuncta est. Peccant igitur qui conjuges a se invicem temere separant, præsertim quoties vinculum necessitudinis omnino disrumpitur, et manifesto concubinatus discrimini objiciuntur. Qui servos conjugio ligatos extra Statum mittunt, conjugibus retro manentibus, peccant, si haud gravi ducantur ad vendendum ratione. Cæterum si pravus sit servus, quem frustra quis tentavit ad bonam redigere frugem, non audemus damnare herum, qui eum procul misit, verens ne mortem vel malum aliud illi domi molire-

(1) 2. 2. qu. lxv. art. ii. *Sed contra.*
(2) Ibidem, *Respondeo.*
(3) Ibidem, *ad secundum sic proceditur.*
(4) Ibidem, *ad secundam dicendum.*
(5) Exod. xxi. 26.
(6) Ibid. 16.

tur. [1] Ob furtum, fugam attentatam, aliaque delicta, heri aliquando vendunt mancipia, pœnam hoc pacto irrogantes. Non audeo damnare herum qui gravi hujusmodi de causa vendit quos vix absque vitæ periculo retinere posset.

97. Vendere servos licet ex eorum infelici conditione : « Jus enim domini in servum, » inquit Lessius, « est despoticum, quo potest illi imperare, illoque uti in suum commodum, illum vendere, permutare, donare ; » [2] sed quatenus fieri possit, venditio hujusmodi vitanda est : refugit enim animus ab hominis mercatu. Quoties ob divisionem hæreditatis, vel ob æs alienum, vel alia gravi de causa contigerit venire, oportet omnino dominum quærere Catholicum, qui humanus sit, et justus : nec enim potest herus curam illius in obvium quemque rejicere. Quod si sub hasta vendatur ex legis auctoritate, excusandus videtur qui servum licitatori tradit juxta venditionis leges. Excusandus etiam erit qui obvio cuique vendit servum, a quo mortem sibi suisve timet, nisi statim e domo dimittatur : sed cavendum ne emptori nil cogitanti pernicies fiat. In Concilio Anglico Ænham dicto, anno 1012, legitur : « Christianus non venundetur extra patriam, præsertim ad regiones infidelium abstrahendus. »[3] In Concilio Londinensi anno 1102 vetitum est omnino ne homines tamquam bruta animantia vendantur. »

98. Qua solicitudine invigilarint Ecclesiæ Præsules servorum saluti, liquet ex plurimis Conciliorum sanctionibus, et Pontificum rebus gestis. Anno 625 vetuit Concilium Rhemense ne servi christiani venderentur nisi Christianis. [4] Zacharias, sequenti sæculo medio, suo ære redemit mancipia quæ Romam Veneti attulerant ad Saracenorum partes traducturi : quibus « districte vetuit sub anathemate, ne servos Christi signo notatos Saracenis et gentilibus venderent. » [5] Leges Edgari idem vetuerunt. [6]

99. Qui mancipiorum emptioni et venditioni operam dant, ea carcere includentes donec compareat emptor, institutum vitæque genus invisum prosequuntur : quod tamen cum rerum apud nos conditione adeo conjunctum est, ut de eo damnando hæreamus. Equidem quum eorum venditio aliquando contingat in hæreditatis distributione, aliquando legis auctoritate ad crimina punienda, vel ad satisfaciendum creditoribus, opus est ut aliqui ei vacent; quam si efficiant nulla fraude, vel injuria, vix rei haberi poterunt, etsi conditionem infelicem subeant mancipia : nec enim penes eos est vel conjugii jura sarta tecta servare, vel eorum saluti providere.

100. Tenetur curare dominus Catholicus ut filii servorum suorum baptizentur, si alteruter parens Catholicus sit : quod si neuter fidem profiteatur, jus quod in eos habet facit ut debeat filiis periclitantibus vita baptismo succurrere, imo et curare ut in fide instituantur. Si parentes repugnent, voluntas domini in his quæ juris sunt divini debet prævalere. [7]

101. Debet etiam solicite providere herus servorum christianæ institutioni, eosque ad fidem instruendo hortandoque impellere, nulla tamen adhibita vi, præter moderatas pœnas socordibus, vel pervicacibus, quæ necessariæ fere videntur, habita ratione indolis eorum hebetis, et rebus spiritualibus parum idoneæ. « Ad fidem, si

(1) Vide Sanchez *de Mat.* l. vii. disp. xxii.
(2) De Justitia, c. i. Dub. i.
(3) Tom. ix. Conc. p. 789.
(4) Can. xi. (5) Platina in vita Pontif.
(6) Conc. col. vol. vi. c. 670. can. xlv.
(7) Vide infra tract. xv. 26.

infidelis sit, hortari potest, cogere autem non debet, ex S. Antonino. »[1]

102. Servorum saluti herus providere debet, quum eorum conditio eos subsidia salutis quærendi privet facultate. Igitur heri est illis ea suppeditare, curando ut rudimenta doctrinæ christianæ addiscant, et eis faciendo copiam ministerii sacerdotalis ad suscipienda Sacramenta. Debet etiam cavere ne promiscuo utantur concubitu, cujus periculum manifestum est ex congregatis in locum unum plurimis utriusque sexus : et alias invigilandum est morum puritati et pietati colendæ. Graviter igitur peccat herus, qui, utilitati suæ totus intentus, nil curat de animarum salute, servisque omnem denegat sacerdotalis operæ copiam ; vel qui eos instrui rebus fidei non studet, vel omnem omittit cautelam ad morum integritatem necessariam. Gravissime autem peccant qui obstant ne servi munera necessaria pietatis obeant, vel qui morum fovent corruptelam pessimo suo exemplo, et solicitationibus iniquis. Qui flagitia dissimulando tolerant eatenus excusantur, quatenus graviora timenda sunt mala si repugnent. Incendium, vel venenum aliquando timetur, si servus aliunde veniens ad vitiandam ancillam vi repellatur : et fœtus in utero extinctio facile accidit, si puella mala consuetudine irretita castigetur. Quod si quis faveat puellæ delictis ob utilitatem prole sibi adventuram, vel renuat consentire ejus matrimonio absque gravi causa, peccati arguendus est.

103. Servi debent dominis obedire: ita enim præcipit Apostolus.[2] Igitur obedire oportet Christi causa, et divinam adorare voluntatem in rerum conditione, qua quis alteri subjicitur, cœlesti mercede servis fidelibus et piis proposita. Alias dicit Apostolus : « Quicumque sunt sub jugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini et doctrina blasphemetur. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt : sed magis serviant, quia fideles sunt et dilecti, qui beneficii participes sunt. »[3] Igitur honorandi sunt heri, nec religionis specie servitia subtrahenda sunt, ne societatis ordine violato, infidelibus sit occasio Christi nomini contumeliose detrahendi. Ex dilectione qua omnes Christiani tamquam fratres conjunguntur, necessaria officia famulatus sunt peragenda, ut ita Deo sint gratiora. Id præcipit Petrus, qui nec vult servitia denegari pessimis dominis crudeliter servos tractantibus: « Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis. Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injuste. »[4] At, animadvertente Lessio, « in vita membrisque tuendis et conservandis servus non subest domino, sed est sui juris. »[5]

104. Peccant servi opus sibi injunctum, vel curam rerum sibi commissarum negligentes ; non tamen violant justitiam, sed obedientiam domino debitam : « non enim actiones servi sunt debitæ domino lege justitiæ, sicut mercenarii, qui pretium pro illis accipit: nec cogitur in foro conscientiæ compensare, etsi negligentius laboraverit. »[6] Multo magis peccant a dominis surripientes quæ apud socios prodigant. Quum autem plerumque careant peculio, et domini eorum labo-

(1) Clavis Regia, auctore Gregorio Sayro Anglo, l. ix. c. vii. p. 554.

(2) Eph. vi. 5.

(3) 1 Tim. vi. 1.

(4) 1 Pet. ii. 18.

(5) De Justitia, c. i. dub. 1.

(6) Lessius *de Justitia et Jure*, S. ii. c. vii. dub. iii. n. 20.

ribus fruantur, satis videntur facere, quoties diligentiam adhibent magnam in re domini augenda. Quod si damnum alteri intulerint, nequeunt domino surripere quo illud reparent. In iis quibus ad sui sustentationem in domo heri utuntur, consensus quidam sæpe præsumitur, vel reparatio haud adeo urgeri censetur. Censet Thomas Sanchez eos « nunquam vel raro peccare mortaliter si accipiant ut edant cibaria communia ex domo herorum : »[1] Sed Lugo existimat grave esse peccatum si, domino graviter invito, furtim auferant cibaria ultra portionem sibi adsignatam. Hurtadus, Diana probante, observat, quod si furta sint præter esculenta, servos mortaliter peccare, accipiendo bona dominorum suorum, et ad restitutionem teneri :[2] sed vix habent quod reddant. Qui nocte circumcursant, ut fœminas invisant, præter impudicitiæ peccatum, ligant se aliis criminibus ob pericula quibus se objiciunt, et dominis faciunt injuriam, eo quod noctem pleramque ducendo insomnem, vix possint labori vacare die sequenti. Qui negligunt fidei documenta addiscere, et munia Religionis explere, oblata occasione, peccati manifesti rei sunt.

105. Ementes a mancipiis res certo vel verosimiliter furatas, graviter peccant : quos etiam teneri ad restituendum liquet dominis, si res illis surreptæ noscantur. Quod si de furto non constet, vel de rerum domino, injungendum erit emptori ut pauperibus tribuant quæ injuriæ quodammodo respondeant.

CAPUT V.

DE FORENSIBUS OBLIGATIONIBUS.

—

§ I. De Judice.

106. Judex debet legum pollere scientia, et justitiæ amore flagrare :[3] « Diligite justitiam, qui judicatis terram. »[4] « Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates : ne forte extimescas faciem potentis, et ponas scandalum in æquitate tua. »[5] Re bene expensa, et partium adversarum auditis rationibus, debet judicare, haud gratia vel odio, sed juxta æquitatis dictamina, et leges, personarum discrimine neglecto. Sic præcepit Moyses judicibus a se constitutis : « Audite illos, et quod justum est judicate : sive civis sit ille, sive peregrinus. Nulla erit distantia personarum : ita parvum audietis ut magnum : nec accipietis cujusquam personam, quia Dei judicium est. »[6]

107. Qui scientia necessaria carens munus judicis suscipit, peccat discrimini erroris in judicio se objiciendo. Quod si inde proveniat damnum alicui, tenetur illud reparare quum injusta sit ejus causa. Litis impensæ quæ fiunt ad rescindendum judicium, debent a judice sustineri, quando ignorantia fuit ejus causa : secus si humano errore contigerit, judice perito legum et æquo juris arbitro : nam « rem quæ culpa caret in damnum vocari non convenit. »

(1) Opuscula Moralia t. 1. l. 1. c. 1. dub. 1.

(2) Diana, Resp. Mor. t. vii. tract. viii. R. xiv.

(3) Quanti intersit reipublicæ ut justitia vigeat, exponit Storius : « Without justice being freely, fully, and impartially administered, neither our persons, nor our rights, nor our property can be protected. And if these, or either of them, are regulated by no certain laws, and are subject to no certain principles, and are held by no certain tenure, and are redressed, when violated, by no certain remedies, society fails of all its value; and men may as well return to a state of savage and barbarous independence. *Comm. Const.* l. iii. c. vi.

(4) Sap. i. i. (5) Eccl. vii. 6.

(6) Deut. i. 16.

Qui muneribus corruptus, vel odio, vel gratia, damnum pravo judicio scienter intulit, illud reparare plane tenetur: deest enim omnis excusationis umbra.

108. Leges sequi debet judex in omnibus quæ civili potestati subjiciuntur: « Bonus judex, » inquit Ambrosius, « nihil ex arbitrio suo facit, sed juxta leges et jura pronuntiat, scitis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati: sicut audit, ita judicat: et sicut se habet negotii natura, decernit. Obsequitur legibus, non adversatur: examinat causæ merita, non mutat. »[1] Sic et præscribit jus civile, munus judicis definiens: « Ne aliter judicet quam quod legibus, aut constitutionibus, aut moribus proditum est. »[2] Hinc non licet æquitatem sequi, contra legis dictamina in iis in quibus ob utilitatem publicam obligationes relaxatæ sunt. Nec damnare licet aliquem licet plane reum, nisi probatus sit reus juxta judiciorum formam. Privata idcirco non licet uti sententia; sed testimonia et documenta in judicio oblata sequi oportet. Nemo damnandus est inauditus, et sine testibus.[3]

109. Quandocumque lex dubia est, judex eam interpretationem sequi debet quæ sibi magis probanda videtur, perspecta aliorum etiam qui judicia tulerunt auctoritate: nam veritatem et æquitatem sequi pro viribus debet. Quod si ad partem minus probabilem declinaret, in manifestum errandi periculum se projiceret.[4] Id etiam fieret cum damno tertii. Quod si æque probabiles videantur contendentium rationes, vel legis interpretationes, possessori favendum est in causis civilibus;[5] reo in causis criminalibus;[6] sed numquam licet munus accipere ut quis judicium pro alterutra parte ferat.[7] Plerumque potest judex, ex aliquo juris principio, sententiam ferre, licet testimonia, vel instrumenta dubitationem omnem non tollant.[8]

110. Debet judex causas celeriter expedire, servata tamen mora a legibus præscripta: « Jurgantium controversias celeri sententia terminare, et æquitati convenit, et rigori. »[9] Peccat igitur qui se facilem præbet advocatis moras nectere quærentibus, ut jus actoris eludant, vel molestiam reo inferant; vel ut reum a justa damnatione eripiant. Quod si nimis festinanter causam ad exitum duci jubeat, ut amico gratificetur cum alterius detrimento, vel ut populi in reum odio satisfaciat, suum prodit munus.

111. In rebus civilibus judicis sententia acta forensia et legum tenorem necessario sequitur, licet gravamen forsan alicui inde oriatur: publica enim utilitas exigit ut judicia sic gerantur: et valet respublica eam concedere potestatem in bonum commune, cui singulorum jura cedunt.

112. Carcere includere reum licet: nam blasphemus in carcerem missus est a Moyse, donec Dei voluntas de pœna ei infligenda innotesceret.[10] Sapienter animadvertit S. Thomas: « Homo qui abutitur potestate sibi data, meretur eam amittere. Et ideo homini qui peccando abusus est libero usu suorum membrorum, conveniens est in-

(1) In Ps. cxviii. Serm. xx.
(2) Instit. *de officio judic.*
(3) Clement. ii. *de sentent. et re jud.*
(4) Vide prop. ii. inter damnatas, ab Innoc. XI.
(5) Reg. lxv. juris in 6.
(6) Reg. xi. juris in 6.
(7) Prop. xxvi. ab Alex. VII. damnata.
(8) Leg. xxi. § *de testibus.*

(9) Cap. ii. *de sent. et re judic.* De causis criminalibus statuit Constitutio Statuum fœderatorum: « In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and district wherein the crime shall have been committed. » Article vi. *Amendments to Const. United States.* (10) Lev. xxiv. 12.

carcerationis materia. »[1] Cæterum ne pœnam subire quis videatur innocens, præcedere debent criminis indicia gravia testium juramento probata; nam « incarcerare aliquem, vel qualitercumque detinere, est illicitum, nisi fiat secundum ordinem justitiæ, aut in pœnam, aut ad cautelam alicujus mali vitandi. »[2] Jure communi cavetur ne civis innoxius carcere includatur;[3] et reis fit facultas, præstitis vadimoniis, libertate fruendi, donec judicium subierint: nisi criminum capitalium accusentur, cum magna verosimilitudine, seu præsumptione reatus.[4]

113. Utrum judex damnare possit innocentem, qui juxta acta et probata reus videtur, inter theologos disputatur, plerisque S. Thomæ affirmanti assentientibus: « Judex si scit aliquem innocentem esse, qui falsis testibus convincitur, debet diligentius examinare testes, ut inveniat occasionem liberandi innoxium, sicut Daniel fecit. Si autem hoc non potest, debet eum superiori relinquere judicandum. Si autem nec hoc potest, non peccat, secundum allegata sententiam ferens: quia ipse non occidit innocentem, sed illi qui eum asserunt nocentem. »[5] Alii negant cum S. Bonaventura, quibus assentimur, quum respublica nullam ei concedere possit in innocentis vitam auctoritatem.[6] Cæterum moribus nostris duodecim jurati homines judicant de crimine, et judex tantum legis sententiam, qua pœna sancitur, profert. Si quis ex duodecim repugnet, non poterit reus haberi, ideoque si ei de innocentia constet, omnino debet repugnare. Si judici constet ex privata scientia eum esse innocentem, qui tamen reus in judicio probatus est, et declaratus, sententiam proferens tantum fungitur officio; nec videtur causa efficax mortis, quam plerumque impedire valet, intercessione apud gubernatorem. Si juratorum hominum judicium actis et probatis non nitatur, sed maligno animo, vel temere ex ignorantia prolatum sit, poterit judex indicare eos sui muneris limites excessise, et rei vel legis errore laborare. Novo concesso judicio erit quomodo error tollatur: quod si judici sit persuasum suam sententiam executioni fore demandandam, vix putamus eum posse eam proferre in innocentem, licet declaratus sit reus. At contra sentit Carrière, « cum pronuntiandum non habeat de innocentia aut reatu accusati, sed tantum de applicatione pœnæ. »[7] De mutilatione etiam intelligenda hæc quæ de morte disputavimus.

114. Leges plerorumque statuum præcipiunt divortium, vel ex partium confessione et consensu, vel ex causa in judicio probata, juratis hominibus eam ratam habentibus, vel judicis auctoritate, vel cœtus supremi. Alicubi conceditur separatio a thoro, si eam petant conjuges: sed plerumque solvitur vinculum, facta potestate novas nuptias ineundi. Unicus Status, Carolina scilicet Meridionalis, nullum hactenus admisit divortium. Marilandiæ Constitutio prohibet ne concedatur a cœtu supremo, libera relicta tribuna-

(1) 2. 2. qu. lxv. art. iii. *Ad tertiam.*

(2) Ibidem. *Resp.*

(3) « By 16 Car. i. c. x. if any person be restrained of his liberty by order or decree of any illegal court, or by command of the king's majesty in person, or by warrant of the council board, or of any of the privy council, he shall, upon demand of his counsel, have a writ of *habeas pus* to bring his body before the court of king's bench or common pleas, who shall determine whether the cause of his commitment be just. » Blackstone, l. i. n. 135. Vide et *Const. U. S.* § ix. n. 2.

(4) Vide Amend. *Const. U.S.* et *Const. Pennsylv.*

(5) 2. 2. qu. lxiv. art. v. *ad tertiam.*

(6) Vide Jeremiam Taylor, *Ductor Dubit.* l. i. c. 2. p. 84.

(7) De justitia et jure, vol. ii. n. 755.

libus auctoritate. Utrum judex Catholicus possit hanc ferre sententiam, merito dubitatur : constat quippe divina lege vetari, ne homo separet quos Deus vinculo conjugii ligavit : [1] sed quum Catholicus vix possit judicis munere fungi, si nollet divortium decernere, delicto in judicio probato, et effectus civiles præcipue spectentur, existimo haud damnandum judicem suam præstantem operam. Ea etiam de causa excusare velim advocatum qui divortium petit clientis nomine; graves quippe urgent plerumque rationes ob quas civile vinculum solvatur. Præterea, de valore matrimonii sæpe haud constat, quum vel baptismi ex una parte defectus, vel ligamen forsan obstet. Ideo inquietare nolim eos qui in hac rerum conditione beneficio legis uti quærunt, quamvis nequeat quivis absque culpa ullatenus novis nuptiis favere, si priores valuerint.

115. Peccat judex reum inducendo fraudulenter, vel contra juris ordinem ad se prodendum, vel aliqua utendo notitia injuste extorta. Numquam licet munera pro ferenda sententia accipere, quum justitia sit administranda juxta causæ merita, ex legum præscripto, et judex a republica sustentetur, ea conditione ut gratis erga omnes suo fungatur munere. Imo justissime prohibetur ne sponte oblata dona, nullo apposito onere, a litigantibus accipiantur, [2] ob periculum ne judex ullo prorsus pacto a juris et justitiæ tramite declinet. Consonant veteris Legis documenta : « Non accipies personam, nec munera : quia munera excæcant oculos sapientum, et mutant verba justorum. » [3] Quod si judex munus extorserit ob sententiam ferendam, illud restituere debet, quum injuste sit sumptum. De obligatione restituendi munera sponte oblata, et nulla adjecta conditione, non est una omnium sententia : nobis non videntur necessario restituenda, quum libere volenti ea dare injuria non fiat accipiendo.

116. Inquisitio generalis an leges serventur, fit a judice, vi sui muneris; [4] sed jure Anglico et Americano fit a juratis hominibus, qui duodecim saltem numero esse debent, vel ad summum viginti tres. [5] Specialis inquisitio de crimine cujusdam fieri nequit, nisi præcesserit infamia, vel semiprobatio, vel gravis aliqua causa : [6] injuria enim alioquin fieret innoxiis hominibus, suspicione criminis temere iis injecta. Consonat Constitutio Americana, prout emendata est. [7]

117. Equuleo olim torquebatur reus, præcedentibus tamen indiciis gravissimis criminis, ut ex ejus confessione plena fieret probatio. Si equuleo liberatus confessionem retractarit, iterum torquebatur : sed si tertio tortus ac confessus, tertio retractasset, absolutus dimittebatur. Viri illustres, vel in dignitate constituti, doctores, milites, senes, impuberes, prægnantes, et non-

(1) Vide opusculum P. Philippi Anfossi « La Ragione e la fede, sulla legge del Divorgio, Roma 1814.

(2) Leg. xviii. § *de offic. præsid.* et Leg. vi. § *de offic. procons. et authentic.* Ut judices sine quoque suffragio. Cap. x. *de vit. et honest.* c. xi. *de rescript.* in 6.

(3) Deut. xvi. 19. (4) Cap. i. *de offic. jud.*

(5) *Grand jury.* Blackstone, l. iv. n. 303.

(6) Cap. xxi. et xxiii. *de accusat.*

(7) « The right of the people to be secure in their persons, houses, papers, and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated; and no warrants shall issue, but upon probable cause, supported by oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized. » Article iv. *Amendments to Constitution of United States.* « No person shall be held to answer for a capital or otherwise infamous crime, unless on a presentment or indictment of a grand jury, except in cases arising in the land or naval forces, or in the militia, when in actual service, in time of war or public danger. » Article v.

dum confirmatæ a partu equuleo torqueri nequibant. Jure Anglico reus respondere recusans in carcere dorso jacens, ferri magno pondere opprimebatur, donec responderet, vel expiraret.[1] Ubique invaluit jam mitior judiciorum forma; et Constitutione Americana præsertim cavetur ne quis contra se in causa criminali ferre testimonium cogatur.[2]

118. Pœnam lege statutam debet decernere judex irrogandam. In iis in quibus arbitrio ejus pœna a lege permittitur, æquo animo eam statuere debet, publicam utilitatem, morumque emendationem præ oculis habens.

§ II. De accusatore.

119. Accusare dicitur qui criminis reum aliquem defert judici legitimo ut puniatur, illudque probandum in se suscipit. Qui defert crimen superiori ut emendetur reus, vel ut communi utilitati consulatur, qua possit meliori ratione, denuntiare illud dicitur, quoties illud probandi onus non suscipit.

120. Quicumque specialiter ad munus invigilandi deputati sunt, accepta mercede, tenentur crimina commissa ab aliis contra dominorum utilitatem referre: secus quæ sua conniventia contingunt damna debent reparare. Sic fiscales debent fraudantes vectigalibus gubernium capere, et accusare: quod si munere accepto conveniant fraudi, tenentur damnum reficere. Domus vel agri custos furibus debet resistere, eosque captos tradere magistratui puniendos: quod si neglexerit, et furto silentio saltem faverit, reus ipse est, et ad restitutionem obligatur. Privatus quisque debet reos accusare, vel denuntiare, quoties agitur de damno reipublicæ gravissimo, vel etiam innoxii hominis. Liquet quemque ad id muneris erga rempublicam teneri, ne malum serpat cum magno plurimorum detrimento: et ad innocentis hominis damnum etiam præcavendum, ne opprimatur: « libera eum, qui injuriam patitur de manu superbi. »[3] Qui novit aliquos pactum inter se iniisse aliquem interficiendi, debet eos denuntiare, vel alias saluti innocentis consulere.

121. Accusatio, vel denuntiatio fieri potest nulla præmissa monitione, quoties prudenter timetur ne reus monitus occultius peccet, et cum majori reipublicæ civilis, vel christianæ pernicie. Sic sacerdos pravum prodens animum, vel prava principia, statim denuntiandus est Episcopo, ne cum animarum damno sacrum ministerium exerceat, eo perniciosius quo occultius. Quod si grave non sit publici damni discrimen, disceptatur utrum peccetur statim accusando reum, omissa monitione ex qua speretur fructus. Negantibus videtur suffragari S. Thomas: « Dicendum secundum alios, quod in accusatione non agitur ad emendationem peccantis, sed ad bonum commune, scilicet justitiam conservandam per punitionem delinquentis. Et ideo accusatio in judicio bona conscientia potest fieri, etiamsi monitio non præcedat. Nec est contra præceptum Domini, quod intelligitur, quando agitur ad emendationem peccantis. »[4] Equidem eo Evangelii loco Christus Dominus præcipue loquitur de peccato in nos admisso, quod ad publicum tribunal non est deferendum, nisi post conatus ad fra-

(1) Vide apud Blackstone, *Peine forte et dure*, l. iv. n. 325.

(2) « No person . . . shall be compelled, in any criminal case, to be a witness against himself. » Article v. *Amend. to Constit. of United States.*

(3) Eccl. iv. 9.

(4) In iv. dist. x. art. iii. qu. i. *ad quartum.*

trem lucrandum : sed de peccatis quæ in communitatis detrimentum cedunt, alias dicendum ; sæpe enim plurimi interest ut statim denuntientur, et puniantur ad mores servandos, vel emendandos. Non igitur nimis anxie inquirendum, utrum privata monitio sit præmittenda : sæpe enim prodest accusatio publicis moribus, vel innocentis famæ.

122. Quando quis nequit probare delictum, licet certo illud noverit, non tenetur illud deferre, ne ipse malignus videatur : sed imminente damno alterius, vel reipublicæ, debet aliquatenus illud indicare, ut caveatur periculum.

§ III. De testibus.

123. Testes duo saltem plerumque requiruntur ut res in judicio probata habeatur. Sic in lege veteri præscriptum est : « Non stabit testis unus contra aliquem, quidquid illud peccati, et facinoris fuerit : sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. »[1] Consonat jus civile : « Unius responsio testis omnino non audiatur. »[2] Attamen ad impediendum matrimonium sufficit unus testis, qui probatæ fidei sit.[3] Sic et leviores pœnæ imponuntur, uno teste suffragante, in iis præsertim rebus in quibus plures vix haberi possunt. Sic custodes, vel officiales publici, fidem faciunt de furtis vel aliis delictis, in quibus reos deprehenderunt. Imo ipsa mortis pœna irrogatur nonnumquam solius accusatricis testimonio de stupro sibi illato, quando scilicet duodecim juratorum hominum judicio nihil occurrit quo infirmetur : v. g. si puella bonæ sit famæ, et vim sibi illatam paulo post retulerit fido amico, vel parenti, et adjuncta loci et personarum respondeant, et res in judicium brevi sit deducta, et si reus fugerit ne caperetur.[4] Jus commune unius testimonium satis habet, eo quod plurima sint quæ uni tantum innotescunt.[5]

124. Testes debent sensu externo id quod testantur percepisse, oculis scilicet vidisse, auribus audivisse, manu contrectasse, vel alia certa ratione, ita ut rem gestam referre valeant. *Oculati* testes, qui præsentes erant, et rem viderunt, vel voces audierunt, *auritis* præferuntur, qui quæ ab aliis perceperunt narrant.[6] Testes dotibus ornari debent quæ fidem faciant, scilicet veritatis et integritatis studio, et bona fama. Dicuntur autem omni exceptione majores, quando nihil iis objici valeat.

125. Jure civili a ferendo testimonio repelluntur mancipia, quum ob eorum humilem conditionem censeantur facile ad falsum testimonium ferendum inducenda : minores ætate viginti annorum in criminalibus, in civilibus autem impubes : inimici partium : consanguinei et domestici actoris, exceptis quibusdam casibus : infames : perjuri : socii criminis : persona vilis et inops, quæ videtur facile corrumpenda, non autem pauper honestus : deliri et semifatui. Mulieres etiam jure canonico repelluntur in causis crimi-

(1) Deut. xix. 15.

(2) Cod. iv. 20. 9.

(3) Cap. xxv. *de Sponsalibus.*

(4) Vide Blackstone, l. iv. n. 214.

(5) « One witness (if credible) is *sufficient* evidence to a jury of a single fact, though undoubtedly the concurrence of two or more corroborates the proof. Yet our law considers that there are many transactions to which only one person is privy; and therefore does not *always* demand the testimony of two. » Ibid. l. iii. n. 370.

(6) « In some cases (as in proof of any general customs, or matters of common tradition or repute), the courts admit of *hearsay* evidence, or an account of what persons deceased have declared in their lifetimes, but such evidence will not be received of any particular facts. » Ibidem n. 368.

nalibus. In criminibus quibusdam, v. g. hæresis, læsæ majestatis, falsæ monetæ, omnes ad testandum excipiuntur, ob reipublicæ periculum; sed non ideo reus punitur, nisi ex adjunctis roboretur et confirmetur testimonium. Quando delictum clam patratum est, vel ubi copia testium haberi nequit, omnes ad testandum admittuntur.

126. In America fœderata mancipia ad testimonium ferendum non admittuntur, nisi alicubi quando agitur de aliis mancipiis in causa criminali. [1] Liberti vel liberi nigri coloris in Statu Delavariensi testes excipiuntur, defectu testium albi coloris in causis criminalibus universis : sed eorum testimonium non valet adversus hominem albi coloris, ut probetur pater esse prolis spuriæ. [2] Minores quatuordecim annis ad testandum admittuntur, judicis arbitrio : majores non rejiciuntur, nisi constet eos haud satis nosse juramenti naturam. [3] Consanguinei testimonium ferre valent, sed conjuges nequeunt pro alterutro, vel adversus alterutrum, testari : uxoris tamen testimonium adversus maritum excipitur, quando se male tractari, verberari, vel alias injuria affici queritur. [4] Domestici actoris etiam admittuntur. [5] Infames excluduntur, ii scilicet qui rei probati sunt judicio gravioris criminis, nisi venia iis a suprema auctoritate sit concessa, et *inhabilitas* sublata. [6] Perjurii semel rei probati semper repelluntur. [7] Particeps criminis admittitur ad testandum : [8] et in criminibus gravioribus spes veniæ ei datur, si alios probet reos. [9] Qui lucrum aut damnum ex litis exitu habituri sunt, non admittuntur, [10] ne suæ utilitati cum veritatis et alterius detrimento studeant. Deliri, amentes, semifatui excluduntur. Generatim jure communi Anglico et Americano testes facile admittuntur, et juratorum hominum duodecim arbitrio permittitur, quæ eis tribuenda sit fides. [11]

127. Tenentur testificari qui a legiti-

(1) « No slave shall be admitted a witness against any person in any matter, cause, or thing whatsoever, civil or criminal, except in criminal cases, in which the evidence of one slave shall be admitted for or against another slave. » *Statute of New Jersey*, 14 *March*. 1798.

(2) Act Feb. 1, 1799, in Digesto art. *Negroes and Mulattoes.*

(3) « It is to be presumed, that every person of the age of fourteen years is a competent witness, till the contrary appear. » *Notes to article : Witnesses. Digest of Laws of New Jersey*, citans Penn. 415. 728.

(4) « It is no objection to a person's being a witness that he is related to either of the parties : but husband or wife cannot be witnesses for or against each other, except where the woman complains of an offence of her husband against her person, as for assault and battery. » Ibidem.

(5) « A servant of a tradesman, from necessity, is permitted in an action by his master to prove the delivery of goods. » Chitty, *note on Blackstone*, L. iii. n. 370, note 30.

(6) « In New York, conviction for a felony, and for that alone, incapacitates a person from being a witness on account of infamy : the incapacity may be removed by pardon. » Chitty, *ibidem*, *note* 31. Vide et *Digest of Laws of New Jersey*, *art.* Witnesses, *Act.* 7 *June*, 1799, *Sect.* 1.

(7) « No person, who shall be convicted of perjury, or of subornation of perjury, although pardoned for the same, shall be admitted as a witness, in any case. » *Digest*, *ibidem.*

(8) « It seems to be an universal rule, that *a particeps criminis* may be examined as a witness in both civil and criminal cases, provided he has not been incapacitated by a conviction of crime. » Chitty, *ubi supra.*

(9) *Vide* Blackstone. l. iv. n. 330. *infra.* n. 134.

(10) « All witnesses, of whatever religion or country, that have the use of their reason, are to be received and examined, except such as are *infamous*, or such as are *interested* in the event of the cause. » Idem. l. iii. n. 370.

(11) « All others are *competent* witnesses : though the jury from other circumstances will judge of their *credibility*. » Ibidem. « The old cases upon the competency of witnesses have gone upon very subtle grounds. But of late years, the courts have endeavoured, as far as possible, to let the objection go to the credit, rather than to the competency of a witness. » Lord Mansfield, 1 T. R. 300.

mo Superiore, servato juris ordine, præcepto coguntur, vel qui testimonium norunt necessarium esse ad præcavendum grave reipublicæ vel Ecclesiæ damnum, vel etiam innocentis. « Si requiritur testimonium alicujus auctoritate superioris, cui in his, quæ ad justitiam pertinent, obedire tenetur, non est dubium quin teneatur testimonium ferre in his in quibus, secundum ordinem juris, testimonium ab eo exigitur, puta in manifestis, et in his de quibus infamia præcessit. Si autem exigitur ab eo testimonium in aliis, puta in occultis, de quibus infamia non præcessit, non tenetur ad testificandum. Si vero requiratur ejus testimonium non auctoritate superioris, cui obedire tenetur, tunc distinguendum est: quia si testimonium requiratur ad liberandum hominem, vel ab injusta morte, seu pœna quacumque, vel a falsa infamia, vel ab aliquo damno, tunc tenetur homo ad testificandum. Et si ejus testimonium non requiratur, tenetur facere quod in se est, ut veritatem denuntiet alicui, qui ad hoc possit prodesse. Dicitur enim in Psalmo lxxxi. « Eripite pauperem et egenum de manu peccatoris liberate. » Et Proverb. xxiv. « Erue eos, qui ducuntur ad mortem: » et Rom. i. dicitur: « Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. » Ubi dicit Glossa: « Consentire, est tacere, cum possis redarguere. » Super his vero quæ pertinent ad condemnationem alicujus, non tenetur aliquis ferre testimonium, nisi cum a Superiori compellitur, secundum ordinem juris: quia si circa hoc veritas occultetur, nulli ex hoc speciale damnum nascitur. Vel si immineat periculum accusatori, non est curandum: quia ipse in hoc periculum sponte se ingessit. Alia autem ratio est de reo, cui periculum imminet eo nolente. » [1]

128. Nequit testari qui rem novit ex confessione: nam sub sigillo arctissimo ei committuntur quæ dicuntur confitendo. « De illis quæ homini sunt commissa in secreto per confessionem, nullo modo debet testimonium ferre: quia hujusmodi non scit ut homo, sed tamquam Dei minister; et majus est vinculum Sacramenti quolibet hominis præcepto. » [2] Interrogatus idcirco respondere debet, veluti rei penitus ignarus, nisi aliunde ei innotuerit: nam qui oculis suis eam vidit, non ideo prohibetur respondere, quod deinceps ea fuerit in sacro tribunali declarata.

129. Advocati, aliique qui vi sui muneris a clientibus rerum notitiam acceperunt, nequeunt ea in eorum damnum uti: nam ea fiducia communicata est ut nemini proderetur. [3] Idem dicendum videtur de chirurgo, obstetrice, vel fidissimo amico cui arcani naturalis obligatio est imposita: attamen quamvis alicubi onere revelandi secreta sibi commissa eximantur nonnulli ex his, [4] eos communi jure teneri ad plenum præbendum testimonium, dicunt jurisperiti. [5] De iis quæ sub secreto naturali communicantur

(1) S. Thom. 2. 2. qu. lxx. art. i. *Resp.*

(2) Ibidem, *ad secundum.* Libertas sacerdotis hac in re vindicata est Neo-Eboraci, Revdo P. Antonio Kohlmann e S. J. in jus vocato ut nomen furis, qui rem sibi commiserat restituendam, proderet. Vide libellum: « Catholic Question.» NyYorke 1813. Res haud absimilis contigit Ricmondiæ in Virginia mense Octobris 1855, sacerdote interrogato de animi sensu quem manifestabat moribunda cujus morti maritus causam dedisse censebatur. Judex eum cogere ad testandum noluit. In territorio dicto Washington lege statuitur sacerdotem non excusandum.

(3) Blackstone, l. iii. n. 370.

(4) « In New York, physicians, surgeons, and clergymen, are not now allowed to disclose matters confided to them in their professional character. » Chitty. Ibidem, n. 32.

(5) « The purposes of public justice supersede the delicacy of every other species of confidential

sapienter pro more dicit S. Thomas : « Quandoque enim sunt talia, quæ statim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur : puta si pertinent ad corruptionem multitudinis spiritualem vel corporalem, vel in grave damnum alicujus personæ, vel si quid aliud est hujusmodi, quod quis propalare tenetur vel testificando, vel denuntiando. Et contra hoc debitum obligari non potest per secreti commissum : quia in hoc frangeret fidem quam alteri debet. Quandoque vero sunt talia quæ quis prodere non tenetur, unde potest obligari ex hoc, quod sibi sub secreto committuntur : et tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto superioris : quia servare fidem est de jure naturali. Nihil autem potest præcipi homini contra id quod est de jure naturali. »[1] Tradiderunt plures testem non legitime interrogatum posse negare rem quam juxta juris civilis ordinem non tenetur revelare. Quædam durius dicta a S. Alphonso hoc pacto mitiganda sunt.[2]

130. Peccat graviter testis falsum dicendo : nam « testis mendax peribit ; »[3] tenetur etiam ad reparandum damnum, si quod obvenerit ex ejus testimonio. Sed et veritatem supprimendo, vel occultando,[4] peccat, quum vi juramenti debeat integram dicere veritatem.[5] Quod si se occultet ne ad testandum advocetur, peccat, quoties grave damnum ex ejus absentia oriturum est innocenti, nisi forte excusetur ob gravius malum alteri ex ejus testimonio impendens. Utrum autem teneatur ad restituendum, qui se subtrahendo in causa est ut actor causa cadat, disceptatur : sed si post citationem quis se subtraxerit adeo ut alter suo jure cadat, haud dubium est peccari, et ad restitutionem obligationem contrahi : nam legitimo præcepto repugnatur cum gravi alterius damno. Idem dicendum videtur, quoties alter privatur suo jure, licet citationem eluserit, se occultando ne fieret : nam revera causa est efficax cur debitum non exigatur.

131. Jure communi Anglico et Americano quis ad testandum obligatur præcepto sub mulcta, quod *subpœna* dicitur, addito etiam damno quod ex ejus absentia provenit parti.[6] Si negligat adesse citatus, vi ducitur.[7]

132. Qui instrumenta supprimit, vel lacerat, vel injuste apud se retinet, ut alter cadat causa, injuriam etiam facit, et damna reparare debet. Hinc jussit Alexander III. ut causa caderet qui ita agit.[8]

§ IV. De reo.

133. Reus qui a judice interrogatus respondet se reum non esse, mentiri censendus non est, quia ex omnium consensu verba illa significant se nolle

communication. In the case of the duchess of Kingston, it was determined that a friend might be bound to disclose, if necessary in a court of justice, secrets of the most sacred nature which one sex could repose in the other. Ibidem.

(1) 2. 2. qu. lxx. art. i. *ad secundum.*

(2) L. 3. n. 164. (3) Prov. xxi. 28.

(4) Cap. i. de crim. fals.

(5) « The oath administered to the witness is not only that what he deposes shall be true, but that he shall also depose the whole truth : so that he is not to conceal any part of what he knows, whether interrogated particularly to that point, or not. » Blackstone, l. iii. n. 372.

(6) Ibid. l. iii. n. 364.

(7) « The usual mode of proceeding against witnesses, for disobedience of the writ of subpœna, is by the summary process of an attachment for a contempt... but the court will not grant an attachment against a witness, unless all the necessary expenses of the journey to and from, and the witness's stay at the place of trial, be tendered at the time of serving the subpœna. » Chitty, note 28. Ibidem.

(8) Cap. iv. *De test. cogend.* et cap. *Si quis.* xii. qu. ii.

crimen fateri, vel ejus luere pœnas, nisi in judicio probetur. Ideo consuevit judex reum delictum fatentem monere, ut appellet patriam, crimen denegando. Jure autem Romano interrogabatur reus post indicia criminis data, quæ semiplenam probationem constituebant, et tenebatur respondere, crimen confitendo, uti plures theologi post D. Thomam censuerunt: [1] sed quum nostra judiciorum forma sit diversa, necesse non putamus in ea discutienda opinione immorari.

134. De sociis criminis solebat olim interrogari a judice reus, quos prodere tenebatur, quoties gravia jam contra eos suppetebant indicia, et communis utilitatis intererat ut detegerentur: secus non ita. [2] Legibus tamen Anglicis venia datur reis quorumdam criminum, si alios suo testimonio reos probent: [3] et ex consuetudine spes veniæ datur reis plerisque ea conditione ut socios indicent et probent: [4] quod plane licet.

135. Quærunt theologi utrum reo damnato criminis quod revera patravit, licet novum quærere judicium, appellatione interposita. Apud nos novi judicii copiam aliquando dat judex, eo quod duodecim jurati homines videantur ei juxta leges, vel juxta acta et probata, haud tulisse sententiam, vel quod reus novi aliquid alleget. Eum in finem solet rei advocatus curiam orare ne pœna proferatur, et rationes afferre quare vel totum judicium habendum sit irritum, vel in irritum mittatur.[5] Improbant plures theologi omnem appellationem a justa sententia, afferentes testimonia plura quibus appellationes iniquæ damnantur: [6] sed pace eorum dixerim, reum posse omni subsidio adminiculoque legis uti quo evadat, salva veritate. Si quid latuerit vitii in judicii ratione, utique valet illud proferre, ne consequatur effectum: sicut enim ante judicium latum, potest legitima omni ratione se tueri ne damnetur; ita postea, ne damnatio firma sit, et executioni demandetur. [7] Equidem pœnam a lege delicto destinatam nemo subire intelligitur, nisi omni deficiente præsidio quo se tueatur: satisque fit publicæ justitiæ si quandoque irrogetur, ita ut semper timenda sit. Iniquæ autem appellationes eæ sunt quæ jura aliena lædunt, vel ordinem publicum subvertunt, vel perjurio nituntur, cum disciplinæ et justitiæ detrimento. [8]

136. Reus juste capitis damnatus tenetur ad subeundam pœnam, et ideo ad eas actiones sine quibus irrogari vix potest: sed nequit aliquid facere quo vitam sibi ipse tollat, quum id naturali se servandi instinctui repugnet. Suæ necis reus igitur foret qui omnem cibum recusaret eo consilio ut mortem arcesseret: vel qui se cultro, vel telo alio, in carcere occideret. « Nullus ita condemnatur, » inquit S. Thomas, « quod ipse sibi inferat mortem, sed quod ipse mortem patia-

(1) 2. 2. qu. lxix. art. 1.

(2) L. ultim. cod. *de accusat*, et cap. i. *de confessis*.

(3) Blackstone, l. iv. n. 331.

(4) « This admission to be a witness amounts to a promise of a recommendation to mercy, upon condition that the accomplice make a full and fair disclosure of all the circumstances of the crime, for which the other prisoners are tried, and in which he has been concerned in concert with them. » Chitty Blackstone, loc. cit. n. 13.

(5) « The practice of setting aside verdicts upon motion, and granting new trials, has superseded the use of both sorts of attaints. » Blackstone, l. iii. n. 404.

(6) Antoine, Tract. *de obligat.* cap. v. § iv. qu. ii.

(7) « Whenever he appears in person, upon either a capital or inferior conviction, he may at this period, as well as at his arraignment, offer any exceptions to the indictment, in arrest or stay of judgment. » Blackstone, l. iv. n. 376.

(8) De hujusmodi appellationibus plane loquitur S. Thomas, 2. 2. qu. lxix. art. iii.

tur. Et ideo non tenetur facere id, unde mors sequatur, quod est manere in loco, unde ducatur ad mortem. Tenetur tamen non resistere agenti, quin patiatur quod justum est eum pati. »[1] Quum pœnam capitis nemo intelligatur pati libenter, non peccat reus fugiendo, effringendo carcerem, doloque et vi moderata utendo, qua sibi consulat: utitur enim naturali jure vitam servandi, obicesque sibi objectos tollit absque nimio aliorum damno.[2] Cæterum peccaret incendendo carcerem cum manifesto discrimine mortis aliorum, vel occidendo custodem, vel alium quemquam, ut evaderet. Quod ad alios attinet qui instrumenta illi suppeditant quibus carcerem effringat, vel equum quo evadat, e carcere egressus, vel alias suam præstant operam, videntur excusari posse, quum fuga illi liceat, ideoque operam præstant jure suo utenti. Plerique tamen damnant alios præter reum carcerem effringentes, vel vim adhibentes, quum ipsi nullum jus habeant resistendi sententiæ executioni, et ordinem publicæ justitiæ violent.

137. Qui injuste damnatus est, potest executioni sententiæ, vi adhibita, resistere, uti docet S. Thomas, qui, quum damnasset reum resistentem justæ sententiæ, subjunxit: « Alio modo condemnatur aliquis injuste: et tale judicium simile est violentiæ latronum: secundum illud Ezech. xxii: « Principes ejus in medio illius quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem. » Et ideo sicut licet resistere latronibus, ita licet resistere in tali casu malis principibus, nisi forte propter scandalum vitandum, cum ex hoc aliqua gravis turbatio timeretur. »[3]

138. Plerique theologi censent reum ad mitiorem pœnam subeundam teneri, quam judex ob crimen juste decreverit, nec posse eam absque peccato declinare. Qui carcere includendus erat per tempus haud diuturnum, peccat, juxta illos, fugiendo ne detineatur: qui mulctam solvere ex judicis sententia tenetur, peccati reus est, si eam detrectet solvere, et dolo vel vi evadat. Cæterum existimo pœnas omnes ita a lege statui, et a judice decerni, ut irrogandæ sint a justitiæ ministris; ideoque damnare non audeo eum, qui, jure alieno illæso, se subducit, dummodo tamen vim non adhibeat, et publicum ordinem non perturbet.

§ V. De obligationibus advocati.

139. Advocatus debet probe nosse leges, judiciorum formam, et instrumentorum conficiendorum rationem, ut clientibus operam præstet utilem et tutam. Diligenter debet clientis sui gerere negotia, quærere utilitates, et omne impendere studium, ut incepta felicem habeant exitum. Arcana sibi commissa debet fideliter custodire, nec notitia comparata in clientis detrimentum uti. Huic debet ingenue pandere causæ naturam, et quis ejus exitus verosimiliter futurus sit. Causam autem ita gerere oportet, ut justitiæ et æquitati consulatur, et fraus omnis et mendacium procul habeantur.

140. Quoties lege vel consuetudine pretium, vel stipendium, adsignatur, non debet advocatus majus exigere: quapropter justitiam violat, et ad excessum restituendum tenetur, qui exigit summam majorem consueta ob instrumenta conficienda. Quod ad honoraria pertinet, pendent plerumque

(1) 2. 2. qu. lxix. art. iv. *ad secundum.*

(2) Vide Jer. Taylor, *Duct. Dub.* l. iii. c. 2. vol. ii. p. 72.

(3) 2. 2. qu. lxix. art. iv. *Resp.*

ex litis magnitudine, et advocati præstantia; quapropter licite accipiuntur quæ sponte dantur a clientibus : sed qui nolunt suam præstare operam clientibus in rerum discrimine, nisi amplissima pecunia accepta, justitiam videntur violare, præsertim si clientes in illa rerum positura nequeant ad alium recurrere. Debent idcirco restituere excessum, habita ratione laboris, et peritiæ suæ, et consuetudinis receptæ. Qui vero cum clientibus paciscuntur se nihil postulaturos ultra impensas necessarias in lite prosequenda, nisi causa vicerint, possunt mercedem longe majorem exigere ob conditionem illam sponte susceptam, præsertim si causa valde dubii exitus sit. Quod autem nonnulli quartam, vel tertiam partem, vel etiam dimidium rei de qua agitur, sibi ideo vindicent, vix potest cum justitiæ legibus conciliari, quoties paupertas vel alia dura rerum conditio clientibus necessitatem assentiendi imposuit. Sapientissime idcirco et justissime jure civili hujusmodi pacta vetita sunt, [1] utpote clientibus injusta, et occasionem præbentia advocatis per fas et nefas ad exitum felicem rem perducendi. Cæterum quum apud nos lex non obstet, de pactis juxta æquitatem judicandum est.

141. Advocati non est de causæ meritis plerumque judicare, quum cliens jus habeat rationes quæ sibi favent ad tribunal deferre. Cæterum non licet suscipere causæ manifesto injustæ patrocinium, quia qui operam suam præstat injustitiæ patrandæ, vel vindicandæ, in causa est ut patretur, vel obicem objicit ne reparetur. « Illicitum est alicui cooperari ad malum faciendum, sive consulendo, sive adjuvando, sive qualitercumque consentiendo : quia consilians et coadjuvans, quodammodo est faciens. Et Apostolus dicit ad Rom. i. quod « digni sunt morte non solum qui faciunt peccatum, sed etiam qui consentiunt facientibus : » unde et supra dictum est quod omnes tales ad restitutionem tenentur. Manifestum est autem, quod advocatus et auxilium et consilium præstat ei, cujus causæ patrocinatur. Unde si scienter injustam causam defendit, absque dubio graviter peccat, et ad restitutionem tenetur ejus damni quod contra justitiam per ejus auxilium altera pars incurrit. » [2] Jurabant idcirco advocati, juxta jus civile, se causæ injustæ scienter non patrocinaturos. [3] Quod si injustitiam facienti faveant leges, ob vitium aliquod, vel defectum tituli, vel instrumenti, non audeo damnare advocatum, qui suam dat operam clienti legum præsidio uti volenti, ut jus alterius eludat : nam illius non est conscientias regere, sed legibus studere. Monendus tamen foret cliens se non ideo solvi naturali obligatione. Qui debet alicui quamdam pecuniam, quam alter sibi deberi nequit judicio probare, ab advocato absque culpa mihi videtur defendi, quum legis præsidio utatur. Qui colonum agris domoque exturbare vult ob tituli defectum, quem fraude ipse induxit, advocati utitur opera, quin hic peccet : nam jus lege tributum urget; sed gravissime peccaret, et restituendi obligationem contraheret, qui fraudi clientis consentiens instrumentum ita conficeret, ut non valeret.

142. Quando causæ justitia dubia est, licet advocato partes clientis suscipere defendendas : judicis enim est rem certo ex legis auctoritate definire :[4]

(1) L. liii. § *de pact.*
(2) S. Thom. 2. 2. qu. lxxi. art. iii. *Resp.*
(3) Nov. viii. translat in Auth. post l. xiv. c. *de judiciis.*
(4) « An honourable barrister will never mis-state either law or facts within his knowledge, but he is justified in urging any argu-

monendus est autem cliens dubii exitus, ne impensas litis temere et inutiliter faciat, et se injuriæ alteri faciendæ discrimini objiciat. Quod si æquitas faveat clienti, lege adversante, utique licebit causam suscipere, si spes aliqua affulgeat felicis exitus, et omnem adhibere operam artemque ad vincendum.

143. Si post causam bona fide susceptam iniquitas ejus advocato innotescat: v. g. si cliens illi prodat instrumentum esse fictum, vel crimen falso impactum, debet eam deserere, quin fidem violet. « Advocatus si in principio credidit causam justam esse, et postea in processu appareat eam esse injustam, non debet eam prodere, ut scilicet aliam partem juvet, vel secreta suæ causæ alteri parti revelet. Potest tamen et debet causam deserere, vel eum cujus causam agit ad cedendum inducere, sive ad componendum sine adversarii damno. » Ita S. Thomas. [1]

144. In causa prosequenda peccat advocatus si diligenter non invigilet clientis utilitatibus, vel quid prudenter vel socorditer omittat, quo deficiente cliens causa cadat. Peccat etiam litium ambages quærendo, ut impensas augeat: [2] vel differendo litis judicium injustis exceptionibus et cavillationibus, justitiæ eludendæ, vel lucri privati studio. Advocatus a Gubernio [3] designatus peccat sui muneris exercitio cum civium injuria differendo, spe lucri majoris: tenetur autem restituere quod artibus hujusmodi comparavit: nam publicum officium debet prosequi, nihil ultra legis præscriptum exigens. Peccat advocatus aliquid falsi consulto proferendo, vel fraudem faciendo in judicio, præsertim cum alterius detrimento. [4] Peccat suadendo clienti ut falsum juret, vel eum in necessitatem pejerandi veluti conjiciendo, indicando spem alias nullam esse victoriæ. Peccat testes falsos exquirendo, eosque ad pejerandum instruendo, disciplina quadam et institutione, ante examen publicum, uti aliquando fit, vel ficta instrumenta, vel leges falsas et judicia citando, vel leges detorquendo cum alterius damno. Quod si ingeniose detorqueantur leges ab obvio sensu, ut reus supplicium evadat, non videtur peccari: nam id fit absque alicujus damno, et pœna non est irroganda nisi, ex judicis auctoritate, lex applicetur delicto. Peccat secreta clientis adversario prodendo, vel aliquod præbendo adminiculum, quo cliens vincatur: vel suadendo clienti ut transactionem faciat iniquam.

145. In causa criminali actoris partes non debet suscipere, si iniqua sit accusatio, et perjurio innitatur. Quod si dubia sit, Antoine censet advocatum peccare, [5] sed eum damnare non audemus, re nondum judicio eliquata. Post monitionem, ne actor odio vel mentis somniis se sinat abduci, putamus posse advocatum ejus urgere accusationem,

ment, whatever may be his own opinion of the solidity or justness of it, which he may think will promote the interests of his client; for reasoning in courts of justice and in the ordinary affairs of life seldom admits of geometrical demonstration.» Chittii adnotatio 23, in Blackstone, l. iv. n. 357. « Judicis est semper in causis verum sequi; patroni nonnumquam verisimile, etiam si minus sit verum, defendere. » Cicero *de off.* l. ii. c. xiv.

(1) 2. 2. qu. lxxi. art. iii. *ad secundum.*

(2) Cap. *ult. de injur.*

(3) *State's Attorney.*

(4) « If in a just cause the advocate or party may not tell a lie, I conclude that much less may he do it in an unjust cause, and for the defence of wrong... Artifices and crafty intercourses may be used to defend a just cause that can no other way be defended, but they may not be used to promote an evil cause; because they of themselves, though they be indifferent, yet not serving a good end but an evil, do therefore become evil. » Jer. Taylor, *Duct. Dub.* l. iii. c. ii. Vol. ii. p. 91.

(5) Tract. *de Oblig.* c. v. § v. n. 5.

moderate tamen et legitime.[1] Reo pauperi in minoribus criminibus, quæ « *misdemeanors* » audiunt, advocatus a judice dabatur; in facinoribus præcipuis, quæ scilicet pœnam mortis merentur, et etiam in furto parvo, jure Anglico nulla erat ejus copia; sed legibus nostris fit facultas utendi ejus opera.[2] Decet advocatum eam non denegare, præsertim ei qui videtur injuria accusatus: « Erue eos qui ducuntur ad mortem; et qui trahuntur ad interitum liberare non cesses. »[3] Sed et atrocissimi facinoris manifeste reo non est deneganda, quum pœna nonnisi post judicium legitimum sit subeunda.[4]

146. Pauperibus omnibus ad jus suum manifestum prosequendum advocati opera deesse non debet, præsertim quum plurium utilitates facile queant promoveri: cæterum non tenetur ad magnas subeundas impensas ut illis consulat. Eorum jura certa qui sibi comparat parva pecunia, justitiam plane violat, et ad restituendum tenetur.

147. Peccant advocati qui tituli vitium discentes ex muneris sui exercitio, ea utuntur notitia, ut, aliena opera, rem sibi comparent, clienti arte quadam et dolo ereptam. Peccant etiam qui clientibus falso suadent titulum esse vitiosum, litisque exitum incertum, ut in se jus transferatur modico pretio.

§ VI. De obligationibus officialium forensium.

148. Omnes officiales forenses tenentur ad sufficientem comparandam notitiam suorum munerum, ut iis rite fungantur, ne sua imperitia aliis sint detrimento: nam « imperitia culpæ adnumeratur. »[5] Cavendum etiam ne mercedem ampliorem ea quam statuit lex, vel consuetudo recepta, exigant: nam excessus restituendus foret, utpote cum injuria dantis exactus. Varia sunt officialium publicorum et forensium nomina, varianturque munia, pro locorum diversitate.

149. *Referens*[6] dicitur qui sub tribunali sedens breviter notat et refert quæ a testibus dicuntur, vel quæ afferuntur instrumenta, et causæ merita, ut judicium feratur. Peccat autem si sua negligentia, vel inscitia, vel partium studio, aliquid minus accurate referat.

150. *Secretarius*[7] juramentum ministrat, instrumenta litis in scrinio servat, judicis sententiam transcribit, et authentica tradit partibus documenta. Fidelis sit et accuratus oportet, et utrique contendenti æquus.

151. *Procurator*[8] clientis sui nomine comparet, et omnia parat litis instru-

(1) « In all criminal prosecutions, especially where the prisoner can have no counsel to plead for him, a barrister is as much bound to disclose all those circumstances to the jury, and to reason upon them as fully, which are favourable to the prisoner, as those which are likely to support the prosecution. » Chittii *adnotatio* 24 in Blackstone, l. iv. n. 357.

(2) « The law restricting the aid of counsel on indictments still prevails in England. It has generally been repealed in the U. S. and as is believed much to the benefit of the community, and without the evils apprehended in England. » Chittii, *adnotatio* 33 in Blackstone, l. iv. n. 34. « In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, and to have the assistance of counsel for his defence. » Art. vi. *Amendments to Const. U. S.*

(3) Prop. xxiv. 11.

(4) « Let the circumstances against a prisoner be ever so atrocious, it is still the duty of the advocate to see that his client is convicted according to those rules and forms, which the wisdom of the legislature has established as the best protection of the liberty and the security of the subject. » Chittii *adnotatio* 23. in Blackstone, l. iv. n. 357.

(5) Dig. l. 1. tit. xvii. *de Regulis juris*, n. 132.

(6) *Clerk of the Court.* (7) Idem.

(8) *Attorney.*

menta, quibus advocatus possit rem gerere. Apud nos advocatus junior hæc obit munia. Quæ igitur de advocato dicta sunt, procuratori etiam accommodari possunt.

152. *Scriba* [1] pleraque apud nos instrumenta conficit, quibus rerum proprietas transferatur, vel quis ad aliquid præstandum se obliget. Debet igitur callere rationem ea conficiendi ut lege valeant, et pro more diligens de titulo instituere examen in scriniis publicis, ut noscatur utrum ex omni parte validus sit.

153. *Tabellio*, [2] seu *notarius*, operam præsertim impendit cambialibus præsentandis, ut acceptentur et solvantur, et *protestationem* facit, quæ publicam obtinet fidem, ea non fuisse acceptata, vel soluta. [3] Hæc protestatio exigitur quando de externis cambialibus agitur, ut lis deinceps rite instituatur: [4] externa autem plerumque censentur quæ a cive alicujus Status ad civem in altero Statu versantem diriguntur. [5] In Luisiana notarius conficit testamenta: et instrumentis quæ ad alterum Statum mittuntur fidem facit testimonio suo et sigillo. [6] Peccat vero si testetur aliquid falsi, vel injustam exigat mercedem.

154. *Apparitor* [7] est qui judicis mandata partibus vel testibus annuntiat, et publica auctoritate homines, vel eorum bona capit. Debet fideliter munus exequi, nec aspere vel crudeliter aliquem tractare.

155. *Lictor* [8] dicitur qui sententiam exequitur sive capitis, sive plagarum. Ejus non est de ejus justitia judicare: vix tamen potest exequi eam quæ manifesto injusta est.

CAPUT VI.

DE OBLIGATIONIBUS DUCUM ET MILITUM.

156. Graviter peccant quicumque vi vel fraude milites conscribunt, quod præsertim contingit homines inebriando ut ad nomina danda militiæ inducantur. Debent idcirco, si valeant, eos solvere vinculo, quod sui non satis compotes sibi injecerunt. Urgente necessitate, quandoque coguntur cives publica auctoritate ad stipendia facienda; quod quidem licet.

157. Duces peccant milites aspere tractando, et crudeli nimis imperio regendo: temperare enim oportet severitatem disciplinæ morum humanitate, ne exulcerentur animi. Invigilare tamen debent ne crimina impune patrentur, cum innoxiorum hominum damno: ideoque peccant, si sua culpa milites laxent vitiis habenas, et aliena diripiant, vel vim inferant innocuis. Peccant etiam si negligant victum congruum iis suppeditare, et stipendia. Grassante bello, præsertim curandum, ne quid oneris inique imponatur civibus, quod rerum conditio non postulat, æqua distributione pro virium ratione. Hospitium idcirco militibus adsignandum, quando necessarium visum sit, apud cives, numeri et virium proportione servata. Severissime vetandum ne innoxios lædant, vel regionem populentur. In pugna ipsa duces decet animo et virtute omnibus

(1) *Conveyancer.*

(2) *Notary Public.*

(3) « The certificate of a foreign notary, under his hand and seal of office, of the presentment by him of a bill or note, for acceptance or payment, and of his protest thereof for non-acceptance or non-payment, is received in all courts, by the usage and under the courtesy of nations, as presumptive evidence of the fact. » Kent's *Comm.* vol. iii. lec. xliv. n. 94, note. (4) Ibidem.

(5) « In Buckner v. Finley et Van Lear, 2 Peters' U. S. Rep. 586, it was decided, that bills of exchange drawn in one state, on persons living in another, were to be treated as foreign bills. » Ibidem.

(6) *Commissioner.* (7) *Constable.* (8) *Sheriff.*

præire, quamvis non debeant se temere objicere discrimini, ne turma careat ductore. Nihil autem nimis periculosum injungendum est militi, nisi ob manifestam necessitatem : nec certamen temere ineundum, sed omni studio consulendum est vitæ. Erga hostes uti licet virtute aut dolo, celare sua consilia, itinera inchoare quæ perficere nequaquam volunt, et alia quæ dicuntur *stratagemata*, ut hostis incautius se gerens, vel deceptus, vincatur : hæc scilicet ex consuetudine intelliguntur esse artes militares, quibus si quis fallatur, sibi imputare debet. Fidem autem hostibus datam nullatenus frangere licet; aut bellandi rationem quam servant gentes omnes, violare.

158. Milites duci obedire debent in universis quæ spectant militiam, salva divina lege. Ideo debent stationem servare, inimicum aggredi, et fortiter pugnare, cum vitæ discrimine : nequeunt autem aliquid injussi facere, licet in suorum utilitatem et hostium detrimentum ; nam præstat ut servetur disciplina necessaria, quam ut arbitrio cujuscumque utilitas quæratur cum damni periculo. Peccant autem qui contra ducis vetitum damnum hostibus,[1] multo magis qui concivibus suis, vel genti amicæ inferunt. Nil extra veniam ducis debent auferre, neminique ultra bellandi licentiam vim facere. « Neminem concutiatis, » inquiebat Joannes, militibus sui muneris limites indicans, « neque calumniam faciatis : et contenti estote stipendiis vestris. »[2]

159. Milites qui sine licentia ducis discedunt ad tempus ab exercitu peccant : qui autem penitus castra deserunt gravioris peccati rei sunt, et pœnæ gravissimæ obnoxii. Cæterum qui jam e potestate ducis evaserunt, et alio migraverunt, cogendi non sunt ad redeundum, quum tanta eos maneat pœna, quam nemo sponte pati censendus est. Pœnitentibus igitur de fide fracta venia indulgetur absque reditus necessitate.

160. In bello manifeste injusto non licet stipendia facere : at tot esse possunt rationes cur bellum licite geratur, quamvis ex injustitia forsan occasio ejus sit orta, ut plerumque excusentur milites duci obtemperantes, præsertim quum gravissime puniantur qui repugnant. Peccant autem plane qui ducem sequuntur nulla publica auctoritate munitum.

CAPUT VII.

DE ORDINE CIVILI.

—

§ I. De magistratibus.

161. Magistratum nemo ambire debet qui leges non sit satis edoctus ad munus exercendum. Illud haud lucri studio, vel popularis captandæ auræ, vel ob privatam quamcumque utilitatem, bono publico proposito, obire quisque debet : sed communem omnium salutem imprimis quærere, et quæ justa sunt et æqua facere, etiamsi odium vel detrimentum inde oriturum sit. Igitur peccant qui legum penitus ignari, et judicio haud pollentes, munus hoc assumunt, cum periculo damni inferendi iis de quorum

(1) Cap. *Miles*, xxiii. qu. v.

(2) Luc. iii. 14. μηδενα διασεισητε, μηδε συκοφαντησητε. In verbum prius scribit Bloomfield: « It is equivalent to, and indeed formed from the Latin *concutere*, which has been proved to have the signification (to extort money by dint of threats.) Διασειειν imports extortion by threats of *violence*; συκοφαντειν that by threats of unjust accusation, false information. »

controversiis sententiam proferre debent. Peccant etiam qui fovent jurgia litesve in sui lucrum, quum debeant pacem civium et utilitatem promovere. Peccant qui sententiam proferunt injustam, præjudiciis popularibus cedentes, vel privatorum utilitatibus studentes, cum innocentium damno. Peccant qui odio vel gratia a semita justitiæ deflectunt; et qui jura conscientiæ violari sinunt, pauperum filiis ab avita Religione ab heris contra leges abductis. Ubi quid faciunt juxta leges quod per se licitum sit, sed ob adjuncta in Religionis detrimentum cedat, vel legibus mentique Ecclesiæ parum sit consonum, quamvis haud vetitum, excusari videntur, quum suo nomine non agant, nec speciales casus respiciant; sed tamquam causæ universales erga omnes pariter se gerunt legum executione. Eorum non est legum pendere æquitatem, vel conscientias dirigere; sed leges exequi, et munia sibi demandata obedire. Peccare idcirco non videntur qui jussum dant ut puer in ergastulo includatur, testimonio coram se jurato juxta leges eum esse vagum, vel parentes vagos esse, licet novit eum hoc pacto juxta principia sectarum ibi instituendum, quod impedire nequit, quum opera sua exigatur. Non peccat magistratus civium consensum matrimonialem excipiens, munus quippe sibi demandatum exequitur, nullam spiritualem auctoritatem usurpans : quapropter ad me scripsit Cardinalis Præfectus 30 Julii 1851 non esse ea de causa inquietandum. Igitur non peccant in acta referentes matrimonia coram se contracta, de ligaminibus quæ ex lege Ecclesiæ oriuntur, haud soliciti : nec enim sacrum aliquem ritum perficiunt, sed testantur de consensu præstito. Attamen peccare videntur catholici qui Catholicos se adeuntes ad contrahendum matrimonium, dum copia est sacerdotis, facile excipiunt, quum animos addant peccantibus : sed si moniti nolint desistere qui nuptias inire quærunt, videntur culpæ rei quod operam præstent mere civilem.

162. Qui altiori magistratu fungitur, Gubernator scilicet, vel Præses, debet majori studio in omnium incumbere utilitatem : munera distribuere publica pro dotibus meritisque civium in Rempublicam, potius quam partium studio : leges probare vel vetare, pro mentis judicio, publicam salutem quærens. Peccat autem qui suam iteratam electionem unice expetens, in munerum distributione et in legum sanctione, id præsertim considerat, utrum suffragia plura sibi sit comparaturus, et eum in fidem negligit civium plerorumque commoda. Peccat etiam qui leges executioni demandari non curat; et tranquillitatem ordinemque publicum non tuetur; et fiscum expilari sinit, hominibus fraudulentis pecunia publica concredita. Non peccat qui suarum partium homines, idoneos tamen, præ aliis designat : sed optandum omnino munera distribui pro meritis, partium studio neglecto, eosque in officiis retineri qui fideles et periti experientia noscuntur.

§ II. De legumlatoribus.

163. Legumlatores debent rerum esse periti, et publicam utilitatem præcipue quærere, deinceps eorum quorum suffragiis electi sunt. Equidem reipublicæ quisque imprimis debet consulere, quum cives omnes speciali teneantur affectu patriam prosequi : quapropter peccant qui locorum quorumdam utilitates et commoda ad captanda suffragia promovent cum publico detrimento : et renuunt suffragari rebus quæ omnium intersunt, nisi alii se

obligent ad præstanda suffragia rebus aliis quæ nullam habent publicam utilitatem. Peccant qui pecuniam fisci prodigunt in rebus nullius momenti, et ea negligunt perficere quæ plurima reipublicæ commoda allatura sunt : qui partium studio res profuturas rejiciunt : qui tempus inutilibus disceptationibus impendunt, cum fisci dispendio : qui suffragia dant vel spe mercedis, vel pactione quadam inita : et qui leges figendas refigendasque curant, ut rebus suis consulant cum aliorum detrimento. Qui in senatu suffragia ferunt de designatis a Præside, vel Gubernatore, ad aliquod munus publicum, peccant indignis suffragando, ex partium studio, vel dignos rejiciendo Legumlatores Catholici non debent suis suffragiis probare quidquid doctrinæ Ecclesiæ adversatur : v. g. quod divortium a vinculo matrimonii detur ob adulterium, vel causam aliam : nec hæreses probare, vel *indifferentismum*, vel hæreticorum præconum usurpatum ministerium : cæterum culpandi non sunt quod legibus ferendis suam præstant operam, quibus civium omnium jura juxta Constitutionem vindicentur. Qui pretium pro suffragiis exigunt, vel accipiunt velo quodam objecto, peccant contra justitiam : nam res vendibilis non est, et ad restituendum tenentur. Idem dicendum de membris cœtus cujuscumque suffragia venalia habentibus.

§ III. De civibus universis.

164. Licet civibus ea omnia exercere jura quæ eis ex Constitutione compet unt : sed ordo servandus est, et charitatis leges haud negligendæ. In deligendis magistratibus utilitas publica præ oculis habenda est, et suffragia danda pro merito, adeo ut qui magis idoneus et utilis videtur præferatur. De iis qui munere publico funguntur, non temere loqui decet, nec maligne eorum res gestas carpere; quamvis liceat eas scrutari, et de iis publice loqui et scribere, quatenus leges permittunt, ut recte de iis judicetur, et utilitati publicæ prospiciatur. Observantia autem quadam colendi sunt magistratus, ratione muneris quod gerunt. [1] Leges sancte servandæ sunt, nec quid tentandum singulorum arbitrio contra legum auctoritatem.

165. Peccant, igitur, contra bonum publicum, qui pecunia, gratia, odio, utilitate privata ducti suffragia indignis conferunt. Peccant contra charitatem et justitiam qui occulta aliquorum delicta, quæ aliis non nocent, publicis foliis annuntiant, vel concionibus suis, vel colloquiis, ut eos a munere aliquo repellant. Rei pariter sunt qui contra conscientiæ suæ judicium magistratuum acta carpunt, ut iis conflent invidiam. Sed gravissime peccare censendi sunt, qui, legum spreta auctoritate, supremum vitæ ac mortis jus sibi usurpant, nulla præmissa, vel inani judicii forma.

166. Patriæ et concivium utilitates maxime quærendæ sunt : nam « post Deum est homo maxime debitor parentibus et patriæ. . . . . In cultu autem patriæ intelligitur cultus omnium concivium, et omnium patriæ amicorum. » Ita S. Thomas. [2] Igitur oportet onera necessaria ad Rempublicam sustentandam libenti animo ferre, pro æqua cujusque portione, militiam inire, jubente legitimo magistratu, ob patriæ defensionem, vel ob ejus jura vindicanda : hostes occultos proditoresque denuntiare : et omnia facere quæ ad Reipublicæ salutem requiruntur.

(1) S. Thom. 2. 2. qu. cii. art. ii. *Resp.*

(2) Ibid. ci. art. i. *Resp.*

CAPUT VIII.

DE MEDICÆ ARTIS CULTORIBUS.

167. Tenentur quicumque medendi artem profitentur, vel aliquam adhibent operam in remediis parandis, vel in sectione chirurgica, eam habere notitiam, qua valeant suas partes tuto et absque alieno periculo implere. Debent etiam necessariam præstare diligentiam in remediis adhibendis, ne errore aliquo, vel negligentia, damnum alteri obveniat. Remedia tutiora et certiora adhibenda sunt, quum munere suo, et pretio accepto obligentur ad ægroto vel afflicto consulendum qua meliori potuerint ratione. Quod si incerta certis præponant, periculum veluti facturi, peccant gravissime, quum proximum discrimini temere objiciant. Nec excusantur, licet de pauperibus agatur, quibus suam operam dant gratis, et eorum periculo velint aliis consulere; nec enim hominis cujuscumque vita parvi facienda est. In rebus autem dubiis licet plura tentare, præsertim quæ perniciem non possunt afferre, quamvis forsan non sint profutura. Quæ periculum gravis detrimenti afferunt, nequeunt adhiberi, nisi spes nulla alioquin affulgeat, spe aliqua inde concepta: non enim licet ad morbo medendum id facere quod verosimiliter mortem inducat: sed periculo gravissimo utrimque impendente, unicum quod superest remedium licet tentare, saltem ex consensu ægroti, qui ita sibi consuli ea qua meliori possit ratione novit.

168. Peccant gravissime et ad damna reparanda tenentur, qui medicæ artis ignari eam profitentur et exercent: fiuntque facile homicidii rei, temere dantes quæ perniciem mortemque afferant. Quum autem vita reddi nequeat, debent, quatenus possunt, superstitibus de damno quod ex morte passi sunt, satisfacere. Peccant qui alioquin periti necessariam attentionem non adhibent ad intelligendum ægroti conditionem et morbum: quod in pauperibus curandis facile evenit. Peccant qui quid suadent contra Dei legem, et medicamenta præbent ad fœtum expellendum, vel ad impediendam generationem. Peccant qui pauperibus necessariam denegant operam, ubicumque non sunt deputati medici publica auctoritate, et certo stipendio, ad id muneris obeundum. Qui morbos pudendos eorum quos curant temere divulgant, fidei fractæ plane arguendi sunt: cæterum non videntur peccare qui interrogati eos manifestant aliis in quorum potestate ægroti sunt. Hero morbus mancipii, matri puellæ conditio manifestatur. Jure Anglico chirurgus a judice interrogatus, omnia quæ novit, referre cogitur. [1]

169. Ex lege Ecclesiæ, lata in Concilio Lateranensi IV., debent medici ægrotos monere et inducere, ut medicos advocent animarum. [2] Constitutione speciali id jussit Pius V., vetans ne ultra tertium diem ægrotum lecto decumbentem inviserent nisi de ejus confessione constet: quod tamen apud nos non est moribus receptum. Satis videtur si medicus catholicos invisens, eos moneat, gravi urgente periculo, ut confessarium arcessant: et occasione opportuna insinuet ut saluti suæ consulant. Numquam tamen debent proponere ut præcones sectarum advocent.

170. Peccant medici honoraria exigendo majora consuetis: quamvis autem accipiant absque peccato quæ-

(1) Blackston. cum adnot. l. iii. n. 370. not. 52.

(2) Cap. *Cum infirmitas.*

cumque libere dantur, nequeunt exigere mercedem ampliorem ea quam, legis defectu, consuetudo statuit.

171. Quæ de medicis diximus, de chirurgis, pharmacopœis, dentium curatoribus, et cæteris hujusmodi, debita proportione servata, sunt intelligenda : omnes scilicet scientiam debent habere suæ artis, diligentiam adhibere et cautelam, et mercede justa contenti esse. Qui igitur aliquid hujusmodi aggreditur ignarus et imperitus, plane peccat, et ad damna reparanda obligatur : sicut et qui medicamenta venditat quibus virtutem magnam falso tribuit. Chirurgus peritus non fit irregularis sua arte exercenda incisione seu adustione, licet mors contingat, casu potius quam consilio, et vulneris vi. Cæterum ad cautelam plerumque quærit dispensationem qui cupit ad sacros Ordines provehi.

172. De singulis opificibus speciatim disserere non vacat. Id in universum animadvertemus, omnes debere justitiam colere, et magno præcavere studio ne lucri amore aliquid admittant minus honestum. Regulæ legesque singularum artium exercendarum ex consuetudine et communi omnium sensu plerumque innotescunt : a quibus non est facile recedendum.

TRACTATUS IX.

DE VIRTUTIBUS MORALIBUS.

CAPUT I.

DE VIRTUTE.

1. « Virtus est bona qualitas mentis qua recte vivitur.»[1] Neminem ea male, uti addit S. Thomas, ut eam discernat ab animi dotibus quibus quis in malum finem abutatur. Virtus *infusa* dicitur « quam Deus in nobis operatur sine nobis operantibus, non tamen sine nobis consentientibus. »[2] Virtus *acquisita* est quæ actibus bonis repetitis acquiritur. Sic justitiæ virtus longa serie actuum justorum comparatur; fidei virtus a Deo infunditur : sed et dono Dei aliquando infunditur statim virtus, quæ alias nonnisi arduo operum bonorum exercitio habetur. Virtus dicitur *theologica*, quæ Deum respicit, et in aliqua ejus perfectione innititur : v. g. fides, spes, charitas, veritate, potentia, perfectioneque summa Dei innixa. Virtus *moralis* est, quæ mores hominum informat, juxta rationis et divinæ legis dictamina. Virtus *intellectualis* vocatur quæ intellectum perficit in veri cognitione : v. g. sapientia, prudentia.

2. Nobis inest quædam virtutum inchoatio ; nam prima morum principia ex lumine rationis unicuique innotescunt, estque amor quidam boni et honesti, quo ad virtutem impellimur Cæterum pro hominum varietate major minorve est ad virtutes speciales animi dispositio; nam et ex spirituum quos vocant animalium impetu majori, vel minori, et ex fibrarum ac cerebri textura, quodammodo pendet. Consummatio vero virtutum ex animo divinitus adjuto repetenda est, qui et proclivitatem naturæ temperat, et regit.

3. Quum homo rationis lumine gaudeat, et libero arbitrio, potest naturæ viribus virtutem moralem adipisci, bonorum actuum exercitio. « Virtus hominis, inquit S. Thomas, « ordinata ad bonum, quod modificatur secundum regulam rationis humanæ, potest ex actibus humanis causari, in quantum hujusmodi actus procedunt a ratione, sub cujus potestate et regula tale bonum consistit. »[3] Licet autem contingat eum peccato mortali inquinari, « non tamen impeditur quin possit habitum virtutis acquirere, per quam a malis operibus abstineat, ut

(1) S. Thom. 1. 2. qu. lv. art. iv. Paley dicit : «Virtue is the doing good to mankind, in obedience to the will of God, and for the sake of everlasting happiness.» *Moral Philosophy*, l. i. ch. vii. Omni ex parte peccat hæc definitio. (2) Ibid. *Ad sextum.*

(3) 1. 2. qu. lxiii. art. ii. *Resp.*

in pluribus, et præcipue ab his quæ sunt valde rationi contraria. »[1] Cæterum constat virtutes theologicas a Deo infundi : excedunt enim hominis vires, et gratis donantur ; virtutes autem morales homini theologicis virtutibus ornato infundi existimat S. Thomas, ut his conveniant ; censet enim eas superioris esse speciei : « Differunt specie virtutes morales infusæ, per quas homines bene se habent in ordine ad hoc, quod sint cives sanctorum et domestici Dei ; et aliæ virtutes acquisitæ, secundum quas homo se bene habet in ordine ad res humanas. »[2]

4. In medio sita est virtus moralis : nam rationi conveniat necesse est ; quapropter defectus, vel excessus, culpandus foret. Attamen in quibusdam rerum adjunctis quæ excedere videntur, possunt, omnibus perpensis, æqua et rationi congrua inveniri. Sic virginitas, paupertas, vitæ austeritas, virtutibus merito accensentur, in iis qui eas amplectuntur prudenter, et perfectionis studio : « abstinet enim virginitas ab omnibus venereis, et paupertas ab omnibus divitiis, propter quod oportet, et secundum quod oportet, id est secundum mandatum Dei, et propter vitam æternam. Si autem hoc fiat secundum quod non oportet, id est, secundum aliquam superstitionem illicitam, vel etiam propter inanem gloriam, erit superfluum. »[3] Virtus *theologica*, quum nitatur infinita Dei perfectione, modum nescit : « fides enim nostra regulatur secundum veritatem divinam ; charitas autem secundum bonitatem ejus ; spes autem secundum magnitudinem omnipotentiæ et pietatis ejus. Et ista est mensura excedens omnem humanam facultatem. Unde numquam potest homo tantum diligere Deum, quantum diligi debet ; nec tantum credere, aut sperare in ipsum, quantum debet. Unde multo minus potest ibi esse excessus. Et sic bonum talis virtutis non consistit in medio, sed tanto est melius, quanto magis acceditur ad summum. »[4] Attamen ex parte nostra potest esse excessus, « quia etsi non possumus ferri in Deum quantum debemus, debemus tamen ferri in ipsum credendo, sperando, et amando, secundum mensuram nostræ conditionis. »[5]

5. Ille est inter virtutes morales nexus, ut quicumque aliquam possidet perfecte, cæteras omnes habeat necesse sit : nam « perfecta virtus moralis est habitus inclinans in bonum opus bene agendum ; »[6] hoc vero non fit, si aliqua ex parte deficiat : « non enim firmitas habet laudem virtutis, si sit sine moderatione, vel rectitudine, aut discretione : et eadem ratio est de aliis. »[7] Attamen sæpe contingit aliquam virtutem aliquatenus possideri ab eo qui aliis caret : « videmus enim aliquem ex naturali complexione, vel ex aliqua consuetudine, esse promptum ad opera liberalitatis, qui tamen non est promptus ad opera castitatis. »[8] Possunt virtutes morales, quatenus ad finem naturalem referuntur, haberi sine charitate ; non autem quæ a Deo infunduntur, ut anima ad vitam paretur æternam. Qui charitatem habet, eas quoque habeat necesse est ; nec enim legem implere valeret nisi earum munitus præsidio : « unde oportet quod cum charitate simul infundantur omnes virtutes morales, quibus homo perficit singula genera bonorum operum. »[9]

6. Virtutes quædam morales aliis

(1) 1. 2. qu. lxiii art ii *Ad secundum.*
(2) Ibidem, art. iv. *Resp.*
(3) Ibid. qu. lxiv. art. i. *Ad tertium.*
(4) Ibidem, art. iv. *Resp.*
(5) Ibidem.
(6) Ibidem, qu. lxv. art. i. *Resp.*
(7) Ibidem. (8) Ibidem.
(9) Ibidem, art. iii. *Resp.*

præstant; religio enim, quæ circa cultum Dei versatur, potior est temperantia. Contingit etiam quemque alii virtutis exercitio præcellere, nam liberalior alius est alio. Hic virtutis dispar gradus ex naturæ diversa dispositione, et mentis arbitrio quandoque derivatur; sed quando de supernaturali actu agitur, ad gratiam divinam, cui humana obtemperaverit voluntas, referendus est. « Si vero consideretur virtus ex parte subjecti participantis, sic contingit virtutem esse majorem vel minorem, sive secundum diversa tempora in eodem, sive in diversis hominibus, quia ad attingendum medium virtutis, quod est secundum rationem rectam, unus est melius dispositus quam alius, vel propter majorem assuetudinem, vel propter meliorem dispositionem naturæ, vel propter perspicacius judicium rationis, aut etiam propter majus gratiæ donum : quod unicuique donatur secundum mensuram donationis Christi, ut dicitur ad Ephesios iv. »[1] « Potest esse unus homo magis promptus ad actum unius virtutis, quam ad actum alterius ; vel ex natura, vel consuetudine, vel etiam ex gratiæ dono. »[2]

CAPUT II.

DE PRUDENTIA.

7. Quatuor recensentur præcipue post religionem virtutes morales, *cardinales* dictæ, eo quod iis veluti cardinibus nitatur tota morum disciplina; prudentia, scilicet, fortitudo, temperantia et justitia. De sapientia divina dicitur : « Sobrietatem enim, et prudentiam docet, et justitiam, et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus. »[3] De justitia specialis erit tractatus : interim de cæteris disseremus.

8. *Prudentia* virtus est, qua actus nostri in finem ultimum recte diriguntur, adeo ut fugiamus quæ nos ab eo abducunt, eaque amplectamur quæ ei congruunt. Est intellectus virtus, qua, rebus bene perpensis, sanum fit judicium de iis quæ sunt facienda. Eam commendat Apostolus : « Estote itaque prudentes. »[4] Ab Augustino sic definitur : « prudentia est cognitio rerum appetendarum et fugiendarum. »[5] In proprium bonum dirigitur, sed etiam cum omnium utilitate : nam prudens quisque communi bono studet. « Ille qui quærit bonum commune multitudinis, ex consequenti etiam quærit bonum suum, propter duo. Primo quidem, quia bonum proprium non potest esse sine bono communi vel familiæ, vel civitatis, aut regni. Unde et Valerius Maximus dicit de antiquis Romanis, quod « malebant esse pauperes in divite imperio, quam divites in paupere imperio. » Secundo, quia cum homo sit pars domus, vel civitatis, oportet quod consideret quid sit sibi bonum ex hoc, quod est prudens circa bonum multitudinis. Bona enim dispositio partium accipitur secundum habitudinem ad totum : quia, ut Augustinus dicit in libro Confessionum : « Turpis est omnis pars suo toti non conveniens, vel non congruens. »[6] Rectoribus populorum maxime opus est prudentia ; sed et singulis hominibus in quotidiano vitæ usu.

9. Solicitudo ad prudentiam spectat : invigilandum enim est, et curandum ut subsidia ad finem assequendum necessaria adhibeantur. Hinc S. Petrus vigilantiam, et orationis studium cum

(1) S. Thom. 1. 2. qu. lxvi. art. i. *Resp.*
(2) Ibidem art. ii. *Resp.*
(3) Sap. viii. 8. (4) 1 Pet. iv. 7.
(5) Lib. *de Quæstionibus.* lxxxiii. quæst. qu. lxi.
(6) 2. 2. qu. xlvii. art. x. *Ad secundam.* Cit. Aug. l. iii. Conf. c. viii.

prudentia voluit conjunctum : « Estote itaque prudentes, et vigilate in orationibus. »[1]

10. Memoria rerum gestarum inservit prudentiæ : nam ex rerum eventu judicari potest quid oporteat facere : quapropter senes prudentia plerumque præstant. Intellectus etiam sanus sit oportet, ut quis recte æstimet quæ fini assequendo inserviant. Docilem esse seniorum institutis convenit; qui enim sibi nimis fidit, facile aberrat : « Ne innitaris prudentiæ tuæ. »[2] « In multitudine presbyterorum prudentium sta, et sapientiæ illorum ex corde conjungere. »[3] Solertia in adminiculis excogitandis ad prudentiam pertinet. Ratiocinium sanum et accuratum requiritur. Providentia præsertim in eo elucere debet, quod ea impræsentiarum adhibeantur subsidia, quæ fini inserviant; et difficultates perpendantur, ut superari queant. Prudens vir instar est illius qui impensas turris ædificandæ computat, antequam ponat fundamentum, et qui vires copiasque suas æstimat, hoste adhuc procul versante.[4] Circumspectio in rerum adjunctis versatur, ne forte quid, alioquin bonum, haud conveniat : « sicut ostendere signa amoris alicui, secundum se consideratum, videtur esse conveniens ad alliciendum ejus animum ad amorem : sed si contingat in animo illius superbia, vel suspicio adulationis, non erit hoc conveniens ad finem. Et ideo necessaria est circumspectio ad prudentiam, ut scilicet homo id quod ordinatur in finem, comparet etiam cum his quæ circumstant.[5] Cautio etiam requiritur : « ideo necessaria est cautio ad prudentiam, ut sic accipiantur bona, quod vitentur mala. »[6]

11. Imprudentia, quatenus eo nomine intelligitur voluntatis vitium, peccatum est : « Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei. »[7] Equidem intellectus error excusationem admittit; sed qui consulto negligit studium necessarium ad rite agendum, vel qui a regulis divertit, peccat : « Si hoc contingat per aversionem a regulis divinis, est peccatum mortale : puta cum quis quasi contemnens et repudians divina documenta, præcipitanter agit. Si vero præter eas agat absque contemptu, et absque detrimento eorum quæ sunt de necessitate salutis, est peccatum veniale. »[8]

12. Peccatum prudentiæ contrarium est præcipitatio, et inconsideratio, quæ admittitur, quoties quis, rebus haud satis perpensis, agit, seque peccandi discrimini objicit. Malitiæ autem species a peccatis quorum periculum imminet desumitur. Sæpe tamen contingit aliquem a culpa excusare ob indolem animi, deficiente omni voluntatis malitia. Mentis inconstantia etiam prudentiæ adversatur, quum quis facile deserat bonum animi propositum, cum peccandi discrimine. Gravis est culpa quoties quis gravem, quam voto vel alia ratione contraxit, obligationem violat, vel cautelam omittit, vel pium exercitium, quod, ne in peccatum cadat, sibi necessarium esse novit. Negligentia in adhibendis subsidiis ad salutem assequendam, vel ad peccatum vitandum necessariis, gravis est culpa, prudentiæ plane adversa. Si levioris culpæ periculum sit, omissa quadam cautela, negligentia erit venialis.

13. Prudentia mundana, qua homines omnia sua consilia eo dirigunt ut res sibi prospere cedant, neglecta salutis cura, graviter reprobanda est;

(1) 1 Pet. iv. 7. (2) Prov. iii. 5.
(3) Eccl. vi. 35. (4) Luc. xiv. 28—32.
(5) S. Thom. 2. 2. qu. xlix. art. vii. *Resp.*
(6) Ibidem, art. viii. *Resp.*
(7) Eph. v. 17.
(8) S. Thom. 2. 2. qu. liii. art. ii. *Resp.*

sed ea præsertim qua iniqua consilia ingeniose excogitantur. Mortem animæ eis et Dei inimicitiam secum affert hæc cogitandi ratio, et affectus nimius in res terrenas : τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος « prudentia carnis mors est » ; [1] τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν « sapientia carnis inimica est Deo. » [2] Ad hanc pertinet astutia, dolus et fraus, quæ gravem plerumque habent malitiam. Nimia solicitudo rerum temporalium a Christo vetita est : « Ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, et corpori vestro quid induamini. » [3] Gravis est culpa quoties quis, de Deo provido dubius, sibi unice fidit, vel salutem ob animi angustias negligit.

CAPUT III.

DE FORTITUDINE.

14. *Fortitudo* est virtus animi qua quis ad pericula subeunda, et ad aggrediendum ardua firmatur, secundum rationis dictamen, et legem divinam. Dei auxilio præsertim nitatur oportet qui fortis esse constanter velit, et quæ obstent superare. Moyses præcepit Josue : « Confortare, et esto robustus. Noli metuere, et noli timere : quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcumque perrexeris. » [4] Apostolus etiam hortatur hoc pacto fideles : « Fratres, confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli . . . ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare. » [5] « State in fide, viriliter agite, et confortamini. » [6] Est donum Spiritus sancti. [7] Fortitudo exercetur aggressione et perpessione : « Fortitudo principaliter est circa timores difficilium rerum, quæ retrahere possunt voluntatem a sequela rationis. Oportet autem hujusmodi rerum difficilium impulsum non solum firmiter tolerare, cohibendo timorem, sed etiam moderate aggredi : quando scilicet oportet ea exterminare, ad securitatem in posterum habendam : quod videtur pertinere ad rationem audaciæ. » [8]

15. In martyribus maxime elucet fortitudo christiana; dira quippe et extrema supplicia animo impavido propter Christum sustinuerunt. Eorum laudes idcirco Cyprianus his vocibus celebrat : « O beati martyres, quibus vos laudibus prædicem? O milites fortissimi, robur corporis vestri quo præconio vocis explicem? » [9] Hæc martyrum fortitudo charitatis perfectæ indicium est certissimum : « quia tanto magis ostenditur aliquis aliquam rem amare, quanto pro ea rem magis amatam contemnit, et rem magis odiosam eligit pati. Manifestum est autem quod inter omnia alia bona præsentis vitæ maxime amat homo ipsam vitam, et e contrario maxime odit ipsam mortem, et præcipue cum doloribus corporalium tormentorum. » [10] « Ad perfectam rationem martyrii requiritur, quod aliquis mortem sustineat propter Christum. » [11] Cæterum martyris nomen antiquitus consuevit dari iis qui aliquod fidei causa passi erant supplicium; quorum precibus indulgentia dabatur lapsis, uti passim apud Cyprianum videre est. Virtutis cujuslibet supernaturalis causa si quis mortem sustineat, martyr merito habetur : nam « omnium virtutum opera secundum quod referuntur in Deum, sunt quædam protestationes fidei, per quam

(1) Rom. viii. 6. (2) Ibidem. 7.
(3) Matt. vi. 25. (4) Josue i. 9.
(5) Eph. vi. 10 — 13.
(6) 1 Cor. xvi. 13. (7) Isaiæ xi. 2.

(8) S. Thom. 2. 2. qu. cxxiii. art. iii. *Resp.*
(9) L. ii. ep. vi.
(10) S. Thom. 2. 2. qu. cxxiv. art. iii. *Resp.*
(11) Ibidem, art. iv. *Resp.*

nobis innotescit quod Deus hujusmodi opera a nobis requirit, et nos pro eis remunerat : et secundum hoc possunt esse martyrii causa. Unde et beati Joannis Baptistæ martyrium in Ecclesia celebratur, qui non pro neganda fide, sed pro reprehensione adulterii mortem sustinuit. »[1] Sic et S. Joannes Nepomucenus martyr habetur, qui, arcanum confessionis prodere nolens, jussu regis Wenceslai trucidatus est.

16. Fortitudini adversatur timiditas, qua aliquis, ne in mala quædam temporalia incurrat, a munere explendo desistit. Hæc peccatum inducit mortale, quoties de re graviter præcepta vel prohibita agitur : peccatum vero veniale, si de re levi agatur.[2] Sunt quidam vero natura ad timorem proclives, qui sensu illo nimio periculi peccare censendi non sunt, quoties voluntas virtuti adhæret. Cæterum fortitudo non exigit ut omnis prorsus timoris sensus exuatur; nam natura ita comparati sumus, ut id fieri nequeat, et ratio suadet mala esse timenda : quapropter ad animi stuporem et vitium superbiæ referendus est eorum contemptus absolutus. Audacia autem est fortitudinis excessus, quo quis temere objicit se periculis. Ignavia est defectus, quo quis a periculis nimis recedit.[3]

17. Magnanimitas fortitudini propria est : qui enim est fortis, magno animo spernit res caducas, et ardua aggreditur magno honore digna : « Eris magnanimus » inquit Seneca, « si pericula nec appetas ut temerarius, nec formides ut timidus. »[4] « Pro his quæ vere sunt magna, magnanimus promptissime se periculis exponit. »[5] Fiducia ad magnanimitatem pertinet : « quia fiducia importat quoddam robur spei, proveniens ex aliqua consideratione, quæ facit vehementem opinionem de bono assequendo. »[6] Securitas cum hac conjungitur, quatenus animus a nimio timore liber conquiescit.

18. Præsumptio est magnanimitatis excessus, quo quis majora viribus audet. Inanis gloriæ captandæ desiderio quis aliquando fertur ad ea aggredienda, quæ vel suas excedunt vires, vel sunt magno animo indigna. « Cavenda est, » inquit Tullius, « gloriæ cupiditas : eripit enim animi libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio. »[7]

19. Pusillanimitas est magnanimitatis defectus, quo quis animo abjecto non audet aggredi quæ suis viribus conveniunt. Est sæpe indolis et naturæ vitium, potius quam voluntatis; sed peccatum foret ex nimia animi abjectione recusare ea aggredi quæ legitimus superior injungit agenda. Cum superbia aliquando conjungitur : suo scilicet judicio fidit pusillanimis, se imparem esse operi, « unde Gregorius, in Pastorali,[8] de Moyse dicit, quod superbus fortasse esset, si ducatum plebis suæ sine trepidatione susciperet : et rursum superbus existeret, si auctoris imperio obedire recusaret. »[9]

20. Longe a pusillanimitate differt humilitas, qua homo ex vera sui cognitione se contemnit, et quidquid boni habet a Deo derivari agnoscit, gloriam omnem ei tribuens. Ea fit ut dotibus eximiis quibus ornari quemque contigerit, haud glorietur ; sed Deo grates rependat, cujus ope confisus magna opera animo impavido aggreditur.

21. Magnificentia fortem decet, ma-

(1) S. Thom. 2. 2. qu. cxxiv. art. v. *Resp.*
(2) Ibidem, qu. cxxv. art. iii. *Resp.*
(3) Ibidem, qu. cxxvi. art. i. *Resp.*
(4) L. de quatuor virtutibus c. *de Magnan.*
(5) S.Thom. 2. 2. qu. cxxix. art. v. *Ad secundum.*
(6) Ibidem, art. vi. *Ad primum.*
(7) L. i. *de offic.* (8) P. i. cap. vii.
(9) Apud S.Th. 2. 2. qu. cxxxiii. art. i. *Ad tertium.*

gna scilicet facere sumptibus magnis oportet, pro rerum et personæ conditione. Juxta Tullium, « magnificentia est rerum magnarum et excelsarum, cum animi quadam ampla et splendida propositione, cogitatio atque administratio. » [1] Ejus excessus est profusio, quæ mortalis est culpa, si quis nimiis sumptibus imparem se reddat satisfaciendis creditoribus, vel familiæ sustentandæ. Deficit autem a magnificentia, qui, quum possit, sumptus necessarios ad magna incepta perficienda nolit facere.

22. *Patientia* forti est necessaria; nec enim nisi tolerando adversa animo tranquillo, et impavido, poterit magna patrare. « Patientia autem » inquit S. Jacobus, « opus perfectum habet: ut sitis perfecti et integri in nullo deficientes. » [2] « Patientia enim vobis necessaria est : » inquit S. Paulus, « ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. » [3] Perfecta patientia ex Dei dilectione procedat necesse est: nam « charitas patiens est » [4] Impatientia mortalis noscitur ex effectibus præsertim; quando scilicet quis adeo perturbatur animo ob res adversas, ut Deum incuset, vel proximo inferat gravem contumeliam, vel grave ei exoptet malum.

23. *Perseverantia* est animi virtus qua proposito bono inhæret, etiam obstantibus plurimis et gravissimis obicibus. Necessaria utique est forti; nec enim nisi ex constantia hac elucet animi eximia fortitudo. Absque gratia Dei speciali nemo in virtutis semita ad finem usque perseverat, quæ idcirco supplicibus precibus et enixissimis petenda est : « Quia, cum liberum arbitrium de se sit vertibile, et hoc ei non tollatur per habitualem gratiam præsentis vitæ, non subest potestati liberi arbitrii etiam per gratiam reparati, ut se immobiliter in bono statuat, licet sit in potestate ejus, quod hoc eligat. Plerumque enim cadit in nostra potestate electio, sed non executio. » [5] Pertinacia est excessus, qua quis proposito animi nimis inhæret, ratione repugnante. Gravis quandoque est culpa, quando scilicet gravis damni affert periculum. Cæterum animi indoles aliquos excusat, qui judicio errare, potius quam voluntate, censendi sunt. Levitas animi et inconstantia, qua quis facile a proposito recedit, culpanda est, et grave inducit peccatum, si de re præcepta, vel voto, vel de re cum periculo gravi conjuncta, agatur.

CAPUT IV.

DE TEMPERANTIA.

—

§. I. DE VIRTUTE HAC UNIVERSE.

24. « *Temperantia* est rationis in libidinem, atque in alios non rectos impetus animi, firma et moderata dominatio. » Ita Augustinus : [6] sed usus communior ejus significationem restrinxit ad modum adhibendum in iis quæ magis appetitum alliciunt, et sensibus delectationem præbent : imo vulgata vis vocis respicit modum servandum in cibo, potuque : de qua idem ait : « Habet vir temperans, in rebus hujus vitæ, regulam utroque Testamento firmatam, ut eorum nihil diligat, nihil per se appetendum putet : sed ad vitæ hujus atque officiorum necessitatem, quantum satis est, usur-

(1) De Rhetorica l. ii. *de invent.* cit. a S. Thoma 2. 2. qu. cxxxiv. art. ii. *Ad secundam.*
(2) Jac. i. 4. (3) Heb. x. 36.
(4) 1 Cor. xiii. 4.
(5) S. Thom. 2. 2. qu. cxxxvii. art. iv. *Resp.*
(6) L. de quæstionibus lxxxiii. qu. xxxi.

pet, utentis modestia, non amantis affectu. »[1] Cæterum de excessu non nimis scrupulose judicandum, quamdiu indulgentia non nocet valetudini, vel detrimentum non affert sibi, vel alteri, vel grave aliquod incommodum, periculumve peccati. Habenda est ratio virium cujusque, et status, et divitiarum; æquum enim est ut pro adjunctorum varietate modus victus varietur. Quod si quis deficiat, parcius utens rebus ad vitam necessariis, arguendus erit, quoties divitias conservandi studio agitur, vel alia hujusmodi ratione : secus si corpus rebelle studeat domare, vel ob culpas jam admissas plectere; quum virtus præstet viribus, et luenda sint delicta. « Pœnitentes ad recuperandam animæ salutem, abstinentia delectabilium, quasi quadam dieta utuntur : et homines volentes contemplationi et rebus divinis vacare, oportet quod se magis a carnalibus desideriis abstrahant. »[2] Nec tamen oportet adeo in se sævire, ut necessaria subtrahantur, vel delectationem ciborum veluti in se malam fugere, quum a Deo sapienter iis indita sit, ut homines sic ad vitam sustentandam allicerentur. « Si quis, ergo, in tantum delectationem refugeret, quod prætermitteret ea quæ sunt necessaria ad conservationem naturæ, peccaret quasi ordini naturali repugnans. »[3] Quod autem de Daniele puerisque vescentibus leguminibus objici potest, solvitur a S. Thoma : « Daniel illa abstinentia a delectabilibus utebatur, non quasi propter se abhorrens delectationes, ut secundum se malas : sed propter aliquem finem laudabilem, ut scilicet idoneum se ad altitudinem contemplationis redderet, abstinendo scilicet a corporalibus delectationibus. »[4] Non oportet tamen delectationem finis instar habere, quum potius inserviat fini honesto vitam sustentandi; quapropter culpa veniali non caret, qui eam unice sibi proponit. Damnata est merito propositio : « Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini; quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui. »[5]

25. *Intemperantiæ* vitium cum hominis dedecore et probro conjunctum est : « Est ergo, » inquit S. Thomas, « intemperantia maxime exprobrabilis, propter duo. Primo quidem, quia maxime repugnat excellentiæ hominis : est enim circa delectationes communes nobis et brutis; . . . . unde in Psalmo xlviii. dicitur : « Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis. » Secundo, quia maxime repugnat ejus claritati, vel pulchritudini, in quantum scilicet in delectationibus, circa quas est intemperantia, minus apparet de lumine rationis, ex qua est tota claritas, et pulchritudo virtutis. »[6]

§. II. De Sobrietate.

26. *Sobrietas* est virtus quæ potus usum dirigit : « illam materiam specialiter sibi sobrietas ascribit, in qua maxime laudabile est mensuram servare. Hujusmodi autem est potus inebriare valens : quia ejus usus mensuratus multum confert, et modicus excessus multum lædit, quia impedit usum rationis, magis etiam quam excessus cibi. Unde dicitur Eccl. xxxi : « Sanitas est animæ et corpori sobrius potus. Vinum multum potatum irrita-

(1) L. *de moribus Eccl.* c. xxi.
(2) S. Thom. 2 .2. qu. cxlii. art. i. *Resp.*
(3) Ibidem.
(4) Ibidem. *Ad primum.*
(5) Prop. viii. damn. ab Innoc. XI.
(6) 2. 2. qu. cxlii. art. iv. *Resp.*

tionem, et iram, et ruinas multas facit. » Et ideo specialiter sobrietas attenditur circa potum, non quemcumque, sed eum qui sua fumositate natus est caput conturbare, sicut vinum et omne quod inebriare potest. » [1] « In omnibus potibus inebriare valentibus est una et eadem ratio impediendi rationis usum. Et sic illa potuum diversitas per accidens se habet ad virtutem. » [2] Vini præsertim usum moderatum licere probat S. Thomas ex Apostolo Timotheum hortante: « Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates; » [3] et ex Ecclesiastico : « Exultatio animæ et cordis vinum moderate potatum. » [4] Hæc præ oculis habenda sunt, ne temperantiæ studium cum errore forte aliquo conjungatur : laudandi quippe sunt, qui, vitii odio, ab omni potu qui inebriare valeat se abstinent; sed cavendum ne usus moderatus damnetur. Equidem bibere vinum, quamvis per se liceat, « potest tamen reddi illicitum per accidens. Quandoque quidem ex conditione bibentis, quia de vino facile læditur, vel quia ex speciali voto obligatur ad vinum non bibendum : quandoque autem ex modo bibendi, quia scilicet mensuram in bibendo excedit : quandoque autem ex parte aliorum, qui ex hoc scandalizarentur. » [5]

27. Quid autem dicendum sit de promissione aliquando emissa, numquam vinum aliumve potum qui inebriare valeat bibendi, nisi ex medici consilio ? Utrum habendum sit instar voti ? Propositum est quadam solemnitate indutum, ut ea ratione ad perseverantiam excitentur et adjuventur qui illud emittunt. Si igitur contigerit eos illud derelinquere, non statim damnandi sunt peccati gravioris, nisi ebrietati indulgeant, vel in proximum ejus periculum se injiciant ob specialem fragilitatem : quod periculum si absit, a bono proposito quidem deficiunt, quin peccati labem ideo contrahant.

28. « Sobrietas maxime requiritur in juvenibus et mulieribus : quia in juvenibus viget concupiscentia delectabilis propter fervorem ætatis : in mulieribus autem non est sufficiens robur mentis, ad hoc quod concupiscentiis resistant. Unde secundum Valerium Maximum, mulieres apud Romanos antiquitus non bibebant vinum. Alio vero modo sobrietas magis requiritur in aliquibus, utpote magis necessaria ad propriam operationem ipsorum. Vinum autem immoderate sumptum præcipue impedit usum rationis. Et ideo senibus, in quibus ratio debet vigere ad aliorum eruditionem; et Episcopis, seu quibuslibet Ecclesiæ ministris, qui mente devota debent spiritualibus officiis insistere; et regibus, qui per sapientiam debent populum subditum gubernare, specialiter sobrietas indicitur. « [6] Morphiæ usus, qua ardent oculi puellarum, non videtur gravem culpam inducere, si mens haud vacillet : sed facile contingit sensus sopiri, rationisque usum amitti.

§ III. De Castitate.

29. *Castitas* est virtus, qua, libidine domita, modus in venereis servatur : *virginalis* dicitur, qua quis ab omni delectatione venerea prorsus se abstinet : *conjugalis* intra legitimum con-

(1) S. Thom. 2. 2. qu. cxlix. art. ii. *Resp.*
(2) Ibidem. *Ad tertium.*
(3) 1. Tim. v. 23.
(4) Eccli. xxxi. 36.
(5) S. Thom. 2. 2. qu. cxlix. art. iii. *Resp.*
(6) Ibidem, art. iv. *Resp.*

jugii usum se sistit : *viduorum* est quæ post conjugis mortem servatur. *Pudicitia* moderatur « delectationes circumstantes, puta quæ sunt in osculis, tactibus et amplexibus. »[1] Ad hanc nos hortatur Apostolus : « Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, et spiritus. »[2] *Verecundia*, timor scilicet, seu pudor de turpi actu, cum ea conjungitur ; qui enim pudicus est et castus, veretur ne turpe aliquid faciat, quem etiam culparum admissarum pudet. *Honestas*, quam Augustinus definit « intelligibilem pulchritudinem, »[3] pudicitiam comitatur : « nam honestum dicitur, secundum quod aliquid habet quamdam excellentiam dignam honore propter spiritualem pulchritudinem. »[4]

30. Castitas præcipue in animi proposito sita est, adeo ut amissa censenda non sit, si invito decus virgineum auferatur : « Proposito animi permanente, » inquit Augustinus, « per quod etiam corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert sanctitatem violentia libidinis alienæ, quam servat perseverantia continentiæ suæ. »[5] Eximia plane est virtus, et prorsus necessaria ; quum modus ponendus sit cupiditati voluptatis, ne animus obruatur. Equidem ipse legitimus conjugii usus aliquid detrahit animi robori : « Nihil esse sentio, quod magis ex arce dejiciat animum virilem, quam blandimenta fœminea, corporumque ille contactus, sine quo uxor haberi non potest. »[6]

31. *Virginitas* aliquando sumitur pro corporis conditione, quod alteri haud commixtum sigillum suæ integritatis servat : sed præcipue est ipsum animi propositum ab omni delectatione venerea se abstinendi. Eam commendat, divinum consilium tradens, Apostolus, utpote quæ animam rerum cœlestium contemplationi facit idoneam : quod et ratio et experientia suadet. « Si quis abstineat a delectationibus corporalibus, ut liberius vacet contemplationi veritatis, pertinet hoc ad rectitudinem rationis. Ad hoc autem pia virginitas ab omni delectatione venerea abstinet, ut liberius divinæ contemplationi vacet. Dicit enim Apostolus i. ad Corinthios vii. : « Mulier innupta et virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta et corpore et spiritu : quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, et quomodo placeat viro. » Unde deducitur quod virginitas non est aliquid vitiosum, sed potius laudabile. »[7] Quod autem de præcepto primis hominibus dato objecit Lutherus, ex S. Thoma mutuatus est; qui tamen illud genus humanum, non singulos homines, respicere optime docet. « Præceptum datum de generatione respicit totam multitudinem hominum, cui necessarium est non solum quod multiplicetur corporaliter, sed etiam quod spiritualiter proficiat. Et ideo sufficienter providetur humanæ multitudini, si quidam carnali generationi operam dent ; quidam vero ab hac abstinentes, contemplationi divinorum vacent, ad totius humani generis pulchritudinem et salutem. Sicut etiam in exercitu quidam castra custodiunt, quidam signa deferunt, quidam gladiis decertant ; quæ tamen omnia debita sunt multitudini, sed per unum impleri non possunt. »[8] Ad castitatem servandam fuga occasionum, oratio, et humilitas, quæ de suis viribus diffidens, animum ad Deo fidendum parat, necessariæ sunt. « Ut

(1) S. Thom. 2. 2. qu. cxliii. art. un. *Resp.*
(2) II. Cor. vii. 1.
(3) L. lxxxiii. qu. xxx.
(4) S. Thom. 2. 2. qu. cxlv. art. iii. *Resp.*
(5) L. i. *de civ. Dei* c. xviii.
(6) L. i. *Soliloquiorum*, c. x.
(7) S. Thom. 2. 2. qu. clii. art. ii. *Resp.*
(8) Ibidem. *Ad primum.*

integra permaneat Deo dicata virginitas, sicut custoditur integritas corporis, multo amplius custodienda est humilitas cordis. » Ita S. Fulgentius.[1]

32. *Continentia* vocatur illa animi virtus qua comprimuntur cupiditates, et servatur castitas : perfecta continentia cum virginitate conjungitur : minus perfecta coercet cupiditates intra legis divinæ limites : « Delectationes venereorum sunt vehementiores quam delectationes ciborum. Et ideo circa venerea magis consuevimus continentiam et incontinentiam dicere, quam circa cibos : licet secundum Philosophum circa utrumque possit dici. »[2]

§. IV. De Modestia.

33. *Modestia* virtus dicitur quæ modum servat in gestibus, et motibus, et vestibus. Habenda est ratio sexus, ætatis, conditionis, consuetudinis, et omnium adjunctorum, ne quid nimis. « Compositio exteriorum motuum pertinet ad decorem honestatis. Dicit enim Ambrosius in primo de Officiis : « Sicut molliculum et infractum aut vocis sonum, aut gestum corporis non probo, ita neque agrestem aut rusticum. Naturam imitemur : effigies ejus formula disciplinæ, forma honestatis est. »[3] « Motus exteriores sunt quædam signa interioris dispositionis, secundum illud Ecclesiastici decimo nono, « Amictus corporis, et risus dentium, et ingressus hominis enuntiant de illo. » Et Ambrosius dicit in I. de Officiis, quod habitus mentis in statu corporis cernitur, et quod vox quædam animi est corporis motus »[4] Contra hanc virtutem peccatur graviter, quoties gestus valde alliciunt alios ad peccatum, vel ratio se induendi incendit libidinem : vel excessus sumptuum aliquem reddit imparem solvendo. Mulieres præsertim hac ratione facile peccant : nec consuetudinis excusatio admittenda est in iis quæ plane excitant libidinem, qualis est enormis pectoris denudatio : sed in aliqua denudatione haud adeo enormi consuetudo minuit effectum; ideoque, quamvis mos valde reprehendendus sit, haud tamen quæ eum vigentem sequuntur sunt statim gravis peccati damnandæ.[5]

34. De vestibus scribit Ambrosius : « Decor corporis non sit affectatus, sed naturalis, simplex, neglectus magis quam expetitus, non pretiosis, et albentibus adjutus vestimentis, sed communibus, ut honestati vel necessitati nihil desit, nihil accedat nitori.»[6] Consuetudo loci in quo quis versatur respicienda est, sicut et personæ conditio : sed et pudicitiæ leges et charitas erga proximum, ne vestium ornatu laqueus alteri paretur. Finis quem quis se ornando sibi præstituit, gravitatem facile inducit; quando, scilicet, quis alterum ad peccandum provocare studet. Sed et graviter peccatur, si quis consulto ita se ornet, ut alter vehementer ad peccatum moveatur, et inducatur, quamvis id sibi non sit propositum. « Si mulier conjugata ad hoc se ornet, ut viro suo placeat, potest hoc facere absque peccato. Illæ autem mulieres quæ viros non habent, nec volunt habere, et sunt in statu non habendi, non possunt absque peccato appetere placere virorum aspectibus ad concupiscendum : quia hoc est dare eis incentivum peccandi. Et si quidem hac intentione se ornent, ut alios provocent ad concupiscentiam, mortaliter peccant. Si autem ex quadam levitate, vel etiam ex quadam vanitate, propter

(1) Ad Probam ep. iii. c. xviii.
(2) S. Thom. 2. 2. qu. clv. art. ii. *Ad quartum.*
(3) Ibid. qu. clxviii. art. ii. *Sed contra.*
(4) Ibidem. *Ad primum.*
(5) Vide S. Alphonsum, l. ii. n. 55. *Quæritur.*
(6) L. i. *de Offic.* c. xix.

jactantiam quamdam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale. Et eadem ratio, quantum ad hoc, est de viris. Unde Augustinus dicit in epistola ad Possidium : « Nolo ut de ornamentis auri vel vestis præproperam habeas in prohibendo sententiam, nisi in eos qui neque conjugati sunt, neque conjugari cupientes, cogitare debeant quomodo placeant Deo.»[1] Merito arguuntur fœminæ studiose se ornantes maritis absentibus, vel ærumnis obrutis : hos enim contemnere videntur : sed præsentibus maritis, et res gerentibus prospere, decet mulieres se ornare, ut eorum conditione jucunda lætentur. Modestum ornatum convenire mulieribus ex Apostolo discimus : « Mulieres in habitu ornato, cum verecundia, et sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa. »[2] « Per quod datur intelligi, quod sobrius et moderatus ornatus non prohibetur mulieribus, sed superfluus, inverecundus, et impudicus. »[3]

35. « Fucari pigmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia est, »[4] judice Augustino. « Non semper tamen talis fucatio est cum peccato mortali, sed solum quando fit propter lasciviam, vel in Dei contemptum . . . Sciendum tamen quod aliud est fingere pulchritudinem non habitam, et aliud occultare turpitudinem ex aliqua causa provenientem, puta ægritudine, vel aliquo hujusmodi. »[5] Hinc adscititiis dentibus licite quis utitur, et capillis calvitiem celat.

§. V. De Ludi oblectamento.

36. *Ludus* ad virtutem eutrapeliæ refertur, quatenus animi oblectatio cum remissione attentionis inservit, ut quis majori studio rebus agendis, et pietatis muneribus deinceps vacet. « Sicut homo indiget corporali quiete ad corporis refocillationem, quia non potest continue laborare, propter hoc quod habet finitam virtutem, quæ determinatis laboribus proportionatur : ita etiam est ex parte animæ, cujus etiam est virtus finita, ad determinatas operationes proportionata. . . . Et ideo oportet remedium contra fatigationem animalem adhiberi per aliquam delectationem, intermissa intentione ad insistendum studio rationis. Sicut in collationibus Patrum legitur, quod beatus Joannes Evangelista, cum quidam scandalizarentur quod eum cum discipulis suis ludentem invenirent, dicitur mandasse uni eorum qui arcum gerebat, ut sagittam traheret. Quod cum pluries fecisset, quæsivit utrum hoc continue facere posset ; qui respondit, quod si hoc continue faceret, arcus frangeretur. Unde beatus Joannes subintulit, quod similiter animus hominis frangeretur, si numquam a sua intentione relaxaretur. »[6] Cavendum tamen ne oblectatio in re turpi quæratur ; vel ne animus totus relaxetur ; vel quid admittatur quod personæ, loco, temporive non conveniat : vel ne ludi occasione gravia negligantur negotia. Rudis foret et agrestis qui ludum omnem respueret, et damnaret, se asperum aliis præbendo.[7]

37 Grave aliquando admittitur peccatum ludendo : « quod quidem potest esse dupliciter. Uno modo, ex ipsa specie actionum quæ assumuntur in ludum : quod quidem jocandi genus secundum Tullium dicitur esse illiberale, petulans, flagitiosum,

(1) S. Thom. 2. 2. qu. clxix. art. ii. *Resp.*
(2) 1. Tim. ii. 9. (3) S. Thom. qu. clxix. art. ii. *Ad primum.* (4) Ep. lxxii. *Ad Possidium.*
(5) S. Thom. ubi supra. *Ad secundum.*
(6) S. Thom. 2. 2. qu. clxviii. art. ii. *Resp.*
(7) Vide ibidem, art. iv. *Resp.*

obscœnum, quando scilicet utitur aliquis causa ludi turpibus verbis vel factis, vel etiam his quæ vergunt in proximi nocumentum : quæ de se sunt peccata mortalia. Et sic patet quod excessus in ludo, est peccatum mortale. Alio autem modo potest esse excessus in ludo secundum defectum debitarum circumstantiarum : puta cum aliqui utuntur ludo, vel temporibus, vel locis indebitis, aut etiam præter convenientiam negotii seu personæ. Et hoc quidem quandoque potest esse peccatum mortale, propter vehementiam affectus ad ludum, cujus delectationem præponit aliquis dilectioni Dei, ita quod contra præceptum Dei, vel Ecclesiæ, talibus ludis uti non refugiat. Quandoque autem est peccatum veniale, puta si aliquis non tantum afficitur ad ludum, quod propter hoc velit aliquid contra Deum committere. » [1]

38. « Ludus est necessarius ad conversationem humanæ vitæ. Ad omnia autem quæ sunt utilia conversationi humanæ, deputari possunt aliqua officia licita. Et ideo etiam officium histrionum, quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundum se illicitum, nec sunt in statu peccati, dummodo moderate ludo utantur, id est, non utendo aliquibus illicitis verbis vel factis ad ludum, et non adhibendo ludum negotiis et temporibus indebitis. . . . Unde illi qui moderate eis subveniunt, non peccant, sed juste faciunt, mercedem ministerii eorum eis tribuendo. Si qui autem superflue sua in tales consumunt, vel etiam sustentant illos histriones qui illicitis ludis utuntur, peccant, quasi eos in peccato foventes. » [2]

39. *Comœdias* valde obscœnas exhibere peccatum grave est, quum sint spectantibus plurimis proximæ peccati occasiones : eas etiam spectare plerumque grave peccatum censendum est, præsertim adolescentibus, quorum libido inde vehementer solet accendi. Cæterum theologi a gravi culpa excusant eos qui comœdiis haud notabiliter turpibus adsistunt curiositatis et solatii causa, quin delectationi pravæ indulgeant, si sine ipsis comœdia exhiberetur. Tragœdiis, vel comœdiis, quæ nihil turpe redolent, absque culpa quis potest interesse, nisi specialis fragilitas obstet, vel scandalum. [3] Quamvis igitur, ob abusus, histrionum officium infame habitum sit, secundum se est licitum ; et ideo in his provinciis in quibus nulla contra eos lata est specialis censura, et vix audent manifestam turpitudinem ludendo exhibere, non puto eis denegari posse Sacramenta, vel sepulturam ecclesiasticam ; vel adeuntibus theatrum spectandi causa veniam sacramentalem. Satagere tamen debent confessarii ut pœnitentes sui, præsertim juniores, theatrum non frequentent, quod plurimis extitit ruinæ occasio. « Rapiebant me, » confessus est S. Augustinus, « spectacula theatrica, plena imaginibus miseriarum mearum, et fomitibus ignis mei. » [4]

40. « *Choreæ*, » ut docet S. Antoninus, « per se licitæ sunt, modo fiant

(1) S. Thom. 2. 2. qu. clxviii. art. iii. *Resp.*

(2) Ibidem, *Ad tertium.* Ad rem animadvertit Voltaire : « Saint Thomas d'Aquin, dont les mœurs valaient bien celles de Calvin, et du père Quesnel, St. Thomas, qui n'avait jamais vu de bonne comédie, et qui ne connaissait que de malheureux histrions, devine pourtant que le théâtre peut être utile. Il eut assez de bon sens, et assez de justice, pour sentir le mérite de cet art, tout informe qu'il était. » *Sur la police des spectacles*, tom. v.

(3) « Concerning the unlawfulness (of stage plays) I could never yet see any convincing argument, with what clamor soever they have been decried. » Towerson, *Explic. Decalogue*, p. 462.

(4) L. iii. Conf. c. ii.

a personis sæcularibus, cum personis honestis et honesto modo, scilicet non gesticulationibus inhonestis. In choreis autem leviter apprehendere manum feminæ vel non erit culpa, vel ad summum venialis. » Ita S. Alphonsus. [1] Choreæ autem clericis sunt ex canonum præscripto fugiendæ. [2]

§. VI. De curiositate.

41. Studium sciendi virtus est; sed curandum ut quisque iis studeat quæ sibi suæque conditioni conveniunt, et diligentiam adhibeat necessariam. Ad studium sapientiæ nos hortatur Spiritus Sanctus : « Stude sapientiæ fili mi, et lætifica cor meum, ut possis exprobranti respondere sermonem. » [3] Quum homo scire ex naturæ instinctu cupiat, virtus hæc facit ut rerum cognitioni non nimis intendat : quumque laborem discendi quisque detrectet, eadem fit ut hunc assumat, et sustineat. Grave est peccatum rebus perniciosis studendis vacare; vel Dei arcana velle scrutari, humano veluti modulo. Graviter quoque peccat qui studium necessarium ad munia sua addiscenda et explenda negligit.

42. *Curiositas* vitium est quo quis ea scire studet quæ eum nosse haud oportet. Gravis est culpa ea scire velle quæ peccandi proximam occasionem præbent, quum junioribus obscœnorum cognitio facile affert : vel ea quæ Deus vetuit communicanda, ex. gr. quæ confitendo dicuntur : vel ea quæ proximi famam et utilitates valde lædunt. Graviter etiam peccatur dum quis res aliquas scrutatur, seposita et abjecta divinorum librorum auctoritate, sicut aliquibus geologiæ cultoribus contingit, qui eam nihili faciunt, existimantes Moysen humano instinctu scripsisse, et rerum fuisse ignarum. Quosdam haud absimili ductos ingenio reprehendit Augustinus : « Sunt qui, desertis virtutibus, et nescientes quid sit Deus, et quanta sit majestas semper eodem modo manentis naturæ, magnum aliquid se agere putant, si universam istam corporis molem, quam mundum nuncupamus, curiosissime intensissimeque perquirant. » [4] Non autem peccant, qui, libris sacris servata reverentia, et Ecclesiæ judicio ex animo se subjicientes, res naturæ investigant rationis lumine, et scientiarum adminiculis adhibitis : id sibi persuasum habentes pleraque a sacris auctoribus de eisdem prolata, ex recepta apud suos sententia, et rerum specie. Curiositas grave inducit peccatum quando quis consulit divinos, aliosque hujusmodi qui arcana revelare profitentur : est enim nefanda superstitio. Habet etiam gravioris lapsus periculum, quoties quis studet iis quæ captum suum superant : « Unde dicitur Ecclesiastici III. : « Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris, et in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus. » Et postea sequitur : « Multos enim supplantavit suspicio eorum, et in vanitate detinuit sensus eorum. » [5]

§. VII. De clementia, et humilitate.

43. Cum temperantia, latiori sensu sumpta, *clementia* et *mansuetudo* conjunguntur. « Clementia, » docente Seneca, « est lenitas superioris adversus inferiorem in constituendis pœnis. » [6] « Mansuetudo autem non solum est superioris ad inferiorem, sed cujuslibet ad quemlibet. » [7] Cle-

(1) L. iii. n. 429.
(2) Trid. Sess. xxi. cap. i. *de Ref.*
(3) Prov. xxvii. 11. (4) L. *de moribus Eccl.* c. xxi.
(5) S. Thom. 2. 2. qu. clxvii. art. i. *Resp.*
(6) L. ii. *de clementia.*
(7) S. Thom. 2. 2. qu. clvii. art. i. *Sed contra.*

mentia igitur in moderandis pœnis versatur ; mansuetudo domat iram, et suaves efficit mores. Crudelitas opponitur clementiæ : « unde dicit Seneca in II. de clementia, quod crudeles vocantur qui puniendi causam habent, modum tamen non habent. Qui autem in pœnis hominum propter se delectantur etiam sine causa, possunt dici sævi, vel feri, quasi affectum humanum non habentes, ex quo naturaliter homo diligit hominem. »[1] Non tamen clementiæ nomine vocanda est nimia illa lenitas, qua impunita dimittuntur scelera cum reipublicæ detrimento, quum hæc vitiis, potius quam virtutibus, accensenda sit. Ideo oportet clementiam juxta rationis dictamina omnium utilitate præ oculis habita, exercere.

44. Mansuetudo plurimum commendatur in Scripturis : « Fili, in mansuetudine opera tua perfice, et super hominum gloriam diligeris. »[2] Christus seipsum præbuit magistrum mansuetum : « Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde. »[3] Apostolus Tito injunxit, ut admonerent fideles esse modestos « omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. »[4] Magnas habet utilitates virtus hæc eximia ; nam vir mansuetus idoneus est divinis capiendis gratiis, et cœlesti adipiscendæ hæreditati : « Beati mites : quoniam ipsi possidebunt terram. »[5]

45. *Humilitas*, uti jam alias diximus, virtus est qua homo ex vera sui cognitione se contemnit, omniaque bona ad Deum referens, culpas vitiaque sua agnoscit. Inde fit ut homo se Deo subjiciens, propter Deum aliis se subjiciat, eosque se potiores libenter æstimet : juxta illud : « In humilitate superiores sibi invicem arbitrantes. »[6] Cæterum necesse non est ut quis divina dona sibi tributa ignoret, vel neget ; sed sufficit ut ea a Deo accepta agnoscens, gloriam omnem illi deberi fateatur. « Non autem, » inquit S. Thomas, « hoc requirit humilitas, ut aliquis id quod est Dei in seipso, subjiciat ei quod apparet esse Dei in altero. Nam illi qui dona Dei participant, cognoscunt ea se habere : secundum illud I. ad Corinthios II. : « Ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis. » Et ideo absque præjudicio humilitatis possunt dona quæ ipsi acceperunt, præferre donis Dei, quæ aliis apparent collata. »[7] Facile tamen contingit aliquem falli, dum se majora dona accepisse æstimat, quum alius potioribus gaudeat. Nec exigitur ut quis animo habeat persuasum alium quemque se potiorem esse, et Deo acceptiorem, quoties patent vitia sceleraque aliorum, quibus se immunem quis novit ; quamvis tutissimum sit se nemini anteferre : nescit enim quisque quæ patrasset scelera, si subsidiis divinis a peccandi discrimine servatus non esset. Merito igitur Augustinus divinæ gratiæ adscripsit, quod scelera quæque nefanda non patrasset : « Gratiæ tuæ deputo, » inquit, « et quæcumque non feci mala. »[8] Optime S. Thomas docet : « Non hoc requirit humilitas, ut aliquis id quod est suum in seipso, subjiciat ei quod est hominis in proximo. Alioquin oporteret ut quilibet reputaret se magis peccatorem quolibet alio : cum tamen Apostolus absque præjudicio humilitatis dicat, Gal. II : « Nos natura Judæi, et non ex gentibus peccatores. » Potest tamen aliquis reputare aliquid boni esse in proximo, quod ipse non

(1) S. Thom. 2. 2. qu. clvii. art. i. *Ad tertium.*
(2) Eccl. iii. 19. (3) Matt. xi. 29.
(4) Tit. iii. 2. (5) Matt. v. 4.
(6) Phil. ii. 3.
(7) 2. 2. qu. clxi. art. iii. *Resp.*
(8) Confess. l. ii. c. vii.

habet; vel aliquid mali in se esse, quod in alio non est: ex quo se potest ei subjicere per humilitatem. »[1] « Aliquis absque falsitate potest se credere et pronuntiare omnibus viliorem secundum defectus occultos, quos in se recognoscit, et dona Dei, quæ in aliis latent. »[2] « Quoties cogitas de perfectione virtutum, » ait S. Fulgentius, virginem alloquens, « noli considerare quid aliæ minus habeant quam tu habeas, sed quid tu minus habeas, quam habere jam debes; nec ideo te putes virtutibus perfectam, si quamlibet aliam videas criminibus deditam. »[3]

46. In externis actibus modus adhibendus est, ne dum quis nimis se submittit, nequeat sua munia exercere; uti iis qui præsunt facile contingere posset. Animo quidem fovendus est humilis sui sensus, et fastus omnis evitandus; sed auctoritas exercenda est in puniendis reis, et regendis subditis: « Est qui se nimium submittit a multa humilitate. »[4]

47. Humilitatis virtus est maxime necessaria, quum animum paret ad amplissima Dei dona excipienda. Commendatur nobis Christi Domini præceptis et exemplo. Varii ejus gradus recensentur a sanctis doctoribus, quos quis apud S. Thomam, loco mox citato, videre poterit.

Hæc de virtutibus plerisque moralibus diximus, de justitia specialiter mox tractaturi.

(1) 2. 2. qu. clxi. art. iii. *Resp.*
(2) Ibidem, art. vi. *Ad primam.*
(3) Ad Probam ep. iii. c. xix.
(4) Eccl. xix. 23.

TRACTATUS X.

DE JUSTITIA.

PRÆVIÆ NOTIONES.

1. Justitia ab Ulpiano definitur « constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi ; » [1] est autem, juxta theologos, virtus moralis constanter inclinans voluntatem ad perpetuo reddendum alteri jus suum ad æqualitatem. *Legalis* justitia ea dicitur quæ legum servat ordinem, juraque pro legum dispositione tuetur. Qui res suas, quas alter injuria retinet, ex legis auctoritate repetit, legalis justitiæ tenax est. *Vindicativa* justitia, quæ pœnas pro delictorum ratione irrogat, huic est affinis. *Distributiva* justitia versatur in muneribus, oneribus, et honoribus distribuendis pro singulorum meritis et viribus. Inter cives munera publica distribuenda sunt æqua ratione ; violatur enim justitia si indigni præferantur idoneis, vel aliqui nimis graventur. *Commutativa* dicitur justitia quæ rerum æqualitatem respicit : v. g. ut pretium merci, præmium labori respondeat. Restituendi obligatio ex hac violata oritur : quod si, ea illæsa, legum temere prætereatur ordo, vel munera haud æque tribuantur, peccatur, quin ad restituendum quis teneatur. Sic qui rem suam clam sibi sumpsit, ordine quem in ea repetenda lex præscribit prætermisso, ad eam restituendam non tenetur. Qui munus publicum, quod ex suo arbitrio pendet, alicui tribuit, digniore neglecto, nil huic debet, nisi forsan ex conditionibus contractus, vel lege, illud digniori conferre stricto jure teneatur. Qui examen subeunt instar concursus, juxta legem Tridentinam, ut parochiale consequantur beneficium, jus habent pro meritorum ratione ad illud consequendum. Quod si Episcopus digniorem prætereat, affectui et gratiæ obsequens, injuriam illi facit, quam debet reparare, ei alias, prout poterit, providendo. Justitia latissimo sensu omnium virtutum collectionem complectitur, et perfectionem earum aliquando designat : quæ vocis significatio in Scripturis frequens est : « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam. » [2]

2. Vindictam publicam a civili magistratu exercendam divina lex tradit ; « dicitur enim ad Romanos xiii. de principe terreno, quod Dei minister est, vindex in iram ei qui male agit. » [3] « Vindicatio in tantum licita est et virtuosa, in quantum tendit ad cohibitionem malorum. Cohibentur autem aliqui a peccando, qui affectum virtutis non habent, per hoc quod timent

(1) L. x. ff. i. 1, *de just. et jure.* (2) Matt. v. 6. (3) S. Thom. 2. 2. qu. cviii. art. i. *Ad primum.*

amittere aliqua, quæ plus amant quam illa quæ peccando adipiscuntur : alias timor non compesceret peccatum. Et ideo per subtractionem omnium quæ homo maxime diligit, est vindicta de peccatis. Hæc autem sunt quæ homo maxime diligit, vitam, incolumitatem corporis, libertatem sui; et bona exteriora, puta, divitias, patriam, et gloriam Et ideo, ut Augustinus refert, xxi. *de civitate Dei*, octo genera pœnarum in legibus esse scribit Tullius, scilicet mortem, per quam tollitur vita; verbera, et talionem, ut scilicet oculum pro oculo perdat, per quæ amittit quis corporis incolumitatem : servitutem, et vincula, per quæ perdit libertatem : exilium, per quod perdit patriam : damnum, per quod perdit divitias : ignominiam, per quam perdit gloriam. » Ita Angelicus Doctor.[1] Sed de vindictæ in reos exercitio jam egimus.[2] De justitia stricti nominis, quæ scilicet rerum æqualitatem respicit, agendum nunc est : quapropter imprimis investiganda est dominii quod cuique competit origo, et quousque extendatur.

(1) S. Thom. 2. 2. qu. cviii. art. iii. *Resp.*

(2) Tract. iii. c. ix. §. v. et tract. vi. c. vi.

PARS I.

DE JURE.

CAPUT I.

DE DOMINIO.

3. De dominii origine quæstio institui solet, quam tamen nonnisi conjectando solvunt plerique. [1] Equidem primo homini dominium in res omnes ab initio concessum liquet ex Genesis narratione : natis autem ei filiis quamdam tributam proprietatem inde etiam colligitur ; nam Abel refertur Deo obtulisse munera ex primogenitis gregis sui. [2] Verosimile est ex patris humani generis voluntate imprimis, et deinceps, hominum numero aucto, ex seniorum præcipue arbitrio, rerum proprietatem singulis distributam, quam gentes universæ suis moribus legibusque confirmarunt. Quæ de communitate bonorum nonnulli [3] excogitarunt principia, humani generis consuetudini perpetuæ adversantur, et inertiæ, rapinæ, et dissidiorum fomitem præbent : sublata enim proprietate, industriæ stimuli desunt, et justitiæ notio evanescit. Dilucide exponuntur rationes hæ ab Angelico Doctore : « Licitum est quod homo propria possideat. Est etiam necessarium ad humanam vitam, propter tria. Primo quidem, quia magis solicitus est unusquisque ad procurandum aliquid quod sibi soli competit, quam id quod est commune omnium, vel multorum : quia unusquisque laborem fugiens, relinquit alteri id quod pertinet ad commune, sicut accidit in multitudine ministrorum. Alio modo, quia ordinatius res humanæ tractantur, si singulis immineat propria cura alicujus rei procurandæ. Esset autem confusio, si quilibet indistincte quælibet procuraret. Tertio, quia per hoc magis pacificus status hominum conservatur, dum unusquisque re sua contentus est. » [4] Equidem fervente primorum fidelium charitate, inibatur quoddam rerum consortium, quod imitantur qui vota religiosa emittunt ; sed in hominum multitudine infinita, nullis legibus adstricta, jus ad omnia sibi usurpanda lites, cædes, et gravissima quæque mala pareret.

4. *Dominium jurisdictionis* dicitur legitima potestas gubernandi suos subditos liberos : quali gaudent Episcopi in iis quæ respiciunt animæ salutem ; rectores civiles in rebus ad publicum ordinem pertinentibus. Dominium *proprietatis* est jus disponendi de re tamquam sua, nisi lex vel pactum obstet : pupillus quippe suorum bonorum dominus est, [5] quamvis lex vetet ne de iis disponat. Dominium

(1) Blackstone, *Comm.* l. ii. ch. i.
(2) Gen. iv. 4. (3) Owens, et socialistæ.
(4) 2. 2. qu. lxvi. art. ii.
(5) Gal. iv. i.

plenum [1] dicitur jus liberum disponendi de re illiusque fructibus tamquam suis : dominium *non plenum* est jus disponendi vel de re sola, vel de solis fructibus. Si de *re sola* quis habeat jus disponendi, dicitur dominium *directum*, quale est domini agri quem tradidit in emphyteusim; si de *solis fructibus*, dicitur dominium *utile*, quo fruitur emphyteuta. [2] Sic nonnulli agros conducunt per aliquot annos eo pacto ut certum jugerum numerum, arboribus excisis, colant, et sepes extruant, et horreum, soluta etiam pensione, vel fructuum portione reddita.

5. Dominium *altum* solet vocari jus quod habet respublica in civium bona, ut de iis disponat ob bonum commune. [3] Vi hujus tributa exiguntur, et in rerum difficultate ipsæ civium res arripiuntur, ut publicæ saluti consulatur. In republica cives hæc omnia decernere et agere ipsi videntur, quum suis suffragiis eligant legumlatores, quorum est, collatis consiliis, omnibus prospicere. Cæterum extra necessitatem communi prospiciendi utilitati, nulla est gubernatoribus in bona subditorum potestas, [4] et compensatio danda est, quoties privatorum res in usus publicos usurpantur, juxta constitutionem generalem. [5] Achabo regi vineam postulanti, pretio oblato, jure optimo restitit Naboth, hæreditatem patrum suorum retinere cupiens; quam quum nonnisi manifesta injustitia tollere posset, Jezabel eum e vivis auferri curavit, ut veluti derelictam occuparet. [6]

CAPUT II.

DE IIS QUÆ DOMINIO SUBJACENT.

6. Famæ suæ homo quilibet est dominus; eam tamen nemo debet absque gravi causa prodigere, quum plerumque in aliorum utilitatem integra redundet; quapropter sacra Scriptura nos monet : « Curam habe de bono nomine; » [7] et Augustinus : « Nobis necessaria est vita nostra, proximis fama nostra. » [8] Si in aliorum detrimentum et ruinam infamia nostra certe vergat, peccat qui eam temere arcessit. Sic sacerdos qui se falso crimine notat, vel occultum prodit, cum ordinis sacri dedecore, damnandus est peccati. Equidem de S. Ambrosio refertur, eum, episcopatus declinandi causa, meretrices in domum induxisse, ut locum præberet suspicandi se impudicum esse : sed nil de se protulit quod crimen indicaret. Eo etiam tempore non erat sacro aliquo ordine insignitus; sed præfecturam gerebat civilem. Sanctum Franciscum Salesium, et S. Vincentium a Paula, qui calumnias patienti tulerunt animo, Deum innocentiæ vindicem suspicientes, tuto quis imitatur, si simplex criminis negatio cum argumentis probabilibus parvi fiat.

7. Vitæ homo non habet dominium;

(1) « *Fee simple* is a pure inheritance clear of any qualification or condition. » Kent's *Commentaries*, vol. iv. 5.

(2) *Lessee*, seu *Tenant*.

(3) Rejicit Lyonnet jus altum, eo quod proprietatem rerum non includat, quod idcirco ad jus imperii refert; sed lis est de nomine. Vide tract. *de Justitia*, Lugduni recens editum. Carrière vocat illud dominium administrationis. *De Justitia et jure*, p. i. §. i. c. i. 18.

(4) « The right of eminent domain, or inherent sovereign power, it is admitted by all publicists, gives to the legislature the control of private property for public uses only. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxiv. n. 339.

(5) « Nor shall private property be taken for public use without just compensation. *Amendments to the Constitution of United States*, art. v. (6) III. Reg. xxi. (7) Eccl. xli. 15.

(8) L. de bono viduitatis, c. xxii.

nam quum Deus eam donaverit, tamquam præcipuum beneficium, ingratus foret et injuriosus qui eam tollere vellet. Hinc id Dei proprium prædicatur : « Tu es, Domine, qui vitæ et mortis habes potestatem. »[1] Nec membrorum suorum homo est dominus; Dei enim opus integrum servare tenetur, nisi necessitas cogat membrum amittere, ut vita servetur : tunc enim ipse naturæ instinctus, quo ad vitam servandum impellimur, facit, ut partem corporis abscindi patiamur.

8. Quum Dei sit vitæ et mortis dominium, principes supremi, vel reipublicæ rectores illud habere censendi non sunt. Potest quidem civi injungi, ut, ob patriæ salutem, certo mortis discrimini se exponat; salus quippe communis est privatorum vitæ anteferenda : sed dominium nullum in vitam exercetur. Potest etiam mortis pœna plectere respublica facinorosos; sed ea in re princeps seu magistratus Dei minister est, et divinæ interpres voluntatis, quæ ex pœnis in veteri lege decretis, et ex ipsa necessitate sceleratos coercendi colligitur. Hoc supremæ potestatis exercitium pseudo-politici quidam impugnarunt, haud satis advertentes gravissima flagitia vix alias ullo posse limite arctari.[2] Equidem optandum ut rarissime tantam pœnam irrogandi urgeat necessitas. Quæ autem usurpata est sæpe potestas a nonnullis facinorosos puniendi, ordine juris prætermisso, et impetu quodam iræ et vindictæ, est vehementer reprobanda, utpote contra divinum vetitum : *Non occides :* quæ et pestem clademque reipublicæ minatur.

9. Inter jurisperitos disceptatum est utrum maria et oceanus dominio alicujus subjacere possint. Satis jam exploratum videtur partes maris continenti adjectas, itemque sinus et freta occupari posse, et dominio gentis alicujus subjici, quum ob piscationem, patriæ defensionem, et commercii securitatem id expediat. Oceanus vero et maria magna nullius subjacent dominio, quum nequeant ab ulla gente occupari, et usus sint inexhausti, quo scilicet universi, absque singulorum detrimento, frui possint.[3]

10. Bona quæ dominio subjacent, corporea et incorporea in jure Romano distinguuntur : illa tangi possunt et apprehendi, veluti fundus, vestis, aurum; hæc tangi nequeunt, sed animo concipiuntur, sicut hæreditas, usufructus, usus. *Immobilia* dicuntur quæ scilicet loco moveri nequeunt, v. g. ager, ædificium : quæ Anglice dicuntur *realia :* mobilia quæ transferri possunt e loco in locum, quæ Anglice dicuntur *personalia*, quasi personam domini comitantia.[4]

(1) Sap. xvi. 13.

(2) Vide Muzzarelli, *Buon Uso della Logica*, et Carrière, *de justitia et jure*, vol. ii. n. 764.

(3) Vide Puffendorf. *Le Droit de la nature et des Gens*, l. iv. c. v. et Binkershoek, diss. *de domin. maris*, quem laudat. Kentius dicit : « Navigable rivers which flow through a territory, and the sea coast adjoining it, and the navigable waters included in bays, and between headlands and arms of the sea, belong to the sovereign of the adjoining territory, as being necessary to the safety of the nation, and to the undisturbed use of the neighbouring shores. The open sea is not capable of being possessed as private property. The free use of the ocean for navigation and fishing, is common to all mankind, and the public jurists generally and explicitly deny that the main ocean can ever be appropriated. » Kent's *Comm.* vol. i. p. i. lec. i. n. 26.

(4) « The objects of dominion or property are *things*, as contradistinguished from *persons :* and things are by the law of England distributed into two kinds ; things *real* and things *personal.* Things *real* are such as are permanent, fixed and immoveable, which cannot be carried out of their place, as lands and tenements : theings *personal* are goods, money, and all other moveables; which may attend the owner's person wherever he thinks proper to go. » Blackstone, l. ii. ch. ii. 16.

11. Omnia bona generali nomine « *hereditaments* » apud Anglos vocantur, quia possunt tamquam hæreditas transmitti.[1] Mobilia « *chattels* » dicuntur, quæ *realia* vocantur, quando agitur de jure aliquo in re immobili quod ad tempus sit definitum : *personalia* sunt quæ rebus immobilibus haud inhærent.[2] Sed longe simplicior est, ac magis probanda, judice Kentio,[3] in jure cæsareo adhibita distinctio, qua omnia vel mobilia vel immobilia vocantur.

12. Hominem in hominem jure gentium habere posse dominium alibi ostendimus : quo autem humanitatis sensu exercendum sit insinuavimus. Quum libertas sit homini naturalis, et maxima inter dona merito recenseatur, injustitia est et facinus immane eos qui liberi sunt vi abducere, et in servitutem dedere : quod nonnumquam apud nos factum dicitur, liberis hominibus nigri coloris, vi, vel dolo, ex Statibus in quibus nati sunt, in alios ubi viget servitus, abductis. Qui tantum patrarunt crimen, tenentur suis impensis eos in libertatem vindicare : et qui eos sibi pretio compararunt, debent, etiamsi pecuniam nequeant recuperare, eos liberos dimittere, quatenus id absque gravissimo sui discrimine fieri possit : nam eos retinendo injuriam continuarent.

13. Carrière secuti, de dominio hominis in proprii ingenii fœtus pauca duximus dicenda. Manifestum videtur nihil esse magis proprium cujuslibet quam quæ suo ingenio peperit : ideoque, etiam seposita lege civili, ab aliis absque injustitia usurpari non posse. Qui igitur rem ab alio inventam, auctore invito, publici juris facit, ut utilitatem inde sibi comparet, tenetur ad satisfaciendum auctori, lucro reddendo. Qui codicem manu scriptum in lucem edit, auctore pariter invito, debet lucrum, si quod inde derivetur, ei præstare. Cæterum qui negligit ea facere quæ lege exiguntur ut jus et privilegium sibi sit, vel res a se inventas vendendi, vel suos libros edendi, sibi imputare debet, si alii sui ingenii fœtibus gaudeant. Lege a supremo cœtu lata, cavetur, ut qui rei a se inventæ jus velit sibi proprium vindicare, exemplar in officina publica Vashintonopoli deponat, ad litteras patentes accipiendas. Qui vero libros suos edendi velit jus habere, debet exemplar in officina publica in urbe in qua eduntur deponere intra tres menses, et libris typo mandatis id enuntiare Si quis privilegium hujusmodi violet, actio datur civilis. Quod si lis non fiat, ex conscientiæ dictamine tenetur quis ad reparandum damnum, juxta æquum judicium. Idem videtur dicendum quoties quis levi quadam mutatione machinæ novæ, vel libri, legis et privilegii vim facit irritam.

14. Qui libros alias jam absque privilegio editos iterum edit, nullam auctori facit injuriam, quum jam sint publici juris. Quamdiu lex non sancit auctoris proprietatem, nequit queri de aliquo bibliopola, qui, suo utens jure, librum iterum edit. Cæterum cavendum

(1) « An *hereditament*—includes not only lands and tenements, but whatsoever may be *inherited*, be it corporeal or incorporeal, real, personal, or mixed.— Corporeal consist of such as affect the senses; such as may be seen and handled by the body : incorporeal are not the object of sensation, can neither be seen nor handled, are creatures of the mind, and exist only in contemplation. *Ibidem*, n. 18.

(2) « *Chattel* is a very comprehensive term in our law, and includes every species of property which is not real estate, or a freehold. The most leading division of personal property is into chattels real and personal. Chattels real concern the reality, as a lease for years of land. . . . It is only personal estate if it be for a thousand years. » *Ibidem*, vol. ii. part. v. lec. xxxv. n. 342.

(3) Ibidem, n. 347.

ne detrimentum auctori inde eveniat, vel lucri æqui jactura. Qui libros in Europa editos iterum in hac regione prelo subjicit, nullius jus violat; hactenus enim legis præsidium hic deest auctoribus extra Status Fœderatos sua opera edentibus : qui idcirco horum potestatem sibi nequeunt vindicare. Quod si typographo alicui eorum edendorum copiam fecerint, mercede accepta, contractus necessario infirmus est, legis sanctione deficiente : ideoque alter ea edens comitatem quidem lædit, justitia haud violata.

CAPUT III.

DE DOMINIS.

—

§. I. De dominis civilibus.

15. Hominem rerum dominum a Deo constitutum esse liquet ex Genesi. Porro unusquisque homo dominii capax est, sive sit verus Dei cultor et famulus, sive peccator et infidelis. Merito rejecta est Wickleffi sententia, potestatem omnem et auctoritatem gubernandi sicut et dominium, abjudicantis homini peccati gravis reo : « Nullus est dominus civilis, nullus est prælatus, nullus Episcopus, dum est in peccato mortali. »[1] Equidem quod competit homini in res, vel personas, dominium, non amitti peccato, nequidem infidelitate, liquet ex documentis apostolicis, quæ dominorum, etiam dyscolorum, jura servanda jubent, famulisque præcipiunt ut eis propter Deum obtemperent.[2]

16. Dominium publicum dicitur reipublicæ auctoritas in res omnes publico et communi civium usui destinatis. Sic in pontes, canales, vias dominium habet Status quilibet; in vias quas dicere consuevimus *nationales*, quæ scilicet supremi cœtus auctoritate per varias provincias factæ sunt ob literarum et documentorum transmissionem, militum faciliorem commeatum, et alios usus toti nationi communes, potestas convenit gubernio generali. Vix autem dominii voce jus hoc nuncupandum est, quum quilibet status supremus sit, ægreque ferat veri nominis dominium a cœtu generali exerceri.[3] Cæterum publicum dominium ita exercendum est, ut nullus civis rerum usu privetur, quamvis liceat cœtui supremo cujuslibet Status, et totius nationis, conditiones adsignare ex quibus usus pendeat. Sic ad impensas solvendas vias reparandi, tributum quoddam exigitur ab iis qui per eas equo rhedave vehuntur, vel qui plaustra ducunt.

17. Dominium *nationale* vocare placet agros publicos, quos scilicet ab Indis emit Præses, nomine Statuum Fœderatorum, pecunia vel mercibus pro iis traditis. Hac ratione factum est ut tribus Indicæ jam longius recesserint; quæ et quotannis, nova facta cessione agrorum, ob minimum pretium, fisco generali præbent facilem rationem agrorum venditione novis colonis publicum thesaurum augendi.[4]

(1) Prop. xxx. *Huss*, et xv. *Wickleffi.*

(2) I. Pet. ii. 18.

(3) « It appears that congress claim the power to lay out, construct, and improve post roads, with the assent of the states through which they pass. They also claim the power to open, construct, and improve military roads on the like terms, and the right to cut canals through the several states, with their assent, for promoting and securing internal commerce, and for the more safe and économical transportation of military stores in time of war; and leaving, in all these cases, the jurisdictional right over the soil in the respective states, » Kent's *Comm.* vol. i. part. ii. lect. xii. n. 268.

(4) « Congress have the exclusive right of pre-

18. Apud gentes Europæas plerasque est et *dominium regium* ; sed Præses noster ad quadriennium suffragiis civium electus, præter domus, in qua moratur, usum per illud temporis, et annuam 25.000 nummorum argenteorum pensionem, nihil sui muneris proprium habet. Quæ privatim possidet sunt alterius cujusvis civis bonorum ad instar.

19. In quolibet Statu sunt plurima collegia civium legis auctoritate instituta, « *Corporations* » vulgo dicta, quæ vel res communes curant, vel negotiis, litteris, vel aliis quibuscumque rebus vacant. Singula municipia cives qui suis rebus præsint eligunt, qui universitatis nomine bona possident, et auctoritate moderantur rebus communibus. Quousque autem se extendat eorum potestas ex chartis quas a cœtu Status supremo, vel a curia suprema obtinent, dignoscendum est. De jure Congressus collegia instituendi extra districtum Columbiæ disceptatur, quamvis illud exercuerit sæpius, præsertim Fœderatorum Statuum mensa instituenda nummaria.

§. II. De clericorum collegiis.

20. Fuerunt olim in omnibus regnis republicisque christianis collegia ministrorum sacrorum, juribus privilegiisque aucta, quæ bona plurima, universitatis instar, possidebant, quæ *in manu mortua* possidere dicebantur, quum titulus nihil mutaretur, aliquo ex vivis decedente.[1] Ecclesiastica omnia bona pari fere ratione habebantur, licet plerumque ab uno possiderentur, Præsule, scilicet, vel presbytero, qui *personam* sustinebat, et, collegii instar, semper vivere censebatur. Hospitia in peregrinorum gratiam, nosocomia ad ægrotos excipiendos, collegia in juvenum institutionem, et plurima alia pari gaudebant privilegio, Episcoporum plerumque regimini et auctoritati concredita. Plurima contra Ecclesiæ possessiones protulit Wickleffus, satanæ tribuens quod viri ecclesiastici bona possiderent temporalia :[2] ei præcesserant, sæculo decimo tertio ineunte, Waldenses. Legibus plurimis caverant nonnulli Angliæ reges ne piis fidelium largitionibus ditescerent monasteria et Ecclesiæ : quos tamen rapacitate et furore longe prætergressus est Henricus VIII., aperta spoliatione ecclesiarum, et sacrilega usurpatione bonorum infamis.[3] Leges illæ in plerisque Statibus fœderatis non obtinent, sed in Pennsylvania censentur vigere.[4]

emption to all Indian lands lying within the territories of the United States. The United States own the soil, as well as the jurisdiction of the immense tracts of unpatented lands included within their territories, and of all the productive funds which those lands may hereafter create. This immense property has become national and productive stock. » Kent's *Comm.* vol. i. part. ii. lec. xii. n. 259. De agris quos intra quosdam Status Indi adhuc possident dicit : « These lands belong to the United States, as part of their public domain, subject to the Indian right and title of occupancy. » *Ibidem.*

(1) « Alienation in *mortmain, in mortua manu*, is an alienation of lands or tenements to any corporation sole or aggregate, ecclesiastical or temporal. » Blackstone, l. ii. n. 268.

(2) Prop. x. xxxii. xxxiii. xxxvi. xxxix.

(3) Vide apud Blackstone, l. ii. n. 269. qui tamen injuria in monachos invehitur. Vide et opus Henrici Spelmani *de non temerandis ecclesiis.*

(4) « The statutes of mortmain are in force in the State of Pennsylvania. It has been there held and declared, by the judges of the Supreme Court of that state, that the English statutes of mortmain have been received, and considered the law of that state, so far as they were applicable to their political condition; and that they were so far applicable, « that all conveyances by deed or will, of lands, tenements, or hereditaments, made to a body corporate, or for the use of a body corporate, were void, unless sanctioned by charter, or act of assembly. » In the other states, it is understood, that the statutes of mortmain

21. In Statibus Fœderatis nullus ordo Religiosus lege agnoscitur, privilegia tamen collegii civilis tributa sunt Patribus Societatis Jesu, nomine cleri Marilandiæ, Eremitis S. Augustini, Patribus Cong. SS. Redemptoris, sicut et plurimis Monialium communitatibus. Cæterum nec hæc instrumenta efficiunt ut ab aliis civibus discernantur singuli qui ad universitatem hujusmodi pertinent : quorum jura manent eadem, idemque ac alii valent exercere dominium privilegio respiciente ea in quibus, juxta chartæ conditiones, collegium, seu universitas habentur. Nihil tamen obstat quin viri fœminæque votum paupertatis nuncupent, serventque, juxta superiorum arbitrium ; quamvis si contingat hæreditatem illis obvenire, vel donum, suo nomine agant necesse est.

§. III. De bonis ecclesiasticis.

22. Ad eos quod attinet qui bona temporalia Ecclesiæ haud convenire contendunt, eo quod Christus pauper esset, non habens ubi caput reclinaret, et Apostoli circumierint, nullam certam sedem habentes, et nihil possidentes, animadvertendum, ipsum Christum habuisse loculos, in quibus, apud eorum latorem, deponebantur piorum eleemosynæ ; et Apostolos haud repulisse fideles dona sua ferentes, quibus omnium necessitatibus consuleretur. Equidem hominum societas, qualis est Ecclesia, indiget necessario subsidiis quibus cultus impensis et ministrorum sustentationi provideatur : quæ proinde præstare decet fideles divitiis abundantes. Constat ecclesias domosque in Præsulum habitationem a Christianis habitas, etiam ethnicis imperantibus ; [1] quas Constantinus, anno 312, Christianis servari jussit. [2] Optimo exemplo Imperator, anno 321, decedentium voluntatem in Ecclesiæ gratiam ratam habuit, et executioni fideliter mandari jussit : « Habeat unusquisque licentiam sanctissimo catholico venerabilique Concilio decedens bonorum quod optaverit relinquere ; et non sint cassa judicia (ejus). Nihil enim est quod magis hominibus debeatur, quam ut supremæ voluntatis, postquam jam aliud velle non possunt, liber sit stylus, et licitum quod iterum non redit arbitrium. » [3]

23. Ex canonum præscripto Ecclesiæ consecrandæ non sunt nisi instrumento rite confecto quo fundus ædesque in divinos usus cedunt ; dote etiam adsignata, qua cultus impensis, et sacrorum ministrorum sustentationi provideatur : [4] « Unusquisque Episcoporum meminerit, ut non prius dedicet Ecclesiam, nisi antea dotem basilicæ et obsequium ipsius per donationem chartulæ confirmatum, accipiat. » [5] Cæterum quoties titulus rite confectus est, et ex bancorum locatione æris alieni solutioni et ministrorum et cultus impensis certo providetur, ex epikeja quadam censeo Ecclesiam conse-

have not been reenacted, or practised upon. » Kent's *Comm.* vol. ii. n. 283. Citat 3 *Binney's Rep. App.* 626. « The statutes of mortmain apply in Pennsylvania, only so far as they prohibit dedications of property to superstitious purposes, or grants to corporations without a statutory license. » *Methodist Church* v. *Remington*, 1. Watts' Rep. 218. apud Kent. ibidem in Not. Lege anno 1730 lata, fit facultas Protestantibus accipiendi agros aliaque in ecclesiarum erectionem, vel scholarum vel pauperum hospitium. In statu Massachusetts, anno 1835, diaconi et æditui ecclesiarum Protestanticarum pari acultate donati sunt.

(1) Euseb. Hist. Eccl. l. vii. c. xxx.

(2) Ibidem, l. x. c. v.

(3) In cod. Theod. l. xvi. tit. ii. leg. iv. et in cod. Justin. l. i. tit. ii. l. i.

(4) Caus. xvi. qu. vii. c. xxvii.

(5) C. i. qu. ii. c. i.

crari posse, quum procul sit periculum ne ad usus profanos divertatur.

24. Injuria bona ecclesiastica, quæ majorum pietas in usus religionis contulit, invaserunt principes cœtusque civiles, et ad alios transtulerunt usus, a mente donatorum prorsus alienos; nam nulla plane est reipublicæ in ea potestas, nisi necessitate salutis communis urgente. Optime scripsit Hincmarus, Rhemensis Archiepiscopus, anno 881, ad Ludovicum III.: « Sunt qui dicunt, ut audivi, quia res ecclesiasticæ Episcoporum in vestra sint potestate, ut cuicumque volueritis, eas donetis. Quod si ita est, ille malignus spiritus, qui . . . primos parentes nostros perdidit, perditionem vestram in aures vestras susurrat. Sanctus namque Spiritus, per eos qui cum Christo in cœlo regnant, et in terris miraculis coruscant, dixit, et usque ad nos scriptis pervenire fecit, dicens: Res et facultates ecclesiasticæ oblationes appellantur, quia Domino offeruntur, et vota sunt fidelium . . . si quis illa rapuerit, reus est damnationis Ananiæ et Saphiræ. »[1]

25. Quæ semel dicata sunt divino cultui, Principum liberalitate, vel privatorum, vel ab Episcopis ipsis ex suo patrimonio, et fidelium largitionibus, numquam licuit repetere. Idcirco Ambrosius Valentiniano Imperatori, Ecclesiam in usum Arianorum poscenti, magno animo restitit, nolens præterea aliquatenus favere hæresi. « Respondi, quod erat ordinis, templum Dei a sacerdote tradi non posse . . . Convenior a comitibus et tribunis, dicentibus Imperatorem jure suo uti, eo quod in potestate ejus essent omnia. Respondi, si a me peteret quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, quidvis hujusmodi meum, me non refragaturum; quamquam omnia quæ mei sunt essent pauperum: verum ea quæ sunt divina, imperatoriæ potestati non esse subjecta. Si patrimonium petitur, invadite: si corpus, occurram Vultis in vincula rapere? vultis in mortem? voluptati est mihi. Non ego vallabor circumfusione populorum, nec altaria tenebo vitam obsecrans, sed pro altaribus gratius immolabor. — Mandatur denique: Trade basilicam. Respondeo: Nec mihi fas est tradere: nec tibi accipere, Imperator, expedit. Domum privati nullo potes jure temerare: domum Dei existimas auferendam? Allegatur Imperatori licere omnia, ipsius esse universa. Respondeo: Noli te gravare, Imperator, ut putes te in ea quæ divina sunt imperiale aliquod jus habere. Noli te extollere; sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est: « Quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari. » Ad Imperatorem palatia pertinent; ad sacerdotem ecclesiæ. Publicorum tibi mœnium jus commissum est, non sacrorum. »[2] Edgarus, rex Angliæ, Vintoniæ monasterio quædam charta solemni tribuens, subscripsit: « Hoc privilegii donum nostro largiens Redemptori. »[3]

26. Gravissimis et justissimis pœnis compescuit Ecclesia eos qui sacrilega rapacitate bona ecclesiastica invadunt. Sic in Concilio Lugdunensi II. lata est in eos excommunicationis sententia:[4] quam innovavit Concilium Tridentinum his verbis: « Si quem clericorum, vel laicorum, quacumque is dignitate, etiam imperiali, aut regali præfulgeat, in tantum ma-

(1) Epist. xii. n. iv. Oper. t. ii. p. 109.
(2) Ep. xx.
(3) Col. Conc. reg. v. vi. col. 649.
(4) Can. xii. apud Labbe, t. xi. part. i. col. 982.

lorum omnium radix cupiditas occupaverit, ut alicujus ecclesiæ, seu cujusvis sæcularis, vel regularis beneficii, montium pietatis, aliorumque piorum locorum jurisdictiones, bona, census, ac jura etiam feudalia, et emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascumque obventiones, quæ in ministrorum et pauperum necessitates converti debent, per se, vel alios, vi, vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas clericorum, aut laicorum; seu quacumque arte, aut quocumque quæsito colore, in proprios usus convertere, illosque usurpare præsumpserit, seu impedire, ne ab iis, ad quos jure pertinent, percipiantur; is anathemati tamdiu subjaceat, quamdiu jurisdictiones, bona, res, jura, fructus, et reditus, quos occupaverit, vel qui ad eum quomodocumque, etiam ex donatione suppositæ personæ, pervenerint, Ecclesiæ, ejusque administratori, sive beneficiato integre restituerit; ac deinde a Romano Pontifice absolutionem obtinuerit. Quod si ejusdem ecclesiæ patronus fuerit, etiam jure patronatus, ultra prædictas pœnas, eo ipso privatus existat. Clericus vero, qui nefandæ fraudis, et usurpationis hujusmodi fabricator, seu consentiens fuerit, eisdem pœnis subjaceat, nec non quibuscumque beneficiis privatus sit, et ad quæcumque alia beneficia inhabilis efficiatur, et a suorum ordinum executione, etiam post integram satisfactionem, et absolutionem, sui Ordinarii arbitrio suspendatur. »[1] Constat ne quidem ipsum donatorem posse se rei donatæ administrationi ingerere, quamvis debeat denunciare Episcopo clericum ea dissipantem.

27. Omnia Deo donata in Ecclesiæ transeunt potestatem, prout docuit Pius VII. in litteris Apostolicis ad Archiepiscopum Baltimorensem directis.[2] Hinc bona omnia Ecclesiastica tum immobilia, tum mobilia, redditusque ecclesiastici ex sedilium locatione vel aliunde derivati, per se Episcopi auctoritati et dispositioni subjacent. Quod si laicis, ex Episcopi venia, ea administrare permissum sit, sancte servandæ sunt leges ab Episcopo, vel a Conciliis latæ, de eorum distributione et usu. Jus autem quod acquirunt laici ad scamna vel sedilia in Ecclesia non est dominii absoluti, sed usus, ut interveniant sacris muneribus: quapropter subjacet regulis ab Episcopo statutis ad ordinem servandum: decrevit quippe S. Cong. R. « laicis jus in prædictis non obstare quominus Episcopo liceat ex causa super his disponere. »[3]

28. Ad æditúos aliosve laicos bona temporalia Ecclesiæ administrantes quod spectat, gravissime peccant, et excommunicationis sententia se irretiunt, quoties bona illa ad alienos usus convertunt, vel sibi usurpant, in sacrorum ministrorum, vel Ecclesiæ, detrimentum. Qui denegant sacerdotibus rite designatis ab Episcopo subsidia consueta ad honestam sustentationem necessaria, contra justitiam peccant. Qui Ecclesiæ thesauro abutuntur ut libellos famosos edant, vel lites instituant injustas, præsertim contra Præsules presbyterosve, ad omnia damnanda resarcienda tenentur. Qui bona in scholarum usum, vel ad cultum speciatim donata, vel legata testamento, in alios usus convertunt, pari restituendi oneri subjiciuntur. Tenentur quidem singuli in solidum: excusantur autem qui suffragio repugnarunt.

29. Sacra Ecclesiarum supellex est custodienda et transmittenda in earum

(1) Sess. xx. cap. xi. *de Reform.*
(2) Bullarium Prop. vol. iv. p. 401.
(3) Die 22 Nov. 1642 in Marianens. 1271.

utilitatem, nec temere cuiquam tamquam sua usurpanda. Equidem quæ quis sibi pecunia comparavit, vel quæ alter ei donavit vasa sacra, seu vestes, potest retinere : sed quæ a fidelibus in cultum divinum data sunt, plerumque censenda sunt in communem utilitatem destinata, nisi contrarium constet : quapropter sacrilegus est qui ea, contra donatorum mentem, aufert, suaque facit. Sic et bona immobilia habenda sunt Ecclesiæ, non autem cujusquam, nisi in fideicommissum. Bene scripsit Lessius : « Nemo in particulari habet dominium bonorum immobilium Ecclesiæ vel supellectilis sacræ; sed cœtus ecclesiasticorum cujusque Ecclesiæ habet dominium bonorum suæ Ecclesiæ. » [1]

30. Bona ecclesiastica juxta donatorum intentionem sunt impendenda : si autem eveniat aliquid quod huic dispositioni obstet, Præsulum, vel aliorum, quorum interest, erit summi Pontificis implorare auctoritatem; ipse enim, utpote toti Ecclesiæ præfectus, præcipuus bonorum ecclesiasticorum dispensator est. Poterit igitur piam donatorum voluntatem in illa rerum conditione interpretari, et Ecclesiæ utilitatibus consulere. Hinc pontificia auctoritas sæpe sæpius adhibita est ad condonandas injurias a sæculi principibus, vel populo, illatas in tempestatibus infelicibus. Julius III. anno 1554, indulsit Anglis ut bona ecclesiastica direpta a possessoribus teneri pergerent. Idem Gallis præstitit Pius VII. in Concordato cum gubernio Gallico inito 15 Julii 1801, et 15 Augusti eodem anno a Pontifice confirmato. [2] Id Hispanis indulsit Pius IX.

31. In Fœderatis Statibus quæ fidelium pietas contulit bona sunt Ecclesiarum et monasteriorum. In nonnullis lex obstat ne in fideicommissum cuiquam concredantur, quod de Statu Neo-Eboracensi. præsertim post Statutorum emendationem, qua omnes fere usus sublati sunt, dicendum est. In Pennsylvania ex veteri lege lata, anno 1730, sectæ Protestanticæ privilegio fruuntur agros aliaque bona immobilia accipiendi in Ecclesiarum scholarumve situm, vel in cœmeteria, vel pauperum hospitia; quod omnibus societatibus religiosis, juxta disciplinam cujusque, jam licet, « Protestanticarum » voce sublata, emendatione legis anno circiter 1842.[3] De usibus seu fideicommissis universim statuit lex curiam supremam posse curare ut impleantur, designato etiam fideicommissario, si desit. [4] Obtinentur etiam facile a Suprema Curia chartæ, instrumenta scilicet quibus fit facultas *collegiis* bona possidendi in orphanorum usum, vel ob Ecclesiarum utilitatem, vel alios ob usus cum Religionis profectu connexos, dummodo redditus non excedant bis mille nummos quotannis. [5] In Statu Neo-Cæsareæ lex facit facultatem cuilibet cœtui religioso, prævia per decem dies notitia, æedituos eligendi, septem numero ad summum, qui res temporales curent, et bona possideant, quæ bis mille nummos argenteos quotannis valore non excedant. [6] In statu Delavarensi similis viget lex, quæ tamen proventus annuos intra ducentas libras quas vocant sterlinas arctat. Cavetur etiam lege ne quis aliquid alicui cœtui religioso causa mortis donet;

(1) De Justitia et Jure, §. i. cap. iv. Dub. vii.

(2) Vide hæc fuse apud Carrière, Tract. *de justitia et jure*. vol. i. par. i. §. i. c. iv. quæst. 2.

(3) « The mortmain acts apply to corporations exclusively, and trusts made for charitable uses and purposes, *not deemed superstitious*, have not been held to be invalid. » Porter's case, 1 co. 24. a. apud Kent. *Comm.* l. ii. n. 282. Note.

(4) Purdon's *Digest*, art. *Trusts.*

(5) Ibidem, art. *Corporations.*

(6) Elmer's *Digest*, art. *Religious Societies.*

opus scilicet est ut instrumentum conficiatur integro saltem anno ante mortem, et suum plenum effectum statim consequatur: [1] quæ lex ab Anglis desumpta videtur. [2]

32. In Pennsylvania tamen ecclesiæ omnes, et loca adjacentia, sicut et collegia, eximuntur lege a tributis. In aliis Statibus similes immunitates vigent.

33. Quæ possidentur ex legis sanctione vi chartæ securius habentur, quamvis quæ in fideicommissum data sunt, valeant in Statibus in quibus lex non obstat. Quæ Episcopo alterive in proprietatem sunt tradita, eo tamen consilio ut in fidelium utilitatem serventur, plurimis obnoxia sunt periculis, quum ære alieno gravari possint, vel testamento haud rite confecto in aliorum manus transire. Optandum foret ut in singulis Statibus lex impetraretur, qua Episcopus posset ecclesias et presbyteria in usus publicos possidere; quod in Marilandia, Kentuchio, Illinosio, aliisque jam est concessum. Cæterum ubicumque æditui sunt, eos meminisse oportet bona ecclesiastica Dei quodammodo esse, et ita administranda, ut cultui provideatur, et sacrorum ministrorum decenti sustentationi; de quibus etiam Episcopo quotannis debent rationem reddere, prout decrevit Concilium Tridentinum [3] de administratoribus, tam ecclesiasticis, tam laicis, fabricæ cujuscumque ecclesiæ, quod et commendavit Concilium Baltimorense plenarium. Profecto fideles decet haud se negotiis ecclesiasticis immiscere, sed suam præstare operam ut Ecclesiæ jura illæsa sint. Quod si ad alienos usus bona ecclesiastica distrahantur, in pœnas a Tridentino Concilio latas, quas promulgavit Concilium primum Baltimorense, incidunt tanti criminis rei, et ad reparanda damna tenentur.

34. Statuit Concilium Lateranense I anno 1123, « ut laici, quamvis religiosi sint, nullam tamen de ecclesiasticis rebus aliquid disponendi habeant facultatem; sed secundum Apostolorum canones, omnium negotiorum ecclesiasticorum curam Episcopus habeat, et ea velut Deo contemplante dispenset. Si quis ergo principum aut laicorum aliorum dispensationem vel donationem rerum sive possessionum ecclesiasticarum sibi vindicaverit, ut sacrilegus judicetur » [4]

35. De dominio clericorum in bona quæ eis contingunt inter theologos quæritur. Clericorum bona *patrimonialia* sunt quæ a patre sibi provenerunt hæreditatis nomine, vel alia quæcumque titulo profano. Dominio pleno eorum gaudent, quum sacer gradus jus quod habent non tollat. *Quasi patrimonialia* seu *industrialia*, habentur quæ acquirunt ex functionibus ecclesiasticis. Hæc etiam pro æquo suo arbitrio impenduntur. *Parcimonialia* dicuntur quæ ex redditibus ecclesiasticis servant parcius vivendo: quæ proinde eidem arbitrio subjacent. De *bonis mere ecclesiasticis*, fructibus scilicet beneficiorum, controvertitur, utrum eorum dominium, vel administratio tantum penes eos sit. Quamvis autem variæ sint theologorum de ea quæstione sententiæ, « certum est, quod beneficiarii tenentur sub mortali redditus superfluos suæ sustentationi in usus pios, aut in pauperes erogare. » Ita docet S. Alphonsus. [5] Restituendi tamen onus si temere eos impenderint, plerique theologi non injungunt. [6]

36. Utrum autem beneficiorum in-

(1) Laws of Delaware, art. *Religious Societies*.
(2) 9 Geo. ii. c. 36. cit. a Blackstone, l. ii. n. 274.
(3) Sess. xxii. cap. ix. *de reform.* Plura de æditituis videsis apud Van Espen. *Juris Univ.* p. l. tit. v. (4) Can. iv.
(5) Theol. Mor. l. iii. n. 491. §. iv.
(6) Vide Lessium, *de Justitia et jure*, §. i. c. iv. Dub. vi. n. 44.

star habenda sint quæ in pluribus Statibus clericis committuntur munera cum agrorum fructibus qui presbyteriis adnectuntur, quæri potest. Nobis videntur ea bonorum ecclesiasticorum speciem præseferre, quum sint bona immobilia ex fundatorum mente illi usui destinata, et Episcopi vel alterius fidei commissa. Quamvis autem in tribunalibus civilibus ecclesiastica bona non habeantur, in foro tamen Ecclesiæ ita spectanda videntur. Hinc si quis iis fruens munus suum prorsus negligat, ad restituendum obligatus censendus est : quod si proventus superflui ei sint, munera licet exequenti, debet in pios usus, vel in pauperum levamen eos impendere.

37. Quid vero dicendum de annuis stipendiis quæ impenduntur ab æditituis ex ædilium in ecclesiis redditibus, vel alias ex thesauro Ecclesiæ. Equidem S. Pœnitentiaria, de pensionibus quas gubernium Gallicum solvit presbyteris, loco reddituum quos antea ex beneficiis percipiebant, interrogata, respondit eos censeri redditus ecclesiasticos. [1] Quum pensio presbyteris ab æditituis nomine fidelium ob curam animarum solvatur, eique adnectatur, ad beneficii rationem quodammodo accedit : idcirco censemus de ea pariter dicendum. Liquet plane injustitiam admitti, si, officio neglecto, quis pensionem sibi vindicet. Cæterum quum præcipue detur ob munera quæ curam animarum respiciunt, non censemus restitutionem deberi ab eo qui, his impletis, Officium recitare negligit. Non facile definiri potest quantum restituendum sit, si quis aliqua neglexerit munera, v. g. confessiones excipere, vel verbum Dei prædicare : sed plerumque socordia discussa, satis erit hortari ut erga pauperes liberalem se præstet. Idem dicendum videtur de pecunia quæ superest ex pensione.

38. De ære collatitio, quod, oblationum veterum instar, inter Missarum solemnia solet colligi, decet omnino ut parocho tradatur in sui sustentationem, juxta morem vetustissimum : nam datur intuitu Sacrificii. Hinc Concilium Engilenheimense, anno 948, statuit : « ut oblationes fidelium, quatenus altari deferantur, nihil omnino ad laicalem pertineant potestatem, dicente Scriptura : « Qui altario deserviunt, de altario participentur. » Sedilium redditus, quum proveniant Sacrificii occasione, stricto jure sacerdotis dispositioni permittendi sunt, sicut decimæ olim in cleri sustentationem tributæ, quæ « ab ipsis sacerdotibus quorum deputatæ sunt usibus » [3] disponebantur. Hinc Nuntius Apostolicus, in lite Buffalonensi, definivit ecclesiæ S. Ludovici redditus Episcopi subesse auctoritati et æquo arbitrio. Quidquid autem ei hac ratione contingit, vel occasione baptizandi, vel nuptias celebrandi, vel alias, juxta pias et laudabiles consuetudines, inter bona quasi patrimonialia recensetur, quorum liberum dominium ei conceditur : uti ex responsione S. Pœnitentiariæ jam laudata habetur. His autem ita uti oportet, ut sacra auri fame non agatur, sed pauperibus subveniat; charitatis enim lege præcipue ligantur Christi ministri.

39. Quidquid in certum aliquem usum a fidelibus collatum est; v. g. in orphanorum sustentationem, vel pauperum levamen, sicut consuevit fieri, concionibus quas dicunt charitatis habitis, sancte est impendendum juxta conferentium consilium : nec sine injustitia manifesta, quæ restituendi fert necessitatem, alio distrahitur.

(1) 9 Jan. 1825, resp. pro diœcesi Monspeliensi.
(2) Conc. col. reg. vol. vi. col. 606. c. viii.
(3) Ibidem, c. ix.

Attamen *collecta* ordinaria inde detrahitur in usum Ecclesiæ.

§. IV. De filiisfamilias.

40. Quæ filiifamilias nondum emancipati habent, variis nominibus in jure civili insigniuntur; *castrensia*, scilicet, *quasi castrensia*, *adventitia*, et *profectitia*. *Castrensia* dicuntur quæ acquiruntur militiæ ratione, stipendia faciendo, vel in principis aula obsequia præstando, vel in arcis custodia. Horum plenum dominium et usus iis permittuntur. *Quasi-castrensia* vocantur, quæ castrensium instar in lege habentur, dominio et usu eorum concessis, licet reapse a castrensibus discrepent. Sic quæ clericus ex beneficio ecclesiastico, vel alias post clericatum, recipit, ejus committuntur arbitrio. Quæ aliquis acquirit ex officio publico haud mechanico, v. g. advocati; vel ex professione scientiæ et artis liberalis, pari privilegio gaudent. *Adventitia* nuncupantur quæ filio-familias adveniunt, neque a patre, neque ejus intuitu: v. g. ex amicorum donatione, vel successione in bona materna, vel labore artificiali. *Profectitia* denique sunt quæ filius acquirit vel ex patris bonis, iis administrandis, vel patris intuitu, puta dono patris ergo ei dato. Horum dominium et jus patri tribuunt leges Romanæ; quæ et adventitiorum administrationem et usumfructum ei vindicant, eorum dominio relicto filio. [1]

41. Hæ distinctiones non reperiuntur in legibus quibus utimur, nec in Anglicis, vel Gallicis hodiernis: [2] sed quæ ad filium certo quodam titulo pertinent, patris committuntur custodiæ; et quæ labore acquisiverit, poterit pater etiam sibi vindicare, nisi filio e domo dimisso, visus sit liberam ei facere facultatem suam operam locandi. Attamen quæ seorsim a patre acquisiverit arte propria, vel commercio peculiari, licet in domo paterna, filii omnino sunt, juxta codicem Gallicum. [3] Filius qui vigesimum primum annum ætatis expleverit, sui juris est. [4] Poterit idcirco exigere mercedem pro labore: nam « pietatem liberi parentibus, non operas debent. » [5] Ante illam ætatem quæstio est apud theologos, utrum filius possit exigere vel subtrahere mercedem, ob operam specialem patri haud indigenti præstitam. Lessius, De Lugo, Cabassutius aliique affirmant, contradicentibus Laymann, Antoine, Billuart, aliisque. Negantibus assentimur, quum ita ferat lex civilis, et æquum videatur ut alimenta donaque a patre præstita pro mercede habeantur. Cæterum si constet aliquem e filiis patri suas præstitisse operas, dum cæteri suis studerent utilitatibus, non videretur teneri ad restituendum quæ in sui mercedem bona fide sustulit, ni forsan modum plane excesserit. [6]

(1) L. ii. Inst. in tit. 9. (2) Cod. civ. ab art. 371. ad art. 487. (3) Cod. civ. art. 387.

(4) « A father has no other power over his son's *estate* than as his trustee or guardian; for though he may receive the profits during the child's minority, yet he must account for them when he comes of age. He may indeed have the benefit of his children's labour while they live with him, and are maintained by him. » Blackstone *Comm.* l. i. n. 453. « In *Gale* v. *Parrott*, it was observed, that if the minor was eloigned from the parent, he might, of necessity, be entitled to receive the fruits of his own labour, and that it would require only slight circumstances to enable the court to infer the parent's consent to the son's receipt and enjoyment of his own wages. . . A father may, by agreement with his minor child, relinquish to the child the right which he would otherwise have to his services, and authorize those who employ him to pay him his own earnings. . . The son, in such cases, may make a valid special contract with his employer. » Kent's *Commentaries*, vol. ii. part. iv. lec. xxix. n. 194.

(5) Lege penult, ff. *de obseq. parent. præb.*

(6) Carrière *de just. et jure*, vol. i. p. 578.

§. V. De uxoribus.

42. Bona uxoris, jure civili, in tria distribuuntur genera, *paraphernalia* scilicet, *dotalia*, et *communia*. *Paraphernalia* dicuntur quæ uxoris usui et dominio prorsus servata sunt [1] in contractu matrimoniali, vel quæ ipsi post matrimonium sunt acquisita, sive donatione, sive legato; ea præsertim quæ maritus ejus commisit arbitrio. Quæ ornatus causa ei concessa sunt hoc nomine apud nos veniunt. [2] *Dotalia* bona ea sunt quæ marito obveniunt uxoris causa ob contractum matrimonialem: [3] v. g. bona immobilia quæ ipsa suo jure possidebat, vel quæ pater ejus concessit. Horum administratio et ususfructus penes maritum sunt: dominium autem manet penes uxorem, quæ, eo defuncto, ea iterum recipit. Pecunia vero quæ dotis nomine plerumque datur mariti prorsus est. [4] *Communia* bona in jure nuncupantur omnia quæ, durante matrimonio, communi labore et industria comparantur. Horum proprietas pro dimidia parte est penes uxorem, quæ censetur æque suam operam contulisse; sed administratio et ususfructus sunt penes maritum. [5]

43. Jure communi, Anglico, et Americano, omnia bona immobilia quæ uxor possidebat tempore contractus matrimonialis cedunt marito, qui iis fruitur durante utriusque vita, [6] et si superstes fuerit, et proles sit nata, donec ipse maritus vixerit. [7] Nequit tamen ea vendere, vel oneribus gravare. [8] Honorius III. reprobavit tamquam abusum consuetudinem alicubi obtinentem, « quod si indigena vel extraneus prodigalitatis vitio, vel incuria, vel quocumque casu alio dissipaverit vel amiserit bona sua, bona uxoris suæ tam mobilia quam immobilia pro suæ voluntatis libitu alienet. » [9] Potest quidem alienare jura illa quæ *realia* dicuntur, adnexa scilicet bonis immobi-

(1) Cod. *de pactis conventis*.

(2) « In one particular instance the wife may acquire a property in some of her husband's goods: which shall remain to her after his death, and not go to his executors. These are called her *paraphernalia*, which is a term borrowed from the civil law, and is derived from the Greek language, signifying something over and above her dower. Our law uses it to signify the apparel and ornaments of the wife, suitable to her rank and degree; and therefore, even the jewels of a peeress usually worn by her, have been held to be *paraphernalia*. These she becomes entitled to at the death of her husband, over and above her jointure or dower, and preferably to all other representatives. Neither can the husband devise by his will such ornaments and jewels of his wife. » Blackstone's *Comm.* l. ii. n. 436.

(3) « The separate property of the wife is divided into dotal, being that which she brings to the the husband to assist in the mariage establishment, and extra dotal or paraphernal property, being that which forms no part of the dowry. The husband is the head and master, and the proceeds of the dowry belong to the husband, during the mariage. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. iv. lec. xxviii. Sic apud Gallos paraphernalia habentur omnia uxoris bona in dotem non constituta. Cod. civ. art. 1574.

(4) L. vii. Digesti.

(5) In Louisiana . . . the rights of married women are regulated by the civil law. » Kent's *Comm.* vol. iv. part. vi. lect. iv. n. 46. Vide et vol. ii. part. iv. lec. xxviii. n. 184.

(6) « If the wife, at the time of marriage, be seized of an estate of inheritance in land, the husband, upon the marriage, becomes seized of the freehold, *jure uxoris*, and he takes the rents and profits during their joint lives. » Kent's *Commentaries*, vol. ii. part. iv. lec. xxviii. n. 130.

(7) « If there has been a child of the marriage born alive, the husband takes the estate absolutely for life, as tenant by the curtesy. » Kent's *Commentaries*, vol. ii. part. iv. lec. xxviii. n. 130.

(8) « He cannot alien or encumber it, if it be a freehold estate, so as to prevent the wife, or her heirs, after his death, from enjoying it, discharged from his debts and engagements. » *Ibidem.*

(9) C. Ex parte 10. de consort.

libus : v. g. quæ ex instrumento scripto ad certum annorum spatium oriuntur.[1] Pleno jure autem utitur pecunia quam uxor secum affert,[2] vel quam ei debitam recuperavit.[3] Si contigerit maritum mori antequam eam receperit, uxor suo jure eam sibi vindicat. Quam pecuniam sibi uxor, durante matrimonio, opera et industria comparat, mariti est, quum ipse onera matrimonii alias sustentet. Cæterum non videtur culpanda uxor, quæ in usus proprios necessarios sumit quæ ita comparavit, præsertim si maritus negligat ei subvenire. Lege Marilandiæ uxor bonorum suorum habet potestatem.

44. Communia haberi possunt bona immobilia quæ marito et uxori, durante matrimonio, simul data sunt, vel quæ ab iis una empta sunt. Hæc uterque possidet, adeo ut nequeat alteruter ea vendere absque alterius consensu. Alterutro defuncto, alter ea pleno jure possidet.[4] Jure tamen civili, quod in Luisiana obtinet, omnia mariti bona durante matrimonio acquisita communia sunt, quorum dimidia pars, defuncto alterutro, alteri cedit, parte altera hæredibus defuncti data.[5]

45. Dotalia uxoris bona, juxta mores nostros, sunt tertia pars bonorum omnium immobilium, quæ maritus durante matrimonio possederit,[6] quæ idcirco non potest alienare, in uxoris præjudicium, nisi ipsa, seorsim interrogata a magistratu, libere consenserit, et subscribendo suo renuntiaverit juri. Si maritus testamento uxori legaverit quædam bona, ut dos ejus excluderetur, penes eam est ea respuere, ut suo jure fruatur. Cæterum nonnisi per vitam suam jus ejus manet, eaque defuncta transit ad mariti hæredes.

46. « Si non concedat maritus *congruam sustentationem*, potest uxor eam sibi clam surripere. Illud extendit Collet ad expensas in honesta recreatione et decenti sui ornatu facien-

(1) « The husband, upon marriage, becomes possessed, also, of the chattels real of the wife, as leases for years, and the law gives him power, without her, to sell, assign, mortgage, or otherwise dispose of the same as he pleases, by any act in his lifetime; except it be such on interest as the wife hath, by the provision or consent of her husband, by way of settlement. » Kent's *Commentaries*, vol. ii. part iv. lec. xxviii. n. 130. « In Georgia . . all marriage since 1785, vest the real equally with the personal estate of the wife in the husband. » Vol. iv. part. vi. lec. lv. n. 29.

(2) « As to personal property of the wife, which she had in possession at the time of the marriage, in her own right, and not *en auter droit*, such as money, goods and chattels, and moveables, they vest immediately and absolutely in the husband, and he can dispose of them as he pleases, and on his death they go to his representatives, as being entirely his property. » *Ibidem*, num. 143.

(3) « As to debts due to the wife, at the time of her marriage, or afterwards, by bond, note, or otherwise, and which are termed *choses in action*, the husband has power to sue for, and recover the same; and when recovred, and reduced to possession, and not otherwise, the money becomes absolutely his own. » *Ibidem*. (1).

(4) « If an estate in land be given to the husband and wife, or a joint purchase be made by them during coverture, they are not properly joint tenants, nor tenants in common, for they are but one person in law, and cannot take by moieties. They are both seized of the entirety, and neither can sell without the consent of the other. and the survivor takes the whole. » *Ibid.* (1).

(5) Ibidem, vol. ii. part. iv. lec. xxviii. n. 184.

(6) Dower—exists where a man is seized of an estate of inheritance, and dies in the lifetime of his wife. In that case she is at common law entitled to be endowed, for her natural life, of the third part of all the lands whereof her husband was seized, either in deed or in law, at any time during the coverture, and of which any issue which she might have had might by possibility have been heir. » *Ibidem*, vol. iv. part. vi. lect. lv. n. 35. (5.) « Dower attaches to all real hereditaments, such as rents, commons in gross, or appendant, and piscary, provided the husband was seized of an estate of inheritance in the same. » *Ibidem*, n. 41.

das, modo non sint notabiles, nec excedant quod aliæ ejusdem conditionis mulieres piæ et timoratæ conscientiæ expendere solent. » Ita Carrière. [1] « Uxor potest etiam providere ex bonis communibus, si alia non habeat, sustentationi necessariæ patris vel matris, vel prolis propriæ ex alio matrimonio, si indigeant, modo remaneant necessaria marito et ejus familiæ; quia tenetur his subvenire, isti speciale jus habent alimenta ab ea petendi, nec vir potest rationabiliter id inique ferre. » [2] Eleemosynas modicas pro sua conditione potest erogare uxor, juxta plerosque theologos : quod si id vetet maritus, paci domesticæ imprimis consulendum est, juxta illud Augustini : « Nonne si ampliorem misericordiam cogitans, ideo pauperibus res tuas erogare differres, ne scandalizatus maritus tuus Deo periret, uberiores tibi Deus eleemosynas imputaret? » [3] Si maritus prodigus sit et decoctor, plerique concedunt posse mulierem clam subtrahere pecuniam, qua et familiæ necessitatibus provideat, et in posterum servet subsidia : sic enim mariti negotia utiliter gerit. Denique excusatur uxor quæ bona communia impendit ad mariti damnum impediendum, quod fecit Abigail, idcirco a Davide laudata. [4]

47. Maritus peccat contra justitiam si bona uxoris propria, et ejus arbitrio servata, usurpet, ipsa invita, vel ad assentiendum fraude vel metu inducta. Restituere idcirco ei debet, vel ejus hæredibus. Quod si prodige utatur bonis quæ occasione nuptiarum ipsi contingunt, vel bonis communibus, peccat quidem, sed justitiam non videtur violare, quum lex ei det plenum eorum arbitrium. Si bona filiorum prioris matrimonii, quorum administrationem ei concredi contigerit, distrahat, ad restitutionem tenebitur; nam tutoris, seu curatoris munere, instar aliorum, fungi debet.

§ VI. De servis.

48. « Quod attinet ad jus civile, servi pro nullis habentur : non tamen et jure naturali : quia, quod ad jus naturale attinet, omnes homines æquales sunt. » [5] « Servus nec est dominus vestimenti quotidiani, » ait Justinianus, « quia qui ab alio possidetur, nihil possidere potest. » [6] Tradit etiam jus servos, quidquid acquirant quavis causa, vel occasione, dominis acquirere. [7] Cæterum consuetudine aliquatenus mitigatus est rigor iste : [8] quapropter servi aliquando quoddam habent peculium, ex dominorum consensu. Quæ sibi comparant laborando per noctem, diurno penso jam peracto, sua sunt, sed non licet illis se labori diurno impares reddere. Quandoque heri faciunt facultatem servis ut suam locent operam, (quod tamen lege prohibetur ob abusus facile inde provenientes,) [9] certa pecuniæ summa per singulos menses reddenda. Quod si industria et solertia sua majorem summam comparent, excessum retinere licebit. Quidquid ancillis datur ob usum sui corporis suum est,

(1) De Justitia et Jure, vol. i. n. 270.
(2) Ibidem, n. 271.
(3) Epist. ad Ecdiciam cclxii. (olim 199.)
(4) 1 Reg. xxv.
(5) Dig. l. l. tit. xvii. *de Reg. Juris.* 32.
(6) L. *Id vestimentum*, ff. de peculio.
(7) Instit. *per quas personas cuique acquir.* §. Item nobis.
(8) Lessius *de Just. et jure*, c. iv. dub. iv.
(9) Lege Status Mississippiensis imponi potest mulcta centum scutatorum hero eam facienti facultatem servo, qui et vendi potest curiæ auctoritate, pretii tertia parte in litterarum subsidium cessura, reliqua parte, impensis deductis, indici tradenda. Sect. xxvi. Act. June 18, 1822. In Marilandia viginti nummorum mulcta hero imponitur.

quum potestati domini non subjaceat. Etiam dona servis facta licite in sui usum impenduntur, juxta donatorum voluntatem. Jus civile dat servis actionem contra dominos, « si dicant se suis nummis redemptos, et non manumissos contra placiti fidem. » [1] Lege Mississippiensi vetatur ne servus suo jure possideat equum, vel jumenta quælibet, vel pecora: [2] et ne bombycem in sui usum, etiam ex dominorum venia, colat. [3] Damna tamen quæ forsan intulerint dominis furtis levioribus, vel alia ratione, vix reparanda sunt ex peculio hujusmodi, quum tota sua vita in eorum utilitatem cedat: et lex cogat dominos ad restituenda quæ servi aliis abstulerint. [4]

CAPUT IV.

DE DOMINIO ACQUIRENDO.

49. Ut quæ de dominii acquisitione dicenda sunt omni ambiguitate careant, de jure nonnulla sunt præmittenda. *Jus* est legitima facultas ad aliquid vel faciendum, vel prohibendum, vel obtinendum, vel retinendum; vel ad utendum eo, vel de eo disponendum. *Jus in re* [5] habetur quando res facta est sua, adeo ut actio in eam detur, v. g. in rem emptam et traditam: [6] *jus ad rem* dicitur si res tradita non sit, ita ut actio detur in personam tantummodo: v. g. in venditorem ut mercem tradere cogatur. [7] Ut jus in re habeatur, tria requiruntur, nempe *res*, *titulus*, et *traditio*. Fructus futuri anno proximo pertinebunt ad fundi dominum, vel beneficii possessorem; qui tamen jus in iis non habet, quum nondum existant. Deficiente titulo, non habet fur jus in iis quæ surripuit. Emptor qui solvit pretium pro frumenti modiis, vel alia quapiam merce, nondum tamen designata et tradita, jure in iis caret, adeo ut si casu pereant, nil ipse damni patiatur. Qui habet jus in re, potest eam sibi vindicare actione *reali*, quæ vindicatio nuncupatur; qui habet jus ad rem, tantum *personalem* actionem instituere valet in eum qui rem reddere recusat, conditione facta. [8]

50. Ad dominium acquirendum jure civili requiruntur plerumque *titulus* et *traditio*: « traditionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur. » [9] Cæterum absque traditione dominium habetur, quando aliquid datur aut venditur civitatibus, ecclesiis, aut aliis piis locis, aut in redemptionem captivorum. [10] In beneficiis jus in re acquiritur sola collatione et acceptatione. [11] Hæreditatis, sive per testamentum, sive ab intestato, dominium acquiritur hæreditatem adeundo; [12] adiri autem hæreditas censetur, cum eam hæres verbo vel facto acceptet. Legatarius legati acquirit dominium statim a morte testatoris. [13] Donans res suas alii ea conditione, ut donatarius præbeat

(1) L. Vix 55. ff de judicis.

(2) « It shall not be lawful for any slave to possess in his or her own right, any horse, mare, gelding, mule, or any other cattle, sheep, or hogs whatever. » Sect. xli. Act. June, 18, 1822. Id obtinet etiam in Marilandia.

(3) Ibidem. Sect. xliii.

(4) « The master, employer, or overseer of such slave, shall restore the goods and chattels so stolen, to the owner. » Ibidem, sect. lvi.

(5) Matt. v. 6.

(6) « Complete and perfect right. » Blackstone, l. ii. n. 312.

(7) « Inchoate and imperfect right. » Ibidem.

(8) L. xxv. § xliv. vii. *de oblig. et act.*

(9) Ex leg. trad. Cod. *de pactis.*

(10) L. ult. Cod. *de sacrosanctis Ecclesiis.*

(11) Cap. *Si tibi absenti.* De præb. in 6.

(12) L. Cum hæredes, *de acquir. vel amitt. poss.*

(13) L. A Titio ff. *de furtis.*

donanti alimenta, conditione haud impleta statim recipit earum dominium absque ulla traditione. [1] Jure *communi* Anglico, quod apud nos etiam obtinet, pactis transfertur dominium absque rei traditione, si res fuerit designata. [2]

51. Titulus, sive *verus*, sive *coloratus*, sive *præsumptus*, ad dominium exigitur. Titulus *verus* est radix legitima unde dominium oritur, v. g. emptio a priore domino. Titulus *coloratus* dicitur quando aliquis latet defectus, licet speciem veri tituli præseferat; v. g. emptio a priore possessore qui habebatur vulgo rei dominus, quamvis non esset. Sic qui emit agros ab homine qui litteras patentes a supremo regimine obtinuerat, titulum verum habet, si alius haud prius obtinuerit eosdem agros: quod si contigerit agros illos priori concessione comprehendi, titulus erit coloratus. Titulus *præsumptus* ille dicitur quem lex extitisse præsumit, ob temporis diuturni possessionem pacificam. In Pennsylvania qui agros possedit a viginti quinque annis, nequit inde ejici ob titulum priorem, cujus intra illud temporis spatium vindiciæ nullæ fuerunt.

52. *Possessio facti* est rei apprehensio corporis, animi, et juris adminiculo. Res quæ possidetur vel corporea est, ut ager, domus; vel incorporea, ut census, beneficium, servitus. *Corpore* apprehenditur vel in se, uti manibus, pedibusve, quæ possessio dicitur *vera;* vel in alio, [3] v. g. glebæ vel clavium traditione, vel instrumento publico. Hæc possessio dicitur ficta. *Animi* apprehensio in eo est posita, ut quis rem apprehendat, vel retineat, animo possidendi; quapropter depositarius non dicitur possidere. Juris adminiculum exigitur, quatenus necesse est ut lege non impediatur, ne talis apprehensio censeatur possessio. Hinc detentio rei sacræ a laico non est possessio: jus enim obstat. [4] Fur tamen vere possidet rem quam furto abstulit.

53. *Possessio juris* est jus insistendi rei tamquam suæ non prohibitæ possideri. Ex possessione facti justa oritur jus rem pacifice tenendi, et juris remediis utendi adversus eos qui possessionem perturbare quærunt. Hinc aliquando de jure possessionis agitur, antequam de dominio decernatur: illa causa *possessoria* dicitur, hæc *petitoria*. Possessorem nemo potest deturbare, nisi legis auctoritate.

54. Possessio *civilis* est ea qua res, corpore et animo apprehensa, solo animo retinetur. [5] Sic rei dominus *civiliter* possidet rem quam fur apud se retinet. « Possessio servi et ancillæ

(1) L. i. Cod. *de trad. quæ sub modo.*

(2) « When the terms of sale are agreed on, and the bargain is struck, and every thing that the seller has to do with the goods is complete, the contract of sale becomes absolute, without actual payment or delivery, and the property and the risk of accident to the goods, vest in the buyer. » Kent's *Commentaries*, vol. v. part. v. lec. xxxix. n. 492. « The goods sold must be ascertained, designated, and separated from the stock or quantity with which they are mixed, before the property can pass. » *Ibidem*, n. 496.

(3) « The corporal tradition of lands being sometimes inconvenient, a symbolical delivery of possession was in many cases anciently allowed; by transferring something near at hand, in the presence of credible witnesses, which by agreement should serve to represent the very thing designed to be conveyed; and an occupancy of this sign or symbol was permitted as equivalent to the occupancy of the land itself. » . . . « Conveyances in writing were the last and most refined improvement. » Blackstone's *Commentaries*, l. ii. n. 313. « Delivery of possession was, anciently, necessary to the valid transfer of land. » Kent's *Commentaries*, vol. ii. part. v. lec. xxxiv. num. 527.

(4) L. qui universos *de acquir. et amitt. possess.*

(5) Instit. de Interdictis. §. *Possidere.*

non amittitur per ipsorum fugam, ut patet l. Pomponius 13. π ibidem: »[1] civilis igitur est possessio. Possessio *naturalis* est qua res corpore et animo occupatur, ut cum quis rem occupat de facto, vel per se, vel per alium, quam etiam retinere cupit. Possessio naturalis simul et civilis *firmissima* dicitur. *Civilissima* a nonnullis dicitur possessio quam lex tribuit etiam ignoranti : v. g. hæreditas possideri censetur, licet hæres ignoret eam sibi obtigisse.

55 Possessor potest armis suam possessionem, etiam civilem, tueri:[2] quapropter si domum rediens, invenias eam ab alio injuste occupatam, poteris eum, auxilio invocato, ejicere. Poterit etiam dominus possessionem armis repetere confestim postquam ab ea injuste deturbatus est;[3] non autem post diuturnum intervallum. Sic furem res secum auferentem licet insequi, easque sibi recuperare, vi adhibita. Confestim autem fieri censetur, quod fit quamprimum commode fieri poterit. Res noctu ex rheda raptas, qui mane insequuntur fures, eorumque detegunt latebras, poterunt armis repetere. Qui clam fraudeve possessionem sibi sumpsit, quam precario acceperat, ex legis auctoritate facile amovetur. Si res defuncto subtrahatur, possessio ejus adjudicatur hæredi, postquam hæreditatem adierit.[4] Si clam vel palam tradita sit alicui, tamquam legatario, quum talis non foret, recuperatur etiam possessio.

CAPUT V.

DE MODIS ACQUIRENDI DOMINIUM.

—

§. I. De occupatione.

56. *Occupatione* acquiruntur quæ nullum habent dominum : « quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur. »[5] Animalia omnino fera, sylvestria, vagantia per sylvas, vel alias in loco publico non circumsepto, fiunt primo occupantis. Hinc lupi, cervi, lepores, etc. venatoribus sunt libera præda, ubi leges non obstant. In Pennsylvania vetitum est lege anno 1760 lata, ne quis in alienis agris, qui fuerint exculti, vel circumsepti, venaretur, absque domini consensu : tempusque venandi a prima die Augusti, ad primam diem Januarii definitum est : mulcta transgressoribus imposita.[6] Cæterum justitiam non violat, qui hanc transgreditur legem, nisi venando damnum inferat agrorum dominis. Quod si feræ in loco circumsepto includantur, domini loci habentur. Feram ab uno læsam ab altero captam capientis esse statuit Justinianus:[7] cæterum quoties ita sit vulnerata ut evadere non possit, vel alias sit penes insequentem, merito censetur ejus esse.[8] De apibus tenendum est eas domini alvearii esse, licet inde avolaverint, quamdiu in conspectu domini manserint, ita ut sit spes eas reducendi : alias esse capientis, quum eas alveario suo incluserit.[9]

(1) Lessius, *De Justitia et Jure*, sect i. c. iii. dub. xii.

(2) L. 3. π *de vi et vi armata*, et l. i. c. *Unde vi*, et cap. *Olim*, de restit. spol. (3) L. 3. ubi supra.

(4) Instit. *de Interd.* l. i. π et c. *Quorum bonorum.* (5) §. Feræ, Inst. *de rerum divisione.*

(6) Purdon's *Digest*, art. *Hunting.* Vide et Elmer's *Digest of the laws* of New Jersey, art. *Game.*

(7) § *Item Quæsitum.* Instit. *de rerum divis.*

(8) « The possession must be so far established, by the aid of nets, snares, or other means, that the animal cannot escape.» Kent's *Commentaries*, vol. ii. part. v. lec. xxxv. n. 349.

(9) « If a swarm of bees had flown from the hive of A, they were reputed his so long as the swarm remained in sight, and might easily be pursued; otherwise they became the property of

57. Pisces qui in mari versantur, vel in fluminibus quæ navigari possunt, et in quæ æstus maris fertur, capientibus cedunt :[1] sed in fluviis minoribus jus piscandi plerumque servatur vicinis riparum dominis,[2] qui et retia, quibus includantur, sæpe jaciunt. Qui igitur pisces ex retibus auferunt, injuriam, quam compensare debent, faciunt dominis. Cæterum in Pennsylvania fluvii majores habentur communes, adeo ut omnibus jus piscandi in iis vindicetur.[3] Legibus Pennsylvaniæ et Delavariæ jus piscandi in flumine Delavarensi regitur, mulctis gravioribus impositis iis qui absque licentiâ piscantur, vel die dominica, vel temporibus quibusdam anni. Lex Status Delavariæ licentiam piscandi exigit, et pœnas alienigenis aliisque absque venia piscantibus imponit.[4] Pœnas has nemo tenetur sponte subire.

58. Animalia cicurata ex feris, ut cervi, pavones, columbæ domesticæ, si consuetudinem redeundi amiserint, pristinam libertatem recuperasse censentur, ideoque fiunt occupantis :[5] e contra si soleant adhuc redire, manent domini. Hinc columbæ nequeunt absque injustitia a columbario quod frequentant ad alienum allici fraude et artificio, laqueis vel aliis hujusmodi adhibitis. Quod si quis cibum meliorem in suo columbario reponat, vel illud in loco opportuniori statuat, utitur jure suo.

59. Lapilli, gemmæ, ambrum, corallum, etc. in littore maris inventa, occupantis sunt. Lapicidinæ vero, fodinæ plumbi, ferri, carbonis, sunt domini fundi, juxta leges moresque nostros, quod et de argento, aut auro, si forte contigerit inveniri, dicendum est.

§. II. De rebus inventis.

60. Animalia natura mansueta et domestica, ut oves, boves, sues, equi, gallinæ, etc. etsi longe aberrent, dominorum tamen sunt, ideoque iis restituenda : nam dicitur « furtum committere qui hæc animalia cum effugerint, detinet. »[6] Quod si dominus ignoretur, poterit qui ea invenit, postquam publica monitione frustra dominum quæsiverit, ea retinere, donec comparuerit, ea, solutis impensis, iterum recepturus. Si omnis evanuerit spes dominum inveniendi, theologi

the first occupant. Merely finding a tree on the land of another, containing a swarm of bees, and marking it, does not vest the property of the bees in the finder. Bees which swarm upon a tree do not become private property until actually hived. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxv. n. 350.

(1) « The right of fishing in navigable waters, is founded on such plain principles of natural law, that it is considered by many jurists as part of the law of nations. » *Ibidem.* vol. iii. part. vi. lec. lii. n. 413.

(2) « It was a settled principle of the common law, that the owners of lands on the banks of fresh water rivers, above the ebbing and flowing of the tide, had the exclusive right of fishing, as well as the right of property opposite to their respective lands *ad filum medium aquæ.* » *Ibidem*, n. 411.

(3) « In Pennsylvania, the English doctrine that no rivers are deemed navigable, so as to give the common right of fishing, except those where the tide ebbs and flows, has been held not to be applicable to the great rivers in that state, and that the owners of land on the banks of such rivers as the Susquehanna and Delaware, for instance, have no exclusive right of fishing in the rivers opposite their respective lands. The right to fisheries, in such rivers, is declared to be vested in the state, and open to all the world; and a similar exception to the rule of the common law has been suggested to exist in South Carolina. » n. 418.

(4) Vide art. *Fisheries*, in Legum Digestis.

(5) §. *Parvorum*, Instit. de rerum divis. « When they return to their natural liberty and ferocity without the *animus revertendi* the property in them ceases. » Kent's *Comm.* vol. ii. p. v. lec. xxxv. n. 348.

(6) §. *Gallinarum* Institut. de rerum divisione.

nonnulli censent animalia esse invenientis.[1] Lex Pennsylvaniæ jubet, ut scribæ publico comitatus intra quatuor dies denuntiet inventor animalia, quæ post publicas monitiones venduntur, si dominus non comparuerit, pretio in thesaurum comitatus deferendo, post solutas impensas.[2] Similia in legibus Statuum Delavariæ, et Novæ Cæsareæ inveniuntur; quæ qui neglexerit, mulctæ est obnoxius.[3] Quæ damna intulerit animal, resarcienda sunt ex ejus pretio. Qui animalia quæ a dominis aberraverunt, retinet, omissa omni diligentia ad inveniendos dominos, injustitiæ reus est; debetque deinceps si domini nequeant inveniri, vel ipse nequeat rem prodere absque sui discrimine, in pauperum levamen pretium impendere.

61. Thesaurus est « vetus quædam depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat. »[4] Jure naturali et gentium sicut et Angliæ est inventoris : jure cæsareo illius quoque est si in fundo suo inveniatur : si in alieno, pars dimidia cedit domino fundi, altera pars inventori.[5] Si in loco sacro inventus sit fortuito thesaurus, totus fit inventoris : si data opera, pars dimidia est Ecclesiæ. Apud nos, thesaurus ubique cedit inventori : leges enim nihil de eo decernunt.

62. De rebus inventis universim constat eas dominis restituendas, si innotescant, vel reperiri possint : res enim ad dominum clamat, in quascumque manus devenerit. Præmium autem a domino oblatum inventori qui rem restituat, accipi poterit, juxta plerosque, quum detur ob rem pretio æstimabilem, nempe ut excitetur quisque ad majorem diligentiam.[6] Quod si diligentia adhibita domini haud reperiantur, servandæ erunt res, quamdiu manserit spes eos detegendi : vel si nequeant servari, vendendæ erunt, ut servetur pretium. Si omnis sublata sit spes, sunt qui dicunt inventorem posse res sibi retinere, quum dominum amisisse censeantur, ideoque sint primo occupantis.[7] Cæterum Catechismus romanus tradit res inventas esse pauperum ; et piorum consuetudo habet, ut, domino haud detecto, iis dentur, quod plerique theologi docent necessario faciendum.[8] Si quis, diligentia frustra adhibita ad inveniendum dominum, res in sui usum converterit, domino postea comparente, reddere debet id in quo factus

(1) Vide S. Alphonsum de Ligor., l. iii. num. 605.

(2) Purdon's *Digest*. art. *Strays*.

(3) Vide Emler's *Digest*, art. *Cattle*; and Laws of Delaware, art. *Strays*.

(4) L. *nunquam*. ff. *de acquir. rer. domin.* Etiam alia bona in terra deposita hoc nomine apud nos veniunt.

(5) Lege unica c. *de thesauris*. Sic et Codex Civilis apud Gallos, art. 716. Jus Anglicum thesaurum *treasure-trove* regi vindicat. Status Neo-Eboracensis illud olim imitatum est. « Goods found *hidden* in the earth go under the denomination of *treasure-trove*. Such goods in England, belong to the king; and in New York they formerly belonged to the public treasury; for the statute of 4 Edw. I. was re-enacted by the *act concerning coroners*, which directed the coroner to inquire, by jury, of treasure said to be found, and who were the finders in recognizance to appear in court. » Sed in emendatione legum illud omissum est, quapropter illic, sicut et aliis in Statibus, cedit inventori. Kent's *Comm. ubi supra*, n. 358.

(6) Vide Lyonnet, *de Justitia*, p. i. art. iv. n. 4.

(7) Amort. vol. i. p. 545. S. Alphonsus l. iii. n. 605. Consonat Kentius : « Another instance of acquisition by occupancy, which still exists under certain limitations, is that of goods casually lost by the owner, and unreclaimed, or designedly abandoned by him ; and in both these cases they belong to the fortunate finder. But it is requisite that the former owner shall have completely relinquished the chattel, before a perfect title will accrue to the finder ; though he has, in the mean time, a special property sufficient to maintain trover against every person but the true owner. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxvi. n. 356.

(8) Lyonnet, *ubi supra*.

est ditior : si neglexerit dominum inquirere, reparare oportebit damna inde secuta. Si bona fide dederit eas pauperibus, ad nihil tenebitur. Leges civiles plerumque exigunt ut res omnes inventæ ad publicam deferantur notitiam, et si dominus non detegatur, fisco cedant, data aliquando inventori mercede. [1]

§. III. De bonis vacantibus

63. Bona *vacantia* dicuntur quæ quis intestatus reliquit, cui nullus hæres juxta legem ab intestato succedat. Jus civile ea tribuit fisco, [2] exceptis bonis mobilibus peregrinorum, quæ Episcopo cedunt, pios in usus impendenda. [3] Jus Anglicum olim tribuit Episcopo jus in bona omnium qui absque testamento discesserant, quorum « tertia pars in opus ecclesiæ et pauperum dispensanda » erat, juxta Innocentii IV. decretum; [4] sed recentioribus legibus Episcopus jubetur propinquis defunctorum bonorum administrationem permittere. [5] Leges Americanæ inter propinquos ea distribuunt, administratoris opera; sed curiam civilem arbitram constituunt. [6] Quæ quis in mensa nummularia deposuerit retinentur post mortem ea deponentis, donec hæres vel alius, legis adminiculo, ea sibi vindicaverit. Plurima hac ratione sua faciunt nummularii legis præsidio, quæ videntur posse retinere, quia ea in pios usus impendant, quum rebus gerendis sibi contingant. Peccant autem qui dolo et arte impediunt hæredes a suo prosequendo jure. Officiales tamen non tenentur hos monere, cum sui muneris detrimento.

64. Alienigenarum qui absque testamento decesserint bona, plerumque sibi vindicat fiscus Status in quo discesserint, jure quod dicitur vulgo *escheat* : [7] attamen in quibusdam Statibus distribuuntur hæredibus, instar bonorum quæ ad cives pertinent; quæ legum liberalitas in Luisiana, Pennsylvania, Marilandia, Illinosio, et Ohio, [8] viget etiam in Galliis novo jure. [9] Ubi non viget, justitiam non violat filius bona patris sibi usurpans, quum illi faveat naturæ jus, vel saltem gentium omnium consuetudo naturæ admodum consentanea, cui vix derogare valet lex specialis, nisi in foro externo. Propinqui bona defuncti usurpantes, si filii desint, non videntur injustitiæ rei, si ea inter se distribuant, prout fieret ex legis sanctione, si civis fuisset : quod enim jus illud lex deneget alienigenæ, et Statui vindicet bona, referendum est ad externum regimen, potius quam ad proprietatis definitio-

(1) « In Massachusetts, the finder of lost money or goods must give notice as prescribed, and if no owner appears within one year, one half goes to the finder and the other half to the town. » *Kent's* Comm. vol. ii. n. 356.

(2) L. Vacantia, Cod. *de bonis vacantibus*.

(3) Ex authent. *Omnes peregrini*.

(4) In Decretal. l. iii. t. 3. c. 42.

(5) 31. Edw. III. c. xi. 21. Henric. VIII. c. v. apud Blackstonium, l. ii. n. 495.

(6) « In our American law, we have assigned this, as well as other secular matters, to the courts and magistrates of civil jurisdiction. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxvii. num. 409. (1.)

(7) « Though an alien may purchase land or take it by devise, yet he is exposed to the danger of being divested of the fee, and of having his lands forfeited to the state, upon an inquest of office found ; and if he dies before any such proceeding be had, we have seen that the inheritance cannot descend, but escheats of course. » *Ibidem*, part iv. lec. xxv. n. 61.

(8) « In Louisiana, Pennsylvania, Maryland, Illinois and Ohio, the disability of aliens to take, hold, and transmit real property, seems to be entirely removed. » *Ibidem*, n. 70.

(9) Lex 14 Julii 1819, apud Carrière, vol. i. *de justitia*, n. 360.

nem, ideoque non ligat conscientiam, quamvis si executioni demandetur, necesse sit haud resistere. Cæteri qui nullum jus habent, si bona defuncti haud deferant Statui, sed in usus pios impendant, in pauperum levamen, orphanorum institutionem, vel alios fines vere pios, non sunt culpandi, quum nullius jus violent: quæ tamen nulla ratione possunt sibi usurpare et in suos usus convertere, nisi illis constet de voluntate defuncti sibi ea donandi. Si supersint filii, iis bona omnino tradenda sunt, nisi fisco dentur, vel nisi plane sint indigni et prodigi. Si propinqui inopia premantur, iis præ aliis subveniendum est. Non auderemus autem damnare eum, qui neglectis propinquis haud indigentibus, daret bona defuncti pauperibus : propinqui enim jus strictum non habent.

65. Bona *derelicta* dicuntur quæ quis abjicit, nolens ea inter res suas amplius recenseri. Jure civili sunt primo occupantis; quod et juri naturali est consonum. Quæ autem naufragaturi abjiciunt, servandi vitam, vel navem causa, vel quæ ex naufragio colliguntur, non sunt inter derelicta computanda. [1] Ea eripientes naufragis anathemate merito perculsi sunt. [2] Qui ea celant, dominis quærentibus, in Statu Delavariæ in carcerem trudendi jubentur, donec duplum valorem reddant. [3] Similia habet lex Status Novæ Cæsareæ. Supremus autem Cœtus Statuum Fœderatorum, anno 1825, recensuit prædantes bona naufragorum inter gravissimos reos, eosque fecit obnoxios pœnæ carceris per decem annos, et mulctæ quinque millium nummorum. [4]

66. Quæ in terra jacent ligna arida et mortua plerumque derelinquuntur cuilibet ea auferre volenti : non ita quæ sepium instar sunt, vel alias usui alicui destinata. Qui in sylvis alienis cædunt ligna, damnum debent reparare, quod in locis adhuc non excultis nullum plerumque est; interest eorum dominorum ut arbores tollantur ad solum frumento parandum : sed in locis excultis majus vel minus est, pro rerum adjunctis. Prope civitates et oppida ligna plurimi valent, sicut omnibus in locis in quibus raræ sunt arbores, ex. gr. in immanibus pratis Occidentalium quorumdam Statuum, præsertim Illinosiensis.

§. IV. De alluvione, specificatione, etc.

67. *Alluvione* dominium acquiritur; quod scilicet vi aquarum fundo alicui paulatim adjungitur, ad dominum fundi pertinet. Si autem pars magna subito aquarum impetu ab aliquo fundo abripiatur, ejus dominium manet penes fundi dominum. [5] Alveus

(1) « This right of acquisition, by finding, is confined to goods found *upon* the surface of the earth; and it does not now extend to goods found *derelict* at sea, though abandoned without hope of recovery. » . . . « All *wrecks* are likewise excluded from this right of acquisition by occupancy. » . . . « Shipwrecked goods, if unreclaimed for a year, are to be sold, and the proceeds paid into the public treasury. The statutes have been extended in practice to all goods and money lost, hidden, waived, or designedly abandoned, when no owner appears. » Sic de legibus provinciæ Massachusetts loquitur Kentius, vol. ii. part. v. lec. xxxvi.

(2) Bulla in Cœna Domini. « Peut-on imaginer un usage plus noble, et plus touchant de la suprématie religieuse? » De Maistre, *Du Pape*, ch. xv.

(3) Laws of Delaware, art. *Wrecks.*

(4) Sect. ix. « If any person shall plunder, steal, or destroy any money, goods, merchandise, or other effects, from or belonging to, any ship or vessel, or boat, or raft, which shall be in distress, or which shall be wrecked . . . every person so offending shall be guilty of felony, etc. » Act of Congress, an. 1825.

(5) Instit. l. ii. tit. 1. n. 20, 21. « If a fresh water river, running between the lands of sepa-

fluminis, si aquæ alio declinent, vicino fundo accrescit. Jus Anglicum regi tribuit quidquid subito aquarum impetu, vel alia ex causa subitanea, congeritur, si magni sit momenti. [1]

68. Insulæ quæ in mari aliquando nascuntur, jure civili fiunt occupantis, jure Anglico servantur regi: [2] quæ in fluviis sunt, ad dominum ripæ propioris pertinent; ad utrumque pro dimidia parte, si fundus ex utraque parte diversum habeat dominum. [3] Juxta leges Pennsylvaniæ insulæ comitatui, vel Statui, vindicantur, quas proinde nemo sibi retinere poterit nisi ex auctoritate publica instrumento scripto firmata. [4]

69. Per *specificationem* acquiritur dominium, quoties res aliena ad aliquam artificii speciem insumpta est. Si res ad priorem statum reduci valeat, ad dominum adhuc pertinet: v. g. si ex auro alieno poculum quis fecerit, auri dominus poculum sibi vindicare poterit: artificii tamen pretium solvendum est, si bona fide artifex egerit, et opus sit domino utile. Si nequeat ad priorem statum res reduci, qui bona fide ea usus est, ejus fit dominus, ea tamen conditione ut rei valorem et damna, si quæ sint, priori domino compenset. Sic vestem ex aliena lana conficiens, fit ejus dominus. [5] Si ex tabulis alienis, vel lateribus, domum ædificaveris, ea erit tua, pretium tamen tabularum, vel laterum, solvendum erit: at si navem integram ex tabulis alienis confeceris, navis pertinet ad dominum tabularum. [6] Deficiente bona fide re utentis, verosimilius videtur dominium haud acquiri: ideoque poterit rei dominus, si velit, eam sibi vindicare. [7]

rate owners, insensibly gains on one side, or the other, the title of each continues to go *ad filum medium aquæ*; but if the alteration be sensibly and suddenly made, the ownership remains according to the former bounds, and if the river should then forsake its channel and make an entire new one in the lands of the owner on one side, he will become owner of the whole river, so far as it is enclosed by his land. This is the general doctrine as to alluvions. If soil be formed out of the sea or a river, by slow and imperceptible alluvion and accretion, it belongs to the owner of the adjoining land. » Kent's *Commentaries*, vol. iii. part. vi. lec. ii. n. 428.

(1) Blackstone's *Comm.* l. ii. ch. xvi. n. 262.

(2) « All islands, relicted land, and other increase arising in the sea, and in navigable streams, except under local circumstances, . . . belong to the crown; and all islands, relicted land, and the soil of inland unnavigable rivers and streams under similar circumstances, belong to the proprietor of the estates to which such rivers act as boundaries; and hence it may be considered as law, that all islands, sand beds, or other parcels of agglomerated or concreted earth, which newly arise in rivers, or congregate to their banks by alluvion, reliction, or other aqueous means, as is frequently to be observed in rivers where the current is irregular, such accumulated or relicted property belongs to the owners of the neighbouring estates. » Schultes, *on Aquatic Rights*, p. 138.

(3) « Islands situated in a river — belong to the person who owns the land on that side of the river to which they are nearest, though, if they be situated in the middle of the river, they would belong in severalty to the owners on each side, according to the original dividing line, or *filum aquæ*, continued on from the place where the waters begin to divide. » Kent's *Comm.* vol. iii. part. vi. lec. lii. n. 428.

(4) Consule Purdon's *Digest*, art. *Islands.*

(5) Inst. l. ii. tit. i. n. 25. « If A should make wine out of the grapes, or meal out of the corn of B, or make cloth out of the wool of B, or a bench, or a chest, or a ship, out of the timber of B, the most satisfactory decision, according to the Institutes of Justinian, is, that if the species can be reduced to its former rude materials, the owner of the materials is to be deemed the owner of the new species; but if the species cannot be so reduced, as neither wine nor flour can be reduced back to grapes or corn, then the manufacturer is deemed to be the owner, and he is only to make satisfaction to the former proprietor for the materials which he had so converted. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxvi. num. 364.

(6) Dig. vi. i. 61.

(7) « The English law will not allow one man

70. Per *accessionem* dominium habetur, quando ornamentum rei alienæ adjicitur;[1] si enim rem pretio haud valde superet, et ab ea nequeat divelli, absque ejus detrimento, erit rei domini, quia « accessorium naturam sequi congruit principalis. »[2] « Sic usufructuarius qui domus parietes pinxerit, nequit picturam delere cum parietum detrimento. E contra si in tela aliena pictor pulchram imaginem exhibeat, tela illius fit, dummodo ejus pretium solvat: « ridiculum enim est picturam Apellis in accessionem vilissimæ tabulæ cedere. »[3] Sed si quis alieno papyro, seu pergameno, aliquid inscripserit, seu poema, seu opus quodcumque, cessit jure Romano rei domino:[4] non ita tamen recentioribus moribus est receptum; quum enim charta plerumque vili sit pretio, opus jam æstimatur principale, ideoque satis est si scriptor chartæ pretium solvat.[5]

71. Per *commixtionem* et *confusionem* acquiritur nonnumquam dominium. Commisceri dicuntur solida cum solidis, ut nummi cum nummis, frumentum cum frumento. Confundi dicuntur liquida, vel liquefacta ejusdem sive alterius speciei, quando ita coeunt, ut nulla pars assignari queat, quæ de utroque non participet. Vinum cum vino confunditur, aurum cum auro, argentum cum stamno liquefactione. De commixta pecunia statuit jus civile: « Si alieni nummi, inscio vel invito domino, soluti sunt, manent ejus cujus fuerant. Sed si mixti aliis sunt, ita ut discerni non possint, ejus fieri qui accepit in libris Cassii scriptum est, ita ut furti actio domino cum eo qui dedisset competeret. »[6] Idem de aliis rebus commixtis, (v. g. de frumento), quæ discerni a se invicem nequeunt, plerique dicunt theologi ob parem rationem. De confusione ex utriusque domini consensu facta, tenendum est rem fieri utrique communem, et judicis arbitrio dividendam.[7] Si vero confusio facta sit, altero nesciente, vel invito, dominium confundenti acquiritur, nisi modica tantum pars rerum confusarum ad eum pertinuerit: tenetur tamen solvere pretium alteri. Jure communi Anglico, quod et Americanum est, tota res cedit ei qui injuriam est passus;[8] sed legis rigor judicum sententiis mitigatus est.[9]

72. Per *ædificationem* dominium ac-

to gain a title to the property of another upon the principle of accession, if he took the other's property wilfully as a trespasser. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxvi. n. 363.

(1) Latius apud recentiores sumitur: « The right of accession is defined in the French civil code to be the right to all which one's own property produces, whether that property be moveable or immoveable, and the right to that which is united to it by accession, either naturally or artificially. » Kent's *Comm.* ubi supra. n. 361.

(2) Reg. Juris in 6. xlii.

(3) Inst. l. i. tit. 1. n. 34.

(4) Immerito affirmat Kentius *Comm.* vol. ii. part. v. lect. xxxvi. n. 363. jus Romanum haud sibi constare, et legem hanc veluti absurdam traducit; olim enim materies solidior erat et pretiosior, quæ merito habebatur principalis, quum scripti valor incertus foret.

(5) Ita lex Gallica habet: « It holds, that the paper is a thing of no consideration in comparison with the composition, and that the author has a higher, and consequently, the principal interest in the written manuscript, and the whole shall belong to him on paying B for the value of his paper. » Ibidem.

(6) L. si alieni, ff. *de solutionibus.*

(7) Inst. l. i. tit. i. §. *si duorum* 27.

(8) « The common law, with more policy and justice, to guard against fraud, gave the entire property, without any account, to him whose property was originally invaded, and its distinct character destroyed. If A will wilfully intermix his corn or hay with that of B. or casts his gold into another's crucible, so that it becomes impossible to distinguish what belonged to A from what belonged to B, the whole belongs to B. » Kent's *Comm.* vol. ii. p. v. lec. xxxvi. n. 365.

(9) « This rule is carried no further than necessity requires. . . So, if the corn or flour

quiritur, nam « ædificium semper solo cedit.» [1] Cæterum « si ex aliena materia in tuo solo ædifices scienter, duplum pretii teneris illi reddere. » [2] Si ex tua materia in alieno solo scienter ædifices, ædificium fit illius, quin materiæ pretium tibi teneatur solvere : præsumitur enim te eam donare voluisse. [3] Si constet te noluisse donare, et bona fide ædificaveris, pretium tibi erit solvendum. [4]

73. Per *implantationem* et *sationem* dominium acquiritur : nam arbores et plantæ in fundo alicujus collocatæ, cedunt fundi domino, « si modo radices egerint : ante enim quam radices egerint, ejus permanent cujus fuerant. » [5] « Qua ratione autem plantæ solo cedunt, eadem ratione frumenta quoque quæ sata sunt, solo cedere intelliguntur. » [6]

74. In plerisque Statibus novis plurimi inveniuntur qui agros sine titulo occupantes eosque excoluerunt, et in iis ædificia erexerunt. De hujusmodi hominibus, qui « *Squatters* » vulgo dicuntur, consulendæ sunt leges ; nec enim de iis valent principia juris cæsarei. Plerumque iis favent leges, ne agri inculti jaceant : quapropter dominus titulum iis dat, modico accepto pretio ; vel iis pro labore et impensis satisfacit. [7]

§. V. De præscriptione.

75. *Præscriptione*, seu *usucapione* bona acquiruntur, scilicet per possessionem bona fide continuatam tempore diuturno lege definito. « Sine possessione præscriptio non procedit : » [8] Possessio autem saltem *civilis* requiritur, rei scilicet non prohibitæ possideri. Hinc loca sacra nequeunt a laico, qui ea diu possederit, præscribi, quum jus obstet. [9] Non potest Religiosus professus aliquid præscriptione sibi vindicare : nequit enim quidquam suo nomine possidere ; quod tamen non valet in foro civili in hac regione, ubi leges eum instar aliorum civium habent. Depositarius, usufructuarius, feudatarius, commodatarius, colonus, pignoris custos non præscribunt, quum suo nomine non possideant. [10] Non datur præscriptio rerum publicis usibus destinatarum, puta fori, fontium, viarum publicarum. Merito igitur lege Pennsylvaniæ declaratum est possessionem, quantumvis diuturnam, haud obstare quin tollantur domus, sepes, aliaque quæ vias publicas civitatis Philadelphiæ obstruunt. [11] Non possunt præscribi quæ juris sunt naturalis, vel divini : v. g. obedientia Præsulibus debita. Nequeunt præscribi diœceseon limites, si de ipsis constet. [12] Res furto vel vi ablatæ a fure, vel vim faciente, non præscribuntur : nec res illius qui nequit eas in judicio repetere : v. g. mente capti. [13] Onera et conditiones piis fundationibus appositæ nequeunt præscribi ; [14] sed si mutata rerum conditione non possint impleri, dispensatio quærenda erit. [15]

76. *Bona fides* possidentis ad præ-

mixed together were of equal value, then the injured party takes his given quantity, and not the whole. This is Lord Eldon's construction of the cases in the old law. » Ibidem.

(1) Inst. l. i. tit. i. n. 29, 30. Vide et Kent's *Comm.* ubi supra, n. 262.

(2) Inst. l. i. tit. i. §. *Cum in suo*. Hæc pœna non est legibus Anglicis vel Americanis sancita.

(3) Inst. l. i. tit. n. 30.

(4) L. xxxviii. ff. *de rei. vindic.*

(5) Inst. l. i. tit. i. n. 31. Vide et Kent's *Comm.* ubi supra. (6) Ibidem, n. 33.

(7) Vide Pennsylvaniæ leges, Purdon's *Digest*, art. *Land office.*

(8) Reg. iii. Juris in 6.

(9) Cap. vii. *de præscript.*

(10) Cap. *Si dilig.* de præscr.

(11) Vide legem 13 Apr. 1782.

(12) Cap. *Dilect.* xvi. qu. 3.

(13) Vide totum titulum *de præscript.*

(14) Carrière, de hac re, post Soll, n. 498, 4°.

(15) Vide Conc. Trid. Sess. xxv. cap. iv. *de Ref.*

scriptionem requiritur, nam « possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. »[1] Hinc qui rem quam alienam esse novit ab initio, habet, nequit eam retinere, licet diuturnum lapsum sit temporis spatium ex quo eam possidet. « Qui ab initio dubitat an res sit sua, nequit inchoare possessionem. »[2] Dubio superveniente, nonnulli dicunt illud deponendum ex principio quod possessori faveant leges.[3] Sed si quis ante elapsum præscriptionis tempus certo noverit rem esse alienam, debet eam restituere: bona fides enim per totum tempus exigitur, prout definit Concilium Lateranense IV: « Quoniam omne quod non est ex fide peccatum est, synodali judicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica quam civilis; unde oportet ut qui præscribit in nulla temporis parte habeat conscientiam rei alienæ. »

77. Titulus saltem *apparens* ad præscribendum requiritur: eo enim deficiente, bona fides deesset. Præsumitur autem titulus, si quis diutissime rem possederit tamquam suam.

78. Tempus diuturnum possessionis, quod varie definiunt leges pro rerum varietate, effluxerit necesse est. Res omnes in bona immobilia et mobilia, facili satis et idoneo discrimine, distribuebantur.[4] Res mobiles, v. g. animalia, vestes, etc., si possideantur cum titulo per triennium, præscribuntur contra aliorum jura: « Cautum est ut res quidem mobiles usucapiantur. »[5] « Debita ex rebus mobilibus, sicut etiam fructus, pari modo ac mobilia præscribuntur. Aliæ vero actiones non præscribuntur nisi per triginta annos. »[6] Ad præscribenda immobilia cum titulo requiruntur inter præsentès decem anni, viginti inter absentes;[7] sine titulo triginta anni: præsentes autem dicuntur qui in eadem versantur provincia, absentes qui in diversis habitant. Bona Ecclesiarum non præscribuntur nisi post annos quadraginta; imo post centum, si fuerint Ecclesiæ Romanæ. Restitutio in integrum aliquando datur a principe, vel judice, adeo ut post elapsum tempus præscriptionis quis possit sua jura vindicare.[8]

79. « Bono publico introducta est usucapio, ne diu et fere semper incerta essent rerum dominia. »[9] Quum igitur respublica valeat æqua ex causa civium jura transferre, præscriptio, quam ipsum jus canonicum sancit, vim obtinet in conscientia: ideoque juxta plerosque, poterit quis rem retinere, licet detegerit titulum ab initio haud valuisse. Utrum autem id procedat in locis in quibus legis sanctio deest, non convenit inter theologos. Tamburini affirmat quemque posse tuto diuturna illa possessione niti, dummodo leges non obstent; consonum quippe rationi et bono ordini videtur, ut quæ diu bona fide habita sunt, retineantur, sanato qui latuerat tituli defectu.

80. Præscriptionis tempus in Fœderatis Provinciis varium est; in Lui-

(1) Reg. ii. juris in 6.

(2) S. Alphonsus, l. iii. n. 507.

(3) Carrière, *de justitia et jure*, vol. ii. n. 476.

(4) « The civil law was much more natural, and much less complicated in the discrimination of things, than the common law. It divided them into the obvious and universal distinction of things moveable and immoveable. The moveable goods of the civil law were, strictly speaking, the chattels personal of the common law. Whatever was fixed to the freehold *perpetui usus causa* was justly deemed a part of the *res immobiles* of the civil law. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lect. xxxv. n. 347.

(5) L. un. Cod. *de Usucap.* et §. i. Inst. *de Usucap.*

(6) S. Alphonsus, l. iii. n. 507.

(7) Inst. *de Usucap*, §. i.

(8) Cap. i. et ii. *de restit. in integrum.*

(9) L. i. ff. *de Usucap.*

siana enim pro rerum varietate brevius vel diuturnum est, juxta juris civilis definitiones; [1] in aliis provinciis plerisque jus Anglicum obtinet, quamvis non ubique. Cæterum præscriptio jure communi non admittitur de bonis immobilibus, quæ instrumento certo probanda sunt; sed de servitutibus, vel consuetudinibus, [2] quæ si per viginti annos duraverint, censendæ sunt titulo justo inniti. [3] Agri tamen qui ex titulo colorato cœperunt possideri, post septennium, legis adminiculo in Pennsylvania olim retinebantur: nisi pertinuerint ad infantes, fœminas conjugio ligatas, amentes, vel eos qui a provincia abfuerint. [4] Nunc autem viginti et unius annorum possessio pacifica exigitur: vetatur scilicet ne quis adversus possessorem titulo innitatur qui ante viginti unum annos ortus sit, si per hoc temporis spatium in medium non fuerit adductus. [5] Temporis spatium quo limes ponitur juribus adversis in variis provinciis varium est. [6] Sexaginta annorum adversa possessio in Anglia jus contrarium tollit. [7]

81. Limes etiam a legibus apponitur juribus privatorum de rebus mobilibus in Pennsylvania: nec enim actio datur pro ære alieno recuperando, vel pro debitis quæ non fuerint scripto instrumento agnita, vel pro chirographo promissorio, post sex annorum lapsum ex causa actionis data: præsumitur enim ei jam satisfactum esse. [8]

82. Minores autem, fœminæ conjugatæ, non compotes mentis, et carcere detenti poterunt sua jura vindicare intra sex annos post impedimentum sublatum, si de rebus mobilibus agatur; intra decennium, si agatur de agris. Defunctorum debita non afficiunt bona sua immobilia ultra septennium a morte eorum, nisi fuerint instrumento aliquo firmata, vel nisi creditor minor fuerit, vel alio hujusmodi impedimento, ne jus suum allegaret, detentus fuerit. [9] Legata tamen testamento, fidei commissa, et debita scripto speciali munita suam

(1) « The time of limitation varies in particular states. Thus, in Connecticut and Vermont, the term of prescription is fifteen years, and in South Carolina five years. In Louisiana the time of prescription varies according to the subject from three to thirty years. But I presume, that generally, in this country, we follow the English time of prescription. » Kent's *Comment.* vol. iii. part. vi. lec. lii. n. 442. note.

(2) « Nothing but incorporeal hereditaments can be claimed by prescription; as a right of way, common, etc., but that no prescription can give a title to lands, and other corporeal substances, of which more certain evidence may be had. » Blackstone's *Comment.* l. ii. n. 264.

(3) Kent's *Comm.* ubi supra.

(4) Vide legem anno 1705 apud Purdon, art. *Limitations.*

(5) Vide legem 26 Martii 1785 ibidem.

(6) « The period of limitation of a right of entry upon land varies very materially in the different States. It is 30 years in Mississipi; 21 years in Pennsylvania and Ohio; 20 years in Maine, New Hampshire, Massachusetts, Rhode Island, New York, New Jersey, Delaware, Maryland, Virginia, Alabama, Kentucky, Indiana, and Missouri; 15 years in Vermont and Connecticut; 10 years in Louisiana; 7 years in North Carolina, Tennessee and Georgia; and 5 years in South Carolina. » Kent's *Commentaries*, vol. iv. part vi. lec. lviii. num. 188.

(7) « The possession of lands in fee-simple uninterruptedly for three score years, is at present a sufficient title against all the world. » Blackstone l. iii. n. 196.

(8) Vide legem 27 Martii 1713 apud Purdon, art. *Limitations.* Sic habet: « All actions upon account and upon the case (other than such accounts as concern the trade of merchandise between merchant and merchant, their factors or servants) all actions of debt, grounded upon any lending or contract without specialty . . . shall be commenced and sued . . . . within six years next after the cause of such action or suit. » In Marilandia tres anni adsignantur.

(9) Purdon, art. *Limitations.* In Marilandia duodecim anni conceduntur post mortem creditoris et debitoris, quando instrumento speciali de ære alieno constat: quinque anni adduntur iis qui impedimento laborant. Latrobe, *Justice's Practice* 2004.

vim retinent; quamvis et ipsa post diuturnum temporis lapsum, puta viginti annorum, plerumque censeantur soluta, ideoque ea petens facile causa cadit. [1] Qui tempore elapso agnoscit debitum, non potest limitem a lege statutum creditori objicere. Imo qui novit se revera aliquid debere, non potest legis beneficio uti, [2] quum liqueat leges ferentium mentem non fuisse jura aliqua tollere, sed litium subducere fomitem, et fraudum periculum. [3] Qui igitur lege abutitur ad fraudem faciendam, non potest venia in Sacramento Pœnitentiæ donari, nisi debita solverit.

83. Qui alteri succedit *titulo universali*, veluti hæres, conjux, vel legatarius universalis, censetur una persona cum decessore, ideoque præscriptionis jus habet instar illius. Si igitur decessor bona fide per annos quindecim bona immobilia possederit, alter, reliquo tempore transacto, pleno jure gaudet. E contra si auctor fuerit malæ fidei, successor bonæ fidei nequit commodum ex priori possessione derivare; vel præscriptionem, nisi post integrum temporis spatium a lege definitum, allegare. Successor malæ fidei, qui scilicet novit rem fuisse alienam, poterit auctoris bona fide uti, et reliquo tempore transacto rem omnino retinere. Qui titulo particulari succedit, v. g. emptione, donatione, utitur quidem auctoris bona fide, et explet præscriptionis tempus, ita lege concedente; sed non ideo mala ejus fide læditur, quippe sua bona fides facit, ut liceat tempus jam lapsum cum tempore mox futuro ad præscriptionem constituendam conjungere, dummodo auctoris possessio non fuerit vitiosa. [4]

§. VI. De successione.

84. Successione dominium acquiritur, quando quis in bona defuncti succedit, vel testamento, vel legis statuto. Unde jus sit homini de bonis quæ possidet testandi, inter jurisperitos disceptatur, plerisque illud referentibus ad leges civiles, quæ ob æquitatem quamdam faciunt vivis facultatem decernendi quid faciendum sit post eorum mortem de iis quæ possident. [5] Alii tamen altius repetentes juris successionis originem, bona censent occupata ab uno, nomine totius familiæ, ideoque superstitibus cedere, distribuenda tamen prout ipse jusserit ex æquitate quadam, vel deficiente jussione, pro propinquitatis gradu. Quidquid sit, æquum esse ut propinqui in bona defuncti succedant, probat omnium gentium consuetudo; [6] quapropter

(1) « The act of limitations does not include bonds and specialties, but on the principle on which that act was passed, the law will presume payment after a certain length of time has elapsed, generally about twenty years, without a demand made; though this length of time is only a circumstance for the jury to found a presumption upon, and is liable to be repelled by evidence. » Ibidem. Notes.

(2) Ita Molina, De Lugo apud Carrière, n. 464. Lyonnet *de justitia*, p. i. c. i. n. v. p. ii. 5.

(3) « When he refuses to pay a debt, of the reality of which he is conscious, he cannot, as before, plead the intention of the statute, and the supreme authority of the law, unless he could show, that the law intended to interpose its supreme authority to acquit men of debts of the existence and justice of which they were themselves sensible. » Paley, *Mor. Phil.* l. ii. c. 4.

(4) Carrière, vol. ii. *de Just.* n. 442.

(5) Blackstone *Comm.* l. ii. n. 11.

(6) « I know no other criterion by which we can determine any rule or obligation to be founded in nature, than its universality; and by inquiring whether it is not, and has not been, in all countries and ages, agreeable to the feelings, affections and reason of all mankind. The affection of parents towards their children is the most powerful and universal principle which nature has implanted in the human breast; and id cannot be

societatis eversores San-Simoniani censendi sunt, qui ea omnium communia velint esse, pro cujuslibet necessitate distribuenda. [1] Legum autem dispositio maxime attendenda est, quum jura cujuslibet explicare et definire plerumque censeantur.

85. Civium, vel alienigenarum qui civitatem adepti sunt, bona, lex distribuit, si absque testamento decesserint. Non eædem ubique sunt legis dispositiones; sed plerisque in locis, post debita soluta, vidua defuncti tertiam partem bonorum mobilium pleno jure obtinet; et tertiam quoque partem bonorum immobilium, ad vitam tantummodo: filii omnes alterutrius sexus pari ratione duas tertias partes hæreditatis adipiscuntur, inter se æqualiter distribuendas, [2] et post viduæ mortem immobilium alteram partem. Si aliquis filius decesserit ante patrem, prole relicta, pars ejus proli cedit, quæ eum repræsentare censetur, adeo ut omnes ejus filii nonnisi unam partem inter se distribuendam accipiant. Si filii nulli supersint, vidua dimidium obtinet; propinqui alterum dimidium: si vidua non supersit, filii obtinent totam hæreditatem. Si nec vidua sit, nec filii, propinqui succedunt, qui plerisque in Statibus juxta civilis juris gradus computantur. Pater præfertur fratribus vel sororibus, et bona mobilia omnia filii defuncti obtinet. [3] Ita etiam lex Angliæ. [4] In statu Delavariæ nemo potest in bona immobilia ab intestato succedere, qui non sit civis Americanus, vel qui saltem non fuerit Statuum Fœderatorum incola, quando intestatus e vivis discessit. Filii spurii nullum omnino jus ad hæreditatem habent: censentur enim nullius. [5] Pudet referre Gallos in rerum eversione paria jura spuriis et legitimis filiis tribuisse, et legem adhuc tertiam partem portionis quam haberent si forent legitimi iis tribuere. [6] Lex Marilandiæ dat eis jus hæreditatem ex matre capiendi et a se invicem ea ratione qua filii legitimi. [7]

86. Naturales dicuntur filii ex concubina nati, cum qua nuptiæ celebrari poterant, qui jure cæsareo legitimi habentur, contracto postea matrimonio inter parentes, dummodo hi matrimonii inter se ineundi capaces essent, eo quo filii geniti sunt tempore. [8] Sic favebatur matrimonio, et

conceived, even in the most savage state, that any one is so destitute of that affection and reason, who would not revolt at the position, that a stranger has as good a right as his children to the property of a deceased parent. *Hæredes successoresque sui cuique liberi,* seems not to have been confined to the woods of Germany, but to be one of the first laws in the code of nature. » Chitty *note on Blackstone*, ibidem.

(1) Carrière, *de Just.* vol. i. n. 22.

(2) Ea fuit ratio in jure Romano. Vide Blackstone, *Comm.* vol. ii. l. ii. c. xiv.

(3) « The statute (in New York) declares, that after the debts, funeral charges, and just expenses, are deducted, a just and equal distribution of what remaineth clear of the goods and personal estate of the intestate, shall be made amongst the wife and children, or children's children, if any such there be; or otherwise to the next of kin to the intestate, in equal degree, or legally representing their stocks; that is to say, one third part of the surplusage to the wife of the intestate, and all the residue by equal portions, to and amongst the children of the intestate. » Kent's *Comm.* vol. ii. n. 419.

(4) Paley Mor. Phil. l. iii. c. xxiii. « The Statutes of Charles the Second, commonly called the statutes of distribution, which adopt the rule of the Roman law in the distribution of personals are sufficiently equitable. They assign one third to the widow, and two thirds to the children; in case of no children, one half to the widow and the other half to the next of kin; where neither widow, nor lineal descendants survive, the whole to the next of kin. » (5) Kent, vol. ii. n. 211.

(6) Carrière, vol. ii. *de Just.* n. 516.

(7) Act. of 1825 ch. 156. (8) « This doctrine of legitimation prevails at this day, with different modifications, in France, Germany, Holland, and Scotland. » Kent's *Comm.* vol. ii, n. 209.

morum emendationi, dum parentes allicerentur ad nuptias, ut proles jam nata haberetur legitima. Jus commune Anglicum neminem legitimum agnovit, qui extra matrimonium natus fuerat; de tempore conceptus alioquin parum solicitum. Magnis elogiis ornat Blackstonius suæ gentis hac in re præstantiorem sapientiam, et morum studium; detrahens pro more juri civili : quod tamen undecim Status Fœderati maluerunt imitari. [1] Si parentes matrimonium inire nequibant tempore conceptus, utpote si alteruter matrimonii vinculo ligatus esset, vel si consanguinei forent intra gradus prohibitos, non sanatur vitium nativitatis posterioribus nuptiis; sed habentur semper spurii, ex adulterio vel incestu progeniti. [2] Spurii proprie dicuntur nullo certo patre nati.

87. Jure communi infans in utero adhuc latens natus censetur quoad plurimos legis effectus. [3] Lege Status Delavariæ infans in utero conceptus capax hæreditatis, et proprietatis cujuscumque habetur, si postea vivus nascatur : secus si ad vitam non perveniat. [4] Lege Pennsylvaniæ posthumus filius succedit. Ita et jus Gallicum; quod tamen exigit ut infans nascatur vitalis, vitæ scilicet capax, etsi brevi moriatur. [5] Mortuus civiliter, qualis est damnatus capitis, [6] nequit hæreditatem accipere; sed Constitutione Americana cavetur ne quis posteros suos vitio inficere censeatur, ob quod hi suis cadant juribus. [7] Similia reperiuntur in *charta* Gallorum. [8] Nemo ab hæreditate repellitur legibus nostris tamquam indignus: sed administrandi eam facultas nonnumquam negatur. [9]

88. Inter hæredes bona sunt æqualiter distribuenda, habita tamen ratione eorum quæ a defuncto noscuntur accepisse : debent enim omnia in unum veluti conferre, ut omnibus par sit hæreditatis portio. Si igitur pater filiæ occasione nuptiarum agros, vel domos, vel magnam copiæ pecuniam, tradiderit; vel si filio hujusmodi dona contulerit, ut ei provideret; qui apud eum manserunt filii, nullo dono aucti, exigere possunt, ut eorum habeatur ratio in hæreditate dividenda Poterunt quidem qui a patre ea acceperunt, omni juri renuntiando, a divisione ineunda abstinere : quod si aliquid ultra sibi velint vindicare, id tantum debebitur quod addatur necesse est ut par sit

(1) « It is a remarkable fact, that in eleven of the United States, the rule of the civil law prevails on this point, in opposition to the common law, viz : in Vermont, Maryland, Virginia, Georgia, Alabama, Mississippi, Louisiana, Kentucky, Missouri, Indiana, and Ohio. » *Griffith's Law Register passim*, apud Kentium ibidem.

(2) « In the new civil code of France, the rule of the civil law is adopted, provided the illegitimate children were not offsprings of incestuous or adulterous intercourse. » Ibidem 210. Idipsum fert jus canonicum.

(3) « An infant *in ventre sa mere*, or in the mother's womb, is supposed in law to be born for many purposes. It is capable of having a legacy, or a surrender of a copyhold estate made to it. It may have a guardian assigned to it : and it is enabled to have an estate limited to its use, and to take afterwards by such limitation, as if it were then actually born. And in this point the civil law agrees with ours. « Blackstone, l. i. n.130.

(4) An Act regarding Posthumous children, an. 1827, art. *Intestacy*.

(5) Carrière, *de justitia et jure*, vol. ii. n. 507. l.

(6) Blackstone, l. iv. n. 381. « The civil death commenced if any man was banished or abjured the realm by the process of the common law, or entered into religion. l. i. n. 132.

(7) « The Congress shall have power to declare the punishment of treason; but no attainder of treason shall work corruption of blood, or forfeiture, except during the life of the person attainted. » *Constitution of the United States*, art. iii.

(8) Carrière, vol. ii. n. 572.

(9) « No person convicted of an infamous crime, or incapable by law of making a contract, nor a non-resident alien, or minor, or feme-covert, or person deemed incompetent by the surrogate by reason of drunkenness, improvidence, or want of understanding, is entitled to administer. » Kent's *Comm.* vol. ii. n. 612.

omnium portio.[1] Collationes fiunt in Galliis novo jure, sed differunt nonnihil ab iis quas leges nostræ præscribunt.[2]

89. Partitio bonorum fit ex curiæ auctoritate. Quandocumque immobilia nequeunt dividi, æstimantur a septem vel pluribus hominibus a curia designatis, et optio datur proximiori hæredi ea sibi comparandi, solvendo tamen intra annum portiones quæ aliis contingunt.[3] Quod si divisio fieri possit, quin portiones æquæ cuilibet assignentur, singulæ æstimandæ sunt, et ad æqualitatem reducendæ, pecunia data ab eo qui majorem accipit portionem. Si ære alieno gravetur hæreditas, vel aliqua ejus pars, curia facit ut ei satisfiat, quin aliquis præ aliis hæredibus oneretur. Dum partitio fit ex curiæ auctoritate, vadimonia exiguntur a singulis quibus traditur aliqua hæreditatis pars, ut si contingat debita defuncti postea innotescere, ipsi pro rata parte ea solvant.[4]

90. Jure Romano hæreditatem adiisse censebatur qui eam acceptaverat, et aliquem actum dominii in eam exercuerat. Illud hæredi privilegii loco concessum est, ut si bonorum inventarium confecerit, ultra hæreditatis vires non teneretur ad debita et onera defuncti persolvenda :[5] quod si, ea omissa cautela, adierit hæreditatem, ad ea integra persolvenda tenebatur, licet ea haud sufficeret. « Hæreditas quin obliget nos æri alieno, etiamsi non sit solvendo, plus quam manifestum est. »[6] Id cautum est ne fraudibus foret locus : quapropter conscientiam ligare non videtur, ubi fraus deest. Apud nos administratori injungitur ut inventarium conficiat, et opera aliorum utatur ad æstimanda omnia bona defuncti :[7] quod etiam quamprimum debet publico regesto inserere, illudque non poterit omittere, nisi sui et vadum suorum, quibus fidem jubentibus, datæ sunt administrationis litteræ, periculo. Non tenetur tamen in conscientia ad debita persolvenda, ultra quam ferant bona sibi commissa. Legata nonnisi post debita solvenda sunt : quod si hæreditas non sufficiat iis solvendis, pro rata parte satisfacere cuique oportet.

91. Intestati bona nemo occupare valet, nisi litteris a Curia acceptis, quæ proximo ex propinquis defuncti plerumque conceduntur, ut ea administret.[8] Si negligat, vel recuset, qui proximior est sanguine hoc petere munus, alter remotior poterit illud, curiæ auctoritate interveniente, exercere : vel si omnes consanguinei neglexerint, creditori alicui, vel publico officiali concedetur. Administrator inventarium omnium bonorum conficere statim debet, et debita præsertim notare quæ vix colligi possunt, ne ea neglexisse sua culpa videatur.[9] Debita quamprimum colligere oportet, et bona mobilia, quatenus opus sit, vendere, ut defuncti æs alienum, et legata solvat. Imprimis curationis in ultimo morbo defuncti, et funeris impensæ, et fa-

(1) « If the portion of any child who hath had such settlement or portion, be not equal to the share due to the other children by the distribution, the child so advanced is to be made equal to the rest. » Kent's *Comm.* vol. ii. n. 422. « An advancement in lands by a father to his son, is to be estimated according to its value at the time of the father's death. » 1 S. et R. 422. *Notes to Digest of Pennsylvania Laws.* Art. *Orphan's Court.*

(2) Carrière, *De justitia et jure*, vol. ii. n. 540.

(3) Purdon's *Digest*, art. *Orphans Court, Partition.*

(4) Purdon's *Digest*, art. *Executors and Administrators.*

(5) L. *Scimus*. 22. §. 4. Cod. vi. xxx. *de Jure delib.*

(6) L. 8. ff. xxix. 11. *de adquir. vel omittend. hæred.*

(7) Kent, vol. ii. n. 414. Purdon's *Digest*, art. *Executors and Administrators.*

(8) Kent. vol. ii. n. 410. (9) Ibidem, n. 414.

mulorum stipendia solvenda sunt: deinceps annua pensio domicilii, in quo ultimum annum vitæ degit. In cæterorum debitorum solutione ordo non est servandus. Quod si bona defuncti non sufficiant, quæ prius indicavimus solvenda sunt, cætera deinceps pro rata parte: sed res judicatæ et hypothecæ vim habent specialem. Sic habet Pennsylvaniæ lex. [1] Est nonnulla legum diversitas in aliis Statibus; sed plerumque funeris et ultimi morbi impensæ imprimis solvendæ sunt: deinceps quæ fisco supremo debentur, et quæ judicio probata sunt: cætera denique pari inter se ratione. [2] In Pennsylvania quæ Statui debentur ultimo ponuntur loco: [3] in nonnullis aliis Statibus hujusmodi debita aliis præferuntur.

92 Nullus apud nos actus requiritur quo hæreditati quis renuntiet. Quæ alicui contingunt, alio decedente, jura valent ipso ea vindicante. Quod si neglexerit, vel sua culpa, vel quod mortem defuncti ignoraverit, poterit deinceps jus suum prosequi coram tribunali, modo diuturnum tempus lapsum non sit, adeo ut lex quæ dicitur *limitationum* obstet. Si, hæredibus non innotescentibus, conjux totam sibi vindicet hæreditatem, juxta legem Pennsylvaniæ, post annum a morte, in ephemeridibus monentur omnes qui jus aliquod sibi vindicant, ut compareant in curia: nemine autem comparente, curia totam conjugi superstiti tradendam decernit. [4] Si nullus prorsus propinquus sit alicui defuncto, fiscus bona ejus sibi vindicat. [5] Intra septem annos possunt propinqui jura sua in immobilia prosequi; intra quinquennium in mobilia. [6]

§. VII. DE DOMINII AMISSIONE.

93. Pluribus rationibus dominium amittitur. Primo quidem sua bona derelinquendo: nam « si res pro derelicto habita sit, statim nostra esse desinit. » [7] Sententia judicis etiam bona reo auferuntur nonnumquam, ut fisco tribuantur; quod tamen apud nos non contingit, nisi ob læsam reipublicæ majestatem. [8] Olim in Pennsylvania dimidium bonorum cedebat fisco, si quis reus damnaretur criminis affinis, quod Anglice *misprision of treason* vocatur: quæ tamen pœna videtur jam non obtinere, quum ipsa læsa majestas nonnisi carcere puniatur. [9] Ob utilitatem publicam singuli cives sæpe coguntur sese bonis nonnullis abdicare, sinendo ut via publica, vel canalis, per suos agros fiat; sed compensatio eis tribuitur, Curiæ cujusque comitatus auctoritate, interveniente civium sex ab ipsa designatorum judicio. [10]

(1) Vide Purdon's *Digest*, art. *Executors and Administrators*, sect. xxi.

(2) « Expenses of the last sickness, and funeral and probate charges, have everywhere the preference; and generally debts due to the United States and the State are next preferred, and then all other debts are placed on an equality, and paid rateably, in the case of a deficiency of assets; but with the exception no doubt of legal liens, if there be any such recognized by law. » Kent's *Commen.* vol. ii. part. v. lec. xxxvii. n. 419.

(3) Vide Purdon's *Digest*, loco cit.

(4) Ibidem, Act of 6th of April, 1833, art. *Escheat.*

(5) « If any person, who at the time of his or her death, was seized or possessed of any real or personal estate within this commonwealth, die intestate without heirs, or any known kindred, such estate shall escheat to the common wealth, subject to all legal demands on the same. » Ibidem, Act of 29th of Sept. 1787.

(6) Ibidem.

(7) L. i. ff. xli. vii. pro Derelicto.

(8) « In New York, no forfeiture is caused by any offence, except upon an outlawry for treason, and on such outlawry his goods are all forfeited absolutely, and his lands during his life. » Chitty, *note on Blackstone*, l. iv. d. 390.

(9) Vide Purdon's *Digest*, art. *Treason.*

(10) Ibidem, art. *Roads, Highways and Bridges.* Act of 13th of June, 1836. section vii.

CAPUT VI.

DE DOMINIO SEMIPLENO.

—

§. I. De usu.

94. *Usus juris* dicitur jus utendi re aliena, salva ejus substantia. *Usus facti* dicitur actualis usus rei alienæ revocabilis ad nutum concedentis. Minoritæ, (Ordinis S. Francisci professores sic vocantur) usum hunc rerum etiam unico actu consumptibilium a dominio distinguunt, quatenus Superior semper valet earum consumptione iis interdicere. *Usuarius* (qui scilicet utendi jure gaudet) tenetur ad rem integram servandam; nec potest eam alteri dare, vel locare. Qui domus habet usum, nequit eam alteri tradere habitandam. Qui horti habet usum, potest fructibus pro se et sua familia, et hospitibus uti, quin eos vendere, vel extraneis prorsus dare, valeat. [1]

95. *Ususfructus* dicitur jus utendi et fruendi rebus alienis, salva earum substantia. [2] Hinc usufructuarius *gregis* habet jus ad lanam, lac, fœtum, [3] *fundi* ad fœnum, segetes, lapides, salices, et omnes arbores cæduas, sed non ad frugiferas. Potest etiam omnem utilitatem ususfructus, et usum juris vendere, locare, vel donare, manente apud ipsum usufructu, quem nequit alteri donare, aut vendere sine consensu proprietarii. [4] Tenetur usufructuarius gregis ad substituenda in locum capitum demortuorum alia capita e fœtu; [5] nisi singulorum capitum divisim, non autem omnium collective habeat usumfructum. [6] Si usufructuarius sit sylvæ, « in locum demortuarum arborum, aliæ substituendæ sunt; » [7] « arbores vero vi tempestatis, non culpa fructuarii, eversas, ab eo substitui non placet. » [8] Si in ædibus sit constitutus ususfructus, tenetur ad modicam earum reparationem, quibus integræ serventur, non tamen ad magnos sumptus, quibus efficiantur meliores. [9] Ei incumbunt onera rei fructiferæ annexa, ut tributorum solutio. Qui ex testamento, vel alias, habent jus utendi et fruendi rebus per vitam suam, vel per certum temporis intervallum, usufructuarii haberi possunt. [10]

96. Jure cæsareo ususfructus amit-

(1) Plenum ff. *de usu*, etc.

(2) A Blackstonio definitur, « the temporary right of using a thing, without having the ultimate property,or full dominion of the substance. » *Commentaries book* ii. ch. xx. n. 328.

(3) « If a person hires, for a limited period, a flock of sheep, or cattle, of the owner, the increase of the flock, during the term, belongs to the usufructuary, who is regarded as the temporary proprietor. » Kent's *Comm.* vol. ii. part v. lect. xxxvi. n. 361.

(4) L. i. *de usufruct.* l. xii. *de usufruct.*

(5) Instit. *de rer. div.* §. 38.

(6) Leg. lxx. *de usufructu.*

(7) Leg. xviii. ff. *de usufructu.*

(8) Leg. lix. eod. tit.

(9) Instit. *de rer. divis.* §. 38.

(10) « Every tenant for life is entitled, of common right, to take reasonable *estovers*, that is, wood from off the land, for fuel, fences, agricultural erections, and other necessary improvements. Tenants for life have the power of making underleases for any lesser term. In estates for life, if the estate be charged with an incumbrance, the tenant for life is bound, in equity, to keep down the interest out of the rents and profits. If the tenant for life should, by neglect or wantonness, occasion any permanent waste to the substance of the estate, whether the waste be voluntary or permissive, as by pulling down houses; suffering them to go to decay from the want of ordinary care; cutting the timber unnecessarily; opening mines; or changing one species of land into another; he becomes liable, in a suit by the person entitled to the immediate estate of inheritance, to answer in damages, as well as to have his future operations stayed. » Kent's *Comm.*, vol. iv. part. vi. lec. lv. n. 77.

tebatur per maximam capitis diminutionem, quæ fiebat civitate una cum libertate amissa, adeo ut mortuus civiliter haberetur. Omnes capitis damnati, [1] vel ad triremes, usumfructum amittebant, et de rebus suis testamento disponere nequibant: sed legibus nostris rerum proprietas manet illæsa, licet quis in pœnam capitis incurrerit. Amittitur ususfructus, si res pereat, v. g. si domus incendio consumpta sit, ager flumine obruatur, vel abripiatur. Si acquirat usufructuarius rei proprietatem, consolidatio fieri dicitur. [2]

§. II. De servitute.

97. *Servitus*, [3] prout hic accipitur, est jus ut res alteri serviat: *active* sumpta, est jus quod habet quis in re aliena, ut sibi serviat: *passive* vero est subjectio rêi alienæ ut aliquid in ea fit, vel non fiat, in commodum alterius, salva rei substantia. *Realis servitus* est ea per quam res rei servit: ut si ager tuus serviat meo, quatenus ager meus dat mihi jus transeundi per tuum. [4] *Personalis* servitus est ea qua res personæ obligatur, vel persona rei: res quidem, ut si habeam jus, non propter agrum, sed aliunde hac transeundi; persona vero, ut si Titius agrum meum excolere debeat. Servitus *urbana*, vel *rustica* dicitur, prout prædio urbano, vel rustico, adnexa est. Prædium *urbanum* dicitur omne ædificium habitandi causa erectum, sive in urbe, sive in villa, et hortus ei annexus. [5] Prædia *rustica* dicuntur ager, vinea, pratum, pecorum stabulum a domo sejunctum. Urbanæ servitutes sunt quatuor, quarum prima est, ut lignum in tuum parietem admittatur; [6] secunda, ut stillicidium in tuas ædes recipiatur; [7] tertia, ut murus altius non attollatur: quarta, ut fenestra in muro non aperiatur. [8] Servitutes rusticæ aliæ dicuntur *nominatæ*, eo eo quod nomen in jure sortitæ sunt; aliæ *innominatæ*, quæ carent nomine speciali in jure. Nominatæ sunt *iter*, *actus*, *via*, *aquæductus*. [9] *Iter* [10] est jus quo pedes aut eques potest transire, vel ambulare per alienum fundum, non tamen ducere jumentum aut vehiculum. *Actus* est jus agendi vehiculum, aut jumentum. *Via* complectitur iter et actum. *Aquæductus* est jus ducendi aquam per alienum fundum. [11] Servitutes innominatæ sunt jus aquam hauriendi, pecora adaquandi, pascendi, arenæ fodiendæ, calcis coquendæ, etc. [12] Hæc suam vim adhuc habent. [13]

98. De *stillicidio* id tenendum, non licere aquas e tecto decidentes in alienum fundum derivare, nisi ex ejus venia, vel ex præscriptione.

(1) L. *Quod ad statum*, 12. ff. de pœnis.
(2) Instit. *de usufructu*, §. *Finitur*.
(3) Anglice *servitudes, services, easements*.
(4) *Right of way*.
(5) Leg. cxcii. ff. *de verb. signif.*
(6) *Right of support*.
(7) *Right of drip*. Vide *Kent's* Comm. vol. iii. p. vi. lect. lii. n. 436.
(8) Leg. ii. ff. *de servit. præd. urb.*
(9) Leg. i. ff. *de serv. præd. rust.*
(10) *Right of way*.
(11) *Right of drain*.
(12) Dig. tot. tit. *de Servit.* « Common is chiefly of four sorts; common of pasture, of piscary, of turbary, and of estovers. » Blackstone's *Comm.* l. ii. n. 33.
(13) « The regulations in the civil law on the subject of urban and rural servitudes were just and equitable, and the provisions made to define and protect those rights, were far more minute and precise than those which are to be found on the same subjects in the books of the common law; and it is difficult to solve many questions arising on those rights, without having recourse to the solid and luminous principles of the civil law, which are of permanent and universal application. » Kent's *Commentaries*, vol. iii. part. vi. lect. lii. n. 436.

99. *Aquæductus*, jus scilicet aquam per alienum fundum ducendi per canales, vel alia ratione, ex usu diuturno, vel concessione derivatum, servitus est.

100. De *itinere*, *actu*, *via* constat quemque posse jus quod a viginti annis exercuit vindicare transeundi per alienum fundum, vel agendi plaustrum, vel utrumque : servitus scilicet præsumitur a consensu domini derivata. [1] Quod si usus diuturnus ei non suppetat, poterit nihilominus, interveniente curiæ auctoritate, jus hujusmodi obtinere ; quatenus opus sit ut e suo fundo ad viam publicam, vel civitatem, veniat : sed facienda erit æqua compensatio damni alieno prædio afferendi. Jus publicum ex domini concessione aliquando habetur, quando per plurimos annos partem suorum agrorum viam fecit publicam, quam deinceps claudere prohibetur, quum incommodum ferret et injuriam communitati. Cæterum opus est, ut suam intentionem clare manifestaverit, vel per viginti annorum veniam suo jure præscripsisse videatur. [2] Hinc solent coloni ubique sepes ampliare, et vias quas diu fecerant publicas iis includere, quin aliquis jus eorum in dubium revocet.

101. De jure luminum nihil legibus nostris statutum novimus : sed cuique permittitur fenestras in suis ædibus aperire, licet in alienum atrium, vel fundum directas, vel murum in suo solo erigere, quo fenestræ vicinæ domus obscurentur. Equidem quum sæpe domus ligneæ quæ a viginti vel pluribus annis erectæ sunt, in civitatibus reperiantur, magno foret damno vicinis dominis si non liceret ædes erigere ampliores, quibus fenestrarum e latere utilitas tolleretur. Ideo non censemus jus commune hac de re obtinere. [3] Attamen si quis vellet cum vicini magno incommodo fenestras novas aperire, verosimile est judices querenti de novitate, et contrarium usum alleganti, subventuros.

102. Servitutibus quodammodo affinia sunt quæ intercedunt inter vicinos jura et onera. Quando est duabus domibus paries communis, si alteri e vicinis contingat necessitas eam diruendi, tenetur ad eam iterum quamprimum ædificandam, cui tamen alter partem æqualem impensarum conferre debet. Quod si alter eam altius efferat, vel majoribus impensis quam par est, suis solvit sumptibus excessum. Monere debet etiam vici-

(1) There is the servitude of drip, by which one man engages to permit the waters flowing from the roof of his neighbour's house to fall on his estate. So there is the right of drain, or to convey water in pipes, through, or over the estate of another. The right of way may also be attached to a house, entry, gate, well, or city lot, as well as to a country farm. » Kent's *Comm.* vol. ii. num. 436.

(2) « The true principle on the subject, to be deduced from the authorities, I apprehend to be, that if there be no other evidence of a grant or dedication, than the presumption arising from the fact of acquiescence on the part of the owner in the free use and enjoyment of the way as a public road, the period of twenty years applicable to incorporeal rights would be required, as being the usual and analagous period of limitation. » Ibidem, num. 451.

(3) « This common law right of prescription in favour of ancient lights, does not reasonably or equitably apply, and it is not the presumed intention of the owners of city lots that it ever should be applied to buildings on narrow lots, in the rapidly growing cities in this country. By such a prescriptive claim, the value of vacant lots, and of lots with old and low buildings upon them, would be destroyed, if substantial buildings could not be erected on them, lest they might obstruct the light and prospect of the side lights of some building on an adjoining lot, which has stood for twenty years. » Kent's *Comm.* vol. 3. n. 446. Note.

num suæ intentionis, ut hic sibi caveat, ne ex pariete diruto aliquid patiatur damni : quod si evenerit ex rei necessitate, post monitionem nulla erit illud reparandi obligatio. Si trabes domus vicinæ in parietem qui communis non sit, admissa fuerit, ex diuturniori tempore, quale in præscriptione requiritur, novus paries eas excipere debet : hæc enim habetur servitus *apparens* et constans. [1] Murus qui separat agros duorum dominorum habetur utriusque, si uterque eo utatur, qui ideo dimidii muri, et soli in quo extructus est censetur dominus. [2]

103. Sepes aliquando communes sunt, ideoque communibus utriusque domini sumptibus reparandæ. In Pennsylvania curia potestatem habet designandi cives aliquot qui de impensis judicent, ut alter ad solvendum portionem cogatur. [3] Si quis neglexerit animantia sua sepibus includere, tenebitur ob damnum vicini agris illatum, licet sepibus haud circumdatum : [4] nisi tamen obstet lex loci, sicut in Statu Alabamæ, ubi necesse est ut agri sepibus idoneis circumdati probentur, ad reparationem damni, quod intulerunt animantia, impetrandam. [5] Consulendæ sunt uniuscujusque Status leges, quum speciales ubique de re adeo communi latæ sint. Nemo jure communi tenetur agros suos sepibus includere, quamvis teneatur reparare damna quæ animantia libere vagantia intulerint.

104. Aquarum quæ prope agros vel per eos currunt usus domino competit, qui tamen iis ita uti debet ut alios non lædat, vel eas penitus exhauriendo in suos usus, vel eas inficiendo, et reddendo aliis inutiles. *Aqua currit, et currere debet*, ait lex, ideoque unumquemque ea uti oportet, quin aliorum utilitatem impediat. Nonnumquam contingit Statum aggerem jacere in flumine; vel privato alicui, vel civium collegio, eam facere facultatem, quæ tamen ita adhibenda est, ut aquæ non desinant fluere, per alveum consuetum, postquam paululum ob opus aliquod utilitatis publicæ distractæ sunt. [6] Cæterum si Status concesserit facultatem aquam absumendi in opus aliquod, ex quo inficiatur; vel si quis per viginti annos ea usus fuerit, ne-

(1) « Such an easement is continual, without requiring the constant and immediate act of man; and it is an apparent one, shown by an exterior work; and consequently, it has the qualities sufficient by the common law, and also deemed in the French law sufficient to establish an easement by prescription. » Kent's *Comm.* vol. iii. num. 437.

(2) « The common use of a wall separating adjoining lots belonging to different owners, is *prima facie* evidence that the wall, and the land on which it stands, belong equally to the different owners, in equal undivided moieties, as tenants in common. » Ibidem, n. 438.

(3) Vide Purdon's *Digest*, art. *Fences*, et Appendicem, *Party-Walls and Partition Fences*.

(4) « Trespass will lie against the owner of cattle entering on the grounds of another, though there be no fence to obstruct them, unless he can protect himself by statute, or prescription, or agreement. » Kent's *Comm.* vol. iii. n. 439.

(5) « The Statute law of Alabama, regulating partition fences, gives an action for damages against the owner of cattle breaking into any grounds « enclosed with a strong and sound fence. » This would imply that, in that state, no suit lies, if there be no protecting fence. » Ibid. *Note.* Id congruit actioni quærentis, « quare clausum fregit. »

(6) « All that the law requires of the party, by or over whose land a stream passes, is, that he should use the water in a reasonable manner, and so as not to destroy, or render useless, or materially diminish, or affect the application of the water by the proprietors below on the stream. He must not shut the gates of his dams, and detain the water unreasonably, or let it off in unusual quantities to the annoyance of his neighbour. » Kent's *Comm.* vol. iii. n. 441.

mine contradicente, jus ei vindicatur. [1]

105. Privilegia [2] quædam aliquando prædiorum dominis, aliquando civium collegio conceduntur: v. g. ut jus speciale habeant viatores navicula deferendi ex altera ad alteram fluminis ripam. Qui prædiorum vicinorum sunt domini id nonnumquam absque legis sanctione faciunt, et usu diuturno jus sibi comparare censentur. Quod si Status pontem extrui jubeat, plerumque compensatio fit dominis, qui antea publicæ utilitati et viatorum commodo consuluerunt. Si aliis simile concedatur privilegium, cavetur ne intra quosdam limites exerceatur, cum aliorum detrimento. Semel concessum non potest revocari, nisi ob causam gravissimam, et compensatione præstita: nam instar pacti est, et onus infert. [3]

106. Extinguuntur servitutes quando per spatium diuturnum, viginti scilicet annorum, delinquuntur, vel etiam citius quando qui eis fruitur aliquid facit quo animum eas derelinquendi manifestat. [4] Quando contingit utrumque prædium, vel domum, in unius domini potestatem venire, poterit servituti alterius finem imponere: qui autem deinceps alterutrum possidet, præscriptionis tempus inde debet inchoare. [5]

107. Servitutes *naturales* dicuntur quæ ex locorum situ derivantur. Sic agri inferiores excipiunt aquas e superioribus profluentes. Si fons sit in agro, ex æquitate vicinis permittitur inde haurire aquam: quæ tamen licentia revocari potest, nisi necessitas publica et usus diuturnus aliud suadeant. Si vicini communibus sumptibus fontem includant, et opera erigant ad commoditatem aquam haurientium, domino consentiente, non poterit ipse postea eos prohibere aqua haurienda, quum suo consensu fontem fecerit communem.

108. Servitutes *legales* sunt quæ lege statuuntur. Sic via publica juxta canalem libera relinquenda est: sic et viæ jus lege vindicatur prædii remotioris domino, ut exeat in viam publicam.

109. Servitutes *conventionales* ex pacto derivantur inter cives libere inito. Aliæ dicuntur *continuæ*, quæ absque actu hominis exercentur, sicut aquæductus, stillicidium: aliæ *non continuæ*, quæ actu hominis indigent ut exerceantur: sicut haurire aquam, pecora pascere. Aliæ sunt *apparentes*, quæ sese produnt exterius: v. g. janua, fenestra: aliæ *non apparentes*, v. g. ut murus vel ædes altius non extollantur.

110. Dominus, non vero usufructuarius, vel alius ad tempus domum vel agrum occupans, potest suo consensu

(1) « Though a stream be diminished in quantity, or corrupted in quality, by means of the exercise of certain trades, yet if the occupation of the party so taking or using it has existed for so long a time as to raise the presumption of a grant, the other party whose land is below must take the stream subject to such adverse right. » Ibidem, n. 442.

(2) « Franchises are certain privileges conferred by grant from government and vested in individuals. » Kent's *Comm.* vol. iii. n. n. 458.

(3) « The government cannot resume them at pleasure, or do any act to impair the grant without a breach of contract. » Ibidem.

(4) « I do not apprehend that the mere nonuser of on easement, even for twenty years, will necessarily raise a presumption of its extinguishment, unless there has been, in the meantime, some act done by the owner of the land, charged with the easement, inconsistent with, or adverse to, the existence of the right; and in that case, a release or extinguishment of the right will be presumed. » Kent's *Comm.* vol. iii. n. 449.

(5) « Unity of possession of the estate to which an easement is attached, and of the estate which the easement encumbers, is, in effect, an extinguishment of the easement. » Ibidem, n. 450.

servitutem rei imponere : sed et usufructuarii consensus exigitur, quoties illius interest. Si duo habeant commune rei dominium, neuter absque altero potest servitutem consentiendo inducere. Nil vetat quin modus vel conditio ei apponatur. [1]

111. Deficiente consensu usus diuturnus vim obtinet. Jure Gallico novo triginta annorum usus præscriptionis vim habet, quando agitur de servitutibus continuis et apparentibus : non ita de servitutibus non apparentibus, quæ exigunt omnino certum titulum. [2] Apud Anglos viginti anni sufficiunt ut præscriptio servitutis valeat : quod jus est apud nos receptum, quamvis aliqua sit alicubi varietas. [3]

(1) « These servitudes or easements must be created by the owner, and one tenant in common cannot establish them upon the common property without the consent of his co-tenant. The exercise of these urban and rural servitudes may be limited to certain times. The right of drawing water, for instance, from a neighbour's well, may be confined to certain hours, or a right of passage may be confined to a part of the day. » Kent's *Comm.* vol. iii. n. 436.

(2) Carrière, *de justitia et jure*, vol. ii. n. 697.

(3) « The time of limitation varies in particular states. Thus, in Connecticut and Vermont, the term of prescription is fifteen years, and in South Carolina, five years. In Louisiana the time of prescription varies according to the subject, from three to thirty years. But I presume that generally, in this country, we follow the English time of prescription. It was so understood by Ch. J. Parker, in *Gayetty* v. *Bethune*, 14. *Mass. Rep.* 49, and so, also, in *Gilman* v. *Tilton*, 5. N. H. *Rep.* 251. In Louisiana the right of *drip* is acquired by prescription on an enjoyment of ten years without complaint. » Kent's *Comm.* vol. iii. n. 442, *Note.*

PARS II.

DE JURIS ALIENI VIOLATIONE, SEU DE INJURIIS.

CAPUT I.

DE INJURIA.

—

§ I. De injuriæ natura.

112. Injuria apud theologos dicitur juris alieni violatio : quæ quum contingere possit voluntate et animo, seu reipsa absque animo maligno, *formalis*, et *materialis* distinguitur. Axioma est juris canonici : « Scienti et consentienti non fit injuria ; » [1] juris etiam civilis : « Nemo videtur fraudare eos qui sciunt et consentiunt. » [2] Cæterum si quis ex errore præstet consensum, scire non censetur : quamvis enim rem noverit quam facit, falso putat se teneri ad eam faciendam. Fit injuria rustico a jurisperito, qui eum inducit ad actum aliquem veluti lege injunctum, quo se suis rebus gratis spoliet. Consensus plenus et liber sit necesse est, ut quis injuriam haud pati dicatur; si enim ex metu injuste incusso proveniat, utique injuriam patitur qui eum præstat. Sic viatoris consensus ut latro pecuniam secum auferat, injuria extorquetur. Consensus alicujus ad dandam pecuniam ne lite injusta vexetur, injuriam minantis non tollit. Ut valeat consensus, debet rem licitam respicere : si enim leges obstent, irritus erit, et injuria elicitus. Si jus respiciat cui renuntiare quis nequit, utpote si intersit aliorum, vel si alienari non possit, injuria fit etiam consentienti. Pupillo fit injuria, dum suis bonis spoliatur consentiens contra leges, quibus suæ ætati consulitur : injuria fit clerico etiam consentienti ut sui status nulla habeatur ratio, quum aliorum jura cum suo connexa sint.

113. Utrum agentis intentio actum faciat injustum, quæritur. Constat actum externum intentione definiri, ideoque justum esse, vel injustum, pro animi consilio. Si famulus domini pecuniam sumat ut aliquid in familiæ usum comparet, discernendus erit ab alio qui pecuniam surripit in suos usus impendendam. Si in suos usus eam sumat, certus tamen eam quamprimum restituendi, vix fur dicendus erit ; licet ea agendi ratio, qua injustitiæ discrimini se objicit, et rem usurpat, domino haud monito, improbanda sit. Hoc ex capite plurimi peccarunt nummularii pecuniam sibi concreditam usurpantes etiam reddendi consilio : quod tamen spe frustrati perficere non

(1) Reg. juris xxvii., in 6.

(2) Reg. 145. ff. l. xvii.

valuerunt. Quando actus externus per se justus est, utpote ab eo qui certum jus habet patratus, animus quo fit, malignus licet et inimicus, non facit ut injustitia admittatur. Sic qui dimittit famulum, conditionibus pacti cum eo persolutis, non violat justitiam, licet animo iniquo ad puniendum eum ob fidei studium agat. Quotiescumque nullum jus alterius violatur, nulla admittitur injuria, licet quis agat animo nocendi, ideoque peccet. Qui inimico denegat beneficium quod totum ex sua liberalitate pendet, justitiæ violatæ non potest argui : et qui gratia apud aliquem utitur ut munus non tribuatur inimico, charitatem, haud vero justitiam, violat, nisi alter jus habeat strictum ex concursu, vel alias, ad munus adipiscendum, vel nisi vis, calumnia, frausve adhibita sit ad impediendum ne munus adipiscatur. In tribunalibus actus externi injustitia ex intentione aliquando definitur, quatenus scilicet hæc se prodit exterius. Jure Romano qui torrentem avertit damni sui impediendi causa, immunis est culpa, licet vicino contra ejus mentem obveniat damnum : « si modo non hoc animo fecit, ut tibi noceat, sed ne sibi noceat. » [1]

114. Quærunt theologi utrum intentio nocendi faciat ut imputetur effectus ex causa injuste posita secutus, qui tamen casui potius tribuendus videatur : v. g. si quis ponat lapidem, vel alium obicem, simul optans ut alter titubans frangat cervicem. Nihil dubium pravam animi voluntatem rei apud Deum adsimilari : sed utrum quis teneatur ad damna reparanda ex casu adeo inopinato derivata merito dubitatur. De Lugo et Salmanticenses affirmant, quia quamvis mors casui tribuenda videri possit, quippe vix unquam ex causa hujusmodi sequitur; quum tamen ex ea vere secuta sit, et causa sit temere et maligno animo posita, imputanda est. [2] Alii contradicunt, quos sequimur.

115. Utrum quæ fit ex errore actio noxia, injuria habenda sit quæritur, v. g. si quis domum incenderit, putans esse inimici, quæ tamen hominis alterius fuerit : si quis noctu aggrediatur aliquem, eumque interficiat, alium esse existimans. Nulla est ratio dubitandi eum reum esse incendii et homicidii, qui ita egerit : re enim vera utrumque sibi animo proposuit. Videtur etiam obligatus ad satisfaciendum pro viribus : temere enim et vitio animi causam damni posuit, quamvis defuerit intentio huic nocendi. Contrariæ tamen sententiæ aliqua ex parte suffragatur S. Alphonsus, dicens ad onus restitutionis ratione damnificationis requiri actionem formaliter, seu voluntarie injuriosam in alterum qui læditur. [3] In furto autem errorem personæ non obstare fatetur, quia res aliena est præcipuum furti objectum : quum damnum inimico inferendum præcipue respiciatur in actione damnifica. Jus civile in utroque casu damnum jubet reparari : « Si injuria mihi fiat ab eo cui sim ignotus : aut si quis putet me Lucium Titium esse, cum sim Caius Seius : prævalet quod principale est, injuriam eum mihi facere velle. Nam certus ego sum, licet ille putet me alium esse quam sum, et ideo injuriarum (actionem) habeo. » [4]

§. 2. De impediente a consequendo bono.

116. Qui litteris interceptis impedit ne alius consequatur munus, injuriæ reus est : quilibet enim jus habet ne litteræ quæ eum spectant, temere in-

(1) L. 2. §. 9. ff. xxxix. iii. *de aqua et aq. pluv.*
(2) Carrière, vol. ii. n. 722. (3) L. iii. n. 629.
(4) L. 18. §. 3. ff. xlvii. x. de *Injur. et fam. libell.*

tercipiantur. Hinc scriba Gubernatoris qui litteras seponit aliquantulum, ut munus alteri interim conferatur, injustus noscitur, et compensationem debet, pro spei ratione, quæ petenti affulgebat, æstimandam. Si quis alterius litteras casu apertas legat, et utatur notitia inde derivata, ad suis utilitatibus consulendum, non videtur injuriæ reus, dummodo in illius, penes quem erant litteræ, detrimentum ea non utatur. Famuli, scribæ aliique apud aliquem pretio conducti injustitiæ rei sunt, si utantur notitia ea occasione habita in domini detrimentum : vel etiam in detrimentum eorum qui litteras scripserunt, domino fidentes ne aliis innotescerent. Qui apud nummularios versantur, non possunt suæ studere utilitati ex notitia sibi communicata, si damnum dominis inde obveniat : secus si nullum inde obventurum sit dominis damnum.

117. Qui aliquem avertit a religione vi, minis, fraude, ne divitiæ ejus dentur monasterio, injuriam facit, quum jus sit monasterio ne quis iis rationibus impediat ejus utilitates : secus si suasione et consiliis obstet ingressui alicujus in monasterium ; nam quum monasterium jus non habeat ad divitias vel laborem alicujus, ante ejus ingressum, jus nullum violatur. Idem dicendum pluribus videtur de suadente alicui ut deserat monasterium : nam jus non habet strictum ad lucra ex membrorum opera, vel alias derivanda, quum monachi non sint servi : præcipuus quippe institutorum finis est animæ salus, et perfectio.[1]

118. Qui alium ulla ratione impedit ne bonum consequatur ad quod jus strictum habet, reus est injuriæ, quam reparare debet. Sic impediens ne homo ad munus quoddam designatus illud exerceat, ejus jus violat, eique debet satisfacere, pecunia, pro æqua muneris æstimatione, tributa. Quod si impeditus aliud obtineat munus, ex quo lucrum ei contingit, ejus ratio habenda erit in damno æstimando. Spes autem muneris etiam certo impetrandi, jus scilicet ad rem, non tanti fit, quanti ipsum munus, seu jus in re. « Si impedit, » inquit S. Thomas, « ne præbenda detur digno, consulens quod non detur antequam sit firmatum quod ei detur ; tenetur quidem ad aliquam recompensationem, pensatis conditionibus personarum et negotii secundum arbitrium sapientis ; non tamen tenetur ad æquale, quia illam nondum fuerat adeptus, et poterat multipliciter impediri. » Cæterum si quis suadeat alteri ut muneri renuntiet, sponte quidem sua, non fit injuria, utpote scienti et consentienti, licet contra suam utilitatem.[2]

119. Qui impedit ne alius consequatur munus quo plane indignus est, nullam ei facit injuriam, quia jus nemo habet ad consequendum munus cui non est idoneus : sed si jam impetraverit, videtur jus ejus violari, si impediatur ne munus exerceat. Cæterum non peccat qui legitima ratione quærit ut munus ei auferatur, quod absque aliorum detrimento, vel reipublicæ dedecore, exercere non valet.

120. Qui vi, metu, fraude, mendacio, vel aliis injustis rationibus impedit ne alius consequatur bonum quod juste consequi poterat, injustitiæ reus est. De vi liquet, nam injuria est aliquem vi repellere a bono consequendo quod licite consequi potest. Metus incussus a vi vix differt : fraus autem utrique æquiparatur, quando in eumdem finem adhibetur. Alioquin unusquisque jus habere censendus est ne

(1) Carrière, vol. ii. n. 740. Lessius *de Justitia et jure* ii. c. viii. dub. iii. n. 12.

(2) 2. 2. qu. lxii. art. ii. *Ad quartam.*

rationibus illicitis a bono consequendo prohibeatur. Si autem consilio, suasione, gratia quis alterum impediat ne bonum consequatur, ad quod jus strictum non habet, injuriam nullam ei facit. Hinc qui suadet gubernatori, ut alium præ altero designet ad munus exercendum, non debet huic satisfacere, licet constet eum alias fuisse designandum. Qui consulto subtrahit aliquem cujus opera bonum alteri contingeret, violat justitiam, si vi muneris teneatur ille ad operam præstandam : secus si munere suo ad id non obligetur. Qui tabellionem subducit, ne actus coram eo fiat qui alias irritus sit, fraudem facit et injuriam. Qui scribam, vel alium qui conficiendo testamento est idoneus, dolo vel munere dato amovet, ne opera ejus utatur moribundus, alterius operam vix habiturus, injuriam facit iis quibus consulere vult hic testamento. Cæterum quum aliis rationibus possit morientis voluntas vim obtinere, coram testibus scilicet eam declarando, vix restituendi est obligatio, nisi vis fuerit adhibita ad impediendum ne testamentum ulla ratione qua valeat conficeretur.[1]

121. Qui cursorem vi detinet ne negotium peragatur alteri utile, interim occasione in sui utilitatem utens, fraudem facit et injuriam : secus si arte tantum, vel suasione, quia tunc cursori damnum est imputandum.

122. Qui veredos omnes in oppido pretio conducit, ne alius ad locum quemdam sese conferat, suis utilitatibus consulturus, non videtur injuriam facere, si vi vel minis non faciat ut omnes sibi locentur; utitur enim jure suo.

§. III. De violatione secreti.

123. Secretum *naturale* dicitur illud quod servandum est ex æquitate quadam, ne damnum alteri obveniat : sic culpa alterius quæ alteri casu veluti innotuit, occultari debet, si boni communis, vel privati innocentis non intersit ut exponatur. Secretum *promissum* illud est quod quis pollicitus est servare occultum, licet ei innotuerit ratione qua posset illud evulgare. Secretum *commissum* est illud quod quis alteri communicavit ea conditione ut servaretur occultum. Medici, obstetrices, advocati, aliique ex munere suo, et quodam implicito pacto tenentur ad servanda secreta quæ clientes sui eis communicant sui muneris occasione, quoties damnum ex revelatione proveniret : nec possunt ea prodere, nisi gravissima mala reipublicæ vel innocentibus immaneant.

124. Secretum naturale custodiendum est, nisi alias suadeat publica salus, vel magna privatorum utilitas. Charitas utique vetat ne temere revelemus quæ ad nostram notitiam pervenerunt : sed urgente gravi causa, unius utilitates, præsertim rei, saluti publicæ, innoxiorum commodis cedunt. Si mihi innotuerit hominem innoxium se celare, non licet eum prodere, quo se contulerit manifestando : quod si reus sit qui latrociniis infestavit regionem, publica utilitas postulat ut indicetur, licet arcani fidem supplex imploraverit.

125. Secretum promissum violando quis fidem frangit; justitiam insuper, quoties quis ex hac virtute voluerit se obligare. Plerumque non videtur hæc intentio adesse, ideoque haud grave est peccatum. Quod si gravissima animi tristitia, vel damnum grave, violato secreto, oriatur, non erit facile a peccato excusandus qui illud revelavit. Cæterum absque culpa secretum promissum revelatur ob publicum bo-

(1) L. 2. §. 9. ff. xxxix. iii. *de aqua et aq. plav.*

num, præcipiente legitimo Superiore; nec enim promissio fieri potuit cum communitatis dispendio. Alumnus in seminario ecclesiastico, qui promisit alteri servare secretum crimen quod casu detexit, excusatur a fide violata, si viderit eum moribus haud emendatis ad sacros ordines ascendere velle. Idcirco, quum Episcopus in sacro ritu invitet omnes qui aliquid obstare norunt, ne candidati promoveantur, ut exeant et dicant, licet, imo oportet, prudentiæ servatis regulis, eum, vel Seminarii præsidem, de alumni indignitate certiorem facere. Si grave damnum obventurum sit ei qui promisit, ex secreto servato, famæ vel vitæ discrimen subiturus nisi revelet, plerumque censendus est secreti obligatione immunis; nec enim voluit se cum sui detrimento obligare. Sic furti, fraudis, cædisve suspicio potest oriri, illo silente, qui, ut sibi consulat, rem sibi notam, quam sponte sua, vel alterius rogatu, celare voluit, jure optimo revelat. Si promiserit se secretum servaturum, etiam cum vitæ discrimine, plures censent promissis standum, quum virtutis sit actus egregius vitam pro altero dare : sed alii contendunt neminem posse suam vitam prodigere, ut alterum servet.

126. Secretum commissum ex justitia servandum est : nam pactum veluti initur, dum quis alteri credit arcanum ea conditione ut non reveletur. Peccatum ex se grave est illud temere prodere, quum damnum inferat proximo; sed ob materiæ parvitatem aliquando est leve. Uni, vel alteri, sub pari secreti obligatione illud credere, potest a gravi culpa excusari, si qui secretum primus credidit, non censeatur valde invitus, et verosimile sit illud non esse aliis communicandum. Sed facile gravis admittitur culpa, præsertim quum secretum plerumque sic divulgetur. Qui ex garrulitate, vel levitate animi, arcanum prodit, nonnumquam a gravi culpa excusatur : sed si rei gravitatem habeat perspectam, vel de ea dubitet, graviter peccat ob periculum, in quod incurrit, damnum grave alteri inferendi.

127. Humana auctoritas non potest plerumque exigere, ut quis prodat secretum ex quo gravis noxa obveniat illi qui illud alteri commisit : nam quum nemo ad se prodendum teneatur, ille qui, reo fatente, crimen novit, ex amicitiæ certa fiducia, videtur ejus sustinere partes, ideoque ab eo prodendo excusari. Cæterum si gravissima mala reipublicæ immineant, secreto servato, non videtur jus cuiquam ut celetur cum gravi omnium detrimento. Extra confessionis arcanum, quod in nullo prorsus rerum discrimine violare licet, alii quibus secretum commissum est in plurimorum detrimentum vergens, non debent illud celare. Advocatus consultus ab aliquo de pœna criminis quod sibi proposuit patrare, ædes publicas, dum senatus habetur, pulvere incendendo, si nequeat eum a proposito deterrere, debet monere privatim eos quorum interest, salva, si fieri possit, clientis vita. Extra hujusmodi casum advocati cæterique omnes quorum munus est aliis præbere consilium, vel quibus alii solent arcana credere, certa fiducia secreti, nequeunt quidquam revelare in suorum clientum detrimentum, etiam ad grave aliorum damnum avertendum : nam fiduciam illam fallere, excepto illo rarissimo casu, turpe foret. « De illis quæ homini sunt commissa in secreto per confessionem, nullo modo debet testimonium ferre : quia hujusmodi non scit, ut homo, sed tamquam Dei minister; et majus est vinculum Sacramenti quolibet hominis præcepto. Circa ea vero quæ aliter homini sub secreto committuntur, distin-

guendum est. Quandoque enim sunt talia, quæ statim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur : puta si pertinent ad corruptionem multitudinis spiritualem vel corporalem, vel in grave damnum alicujus personæ, vel si quid aliud est hujusmodi, quod quis propalare tenetur vel testificando, vel denuntiando. Et contra hoc debitum obligari non potest per secreti commissum : quia in hoc frangeret fidem quam alteri debet. Quandoque vero sunt talia quæ quis prodere non tenetur, unde potest obligari ex hoc, quod sibi sub secreto committuntur : et tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto superioris : quia servare fidem est de jure naturali. Nihil autem potest præcipi homini contra id quod est de jure naturali. » [1] Qui consuluntur, nulla secreti obligatione imposita, nec munere suo ad id astricti, debent cavere ne notitia utantur in consulentium detrimentum : censentur enim ea communicasse ea conditione ut sibi non noceatur. Sic Superior, cui tamquam amico aliquis pandit animi sui arcana, non debet iis uti in ejus detrimentum.

128. Si damnum grave immineat servanti secretum, plures dicunt eum posse illud revelare; nec enim censetur voluisse se obligare cum tanto sui gravamine. Illud admittendum videtur, saltem quando de vita agitur, præsertim si credens secretum eum in discrimen veluti injecerit.

129. Secretum vi fraudeve extortum nullatenus licet revelare : injuria enim jam illata augetur, et continuatur illud manifestando. Quod si vita quis periclitetur secretum servando, illud vero revelando alterum in vitæ discrimen adducat, variæ sunt theologorum sententiæ. S. Alphonsus [2] censet licere illud revelare, si res jam eo deducta sit, ut notitiam illam quis exquirere possit, si ea careret : v. g. si ex adjunctis quis duceretur ad eam exquirendam, quia rerum conditione mutata, injuria non fit ea utendo. Secus peccatur, quia jus inquirendi non habetur, deficientibus aliunde indiciis.

130. Qui secretum vi vel fraude expiscatur, peccati ex genere suo mortalis reus est : unusquisque enim jus habet sua sibi servandi arcana. Hinc litteras alterius aperire, vel apertas legere, vel libros qui in scrinio deponuntur, vel alia secreta legere non licet, quia dominus est jure optimo invitus. Ex curiositate quidem legere ea quæ parvi censentur momenti, levis plerumque est culpa : sed si suspicetur lecturus infamiam alicui ex lectione orituram, vel grave aliud damnum, peccat lethaliter. Eadem tenetur culpa, si noverit dominum litterarum ægre laturum eas lectas fuisse, et vehementem inde passurum tristitiam. Multo magis peccabit utendo notitia sic acquisita in alterius detrimentum. Excusantur a peccato superiores in ordinibus religiosis, qui litteras subditorum legunt, quia id vel regula statuitur, vel consuetudine omnium ordinum inductum est. In seminariis ecclesiasticis et in collegiis jus illud plerumque superiori vindicatur. Justa interveniente causa, litteræ quandoque aperiuntur a gubernio, quando conjuratio timetur, vel in bello, ut hostium secreta innotescant. Illud quandoque privatis licere dicit Carrière, ad injuriam propulsandam quam sibi inferendam ex gravibus indiciis judicant : Mercator qui scribam apud se occupatum suspicatur litterarum commercium in sui detrimentum fovere, maritus qui uxo-

(1) S. Thom. 2. 2. qu. lxx. art. i. *Ad secundam.*

(2) L. iii. n. 969.

rem litteras amatorias scribere vel recipere judicat, litteras aperiendo reus vix est.

131. Consentiente illo ad quem litteræ diriguntur nulla est culpa litteras legere; quamvis si scriptoris intersit, non sunt absque ejus venia divulgandæ, præsertim si ex fiducia quæ inter amicos fovetur scriptæ sint. Qui litteras apertas relinquit in loco publico, censetur consentire ut legantur: qui eas in partes scissas projicit, non vult ut legantur: quod si quis eas iterum conjunctas legerit, videtur injuriam facere domino, qui tamen id sibi imputare debet.

CAPUT II.

DE FAMÆ ET HONORIS LÆSIONE.

132. Fama intelligitur plurimorum opinio et sermo de alicujus vita et moribus. Magni fit apud omnes bona fama, quam ipsa commendat Scriptura tamquam divitiis longe anteferendam: « Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ. » [1] « Melius est nomen bonum, quam unguenta pretiosa. » [2] « Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi et magni. » [3] S. Augustinus ait: « Qui fidens conscientiæ suæ, negligit famam suam, crudelis est, maxime in loco isto positus, de quo dicit Apostolus scribens ad discipulum suum, Tit. cap. ii. « Circa omnes teipsum bonorum operum præbens exemplum. » [4] Honor est « testificatio de excellentia alicujus, » [5] quæ fit verbis, gestibus, vel munerum et dignitatum collatione.

133. Detractio est injusta alienæ famæ læsio, occulta crimina detegendo. Calumnia est læsio famæ ficta crimina alicui impingendo. Aliquando quis consulto quærit famam lædere odio, vel invidia, vel suæ utilitatis studio; aliquando ea profert ex garrulitate quæ reapse famæ nocent: quod quidem delictum est grave, licet malitia vacet. Detractio respicere potest aliquem hominem singularem, vel aliquem e cœtu hominum, quin designetur, vel totum cœtum. Fieri consuevit voce in familiaribus colloquiis; sed jam in diariis occulta quæque delicta consueverunt vulgari, cum magno morum detrimento.

134. Præcipui detrahendi modi hoc versiculo enuntiantur:

> « Imponens, augens, manifestans, in mala vertens;
> Qui negat aut minuit, reticet, laudatve remisse. »

Imponere censetur qui crimen falso alicui impingit, qui proinde calumniæ reus est: *auget*, qui crimen verum exaggerat: *manifestat,* qui quod latuit crimen, in lucem profert: *in mala vertit*, quæ absque animo pravo facta sunt detorquens; *negat* præclaras alicujus dotes et virtutes; vel eas *minuit*, impugnando rationes agendi; *reticet* præclare gesta, quando oporteret ea recensere; vel *tenuiter laudat*, adeo ut præjudicium auditoribus ingerat.

135. Qui de crimine loquitur, quin designet reum, peccat si inde infamia cœtui alicui obveniat; v. g. si de sacerdote cujusdam communitatis loquatur. Item peccat si ita loquatur ut reus intelligi possit, quod facile contingit. Si dicat rumorem quemdam crebrescere, vel aliquem asseruisse, temere plerumque loquitur, et infamiæ dat locum.

(1) Prov. xxii. 1.
(2) Eccle. vii. 2.
(3) Eccli. xli. 15.
(4) Serm. ccclv. alias *de diversis* xlix. *de vita et moribus clericorum suorum*, c. i.
(5) Ita S. Thomas 2. 2. qu. ciii. art. i.

136. Quam grave sit peccatum detractio liquet ex pluribus testimoniis Scripturæ : « Abominatio hominum detractor : »[1] « Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit : »[2] « Detractores » inter eos recensentur qui « digni sunt morte : »[3] « Maledici . . . regnum Dei non possidebunt. »[4] Adeo abhorruit Augustinus ab hoc vitio, ut mensæ apposuerit distichon :

« Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam vetitam noverit esse sibi. »[5]

137. Charitati detractionem repugnare indubium est : « charitas enim operit multitudinem peccatorum. »[6] Qui diligit amicum, celat ejus culpas, et extenuat : ideoque qui eas temere detegit, haud amare proximum convincitur. Verus amor facit ut erga alios nos geramus, quales cupimus eos se nobis præbere : nemo autem est qui non suæ studeat famæ, et cupiat bonum nomen ab omni labe suspicionis servare immune. Decet igitur ut et famæ proximi consulamus, et culpas ejus, extra necessitatem, non revelemus. « Auferre autem alicui famam, » inquit D. Thomas, « valde grave est : quia inter res temporales videtur fama esse pretiosior, per cujus defectum impeditur homo a multis bene agendis : propter quod dicitur Eccl. xli. « Curam habe de bono nomine : hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri magni et pretiosi. » Et ideo detractio, per se loquendo, est peccatum mortale. »[7] « Fama præeminet divitiis, eo quod propinquior est spiritualibus bonis. Unde dicit Prov. xxii. « Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ. » Et ideo detractio secundum suum genus est majus peccatum quam furtum. »[8]

138. Peccari dum sine causa delicta occulta proximi revelantur, inde etiam patet, quod jus habet quisque ad famam, quamdiu nihil palam fecit quo malam de se opinionem plurimis ingesserit, vel quamdiu boni communis non interest, ut occulta ejus delicta detegantur. Peccando quidem Dei amisit amicitiam, et se exposuit infamiæ discrimini; sed charitas vetat ne palam exponatur ejus culpa, absque gravi satis causa.

139. Publicam ob utilitatem licet revelare occulta alicujus delicta, qui fama abutitur ad alios decipiendos. « Revelare peccatum occultum alicujus, propter ejus emendationem denuntiando, vel propter bonum justitiæ publicæ accusando, non est detrahere. » Ita S. Thomas.[9] Sic apostata qui veritatis studio sua prætexit vitia, meretur, ut hæc palam prædicentur. Peculatus rei, qui munera habent publica, recte deteguntur, ut desinant injuste agere : cæterum quæ coram tribunali dijudicanda sunt, non debent temere in publicum edi, ne injuria fiat innocenti. Omnes magistratus, ne Præside quidem excepto, juxta *constitutionem* qua regimur, publicæ opinioni quodammodo subjacent : ideoque non peccat qui reipublicæ studio eorum actus investigat, et damnat, pro merito : peccat autem eis detrahendo qui occulta anteactæ vitæ delicta temere exponit, vel propinquorum flagitia, vel alia quæcumque, quæ non interest populi nosse, ut suæ consulat utilitati. Hac in re optandum ut modus tandem aliquando ponatur calumniandi detrahendive libidini, quæ foliorum publicorum auctores agit.

(1) Prov. xxiv. 9. (2) Eccle. x. 11.
(3) Rom. i. 30. (4) 1 Cor. vi. 10.
(5) Possidius, *in vita Augustini*.
(6) 1 Pet. iv. 8.
(7) 2. 2. qu. lxxiii. art. ii. *Resp.* (8) Ibid. art. iii.
(9) Ibid. art. ii. *Ad primum*.

140. Si quis injusta aliqua ratione crimen proximi didicerit, non poterit ea uti notitia cum famæ illius dispendio, nisi malum quod impediendum est sit gravissimum, cui postea non poterit remedium adhiberi. Equidem injuriam auget qui crimen hujusmodi divulgat : sed imminente gravissimo malo quod nequeat reparari, videtur licere uti notitia jam acquisita, quum jus non sit alicui ad famam cum tanto aliorum detrimento. Si quis falsa clave arcam mercatoris aperuerit, et detegerit eum fraudem creditoribus facere velle, poterit absque culpa aliquos clam monere ut sibi consulant, et ejus fugam impediant. Qui litteris sacerdotis temere apertis, novit eum pravam fovere amicitiam, poterit Episcopum monere, ne cum gravissimo animarum damno sacra munia exercere pergat.

141. Qui crimine aliquo publico famam amisit, non est alterius criminis temere incusandus, si occultum sit, et genere ab altero diversum. Ebriosus non est, absque causa, furti, quod clam commisit, palam arguendus : impudicitiæ semel rea, quæ, tumente utero, suum prodidit crimen, non est accusanda fœtus prioris clam interfecti, de quo plerique nihil suspicati sunt. Imo alterius peccati ejusdem speciei revelatio non est facile facienda ; nam qui semel visus est ebrius non ideo famam penitus amittit : si autem quis referat eum alia occasione ebrium fuisse, jam censebitur consuetudine vitii laborare. Liquet famam non omnem statim interire, sed pro delictorum numero et gravitate.

142. Publica habentur crimina omnia quæ judicio probata sunt; licet non fuerint statim divulgata : *jure* quippe publica sunt. Publica sunt *facto*, seu reipsa, quæ coram multis patrata sunt, adeo ut nulla tergiversatione celari possint. Talia sunt omnia quæ in loco publico palam patrata sunt, vel quæ alias se veluti produnt.

143. Privatorum utilitati recte consulitur occulta alicujus delicta detegendo ; præstat enim innotescere rei delicta, quam ut innocenti inferatur damnum. Juvenis, qui puellam vitiavit, crimen jure optimo detegitur patri alterius puellæ quam invisit : scribæ fraus, vel furtum, recte revelatur mercatori, qui alias magnum facile sustinebit detrimentum illi fidendo : famulæ ebrietas declaratur dominæ, ne incendantur ædes sua negligentia, vel aliud oriatur detrimentum. « Si quidem, » inquit S. Thomas, « verba per quæ fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum vel necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detractio. » [1]

144. In judicio omnia possunt detegi quæ ad ordinem juris pertinent, et ad recte judicandum requiruntur. Idcirco et testium occulta delicta quæ eorum fidem dubiam faciunt, licet exponere. Cæterum nihil temere est proferendum, ideoque peccat qui quæ nihil pertinent ad causam, cum famæ aliorum damno in medium adducit. Quando judicis sententia reus quis judicatus est, jus amisit ad famam ; interest enim boni communis ut reus innotescat : ideo detractio non admittitur ejus referendo crimen. Charitas tamen suadet ut aliquando celetur.

145. Ad consilium capiendum, et ad consolationem in ærumnis gravissimis, videtur licere delictum proximi revelare amico fido, vel gravi viro, cujus consilio et opera ad ferendam calamitatem adjuvemur. Equidem subsidio hoc infirmitas humana fere in-

(1) 2. 2. qu. lxxiii. art. ii. *Resp.*

diget, quod subtrahi non debet ut delinquenti consulatur. [1] Mulier quæ a marito molestias patitur vehementes, excusatur, quod a propinqua solamen quærens, suas enarret ærumnas. Cæterum christianum decet hominem ad Deum in rebus angustis confugere.

146. Quando deest consilii necessitas, vel solaminis, venialis saltem est culpa delictum occultum referre vel uni viro gravi, qui illud aliis non revelabit, nec utetur notitia in aliorum præjudicium. Id ex S. Thoma colligitur : « Si autem hoc sive prælato, sive alicui amico suo ex malitia refert, tunc peccat mortaliter. Quod si ex incautela alicui dixerit hoc, ita tamen quod non proveniat inde aliud, vel infamia, vel vituperium proximo delinquenti, tunc non peccat mortaliter, licet incaute agat. » [2] Et alibi : « Si autem proferat ex animi levitate, vel propter causam aliquam non necessariam, non est peccatum mortale : nisi forte verbum quod dicitur, sit adeo grave, quod notabiliter famam alicujus lædat : et præcipue in his quæ pertinent ad honestatem vitæ. [3] Excusantur tamen plerumque a culpa omni qui confessario aliena peccata manifestant, dum sua enarrant : nam ex arcani fiducia censent omnia tuto referri.

147. Sive publica utilitas, sive privata, manifestandi proximi delicta det occasionem, cavendum ne malitia, vindictæ studium, vel aliud vitium sese immisceat; quod enim per se licet, si animo pravo fiat, noxæ habetur. Ne pluribus quam necesse est fiat revelatio etiam cavendum ; et ne ob causam haud adeo gravem damnum famæ gravissimum inferatur.

148. Quæ publica sunt *jure*, possunt divulgari illæsa justitia, et plerumque charitate servata : si tamen sententia prolata sit intra septa monasterii, vel in collegio aliquo, non potest sine injuria contra judicis eam ferentis intentionem divulgari. Charitas etiam vetat ne sententia jam oblivioni tradita in memoriam revocetur, cum probro rei. Vetat pariter ne sententia a privato aliquo referatur in loco ad quem non esset alias perventura, quando dolor animi inde nascitur reo, absque ulla publica utilitate. Si in hac regione versetur aliquis ex Russia profectus, qui in patria damnatus est, non licet ei emendato jam, et optimi civis munera explenti, exprobrare crimen, vel apud alios divulgare.

149. Quæ publica sunt *facto* in quodam loco, non possunt, illæsa charitate, in alio divulgari, si fama alioquin non esset eo perventura, et damnum nullum ex silentio proveniat; imo plerisque videtur justitia violari : unusquisque enim jus censetur habere ad famam, donec sententia judicis ablatum sit, vel suo actu illud amiserit, vel occulto vitio inferat societati periculum. Hinc puella quæ novit aliam in sua patria gravidam fuisse ex illicito consortio, non debet id de ea referre in loco ad quem alias nulla perveniret ejus notitia.

150. Quæ aliquando publica fuerunt, sed jam oblivioni sunt tradita, non possunt salva charitate in memoriam revocari : cæterum non facile peccatum mortale admittitur ea referendo, quum jus ad famam facto notorio sublatum sit.

151. Qui referunt nescientibus quæ alii plerique norunt crimina, non censentur detrahere : ad eorum enim notitiam facile perducerentur. Quod si injuria publica evaserint, ex proditione, vel alias, nihilominus quum crimen innotescat, quacumque ra-

(1) Ita Lessius, aliique. (2) *Quodlibet*, xi. art. xiii. ad 3. (3) 2. 2. qu. lxxiii. art. ii. *Resp.*

tione contigerit, jam fama nequit servari.

152. Rumor qui aliquando crebrescit non tollit jus ad famam : sæpe enim caret fundamento ; ideo non excusantur qui festinanter spargunt rumores, præsertim si aliquid suo assensu videantur addere roboris. Cavendum ne ex rumore pervulgato occasio sumatur rem veluti certam referendi.

153. De rerum gestarum scriptoribus quæritur, utrum peccent vitia occulta detegendo, et rationes quibus moti sunt quique indagando. Quandocumque veritatis studio aguntur, et publicæ consulunt utilitati, veram hominum, quorum res gestas referunt, effigiem exhibendo, culpandi non sunt, præsertim si magni momenti sit ea omnia absque fuco describere. Cæterum qui vana et incerta pro certis venditant, et pro arbitrio, vel odio, temere sibi fingunt malos quos sibi alii proposuerunt fines, pessimi sunt detractores, qui virorum insignium famam lædunt, et reipublicæ et religioni magnum inferunt detrimentum.

154. Defunctorum memoriæ parcendum est, juxta axioma : *de mortuis nil nisi bonum.* Cæterum Salmanticenses cum aliis censent minus peccari mortuis detrahendo, quam vivis, quum minus indigeant fama, et minus ægre ferant ejus jacturam.

155. Ut peccetur graviter detrahendo gravis requiritur materia, et grave famæ nocumentum. Si res quæ de aliquo asseritur levis in se sit, sed ex communi quæ alicubi viget sentiendi ratione, probrosa, poterit grave damnum famæ inferri, ideoque grave admitti detrahendo peccatum. De sacerdote si dicas eum ludere chartis, ipsi magna fit injuria apud plerosque, in hac regione, qui chartarum lusum, etiam ad animum recreandum, sacro ministro prorsus indignum censent. Sic res levis potest fieri gravis, occasione dignitatis, seu muneris quo quis fungitur. De Episcopo si dicas eum jocando mentiri consuescere, multum ei apud omnes detrahis : si de medico affirmes eum nimis familiariter se cum mulieribus gerere, graviter ei noces : nec enim facile ejus opera mulieres spectatæ familiæ utentur..

156. Res gravis aliquando levis habetur, admissa ab eis quorum conditio vilis mores plerumque inducit vitiosos. De operario referre quod ebrius fuerit ; de plaustrorum ductoribus, quod sint rixati ; de militibus quod juraverint ; de mancipiis quod furta fecerint minuta in domo heri, plerumque leve est.

157. Quotiescumque occulta crimina gravia revelantur de aliquo bonæ alioquin famæ, videndum utrum apud auditores relatio multum habeat momenti. Quæ inter pocula proferunt homines non magnam plerumque obtinent fidem : quæ juvenes de puellis a se vitiatis referunt, jactandi causa, sæpe ficta censentur : quæ homo mendax habitus, dicit de alio spectatæ virtutis, calumniandi et mentiendi libidini tribuuntur.

158. Quando mores alicujus generaliter describuntur, ex. gr. quod sit superbus, tyrannicus, gravitas detractionis ex adjunctis est dijudicanda : si enim verba illa dominationis et superbiæ enormis ingerant notionem, gravis censenda est detractio. Cæterum opinamur hujusmodi voces plerumque leviter proximo detrahere : vel enim censentur ex animo valde commoto provenire ; vel de animi indole, et excessu quodam haud gravi excipiuntur ; vel ipsi mores hominis adeo se produnt, ut talis a plerisque habeatur.

159. Quando plures leves culpæ de aliquo referuntur, ita ut graviter famæ et æstimationi ejus noceatur, quod facile contingit, iisdem audientibus,

grave videtur peccatum, uti De Lugo animadvertit: secus si referantur diversis, qui sibi invicem non sunt communicaturi notitiam.

160. Detractio omnis ejusdem speciei esse pluribus theologis videtur, quum tota ejus malitia a fama læsa derivetur; ratio autem diversa qua læditur, injuriæ et peccati gravitatem variat, specie delicti haud mutata. Nemo dubitat gravius peccari sacerdoti impudicitiam objiciendo, quam iram, vel superbiam, vel pecuniæ emungendæ studium.

161. Reparanda est fama ab eo qui alteri detraxit, meliori qua fieri poterit ratione; « sine mendacio tamen. »[1] Poterit agnoscere se temere locutum, et jam revocata habenda quæ protulerit. Dotes etiam quæ laude dignæ sunt poterit recensere, ut quam alias abstulit, famam altera ex parte reparet. Cæterum non tenetur ad famæ alienæ reparationem cum vitæ periculo; sed tenetur, licet famæ suæ detrimentum inde passurus sit.

162. Præter famæ detrimentum, sæpe damna alia nascuntur, ex detractione et calumniis, quæ omnia reparanda sunt ab eo qui eorum fuit causa injusta. Qui igitur malitiose impedivit ne contractus iniretur cum mercatore, qui honestum lucrum inde percepturus erat, debet pro lucri æstimatione ei satisfacere. Qui alium privavit munere, fraudem ei falso imputando, tenetur ad satisfaciendum pro emolumenti amissi ratione. Idem dicendum si occultum delictum temere fuerit revelatum: quamvis enim nonnulli contradicant, eo quod delictum censendum sit damni causa, placet tamen Lessii[2] et plerorumque theologorum sententia affirmantium revelationem delicti esse causam damni: nam hoc non contingeret, delicto haud cognito. Si igitur virum, qui probus jam sit, delicti quod ante annos aliquot secreto admisit incusando, faciam ut munere privetur, ei satisfaciam oportet. In damnis æstimandis spes lucri non tanti æstimatur, quanti lucrum ipsum: et laboris et incertitudinis habenda est ratio.

163. Audientes detractionem, si munere suo teneantur eam impedire, peccant non impediendo, quum possint. Superior audiens subditum detrahere, pater filium, debet eum corripere. Sic et judex advocatum temere detrahentem alicui, absque ullo ad litem respectu, debet ad causæ discussionem revocare. Cæterum qui negligit corripere, vix violat justitiam; nam non videtur teneri ex officio ad impediendum malum temporale alterius, quale est famæ amissio, quamvis debeat invigilare ne subditi peccent. Quod si superiores vel alii quicumque plaudant subdito detrahenti, vel hortentur ut detrahant, causa sunt damni quod alienæ famæ obvenit, ideoque illud ex justitia reparare debent.

164. Omnes contra charitatem peccant, quoties libenter præstant aures detrahenti, nisi forsan in modo detrahendi tantum sibi complaceant, quod leporum ac facetiarum disertus sit. Peccant etiam qui curiositati indulgent, audiendo detrahentem ut res gestas aliorum discant: sed a gravi peccato a pluribus excusantur, quoties abest delectatio de detractione.

165. Qui non impediunt detractionem, quum facile possint, graviter contra charitatem peccant, quoties atrox valde est detractio, vel magnum

(1) S. Thom. 2. 2. qu. lxii. a. ii. (2) *De Justitia et Jure*, §. ii. cap. xi. dub. xix. num. 104.

infert damnum religioni, aut privato cuilibet. Cæterum plerumque venialis tantum est culpa, quum ex animo pusillo et verecundo contingat haud impediri; vel quod quis alteri graviter displicere timeat, vel quod ne arcessat graviora mala vereatur. Equidem prudentia aliquando non sinit ut resistatur detrahenti, qui ad alia enarranda facile provocatur. Sæpe vultus austerus eum satis corripit: « Ventus aquilo dissipat pluvias, et facies tristis linguam detrahentem. »[1] Aliquando sermonem ad alia divertere præstat.

166. Lucide pro more Angelicus Doctor tradit: « Si aliquis detractiones audiat absque resistentia, videtur detractori consentire: unde fit particeps peccati ejus. Et si quidem inducat eum ad detrahendum, vel saltem placeat ei detractio, propter odium ejus cui detrahitur: non minus peccat quam detrahens, et quandoque magis. Unde Bernardus dicit: « Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. » Si vero non placeat ei peccatum, sed ex timore, vel negligentia, vel etiam verecundia quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem, sed multo minus quam detrahens, et plerumque venialiter. Quandoque etiam hoc potest esse peccatum mortale, vel propter hoc, quod alicui ex officio incumbit detrahentem corrigere: vel propter aliquod periculum, quod audiens novit consequens; vel propter radicem, qua timor humanus quandoque potest esse peccatum mortale. »[2]

167. Qui typo divulgant occulta aliorum delicta, quorum notitia publicæ utilitati non inservit, gravissime detrahunt, quum foliis publicis vel libris fama ubique diffundatur. Capitis pœna lege civili statuta olim est libellorum famosorum auctoribus.[3] Plurimæ etiam extant ecclesiasticæ sanctiones contra pessimum hoc detrahendi et calumniandi genus, quas innovavit S. Pius V.[4] Legibus nostris licentia omnibus est quidlibet imprimendi; sed suo periculo agit qui alienam lacerat famam; nam læso est jus litem intentandi criminalem, vel civilem.[5] Rerum relatarum veritas in judicio si probetur, scriptorem non facit immunem periculo, quoties maligno animo egisse videatur, præsertim contra Gubernium Supremum. Qui libri divulgantur religioni contrarii impune dogmata fidei catholicæ in regione hac impugnant, et gravissimas calumnias pro dogmatibus obtrudunt: attamen qui in Christianam religionem ejusque auctorem impie invehuntur, possunt in judicium vocari, ut auctores pœnis, levissimis plerumque, plectantur.[6]

168. *Contumelia* specialis injuria a jurisconsultis habetur; est enim injusta honoris imminutio scienter facta. Fit verbis quæ contemptum proximi indicant, quem gravissimum esse Christus Dominus nos docet: « qui autem dixerit,

(1) Prov. xxv. 23.

(2) 2. 2. qu. lxxiii. art. iv. *Resp.*

(3) L. duodecim tabul. apud Ciceronem, l. xiv. *Tuscul. quæst.* Vide et l. xix. *cod. Theodos.* tit. xxxiv. *de famosis libellis.*

(4) « Const. cxlviii. quæ incipit: *Romani Pontificis providentia.*

(5) « A malicious intent towards government, magistrates, or individuals, and an injurious or offensive tendency, must concur to constitute the libel. It then becomes a grievance, and the law has accordingly considered it in the light of a public as well as a private injury, and has rendered the party not only liable to a private suit at the instance of the party libelled, but answerable to the state by indictment as guilty of an offence tending directly to a breach of the public peace » Kent's *Comm.* vol. ii. n. 16.

(6) « A publication stating our Saviour to be an impostor, and a murderer in principle, and a fanatic, is a libel at common law, 1 B. et C. 26. The general law as to this offence, as collected from 2 Stra. 834. Fitzg. 64. Barn. R. 162. is, that it is illegal to write against any one of its evi-

fatue : reus erit gehennæ ignis. »[1] S. Paulus idcirco « contumeliosos » inter eos qui « digni sunt morte » recenset.[2] Aliquando tamen jure optimo corripiuntur improbi verbis acrioribus, vel excitantur minus fervidi : Christus quippe sæpe vocavit Pharisæos, hypocritas, suosque discipulos stultos designavit, quod Scripturæ oracula minus intelligerent. S. Paulus etiam exclamat : « O insensati Galatæ ! »[3] Sed rarissime oportet severiori increpatione uti, ne exulcerentur animi. Scripto contumelia etiam fit, injuriaque augetur dum plurimis innotescit. Facto, seu re, irrogatur contumelia, dum labiis compressis, vel alapa impacta, vel calce, alterius honori detrahitur. Sic etiam effigies alicujus per vicos tracta incendio consumitur, vel alias dehonestatur.

169. Honor injuste ablatus restituendus est; nam injuria fit dum quis alium contumelia immerito afficit; quæ ut reparetur, honor est læso præstandus : plerique quippe pluris faciunt honorem quam divitias. Qui secreto abstulit alteri honorem, eum privatim lædendo, debet ei pari ratione satisfacere : qui coram aliis eum læsit, publicam debet satisfactionem. Attamen nonnumquam redditur honor amica salutatione, honorifica mentione, locum honoratiorem vel munus concedendo, vel alia quacumque ratione quæ læso sit grata. Satis est plerumque sic læso gratificari, præsertim si injuriam intulerit superior, qui vix potest, salva auctoritate, se ad preces demittere : at quoties gravissima est injuria, petenda est venia, si ita exigat læsus, et alterius patiatur conditio.

CAPUT III.

DE RESTITUTIONE.

—

§. I. De re accepta.

170. *Restitutio* est actus justitiæ quo res alterius redditur, vel damnum ei illatum reparatur. Hæc est adeo necessaria, ut nulla sit veniæ spes ubi abest voluntas restituendi : ipsa quippe ratio dictat repugnare justitiæ rem alienam retinere, vel damnum haud resarcire. Hinc Ezechiel inter pœnitentiæ indicia recensuit, quod impius « pignus restituerit, rapinamque reddiderit. »[4] Tobias etiam timens ne hœdus furto fuerit ablatus, eum jussit reddi : « Videte, ne forte furtivus sit, reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere. »[5] Quapropter Augustinus optime docet : « Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur : si autem veraciter agitur, non remittetur peccatum nisi restituatur ablatum, sed, ut dixi, cum restitui potest. »[6] Restitutionis dilatio injuriam infert proximo : « quia per hoc quod aliquis detinet rem alienam, invito domino, impedit eum ab usu rei suæ, et sic ei facit injuriam. »[7]

171. Quinque enumerantur restitutionis radices, nempe res accepta, injusta acceptio, injusta detentio, injusta damni illatio, et contractus, vel officium. *Ex re accepta* tenentur restituere qui rem alienam, etiam bona

dences or doctrines, so as to manifest a malicious design to undermine it altogether; but that it is not illegal to write with decency, on controverted points, whereby it is possible some articles of belief may be affected. » Chitty, *note* 15 to *Blackstone's Comm.* l. iv. n. 59.

(1) Matth. v. 22. (2) Rom. i. 30. (3) Gal. iii. 1.
(4) Ezech. xxxiii. 15. (5) Tob. ii. 21.
(6) Ep. cliii. ad Maced. n. 20.
(7) 2. 2. qu. lxii. art. viii. *Resp.*

fide acceptam, apud se habent. Qui a fure emit rem alienam, haud suspicans furtum, tenetur eam domino reddere. *Ex injusta acceptione* tenentur qui rem alienam injuria usurparunt, furto fraudeve. *Ex injusta detentione* tenentur restituere qui rem alienam, quacumque ratione acceptam, retinuerunt invito domino : sicut qui pecuniam apud se depositam nolunt reddere domino juste petenti. *Ex injusta damni illatione* tenentur qui alteri injuriam irrogarunt.

172. *Ex re accepta* ad restitutionem ligatur imprimis, qui rem alienam bona fide accepit. Possessor *bonæ fidei* tenetur ad rem alienam restituendam quamprimum, postquam noverit eam alterius esse. Si eam bona fide consumpserit, debet restituere quantum rebus suis pepercit, vel in quo factus est ditior. Ovis aliena gregi forte admixta restituenda est domino, quam si comederim, putans esse meam, debeo aliam ei dare : nam huic peperci alteram comedendo. Si eam cum meis vendidero, pretium ejus reddere debeo . nam in eo factus sum ditior. Quod si quis nihil lucratus sit, vel rebus suis non pepercerit, rem alienam bona fide sibi sumendo, quam certe pecunia noluisset comparare, ad nihil tenebitur. Fructus etiam rei naturales, et civiles, non autem meræ industriæ reddendi sunt, si extent : secus, « fructus bonæ fidei possessores reddere cogendi non sunt, nisi ex his locupletiores extiterint. » [1] Porro fructus illos dicimus *naturales*, qui nascuntur absque ulla opera hominum : v. g. fœtus pecorum ; *civiles*, qui ex juris dispositione ex rei usu oriuntur, v. g. ex domus locatione ; *industriales*, qui soli hominum operæ tribuendi sunt : v. g. lucrum ex pecunia negotiando ; *mixtos*, qui partim ex humana industria, partim ex natura prodeunt : v. g. vinearum et agrorum fructus. Hos, quatenus naturales sunt, possessor bonæ fidei restituere debet, retentis sibi industriæ fructibus, et suis etiam impensis et laboribus deductis.

173. Possessor *malæ fidei*, qui scilicet injuste usurpavit, vel retinuit rem alienam, tenetur ad eam restituendam, si extet ; ad solvendum vero ejus pretium, si non extet. Compensare etiam debet omne damnum emergens et lucrum cessans domino. [2] Fructus omnes rei quos reapse percepit, vel quos dominus percepturus fuisset, debet restituere, exceptis his qui industriæ debentur. Deducere tamen potest impensas necessarias, vel utiles, quas fecit, si dominus eas facturus fuisset : non autem eas quæ voluptatis dicuntur, eo quod ad ornatum tantum pertineant, v. g. *viridaria*, *picturæ*, etc. Jus civile negat actionem possessori malæ fidei ad repetendas expensas. [3] Hæc autem lex, quum pœnalis sit, non obligat nisi post sententiam.

174. Si perierit res aliena apud possessorem malæ fidei casu aliquo quo certe apud dominum peritura fuisset, plurimi cum S. Alphonso docent nullam esse restituendi obligationem ; quamvis enim fur injuriam intulerit, non fuit tamen causa efficax damni, quum res æque fuisset peritura. Sed si fur rem consumpserit, vel perdiderit, antequam commune illud evenerit periculum, tenebitur ad restitutionem ; nam fuit vere causa damni, quamvis alioquin damnum evenisset. Item si injuria et culpa alterius perierit, peritura ex eadem causa apud dominum, manet obligatio restituendi.

(1) L. prima ff. *de hæred. pet.*
(2) L. v. Cod. *de rei vindic.*
(3) L. *Adeo* 7. §. Ex diverso, ff. *de acquirend. dom.*

Si res aliena apud injustum possessorem creverit, utilitas inde proveniens domini est, etsi eam fuisset consumpturus ante incrementi tempus : res enim adhuc domino crescit. Hinc si agnum furto ablatum consumpserit quis, postquam apud se creverit ejus valor, tenebitur integrum pretium solvere, deductis saginandi expensis. Sed si eum consumpserit quando vilioris erat pretii, vilius tantum ab eo exigetur pretium; nisi dominus agnum servaturus ad incrementi tempus, damnum majus ex furto sit passus.

175. « Qui fingens se pauperem, vel alium quam est, extorsit eleemosynam, non tenetur restituere, si parva fuit, qualis ostiatim mendicantibus datur; secus, si fuit magna; tunc enim, quia subintelligitur conditio hæc, (si pauper est) tenetur restituere secundum Molinam danti; secundum Palaum, vel danti, vel aliis pauperibus. » Ita Busembaum apud S. Alphonsum. [1]

§. II. De damno illato.

176. *Ex damno illato* oritur restituendi obligatio, quoties injuria id contigit, juxta illud juris canonici : « Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata, jure super his satisfacere te oportet. » [2] Quod absque culpa fit, non hoc secum fert onus : si enim ad res suas servandas, flagrante incendio, quis domum diruat, ne flamma ulterius vagetur, non tenetur ad damnum reparandum. Si præter intentionem damnum contingat, occasione actus illiciti, quin ullatenus fuerit prævisus, nec plerumque cum eo connexus, « uti si fur penitus fortuito domum alienam incenderet, » [3] restitutionem haud deberi censet S. Alphonsus : casui scilicet tribuendum est. Qui magnum intulit damnum, minus inferre volens, satisfacit, eodem judice, [4] si minus resarciat; excessus quippe præter voluntatem contingens casui adscribitur : sic qui stabulum incendit, minime prævidens flammas inde vento abripiendas, quibus domus incenderetur, non tenetur, juxta ipsum, ad domus valorem restituendum, sed satisfacit stabuli valore soluto. Alii tamen censent eum, utpote temere et malitiose dantem occasionem domus incendio, reum haberi : quod certe dicendum, quoties periculum incendii gravioris manifestum fuit.

177. Culpæ voce apud theologos intelligitur peccatum : apud jurisperitos est diligentiæ debitæ omissio, seu casu, seu vitio animi contingat, quam *culpam juridicam*, *latissimam*, *latiorem*, *latam*, *levem*, *levissimam*, varie appellant. « Culpa *latissima* est dolus apertus; *latior* est dolus præsumptus. Est autem dolus quævis calliditas, fallacia, et machinatio ad circumveniendum, fallendum et decipiendum adhibita. Calliditas fit tacendo, fallacia mentiendo, machinatio arte verborum. » Ita Lessius, [5] post Glossam. [6] Culpa *lata* est omissio diligentiæ, quam adhibere solent plerique homines ejusdem conditionis; uti si quis ex officina recedens relinquat ostium scriniaque aperta, et pecuniam seu merces, quas quisquam facile auferat. Culpa *levis* est omissio diligentiæ quam prudentiores consueverunt adhibere. Qui paululum recedens negligit secum deferre scrinii claves, quas tamen nullatenus verosimile est alium, eo absente, arrepturum ad furandum, levem tantum culpam juridicam admittit. Culpa *levissima* est omissio diligentiæ quam prudentissimi tantum adhibent. Ea posset

(1) L. iii. n. 622. (2) Cap. fin. *de injuriis.*
(3) L. iii. n. 549. (4) Ibidem, n. 613.
(5) *De Justitia et Jure*, sect. ii. c. vii. dub. vi. n. 23. (6) π de dolo l. i.

tribui domus custodi, qui cubitum iturus omnia ostia obserat, et domum undequaque munit, negligit autem singula scrutari loca, ne forte fur lateat.

178. Ex culpa latissima oriri obligationem restituendi liquet : nam dolus peccatum includit. Sed « quando non intercessit aliquis contractus, non oritur obligatio restitutionis ratione damni dati, (saltem in foro conscientiæ,) nisi ex culpa lata, non autem ex levi, vel levissima. » Ita Lessius, [1] et doctores communiter. Equidem nemo videtur in re aliena gerenda ad summam diligentiam adstrictus, quando non se obligavit speciali contractu : quum consueta prudentum agendi ratio norma sit omnibus. Ex culpa lata quisque plerumque tenetur, quum hanc omiserit necessariam diligentiam ; sed si ex naturali oblivione absque culpa theologica acciderit, vix tenetur ; nam « rem quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. » [2] « Cum conscientia oneretur de obligatione, oportet ut in conscientia adfuerit delictum. » Ita S. Alphonsus. [3] Gravem autem culpam theologicam plerique exigunt, ut sit restituendi obligatio, quando de re alicujus momenti agitur ; nam vix posset oriri gravis obligatio ex culpa levi, levis autem obligatio de re gravi reddenda nulla foret. Percutiens hominem ex iræ motu, quem dicunt *secundo-primum*, scilicet ratione vix advertente, excusatur a damno reparando, licet contingat eum graviter vulnerari, vel ictu occidere. [4]

179. Jam vero si culpa lata juridica, quæ et est gravis theologica, admissa sit, inquirendum utrum sit obligatio restituendi, quoties de causa damni quis nihil adverterit : v. g. si hospes noctu egressus ad libidinem explendam, ostium haud obseraverit, periculum nullum furti suspicans : quo tamen absente, fures magnam pecuniæ copiam, vel supellectilem pretiosam abstulerint. Equidem videtur teneri ad damnum reparandum, quum advertere debuerit periculum revera adesse, et temere dederit occasionem furto.

180. Ex damno, culpa levi, vel levissima in officio exercendo, obveniente, restituendi obligatio non oritur : nam qui munus exercent, diligentiam consuetam, non autem summam, censentur adhibere. Hinc advocati qui munere suo perfunguntur diligenter, excusantur a damno reparando, licet, summa adhibita diligentia, cliens forsan superasset. Sed si summam quis profiteatur peritiam, et promittat diligentiam, utique tenebitur ad damna ; quæ, ea prætermissa, nascantur : nisi forsan ex consuetudine dicta illa non obtineant plenam fidem. Pleraque jactando prolata ad captandos patronos spem faciunt diligentiæ consuetæ, non autem summæ. Qui igitur medicam exercens artem, cujus eximiam jactat peritiam, diligentiam cum scientia consueta conjungit, vix ad damnum reparandum tenetur, licet infirmus diutius languescat, quem si diligentissime invisisset, brevi restituere potuisset sanitati : secus si mercedem magnam ea conditione acceperit, ut summa uteretur diligentia : tunc enim vi specialis contractus tenetur.

181. Quoties intercedit contractus, obligatio restituendi, juxta leges, nascitur ex culpa levi et levissima, si contractus in illius per quem damnum obvenit utilitatem solum cedat. Si igitur commodaverit quis alteri equum gratuito, quem noctu contigerit ex

(1) Ubi supra
(2) Cap. ii. *de const.*
(3) L. iii. n. 550.
(4) Lessius, §. ii. c. vii. dub. vi. n. 28.

stabulo auferri, sera haud posita ostio ex famuli negligentia, vel qui, ex agro in quo positus est ut herbam comederet, evaserit, sepe haud satis alta, leges ad damnum reparandum obligant : « Cum gratia sui tantum quis accommodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur. » [1] Si in solius dantis utilitatem contractus cedat, tenetur alter tantum ex culpa lata ; quapropter depositarius, qui alteri gratificandi causa pecuniam apud se retinet, non tenetur ad restituendum, si ex levi negligentia auferatur. Si in utriusque utilitatem contractus cedat, tenetur ex culpa levi, non autem ex levissima. Hinc pignus accipiens ad damnum tenetur, si exactam in eo custodiendo non adhibuerit diligentiam. [2] Hæc legum dispositio æquissima pluribus videtur in conscientia vim obtinere ante judicis sententiam : sed alii existimant nullam esse conscientiæ obligationem, nisi culpa gravis theologica admissa sit. Priorem sententiam Lessius fatetur « esse communiorem, ac proinde ordinarie in praxi servandam. » [3] Altera tamen sententia non est improbabilis, qua qui uti velit, donec a judice cogatur damnum reparare, vix est a Sacramentis repellendus. [4]

182. Si damnum datum sit ex ignorantia concomitante, non est obligatio illud reparandi ; quum causa ejus non fuerit voluntaria. Quamvis autem peccet qui ita est animo dispositus, ut etiamsi nosset, damnum intulisset, tamen ea animi conditio non est causa efficax damni. Sicut igitur qui gaudet inimici morte, peccat, quin teneatur ad damnum hæredibus reparandum, si alterius manu occubuerit; ita etiam peccat qui vellet eum occidere, quem reapse occidit, putans esse feram, sed non ideo tenetur ad damnum.

§. III. De damno alieno.

183. Si mancipium furetur, vel damnum aliud inferat, jure cæsareo domino fit optio læso satisfaciendi, vel servum tradendi ut puniatur. [5] At non videtur adstrictus ad reum tradendum ante judicis sententiam, quum servo liceat pœnam declinare celando delictum : « ergo nec dominus jure naturæ tenetur illum tradere, sed potest juvare ad latebras, et ad fugam. » [6] Lege Status Mississippiensis dominus tenetur restituere ablata, vel eorum valorem : quæ tamen vix obligat conscientiam ante judicis sententiam. [7] Lege Marilandiæ triginta novem plagæ furi infliguntur, jussu magistratus. Si servus domini jussu egerit, vel eo connivente, reparatio debetur, quum auctor damni dominus videatur. Postquam ad alium dominum venditione

(1) Cap. unico, *de commodato*.

(2) Instit. *Quibus modis re contrahitur obligatio*.

(3) *De Justitia et Jure*, §. ii. c. vii. dub. viii. num. 45.

(4) Exempla quæ adducit Blackstoneus culpam gravem indicant. « The last class of contracts, implied by reason and construction of law, arises upon this supposition, that every one who undertakes any office, employment, trust, or duty, contracts with those who employ or entrust him, to perform it with integrity, diligence, and skill. And, if by his want of either of those qualities any injury accrues to individuals, they have therefore their remedy in damages by a special action on the case. A few instances will fully illustrate this matter. If an officer of the public is guilty of neglect of duty, or a palpable breach of it, of non-feasance, or of mis-feasance ; as, if the sheriff does not execute a writ sent to him, or if he wilfully makes a false return thereof, in both these cases the party aggrieved shall have an action *on the case*, for damages to be assessed by a jury. » Blackstone, l. iii. n. 164.

(5) L. *Si servus*, 2. π *de noxalibus actionibus*.

(6) Lessius *de Justitia et Jure*, §. ii. cap. ix. dub. xvii. n. 117. (7) Consule Dianam *Resp. Mor.* t. vii. tr. viii. R. lxvii.

translatus est, nihil est juris læso in priorem dominum ad reparationem damni, quod, eo probante, non fuerit illatum. [1] Quoties ex legum auctoritate servus interficitur, domino satisfit ex fisco, pretio servi dato. [2]

184. Damna ab uxoribus illata non sunt necessario a maritis reparanda, quamvis detur actio civilis. Crimen luunt ipsæ si judicio sistantur. In Gallia mariti tenentur ad damna, si sua culpa contigerint. [3] Filiorum delicta patribus ea haud probantibus nullatenus imputantur; qui idcirco haud tenentur damna illata resarcire. Cæterum legum vindicta in delinquentes exercetûr. Si apud patrem manentes deliquerint, jure Gallico tenetur ad damna reparanda.

185. De animali damnum inferente statuerunt XII. Tabulæ illud læso dedendum, nisi domino placuerit ei satisfacere : « Si quadrupes pauperiem faxit, dominus noxi æstimium offerto : si nolet, quod noxit, dato. » Jure cæsareo, si domini culpa lata contigerit, qui scilicet monitus noluit animal a nocendo continere, tenebitur ad totum damnum reparandum. [4] Legibus plerisque Americanis, sicut et Anglica animantia damnum inferentia retinentur, donec læso satisfiat, et publica auctoritate venduntur, si dominus negligat ea redimere. [5] Quod si prædii dominus sepe legitima illud includere omiserit, nihil potest recuperare : [6] sed ipse tenebitur ad damnum reparandum, si animal vulneraverit, vel occiderit. [7] Hæc æquissima sunt; sed utrum vim obtineant ante judicis sententiam disceptatur. Nemo quidem in conscientia ligatus videtur ad reparanda damna quæ animantia sua, nulla domini culpa, intulerunt : imo nec ad ea quæ aliqua sui negligentia contigerunt, nisi prævidens ea noluerit impedire; tunc enim eorum auctor merito habetur.

§. IV. De cooperantibus.

186. Cooperantes, scilicet qui operam efficacem aliquatenus præbent alienæ injuriæ, restituendi oneri subjacent. Novem plerumque recensentur cooperationis modi, nempe :

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

187. *Jussio*, seu mandatum [8] obligationem restituendi inducit quando mandans efficaciter movet alium ad inferendum damnum, sive explicito præcepto, sive implicito. Si gravius damnum oriatur eo quod mandans inferri voluit, quod tamen oriturum prævidere poterat, illud reparare debet, etsi contra ejus voluntatem et prohibitionem evenerit : v. g. si præceperit ut aliquis graviter percuteretur fuste, quem mori inde contingat, mandans homicida habetur. [9] Qui mandatum revocat quanta valeat auctoritate antequam illud alter executus fuerit, ab onere restituendi excusabitur, quum hic ex sua tantum malitia, non vi mandati agere censeatur. Quod si mandati revocatio non innotuerit, mandans adhuc tenebitur : nam damnum ex

(1) Laws of Mississipi, art. *Slaves*, §. lvi. lvii.

(2) §. *Omnis autem*. Instit. *de noxalibus actionibus*.

(3) Carrière n. 1159 *de Justitia et Jure* t. iii.

(4) Cap. *Si culpa*, 9 de injuriis et damno dato.

(5) Vide Digest of laws of New Jersey, art. *Fences*, §. xii.

(6) Ibidem, §. x. (7) Ibidem, §. xi.

(8) Distinguit hæc Jeremias Taylor : « *Mandatum* is amongst equals by bidding, encouraging, warranting, and setting on. . . *Jussio* is from superior to inferior, father to son, master to servant. *Ductor Dubitantium*. l. iv. c. i. p. 458.

(9) Cap. ult. *de homicid.* in 6.

mandato provenit. Qui ratum habet et probat damnum sui causa, vel alias, illatum, peccat, sed restituendi non contrahit obligationem, quum illa probatio non sit causa efficax damni. In contractibus autem valet illa juris regula : « ratihabitio retrotrahitur, et mandato sine dubio comparatur. »[1]

188 *Consilium* parit obligationem restitutionis, quando quis alium ad damnum inferendum efficaciter inducit, consilio, precibus, promissis, rationes suggerendo, vel viam nocendi ostendendo. Si ex damno illato utilitas consulenti soli nascatur, ipse primo loco tenebitur ad restituendum; secundo loco executor. Si soli executori utilitas proveniat, hic primo tenetur; deinceps consulens. Si utrique res pariat utilitatem, uterque *pro rata parte* tenebitur; et, altero deficiente, alter *in solidum*, ut aiunt. Si damnum absque consilio evenisset, consulens, quum non sit efficax causa damni, non tenebitur ad restituendum : secus si executor consilio etiam sit motus. Si consilium ante damnum illatum revocetur, excusatur a restitutione consulens, nisi jam rationibus et modo inferendi damnum propositis, damni adhuc causa videatur. Sunt tamen gravissimi theologi qui eum penitus excusant, dummodo meliori quo potuerit modo damnum conetur avertere, præsertim monendo innocentem ut sibi consulat. « Hanc secundam sententiam satis probabilem, sed primam probabiliorem censeo, » inquit S. Alphonsus.[2] Si alter jam determinatus sit ad damnum inferendum : v. g. ad occidendum; et suadeat quis modum, nempe ut occidat veneno, non gladio; in illo, non alio loco, vel tempore; controvertunt theologi, utrum suadens incurrat in obligationem damnum, quatenus poterit, reparandi. Affirmans et negans sententiæ gravibus nituntur rationibus, gravesque habent defensores. Negans probabilior S. Alphonso videtur, « quia consulens tunc non est causa efficax mali quoad substantiam damni. »[3]

189. Qui ex ignorantia graviter culpabili damnum suadet, ad illud reparandum tenetur, quoties vi sui officii consilium dare tenetur, et ea gaudet peritiæ æstimatione quæ consilio suo parere nata est fidem. Sic advocatus clienti consilium dans noxium plerumque ad damnum reparandum tenetur : si vero noscatur esse ignarus, consilium petens sibi imputare debet damnum inde proventurum. Qui ex errore, etiam absque culpa, consilium noxium dedit, tenetur ad illud quamprimum revocandum, et ad damnum ea qua potuerit ratione avertendum; sicut « qui sine culpa gravi ignem accenderit in domo aliena, tenetur ex justitia impedire, si potest sine magno incommodo, ne ex sua actione alter lædatur. »[4] Volenti damnum majus inferre, suaderi posse, ut minus damnum eidem personæ inferat, concedunt plures theologi; quia consilium hujusmodi non habetur tamquam probatio illius damni minoris, sed rei alienæ gestio utilis. Cæterum non licet suadere ut alteri inferatur damnum, ad damnum tertii alicujus avertendum : nam illius damni suasor causa plane foret.

190. *Consensus* nos obnoxios restitutioni reddit, quotiescumque efficaciter influit in damnum alteri injuste illatum. Suffragiis iniquis consensus hujusmodi plerumque præstatur : si numerus suffragiorum præcesserit, quo damnum jam statuatur, qui suffragium postea præbet, efficax causa damni haud videtur; ideoque quamvis peccet,

(1) Reg. x. Juris in 6.
(2) L. iii. n. 559.
(3) Ibidem, n. 563.
(4) Ibidem, n. 564.

non videtur ad restituendum obligatus. Si plurimi concurrant suffragiis suis ad damnum alienum, quin noscatur quorum suffragia fuerint ejus causa, unumquemque *pro rata parte* ad illud reparandum teneri vera asserit sententia, judice S. Alphonso,[1] « quia quisque saltem suo suffragio deterioravit jus quod damnificatus habebat ad exigendam restitutionem damni ab aliis suffragium præbentibus. » Quando jurati homines suffragiis suis in judicio damnum alicui inferunt consulto, unusquisque tenetur *in solidum* : poterat enim quisque suffragium denegando, iniqua aliorum suffragia in irritum mittere. Si vero aliquis ex iis a rigore justitiæ aliquatenus recedat, cæteros ad suam sententiam pertrahere non valens, injuriæ auctor non est censendus, quum utilitati alienæ consuluerit, remque utiliter gesserit.

191. *Palpo*, qui adulando, applaudendo, offensum irridendo, ignaviam exprobrando, injuriam exaggerando, alterum efficaciter impellit ad damnum inferendum, tenetur ad ejus reparationem; dummodo judicet se damni causam fuisse id licet sibi haud proposuerit.

192. *Recursus*, quem furtorum receptatores furibus præbent, eos domi excipientes, et furta celantes, vel pecunia ementes, eos tenet ad restituendum obligatos, quandocumque efficaciter ad furtum impellit : « Ad restitutionem » inquit Justinianus, « non tantum qui rapuit, verum is quoque qui recipit, tenetur. »[2] Qui autem furem nullatenus ad furta impellit, recipit tamen amicitiæ, vel officii ratione, uti stabularius, eumque ad fugiendum adjuvat, quin ad furta futura ulla ratione, eum moveat, non contrahit aliquam restituendi obligationem. Qui operam suam rebus celandis, quæ alioquin facile possent detegi, efficax causa cur damnum non reparetur habetur. Contigit aliquando furem pecuniam alii tradere, qui suspicioni non sit obnoxius, eo pacto ut eam deinceps sibi redderet : quod tamen nequit jure facere, quum dominum exquirere teneatur, eique eam reddere, se tamen immuni servato. Qui ob graves rationes suspicatur res sibi venales exhibitas furto fuisse ablatas, peccat eas emendo : non tamen videtur ad restituendum obligatus, nisi postea certior fiat eas revera alienas esse. Qui res furtivas emit, debet eas domino restituere, saltem si posset se indemnem alias præbere. Quod si nequeat pretium, quod furi dedit, recuperare, nisi re furi tradita, plures theologi, aliis contradicentibus, dicunt eum posse rescindere contractum, et rem furi restituere, quum non teneatur cum suæ pecuniæ jactura rem domino servare. Id præsertim affirmatur de eo qui *bona fide* emit : quod tamen plures etiam ad malæ fidei emptorem extendunt, quamvis enim emendo peccaverit, jus retinet rescindendi iniquum contractum.[3] Si nequeat a fure pretium recuperare, videtur tum malæ fidei, tum bonæ fidei emptor teneri ad restituendum domino : res enim ad dominum clamat, in quascumque manus devenerit. » Dominus autem non tenetur ad pretium ullum solvendum, quum res sua sit, et ipsi injuria ablata. Lege Anglica venditio palam facta pro more mercatorum dominium rei dat emptori bonæ fidei : secus si fiat clam, et contra morem. Lege Gallica rei dominus pretium bonæ fidei emptori solvere debet, illudque a venditore repetere.[4] Sed legibus Americanis dominus legitimus semper potest rem

(1) S. Alph. l. iii. n. 566.
(2) L. iii. ff. de incendio.
(3) S. Alph. l. iii. n. 569, 570.
(4) Cod. civ. art. 2280.

sibi vindicare.[1] Nobis arridet sententia bonæ fidei emptori non licere rem discrimini objicere, quum dominus debeat commodo et securitate, quam res jam habet apud eum, frui.

193. *Participans* de præda, vel cooperans in actione damnosa, tenetur ad restituendum. Et quidem si *bona fide* quis partem prædæ consumpserit, nesciens scilicet eam esse alienam, tenebitur tantum ad restituendum id in quo factus est ditior, vel quantum pepercit de suo : si *mala fide*, debet pro parte quam habuit satisfacere domino. Qui in actione damnosa participat, opera aliqua injuriam illaturo præstanda ; v. g. excubias agendo, scalas applicando, peccat, et restituendi contrahit obligationem, si id agat animo adjuvandi damni illatorem. Si vero aliquid hujusmodi faciat metu gravissimi mali, præsertim mortis, et absque aliquo furem adjuvandi affectu, poterit excusari : quum dominus nequeat velle res suas servari cum gravissimo alterius detrimento; multo minus cum vitæ jactura. Vide tamen varias hac de re sententias apud S Alphonsum.[2]

194. *Mutus*, *non obstans*, *non manifestans*, tenentur reparare damnum ab aliis illatum, se haud repugnantibus, quandocumque ex officio et justitia ad repugnandum obligantur. Sic magistratus qui damna, quæ impedire possunt, civibus inferri sinunt, tenentur ad ea resarcienda. Famuli qui res sibi concreditas ab aliis surripi patiuntur, eadem tenentur obligatione. Custodes domorum, vel agrorum, qui stipendium ea de causa accipiunt, pariter obligantur. Si vero quis officio et justitia ad reclamandum non teneatur, graviter nonnumquam peccat contra charitatem, dum non clamat, nec resistit, alio inferente damnum ; nullam, tamen, debet restitutionem.

195. Quando dubitat quis utrum suum consilium, mandatum, consensus, recursus, palpatio, taciturnitas, causa fuerit efficax damni alieni, quærunt inter se theologi de restituendi obligatione. Affirmans sententia valde probabilis habetur a S. Alphonso : negans satis etiam probabilis ; quamvis enim gravis sit præsumptio effectum ex pravo consilio, aut alia hujusmodi causa, fluxisse ; attamen nemo videtur ad restituendum obligatus, nisi satis constet eum fuisse damni causam.[3] S. Thomas dicit jubentem aliosque semper obligari ad restituendum : « in aliis autem casibus enumeratis, non semper obligatur aliquis ad restituendum Non enim semper consilium, vel adulatio, vel aliquid hujusmodi, est efficax causa rapinæ. Unde tunc solum tenetur consiliator, aut palpo, id est adulator, ad restituendum, quando probabiliter æstimari potest, quod ex hujusmodi causis fuerit injusta acceptio subsecuta. »[4]

196. *In solidum* ad restitutionem teneri dicuntur, quorum singuli ad totum damnum reparandum, cæteris negligentibus, obligantur. Hac ratione tenentur illi qui concurrunt ad rem individuam destruendam, v. g. ad incendendam domum, ad occidendum hominem, si sine ipsis vel aliis similem operam præstantibus, damnum non inferretur. Quod si damnum æque

(1) « It is understood, that the English custom of markets overt does not apply to this country ; and the general principle applicable to the law of personal property throughout civilized Europe is, that *nemo plus juris in aliam transferre potest quam ipse habet*. This is a maxim equally of the common and of the civil law ; and a sale *ex vi termini*, imports nothing more than that the *bona fide* purchaser succeeds to the rights of the vendor. » Kent's *Commentaries*, vol ii. n. 525.

(2) L. iii. n. 571. (3) L. iii. n. 562.

(4) 2. 2. qu. lxii. art. vii. *Resp.*

eveniret absque eorum opera, singulos *pro rata* parte teneri plures theologi docent; aliis asserentibus eos in solidum obligari. Mitior sententia gravi nititur ratione, quod scilicet influxus uniuscujusque ad damnum est ex parte. « Si autem res est dividua, ut furari vineam, thesaurum, etc. tunc motor principalis tenetur ad totum, cooperantes vero tantum ad partem suam, etiamsi communi consilio ad damnum concurrant. » Ita Lugo aliique apud S. Alphonsum. [1] « Si vero omnes invicem se excitent, sive moveant ad damnum, ita ut singulis non concurrentibus damnum non eveniret, certe singuli tunc in solidum tenentur. . . . Cum autem dubitatur, an quisque fuerit causa totius damni, non tenetur nisi ad partem suam. » [2] Quando plures tenentur *in solidum*, quærunt theologi, utrum pœnitens qui nescit, vel dubitat an socii restituerint, teneatur ad totum. « Negant Salmanticenses, *de Rest.* c. 1. n. 152, et Roncaglia, *eod. tit.* cap. 5. qu. 5, dicentes quemque teneri tantum partem suam restituere, quia præsumendum alios socios jam restituisse : sed id mihi, » inquit S. Alphonsus, « minime probatur. Advertendum tamen, quod rudes, etsi teneantur in solidum, raro expedit eos obligare ad totum; cum difficulter isti sibi persuadeant teneri ad restituendam partem a sociis ablatam. Quinimo satis præsumi valet, quod ipsi domini, quibus debetur restitutio consentiant, ut illi restituant tantum partem ab eis ablatam; cum aliter valde sit timendum, quod nihil restituant, si obligentur ad totum. » [3]

197. « Quod si actio damnificans fuit lucrativa, et apud aliquem ex cooperatoribus res ablata adhuc existit, aut is eam mala fide absumpsit, tenetur is primo loco restituere ipsam, vel æquivalens; et si ille non faciat, reliqui. » Ita Busembaum, post Lessium, apud S. Alphonsum. [4]

198. « Si actio damnificans non fuit lucrativa quia res periit, et destructa est; ut fit v. g. in combustione, mutilatione, destructione, tunc ante alios primo tenetur restituere qui mandavit, vel qui causa fuit primaria, vel executor primarius, ut in bello princeps et dux; et si is non sit facturus, vel quia non vult, vel quia non potest, tenentur reliqui. » [5]

199. « *Ordo restitutionis* est quoad cooperantes : I. Tenetur restituere mandans; sive consilium dans alteri ad faciendum damnum in gratiam sui. II. Tenetur executor. III. Tenentur aliæ causæ positivæ, ut consilium dantes in gratiam alterius, etc. IV. *Causæ negativæ.* » [6]

200. Qui fraudibus, seu mendaciis, seu falsis testibus, impedit ne fisco addicantur bona quæ ob crimen : v. g. non soluti vectigalis, ei forent addicenda, ante sententiam judicis non tenetur ad damnum reparandum; uti communissime docent theologi, teste S. Alphonso; [7] nam fiscus non habet jus strictum in ea bona.

201. Restitutio personæ læsæ facienda est, si innotescat. Si rei dominus incertus sit, constet tamen eum aliquem ex pluribus esse, v. g. ex tribus, vel quatuor, qui in eadem domo habitant : « tunc nequit restitutio fieri pauperibus, sed res dividenda est inter eos, inter quos defraudatus existit. » [8] Si inter plurimos dominus omnino nequeat discerni, pauperibus restitutio facienda erit; et quidem ejusdem communitatis, si plures et varii domini ejusdem communitatis injuria sint affecti. Plerumque quidem debita incerta

(1) L. iii. n. 579. (2) Ibidem. (3) Ibidem.
(4) Ibidem, n. 580. (5) Ibidem. (6) Ibidem.
(7) L. iii. n. 583.
(8) Ibidem, n. 590.

restituenda esse pauperibus loci in quo damnum illatum est, communissime dicunt theologi; quamvis nonnisi venialem culpam agnoscat S. Alphonsus in eo qui, loci non habita ratione, aliis quibuscumque pauperibus restituit; nullam autem, si æqua subsit causa. Profecto qui procul degens dat pauperibus loci ubi versatur, ab omni culpa plerumque excusatur. Ex indulto pontificio compositio quædam admittitur in ditione Hispanica, incertis illis debitis solutis in opus pium Regi Hispaniarum probatum, ad quem eleemosynæ bullarum occasione comparatæ mittuntur. [1]

202. Impensis domini possessor bonæ fidei restituit; qui autem mala fide accepit rem alienam, vel damnum alteri intulit, suis impensis restituere debet. Si nequeat absque gravissimo sui damno rem transmittere, plerique theologi concedunt dilationem; imo si damnum sit omnino enorme, dicunt eum posse restituere pauperibus. Hoc præsertim intelligendum si res restituenda sit parvi momenti, et dominus in longinqua regione degat. Porro expensæ magnæ censentur quando longe superant ipsam rem restituendam. [2]

203. Possunt etiam restitutionem differre, qui restituendo se in gravem conjicerent necessitatem, nisi dilatio domino parem difficultatem afferat. Hi quoque excusantur si differant, eo quod alias cogerentur ad domum, vel prædium vendendum, multo minoris quam valet; vel quod in gravem infamiam incurrerent; vel a suo statu, quem juste compararunt, deciderent. Cæterum tenentur, quamprimum poterunt, ad restituendum; interimque debent domesticas impensas minuere, et omni studio curare, ut facultatem habeant restituendi.

204. Periculo domini restitutio fit a bonæ fidei possessore: res quippe domino perit, ideoque satisfacit qui eam nuntio quem putat fidum tradit. [3] Malæ fidei possessor e contra suo restituit periculo; neque injuriam resarcit, donec effecerit ut res ad dominum pervenerit: quapropter si casu pereat, vel nuntius eam retineat, tenetur ipse eam iterum ad dominum tuto transmittere. [4]

CAPUT IV.

DE ÆRE ALIENO.

205. Constat eos justitiam violare qui æs alienum contrahunt animo illud numquam solvendi; prout contingit aliquando mercium emptoribus, qui, pecunia ex earum venditione comparata, aufugiunt. Peccant etiam qui temere illud contrahunt, nulla affulgente spe probabili eos pares futuros solvendo; nam non licet cum aliorum damno rerum facere periculum, vel lucrum quærere. Peccant qui illud solvere negligunt cum creditorum detrimento, quod reparare tenentur, quoties iis tempore præfinito, culpa sua, recusant satisfacere, etiamsi legis beneficio utantur: si enim inde eveniat ut bonorum jacturam patiantur creditores, injuria satisfactione tollenda est; secus si absit culpa: tunc enim casu damnum evenire censendum est. Peccant qui variis usi artibus creditores inducunt ad partem debiti remittendam, ne totum amittant, vel ne diutius differatur solutio, vel ne litibus implicentur: qui autem ob solutionem anticipatam partis remissionem impetrant a creditoribus nulla necessitate adactis, sed libere consentientibus, possunt excusari, quum ita ferat consuetudo, et com-

(1) Vide opera Joannis England, Carolopol. vol. iii. p. 196. (2) L. iii. n. 598.

(3) L. xx. ff. *commodi.*
(4) Reg. lxxxvi. jur. in 6.

modum communi æstimatione plurimi valeat. Peccati alieni particeps est uxor, quæ mariti indulgentia sumptus nimios facit in vestibus emendis, aliave ratione. Peccant etiam contra justitiam filii, qui probe conscii patrem non esse parem solvendo, pecuniam sibi datam prodigunt.

206. Quandocumque quis se novit imparem solvendo, nec sperat se posse negotiando rem augere, tenetur ad negotia deserenda, bonis suis in æris alieni solutionem traditis : nam nemini licet cum damno alieno negotiari. Sæpe autem excusantur mercatores quibus plerumque spes aliqua affulget. Qui apud se habent res alienas, seu depositas, seu commodatas, seu ut vendantur traditas, debent eas imprimis reddere dominis ; nec enim creditoribus dare licet quæ sua non sunt. Qui res emptas quarum pretium non solvit habet, potest, juxta plerosque, eas venditori tradere : æquum scilicet videtur contractum in ejus favorem rescindere ; quod tamen leges non permittunt post contractum rerum traditione et acceptatione consummatum. [1] Lex autem Luisianæ dat venditori jus speciale ad pretium rei adhuc extantis apud emptorem : [2] quod alibi tantum obtinet quando fraus ab emptore admissa est, qui merces emit noscens se mox defecturum. [3] Cæterum ubi nihil lege statutum est, videtur licere res emptas creditoribus in universum tradere, quum jam sint suæ, ideoque eorum juribus obnoxiæ. Non licet emere ab eo quem quis novit solvendo imparem, animo eum adjuvandi in fraude patranda : nam emptor fit injuriæ creditoribus irrogatæ particeps. [4]

207. Debita certa præferenda sunt incertis, ideoque debet quisque creditoribus quos novit imprimis satisfacere ; quæ in pauperum subsidium restitutionis nomine dare tenetur, deinceps si valeat, daturus. Attamen si res aliena cujus dominus est incertus, apud eum extet, pauperibus, non vero creditoribus, tradenda est. [5]

208. Quæ ex titulo oneroso debentur solvenda sunt præ illis quæ titulo gratuito nituntur. Sic quæ ob merces emptas, vel laborem debentur, magis urgent quam donatio promissa : quapropter jure cæsareo, « qui ex causa donationis convenitur, in quantum facere potest, condemnatur, et quidem is solus deducto ære alieno. » [6]

209. Qui hypothecam habent, res sibi in hypothecam traditas, juris ordine servato, vindicant, juxta tempus quo instrumentum confectum est, et insinuatum tabulis publicis; nam « qui prior est tempore, potior est jure. » [7] Qui sententiam judicis impetrarunt cum executionis mandato, ut bona vendantur, præ aliis jus habent ob diligentiam adhibitam. [8] Cæteri plerique jure nostro nulla habent privilegia. Jus cæsareum concessit ei qui pecuniam mutuam dedit ad conservan-

(1) Kent's *Comm.* vol. ii. n. 514.

(2) « By the *code of Louisiana*, art. 3194, the vendor of a chattel not paid for has a preference for the price, over other creditors of the vendee, whether the sale was made on credit, or without, if the property remains in the possession of the purchaser, and the privilege exists though the vendor has taken a note from the buyer. This privilege is extinguished by the destination of the thing sold, but it is held that if the vendee sells the goods before he has paid for them, the money due by the second vendee will represent the goods, and the first vendor's privileges will attach thereon. Martin J. in *Thayer* v. *Goodall*, 4 *Miller's Rep.* 222. » Kent's *Commentaries*, vol. ii. p. v. lec. xxxix. n. 497. (4.) *Note.*

(3) Ibidem, n. 514. *Note.*

(4) Ibidem.

(5) Laymann, l. iii. *de justitia*, tract. ii. c. xi. num. 1. (6) L. xix. §. *de re judic.*

(7) *Reg. Jur.* liv. in 6.

(8) L. vi. et xxiv. §. *Quæ in fraud. credit.*

dam rem alteri obligatam, jus præ ipso cui in hypothecam data est. [1] Item ei qui dedit pecuniam pro vectura mercium, vel pro locatione ædium in quibus asservarentur, concessum est ut eam reciperet, ante alios quibus sunt in hypothecam traditæ. [2] « Qui ad navem extruendam, instruendam, emendam pecuniam credidit, privilegium prælationis habet. » [3] Hypotheca dotalis præferebatur hypothecis prioribus tacitis, [4] non autem expressis : sed apud nos hæc distinctio non fit : uxoris tamen dos, scilicet jus ad tertiam partem immobilium servatur, nisi ipsa subscripserit hypothecæ. Res empta pecunia pupilli, vel minoris, manet illi ante omnes obligata jure cæsareo. [5] Res empta pecunia alterius, qui pactus est eam sibi in hypothecam pro debita securitate dandam illi præ cæteris obligata habetur. [6] Fiscus etiam præfertur creditoribus cæteris, ut tributo satisfiat. [7] Sic etiam solent omnia bona contrahentis cum fisco ei obligari. Mutuam dans pecuniam ad militiam præfertur etiam doti uxoris, ob publicam salutem. Hæc ex jure cæsareo desumpta sunt.

210. Ordo apud nos varius est, sed hypothecarum vis, pro ratione temporis, servatur. In aliquibus statibus fiscus præfertur cæteris creditoribus ; in aliis postponitur, uti alibi diximus. [8] Ipse debitor nonnumquam vel scripto instrumento obligat se ad præferendum quemdam creditorem, qui : v: g. pecuniam dat ei in rerum angustiis : vel bonis cedens nonnullos præfert aliis speciales ob causas, quas plerumque creditores admittunt. Peccat qui hoc temere instituit discrimen, amicitiæ vel suæ utilitatis causa, quum jus cæterorum lædat : sed si gravis urgeat ratio, quod scilicet alter sibi subvenerit, fide concidenti, vel quod gravi necessitate laboret, [9] non est injustitiæ damnandus. Creditoribus igitur omnibus quibus nec lex favet, nec gravissima ratio, pro rata parte satisfacere oportet, quoties quis non valet totum solvere. Nec habetur ratio temporis, quum par sit omnium causa : quippe « privilegia non ex tempore æstimantur, sed ex causa, et si ejusdem tituli fuerunt, concurrunt, licet diversitates temporis in his fuerint. » [10] Sed si creditori petenti solvatur debitum, multi id probant, quum vigilantibus faveat lex : secus si non petierit : alii tamen id haud licere opinantur, quia fit aliis injuria, quum sic minuatur ratio qua his satisfiat ; imo putant creditorem cui satisfactum est teneri ad excessum pro rata parte aliis reddendum : quod nobis non videtur, quum creditor suo jure usus sit pecuniam sibi debitam recipiendi. [11] Hinc qui norunt, vel timent mensas nummarias esse solvendo impares, aurum vel argentum pro chartis solent petere, nec quis de restitutione somniat, etiamsi mensa statim concidat. Si debitor creditori suam conditionem manifestet, eique satisfaciat, cum cæterorum injuria, peccat ; quamvis excusent nonnulli creditorem, utpote suo jure utentem. [12] Sed etiam uxor filii aliive tenentur restituere creditoribus dona quæ acceperunt ab iis quos no-

(1) L. v. §. *Qui potiores in pig.*

(2) L. vi. §. eod. tit.

(3) Laymann citans L. *qui in navem*, et l. quod quis navis ff. *de priv. cred.*

(4) L. xii. §. *Qui potior.*

(5) L. penult. *de servo pignori dato.*

(6) L. vii. cod. *Qui pot. in pign.*

(7) L. ii. cod. *de priv. fisci.*

(8) Supra 91.

(9) Laymann, l. iii. *de Just.* tract. ii. c. xi. 7. *Alter casus.*

(10) L. xvii. §. *de priv. cred.*

(11) Vide l. xxiv. §. *Quæ in fraud. credit.*

(12) Laymann ubi supra, Assertio vii.

runt impares esse solvendo. Qui bona apud se occultanda acceperunt, vel pecuniam ea conditione, etiam tacita, ut debitori deinceps subvenirent, ad restituendum tenentur. Qui autem translatis rebus suis ad alios titulo ficto, beneficio legis utuntur ut eximantur ære alieno, perjurii et injustitiæ rei fiunt : nam juramentum emittunt, quo omnis hujusmodi fraus negatur.

211. Remissione creditorum extingui potest debitum ; liberum enim est unicuique suo juri renuntiare. Utrum autem creditores remittere censendi sint obligationem qua conscientia tenetur, dubitari poterit. Apud nos solent debitores sua transferre bona in aliquos, ut omnibus pro rata parte satisfiat, ea conditione ut jus omne relaxent et remittant. Constat nullum lege præberi remedium creditoribus, qui instrumento scripto suis juribus hac ratione renuntiarunt ; sed vix credendum est eos voluisse ipsum conscientiæ ligamen tollere : quapropter censemus debitorem, si deinceps divitias comparet, teneri ad supplendum, quamvis ob remissionem creditorum vix videatur adeo arcte ligatus ut antea ; nec ideo damnandus si differat restitutionem, familiæ suæ consulens, et industria se parem reddere solvendo laborans. [1] Lex cujuslibet Status plerumque remittit debita iis qui bonorum cessione creditoribus satisfacere studuerunt, sed bona quæ deinceps acquisierint manent obnoxia ; [2] quod fuit jus Romanum : « Qui bonis cesserint, nisi solidum creditor receperit, non sunt liberati : in eo enim tantummodo hoc beneficium eis prodest, ne judicati detrahantur in carcerem : » [3] « is qui bonis cessit, si quid postea acquisiverit, in quantum facere potest, convenitur. » [4] Non tamen modica quæque possunt a creditoribus auferri cum ejus detrimento : « Qui bonis suis cessit, si modicum aliquid post bona sua vendita adquisivit, iterum bona ejus non veneunt. Si quid misericordiæ causa ei fuerit relictum, puta menstruum, vel annuum, alimentorum nomine, non oportet propter hoc bona ejus iterato venundari ; nec enim fraudandus est alimentis quotidianis. » [5] Ante aliquot annos Congressus legem tulit quo jus omne creditorum tam in debitorem, quam in bona ejus deinceps acquirenda, remittitur iis qui bona sua tradiderint, et beneficio legis usi sint, *bancorupti* declarati. Idem est jus Anglicum. [6] Manifestum est obligationem restituendi non tolli legibus singulorum Statuum, sed suspendi, data in Pennsylvania judicibus facultate bona creditoris ad septennium eximendi, et alibi alia ratione : quæri autem potest utrum Congressus conscientiam liberare censendus sit lege illa, qua certe omne jus in foro externo sublatum est. Sed quum lex illa brevi rescissa sit, haud facile iterum ferenda, vix interest rem discutere.

CAPUT V.

DE SPECIALIUM INJURIARUM REPARATIONE.

212. Injuriæ quæ reparari nequeunt

(1) Laymann, l. iii. *de Justitia*, tract. ii. c. xii. n. 5. *Alteram*.

(2) « It was stated by the chief justice in giving the opinion of the Supreme Court of the United States, Sturges *v.* Crowninshield, 4 *Wheaton* 122, that the insolvent laws of most of the States only discharge the person of the debtor, and leave his obligation to pay, out of his future acquisitions, in full force. The insolvent act of Maryland, of 1774, subjected to the former debts of the insolvent, his future acquisitions by descent, gift, devise, bequest, or in a course of distribution. » See 3 *Harr. et Johns.* 61. Ken'ts *Comm.* vol. ii. p. v. lec. xxxvii. n. 395. *Note*.

(3) L. i. cod. *Qui bonis cedere possunt.*

(4) L. iv. ff. *de cessione bonorum.*

(5) L. vi. ff. eod. tit.

(6) Vide Blackst. *Comm.* l. ii. n. 484.

eodem genere bonorum, restituendi vel compensandi obligationem nonnullis theologis videntur inducere, quatenus bona etiam inferioris ordinis valent. Hinc putant pecuniam dandam ut fama læsa quodammodo compensetur, vel mœror ob vulnus, vel mortem, tollatur. Communior et probabilior sententia negat hujusmodi restitutionem faciendam, quum inter bona diversi ordinis nulla sit proportio; quapropter vulnerans solvere tenetur expensas curationis et lucrum quo vulneratus caret: « cicatricum autem aut deformitatis nulla fit æstimatio; quia liberum corpus nullam recipit æstimationem. » [1] « Communiter tamen, » ut animadvertit S. Alphonsus, « præfati auctores monent congruum esse, ut confessarius imponat pœnitenti pro pœnitentia,vel ex æquitate aliquid læso elargiri. » [2] Qui alterum visu injuria privavit, vel brachiorum, manuum, pedumve usu, damnum quod inde evenit debet reparare pro viribus. Gravissimas quidem mulctas imponunt tribunalia Collegiis, quorum culpa vel negligentia viatores membris læduntur. Pro peccato ad quod quis alterum vi, fraude, pretiove adduxit, nihil reddi potest : sed seductus libertati restituendus est, si vis fuerit adhibita, et omnis opera in eo ponenda est ut ad bonam frugem redigatur. Cæterum si inde immineat pœnitenti lapsus periculum, satis erit ut precibus coram Deo fusis conversio et salus alterius imploretur, et pietatis et virtutum omnium exemplo omnes ad vitam sanctam excitentur. [3]

213. Si alteri imputetur crimen a te commissum, qui et capitis ideo damnetur, quærunt theologi utrum damnationis ejus reus habendus sis. Plerique negant, si nihil feceris quo ea induceretur suspicio : quod si ita omnia composueris, ut indicia criminis in alium rejicerentur, videris causa sententiæ injustæ : v. g. si telum sanguine inspersum in cubiculo ejus absconderis, vel rem aliquam, quæ ejus noscitur, prope cadaver occisi hominis deposueris. Quod si prævideas suspicionem in quemdam rejiciendam, absque ulla tua opera, peccas contra charitatem illi debitam facinus patrando, ex quo ea suspicionum occasio oriatur : multo magis si id optes, animum gerens illi inimicum. Quoties violatur justitia, reparanda sunt damna . sed charitate tantum læsa, sufficit delicti pœnitentia.

214. Homicidium in ebrietate factum non inducit obligationem restituendi, si nullatenus prævisum fuerit; quamvis enim ebrietas ipsa peccatum sit, homicidii in ea patrati malitia non imputatur, nisi prævisa.

215. Si læsus ante mortem omnia remiserit, occisor non tenebitur ad aliquid : condonatio autem injuriæ non fert secum remissionem damnorum.

216. Pro expensis funeris nihil restituendum est, nisi ex occisione majores fuerint, quam alias fuissent. Restituendæ sunt impensæ factæ in curationem, et medicamenta vulnerati, vel occisi : item lucrum, quod ex mutilatione vel morte cessavit, juxta prudentum æstimationem, pro majore aut minore spe quam læsus, vel occisus, habuit, et dempto pretio quod defunctus ad laborem redimendum probabiliter daturus erat. Restitutio hæc deberi videtur, etsi respublica crimen puniat carcere, vel morte, ad publicam injuriam ulciscendam. [4] Plerumque tamen propinqui eam non exigunt, quoties pœna in judicio fuerit irrogata.

(1) L. fin. ff. *de his qui effud.*
(2) L. iii. n. 627.
(3) Vide Lessium, *de Justitia et Jure*, §. ii. c. viii. dub. ii. (4) Ibidem. c. ix. *Dub.* xxii. n. 139

217. Facienda est restitutio parentibus, filiis, et uxori interfecti, quatenus ex ejus morte damnum passi sint. Cæteris qui forte damnum inde sustinuerint, fratribus : v. g. et consanguineis, restitutionem haud deberi affirmant graves theologi, nisi animo illis nocendi homicidium fuerit patratum : nam strictum jus ad defuncti bona non habuerunt. De creditoribus idem dicunt : per accidens enim dumtaxat damnum iis infertur. Si uxor deinceps commode nupserit, et filiis etiam idonea sustentatio præbeatur, obligatio restituendi cessabit; quum damnum jam non patiantur. [1] Non videtur esse obligatio curandi ut Missæ pro occiso homine celebrentur; quamvis id suadendum sit ex charitate, et possit imponi in pœnitentiam.

218. Si occisum fuerit mancipium alienum, restitutio debetur domino, pro ejus valore juxta æstimationem prudentum.

219. Qui graviter excedens moderamen inculpatæ tutelæ aggressorem interficit, ad damna reparanda teneri videtur, quum gravem irrogaverit injuriam : sed juxta plures theologos « æquitas naturalis videtur postulare, ut non tam severe teneatur omnia damna rependere. » [2] Quod si quis in pugna quam acceptavit, seu duello, occisus fuerit, interfectori non est restitutionis obligatio, quum alter sponte se morti objecerit.

220. Stuprum, vis scilicet virgini invitæ illata, restituendi onus inducit. Pro ipsa virginitate læsa nihil videtur restituendum, quum pecunia eam reparare haud valeat. Si autem damnum temporale inde provenerit, illud ex prudentum æstimatione reparandum est. Jure communi pater litem intentare potest stupratori ob operam filiæ amissam, « per quod servitium amisit : » qua ratione pecuniam obtinet pro injuriæ gravitate, spectata conditione puellæ. [3] Plerumque injuria illa haud tollitur, nisi violata in uxorem ducenda, a quo tamen excusat magna conditionis disparitas : nec enim vir nobilis tenebitur ad ancillam quam violavit ducendam. Curare quidem debet ut ipsa possit in matrimonium locari, dote illi tributa.

221. Qui virginem consentientem violavit, nulla vi, fraude, vel promissione matrimonii facta, ad nihil restituendum tenetur, quia « scienti et consentienti non fit injuria neque dolus. » [4] Qui virginis consensum importunis precibus obtinuit, restituendi oneri subjicitur, si preces vi æquiparentur, conjunctis præsertim minis, metuque cum reverentia. Si consensum impetraverit, matrimonium promittendo, seu vere, seu ficte, tenetur ad matrimonium; nam verus contractus certo implendus est, conditione ab alterutro jam posita : fictus etiam contractus pariter impleri debet, quum ipsum jus naturæ exigat omnem fraudem a contractibus procul esse, et decipientes in fraudis pœnam ad contractus conditiones adstringi. Quando vero ex adjunctis fictio facile innotescere potuit, puella sponte decipi, et consentire videtur. Hinc S. Thomas de violante virginem dicit : « Tenetur eam ducere uxorem, si aliam non duxerit; sed si aliam duxerit, sufficit si ei de nuptiis provideat; et ad hoc etiam non tenetur, ut quidam dicunt, si sponsus sit melioris conditionis, aut aliquod signum evidens fraudis fuerit, quo præsumi probabiliter potest, quod sponsa non fuerit decepta, sed decipi se finxerit. » [5] Excusatur etiam a matrimonio contrahendo cum violata, si

(1) Vide Lessius, *de justitia et jure*, §. ii. c. ix. *Dub.* xxvi. n. 139.

(2) Ibidem, *Dub.* xxi. n. 135.

(3) Blackston. l. iii. n. 141. et Not.

(4) Reg. xxviii. in 6.

(5) Suppl. qu. xlvi. art. 2. *Ad quartam.*

pessimus exitus inde timeatur, ob ejus levitatem, vel familiæ dedecus. Si corruptam antea, vel postea, fuisse innotescat, excusatur ab ea ducenda: promissio enim facta est ex præsumptione eam esse virginem honestam. Qui solos tactus obtinuit absque copula, non tenetur plerumque ad matrimonium, quum tactus non habeant proportionem cum onere ducendi; nisi fuerint valde turpes cum infamiæ discrimine feminæ honestæ. Si parentes puellæ matrimonium impediant, vir qui illud promisit adhuc tenetur, juxta plures theologos, ad damnum compensandum, quatenus alias poterit: imo etsi puella ipsa matrimonium detrectet, damnum nihilominus reparandum est, juxta aliquos; quorum tamen sententiæ non subscribimus, quum vir ultra promissum non teneatur. [1] Qui post votum simplex castitatis emissum, puellam violavit, promisso matrimonio, videtur obligatus ad eam ducendam; quamvis enim illicite promiserit, licite tamen implet promissionem, impetrata prius a legitimo superiore voti dispensatione. Excipe nisi ipsa noverit eum voto ligari.

222. Qui consanguineam violavit, matrimonio promisso, tenetur ad petendam dispensationem ut eam ducat, si impedimentum soleat relaxari: si vero rarissime relaxetur, promissio implenda non est, quum femina haud debuerit promissioni hujusmodi fidem adhibere. Hinc qui defunctæ uxoris sorori pollicitus est matrimonium, copula etiam cum ea habita, vix tenebitur ad petendam dispensationem. Qui puellam acatholicam matrimonii promissione ad crimen induxit, ad eam ducendam non videtur obligatus, quum matrimonia hujusmodi sint illicita, ob Ecclesiæ ea vetantis leges, et periculum prolis subversionis. Quod si fama ideo periclitetur puella alioquin honesta, quæ in conditionem de prole catholice instituenda consentiat, promissio implenda est, necessaria dispensatione impetrata.

223. Adulterium inducit restituendi obligationem, si proles inde nascatur, et marito et filiis legitimis ita fiat injuria. Uterque parens ad restituendum obligatur, damna omnia compensando quæ orta fuerint. Adulter quidem debet omnes impensas quas maritus fecit ut spurium aleret, et educaret, ei restituere; et filiis legitimis eam reddere hæreditatis partem quam spurius adeptus est: adultera autem usque ad tertium annum filium lactare tenetur: quod si nequeat, lactationis impensas debet adulter sustinere. Præcipuæ rationes damna hæc reparandi quæ adulteræ plerumque præsto sunt, recensentur: 1. diligentius rem familiarem administrando. 2. de cultu corporis detrahendo: 3. si habeat bona propria, plus filiis legitimis, quam spurio relinquendo: 4. spurium inducendo ut, hæreditate relicta, religiosum statum complectatur, si videatur idoneus. Disputant theologi utrum teneatur mater suum delictum marito, vel filio, pandere, si alias damna nequeat avertere. Iis assentimur qui nunquam eam obligari ad illud marito patefaciendum putant, quum gravis ira, aliave ingentia mala ex illa revelatione timenda sint: proinde « mulieri, quæ, ignorante marito, de adulterio prolem suscipit, quamvis id viro suo timeat confiteri, non est pœnitentia deneganda. » [2] Nec filio spurio, nec aliis crimen necessario revelandum opinamur, si damnum famæ quod mater subiret, longe superet damnum mariti et filiorum: quod plerumque accidit mulieri famæ

(1) Vide Lessium, *de just. et jure.* §. ii. c. x. dub. iii. n. 27.

(2) Cap. officii, 9 *de pœnit. et remiss.*

integræ, et conditionis haud vilis. Si vero infamia non sit tanta, censent plures theologi cum S. Alphonso, matrem debere se prodere, spe affulgente damnum, præsertim publicum, sic avertendum: v. g. « si mater se manifestando filio spurio, verosimiliter speraret filium crediturum, bonisque cessurum, nec timeretur ulterior magna infamia, aut vexatio matris. »[1] Filius tamen matri etiam juramento attestanti in ipso mortis articulo non tenetur credere se esse spurium, quia nemo tenetur credere uni testi, etsi probatissimo.[2] Ita sentiunt plurimi theologi, nonnullis contra sentientibus. « Secus tamen dicendum, si adsint indicia ita vehementia, ut filius in foro externo tamquam spurius condemnaretur; prout si mater clare ostenderet impotentiam, vel absentiam mariti tempore procreationis. »[3]

224. Si nulla vel parva sit hæreditas, et spurius opera sua in utilitatem putati patris impendenda pro alimentis et educatione compensaverit, nulla videtur deberi restitutio.

225. Quando dubitatur utrum proles sit adulterina, vel ex legitimo concubitu concepta, præsumitur eam esse legitimam, quum matrimonium possideat: attamen pro dubii ratione Laymann censet adulterum satisfacere debere.[4] Matri affirmanti prolem esse adulterinam non tenetur adulter credere, nisi alia suppetant argumenta eam ex concubitu legitimo non esse natam. Si constet prolem esse adulterinam, quæ scilicet marito procul degente nata sit; dubitetur autem cujus sit, quum mulier cum pluribus consueverit, nullum ad prolem alendam teneri, S. Alphonsus cum aliis sentit. Advertens posterior adulter se suo crimine causam esse cur proles incerta sit, ideoque jus ad alimenta a priore adultero accipienda tollatur, tenetur, juxta nonnullos, ad satisfaciendum pro rata parte.

226. Adulter de prole certus a restituendo non excusatur, eo quod ipse mulierem non induxerit ad prolem marito supponendam: re enim vera eam suo adulterio in quamdam necessitatem prolem supponendi injecit: imo ipse eam supposuisse censendus est.[5]

(1) L. iii. n. 653.
(2) Ex. C. Relatum, *de testam.*
(3) S. Alph. l. iii. n. 654.
(4) L. iii. *de Just.* Tract. iii. par. iii. c. xiv. 3.
(5) Vide Lessium, *de just, et jure*, §. ii. c. x. dub. vi. n. 46.

TRACTATUS XI.

DE CONTRACTIBUS.

CAPUT I.

DE CONTRACTUS NATURA.

—

§. I. Contractuum species.

1. *Contractus* est pactum, sive consensus duorum, quo scienter, libere, et legitime, uterque se vicissim, vel saltem una pars alteri acceptanti se obligat.[1] In jure civili « est pactio duorum pluriumve in idem placitum consensus. »[2] *Perfectus* dicitur contractus, si utraque ex parte obligationem pariat: qua de causa *onerosus* quoque vocatur. *Imperfectus* et *gratiosus* habetur, si ex alterutra parte desit obligatio. Venditio est contractus perfectus: pretium enim datur pro merce; donatio est contractus imperfectus. *Explicitus* vocatur contractus quando inter duos de re aliqua expresse convenit; *implicitus* est, quando tacita tantum habetur conventio: qui medicum accersit, implicite se obligat ad curationis impensas solvendas.[3] *Nominatus* dicitur contractus cui nomen speciale in lege datur, v. g. venditio, locatio, societas: *innominatus* qui speciali caret nomine. Quatuor species contractuum innominatorum recensentur, scilicet, *do ut des*, *do ut facias*, *facio ut des*, *facio ut facias*.[4]

(1) « An executory contract is an agreement of two or more persons, upon sufficient consideration, to do or not to do a particular thing. » Kent's *Com.* vol. ii. part. v. Lec. xxxix. n. 450.

(2) L. 1. ff. *de pactis*.

(3) « There are also *express* and *implied* contracts. The former exist when the parties contract in express words, or by writing; and the latterare those contracts which the law raises, or presumes, by reason of some value or service rendered, and because common justice requires it. » Kent's *Comm. ubi supra.*

(4) « These valuable considerations are divided by the civilians into four species. 1. *Do, ut des*: as when I give money or goods, on a contract that I shall be repaid money or goods for them again. Of this kind are all loans of money upon bond, or promise of repayment; and all sales of goods, in wich there is either an express contract to pay so much for them, or else the law implies a contract to pay so much as they are worth. 2. The second species is, *facio ut facias*; as when I agree with a man to do his work for him, if he will do mine for me; or if two persons agree to marry together, or to do any positive acts on both sides. Or, it may be, to forbear on one side on consideration of something done on the other, as that in consideration. A, the tenant, will repair his house, B, the landlord, will not sue him for waste. Or, it may be for mutual forbearance on both sides; as that in consideration that A, will not trade to Lisbon, B will not trade to Marseilles; so as to avoid interfering with each other. 3. The third

2. *Nudus* dicitur contractus si duo ita inter se conveniant, ut nulla actio civilis inde oriri queat : talis est omnis contractus innominatus, antequam ex altera parte sit impletus, nisi accedat formula stipulationis, juramentum, vel aliud hujusmodi. Omnis contractus qui re perficitur est nudus ante rei traditionem. Jure communi omnis contractus qui æqua consideratione non nititur nudus est. [1] *Vestitus* dicitur contractus, si aliquod habeat juris firmamentum quo actionem civilem pariat. Firmamenta juris sunt scriptura, stipulatio, testes, juramentum, conjunctio contractus innominati cum nominato. Communi jure contractus scripto et sigillo munitus *specialis* dicitur; si sigillum desit, dicitur *verbalis*, licet scripto fiat. [2] Si contractus sit postea executioni demandandus, dicitur Anglice *in actione* positus : si jam executioni demandetur, dicitur *in possessione*. [3] Contractus *bonæ fidei* ille est in quo judex multa ex æquo et bono potest moderari, quæ scilicet contractui secundum bonam fidem inesse censentur : tales sunt emptio, locatio, conductio, negotiorum gestio, mandatum, depositum, pignus, societas. Contractus *stricti juris* est ille in quo ad verba contrahentium judex omnino adstringitur, ita tamen ut intentioni eorum manifestæ inserviant : [4] tales sunt census, feudum, emphyteusis, testamentum, mutuum, stipulatio, donatio, et promissio liberalis. In foro conscientiæ æquitas præcipue spectatur in omnibus contractibus perpendendis. Jure Americano contractus omnes in utraque curia, legis scilicet et æquitatis, iisdem regulis explicantur. [5]

4. Contractus *purus* vocatur quando simplex est, et nullo adjuncto oneratus : *non purus* quando habet aliquid adjunctum. Quinque species hujus contractus numerantur : 1. contractus *ad diem*, cum dies statuitur ante quem ex contractu nulla oriatur obligatio. 2. *ad modum*, cum additur modus, sub quo contractus obliget, v. g. promitto tibi hunc equum, ut loces domum tuam Titio : 3. *ad causam*, quum fit propter aliquam causam, quæ si omnino desit, nullus erit contractus : si quis propter paupertatem quam alter fingit promittat ei pecuniam, non tenetur ad eam dandam. 4. *ad demonstrationem* cum apponitur aliquod signum ad rem vel personam ostendendam, v. g. pecuniam apud nummularium repositam, vel jus quod quis habet in mensa

species of consideration is *facio ut des :* when a man agrees to perform any thing for a price, either specifically mentioned, or left to the determination of the law to set a value to it. . . . 4. The fourth species is, *do ut facias :* which is the direct counterpart of the preceding. As when I agree with a servant to give him such wages upon his performing such work : which we see is nothing else but the last species inverted : for *servus facit, ut herus det*, and *herus dat, ut servus faciat.* » Blackstone's *Comm.* l. ii. n. 445.

(1) « A contract without a consideration is a *nudum pactum*. and not binding in law. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxix. n. 464.

(2) « The agreement is either under seal, or not under seal. If under seal, it is denominated a specialty, and if not under seal, an agreement by parol; and the latter includes equally verbal and written contracts not under seal. » Ibidem. n. 450.

(3) « Te agreement conveys an interest either *in possession, or in action.* If, for instance, one person sells and delivers goods to another for a price paid, the agreement is *executed*. and becomes complete and absolute ; but if the vendor agrees to sell and deliver at a future time, and for a stipulated price, and the other party agrees to accept and pay, the contract is exe cutory and rests in action merely. » Kent's *Comm.* vol. ii. n. 450.

(4) « To reach and carry that intention into effect, the law, when it becomes necessary, will control even the literal terms of te contract, if they manifestly contravene the purpose. » Ibidem n. 555.

(5) Ibidem.

nummaria. 3. *ad conditionem*, cum apponitur aliqua conditio.

§. II. Qui contrahere possint.

4. Ad contrahendum libera bonorum suorum administratio plerumque requiritur. Jus civile obstat ne filiifamilias impubes se ligent contractu; sed puberes possunt, dummodo in patris detrimentum non vergat. Quibus curatores dati sunt, horum indigent consensu, ut contrahant. Viginti quinque annorum ætas requirebatur, ut quis major haberetur : sed quamdiu a patre emancipatus non fuerat actu quodam solemni filius, etiamsi matrimonio ligatus fuerit, et ipse et filii ejus in patria censebantur potestate. Apud nos quicumque vigesimum primum annum explevit, major habetur, et contrahendi capax. Plerisque in locis fœminæ octodecim, in Marilandia sexdecim annos natæ majores habentur : [1] mulieres conjugatæ contrahere nequeunt : sunt enim sub viri potestate. Contingit tamen aliquando eis bona committi ea conditione ut ipsæ eorum arbitrio fruantur : quo casu possunt de iis disponere, tamquam solæ essent ; sicut et alias certis servatis legis conditionibus. [2] Marito etiam contractu bona sua tradere possunt, instrumento scripto consensum liberum testantes, seorsim interrogatæ, [3] quod tamen jure Cæsareo non valent. Quos ineunt contractus in domo viri commorantes censentur fieri ex ejus consensu, eumque obligant : quod si dissentire se significaverit, adhuc videtur teneri, quoad ea quæ ad suam conditionem et decentem sustentationem ipsa emit. Pro necessariis ad victum et ad decentem sustentationem semper maritus devinctus tenetur, licet contradixerit, et publice monuerit omnes, ne aliquid suo nomine uxori dent : dummodo tamen ipsa e domo mariti sponte non discesserit, seu cum adultero seu alias absque gravi causa. [4] In Pennsylvania quæ ex maritorum consensu officinas habent, maritis in mari versantibus, fœminæ solæ habentur quoad contractuum valorem. [5]

5. Tutorem cum pupillo contrahere jus civile vetat : [6] minoribus quibus curator adsignatus est, in suum commodum contractus quosdam inire permittit, nequaquam vero in sui detrimentum : « ut minoribus ætas in damnis subveniret, et in prospere gestis non obesset. » [7] Si contractus in detrimentum pupilli vergat, licet resilire, restituta tamen merce venditori : quæ si fuerit absque dolo con-

(1) « The age of twenty-one is probably the period of absolute majority throughout the United States, though female infants, in some of them, have enlarged capacity to act at the age of eighteen. » Kent's *Comm.* vol. ii. p. iv. lec. xxxi. (1.)

(2) « A wife in England, and in those States in this country where fines exist, may pass her freehold estate by a fine, and this and a common recovery were the only ways in which she could, at common law, convey her real estate. » *Ibidem*, lec. xxviii. iii. (1.) « We may conclude the general rule to be that the wife may convey by deed ; that she must be privately examined ; that the husband must show his concurrence to the wife's conveyance by becoming a party to the deed ; and that the cases in which her deed without such concurrence is valid, are to be considered as exceptions to the general rule. » Ibidem 154.

(3) Ibidem, 166, 167. (4) Ibidem, ii. (2.) 148.

(5) Vide Purdonis digestum, *art.* Feme sole traders.

(6) L. *pupillus*, ff. *de auct. et const. tut.*

(7) L. *non minus*, cod. *de procurat.* Instit. *de auctor. Tut. init.* « All the books are said to agree in one result, that whenever the act done *may be* for the benefit of the infant, it shall not be considered void, but he shall have his election, when he comes of age, to affirm or avoid it; and this, says, Ch. J. Parker, is the only clear and definite proposition which can be extracted from the authorities. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. iv. lec. xxxi. n. 235.

sumpta, tenetur pupillus id tantum solvere in quo ditior factus est. [1] Si fraus pupilli intercesserit, actio civilis contra eum datur. [2] Pro necessariis ad victum valent minorum contractus, nisi apud patrem vel tutorem degentes eos omnia necessaria habere innotuerit venditori. [3] Bona immobilia, vel etiam mobilia magni valoris quæ servari possunt : v. g. gemmas, aurum, etc. pupilli nequeunt alienare, etsi consenserint tutores vel curatores, nisi accedat judicis auctoritas. [4] Bona mobilia quæ servando servari nequeunt : v. g. frumentum etc. vendi a pupillis ex consensu tutoris jus Romanum permittit, quo deficiente non obligantur civiliter. [5] Leges Americanæ plerumque permittunt bona immobilia minorum vendi a curatore ex curiæ auctoritate, si bona mobilia non sufficiant solvendis debitis defuncti, vel minoribus educandis. [6]

6. Contrahere nequeunt amentes, [7] vel qui mente adeo sunt imbecilli, ut contractus vim et naturam haud norint. [8] Quod si perpetua amentia non laborent, per lucida intervalla valent contrahere. Si quis ex curiæ auctoritate declaratus sit amens, omnes ejus contractus deinceps censentur nullius momenti, nisi certis testimoniis constet eum rationis usum recuperasse. Ei qui amenti merces vendit, quin norit amentiam, tribunalia favent. [9] Ebrii nequeunt contrahere, quandocumque non norunt quid oneris contrahendo sibi inducant.[10] Nonnumquam ebriosis tollitur facultas contrahendi, et tota bonorum suorum administratio alteri committitur. [11]

§. III. Qui valeat consensus.

7. Consensus duorum verus et liber ad contractus valorem exigitur. Si ficte

(1) L. 1. n. *de auct. Tut.*

(2) ff. *de deposito* §. An etiam pupillum. « If he shelter himself under this privilege, to avoid a fair obligation, or an equitable contract, he extends the privilege to a case, in wich it is not allowed by intention of law, and in which consequently it does not, in natural justice, exist. » Paley's *Moral Phil.* l. 2, c. iv. « Infancy is not permitted to protect fraudulent acts; . . . . But there are many hard cases in which the infant cannot be held bound by his contracts, though made in fraud; for infants would lose all protection if they were to be bound by their contracts made by improper artifices, in the heedlessness of youth, before they had learned the value of character, and the just obligation of moral duties. » Kent's *Comm.* ubi supra. n. 241.

(3) Ibidem.

(4) L. xxii. Cod. *de administ. tut. et curat.*

(5) Instit. *quibus alienare licet*, §. 2.

(6) « He (*the guardian of the estate*) may sell the personal estate for the purposes of the trust, without a previous order of the court. Whenever it becomes necessary to have the real estate of an infant sold, there must be a guardian especially appointed for that purpose, and the sale is made under the direction of the court of chancery, and the application and disposition of the proceeds are to be under its order, for in respect to such proceedings, the infant is considered a ward of the court. » Kent's *Comm.* vol. ii. part iv. lec. xxx. n. 228.

(7) « The contracts of lunatics are generally void from the period at which the inquisition finds the lunacy to have commenced. But the inquisition is not conclusive evidence of the fact, and the party affected by the allegation of lunacy may gainsay it by proof, without first traversing the inquisition. » *Ibidem.* vol. ii. part. v. lec. xxxix. 1.

(8) « Imbecillity of mind is not sufficient to set aside a contract, when there is not an essential privation of the reasoning faculties, or *an incapacity of understanding and acting in the ordinary affairs of life.* This incapacity is now the thest of that unsoundness of mind which will avoid a deed at law. » *Ibidem*, 452.

(9) « In the case of *Baxter*, v. *the Earl of Portsmouth.* . . . . the inquisition of lunacy was not admitted to form any defence, on the ground that the goods furnished by the tradesman were suitable to the condition of the defendant, and that he had no reason to suppose that the defendant was a lunatic. » Ibidem.

(10) « A contract made by a person so destitute of reason as not to know the consequences of his contract, though his incompetency be produced by intoxication, is void. » *Ibidem.*

(11) Vide Purdonis digestum, *art. Drunkard.*

quis consensum expresserit, theologi eum vi contractus haud teneri dicunt; fatentur tamen eum debere damnum reparare quod ex ejus fictione alter passus sit. Tribunalia autem civilia et ecclesiastica consensum adfuisse præsumunt, quoties exterius proferuntur verba eum enuntiantia. Si igitur quis alteri illudere volens, equum valde generosum vili vendat pretio, haud tenebitur equum illi dare, si nullam habuerit intentionem contrahendi, pretium tamen acceptum restituat oportet. Quod si venditio coram tribunali probetur, frustra plerumque allegabit se animo contrahendi caruisse, nisi ex adjunctis plane pateat.

8. *Error* vel dolus circa rei substantiam, vel qualitatem quæ in substantiam redundat, consensui obstat, quippe qui circa ignotum non versatur. [1] Hinc si quis acetum pro vino, vitrum pro gemma vendat, contractus nullus est. E contra si error respiciat qualitatem accidentalem, contractus valet, saltem nisi error ei causam dederit, adeo ut, errore sublato, contractus initus non fuisset. [2] Quapropter qui vinum aliud pro alio emit, absque ulla vendentis fraude, tenetur plerumque contractu. Si vendentis dolo contigerit ut vinum aliud emptori daretur, poterit hic contractum rescindere, et pecuniam suam repetere: venditor autem fraudis sibi conscius tenetur ad compensandum damnum, si vinum vilius majori pretio dederit. [3]

9. Error in demonstratione, si respiciat substantiam aut personam, vitiat contractum: secus si sit circa accidentia. [4] Hinc si quis alteri agros vendat, quos uterque censet agris quos jam possidet alter adjacere, contingat autem alios agros describi instrumento, nullus erit contractus; secus si alteruter falso putet agros esse feraciores. Si quis cum homine, tamquam medico, contrahat, qui tamen medendi scientiam falso profitetur, non tenetur ad solvendum impensas: secus si medicum quemdam minus peritum accersat, quem putat esse alium ejusdem nominis fama celebrem.

10. Metus gravis injuste incussus [5] ad extorquendum consensum justam præbet causam a contractu resiliendi: qui enim injuriam est passus poterit, contractum rescindendo, se ipsum indemnem reddere, præsertim judicis accedente auctoritate: « Quæ metu et vi fiunt, debent in irritum revocari. » [6] « Venditiones, donationes, transactio-

(1) « It would seem to be sound doctrine, that a substantial error between the parties concerning the subject matter of the contract, either as to the nature of the article, or as to the consideration, or as to the security intended, would destroy the consent requisite to its validity. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxix. 471.

(2) « By the *civil code of Luisiana*, art. 2496—2519, a redhibitory action is provided for the avoidance of a sale, on account of some vice or defect in the thing sold, wich renders it either absolutely useless, or its use so inconvenient and imperfect, that it must be supposed that the buyer would not have purchased it, had he known of the vice. » *Ibidem*, *Note*.

(3) Vide *ibidem*, n. 478.

(4) « If the object of the contract be present, an error in the name does not vitiate it; as, if A, gives a horse to C, (D being present,) and says to him, (C) D, take this horse, the gift is good notwithstanding a mistake in the name; for the presence of the grantee gives a higher degree of certainty to the identity of the person than the mention of his name. So, if the error consists in the demonstration, or reference, and not in the name of the thing, — as if A, grant to B, his lot of land called Dale, in the parish of B, in the county of D, and the lot lies in the county of H, yet the falsity of the addition does not affect the efficacy of the contract. Many other cases to the like effect are put by Lord Bacon, and given by way of illustration of the rule, that *præsentia corporis tollit errorem nominis, et veritas nominis tollit errorem demonstrationis.* » Ibidem, 556.

(5) Recole Tract. 1. n. 23.

(6) Cap. Ii. *de iis quæ vi metuve fiunt.* « If the contract be entered into by means of violence

nes, quæ per potentiam extortæ sunt, præcipimus infirmari. »[1] Quidam contractus ipso jure sunt irriti, quoties ex metu gravi initi fuerint; nempe matrimonium,[2] dotis promissio, seu solutio,[3] professio religiosa,[4] promissio vel traditio rerum Ecclesiæ,[5] jurisdictio metu gravi extorta,[6] electio prælati.[7]

11. Sunt etiam qui dicunt contractus gratuitos ex metu gravi initos, esse ipso naturæ jure nullius roboris: quapropter donatio vel promissio liberalis ex metu facta vi caret. Aliis plerisque placet contractus omnes, sive onerosos, sive gratuitos, ex metu initos per se valere, rescindi tamen posse, etiam absque judicis auctoritate, ab illo qui metu egit; injuriam enim est passus. Hinc viator potest recedere a promissione facta latroni pecuniam ei dandi. Metus *reverentialis* quo filii parentes, fideles Episcopum, prosequuntur, aliquando fit gravis, accedentibus minis. Levis metus non tollit vim contractus.[8] Metum passus poterit rem suam sibi vindicare, licet ad alium, qui metum ei non incussit, pervenerit: nam « in hac actione non quæritur utrum is qui convenitur, an alius metum fecit: sufficit enim hoc dicere, metum illatum. »[9]

12. Contractus quatuor modis solent perfici: nonnulli quidem *solo consensu*, ut emptio, locatio, etc. Ut scripto fiant, ad probationem magis quam ad substantiam pertinet;[10] nisi contrahentes suspenderint consensum donec scriptum fuerit exaratum.[11] Nonnulli contractus verbis perficiuntur: v. g. stipulatio: nonnulli scripto, ut census; nonnulli traditione, ut mutuum, donatio, depositum, pignus.

§. IV. Quæ contractibus insit vis.

13. Obligatio *mere naturalis* ex contractibus oritur quoties in conscientia vim obtinent, quamvis in foro externo non valeant: sic stipulatio absque ullo teste facta conscientiam ligat, quamvis nequeat probari. Obligatio *mere civilis* ea est quæ apud tribunalia civilia agnoscitur, quamvis conscientiam non liget. Sic scriptum instrumentum quo quis bona sua alii tradit, ob pecuniam quam falso dicitur accepisse, obligationem mere civilem parit, deficiente fraudis quam passus est probatione. Obligatio *mixta*, seu plena, et integra, oritur ex contractibus omnibus justis, qui et conscientiam ligant, et in foro probari valent. Omne pactum quod per se valet, nec jure declaratur irritum, obligationem naturalem parit et ligat conscientiam, etsi in foro externo non detur actio. Si nuda pacta firmentur juramento, jus civile, judice Lessio, non intendit ea irritare, sed relinquit in suo vigore. Contractus illi quos jus declarat irritos tamquam bonis moribus, vel publicæ utilitati repugnantes, nullam obtinent vim etiam in conscientia: « Pacta quæ contra leges, constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt,

offered to the will, or under the influence of undue constraint, the party may avoid it by the plea of duress. » Kent's *Comm.* vol. ii. n. 453. « If a person be under an arrest for improper purposes without a just cause, or were there is an arrest for a just cause, but without lawful anthority, he may be considered as under duress. » Ibidem.

(1) Leg. ult. cod. *de his quæ vi.*

(2) C. v. *de Sponsalibus.*

(3) *Si mulier*, §. 3. *Si dos*, ff. L. xxi. *Quod met. causa.* (4) Cap. i. *de iis quæ vi.*

(5) Cap. *de jurejurando.*

(6) L. ii. ff. *de judiciis.*

(7) Cap. *Periculum* §. Cæterum *de elect.* in 6.

(8) L. v. et vi. ff. *Quod metus causa gestum erit.* (9) L. xiv. §. 3. eod. tit.

(10) §. Un. Inst. *de obl. ex consens.* et L. v. c. *de Trans.*

(11) L. *Contractus*, c. *de fide instr.*

nullam vim habere indubitati juris est. »[1] Hinc pupilli non obligantur contractibus quibus sua dissipant bona in legis fraudem, et sui detrimentum. Contractus alii quorum vis in tribunalibus civilibus non agnoscitur, ob quarumdam solemnitatum defectum, si absit omnis fraus, vim in conscientia obtinent, juxta plurium theologorum sententiam,[2] aliis contradicentibus. S. Alphonsus, cui assentimur, possessori favendum opinatur : quapropter si hæres nolit solvere ea quæ testamento invalido sunt legata, eum haud damnamus, quum jus civile ei faveat : si legatarius legatum sibi sumat, eum ad restituendum non censemus obligari : « procul tamen dubio tenetur possessor stare sententiæ judicis, si damnetur ad restituendum. »[3] Ipsum jus civile nonnullos effectus contractuum quibus vis naturalis inest agnoscit, quod scilicet possit creditor rem sibi debitam, si oblata fuerit, accipere, neque eam deinceps reddere teneatur.[4]

14. Si juramentum accesserit pacto invalido, servandum erit ob divini nominis reverentiam, nisi peccatum, vel alterius damnum, vel bonorum morum eversio inde oriatur : « non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum; »[5] « juramentum enim non est vinculum iniquitatis. »[6] Sic pupillus jurans se contractum impleturum, legis beneficio neglecto, tenetur ad eum implendum, si rem respiciat per se bonam et utilem : quod si ita juraverit, ut subsidia quibus indulgeret cupiditatibus compararet, et rem dissiparet familiarem, bonis moribus adversum juramentum illud noscitur. Juramentum dolo, vel vi, vel metu gravi injuste incusso extortum vim nullam tribuit pacto : nam relaxari potest ob injuriam illatam.[7] In foro externo, juxta jus civile, firmatur pactum solo jure positivo irritum, si jurans libere illud se servaturum pollicitus fuerit, et in aliorum detrimentum non cedat : cæterum non hanc habet vim jusjurandum jure communi nostro. Hinc nulla habetur ratio juramenti latroni mortem minanti præstiti : quod tamen servare decet ob Dei honorem, nisi dispensationem ob metum incussum a Præsule quis acceperit.

§. V. Conditiones appositæ.

15. Conditiones quæ contractibus aliquando adnectuntur variæ sunt; aliæ quippe sunt de præsenti, aliæ de præterito, aliæ de futuro, sive necessario, sive contingenti. Aliæ sunt impossibiles, aliæ honestæ, aliæ turpes. Quæ bonum impediunt, vel priori adversantur obligationi, turpes habentur. Hinc turpis censetur conditio legato puellæ facto apposita, ne nubat, quum impediat nuptiarum bonum, quæ in reipublicæ utilitatem cedunt. E contra

(1) L. Cod. *Pacta* c. *de pactis* : « Contracts are illegal when founded on a consideration *contra bonos mores*, or one against the principles of sound policy, or founded in fraud, or in contravention of the positive provisions of some statute law. If the contract grows immediately out of, or is connected with an illegal or immoral act, a court of justice will not enforce it. » Kent's *Commen.* vol. ii. part. v. lec. xxxix. 466.

(2) « Cum jus civile tantum non assistit, nil plane detrahit de firmitate obligationis naturalis. . . . Cum vero leges improbant plane, atque irrita volunt esse acta illa, e quibus alioquin naturalis obligatio nasceretur, tum ipsa legum vi naturalis ea obligatio, quæ aliter locum habuisset, plane perimitur ac tollitur, idque ex ipsa æquitate naturali » . . . quæ non « patitur ea aut licita censere quæ jure prohibentur, aut valida quæ jura valere nolunt. » Gerdil. Compendium Instit. civil. l. iii. *De obligationibus*, p. 374. vol. vii.

(3) Theol. Mor. l. iii. n. 711.

(4) L. *Naturales*, ff. de act. et oblig.

(5) Reg. lviii. in 6. (6) Cap. xviii. *de jurejurando.*

(7) Panorm. cap. cum contingat, *de jurejurando*. cap. xxviii. *de jurejurando.*

honesta est conditio si de vidua agatur: nam cum utilitate prolis mariti prioris, vel decore familiæ connectitur.

16. Conditio de præsenti, vel de præterito, contractum non suspendit: si enim res quam respicit existat, statim valet contractus; cæteroquin, contractus nullus est.[1] Si quis dubius utrum alius jam non comparaverit merces quasdam, eas emit, ea tamen conditione, ut si invenerit merces jam fuisse aliunde comparatas, contractum nullum esse habendum, ex hujus rei notitia pendebit contractus executio; qui nullus est ab initio, si revera merces ita sint ab alio comparatæ. Conditio de re necessario futura tamquam præsens habetur.[2] Si quis se ad aliquid obliget, si sol postero die oriatur, tenetur jam contractu, quum sol certo oriturus sit. Conditio de futuro contingenti: v. g. de navis appulsu ad littus, vim contractus suspendit, donec res evenerit: non licet tamen ante tempus conditionis implendæ a contractu resilire, nisi in specialibus quibusdam casibus. Qui cum mercatore init contractum, ut certo pretio comparet frumenti copiam quam navi deferendam expectat, tenetur ad illam, navi adveniente, eo pretio sumendam; nec poterit contractum rescindere ante tempus definitum.

17. Conditio impossibilis de præsenti, præterito, vel futuro, irritat contractum; indicium enim est deesse consensum. Si quis alteri polliceatur pecuniam, dummodo per aerem volet, ludere, haud contrahere, merito censetur. Conditio turpis de futuro obstat ne valeat contractus: nemo enim ad iniquum aliquid potest se obligare; quapropter qui pollicitus est alteri centum nummos, si hominem occiderit, debet quantocius revocare promissionem; nec tenebitur ad solvendum nummos, si, post revocationem, alter homicidium patraverit. Quod si quis rem fecerit turpem ob mercedem promissam, plerique censent theologi mercedem reddendam, quia, onere impleto, licet per flagitium, merces ex justitia debetur. Sic meretrici pecunia promissa stricto jure debita censetur.[3] Cæterum jure communi « ex turpi contractu actio non oritur. »[4] Ita et jus civile: « generaliter novimus turpes stipulationes nullius esse momenti. »[5] « Ob turpem causam ex stipulatione contra bonos mores interposita denegandas esse actiones. »[6] Tamen legimus alibi: « sed et quod meretrici datur, repeti non potest: quia licet turpiter faciat quod sit meretrix, non tamen turpiter accipit, cum sit meretrix. »[7] S. Thomas ait: « Aliquis illicite dat: quia propter rem illicitam dat, licet ipsa datio non sit illicita: sicut cum quis dat meretrici propter fornicationem. Unde et mulier potest sibi retinere quod ei datum est. Sed si superflue aliquid per fraudem vel dolum extorsisset, tenetur eidem restituere. »[8] Gerdil tamen negat ullam esse obligationem solvendi, patrato scelere, quod promissum erat.[9]

18. De matrimoniali contractu tenendum est conditiones impossibiles et turpes contractui matrimonii adjectas, debere propter ejus favorem pro non adjectis haberi, ac proinde non

(1) L. *Cum ad præsens*, ff. *ne certum pet.*

(2) L. *Si pupillas* ff. *de novationibus.*

(3) Consentit Jeremias Taylor, *Ductor Dubitantium*, l. ii. c. i. Rule viii.

(4) « No person, even so far back as the feudal ages, was permitted by law to stipulate for iniquity. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxix. n. 466.

(5) L. *general.* ff. *de verb. signif.*

(6) L. *Merced.* c. *de condict.*

(7) L. xliv. ff. *de condit. ob turp. caus.*

(8) 2. 2. qu. lxii. art. v. *Ad secundam.* Vide et Paley, *Moral Philosophy*, l. 2. c. v.

(9) Vol. vii. Compendium Instit. civ. L. iii. *de verborum obligationibus.*

irritare contractum matrimonii : exceptis iis quæ sunt contra substantiam conjugii.[1] De dispositionibus ultimæ voluntatis, quæ testamento exprimuntur, idem statuitur; nulla scilicet habenda est ratio turpis conditionis vel impossibilis appositæ.[2] Si quis leget alicui pecuniam, vel agros, ea conditione ut hæresim profiteatur, vel filios hæresi imbuat, legatum valebit, licet impiam illam conditionem implere nolit. Cæterum tribunalia civilia voluntatem testatoris plerumque ratam habent.

19. Contractus ad diem certum statim parit obligationem, implendam tamen die illo adveniente. Si dies fuerit incertus : v. g. quando nupseris, habetur tamquam conditionalis.

20. Contractus sub modo valet etsi modus non servetur, nisi expresse dicatur nullam obtenturus vim, modo neglecto.[3] Hinc legatum annuum alicui factum, ut pauperibus subveniatur, solvendum est, licet munus illud charitatis non impleatur : sed insistendum erit juris remediis ut fiat.[4]

CAPUT II.

DE CONTRACTIBUS GRATIOSIS.

21. *Promissio* gratuita definitur deliberata et spontanea fidei obligatio facta alteri eam acceptanti de re bona et possibili. Deliberata sit obligatio necesse est; si enim leviter et temere ex errore circa substantiam, vel causam finalem, quis fidem obligaverit, ea non tenebitur. Si quis pecuniam pollicitus sit ad ædificandam ecclesiam, putans eam Catholico cultui dicandam, promissione non tenetur, si domus sectæ alicui inservitura sit. Spontanea quoque debet esse promissio : nam « obligatio qua quis obligatur homini cui aliquid promittit, tollitur per coactionem : »[5] non ita tamen, ut nemine suadente, vel rogante, fiat, dummodo libertas voluntatis plena maneat. Qui ficto animo promittit, non tenetur ad rem implendam, juxta theologos; debet tamen damnum, si quod ortum sit, reparare.[6] Fides obligata censenda non est quoties quis se aliquid alteri daturum dicit; propositum enim simplex verbis hujusmodi aliquando enuntiatur; sed animus se obligandi ad promissionem requiritur. Quum nemo ad peccatum, vel ad impossibile teneatur, promissio non ligat quæ rem malam, vel moraliter impossibilem respicit :[7] « quia promittendo peccavit, mutando autem propositum bene facit. »[8] Nec juramentum promissionem hujusmodi firmat, quum non sit vinculum iniquitatis. Ante acceptationem semper revocari potest promissio, salva saltem justitia.[9]

22. De gravi vel levi obligatione quæ promissionem sequitur, non conveniunt theologi : sunt enim qui quamlibet promissionem de re gravi ex justitia obligare sub peccato lethali putant; alii levem tantum culpam promissionis violationi inesse plerum-

(1) Cap. ult. *de conditionibus. Infra* xxi. 40.

(2) L. v. et vi. *de condit. instit.* et §. *Impossibilis*, *instit. de hær. inst.*

(3) L. *Mev.* ff. *de manum test.*

(4) « Though an estate be conveyed, it passes to the grantee subject to the condition, and laches are chargeable upon the grantee, even though such grantee, or his assignee, be an infant or feme covert, for non performance of a condition annexed to the testate. » Kent's *Comm.* vol. iv. part. vi. lec. lvii. n. 126.

(5) S. Thom. 2. 2. qu. lxxxix. a. 7, *ad tertiam.*

(6) Placet illud Paley : « the promise is to be performed in that sense in which the promiser apprehended at the time that the promisee received it. » *Moral Phil.* l. ii. c. 5.

(7) Cap. ult. *de pactis.* Cap. *Nemo potest.* De reg. juris in 6. Ita et Paley loc. cit.

(8) S. Thom. 2. 2. qu. cx. art. iii. *ad quartam.*

(9) L. i. ff. *de pollicit.* « Where the promise is beneficial, if notice be given, acceptance may be presumed. » Paley, *Moral Philosophy* l. ii. c. 50.

que censent, quum fidelitas, non autem justitia, violari videatur : alii gravem vel levem agnoscunt culpam pro animo promittentis, qui graviter, vel leviter, se voluit obligare. Jus Anglicum, quod et his in regionibus obtinet, nullam vim tribuit promissioni verbo tantum factæ,[1] vel prorsus gratuitæ, quæ scilicet nulla æqua causa nititur, vel opera præstita, vel generis propinquitate, vel alia gravi ratione.[2] Nobis pleræque promissiones gravem obligationem haud inducere videntur, quum vix adsit animus eam contrahendi : quod si quis serio et graviter præstiterit fidem de re aliqua donanda, (quod plerumque fit gravem ob causam), eum graviter obligari censemus. Sic gravis est obligatio solvendi donum quingentorum nummorum quod quis pollicitus est in Ecclesiæ erectionem, præsertim si fuerit hujusmodi promissio causa cur aliquis æs alienum contraxerit. Non ita censemus de promissione jactando facta, cui alter non admodum fidit. Si fiat promissio stipulatione, certa scilicet verborum formula : (v. g. spondes te mihi centum nummos daturum ; spondeo), gravis plerumque inde oritur obligatio. Cæterum materia gravis in promissione non eadem censetur ac in furto, sed quadruplo major, nonnullorum sententia.

23. Promissiones contra bonos mores per se nullæ sunt, quamvis impleto onere ex altera parte, videantur obligare. Jure civili irritæ declarantur promissiones quæ bono repugnant publico. Si quis promiserit se testamentum haud facturum, vel nullum instituturum hæredem nisi talem, promissio est irrita.[3] Jure canonico irrita est promissio beneficii nondum vacantis.[4] Cessat promissionis obligatio, si alter juri suo cedat, vel si rerum fiat notabilis mutatio; quæ si prævisa fuisset, promissio non fuisset facta. Qui opibus abundans promisit se suo ære ædificaturum ecclesiam, vix tenebitur, si subita rerum mutatione ad eam conditionem devenerit, in qua absque aliquo sui discrimine impensas adeo graves haud valet tolerare. « Ad hoc quod homo teneatur facere quod promisit, » inquit S. Thomas, « requiritur quod omnia immutata permaneant : alioquin nec fuit mendax in promittendo : quia promisit quod habebat in mente, subintellectis debitis conditionibus : nec etiam est infidelis non implendo quod promisit : quia eædem conditiones non extant. Unde et Apostolus non est mentitus, qui non ivit Corinthum, quo se iturum esse promiserat : ut dicitur II. ad Corinth. 1. « Et hoc propter impedimenta quæ supervenerunt. »[5]

24. *Donatio gratuita* dicitur rei aut juris alicujus gratuita concessio. Debet esse deliberata, spontanea, et acceptata. Dicitur *realis* quando res ipsa traditur; prout exigit jus Anglicum :[6] *verbalis* quando res postea tradenda dono datur. Ex illa jus in re oritur : ex hac jus ad rem. Pure liberalis est, si donans nullo prorsus titulo, ne gratitudinis quidem, ligatus fuerit : remu-

(1) « A parol promise to pay money as a gift is not binding, and the party may revoke his promise. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxviii. n. 439.

(2) « A valuable consideration is one that is either a benefit to the party promising, or some trouble or prejudice to the party to whom the promise is made. Any damage, or suspension, or forbearance of a right, will be sufficient to sustain a promise. Ibidem, lec. xxxix. n. 465.

(3) L. *Pacta*, cod. *de pact.*

(4) Conc. Lat. iii. c. viii.

(5) 2. 2. qu. cx. art. iii. *ad quintum.*

(6) « The necessity of delivery has been maintained in every period of the English law. » *Kent's Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxviii. 1. « If the thing be not capable of actual delivery, there must be some act equivalent to it. The donor must part, not only with the possession, but with the dominion of his property. » Ibidem, n. 439.

nerationis loco est, si alter de donante bene sit meritus. Donatio inter vivos vocatur, quando, etiam donatore vivente, res donatarii fit : donatio *mortis causa* nonnisi post donatoris mortem rem ad alterum transfert. Vetat jus civile ne conjuges donationes gratuitas sibi invicem faciant; quum sic facile suis se spoliarent bonis cum filiorum damno, vel alias nimio affectu bona temere transferrent : firmantur tamen juramento hujusmodi donationes, vel donatoris morte, dummodo non obstent filiorum portionibus. [1] Apud nos fieri possunt contractuum instar, certis adhibitis solemnitatibus, et salvis creditorum priorum juribus. Sic vir potest aliquibus tradere sua bona in uxoris usum, æquam ob causam; et mulier, si seorsum interrogata se libere agere declaret, potest viro sua bona donare. [2] Donatio patris in filium nondum emancipatum potest ad arbitrium patris revocari : [3] nisi fuerit juramento firmata. Vim etiam obtinet patre moriente. Tutores et curatores a pupillis donationes accipere nequeunt. Donatio omnium bonorum præsentium et futurorum a jure civili reprobatur. [4]

25. Donatio quæcumque ante acceptationem revocari potest : si autem acceptata fuerit, donatio inter vivos revocari nequit, nisi ob tres causas ; scilicet, *ob ingratitudinem donatarii*, si donatorem graviter lædat, vel inopia laborantem non alat; *ob prolem postea susceptam ;* vel *eo quod sit inofficiosa*, et privet filios parte *legitima*, quæ nempe lege debetur, hæreditatis. [5] Donatio mortis causa ante mortem revocari semper valet. Ab eo qui solvendo non est donatio facta in creditorum fraudem non valet : qui autem bona fide accepit donum haud magni momenti, antequam judicis auctoritate donator declaratus sit impar solvendo, non videtur ad restituendum teneri. Jus nostrum non eas admittit revocationis causas quæ jure Cæsareo traduntur ; sed irritas habent donationes in creditorum fraudem. [6] Donationes vero causa mortis jure Cæsareo prorsus reguntur, si testium numerum exceperis, nec enim quinque jure nostro exiguntur : [7] sed duo sufficiunt.

CAPUT III.

DE TESTAMENTO.

26. « *Testamentum* est voluntatis nostræ justa sententia de eo quod quis post mortem suam fieri velit. » Ita Modestinus in jure Cæsareo. [7] Hæredis institutio jure illo adeo erat necessaria, ut ea omissa nullum haberetur testamentum. [8] *Olographum* testamentum illud est quod totum propria testatoris manu descriptum est : *Solemne* quod ritu a lege præscripto confectum est : scripto plerumque fit; *Nuncupativum* dicitur testamentum verbis tantum prolatum. *Privilegiatum* est quod

(1) L. *cum hic status* ff. *donat. inter vir. et uxor.* L. ii. ff. *de inoff. donat.*

(2) Kent's *Comm.* vol. ii. part. iv. lec. xxviii. n. 166, 167. (3) L. i. cod. *de inoff. donat.*

(4) *Stipulatio* ff. *hoc modo*; de *verb. oblig.*

(5) L. viii. col. *de revoc. donat.* l. i. cod. *de inoff. donat.*

(6) « When the gift is perfect, by delivery and acceptance, it is then irrevocable, unless it be prejudicial to creditors, or the donor was under a legal incapacity, or was circumvented by fraud. » Kent's *Comm.* vol. ii. part. v. lec. xxxviii. num. 440.

(7) « The English law on the subject of this species of gift is derived wholly from the civil law. » — « By the civil law they were reduced to the similitude of legacies, and made liable to debts, and to pass for nothing, and to be returned, if the donor returned, or revoked the gift, or if the donee died first. » *Ibidem*, n. 445.

(8) Dig. xxviii. 1. 1.

(9) §. *Ante hæred.* instit. *de legat.*

ex legis favore valet, consuetis solemnitatibus omissis. Nautis aliisque in mari versantibus, et militibus stipendia facientibus concedunt leges pleræque privilegium disponendi de rebus mobilibus absque consueta solemnitate. [1]

27. *Codicillus* vocatur ultimæ voluntatis dispositio, qua circa testamentum aliquid explicatur, aut addendo, vel demendo, immutatur. *Legatum* est ultimæ voluntatis dispositio, qua donum ab hæreditate demptum alicui relinquitur. Si legatum sit universale, *falcidia* lex (a Falcidio tribuno plebis dicta,) jubet, ut hæres, præter legitimam suam portionem, quartam hæreditatis partem sibi sumat. Apud nos id non obtinet, sed fisco, *taxæ* nomine, plerumque cedit pars quædam legati, si testator prolem haud reliquerit.

28. *Fideicommissum* est ultimæ voluntatis dispositio qua testator fidei alicujus aliquid committit, v. g. agros, quorum fructus in usum quemdam impendat. [2] Si fideicommissum sit universale, jure Cæsareo licet hæredi fiduciario quartam partem hæreditatis, (quæ *Trebellianica* a Trebellio consule dicitur) sibi sumere. Non id locum habet jure nostro; sed fideicommissarii pro labore mercedem ex testatoris bonis recipiunt.

29. *Olographum* testamentum a testatore subscriptum, loco et tempore designatis, nihilo interscripto aliena manu, jure civili valet absque testium subscriptione.[3] Ita lege Luisianæ statutum est: quod et in Virginia valet.[4] Testamentum *solemne* jure civili septem exigit testes mares, puberes, et capaces ad recipiendum ex testamento, cui etiam subscribere debent.[5] Ad testamentum ad pias causas sufficiunt duo testes; quibus etiam deficientibus, si constet de testatoris voluntate, valet in foro interno, quum illi ad probandum tantum requirantur.[6] Ad codicillum quemcumque sufficiunt quinque testes etiam non rogati.[7]

30. Legibus Americanis plerisque exigitur, ut testamentum de bonis immobilibus scripto fiat, et a testatore subscribatur, vel ab eo suum esse agnoscatur coram duobus saltem testibus, qui et subscribant:[8] quod Alexandri III statuto consonat, qui leges quibus septem, vel quinque testes exigebantur, emendavit.[9] Tres testes in Marilandia, quinque in Luisiana exiguntur. In provincia Viridismontis sigillo illud muniatur necesse est. In Pennsylvania si testes nulli adhibeantur, vel præsto non sint, probari potest aliorum, qui testatoris scripturam norunt, testimonio.[10]

31. *Nuncupativum* testamentum va-

(1) Vide Purdonis digestum tit. *Wills*, et *Revised Statutes of New York*, vol. ii. 60. sec. 22. Ibid. 63. sec. 40.

(2) « *Uses* and *trusts* are in their original of a nature very similar, or rather exactly the same.... The *fideicommissum*, which usually was created by will, was the disposal of an inheritance to one, in confidence that he should convey it or dispose of the profits at the will of another. » Blackstone's *Comm.* l. ii. n. 328. Vide et Kent's *Comm.* vol. iv. part. vi. lect. lxi. n. 302.

(3) Novella ii. de Testamento. « The law of Louisiana, in respect to last wills is peculiar. Wills, under the code of that state, are of three kinds; nuncupative or open, mystic or sealed, and olographic. They are all to be in writing. . . The third, or olographic testament, is one entirely written, and signed by the testator, and subject to no other form, and may be made out of the state. » Kent's *Comm.* vol. iv. part. vi. lec. lxviii. 520.

(4) « In Virginia two subscribing witnesses do not seem to be indispensable, provided the will has been wholly written out, and signed by the testator. » Ibidem, n. 514.

(5) L. *Hac consultissima*, de test.

(6) C. *Relatum*, de test.

(7) L. fin. §. fin. cod. *de Test.*

(8) Kent's *Comm.* vol. iv. part. vi. lec. lxviii. iv. n. 514. (9) C. 10. x. *de Testam.*

(10) « In Pennsylvania, a devise of lands in writting will be good, without any subscribing

let, juxta leges Neo-Eboracenas, et Novæ-Cæsareæ, si fiat a nautis vel militibus; juxta aliarum quarumdam provinciarum leges, valet a quocumque factum, etiam de bonis immobilibus, servatis quibusdam conditionibus. Quod apud Anglos vocatur de fraudibus statutum, 29. Caroli II. anno latum, lege Pennsylvaniæ etiam sancitum est; [1] ut scilicet a duobus, quos rogavit testator suæ voluntatis testes fore, probetur, dummodo factum sit tempore ultimi morbi, et in sua domo, aut in alia in qua per decem dies antequam testamentum illud fecerit, moratus fuerit, aut in qua ipse morbo correptus fuerit, adeo ut ad suum domicilium reverti non posset. Hoc autem tantum valet de rebus mobilibus, quæ *personales* legibus nostris designantur. [2]

32. In Luisiana *nuncupativum*, seu apertum vocatur, quod coram notario fit, tribus vel quinque adstantibus testibus, qui et subscribunt, testatore pariter subscribente. *Mysticum* dicitur quod a testatore jam subscriptum et obsignatum, notario coram septem testibus exhibetur tamquam ejus testamentum, cui sua nomina inscribunt. Testamentum factum juxta leges loci plerumque vim obtinet ubique, saltem quoad bona mobilia: nam « mobilia ossibus inhærent, personam sequuntur, » quamvis necesse sit illud exequendi licentiam obtinere a curia Status, in quo res legatæ sitæ sunt. [3] Attamen hæc non conceditur in Luisiana, si careat testium numero ibi requisito. Hinc testamentum a duobus testibus subscriptum in Pennsylvania, quod de bonis immobilibus in Luisiana disponebat, caruit effectu, quum quinque saltem ibi desiderentur.

33. « Ambulatoria est testantis voluntas usque ad extremum vitæ spiritum: » [4] idcirco revocari potest, vel mutari testamentum, quamdiu testator inter vivos est. Testamentum posterius factum revocare censetur prius testamentum quoad bona mobilia, quæ propterea executori, tamquam fideicommissario, a lege traduntur, nisi de iis in posteriori testamento aliter dispositum fuerit. De bonis immobilibus valet posterior dispositio; quæ tamen adjunctum habere debet expressam prioris testamenti revocationem. Cæterum jure communi posterius testamentum revocat prius quoad omnia de quibus aliter disponit. [5] Quæ acquiruntur post testamentum factum bona immobilia jure communi non transeunt ad legatarium generalem, sed ad hæredes legitimos: attamen speciali Pennsylvaniæ lege testamenti dispositio generalis ea etiam complectitur, quoties de testatoris mente constat. [6]

34. Executor testamenti, qui scilicet illud executioni demandet, designandus est. Leges Ecclesiæ non vetant

witnesses, provided the authenticity of it can be proved by two witnesses; and if the will be subscribed by witness, proof of it may be made by others. » Ibidem.

(1) « The regulations in the several states differ in some unessential points; but generally they have adopted the directions given by the English statute of frauds, of 29 Charles II. » Kent's *Comm.* vol. iv. n. 514.

(2) Vide Purdonis digestum, art. *Wills*.

(3) « Though the forms, in which a testament of personal property, made in a foreign country, is to be executed, are regulated by the local law, such a testament cannot be carried into effect in the State where the property lies, until, in the language of the law of England, probate has been obtained in the proper tribunal of such State. » Wheaton, *Elements of International law*, par. ii. c. ii. p. 189.

(4) L. iv. ff. *de adimendis*.

(5) « A second will is a revocation of a former one, provided it contain words expressly revoking it, or makes a different and incompatible disposition of the property. Unless it be found to have contained one or the other, it is no revocation of a former will. » Kent's *Comm.* vol. iv. part. vi. lec. lxviii. n. 528.

(6) « The real estate acquired by a testator after

clericum ad hoc muneris designari : sed *Fratres Minores* ab eo retrahuntur instituto suo speciali. [1] Si nullus executor testamento designatus sit, hæres jure civili id exequitur; [2] lege autem Anglica et Americana designatur a curia administrator, *cum testamento annexo*, qui scilicet debet munere suo fungi juxta testamenti conditiones. Administrator simpliciter designatur, quando quis absque testamento decesserit. *Inventarium* omnium bonorum debet quamprimum facere tum executor, tum administrator. Debita solvenda sunt, ordine quem præscribunt leges servato.

35. In testamentis interpretandis testatoris mens præsertim attendenda est, quæ tamen legi subest : nihil enim potest privatus quisquam contra leges. [3] Certæ juris regulæ in iis interpretandis etiam adhibentur, a quibus non facile recedendum est.

36. Nequeunt testamentum conficere amentes, aut furiosi, nisi lucida habeant intervalla, in quibus si testamentum fecerint, jure civili valet. [4] Impuberes nequeunt testamentum facere. [5] Mutus et surdus a nativitate testandi jure carent : [6] mancipia pariter : [7] capitis damnati : [8] prodigi. [9] Filiusfamilias de bonis adventitiis disponere non valet, etiam ex patris consensu ; de bonis castrensibus, absque eo, disponit, si sit pubes. [10] Hæc ex jure civili deprompta sunt. Jure communi puberes de mobilibus possunt disponere testamento ; non ita de immobilibus. Lege Neo-Eboracena octodecim annos nati de mobilibus disponunt testamento : lege Pennsylvaniæ viginti et unum annos explevisse oportet. [11] Amentes autem jure ipso naturali a testando excluduntur : mancipia sua conditione et gentium jure communi. Capitis damnati in his provinciis bona sua non amittunt; ideoque de iis testamento disponere valent : prodigi etiam testandi habent facultatem, licet bonorum administratio iis subducta, et alteri commissa fuerit. Alienigenæ bona immobilia comparare, vel testamento legare nequeunt : leges tamen plerisque in provinciis Fœderatis eam faciunt facultatem iis qui juramento probaverint animum in iis commorandi semper, et quæ ad civitatis privilegia acquirenda necessaria sunt facere cœperint : imo alicubi alienigenis plena datur facultas, nulla apposita conditione. [12] Fœminæ conjugatæ testari nequeunt, nisi bona habeant a mariti potestate penitus libera : vel sibi reservaverint jus de suis bonis disponendi, pacto ante nuptias inito. [13]

37. Utrum testamento invalido formæ

making his will, shall pass by a general devise, unless a contrary intention be manifest on the face of the will. » Act of 8th April, 1833, §. x.

(1) Clem. *Exivi.* §. *Utrum etiam.*

(2) Cap. Si hæredes ; *de test.*

(3) « The intention of the testator, to be collected from the whole will, is to govern, provided it be not unlawful, or inconsistent with the rules of law. » Kent's *Comm.* vol. iv. part. vi. lec. lxviii. n. 536.

(4) §. i. Inst. *quibus non est perm. fac. test.*

(5) L. *qua ætate* ff. *qui test. fac. poss.*

(6) L. x. Cod. *qui test. fac. poss.*

(7) L. *filius familias* ff. *de test.*

(8) L. viii. eodem tit.

(9) L. Item prodigus, *de test.*

(10) L. *qui non potest*, de test. L. fin. ff. eodem.

(11) « Testament of chattels may be made by infants of the age of fourteen, if males, and twelve, if females. This is the English rule. The laws of the several states are not uniform on this point, and by the *New York Revised Statutes*, the age to make a will of personal estate is raised up to eighteen in males, and sixteen in females. » Kent's *Comm.* vol. iv. n. 506. Vide et Purdonis digestum, art. *Wills.*

(12) « In Louisiana, Pennsylvania, Maryland, Illinois, and Ohio, the disability of aliens to take, hold, and transmit real property, seems to be entirely removed. » Kent's *Comm.* vol. ii. p. iv. lec. xxv. n. 70.

(13) « The wife may dispose by will, or by act in her lifetime, of her separate personal estate, settled upon her, or held in trust for her or the

defectu quis uti possit, vel eo teneatur, gravis est controversia. Qui putant totam testandi potestatem ex legibus derivari, contendunt testatoris voluntatem nullum prorsus jus tribuere, quoties quæ a lege præscribuntur accurate non servantur.[1] Cæterum jus testandi adeo consonum est rerum divisioni, quæ legibus civilibus prior est, ut illud ab his non adeo pendere censeamus, quamvis obtineant vim in foro, uti aiunt, externo. In re dubia possessori favendum, post S. Alphonsum, jam diximus, adeo ut qui rem sibi certo legatam habet, absque legis adminiculo, ad eam hæredi tradendam non teneatur; nec e contra teneatur hæres ad solvenda legata quæ testamento invalido continentur. Pia tamen legata necessario solvenda sunt, quum ita exigat Religionis studium, et lex Ecclesiæ.[2] Cæterum vix auderem denegare Sacramenta nolenti ea solvere quæ legis civilis præsidio carent.

CAPUT IV.

DE DEPOSITO, MANDATO, ETC.

38. *Depositum* est contractus quo res custodienda traditur alteri, ab eoque suscipitur, ut reddatur eadem.[3] *Sequestrum* est contractus quo res de qua est controversia alteri tertio custodienda traditur, ut postea reddatur cum fructibus ei cui adjudicabitur. Depositarius tenetur eam curam adhibere in re custodienda quam homines diligentes in suis rebus similibus adhibere solent.[4] Uti nequit re deposita,[5] nisi ex domini consensu: qui jure meritoque præsumitur, si res alioquin deterior futura sit. Licet idcirco aliquando equo vehi apud se deposito, ne diutius in stabulo manentis pedes tumeant. E contra uti non licet pecunia deposita, nisi certus omnino sit se aliam pecuniam habiturum quando ea fuerit deponenti opus. Suscipi cura depositi censetur ab aurigis, nautis, stabulariis, aliisque ex officio obligatis ad res custodiendas, quoties ipsis videntibus res in domo, curru, vel navi deponitur.[6] Reddendum est depositum domino petenti: excusatur tamen qui reddere differt domino eo abusuro: v. g. pecuniam ei qui eam ebrius insumpturus est.

39. Si depositum pereat ex culpa lata et dolo depositarii, ea scilicet neglecta rei cura quam homines ejusdem conditionis plerumque adhibent, ipse ad damnum reparandum tenebitur:[7] imo ex leviori culpa, si mercedem curæ recipiat; non autem ex levissima, seu ex omissione illius curæ quam ho-

savings of her real estate given to her separate use. *Ibidem*, lec. xxviii. n. 171. « Equity will carry into effect the will of a feme covert, disposing of her real estate in favour of her husband or other persons than her heirs at law, provided the will be in pursuance of a power reserved to her in and by the antenuptial agreement with her husband.» Ib. n. 172.

(1) « The devisee under the Will, who, by concealing this flaw in it, keeps possession of the estate, is in the situation of any other person, who avails himself of his neighbour's ignorance to detain from him his property. » Paley. *Moral Philosophy*, l. iii. c. 23.

(2) Laymann, l. iii. *de just.* tract. v. c. ii. n. 3. cor. ii.

(3) In adnotationibus in Blackstonii commentaria legitur: « *Depositum* or deposits, where the property bailed is to be kept by the bailee, for no particular purpose, without recompense. » Note 23. in l. ii. n. 451.

(4) L. xxxii. ff. *depos.* (5) L. iii. Cod. *depos.*

(6) L. i. ff. *nautæ.* Vide et Blackston. l. ii. n. 451. cum adnotationibus.

(7) Paulo aliter Blackstonius: « The law seems to be settled that a general bailment will not charge the bailee with any loss, unless it happens by gross neglect, which is an evidence of fraud: but if he undertakes specially to keep the goods safely and securely, he is bound to take the same care of them, as a prudent man would of his own. » Blackstone, l. ii. n. 452. Vide et Kentium, vol. ii. n. 560.

mines diligentissimi tantum adhibent. [1]

40. De casu fortuito plerumque depositarius non tenetur : si autem depositum reddere distulerit culpa sua, et forte aliqua pereat, merito damnum ipse subibit.

41. *Commodatum* dicitur contractus quo res ad solum usum gratuito conceditur usque ad determinatum tempus, ante quod repeti non potest. [2] *Precarium* autem dicitur quando rei usus conceditur ad nutum concedentis revocabilis. Commodans tenetur rei vitium, si periculosum sit, aperire : nec potest rem repetere ante tempus statutum, nisi gravis supervenerit causa. Alter re uti non debet nisi ad usum sibi concessum. [3] Hinc si quis equum commodatum acceperit quo vehatur, nequit eum plaustro ducendo submittere ; et tenetur de damno, si quid provenerit. Tenetur rem commodatam ea cura servare qua homines diligentissimi solent. Tenetur etiam eam tempore statuto reddere, et damnum ex culpabili mora proveniens resarcire : sed si absque culpa reddere distulerit, de damno haud teneri videtur. Tenetur ad impensas modicas et necessarias ad rei commodatæ conservationem : v. g. ad pabulum equi, non autem ad magnas : v. g. ad curationem equi cum magno pretio. « Cum gratia sua tantum, » ait Gregorius IX., « quis commodatum accepit, de levissima etiam causa tenetur. » [4] Non tenetur de casu fortuito, nisi aut pactum speciale, aut mora culpabilis præcesserit, vel res perierit dum ipse eam ad usum non concessum adhiberet. Quod si precarium fuerit, recipiens nonnisi de dolo et culpa lata restituere tenetur.

42. *Mandatum* dicitur obligatio aliquid agendi in alterius commodum gratis suscepta : [5] quæ ob pretium suscipitur, *locatio operæ* vocatur. « Mandatum nisi gratuitum nullum est : nam originem ex officio vel amicitia trahit ; interveniente enim pecunia ad locationem et conductionem potius respicit. » [6] Mandans tenetur præbere necessaria ad mandati executionem, et solvere sumptus. [7] Ratum quoque habere debet quod suo nomine prudenter gestum est. Qui mandatum accepit, seu Procurator, debet susceptum negotium diligenter perficere : quod si id neglexerit, vel male peregerit, tenebitur ad damna reparanda quæ mandanti obvenerint. [8] Nequit mandati fines, « qui diligenter custodiendi sunt, » [9] transire. Qui sine mandato res absentis utiliter gerit, mandatario æquiparatur :[10] absens vero laborem, impensas, et damna illius debet compensare. [11] Ex culpa lata et dolo tenetur mandatarius, seu negotiorum gestor, si gratis egerit ; ex levi, si accepta mercede. Cæterum sunt inter theologos qui nonnisi ex culpa mortali theologica obligationem restituendi in mandatario, sicut et in depositario, cæterisque hujusmodi agnoscunt. [12]

(1) n. 181.

(2) « More care is due from the bailee in this species of bailment . . . because he is the only party benefited, and he is liable if the property be stolen. » Blackston. l. ii. n. 451. Note.

(3) Inst. *De oblig.* quæ ex delicto.

(4) Cap. unic. *de commod.*

(5) « *Mandatum* is where the bailee undertakes to do something to, or simply carry the bailment, without recompense. » Not. ad Blackston. l. v. n. 451.

(6) L. i. ff. *mandati.* « This species of bailment comprehends all those cases in which the bailee undertakes to execute work for a sum of money. » Not. ad Blackst. *ubi supra.*

(7) C. vi. *de procur.*

(8) L. xxi. cod. *mand.*

(9) L. v. ff. *mandati.*

(10) L. xx. cod. *de negot. gest.*

(11) L. ii. ff. *de negot. gest.*

(12) « What is trusted to an agent may be lost or damaged in his hands by misfortune. An

43. *Locatio* est contractus quo persona, vel res aliqua, ad usum, vel fructum pro pretio conceditur: *conductio* est contractus quo persona, vel res aliqua ad usum, vel fructum pro pretio comparatur: idem quippe contractus utroque nomine pro contrahentium diversitate vocatur. Locator non debet pretium justo majus exigere: justum autem habetur pretium, quod, habita ratione adjunctorum, et consuetudinis, rei vel personæ par videtur. Vitium rei quod conductori forsan noceat, debet detegere; alioquin ad damna tenebitur.[1] Tenetur impensas in rei reparationem, v. g. domus restaurationem, necessario factas solvere:[2] item debet onera publica quibus res locata subjacet, subire, nisi aliter inter eos convenerit.[3] Jure Cæsareo tenetur etiam minuere, vel remittere pensionem annuam, si ex casu fortuito, v. g. hostium invasione, sterilitate, etc., conductor nullum, aut modicum fructum ex re anno quodam percipiat;[4] « nisi ubertate præcedentis, vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari; »[5] vel aliter ab initio inter eos convenerit.[6] Jure communi, si pactum speciale sit de solvenda certa quadam pecunia quotannis tamquam pensione, conductor tenebitur eam solvere, etsi fulgur, tempestas, aut incursus hostilis obstiterit, ne rem locatam tranquille possideret.[7]

44. *Locator* nequit rem suam ante tempus statutum repetere. Excipiuntur tamen quatuor casus:[8] 1. Si conductor statuto tempore pensionem non solverit in locato trium aut quatuor annorum; et per biennium omiserit solvere in locato quinque aut decem annorum. 2. Si casus improvisus, v. g. incendium accidat, ob quem res locata domino sit ad suos usus necessaria. 3. Si conductor re locata valde abutatur. 4. Si domus locata egeat refectione, qua non indigebat tempore locationis. Hæ autem exceptiones legibus nostris non admittuntur; quæ tamen remedium dant, si statutis temporibus pensio non solvatur: bona quippe conductoris capi possunt et post paucos dies vendi: et plerumque in instrumento locationis clausula iterum ingrediendi, haud soluta pensione, habetur: quod processum legalem exigit. *Conductor* tenetur justum pretium persolvere; re locata nonnisi ad usum sibi concessum uti:[9] pensionem statuto tempore solvere, quapropter tenetur locatori de damno, si

agent who acts without pay is not answerable for the loss; for if he gave his labor for nothing, it cannot be presumed, that he gave also security for the success of it. If the agent be hired to the business, the question will depend upon the apprehension of the parties at the time of making the contract; which apprehension of theirs must be collected chiefly from custom, by which probably it was guided. » Paley *Moral Phil.* l. ii. c. 12.

(1) L. xix. ff. *locati.*

(2) L. lv. ff. *locati.*

(3) L. i. cod. *de annonis et tributis.*

(4) L. xxvii. ff. *locati.* (5) C. iii. *de locato.*

(6) L. ix. *locati.*

(7) Purdon's *Digest.* tit. *Rents and Replevins.* Notes. Dicit tamen Paley, l. ii. c. ix. « If by the irruption of the sea into a country where it was never known to have come before, by the change of a course of a river, the fall of a rock, the breaking out of a volcano, the bursting of a moss, the incursions of an enemy, or by a mortal contagion among the cattle; if by means like these an estate change or lose its value, the loss shall fall upon the owner; that is, the tenant shall either be discharged from his agreement, or be entitled to an abatement of rent. »

(8) L. 3. cod. *de locato.*

(9) « If the horse be hired to take a morning's ride upon, and you go a hunting with him, or leap him over hedges, or put him in your cart, or carriage, and he be strained, or staked, or galled, or accidentally hurt, or drop down dead, whilst you are thus using him; you must make satisfaction to the owner. » Paley, *Mor. Phil.* l. ii. c. ix.

distulerit culpa sua :[1] imo absque culpa jure nostro debet usuram legitimam a die quo solvenda erat pensio. [2] Tenetur rem, vel personam, non dimittere ante terminum constitutum, nisi integra pensione soluta, vel locatoris impetrato consensu. Tenetur ad modicas impensas necessarias ad conservationem rei conductæ. Eam tempore statuto debet locatori in bono statu reddere. Si tamen fulgure, fluctibus, procella, vel incursu hostili domus diruatur, pactum de ea remittenda in bono statu non eum obligat ad eam restaurandam. Si per tres menses post terminum elapsum in domo locata moretur, poterit ejici, juxta leges Pennsylvaniæ, auctoritate duorum quorumlibet magistratuum loci, postquam rem coram duodecim juratis civibus investigaverint. Idem dicendum si nullum certum tempus locationi fuerit adsignatum; poterit enim locator, si tribus mensibus ante anni terminum monuerit conductorem, eum e possessione ejicere ea quam explicavimus ratione. Hæc non requiritur monitio quando certus terminus fuit locationi appositus; eo enim impleto, novit conductor se debere rem dimittere. Conductor tenetur domino de culpa levi, non tantum sua, sed etiam famulorum, et aliorum quibus ipse ædium partem locavit. [3]

CAPUT V.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

45. *Emptio* est pactio pretii dandi pro merce : *venditio* est pactio mercis dandæ pro pretio. Pecunia pretii nomine intelligitur : si enim merx pro merce detur, est *permutatio*. Merx rem omnem pretio æstimabilem complectitur. Venditio solo partium consensu perficitur, quamvis ultimum suum complementum traditione accipiat : res autem fictione juris habetur tradita, si numero, pondere et mensura constans fuerit coram emptore numerata, ponderata, et metata.

46. Omnes fructus rei venditæ et traditæ spectant ad emptorem. Ipsi « fructus pendentes pars fundi videntur, » [4] ideoque ad emptorem pertinent, nisi aliter convenerit inter contrahentes. « Post perfectam venditionem fœtus quidem pecorum emptori, venditori vero sumptus, si quos bona fide fecerit, restitui debere notissimum est. » [5] Controvertitur quidem inter theologos, utrum fructus rei venditæ et traditæ ad emptorem spectent, si ipse pretium distulerit culpa sua solvere : cæterum his in provinciis vix dubitationi erit locus, quum plerumque perfecta venditione, et re tradita, pretium tantum cum usura lege permissa, juxta contrahentium conventionem, venditor sibi vindicet. Mens igitur eorum est indaganda ex pactis ipsis, et consuetudine.

47. Periculum rei venditæ et traditæ ad emptorem spectat, quum ipse vero sit ejus dominus. Quando res determinata in *specie*, seu *individuo* venditur : v. g. hic equus, hæc domus; periculum ejus etiam ante traditionem, ad emptorem spectat jure Romano : « Cum emptio et venditio contracta sit (quod effici diximus simul atque de pretio convenerit, cum sine scriptura res agitur) periculum rei venditæ statim ad emptorem pertinet, tametsi adhuc ea res emptori tradita non sit. » [6] Sed si ex dolo, vel culpa levi venditoris res pereat, ipse damnum

(1) L. xvii. cod. *de locato.*

(2) Vide Purdon. *Digest.* art. *Rent and Replevin. Notes.* (3) L. xxv. ff. *locati.*

(4) L. xliv. ff. *de rei vindic.*

(5) L. xvi. cod. *de act. empti.*

(6) L. iii. tit. xxiv. §. 3. Inst. *de peric. et commod. rei venditæ.*

subire debet; quia in ea custodienda donec tradatur, « exactiorem præstare debet diligentiam, quam in rebus suis faceret. »[1] Venditoris etiam periculum fit, si ipse culpa sua rem tradere distulerit, quia « mora sua cuilibet est nociva. »[2] Quando res aliqua *ad corpus*, ut aiunt, emitur, scilicet acervatim absque mensura, periculum ejus ad emptorem transit, saltem si aliqua ratione tradatur: « Cum universum quod in horreis erat positum, veniisse sine mensura, et claves emptoribus traditas alleges: post perfectam venditionem, quod vino mutato accidit, ad emptorem pertinet. »[3] Si res *ad mensuram* ematur, nec adhuc mensura acta sit, periculum ejus manet penes venditorem. Sic si dolium vini emeris, tot nummis pro qualibet mensura solvendis, periculum ejus non subis, donec te coram mensura agatur. Cæterum præmissa monitione venditor poterit dolium metari absente emptore.[4] In his provinciis periculum rei non videtur unquam transire ad emptorem, nisi ea aliqua ratione tradita. Ex mercatorum consuetudine omnia pendent.[5]

48. Justum dicitur mercium pretium quod omnibus rite perpensis earum valori respondet. Lege nonnumquam, vel publica auctoritate pretium determinatur, quod *legale* idcirco audit: *vulgare* est quod communi hominum æstimatione constituitur, spectatis omnibus adjunctis rerum et locorum, nempe copia vel inopia mercium, venditorum impensis, labore, damnis in comparandis et conservandis mercibus.[6] Legale pretium accurate servandum est; ideoque non licet aliquid, quantumvis minimum, ultra exigere, quum auctoritati justæ obtemperandum sit. Vulgare pretium latitudinem quamdam admittit, quum hominum varientur de ejusdem rei valore judicia: « Justum pretium rerum, » inquit S. Thomas, « non est punctualiter determinatum, sed magis in quadam æstimatione consistit: ita quod modica additio vel minutio non videtur tollere æqualitatem justitiæ. »[7] *Summum* igitur, *medium*, et *infimum* pretia distinguuntur. Pro rei valore majore major est pretii latitudo: v. g. res quæ centum nummis medio pretio valet, potest summum habere pretium centum quinque aut centum decem, infimum nonaginta quinque aut nonaginta: res cujus medium pretium est decem, summum habebit undecim, aut duodecim, infimum novem, aut octo. Qui summum excesserit pretium vendendo, vel infra infimum emerit, injustitiæ reus est, et ad restituendum obligatur. Nec excusatur eo quod ita inter eos convenerit, nisi alteruter sciens prudensque suo renuntiaverit juri, nulla pressus necessitate: naturalis scilicet æquitas dictat ea tantum pacta valere, quæ libere ineuntur, rerum, de quibus agitur, rite intellecta ab utroque conditione. Qui vendidit rem pretio justo, sed infimo, nequit summum pretium sibi comparare, aliquid de pondere, vel mensura, occulte subtrahendo: nam fraus fieret injuriaque emptori: « Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura. »[8]

49. Quinque præcipue recensentur

(1) L. iii. ff. eodem. (2) L. xvii. ff. eodem.

(3) L. ii. cod. *de peric.* (4) L. iv. ff. eod.

(5) « In justice, as well as in law, what is called the *custom of merchants* regulates the construction of mercantile concerns. » Paley *Mor. Phil.* l. ii. c. 7.

(6) « When there exists no monopoly or combination, the market price is always a fair price, because it will always be proportionable to the use and scarcity of the article. » Ibidem.

(7) 2. 2. qu. lxxvii. art. i. *Ad primum.*

(8) Lev. xix. 35.

causæ quibus rerum pretium augetur. 1. est *lucrum ex alienatione rei certo aut probabiliter cessans, aut damnum emergens*, aut etiam rationabilis affectus erga rem quæ venditur in gratiam alterius. « In tali casu justum pretium erit, ut non solum respiciatur ad rem quæ venditur, sed ad damnum quod venditor ex venditione incurrit. Et sic licite poterit aliquid vendi plus quam valeat habenti. »[1] Sic si merces quas in aliud tempus servare statuisti, majus pretium tunc certo, vel verosimiliter accepturus, statim vendas ad alicui gratificandum, poteris compensationem quamdam accipere, pretium augendo : habenda tamen est ratio laboris et periculi in rebus servandis, et incertitudinis lucri majoris 2. *est officium mercandi*, qui enim tempus suum impendit rebus conquirendis, comparandis, et servandis, debet moderatum saltem lucrum inde sibi comparare, quo se suosque sustentet, et tot satisfaciat impensis. 3. *labores, pericula, expensæ* in rebus comparandis et conservandis per tempus diuturnum, donec emptor occurrerit. 4. *Copia emptorum*, *vel pecuniæ*, et *penuria mercium*. 5. *Modus vendendi in parva quantitate*, major, scilicet, exigitur cura, et majores fiunt impensæ in venditione hujusmodi.

50. Causæ minoris emendi quatuor enumerantur. 1. *Si res sit emptori parum utilis*, quam venditoris gratia tantum emit : 2. *Si pauci emptores reperiantur*. 3. *Si magna sit mercium copia*. 4. *Si emantur in magna quantitate*, *vel sub hasta publica*, *vel ultro oblatæ a venditore*. Justum pretium rerum quæ sub hasta, ut aiunt, venduntur, illud habetur, quod maximum est inter oblata a licitatoribus, seclusa fraude. Si fictus licitator justo majus pretium offerat, et sic alteri præbeat occasionem rem emendi pretio injusto, injuriam emptori facit, quam proinde resarcire tenebitur, excessum pretii compensando. Ipse Tullius dicit : « Tollendum est ex rebus contrahendis omne mendacium. Non licitatorem venditor, nec qui contra se liceatur, emptor opponet. »[2] Sic etiam fraus fit, si quis alios ab emendo arte, vel precibus, abducat. Vetera tribunalium Anglicorum judicia fraudi tribuerunt quod licitator fictus apponeretur, etiam ad justum pretium impetrandum;[3] sed nonnumquam definitum est id licere:[4] recentius tamen ad veterem regulam redierunt judices, quæ et Kentio probatur.[5] Attamen mos est iis qui res suas sub hasta vendendas exponunt, pretium definire, infra quod vendendæ non sunt; quapropter proxeneta illud aliquando enuntiat, vel res subtrahit, si licitator nullus illud offerat : quod quum omnibus notum sit, fraudi vix haberi poterit. Cæterum manifesta est injustitia licitatores fictos apponere, quorum opera res pretio nimio veneat.

51. Affectus quem emptor erga rem gerit, vel utilitas quam ex ea est derivaturus, non est ex se justa causa cur pretium augeatur, quum mercis valorem non mutet. « Si aliquis multum juvatur ex re alterius, quam accepit, ille vero qui vendit, non damnificatur carendo re illa, non debet eam supervendere; quia utilitas quæ alteri accrescit, non est ex vendente, sed ex

(1) S. Thom. 2. 2. qu. xvii. art. 1. *Resp.*

(2) De Officiis, l. iii. xv. 61.

(3) Vide apud Kentium, vol. ii. n. 538. (4) Ibid.

(5) « The original doctrine of the K. B. is the more just and salutary doctrine. In sound policy, no person ought, in any case, to be employed secretly to bid for the owner against the *bona fide* bidder at a public auction. It is fraud in law on the very face of the transaction, and the owner's interference and right to bid, in order to be admissible, ought to be intimated in the conditions of sale; and such a doctrine has been recently declared at Westminster hall. » Ibidem, n. 539.

conditione ementis. Nullus autem debet vendere alteri, quod non est suum. »[1] Cæterum si ex adjunctis constet rem pluris æstimari communiter ob specialem illam utilitatem quam emptori est allatura, pretium majus licebit petere. Sic nonnumquam agellus, qui per se parum valet, et domino nullam fere utilitatem præbet, maximi valoris est vicini fundi domino; et proinde juste venditur eo pretio quod plerisque videtur æquum, ea re considerata.

52. Pretium non augetur nec minuitur notitia privata quam quis habet rei alicujus mox eventuræ, qua merx rarior aut copiosior futura sit. Hinc mercator qui ex litteris quas accepit, novit futuram magnam mercium quas apud se habet, copiam, eas illæsa justitia vendit pretio quod vulgo obtinet. Licite etiam comparat parvo pretio merces, quas mox rariores futuras novit, eo animo ut eas deinceps majori, quod tunc obtinebit, pretio vendat.[2] Peccaret autem contra charitatem qui ea uteretur notitia in pauperis alicujus grave detrimentum. Peccant etiam qui falsos spargendo rumores, mercium pretium augent valde, vel minuunt, cum plurimorum jactura.

53. Carius plerumque credito venduntur merces, quam pecunia numerata: quod intra justi pretii latitudinem sane licet, præsertim quum dilatio solutionis periculum quoddam secum ferat, et lucri amissionem. Anticipata solutione res nonnumquam emuntur, v. g. verno tempore quis solvit pecuniam pro frumento ex messe futura. Pretium justum erit quod tempore traditionis obtinebit: vel quod verosimiliter conjicitur futurum; vel aliquanto minus, quum hæc ratio emendi inducat rariores emptores. Cæterum iniquum foret pauperis angustias in sui commodum ita vertere, ut eum pecunia valde indigentem quis sublevet, conditione emendi ejus merces pretio quod justo longe minus sit.

54. *Chirographa*[3] pretio viliori licet emere, quando difficultas quædam et molestia in iis recuperandis adest: valor quippe eorum juxta communem hominum æstimationem inde minuitur. Si emptor copiam habeat recipiendi pecuniam promissam, quæ aliis difficilis exactionis foret, sunt qui cum S. Alphonso dicunt eum posse vilius solvere pretium, « quia pretium sumitur a communi æstimatione, non ex circumstantia particularis ementis.»[4] Imo plures dicunt chirographa, etiam certa, et liquida, posse minoris emi, quum juxta communem æstimationem minus valeant pecunia numerata. Scavinius post Bellarminum, Tournelium alios dicit: « Justum censetur pretium, quod communiter negotiatores pro talibus chirographis persolvere solent.»[5] Cæterum excusari haud possunt qui inopia alicujus rerumque angustiis abutuntur, ut chirographa longe viliori pretio emant. Quoties chirographa communiter venduntur pretio viliori, potest plerumque inferri ea minus valere; quod in hac regione facile contingit, quum res sint incertæ, plurimique qui videntur ditissimi sæpe

(1) S. Thom. 2. 2. qu. lxxvii. art. 1. Resp. Vide et l. *Pretia rerum*. ff. Ad legem *Falcidiam*.

(2) « In speculations in trade, or in the stocks, if I exercise my judgment upon the general aspect and posture of public affairs, and deal with a person who conducts himself by the same sort of judgment; the contract has all the equality in it which is necessary; but if I have access to secrets of state at home, or private advice of some decisive measure or event abroad. I cannot avail myself of these advantages with justice, because they are excluded by the contract, which proceeded upon the supposition that I had no such advantage. » Paley, *Mor. Phil.* l. ii. c. 8.

(3) *Promissory Notes.* (4) L. iii. n. 829.

(5) Theol. Mor. vol. 2. tract. vi. disp. iii. diss. ii. c. ii. art. 1.

fidem fallant. Sed fatendum hanc negotiandi et lucrandi rationem specie mala et periculo haud carere.

55. Res quæ non sunt communi convictui necessariæ, nec pretium habent a lege, vel æstimatione vulgari determinatum : v. g. gemmæ quædam, canes insignes, aves Indicæ, picturæ singulares, maximam admittunt pretii latitudinem ; imo juxta aliquos vendi possunt quantum emptor consenserit dare. Verosimilius tamen est arbitrio prudenti pretium rerum hujusmodi esse determinandum.

56. Si famulus, vel proxeneta, (qui scilicet rem pro altero vendendam suscipit)[1] vendat supra pretium sibi a domino adsignatum, vel emat infra, nequit excessum sibi retinere, quum stipendium ei detur ad domini negotia utiliter gerenda, ejusque nomine, haud suo, agat. Id pro certo habetur :[2] controvertitur autem utrum alii res alienas vendentes supra pretium adsignatum, vel infra ementes, possint sibi retinere excessum. Pauci affirmant ; plerique negant, quorum sententia vera videtur S. Alphonso : pretium quippe adsignari contendunt, ut venditoris vel emptoris arbitrio certi quidam præfigantur limites, quin juri suo renuntiet mandans, reique dominus. Cæterum sunt casus nonnulli in quibus licet excessum retinere : v. g. si dominus tacite consenserit : si res tua industria facta sit melior ; si specialis quam adhibuisti diligentia excessui par sit. Sartores qui mercatorum quorumdam frequentant officinam, pannos ab iis emunt aliquando viliori pretio. Si constet mercatores aliquid sibi de pretio remittere donationis nomine, ut eos alliciant ad suam officinam, damnandi haud videntur ob consuetum pretium quod a domino exigunt. Nec tamen facile credendum mercatoribus, qui id sæpe falso asserunt. Natalis Alexander contendit numquam licere aliquid hoc prætextu lucrari.[3]

57. Merx duobus vendita, et neutri adhuc tradita, priori emptori tradenda est : nam « qui prior est tempore, potior est jure. »[4] Si secundo jam sit tradita, ejus dominus fit, nisi prior emptor in eam habuerit hypothecam,[5] vel nisi prius vendita sit Ecclesiæ, aut causæ piæ, quæ, jure Cæsareo, dominium absque traditione acquirit.[6] Habet prior emptor actionem in venditorem, ut damna ex contractu violato ei compenset : potest etiam rem a secundo emptore evincere, si conscius prioris contractus emerit. Si secundus emptor venditorem induxerit ad sibi vendendum, causa damni priori emptori fuit, et ad illud reparandum obligatur.

58. Qui merces adulterant, (v. g. aquam vino immiscent), nequeunt pretium exigere, quod pro iis puris solvitur. Illud tamquam injustum exprobrat vates Hierosolymis : « Vinum tuum mixtum est aqua. »[7] Quod si rem noxiam misceant, vel alias reddant merces perniciosas, vel inutiles, graviter peccant, et ad damna inde orta resarcienda tenentur. Hinc gravioris peccati sunt rei, qui quærentibus vinum ad Missam celebrandam, illud adeo adulteratum præbent, ut de Sacrificii valore sit dubitandum, ob substantiam vini deficientem. Vitia hæc rerum quæ perniciem afferunt, vel eas inutiles reddunt, venditor debet emptori detegere, ne damnum inde oriatur : « Venditor

(1) *Auctioneer, Commission Merchant, Agent, Clerk.*

(2) S. Alphonsus, l. iii. n. 825.

(3) *Tract. de Pec.* c. v. art. v. Regul. xvii.

(4) *Reg. Jur. in* 6.

(5) L. *Si creditor*, §. fin. *de distract. pign.*

(6) L. fin. de *S. eccl.*

(7) Isaiæ i. 22.

autem, » inquit S. Thomas, « qui rem vendendam proponit, ex hoc ipso dat emptori damni vel periculi occasionem, quod rem vitiosam ei offert, si ex ejus vitio damnum, vel periculum incurrere possit. »[1] Sed plerumque non tenetur ad alios aperiendos mercium defectus, si pretium dumtaxat justum accipiat, resque inserviant usui ad quem petuntur.

59. Emptor mercis virtutem sibi notam, venditori vero ignotam, non tenetur detegere : sed satis est si pretium infimum solverit. Si rei virtus vulgo ignoretur, non videtur culpandus qui eam emit quanti apud plerosque æstimatur, etsi ipse et alii pauci eam magni valere noverint. Sic qui librum veterem, vel picturam absque dolo viliori pretio emit, excusatur.

60. Venditor non tenetur de evictione, (evictio dicitur rei quam quis emit ab eodem abductio per sententiam judicis) nisi rem quam novit esse alienam vendiderit. In agris vel ædibus transferendis venditor aliquando obligat se ad titulum contra omnes tutandum : quo casu de evictione tenetur.[2]

61. Venditio cum pacto retrovendendi, aut redimendi, in favorem venditoris, vel emptoris, per se licitus est : v. g. quis vendit equum centum nummis, et paciscitur se eos redditurum recepto equo, si emptorum contractus pœnituerit : vel quis vendit domum agrosque, facultate tamen sibi servata ea sibi redimendi quum voluerit, pretio restituto. Aliquando autem usura hujusmodi contractu velatur in iis regionibus in quibus leges districtius eam vetant, quippe abest animus vendendi. Contractus *Mohatra* apud Hispanos audit, qui initur, dum quis vendit merces credito pretio summo, ea adjecta conditione ut eas statim deinceps emat pretio infimo. Hic etiam adinventus est usuræ contegendæ causa, ideoque merito damnatus ab Innocentio XI. : « Contractus mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ, et cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri. »[3] Seclusa autem intentione hac, si venditione jam perfecta, emptorem pœniteat, velitque ipse mercem vendere, qui eam prius vendidit, poterit eam minori pretio sibi comparare, quum infimo pretio liceat illi, sicut et aliis emere, nec teneatur juri ex venditione orto, absque quadam compensatione, renuntiare.

62. *Retractus gentilitius* dicitur jus proximo venditoris consanguineo concessum infra certum tempus rescindendi, et ad se revocandi venditionem rei immobilis, eodem oblato pretio quo res illa ab extraneo, vel remotiore consanguineo fuit empta. Jus hoc legibus nostris non conceditur.

63. *Negotiatio* dicitur emptio rei ex animo eam integram et non mutatam vendendi lucri gratia. Licita per se est, quamvis sæpius sit peccatorum occasio; quapropter in jure canonico dicitur : « mercator vix aut unquam potest placere Deo, » quia scilicet « negotiatio nimis communiter exercetur cum mendacio et perjurio. »[4] « Negotiator avidus acquirendi, » inquit Augustinus, « pro damno blasphemat, pro pretiis rerum mentitur, et pejerat. Sed hæc vitia hominis sunt, non artis, quæ sine his vitiis agi potest. »[5]

64. *Monopolium* fit dum unus, vel plures efficiunt, ut ipsi soli aliquid

(1) 2. 2. qu. lxxvii. art. iii. *Resp.*

(2) *Convenant of General Warranty.* Plerumque est specialis obligatio tutandi titulum contra omnes qui ab ipso venditore se jus derivare contenderint. Dicitur *Special Warranty.*

(3) Prop. xl. inter damnatas anno 1679.

(4) Cap. *Ejiciens*, dist. lxxxviii.

(5) In Ps. lxx.

vendant. Publica auctoritate aliquando conceditur privilegium vendendi quæ quis suo ingenio excogitavit. Hoc certe licet, quum in artium profectum cedat, cum magna omnium utilitate. Illicitum monopolium fit 1. quando vi, metu, aut fraude mercatores impediunt ne merces advehantur, ut suas magno pretio vendant. 2. Quando unus aut pauci merces fere omnes emunt, ut caritate inducta, eas postea enormi cum lucro venales exponant.[1] 3. Quando inter se mercatores conveniunt de mercibus haud vendendis, vel emendis, nisi pretio injusto. [2]

65. Licere constat res haud necessarias ad vitam, et ad communem reipublicæ statum, v. g. gemmas pretiosas, equos generosos, mulierum ornatus, sibi comparare, ut raritate inducta eas magno cum lucro quis vendat : utitur quippe jure suo absque detrimento communi, quum nemo teneatur eas deinceps emere. Licet quoque emere frumentum, vinum, aliaque ad vitam sustentandam necessaria, eaque servare, ut postea vendantur pretio communi, etsi tempore venditionis longe excedat pretium antea solutum. Licet etiam ea quæ quis ex suis agris collegit, in tempus illud servare, lucri majoris causa. Sed quæritur, utrum violent justitiam qui omnia illa ad vitam requisita emunt, ut postea, raritate inducta, quamplurimi vendant. Sententia communis et vera, judice S. Alphonso, affirmat; docetque eos ad restitutionem teneri, si pretium exigant summum excedens, quod obtinuisset si nullum præcessisset monopolium. [3] Eis convenit quod in Proverbiis legitur : « Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis. » [4] Intra illud si steterint, nec caritatem graviter lædi plures affirmant, quum jure tantum suo utatur qui divitiis potens eas sic impendit, majus lucrum obtinendi intuitu. Jus tamen commune inter delicta hanc agendi rationem recenset, mulcta et carcere puniendam. [5]

66. Constat mercatorum pactum de mercibus haud vendendis nisi pretio quod summum excedat, iniquum esse; et restituenda esse quæ sic injuste sunt accepta. Iniquum pariter est artificum pactum de non locanda opera sua nisi pretio quod summum excedat. Controvertitur autem utrum idem dicendum sit, si intra limites summi pretii se continuerint. Affirmant graves auctores « tum quia *ex l. un. c. de Monop.* hoc graviter prohibetur sub privatione omnium bonorum, et perpetuo exilio; tum quia hujusmodi mercatores per medium iniquum cogunt alios emere pretio illo supremo. » [6] Negant tamen Lessius aliique plures, qui pacta iniqua esse fatentur, utpote juri civili adversantia, haud tamen injusta, quum emptores libere emant, et pretium dumtaxat summum sit. « Hinc, » inquit S. Alphonsus, « posita probabilitate hujus secundæ sententiæ, probabilius est hos venditores non teneri ad restitutionem. » In Pennsylvaniæ tribunali definitum est, pactum esse illicitum, quo mercium vectores per canalem inter se convenerunt de pretio vehendi, licet justo, quamvis vim nemini intulerint, juramento tamen adstricti infra illud pretium merces se non vecturos. Cœtus autem opificum in quibus de justa mercede saltem infima exigenda convenit, per se licent, quum vix alias possint se ab aliorum artibus iniquis tueri : sed magna habent peri-

(1) « Engrossing » — *that is*, « the getting into one's possession, or buying up large quantities of corn, or other dead victuals, with intent to sell them again. » Blackstone *Comm.* l. iv. n. 159.

(2) Ibidem, n. 160. (3) L. iii. n. 815.

(4) Prov. xi. 26.

(5) Blackston. *ubi supra.*

(6) S. Alph. l. iii. n. 817.

cula. Fiunt plane iniqua, quando vi adhibita alios ut ad normam et exemplum eorum se componant, cogere volunt. Gravissime peccant qui minore danda mercede, sæpe nonnisi mercibus magno pretio comparandis solvenda, opifices in hanc gravissimam tentationem conjiciunt.

67. Mercatori monopolii non participi licere merces vendere pretio per monopolium constituto nonnulli affirmant; justum enim habetur pretium quod apud cæteros obtinet. Negat tamen S. Alphonsus cum aliis, « quia illud pretium per injustitiam adauctum semper, et per se injustum est, et ad justitiam reducendum. » Cæterum si raritas mercium ex monopolio provenerit, probanda videtur P. Thomæ a Charmes sententia, qui existimat monopolii haud participem posse ea ratione majus percipere lucrum. [1]

CAPUT VI.

DE USURA.

—

§. I. Quæ sit usuræ natura.

68. *Mutuum* est contractus quo res numero, pondere, vel mensura constans transfertur in alterius dominium cum obligatione aliam ejusdem speciei, et bonitatis, post lapsum temporis restituendi. Filiifamilias minoresque si acceperint mutuum, obligatione restituendi a jure habentur immunes, quum in sui detrimentum vergat: « pupillus, » inquit Justinianus, « mutuam pecuniam accipiendo nequidem jure naturali obligatur. » [2] Cæterum « pupillus naturaliter obligabitur in quantum locupletior factus est. » [3] Si mutuum quis dans eum « patremfamilias esse credidit, quia publice paterfamilias plerisque videbatur, » [4] erit etiam restituendi obligatio: item « si pecuniam in rem patris vertit » filiusfamilias: [5] « si studiorum causa absens mutuum acceperat: » [6] « si sciente patre creditum sit filio. » [7] Mutuum dans debet monere mutuantem de rei vitio, si noxium sit; mutuumque non debet repetere ante tempus statutum; vel si nullum tempus statutum fuerit, ante tempus quod æquum videatur. Mutuans e contra mutuum reddere tempore statuto debet, aut alias judicio prudenti.

69. *Usura* pro usu aliquando sumitur, pro fructu etiam: dicit enim Tullius: « Terra nunquam sine usura reddit quod accepit. » [8] A theologis eo nomine vocatur generatim lucrum ex mutuo proveniens; sed plerumque intelligitur illicitum lucrum vi mutui præcise acceptum. *Interesse* apud theologos vocatur quidquid mutuum dans patitur, vel amittit ratione mutui; apud jurisperitos Anglos et Americanos ita designatur usura lege sancita. [9] De usura in Epistola Enclyclica Benedicti XIV. *Vix pervenit*, legimus: « Peccati genus illud, quod usura vocatur, quodque in contractu mutui propriam suam sedem et locum habet, in eo est repositum, quod quis ex ipsomet mutuo, quod suapte natura tantumdem duntaxat reddi postulat, quantum receptum est, plus sibi reddi velit, quam est receptum, ideoque ultra sortem, lucrum aliquod ipsius ratione

(1) *Tract. de virt. append.* ii.
(2) L. liii. ff. de *oblig.* et *act.*
(3) L. v. ff. de *auctor. et consensu tutor.*
(4) L. iii. ff. *de Senatuscon. Maced.*
(5) L. vii. §. xii. ff. eodem.
(6) L. vii. §. xiii. ff. *eodem.* (7) L. xii. ff. eodem.
(8) L. *de senectute.*
(9) « Custom has now distinguished between usury and legal interest; and appropriated the term usury to that which exceeds the interest determined by statute. » Rees's *New Cyclopædia*, vol. xxxix. art. *Usury.*

mutui, sibi deberi contendat. Omne propterea hujusmodi lucrum, quod sortem superet, illicitum et usurarium est. »

70. Usura *aperta* vocatur quæ ex contractu mutui percipitur cum pacto expresso aliquid supra sortem accipiendi. Usura *palliata* quando illud alio nomine, pallio alterius contractus veluti obtectum, recipitur. Sic aliquando actiones credito venduntur magno pretio, statim iterum vendendæ minori, ut pecunia habeatur, adeo ut mutuum venditionis et emptionis contractu obtegatur; sic etiam horologium, vel res alia venditur minori pretio ea conditione ut retrovendatur intra certum tempus longe majori pretio.

71. « Omne lucrum ex mutuo, præcise *ratione mutui*, uti loquuntur theologi, hoc est lucri cessantis, damni emergentis, aliove extrinseco titulo remoto, usurarium, atque omni jure, naturali scilicet, divino, et ecclesiastico, illicitum esse, perpetua fuit, et est Catholicæ Ecclesiæ doctrina, omnium Conciliorum, Patrum, et theologorum unanimi consensione firmata. » Ita Benedictus XIV. [1] Et quidem in veteri Testamento legimus usuram inter maxima crimina recenseri : « ad usuram dantem, et amplius accipientem : numquid vivet? non vivet, cum universa hæc detestanda fecerit, morte morietur. » [2] « In novo autem Testamento Lucæ vi. illis Christi Domini verbis : « mutuum date, nihil inde sperantes; » præceptum tradi, seu verius naturalem legem iterum inculcari, nihil prorsus lucri ex mutuo ab ullo sive paupere, sive divite exigendi, non solum docet D. Thomas, 2. 2. *quæst.* lxxviii. *art.* 1, ad 4. sed concors fuit Conciliorum, Patrum, summorumque Pontificum sententia, præcipue Urbani III. in cap. *Consuluit, de usuris*, qui præfati textus auctoritate omnem, quantumvis minimam, usuram universim vetitam pronunciavit : explicans enim præfata Christi Domini verba, iis « prohiberi » ait « omnem usuram, et superabundantiam. » Dicere autem summos Pontifices, et Concilia prædicti textus verum et genuinum sensum non esse assequuta, quod aliquos mussitare non puduit, et temerarium, et fere hæreticum est. » [3]

72. Patrum et Conciliorum documenta hac in re congerit sapientissimus Pontifex. Tertullianus ita explicat Ezechielis locum : « Pecuniam, inquit, suam fœnori non dedit, et quod abundaverit, non sumet, fœnoris scilicet redundantiam, quod est usura. » [4] S. Basilius, allegato pariter Ezechielis loco, ait : « Ezechiel id in maximis malis recenset, si fœnus, et quidpiam ultra sortem accipiatur. » [5] S. Ambrosius. « Et esca usura est, et vestis usura est, et quodcumque sorti accedit, usura est. » [6] S. Hieronymus : « Alii pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diversi generis,

(1) De Syn. Diœc. l. x. c. iv. Consule et Bossart *Traité de l'Usure* tom. xxx.

(2) Ezech. xviii. 13.

(3) L. x. de Syn. c. iv. De textus illius sensu disserit inter alios Mastrofinius in opere dicto; « *Le Usure, libri tre. Discussione dell Abate Marco Mastrofini, Roma* 1831. » L. i. c. iv. Græcus textus habet : δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες. De verborum vi fuse agit; sed ad Vulgatæ versionis sensum, a quo discedit, critici acatholici accedunt. Rosenmueller interpretationem Ariæ Montani, quæ Mastrofinio arridet, rejicit : « Nonnulli vertunt : *non desperantes*, scilicet de retributione. Sed antecedentibus magis convenit vertere : *nihil inde sperantes — sine spe compensationis.* » *In locum.* Bloomfieldius dicit : « The true interpretation seems to be the one generally assigned by ancient and modern Commentators, hoping for nothing again. »

(4) L. iv. contra Marcionem, c. xvii.

(5) In Ps. xiv. tom. i. op. p. 107.

(6) L. unic. de Tobia, c. xiv. n. 49.

et non intelligunt usuram appellari et superabundantiam, quidquid illud est, si ab eo quod dederint, plus acceperint. »[1] S. Augustinus : « Si fœneraveris homini, id est mutuam pecuniam dederis, a quo expectes accipere, non pecuniam solam, sed aliquid plusquam dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, sive quodlibet aliud, si plusquam dedisti expectas accipere, fœnerator es. »[2] Concilium Agathense relatum a Burchardo :[3] « Usura est ubi amplius requiritur quam datur, v. g. si dederis solidos decem, et amplius quæsieris. »

73. His pauca testimonia aliunde desumpta libet adjicere. Lactantius scribit : « Pecuniæ, si quam crediderit, non accipiat usuram, ut et beneficium sit incolume, quod succurrat necessitati. Plus autem accipere quam dederit, injustum est; quod qui facit, insidiatur quodammodo, ut ex alterius necessitate prædetur. »[4] Chrysostomus ait : « Tu vero plus quam dederis exigis : et quod non dedisti, ut debitum tibi cogis numerare eum qui non accepit. Et putas hinc tibi opes augeri, et pro opibus ignem tibi accendis inextinguibilem. »[5] S. Ambrosius in hæc verba : *pecuniam tuam non dabis illi in usuram;* scribit : « Generaliter hæc sententia omne sortis excludit augmentum. »[6] Venerabilis Beda, in verba : *qui pecuniam suam non dedit ad usuram;* scribit : « Id est, nulli ut plus inde acciperet accommodavit pecuniam suam. »[7]

74. Pontificis in laudata sua Constitutione, alia etiam, veluti certissima principia, citanda duximus :[8] « Neque vero ad istam labem purgandam ullum arcessiri subsidium poterit, vel ex eo quod id lucrum non excedens, et nimium, sed moderatum; non magnum, sed exiguum sit : vel ex eo quod is, a quo id lucrum solius causa mutui deposcitur, non pauper, sed dives existat : nec datam sibi summam relicturus otiosam, sed ad fortunas suas amplificandas, vel novis coemendis prædiis, vel quæstuosis agitandis negotiis utilissime sit impensurus. »[9]

75. Cum his adversa fronte videntur pugnare quæ Maffeius Rossignol,[10] De La Luzerne,[11] Mastrofinius,[12] aliique de locatione pecuniæ in usus commercii disseruerunt; hanc toto cœlo a mutuo distingui contendentes. Discrimen quidem in eo apparet quod pecunia negotiationi inservitura sit, potius quam pauperum levamini; sed quoties jus ad sortem recuperandam, quolibet in rerum eventu, retinetur, mutui natura adesse videtur. Haud recte dicitur *locari*[13] pecunia, quum nullum sit periculi consortium, sed ipsa in mutuantis potestatem transeat, pro suo arbitrio impendenda.

76. Mastrofinius contendit titulum justum, in contractu de quo agitur, esse venditionem usus pecuniæ, quem ab ipsa pecunia distingui, et pretio

(1) In Ezech. l. v. c. xviii. t. v. op. col. 240.
(2) In Ps. xxxvi. Serm. iii. n. vi.
(3) L. ii. c. 126.
(4) Instit. l. vi. c. xviii.
(5) Hom. lvi. in Mat.
(6) In Tobiam, c. xv.
(7) In Ps. xiv.
(8) Non statim abjecerunt novatores Catholicam de usura doctrinam : « In the reign of Edward VI. religious zeal prohibited all interest. » Rees' New Cyclopædia, vol. xx. p. 1. art. *Interest.* « It seems to have been the opinion of the makers of divers acts of Parliament since the reformation, that all kinds of usury are contrary to good conscience. 1 Haw. 245. » Ibidem, vol. xxxix. art. *Usury.*
(9) *Impiego del danaro*, *Verona*, 17?5.
(10) *De l'Usure par M. L'Abbé Rossignol, à Turin* 1803.
(11) *Prêt de Commerce.*
(12) *Le Usure, libri tre, per l'Abate Mastrofini*, Roma 1831.
(13) Jam ea loquendi ratio passim usurpatur : « *to hire money.* »

æstimari affirmat. At usus pecuniæ necessario datur vi mutui, quum tota ejus proprietas et dominium detur, uti omnes hactenus intellexerunt. [1] « Quædam res sunt » ait S. Thomas, quarum usus est ipsarum rerum consumptio : sicut vinum consumimus, eo utendo ad potum : et triticum consumimus, eo utendo ad cibum. Unde in talibus non debet seorsum computari usus rei a re ipsa ; sed cuicumque conceditur usus, ex hoc ipso conceditur res : et propter hoc in talibus, per mutuum, transfertur dominium. » . . « Pecunia autem principaliter est inventa ad commutationes faciendas. Et ita proprius et principalis pecuniæ usus est ipsius consumptio, sive distractio, secundum quod in commutationes expenditur. Et propter hoc secundum se est illicitum pro usu pecuniæ mutuatæ accipere pretium, quod dicitur usura. » [2] Equidem si absque ulla mutuantis culpa, tota pecunia brevi amitteretur, ipse teneretur parem summam reddere tempore statuto ; quod ostendit ipsum dominum ejus agnosci : res enim domino perit.

77. Theologi tenent omne onus quod pretio æstimari queat mutuanti impositum usuram redolere : [3] tollit enim gratuitam beneficii naturam. Si quis igitur alteri mutuam det pecuniam, ea conditione adjecta quod merces nonnisi ab eo emat, vel quod certam pecuniæ summam apud ipsum impendat, usura erit. [4] Secus si alias debeatur ex justitia, v. g. ut æs alienum diu debitum solvatur. Sic potest quis alteri proponere se mutuam daturum pecuniam, dummodo alter chirographo includat quod antea ei debuerat : vel potest aliquis mutuam dare pecuniam eo pacto, ut alter injustam quam instituerat litem deserat. Quod si res deberetur ex charitate tantum, usura videtur eam exigere, tamquam mutui conditionem : est enim onus pretio æstimabile : ex. gr. si medico imponeretur onus pauperem ægrotantem invisendi. [5] Posset quis absque usuræ labe alterius colere amicitiam mutuo dando ; si tamen exigeret ut alter ei impetraret munus quoddam, esset usura : gratia enim, qua quis valet apud aliquem, in alterius utilitatem uti pretio æstimari potest. [6] Nil autem vetat rogare ut suas preces interponat.

78. Usuram sapit obligatio imposita mutuanti mutuum aliud in posterum dandi ; est enim onus, quod gratuito beneficio derogat. « Licet simul mutuanti unum, aliquid aliud mutuum recipere : non autem licet eum obligare ad mutuum in posterum faciendum. » Ita S Thomas. [7]

79. Mutuum dans potest exigere ut res ei reddatur in eadem specie et quantitate, si ipse eam servaturus esset ad id temporis, deducta tamen æstimatione periculi, vel expensarum in re servanda. Si agricola alteri det frumentum quod servaturus erat donec annonæ caritas foret, (haud tamen sua arte seu culpa inducta), potest exigere ut eo tempore reddatur : nam in alterius utilitatem se privat illa lucrandi occasione. Sic etiam si dubium sit utrum majoris vel minoris pretii futuræ sint merces, possunt contrahentes pacisci ut eædem reddantur, quia quum res sit incerta, uterque pari lucri vel damni conditioni subjicitur. Sed si certo noveris rem pluris valituram certo quodam tempore, non licet exigere ut ea tunc tibi reddatur, quum

(1) Vide S. Alphonsum, l. iii. n. 759.
(2) 2. 2. qu. lxxviii. art. i. *Resp.*
(3) S. Alphonsus, l. iii. n. 774.
(4) Ibidem, n. 780. Vide et Busembaum, apud S. Alph. n. 791, 12, 16.
(5) S. Alphonsus, l. iii. n. 777.
(6) Ibidem, n. 779.
(7) 2. 2. qu. lxxviii. art. ii. ad 4.

alias non fuerit in animo eam in id usque temporis servare. Si mensæ alicujus chirographa præstes, poteris ab initio pacisci ut ejusdem mensæ chirographa tibi reddantur, dummodo id absque detrimento mutuantis fiat ad sortis securitatem.

80. Mutuos danti argenteos vel aureos nummos licet pacisci ut simili pecunia ei satisfiat, quia pertinet ad æqualitatem. Non licet e contra mutuam danti monetam papyream exigere ut argentei vel aurei reddantur, licet tempore mutui eos esse paris valoris contingat : nam onus est monetam alterius speciei reddere debere.[1] Cæterum leges nostræ exigunt ut æs omne alienum solvatur auro vel argento, si ita postulet creditor; quapropter absque ullo pacto jus illud consequitur : sed injustum plane foret mutuas dare chartulas quasdam nummarias quæ minus valent, et exigere ut reddatur aurum, vel argentum, veluti ac si ejusdem forent valoris. Id quidem passim fit in mensis : quo pacto usura accipitur, quin leges violentur.

81. Exigere auctarium gratitudinis ergo, usura est, uti constat ex propositione damnata : « Usura non est dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia et gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum. »[2] Cæterum, docente S. Thoma, si quis « recipiat aliquid hujusmodi non quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita vel expressa, sed sicut gratuitum donum, non peccat : quia etiam antequam pecuniam mutuasset, licite poterat aliquod donum gratis accipere, nec pejoris conditionis efficitur per hoc quod mutuavit. »[3] Si quis igitur, nullo prævio pacto, sortem cum auctario reddat in grati animi testimonium, nil vetat hoc accipere, quum gratitudo, sicut et beneficentia, virtus sit. Mutuam dare pecuniam ea præcipue spe et fiducia plerisque videtur usura,[4] quum spes lucri a Christo sit vetita. Cæterum non quælibet expectatio, sed ea, qua sublata non daretur mutuum, vetita censenda est : si enim quis det mutuum, spem fovens aliquid sibi gratitudinis ergo donandum, qui tamen daret indigenti, licet spes illa non affulgeret, vix posset violati præcepti reus argui. Quandoque contingit gratitudinis nomine ornari quod datur ne quis promissis deesse videatur, vel ne ei mutuam deinceps petituro pecuniam denegetur : quod præsertim de auctario nimio dicendum est. Quoties vi pacti datur, usura est : non ita si ex suæ utilitatis et commodi studio detur, nisi ex adjunctis merces et pretium videatur. Si homo, qui ex pecunia aliena mutua accepta magnum derivavit lucrum, offerat auctarium, grati animi nomine, poterit alter accipere donum, licet suspicetur eum ideo dare largiter, quia sperat se postea beneficium aliud mutuando accepturum. Quod si certo noverit alium auctarium præbere, ut illum ad mutuum dandum alliciat, non poterit absque usuræ vitio illud acceptare.

82. Discrimen inter pecuniam numeratam et numerandam per se nullum est, sed sæpe fit permagnum, quando lucri datur occasio. Cæterum ob nimiam latitudinem merito proscripta est propositio : « Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, et nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari. »[5]

(1) S. Alphonsus l. iii. n. 782.
(2) Prop. xlii. *inter damnatas ab Innoc. XI.*
(3) 2. 2. qu. lxxviii. art. ii. (4) S. Alph. l. iii. n. 762
(5) Prop. xli. *inter damnatas ab Innoc. XI.*

§. II. Qui sint tituli ad auctarium.

84. Sapientissimus Pontifex in prælaudata Constitutione subjungit : « Per hæc autem nequaquam negatur, posse quandoque una cum mutui contractu quosdam alios, ut aiunt, titulos, eosdemque ipsimet naturæ mutui minime innatos, et intrinsecos forte concurrere, ex quibus justa omnino legitimaque causa consurgat quiddam amplius supra sortem ex mutuo debitam rite exigendi. Neque item negatur, posse multoties pecuniam ab unoquoque suam, per alios diversæ prorsus naturæ a mutui natura contractus recte collocari et impendi, sive ad proventus sibi annuos conquirendos, sive etiam ad licitam mercaturam, et negotiationem exercendam, honestaque indidem lucra percipienda. »

85. Præcipui tituli theologorum omnium judicio, ob quos aliquid ultra sortem exigi potest, sunt *lucrum cessans*, seu *damnum emergens*. Si ex mutua danda pecunia, lucrum quis amissurus sit, quod ex negotiatione licita derivetur, vel detrimentum passurus, potest monere alterum, et rem in pactum deducere, et pro magnitudine lucri amissi, vel damni quod emergit, exigere æquam compensationem, prout fuerit certum, vel verosimile. Utrum autem monitio illa necessaria sit, ut liceat eo titulo auctarium exigere, quærunt theologi, plerisque cum S. Alphonso affirmantibus, quum alias mutuans non censeatur se obligare ad damnum resarciendum. Id dicendum censemus de auctario ultra taxam a lege statutam; nemo quippe existimandus est velle ad nimium auctarium se obligare, nisi noverit alium non posse absque suo damno ei subvenire : non ita de auctario legitimo, quum omnes censeantur nosse communes utilitates pecuniæ, et quæ plerumque contingunt damna ex ejus defectu; quibus ipsa lex nixa videtur. Imo ex communi agendi ratione in hac regione vix haberi potest necessaria hæc monitio.

86. In æstimando pecuniæ usu, spes lucri non est tanti æstimanda quanti ipsa lucri certitudo : et incommoda, labores, impensæ in lucro comparando præ oculis habenda sunt, ut de vero lucro æquum feratur judicium. Hinc usuram admittit qui viginti pro centum exigit, quia putat se posse mercando tantum comparare lucrum : nam, rebus omnibus rite perpensis, spes illa sæpe non est æstimanda ultra legis taxam. Nec sola possibilitas lucrandi titulum præbet; sed occasio debet esse parata, vel saltem verosimilis, ut aliquid accipiatur ob facultatem illam sponte abjectam, ut alteri beneficium impenderes.

87. Qui negotiis nequaquam vacant, sed toti sunt in pecunia quam habent utilissime impendenda, mutua ea danda, non possunt quid sibi vindicare, eo nomine quod pecunia possit honestæ negotiationi inservire : [1] quoniam ipsi nihil idcirco amittunt, quum non forent negotiaturi.

88. Auctarium non est ab initio pecuniæ mutuæ datæ subtrahendum, nec enim nisi tempore elapso debetur; et mutuans, si ab initio subtrahatur, solvit illud pro summa majori ea quam vere accepit. « Si mutues centum, et pro lucro cessante accipias decem, non jam mutuas centum, sed nonaginta. » [2] Attamen mos est in mensis nummariis receptus, ut auctarium ita ab initio deducatur; qui communi omnium consensu et usu quum pro-

(1) Vide Constitut. Benedict. XIV. sæpius laudatam. (2) S. Alph. l. iii. n. 770. *Quamvis autem.*

betur, forsan hac ratione excusari potest. Idem fit quoties pecunia pro chirographo a privatis datur.

89. Plerique jam *periculum sortis*, titulum præbere ad auctarium accipiendum putant; si enim creditor facile possit evadere, vel bona sua celare, vel molestiam plurimam repetenti mutuum creare, compensatio quædam deberi videtur ei qui tanto discrimini ultro se objicit. Hinc quum apud Sinenses lex triginta pro centum permitteret, hujusmodi periculo nixa, præcepit S. Congregatio de Propaganda Fide anno 1645, « non esse inquietandos eos qui recipiunt aliquid supra sortem ratione periculi probabiliter imminentis : » [1] quod decretum Innocentius X. mandavit districte servandum. [2]

90. Utrum lex civilis justus sit titulus aliquid supra sortem exigendi, controvertitur. Theologi plurimi omnino negant; nam quum lex naturæ tantum postulet ut reddatur quod acceptum est, et lex divina præcipiat nihil ultra sperandum, liquet civilem auctoritatem nonnisi abusu manifesto potestatis quid aliud decernere. Irrita igitur et vana æstimant quæ alias fuerint statuta, cum divinæ legis, et justitiæ dispendio; qua de causa emendatas esse et improbatas cæsareas ea de re leges monet Benedictus XIV., in opere suo diœcesano, et in ipsa sua Constitutione satis innuit opinionem theologorum lucrum ex mutuo negotiationis vindicantium, quod sit moderatum, et *patriæ legibus definitum*, haud sibi probari.

91. « Ne mihi, » inquit Chrysostomus, « externas leges objicias. Publicanus enim legem illam exteriorem servat, et tamen dat pœnas. Quod etiam nos patiemur, nisi desinamus pauperes atterere, et penuriæ egestatisque occasione sumpta, impudenti abuti usura. Ideo enim pecuniam habes ut paupertatem solvas, non ut eam opprimas : tu vero quasi opem ferens, majorem infers calamitatem, et liberalitatem pecuniæ vendis. Vende, non veto, sed pro regno cœlorum. Ne parvum accipias operis hujusce pretium, usuram centesimam, sed vitam immortalem. » [3]

92. Holden, Pichler, Zech, et plerique professores Universitatis Ingolstadiensis, sæculo elapso, legis titulo favebant, quibus alii non pauci in Germania, Batavia, Anglia, Hibernia, Gallia, America, hodiedum assentiuntur. Censent altum quod habet respublica in civium bona dominium posse in eo exerceri, ut cuilibet mutuanti detur facultas moderatum quoddam lucrum percipiendi, quum commercii utilitates id postulent, et innumeris tricis artibusque fœneratorum emendicatos titulos ad usuras enormes percipiendas fingentium sic ponatur modus. Jus illud quod in præscriptione sancienda exercetur, quoad usuras moderatas valere existimant.

93. Diffiteri non possumus eam esse rerum conditionem hisce temporibus, [4]

(1) Apud S. Alphons. l. iii. n. 765.

(2) Quamvis Blackstonius theologorum dicta hac in re exsufflet, eodem tamen fere recidit quod ipse post Grotium tradit : « if the compensation allowed by the law does not exceed the proportion of the hazard run, or the want felt, by the loan, its allowance is neither repugnant to the revealed nor the natural law : but if it exceeds those bounds, it is then oppressive usury; and though the municipal laws may give it impunity, they can never make it just. » *Comm.* l. ii. n. 456.

(3) Hom. lvi. in Mat.

(4) Bergier dicit : « Depuis que le commerce maritime et la banque sont établis dans toute l'Europe, et assujettis à des réglemens très multipliés, l'argent a une valeur qu'il n'avait pas autrefois; il est devenu une marchandise, et non un simple signe des valeurs. » Dict. de Théologie, art. *Usure.*

et maxime hac in regione, ut tituli externi ad auctarium persæpe adsint: vix enim ullus pecuniam apud se servat otiosam; sed vel emit actiones, quarum fructus legitimus agnoscitur, vel alias eam cum sui lucro impendit, et periculum vix unquam abest: tanta est rerum nostrarum incertitudo. Igitur inquietandos non censemus fideles qui intra legis limites se continent: eo magis quod S. Congregationes Romanæ plurimis decretis recens emissis, [1] statuerint eos qui bona fide legis nituntur titulo non esse inquietandos, dummodo parati sint S. Sedi parere, quæ nullam hactenus de hac controversia protulit definitionem. Hanc etiam conditionem jam consuevit omittere.

94. Quoties auctarium titulo aliquo cohonestatur, si culpa mutuantis non solvatur, videtur per se licere auctarium in sortem referre: nam haberi poterit veluti pecunia mutuo data. Equidem id non solet a fidelibus fieri: quum enim ab usura aliqua sancienda adeo abhorruerint veteres, ab usura usurarum, veluti a re nefanda, ipsi qui usurarum legitimarum patronos se exhibuerunt, fuerunt plerumque alieni. Cæterum semel admissis titulis quibus usura cohonestatur, æquum videtur ut qui in mora est culpabili solvendi, utilitatem inde derivandam compenset. Leges civiles id non permittunt ex prævio pacto fieri; sed postquam usura solvenda fuerit, nil vetat eam ex consensu referri in sortem. [2]

95. Quidquid sit de titulis ob quos laici lucrum aliquod occasione mutui sibi vindicant, clericos oportet alienos esse ab illis lucrandi artibus, quæ ad negotiationem pleræque referuntur, quæ iis, etiam per personam interpositam, non licet. Concilium Eliberitanum anno 305 celebratum decrevit: « Si quis clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit degradari et abstinere. » [3] Concilium Nicænum censuit: « ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipiens... dejiciatur a clero. » [4] Cæterum culpandi non videntur qui actionum publicarum, gubernii, vel civitatis, lucrum percipiunt, quum licitum habeatur, et cum reipublicæ utilitate conjunctum, quin negotiationis referat speciem: sed qui actiones mensarum, quæ banci dicuntur, emunt, socii fiunt et participes negotiationis, quæ in pecuniis augendis tota versatur: ideo existimo clericis non licere eas comparare, præsertim quum cambium activum iis vetitum sit. [5]

§. III. De auctario nimio.

96. Ad eos quod attinet qui excedunt lucrum a lege definitum, [6] haud

(1) Resp. S. Officii 3 Julii 1832; et S. Pœnit. 16 Sept. 1830, et alia relata vol. xvi. Cursus complet. Theologiæ.

(2) « Although interest upon interest is in general unlawful, yet there are cases in which interest is considered as changed into principal, and permitted to carry interest, as — where a settlement of accounts takes place after interest has become due, — or an agreement is made *after* interest becomes due, that it shall carry interest. Any agreement for interest upon interest, to be lawful, must be made after the interest has become due; and must be *prospective*, that the interest *then* due, shall carry interest. An original agreement, that if the interest is not paid at the time it shall be due, it shall carry interest, though it would not amount to usury so as to render the contract connected with it illegal and void, yet the party cannot recover such interest either at law, or in equity. » Purdon's Digest of the laws of Pennsylvania, art. *Interest. Notes.*

(3) Can. ii. apud Labbe t. 1.

(4) Can. xvii. ib. t. ii. (5) *Supra* viii. 29.

(6) Jeremias Bentham apud Anglos contra leges quibus nimia vetatur usura disseruit, opere quod anno 1816 iterum prodiit, ut demonstraret eas in pauperum gravamen, commercii detri-

facile iis credendum rationes quibus vindicetur, allegantibus. Jus auctarium majus recipiendi, repeti posse existimamus ex libero contrahentium consensu. Patet consensum illum liberum non esse, quoties oritur ex angusta re, et magni damni periculo : quamvis enim quis magna cum animi voluptate mutuum acceptet, quo eripiatur, illud facit, necessitate qua laborat adactus. « Ne mihi dixeris, » inquit Chrysostomus, « illum talem libenter accipere, et de fœnore gratiam habere. Illud enim per inhumanitatem tuam evenit... Pauper, quia re gratis oblata dignum illum non censes, de crudelitate gratias agere cogitur. » [1] Aliud videri posset quando lucri majoris intuitu læto animo accipit mutuum, nulla rei familiaris angustia cogente. Quod si de plena voluntate contrahentium constet, præsertim post negotia transacta, qui usuram accepit vix est ad restitutionem cogendus; consensus enim vitium tituli sanat. Non semel contigit colonum accepisse a mercatore cui mutuam dedit pecuniam, sortem cum decem pro centum, post annum : deinceps, confessario suadente, eum adiisse, et excessum auctarii obtulisse; quem alter noluit accipere, se libere dedisse affirmans, et fidem fallere probro ducens.

97. Temporis dilatio inter justos titulos aliquid supra sortem accipiendi recensetur, quoties cum discrimine aliquo, vel jactura, conjungitur : sed quum in omni mutuo quædam dilatio sit, merito damnata est propositio affirmans universim licere, ob obligationem haud repetendi sortem usque ad certum tempus, auctarium exigere : « Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. » [2] Cæterum disputatur utrum hujusmodi obligatio ad diuturnum tempus, puta ad triennium, sit titulus ad auctarium, omni jacturæ discrimine procul. Affirmantibus favet S. Alphonsus, quia illa obligatio ad mutui naturam non pertinet, et incommodum quoddam secum fert, quum mutuum dans interim de pecunia sua nequeat disponere. In mensis nummulariis pecunia mutua plerumque datur post sexaginta dies solvenda : quod si quis sex mensium petat dilationem, conceditur aliquando majori accepto auctario : sed ne lex violari videatur, actiones venduntur pretio majori, quod emens post sex menses soluturus est: vel chartæ nummariæ alienæ, quæ minus valent, tribuuntur. Usuram plane sapit hæc agendi ratio.

98. Titulus ad auctarium majus accipiendum desumi aliquando potest ex incerta rerum conditione. Equidem ea per plures annos fuit apud nos mensarum publicarum legumque de re monetali incertitudo, ut fides fere nulli, etiam ditissimo, constaret, quippe qui aliorum casu posset solvendo fieri impar, vel legum auxilio nectere moras, vel chartas nummarias, quæ minus valerent, reddere; leges enim quæ aurum vel argentum jubent solvendum, nequibant aliquando executioni demandari. Hinc factum ut ob rerum angustias nummi mutui quærerentur passim, oblato auctario duorum singulis mensibus pro centum, quod usuræ enormis speciem quidem præsefert : sed quum id contigerit non unius alteriusve fraude, vel ex neces-

mentum; et usuræ palliatæ augmentum cedere. Plurimi in hac regione eas tolli cupiunt, quæ revera vix prosunt, quum plerumque negligantur. Cæterum eatenus inserviunt ut damnum vel lucri amissio probabiliter æstimetur ex eo quod communiter contingit.

(1) Hom. lvi. in Matt.

(2) Prop. xlii. *damn. ab Alex. VII.*

sitate qua premebantur pauci, non audeo damnare eos qui nummos dabant mutuos, auctario quod plerumque dabatur accepto; quamvis fatear rem non carere mali specie, et ipsam rerum conditionem longe a recta negotiandi regula abhorrere.

99. Episcopus S. Ludovici Joseph Rosati Sedem Apostolicam consuluisse dicitur de iis qui usuram, ultra legis sancitum, accipiunt, eo quod debitor inde lucrum magnum comparaturus sit, et quod facile possit aufugere, et molestias creare repetenti pecuniam: cui responsum est *eos non esse inquietandos*.

100. Inquirit S. Alphonsus, « utrum, si quis bona fide ineat contractum usurarium, et lucrum exigat, re postea cognita, possit illud retinere, si vere poterat contrahere ex justo aliquo titulo, nempe ratione periculi, lucri cessantis etc.? » [1] Veriorem autem putat negantem sententiam, quia quum justus ille titulus nequaquam menti obversatus fuerit, non fuit in pactum deductus, ideoque non potuit lucri præbere rationem; neque enim mutuatarius in eum consensit, ne quidem implicite. Ponamus aliquem ab altero petere pecuniam mutuam, oblatis viginti pro centum quotannis. Alter tanto auctario allectus, nihilque de solutione dubius, avide amplectitur propositionem. Re jam peracta, intelligit mutuantem esse dubiæ fidei, et verosimilem putat mutui jacturam, adeo ut periculum manifestum et insolitum vix tanto auctario redimatur. Si contingat eum sortem absque difficultate recuperare, non potest auctarium nimium retinere, quum pactum fuerit usura infectum: nec potest titulo ex periculo uti, quum ignotum ei foret, ideoque haud esset contractus conditio.

§. IV. Usuræ restitutio.

101. Usura, quum sit peccatum contra justitiam, non transfert dominium, ideoque restituenda sunt quæ ita sunt accepta, uti docet in laudatis litteris encyclicis Benedictus XIV. : « Contra mutui siquidem legem, quæ necessario in dati atque redditi æqualitate versatur, agere ille convincitur, quisquis, eadem æqualitate semel posita, plus aliquid a quolibet, vi mutui ipsius, cui per æquale jam satis est factum, exigere adhuc non veretur: proindeque si acceperit, restituendo erit obnoxius ex ejus obligatione justitiæ, quam commutativam appellant, et cujus est, in humanis contractibus æqualitatem cujusque propriam et sancte servare, et non servatam exacte reparare. » Quæcumque igitur, absque justo titulo, accepta sunt mutui occasione, sunt dominis restituenda cum fructibus naturalibus, non autem quæ ex industria utentis sunt derivata. Cæterum damnum reparandum est quod ex pecunia subtracta domino legitimo obvenit. Res quidem difficillima est hæc sanissima principia in usum deducere: ideo si constet aliquem usuras accepisse, absque titulo sufficienti, ei in memoriam revocandum erit illud Evangelii.: « Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? » [2] Quod si præjudicia moresque obstent ne injunctum sibi munus expleat, oportebit nonnumquam ad consensum eorum quorum interest recurrere, ad eum onere eximendum. Poterit ipse, instituto cum iis colloquio, impetrare oneris remissionem, quam si libera plenaque voluntate præstent, nihil obstabit ut ad Sacramenta accedat. Quotiescumque autem con-

(1) L. iii. n. 775.

(2) Matth. xvi. 26.

scientia peccati hac in re quis non tenetur, nec male audit apud alios, nec aliquis de injustitia sibi facta queri noscitur, non videtur inquietandus, quum bona fide, et communi agendi et sentiendi ratione, possit excusari : et alioquin vix speretur fructus ex correptione; nec enim confessario mores invalescentes reprobanti facile assentietur.

102. Hæredes fœneratorum tenentur ad restitutionem quam hi neglexerunt, juxta illud : « Filii ad restituendas usuras ea sunt districtione cogendi, qua parentes sui. » [1] Cæterum pro rata suæ portionis, « in quantum ad eos pervenit, » [2] eos teneri, non autem in solidum plures dicunt. [3] Id vero censemus, hæredes non debere instituere examen, vel judicium, de ratione agendi quam servavit defunctus, nec usuras ab eo acceptas suspicari, nisi res sit satis manifesta, reclamantibus ipsis quibus injuria facta est. Equidem tot possunt esse lucri tituli, præsertim habita ratione adjunctorum, ut nemo teneatur alterius actus scrutari et damnare.

103. Utrum dans consilium pro usuris teneatur ad restituendum quæritur; contingit quippe nonnumquam advocatum clienti consulere ut pecuniam alteri mutuam det, lucrum inde magnum relaturus. Sæpius id evenit campsoribus, aliisque mutuam quærentibus pecuniam, quam clientibus suis, mercede ob beneficium accepta, tradunt. Quoties in gratiam mutuantis id fit, non tenetur ad restitutionem, [4] quia ex pleno ejus consensu rem gerit. Quod si suadeat alicui ut mutuam accipiat pecuniam, cum auctario nimio reddendam, tenebitur ad restituendum, quia est causa contractus injusti, quo læditur qui consilium pravum secutus est. Excipiendus videtur casus in quo magna utilitas mutuanti ex mutuo provenit. Quoties usura legitima accipitur, campsores pecuniam quærentes vel dantes mutuam, excusari poterunt, quatenus præsumunt titulum adesse : non item quando nimia est : nam constare eis debet justum esse titulum limitem a lege positum transgrediendi, antequam suam præstent operam rei alioquin illicitæ.

104. Præbens pecuniam fœneratori ut fœnus exerceat, peccati arguitur, utpote proxime ad usuras cooperans; quapropter et ad restitutionem teneri plerisque videtur. Quod si agat in gratiam mutuantis, excusat eum Lugo : S. Alphonsus insuper excusatum eum habet, si non posset pecuniam denegare « sine damno superioris ordinis, quam esset mutuatarii damnum. » [5] Si det pecuniam alteri ut suo nomine detur mutua, utique ipse eam dare censendus est, ideoque damnum debet reparare. Quod si campsor, aliusve, aliena utens pecunia, lucri partem sibi retineat, dans pecuniam tenetur ad restituendam partem auctarii nimii quæ ei obvenit : non autem quam alter, pecunia ejus utens, comparavit, quum non videatur causa efficax damni. Porro campsor partem illam clam subductam reddere debet, quum nihil juris habeat ultra industriæ suæ præmium, lege vel consuetudine definitum.

105. Principes, judices, et advocati qui sunt causa ut usuræ solvantur, tenentur ad restitutionem, juxta theologorum placita; imo jure canonico anathemate feriuntur : [6] Clemens V. quippe in Concilio Viennensi, anno 1311, statuit ut communitatum pote-

(1) C. *Tua nos.* 9. *de Usur.*
(2) L. i, c. *de delictis defunct.* l. iv. tit. 17.
(3) S. Alphons. l. iii. n. 790.
(4) Ita communis sententia apud S. Alphons. l. iii. n. 785. (5) Ibidem.
(6) Clem. *Ex gravi*, de Usuris.

states, capitanei, rectores, consules, judices, consiliarii, aut alii quivis officiales, alios ad solvendas usuras scienter compellentes sententiam excommunicationis incurrant. Cæterum quamvis statuta communitatum quorumdam locorum occasionem præbuerint huic decreto, quæ intra tres menses jussit Pontifex rescindi, qui legem suprema civili auctoritate latam exequuntur, in nullam pœnam incidere censentur. Quod si quis scienter compulerit alium absque justo titulo ad usuras ultra legis taxam solvendas, utique peccat, et ad restituendum tenetur; quidquid de excommunicatione sit, quam consuetudine sublatam verosimile est. Quid vero censendum sit de advocato, qui judiciorum more expetit nomine clientis æris alieni solutionem, chirographo, vel alio instrumento suffragante, quo tamen usuras includi novit? Non videtur peccare, quum clientis nomine sortem præcipue quærat; et creditoris sit vitium usuræ, si adsit, ostendere.

106. Ministri præcipui fœneratorum peccant, et ad restituendum tenentur, saltem qui efficacem præstant operam ut exigantur ab invitis. Campsoris, vel alterius pecuniam mutuam dantis, præcipuus minister, qui de auctario nimio paciscitur, quique illud invito extorquet, reus est, et ad restituendum ligatur: est enim efficax injuriæ causa. Quod si ministri vel famuli tantum scribant rationes juxta jussa campsoris, vel numerent pecuniam, vel similem adhibeant operam, a restitutione, et plerumque a peccato excusantur: nec enim hujusmodi actiones proxima sunt damni occasio. In mensis nummulariis et officinis omnibus publicis, scribæ et ministri juxta certas regulas sibi præscriptas agentes, non videntur culpandi, licet in quibusdam negotiis forte adsit usuræ labes: nec enim censentur suo uti judicio in rebus hujusmodi, quæ totæ pendent ex rectorum voluntate.

§. V. Poenæ usuræ.

107. Pœnæ gravissimæ usuræ in jure, tum canonico, tum civili, decernuntur. Usurarii infames habentur.[1] Privantur communione altaris et ecclesiastica sepultura.[2] Nequeunt absolvi antequam de usuris satisfecerint, vel cautionem dederint idoneam; quibus neglectis eorum testamenta sunt irrita.[3] Contra clericos qui moniti non desistunt ab usuris exercendis, decernitur suspensio ab officio et beneficio ferenda; et contra laicos excommunicatio item ferenda.[4] Hæ omnes pœnæ usuras certas et notorias respiciunt, non autem contractus quos theologi probabiles ab ea labe eximunt, licet alii contradicant. Ad pœnas ecclesiasticas quod attinet, nullæ apud nos in hac re vigere noscuntur, quum pleræque sint ferendæ sententiæ, nec facile constet de usura, ob rationem agendi communiter servatam, et titulos speciosos quibus auctarium vindicatur. Igitur in sacro Pœnitentiæ tribunali præcipue de usura judicandum, et repellendi ab Eucharistia qui usuras manifestas exercent. Cæterum Episcopis silentibus, nullus presbyter debet de contractibus consuetis inter probos viros publice ferre judicium, vel aliquem usurarii nomine facile notare, vel ecclesiasticam ea de causa denegare sepulturam. Pœnæ civiles usuræ fere nullæ sunt in plerisque Fœderatis provinciis, vel vim nullam obtinent, quum, omnibus fere conniventibus, locus evadendi detur. Equidem lege

(1) Cap. *Infames*, causa 3. qu. 7. et L. *improbam*, Cod. *ex quibus causis irrog. infamia.*

(2) Cap. iii. *de Usuris.* (3) C. ult. *de Usuris* in 6.

(4) Cap. vii. *de Usuris.*

Pennsylvaniæ si quis sex nummorum auctarium excedat in obligationibus scriptis, « *bonds* » vulgo dictis, seu contractibus, sortem integram amittet, re probata, et dimidium cedet accusatori, alterum dimidium fisco.[1] Eadem lex in Delavaria viget.[2] In Nova Cæsarea chirographa, cambialia, obligationes, hypothecæ, contractus, pacta, et cætera instrumenta irrita sunt, quoties nimium auctarium exigitur.[3] In statu Mississippiensi si quis plusquam decem pro centum nummis mutuis vere datis, vel octo pro centum alias debitis exigat, nihil ultra sortem recuperare poterit.[4]

CAPUT VII.

DE MONTIBUS.

—

§. I. De montibus pietatis.

108. *Montes* dicti sunt acervi pecuniæ, frumenti, vel rerum aliarum: *montes pietatis* sunt acervi hujusmodi in pauperum levamen. Ut modus poneretur enormibus Judæorum usuris, instituti sunt publica auctoritate montes hujusmodi, ex quibus mutua dabatur pecunia pauperibus, pignore accepto, adjecto etiam onere denarii singulis mensibus solvendi, ut impensis ministrorum, et custodiæ pignorum satis fieret. Si intra annum pecunia non redderetur, vendebantur publice pignora, et pretii ultra sortem et impensas excessus reddebatur domino pignoris, vel pauperibus, si ille non reperiretur. In Urbe Veteri primum instituti sunt, et a Pio II., anno 1463, Bulla muniti:[5] variæ tamen excitatæ sunt quæstiones de modica illa pecunia quæ sorti adjiciebatur; sed æquitas, justitia, et humanitas hujusmodi montium adeo claruerunt, ut Conciliis Lateranensi V. et Tridentino fuerint probati. Per plerasque Italiæ urbes pii hi montes erecti sunt, civibus ditioribus pecuniam simul conferentibus, vel republica eam largiente, ut mutua pauperibus dari posset. Montes *profani* deinceps instituti sunt, pecunia in necessitates publicas privatasque collecta. Conferentes pecuniam nihil ultra sortem sibi olim comparabant; sed in montibus qui dicuntur *mixti* modicum auctarium tribuitur ratione damni emergentis, vel lucri cessantis. « Adducit P. Concina litteras Pauli III., Julii III., et Pii IV. in quibus id conceditur, sed cum his limitationibus, ut deponentes pecuniam id faciant zelo charitatis erga pauperes, et alias paratas habeant emptiones, ex quibus licite lucrari possent. »[6]

109. Apud nos qui pignore accepto mutuam dant pecuniam, montes eatenus imitantur; sed pro modico auctario usuram magnam accipiunt, quæ tamen lege plerumque definita est.[7] Rationes quibus lex nititur plures re-

(1) Purdon's *Digest*, art. *Interest* (2) Vide *Laws of Delaware*, art. *Interest*. (3) Elmen's *Digest*, art. Interest. (4) Act June 25, 1822.

(5) Vide montium originem et naturam fuse explicatam a P. F. Zech, e S. J. *Dissert*. ii. *De Montibus Pietatis*.

(6) S. Alphonsus l. iii. n. 765.

(7) Leges plures Anglicæ hac de re latæ sunt; « By stat. 29, Geo. iii. c. 57. confirmed by stat. 31, Geo. iii. c. 52, and 33, Geo. iii. c. 53, pawnbrokers are allowed the following rates of profit for interest and warehouse room. For every pledge upon which there has not been lent above 2s. 6d., one half-penny, for any time during which the said pledge shall remain in pawn, not exceeding one month, and the same for every month afterwards, including the current month in which such pledge shall be redeemed; for 5s. one penny; for 7s. 6d., one penny half-penny; for 10s., two pence; for 10s. 6d., two pence half-penny; for 15s., three pence; for 17s. 6d., three pence half-penny; for 1*l*. four pence, and so on progressively and in proportion for any sum not exceeding 40s; and for every sum exceeding 40s. and not exceeding 10*l*. at the rate of 3d., and no more for the loan of every 20s. of such money lent by

censentur, quod scilicet magno incommodo munus hoc exerceatur, rerum plerumque minutarum, vel facile terendarum, custodia assumpta, et quod in magnam cedat pauperum utilitatem. Quamdiu intra limites lege vel consuetudine legitima constitutos se continent pignoris custodes, non audemus eos damnare; sed qui eos prætergrediuntur, usuræ vitii, cum magno pauperum detrimento, rei fiunt.[1] Pretii excessum, quando pignora vendere contigerit ob mutuum haud redditum, dominis reddere oportet: quod si hi non compareant intra tempus lege definitum,[2] non videtur licere eum retinere: non enim constat potestatem civilem alto dominio ea in re usam esse. Alioquin pactum quod *legis commissoriæ* dicitur,[3] quo scilicet pignus in pœnam solutionis dilatæ cedit custodi, lege Constantini sublatum est: nec facile censendum est jure nostro sancitum. Excessum illum idcirco pauperibus dandum esse censemus.

§. II. De montibus profanis.

110. Mensæ publicæ nummulariorum, *banks* vulgo dictæ, montibus profanis adsimilantur, quatenus plurimis *actiones*[4] ementibus, ea fit pecuniæ copia, qua mercatoribus subveniatur, et publicis necessitatibus nonnumquam consulatur.[5] Initur hac ratione societas omnium, qui quum pecuniam repetere non valeant, emunt sibi censum annuum incertum, scilicet partem illam fructuum pecuniæ quam *rectores* mensæ singulis sex mensibus adjudicaverint. Habent quidem jus vendendi actiones; sed non ideo tollitur societas, vel damni periculum, quum actio majori vel minori pretio veneat, pro conditione florentiore, vel minus prospera mensæ, et emptor in societatem actionis translatione adscitus, socii, qui recedit, occupet locum.

111. Juxta constitutionem Statuum Fœderatorum nihil præter aurum et

the month; and so in proportion for any fractional sum. A party applying for the redemption of goods pawned, within seven days after the expiration of any month, may redeem them without paying any thing for the seven days, and applying after seven days, and within sixteen days pays the profit for one month, and the half of another month, but after the expiration of the first fourteen days, the pawnbroker may take for the whole month. » Rees' *New Encyclopedia*, vol. v. art. *Brokers*.

(1) « Pawnbrokers are regulated in their dealings by the 39 and 40, Geo. iii. c. 99; which fixes the rate of interest to be taken by them, and prescribes the mode of disposing of the bailments when not claimed within the year. The taking more interest than the statute allows is an offence cognizable by a magistrate. 12 East. 673. » Chitty's *Blackstone*, Note 23, l. ii. n. 451.

(2) « The Statute provides, that upon the sale of property above the value of ten shillings, according to the act, the surplus beyond principal, profit, and reasonable expenses of the sale, shall be paid to the pawner, or his legal representative, upon being claimed at any time within three years. » Chitty's *Blackstone*, Note 23, l. ii. n. 451.

(3) Vide Kent's *Commentaries*, vol. ii. n. 583.

(4) Vox hæc usurpata est a mensa Vindobonensi: « The shares in that bank consist of *actions* delivered to those who have furnished funds, and which actions bear interest. » Rees' *New Encyclopedia*, vol. iii. art. *Bank of Vienna*.

(5) Origo mensarum hujusmodi ab earum conditione præsenti aliquantum diversa fuit: « Bank, or Banco *of Venice*, commonly called *banco del guira*, was established in the middle of in the twelfth century. . . . It is properly a board of public credit and interest, or a general and perpetual purse for all merchants and traders, established by a solemn edict of the commonwealth, which enacts that all payments of wholesale merchandise, and letters of exchange shall be in banco, or banknotes; and that all debtors and creditors shall be obliged, the one to carry their money to the bank, the other to receive their payments at banco; so that payments are performed by a simple transfer from the one to the other. . . Venice may boast of having given the first example to Europe of an establishment altogether unknown to the ancients, and which is the pride of the modern commercial system. » Ibidem, art. *Bank*.

argentum potest ex lege alicujus Status in æris alieni solutionem valere ; [1] sed instituta est olim mensa nummaria Statuum Fœderatorum congressus auctoritate, quamvis quo jure disceptetur, tributa potestate chirographa emittendi ; et in singulis Statibus plurimæ mensæ hujusmodi in dies eriguntur, adeo ut vix numerus iis constet. Fines autem præcipui ob quos mensæ instituuntur, sunt securitatis causa, ut mercatorum civiumque cæterorum pecunia apud eam deponi possit ; et commercii fovendi, pecunia mutua data, deducta legitima usura ; et cambia moderandi. Nihil auctarii deponentibus pecuniam plerumque datur, quum eam pro arbitrio retrahere possint : in usura exigenda legis norma attenditur : cambia autem ex rerum conditione, quæ in dies variatur, pendent. Peccant mensarum rectores qui deposita pergunt accipere, postquam se impares solvendo norunt; nam fidem deponentium fallunt, cum gravi eorum detrimento. Peccant emittendo chirographa ultra limites in lege designatos : sic enim lucrum quærunt ex charta monetali absque legitima auctoritate emissa, et faciunt ut ipsa vilescat. Peccant exigendo usuram nimiam, legis præcepta variis artibus in irritum mittentes. Peccant exigendo lucrum majus eo quod fert campsorum generalis consensus.

112. Fraus admittitur si actiones mensæ ab initio clam vendantur; quum lex jubeat eas palam vendi, loco et tempore definitis. Qui eas occulto comparant, privilegio gaudent cum aliorum injuria, quum omnibus sit facultas eas emendi, quas nonnisi pretio majori sibi comparare deinceps poterunt. Cæterum difficile est restitutionem injungere ; nec enim constat, quis damnum passus sit, vel quousque. Peccant plane contra justitiam qui emptis actionibus falsos spargunt rumores, et inanem spem præbent lucri, ut actiones plurimi veneant : vel qui ejusmodi artibus earum minuunt pretium, eas sibi comparaturi. Quoties constat pretium inique auctum, vel minutum, excessum oportebit compensare, singulis quibus injuria facta est, satisfaciendo, vel si de iis non constet, pauperibus elargiendo subsidia.

113. Contingit nonnumquam chirographa mensarum alienarum in mensam publicam conferri, vel in solutionem æris alieni, vel depositi loco, quæ si a quopiam e vulgo offerantur, vel non accipientur, vel minoris habebuntur, prout apud plerosque valent : sed oblata ab amico præcipui nummularii, vel ab aliquo e mensæ rectoribus, recensebuntur auri vel argenti instar, quia erit nummulario copia in rebus gerendis integrum recipiendi valorem. In ea agendi ratione injustitia manifesta est, nisi specialis causa occurrat discriminis : quæ forsan reperiri poterit in beneficiis mensæ collatis ab eo qui hoc inde percipit commodum, v. g. quod pecuniam plurimam in ea deposuerit, nullam inde relaturus usuram. Quæ autem clam geruntur a scribis in sui vel amicorum utilitatem, vel quæ aliquis ex rectoribus, privatis suis commodis studens, facit ut lucretur, ex nummorum mutatione, fraudis labe non carent.

114. Tenentur mensæ rectores ad chirographa sua redimenda auro vel argento : sæpe autem contingit ob plurima emissa id fieri non posse, quapropter *suspensio* hujusmodi rationis solvendi fit. Quoties id factum est ex eo quod limites a lege statutos præter-

(1) « No State shall. . . make any thing but gold and silver coin a tender in payment of debt. » *Art.* I. *Sect.* x. 1. *Const. of United States.*

ierint, nimia chirographorum emissione, injustitia admittitur, quum nummi valor una cum fide mensæ minuatur. Qui igitur apud mensam aurum, vel argentum, vel chirographa paris valoris deposuerunt, damnum grave patiuntur, chirographis quæ minus valent iis redditis.

115. Qui pecunia deposita utuntur ad suas utilitates promovendas, vel actiones in alienis mensis emendo, vel alio quocumque pacto, præter eam rationem quam mensæ leges admittunt, peccant, quia fiducia creditorum vel sociorum mensæ abutuntur, et magno se discrimini objiciunt damnum gravissimum iis inferendi. Equidem tota quæ penes mensam est pecunia ita impendenda est, ut negotiis legitimis augeatur res communis cum sociorum lucro : subtracta igitur pecunia, quædam injuria his fit, et gravioris detrimenti causa temere ponitur.

116. Præter montes hos profanos in quibus societas quædam initur, est *arca quædam* [1] in plerisque urbibus, in quam opifices, famuli aliique pecuniam conferunt, modicam quamdam usuram, quatuor scilicet pro centum nummis, inde derivaturi. Pecunia sic collecta impenditur a cœtu virorum qui actiones emerunt, vel societatem inierunt, instar aliarum mensarum nummariarum, quippe eam mutuam dant, hypotheca in bona immobilia accepta, vel alias lucrum inde quærunt. Sex quidem nummi pro centum recipiuntur ab arcæ curatoribus qui pecuniam sibi creditam dant mutuam; quatuor collatoribus dantur; duobus in impensas, et damna quælibet retentis. Quum plerique qui pecuniam sic deponunt nullam aliam habeant lucrandi ex ea rationem, dubitari potest utrum liceat usuram illam modicam accipere; nec enim societas ab iis initur, certum quippe jus retinent, in omni rerum eventu, sortem cum usura repetendi. Legis titulo admisso facile vindicatur hæc agendi ratio; quæ alioquin magnas affert utilitates opificibus, famulis, aliisque minus divitibus, quorum pecunia conservatur et augetur, ut senectæ, et valetudini afflictæ consulatur. De similibus arcis monetalibus, quæ in Galliis habentur, S. Pœnitentiaria interrogata, eas approbavit. [2] Licitæ sunt variæ pecuniarum collocationes quæ fiunt in arcis gallice dictis *caisses d'epargne*, *banque de prévoyance*, *agences de placements*, et similibus quæ cum emptione censuum aut actionum coordinantur; ratio, quia istæ societates nomine collectivo emunt ex pecuniis sibi creditis census publicos, aut actiones quorum redditus distribuunt inter pecuniarum collatores proportionale ad contributionem cujuslibet, adeo ut quisque pecuniam conferens in prædictis arcis aut campsis sortem prorsus alienet... D. Dufetre, vic. gen. Turonensis, mihi ostendit responsum quod S. Pœnitentiaria direxerat 17 Decembris, anno 1832, ad Parochum diœcesis Claromontanæ in confirmationem et approbationem prælaudatarum campsarum. Igitur tuta conscientia agunt qui eam eligunt viam ad lucrandum ex pecunia. [3]

§. III. De actionibus universim.

117. *Actionum* nomine, uti supra indicavimus, placuit vocare jus quod quisque sortitur ad lucri partem, collata pecunia in mensam publicam : quotquot scilicet certam pecuniæ summam dant, socii fiunt mensæ, et lucri

(1) *Saving funds Institution.*
(2) 17. Decembris 1832.
(3) Lyonnet *Tract. de contractibus.*

sicut et damni participes : ex eorum numero electis quotannis, communibus omnium suffragiis, qui res gerant, mensæ *rectores* ideo nuncupati. Bis in anno subducuntur rationes, et lucri divisio fit, servata quadam portione, ut casibus inopinatis non desint subsidia. Actiones has comparari posse, et lucrum percipi absque peccato liquet, quia est societas quædam, periculo sicut et lucro communi : quapropter actiones minori vel majori pretio veneunt, et lucri divisio variatur pro mensæ conditione. Crucem alicui figere potest quod plurima fiant a mensæ rectoribus, vel ab officialibus, quæ usuræ labe infici videri possunt. Cæterum quum ipsa mensæ institutio cum magna omnium utilitate sit conjuncta, et plurimæ suppetant rationes lucri honesti ex cambiis, et negotiatione alia monetali, socii possunt tuta conscientia rectorum et officialium permittere conscientiæ et judicio, quid in unaquaque re liceat.

118. Præter mensas nummarias initur societas hujusmodi ad vias ferreas extruendas, ad canales fodiendos, et ad omnia fere rerum genera : quam licere manifestum est, quum magnam afferat utilitatem civibus universis, et haud sine discrimine suæ pecuniæ ab unoquoque ineatur. Equidem raro contingit eos qui actiones hujusmodi comparant, lucrum inde derivare.

119. Aliquando Gubernium, sæpius municipium, mutuam quærit pecuniam, usura quadam oblata, nonnisi post aliquot annos recipiendam. Constat licere usuram hanc accipere, quum onus sit pretio æstimabile sua pecunia tamdiu carere; et alioquin actionum valor possit minui ex rerum vicibus, prout sæpe contingit.

120. Ad rem nostram animadvertit recens scriptor :[1] « Licitam esse negotiationem actionum quæ constituuntur in pontibus, canalibus, viis ferreis, foliis diurnis, libris edendis, officinis industrialibus, publicis diversarum regionum campsis, etc.; hæ actiones nihil aliud sunt quam jus ad emolumenta ex prædictis institutionibus provenientia certo quodam pretio acquisitum; porro tale jus sane pluris vel minoris vendibile est prout emolumenta sunt majora et certiora, vel minora et incertiora; ergo. . . . »

§. IV. De re monetali.

121. Olim apud plerasque gentes auro et argento pecunia constabat, cupro etiam ad valorem inferiorem exhibendum usurpato : quæ consuetudo in Europa adhuc late viget. Quoties metalla hæc, juxta communem hominum æstimationem, valori externo, qui regia, vel alia suprema auctoritate definiebatur, respondebant, vix ullus erat quæstionibus locus : sed nonnunquam in rerum angustiis vilius metallum pretioso immiscebatur, vel ponderi aliquid detrahebatur, quin pecuniæ valor externus minueretur : unde factum ut plurimæ nascerentur difficultates de solvendo ære alieno, utrum scilicet metallorum ipsorum habenda foret ratio, vel edicti regii, et valoris eo definiti. Sic etiam quum in regnis diversis valor pecuniæ non eadem ratione decerneretur, non adeo facile nummorum commutatio fiebat absque justitiæ læsione. De his erudite disseruit P. Paulus Laymann e S. J.[2] qui iis temporibus floruit in quibus sæpius nummorum valor mutatus est. Censuit ipse populi consensum, præter causam gravissimam, plerumque requiri, ut monetarum valor mutetur : omnium

(1) D. Lyonnet, Tract. *de contractibus,* in cursu completo Theologiæ, vol. 16.

(2) *De Justitia* Tract. iii. par. i. cap. v. *De monetæ falsatione ac mutatione.*

enim interest, et « quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet. »[1] Mutatione autem facta, contractus prius initi perficiendi videntur valore metallorum per se spectato : qui enim centum aureos mutuos accepit, satisfacere censendus non est, si pecuniam tanti valentem ex regio edicto, sed per se inferiorem, reddat ; jus quippe habet creditor ad nummos quales dedit accipiendos : nam aliud pro alio, invito creditore, solvi non potest. Hinc jurisconsultus « Paulus respondit, debitorem non esse cogendum in aliam formam nummos accipere, si ex ea re damnum aliquod passurus sit. »[2] Si de monetæ specie reddenda inter contrahentes convenerit, mutati valoris non habetur ratio, sed nummi promissi dandi sunt, quidquid sit de valore : quia « contractus ex conventione legem accipiunt. »[3] Quoties de monetæ specie non convenit, et valor legitima auctoritate immutatus est, hic spectandus est, sive auctus sit, sive imminutus, adeo ut pecuniæ summam reddere debeat creditor, nummis prout jam valent computatis : secus si « improba fœneratorum et campsorum consuetudine, populo reliquo non consentiente, sed improbante, »[4] valor sit mutatus; nam nulla est hujus ratio habenda in solvendis debitis, præsertim antiquis.

122. Jam vero ad rerum apud nos conditionem ut veniamus, præter aurum et argentum, *chirographis* mensarum nummulariarum commercium plerumque geritur. Chirographorum autem valor in dies mutatur, prout fides mensarum vacillat, vel viget, ipsis legibus pro partium studio fixis et refixis.

123. Unicuique licet aurum vel argentum a debitore exigere, quum Constitutio Statuum Fœderatorum nullam aliam agnoscat legitimam solutionem : quod si quis acceperit chirographa eo tempore quo minus valebant, non potest absque injustitia ad reddendum aurum vel argentum cogi. E contra injuria fit creditori cui chirographa minus valentia dantur, quæ ipse cogitur recipere, ne totum quod sibi debetur amittat. Plerumque quæ circumferuntur chirographa mensæ constitutæ in civitate præcipua ab ejus incolis accipiuntur in æris alieni solutionem, qui pretium augere solent pro valore chartarum imminuto. Qui extra provinciam degunt, loci ubi solutio facienda est, normam in ære solvendo sequuntur.

124. Qui aurum vel argentum custodiæ causa apud aliquem privatum deponit, habet jus illud exigendi præ chirographis, nisi alteri in mandatis dederit ea emere. Quod si injussu deponentis alter emerit, lucrum poterit retinere, quum sua industria sit comparatum, haud absque sui periculo. Culpandus autem est qui temere de pecunia aliena negotiatur.

CAPUT VIII.

DE CAMBIO ET CENSU.

125. Cambium dicitur permutatio pecuniæ pro pecunia cum lucro campsoris. *Verum* cambium est quando reapse permutatur pecunia : *siccum*, seu *fictum* dicitur, quando mutui velandi causa fieri fingitur. *Manuale* cambium fit, quando de manu ad manum permutatur pecunia diversi generis : v. g. aurea cum argentea. *Locale* cambium est permutatio pecuniæ præsentis cum distanti : v. g. si quis campsori mille nummos dat Philadelphiæ, litterasque cambii

(1) Reg. xxix. in 6.
(2) L. xcix. ff. *de solut.*
(3) L. i. §. 6. *Si convenit*, ff. *depositi*, et reg. xxiii. ff.
(4) Laymann, ubi supra, n. 16.

recipiat, ut pecunia sibi vel alii, jussu suo, Parisiis solvatur. [1] Cambium *temporale* est illud quo quis dat pecuniam post tempus, vel eodem loco, vel alibi recipiendam. Litteræ cambii plerumque dantur triginta vel sexaginta post dies solvendæ. *Activum* vocatur cambium omne verum.

126. Licet quoddam lucrum ex cambio vero manuali derivare : nam diversæ nummorum species nonnisi labore, impensis, et periculo comparantur, ut campsori præsto sint in publicum commodum ; quod si id cum campsoris utilitate aliquando contingat, id bonæ ejus fortunæ tribuendum, quin desinat per se pretio æstimari. Hinc licet nummos aureos vendere eo quo valent pretio, eosque emere, præmio quod consuevit a plerisque dari præstito. Ipse campsorum consensus pro rerum in dies varietate normam præbet valoris diversarum monetarum. Idem de chirographis mensarum dicendum ; nam valent quanti a plerisque æstimantur pro mensæ conditione : sed peccant qui artibus iniquis et mendaciis eorum valorem augent vel minuunt : vel qui ea emunt venduntque pretio ab eo quod plerumque obtinent diverso, ignorantia et simplicitate aliorum abusi : vel qui ea vendunt, postquam mensa cecidit, vel quando eam certo norunt mox casuram.

127. Ex cambio locali licet derivare lucrum : nam campsori aliquid debetur ob industriam, qua copiam pecuniæ in longinqua regione impetravit, ut aliorum commodis inserviret : quod plerumque impensas secum fert, et damni periculum. Si utilitas lucrumque ex utraque parte illi proveniant, non ideo jure cadit exigendi mercedem, ob rem quæ per se pretio æstimanda est. Eadem vero est norma lucri, communis scilicet campsorum consensus.

128. Cambium temporale aliquando purum putumque est mutuum, ideoque de eo judicandum juxta ea quæ alibi tradidimus : sed quandocumque bona fide fit, potest esse lucri causa, ob rerum vices intra spatium illud temporis quod cambio definitur ; eo magis si cum loci varietate, vel monetarum permutatione concurrat.

129. Quoties recusat ille ad quem litteræ cambii diriguntur, eas acceptare et agnoscere, protestatio fit a notario publico, quæ intra quatuordecim dies communicanda est litterarum auctori, juxta leges Angliæ : [2] apud nos autem protestatione opus non est, sed die sequenti vel quamprimum monendus est, sicut et alii per quorum manus traditæ sunt litteræ, quique accepta pecunia iis inscripserunt sua nomina, ut jus sit eam recuperandi. [3] Si acceptavit litteras, nec tamen tempore statuto solverit, protestatio facienda est, et remedium juris datur contra ipsum, vel auctorem litterarum, vel aliquem ex iis qui prius sua inscripserunt nomina. Nemini autem licet se immunem reddere celandis bonis suis, vel arte aliqua, quum quisque suo nomine inscribendo se obnoxium fecerit. Nec excusatur, licet nihil reapse debuerit; nam onus solvendi sibi assumpsit, aliisque fuit damni occasio.

(1) « A Bill of Exchange . . . is an open letter of request from one man to another, desiring him to pay a sum named therein to a third person on his account. » Blackston. *Comm.* l. ii. num. 467.

(2) Blackston. *Comm.* l. ii. n. 469.

(3) « In all cases, whether of an inland or foreign bill, if it be presented and acceptance is refused, prompt notice (within fourteen days will not suffice, but usually the next day to the immediate indorser, and each indorser is allowed a day) must be given to the drawer and indorsers, or they will be discharged from responsibility. » Chitty in Blackston. Ibidem. Note 44.

130. Campsores [1] apud nos operam plurimam impendunt vendendis et emendis *actionibus* mensarum, Gubernii, [2] vel collegiorum civium. Hæc per se licere jam diximus; sed constat campsores inter se fictis emptionibus aliisque artibus pretium actionum minuere sæpe, vel augere, unde fit ut plurimi damnum patiantur. Justitiam lædi putamus quoties arte quadam valor variatur, saltem ni dolus ejusmodi sit qui a campsoribus, pro consueta agendi ratione, detegi possit. Equidem adeo consueverunt fingere, et inter se veluti ludere, ut quilibet sibi plerumque caveat, et vix se deceptum queratur. Peccant procul dubio omnes qui, artibus iniquis et rumoribus falsis, actionum valorem in sui commodum augent, vel minuunt; quod fieri dicitur ab ipsis collegiis civium, qui actiones ita sibi comparant minimo pretio, deinceps maximo vendendas. Qui hoc pacto alios fraudant, ad damna reparanda tenentur. Emuntur aliquando actiones in futurum certo designato pretio : quæ pacta lege vetantur, sæpeque fraudem vel ludum quemdam continent. Periculum plerumque magnum etiam afferunt.

131. *Census* annuus est contractus quo emitur et venditur jus percipiendi pensionem annuam ex re, vel persona aliena. *Realis* dicitur qui in re fundatur, v. g. agris, ædibus : *personalis* qui personam tantum obligat, nulla re in securitatem præstita : *mixtus* qui solvendus est a quodam ex sua industria, vel pecunia, ædibus vel aliis rebus immobilibus alioquin obnoxiis. [3] Census aliquando servatur solvendus ei qui rem transtulit ad alium, ea conditione apposita; aliquando creatur ab aliquo qui se vel res suas obligat ad eum solvendum. Ad vitam cujusdam nonnumquam constituitur, ejus morte extinguendus; [4] aliquando ad annos quosdam : aliquando perpetuus est. Eum redimendi datur nonnumquam facultas, quando licet venditori censum extinguere reddita pecunia : quod si emptor etiam possit repetere pecuniam, dicitur utrinque *redimibilis*.

132. Licere reservare sibi pensionem annuam, ex re quam quis ad alium transfert, liquet, dummodo alioquin conditiones translationis æquæ sint. Licere etiam constituere censum, sive in fructibus prædiorum, sivi in pecunia ex prædiis, vel ædibus derivanda, omnes fere theologi censent; quamvis enim eo pacto major pecuniæ summa ea quæ data est recipiatur, tamen jus ad eam recipiendam per illa temporum intervalla non videtur pretium excedere : præsertim si damni sit periculum, ædibus dirutis, vel prædiis ad sterilitatem redactis. Hinc, quamvis theologi nonnulli olim dubitarint utrum liceret, quum speciem

(1) *Brokers, Bankers.*

(2) De debito nationali Anglico loquens Blackstonius ait : « A system which seems to have had its original in the state of Florence, A. D. 1344 : which government then owed about 60,000*l.* sterling; and being unable to pay it, formed the principal into an aggregate sum, called metaphorically a *mount* or *bank,* the shares whereof were transferable like our stocks, with interest at five per cent., the prices varying according to the exigencies of the state. » L. i. Comm. n. 327. Citat Aretinum : « Pro tempore, pro spe, pro commodo minuitur eorum pretium atque augescit. »

(3) « Annuity is a thing very distinct from a rent charge, with which it is often confounded; because a rent charge is a burden imposed upon, and issuing out of lands; whereas, an annuity is a yearly sum, chargeable only upon the person of the grantor. » Rees' *New Encyclopædia,* vol. iii. art. *Annuity in Law*

(4) « The most general division of annuities is into *annuities certain;* and *annuities,* the payment of which depends on a *contingency;* such, in particular, as the continuance of life. » Ibid., art. *Annuities.*

mutui obvelatam censerent, vicit sententia adversa, quam probarunt Martinus V. et Calixtus III. [1] Censum personalem licere plurimi contendunt, quoties bona fide agitur : eum tamen prohibuit S. Pius V. [2] ob periculum mutui velati : quæ prohibitio in plerisque locis consuetudine contraria abrogata est. Ubique cavendum ne conditiones sint iniquæ, quibus usuræ labes insit. In Anglia lege cautum est ne fraus admittatur; et remedium a tribunalibus præbetur. [3] Apud nos non adeo frequens est census contractus, quum tot aliæ lucri suppetant rationes.

CAPUT IX.

DE SOCIETATE.

133. Contractus *societatis* est duorum vel plurium conventio conferendi aliquid ad lucrum et damnum commune, proportione æqua servata. Conventio hæc fieri potest absque scriptura, vel alia solemnitate, jure Cæsareo ; sed plerumque scripto initur. [4] Nonnunquam socii omnes pecuniam et industriam suam conferunt : aliquando alius dat pecuniam, alius suam adhibet industriam. Conditiones societatis ex contrahentium voluntate pendent, quæ tamen æquæ esse debent; nec enim licet onus nimium alterutri imponere, etiamsi ipse ex quadam necessitate, vel spe nimia lucrandi, consentiat. « Dum societas contrahitur, tam lucri, quam damni communio initur. » [5] « Societatem talem coiri non posse, ut alter lucrum tantum, alter damnum sentiat, et hanc societatem Leoninam solitum Cassium appellare leges declarant. » [6]

134. Quoties societas initur chartæ publicæ sanctione munita, sociorum singulorum bona non sunt plerumque creditoribus obnoxia, sed ea tantum quæ cœtus sunt : cæterum peccant qui temere contrahunt æs alienum, hoc usi præsidio : si desit specialis illa sanctio, sociorum bona omnia obnoxia sunt, lìcet ex alterutriùs tantum culpa æs alienum contrahatur, vel licet alter habeat minimum quoddam lucri vel damni consortium In Pennsylvania, præter *generales* socios quorum nomine res geruntur, sunt nonnulli qui *speciales* socii dicuntur, qui scilicet certam quamdam pecuniæ summam in societatis usum contulerunt, ultra quam non tenentur obnoxii. Eorum nomina instrumento scripto relata, una cum pecunia collata tabulis publicis insinuentur necesse est, et juramentum fiat de rebus ad societatem constituendam gestis. [7] Qui alterius culpa obnoxius factus est creditoribus, vix tenetur ad sponte solvendum, sed potest expectare ut lex executioni demandetur. Qui portionem parvam habuit : v. g decimam sextam, satis facere videtur, si pro rata parte solvat : cogitur autem lege totum solvere, si valeat.

135. Peccant socii rebus communibus utentes in privatum sui commodum, aliis invitis ; vel privato studentes lucro, dum communi vacare debent. Quoties eas prodigunt, debent damnum aliis illatum resarcire; sicut et debent in commune ærarium conferre quidquid negotiando acquisierint. Si negligant suas partes implere, vel si

(1) In suis Extrav. (2) Constit. *Cum onus.*

(3) « If by the terms of the contract, the lender's principal is *bona fide* (and not colourably) put in jeopardy, no inequality of price will make it a usurious bargain. » Blackston. *Comm.* l. ii. num. 462. (4) L. iv. ff. *pro socio.*

(5) L. *Si unus est*, ff. eodem.

(6) L. *Si non fuerint*, ff. eodem.

(7) Vide legem 21 Martii 1836, apud Purdonem, art. *Partnership.*

temere se implicent negotiis quæ felicem exitum vix sunt habitura, sociis satisfacere debent.

136. Magna olim exarsit controversia inter theologos de contractu trino, qui scilicet tres in se complectebatur, quamvis unicus foret. Fiebat data ab aliquo alteri pecunia ad negotiandum, ea conditione ut, in omni rerum eventu, sors illi redderetur integra, cum certo quodam lucro. Societas iniri censebatur, quum alter pecuniam, alter industriam conferret, et negotia gererentur in communem utriusque utilitatem. Cavebat de pecunia socius alter, ea lege ut major pars lucri sibi cederet, qui contractus *assecurationis sortis* dicebatur : et quum lucrum foret incertum, de certo quodam lucro dando paciscebatur, qui erat contractus *assecurationis lucri*. Vix dubitari potest contractus hos diversos iniri posse cum diversis hominibus absque ulla usuræ labe, quum liceat de rebus incertis cum utriusque discrimine pacisci : sed quoties inter eosdem agitur, contendebant plurimi theologi cautionem præstitam de sorte reddenda tollere societatem, et mutuum constituere. Equidem liquet mutuum ea ratione sæpe obtectum; quapropter Sixtus V. contractum hujusmodi damnavit :[1] cæterum non constat eum veluti per se illicitum reprobatum, quapropter ea ratio contrahendi plerisque in locis obtinuit, ubi prohibitio consuetudine mitigata est, seu abrogata. Litis diremptio ex controversia de usura pendet. In Pennsylvania lege cavetur ne pecunia in societatem collata a socio speciali ei reddatur, nisi postquam creditoribus satisfactum fuerit. Cæterum permittitur quotannis usuram legitimam accipere, et lucri partem, si quid supersit.[2]

CAPUT X.

De cautionibus.

137. *Assecuratio* dicitur contractus quo quis alienæ rei periculum in se suscipit, obligatque se ad ejus valorem reddendum, si casu perierit. Sic solent aliqui cavere domibus, rebusque aliis, navibus præsertim : seseque obligant ad resarciendum damnum intra certam pecuniæ summam, si incendium contigerit, (dummodo non fuerit tumultuante populo) vel si navis fuerit demersa. Hujusmodi contractus liciti sunt, quum onus suscipiatur pretio æstimabile : sed curandum ut pretium periculo respondeat : quod apud nos a cœtibus quibusdam ex legis sanctione, charta scilicet munitis, statuitur, et justum habendum est, nisi contrarium constet. Quando assecuratio fit navis ab eo qui pecuniam mutuatur quà merces comparet ad navem onerandam, usuræ labes contrahitur : nam tollitur periculum pecuniæ, ob quod usura magna promissa est.[3] Sed si ille qui pecuniam dat mutuam, etiam præstet cautionem de navis et mercium valore solvendo, si casu aliquo perierit, nil obstat quin præmium idcirco accipiat, et usuram pro periculi ratione.

138. Peccant gravissime qui suas incendunt ædes, ut pecuniam ultra earum valorem a societate assecurationis ac-

(1) In Bulla quæ incipit *Detestabilis*.

(2) Vide *legem supra cit.*

(3) « Although Respondentia and bottomry are of themselves a species of insurance, yet the lender has an insurable interest in his securities, and therefore may protect himself from the sea-risk by insuring them. However, a policy on bottomry or respondentia cannot be subscribed by the borrower of the money; for if he were to become an insurer, this would be no longer a loan upon bottomry, but a cloak for usury. » Rees' *New Cyclopædia*, vol. xx. art. *Insurance.*

cipiant: nihil enim juris habent, sed gravissimis pœnis, capitis scilicet, juxta Angliæ leges subjacent. Injustitiæ quoque rei sunt qui pecuniam damno suo majorem exigunt, incendio casu vel malitia aliena contingente. Peccat etiam nauclerus qui sua incuria naufragio dat causam, vel qui ea celat quæ si innotuissent, cautio præstita nihil juris mercium vel navis domino tribueret.

139. *Assecuratio vitæ* alicujus fit quando ob præmium semel datum, vel ob pecuniam quotannis solutam, obligat se societas aliqua, vel vir aliquis, ad certam pecuniæ summam persolvendam, quando quemdam mori contigerit. Quando ratio habetur ætatis, valetudinis, et aliorum adjunctorum, et pretium æquum datur, contractus hujusmodi licet; nam discrimen est quoddam ex utraque parte, et damni, sicut et lucri, sors incerta.

140. *Hypotheca* est contractus quo debitor rem aliquam immobilem creditori obligat ad debiti securitatem: ædes, prædia, passim ita traduntur. Ea est hypothecæ vis, ut usura legitima solvenda sit creditori quotannis, et sors tempore statuto: quod si negligatur, poterit rei possessionem sibi vindicare, vel eam venalem exhibere, judicii tamen ordine servato. Navis in hypothecam traditur nonnumquam, pecunia mutua accepta eo pacto ut rependenda sit cum usura, itinere feliciter peracto; sed creditor immunis habendus sit, si eam demergi, vel alias perire contigerit. [1] Merces quibus navis oneratur, etiam in hypothecam traduntur, simili adjecta conditione. [2] Magna plerumque exigitur usura, quæ maritima dicitur, ob periculum susceptum, duodecim pro centum, vel plus ex contrahentium pacto: quam licere liquet, quum jus ad sortem, si quid adversi contigerit, amittatur.

141. *Fidejussio* [3] est contractus quo quis suscipit obligationem solvendi debitum alienum, si debitor ipse non solvat. Fidejussor non obligatur strictius quam debitor: nam « accessorium sequitur naturam principalis; » [4] proindeque si contingat debitorem non adstringi ob vitium tituli quo creditor nititur, fidejussor liber erit: non ita, si debitor impar solvendo, beneficio legis utatur; nam fidejussor ligatus manet. Cessat fidejussionis vis, si quid in obligatione novetur, absque ejus consensu. [5] Si plures simul fidejubeant, singuli pro rata parte tantum tenentur, nisi sese in solidum verbis perspicuis obligaverint: quod plerumque apud nos fit. [6] Fidejussionis obli-

(1) « Bottomry is a contract in the nature of a mortgage of a ship, on which the owner borrows money, to enable him to fit out the ship, or to purchase a cargo for a voyage proposed; and pledges the keel or bottom of the ship (*partem pro toto*) as a security for the repayement. It is moreover stipulated, that if the ship be lost in the course of the voyage, by any of the perils enumerated in the contract, the lender also shall lose his money; but if the ship should arrive in safety, then he shall receive back his principal, and also the interest agreed upon, generally called the « Marine Interest, » however this may exceed the legal rate of interest. » Rees' *New Cyclopœdia*, vol. v. art. *Bottomry*. Vide et Blackston. *Comm.* l. ii. n. 458, cujus verba fere exscripsit.

(2) « Bottomry is a loan upon the ship, and respondentia upon the goods. » Ibidem.

(3) *Bond*, *Bail-bond*, *Security*, *Recognizance.*

(4) §. i. Inst. *de fidejussoribus.*

(5) L. *Novatione facta*, Cod. *de fidejussor*, « If the holder of a promissory note takes upon himself to give further time for payment, or receives a part of the money, and gives time for the rest, the nature of the transaction is essentially changed, and the endorser is no longer responsible. » Purdon's *Digest.* art. *Promissory Notes.* Notes.

(6) « An obligation of two individuals running thus: « We bind ourselves, our heirs, executors and administrators, and every of them firmly by these presents, is joint and several, 4 Watts 50. » Ibidem, art. *Bonds. Notes.*

gatio transit ad hæredes. [1] Nequit fidejussor conveniri, nisi prius a debitore principali debitum fuerit petitum, et constet eum non esse solvendo. [2] Si tamen debitor absens sit, nec habeat bona liquida quibus creditori satisfiat, fidejussor obligatur.

142. Fidejussionis instar est quando quis litteris cambii, vel chirographo alieno suum inscribit nomen, [3] ut pecuniam, deducta usura legitima, recipiat, prout fit apud mensas publicas. Si tempore statuto haud solvatur, *protestatio* fit a notario publico, [4] ut constet de solutione petita et neglecta; qua peracta, creditor in jus vocat vel debitorem principalem, vel quemlibet ex iis quorum nomina inscripta sunt. Qui cogitur solvere, potest pecuniam et impensas omnes a principali debitore, vel ab alio qui prius suum nomen inscripserat, recuperare. [5] Nemini licet se arte fraudeve ab onere quod fidejussione suscepit eximere: quamvis enim ipse nihil forsan acceperit, et temere in tantum discrimen se conjecerit, ex justitia tenetur obligationem assumptam implere. Qui igitur opifices chirographis ab iis quibus res suas vendiderunt acceptis sua inscripserunt nomina, ut pecuniam a mensa nummaria acciperent, nequeunt pacto aliquo fraudulento sua servare bona, si contigerit creditores deficere. Qui se fidejussores præstiterunt officialibus publicis, nequeunt se immunes præstare, etsi horum fraude magnum eis proventurum sit damnum.

143. Cæterum si familiæ suæ calamitas impendeat, quin reparari valeat damnum, cujus se fidejussores exhibuerunt, non audeo damnare eos qui sibi suisque consulunt, quoad ea quæ sustentationi necessaria sunt, si id absque fraude et perjurii discrimine fieri possit. Qui fidemjusserunt reum sistendum judicio, obnoxii sunt si aufugerit: item qui « fidejussores de pace et legalitate tuenda » [6] dati sunt, obnoxii sunt mulctæ, si pacem legesque violaverit ille cujus vades se præstiterunt: cæterum si bona sua celent, vel alias mulctam cui subjacent solvere evitent, non videntur justitiam violare, nisi de debito, vel injuria pretio æstimanda agatur.

144. Juxta theologos nonnullos licet pretium exigere pro onere fidejussionis suscipiendo, quum sit pretio æstimabile. Id consuevit fieri in Statu Neo-Eboraceno ab iis qui sese aliorum debitis faciunt obnoxios, chirographis sua inscribendo nomina: qui tamen nonnumquam fraude evadunt. Alibi etiam vades se exhibent pecunia accepta, qui perjurio se dicunt tot nummis valere quot in vadimonium judex postulat.

CAPUT XI.

DE EMPHYTEUSI.

145. Emphyteusis, quæ vox est Græca, est contractus quo rei immobilis dominium utile transfertur, directo retento, sub onere pensionis annuæ. Tenebatur emphyteuta rem efficere magis fructuosam: nam a serendis arboribus vox sumpta est: idcirco cavere debebat, ne deterius prædium evaderet. Si neglexisset per tres annos pensionem solvere, ejiciebatur ex prædio,

(1) §. ii. Inst. *fidejussor.*

(2) Nov. iv. cap. i.

(3) *Endorser.*

(4) Id de litteris cambii, vulgo *Bill of Exchange*, intelligendum. « Protest of non payment is not necessary on a promissory note. » 1 Dallas 255. 1 Yeates 145, 533. cit. Notes to Purdon, art. *Promissory Notes.*

(5) *Lucius III.* cap. Pervenit, *de fidejussor.*

(6) Ita in legibus Eduardi confessoris præscribitur. Vide apud Blackston. l. iv. n. 252. « This security consists in being bound, with one or more securities, in a recognizance or obligation to the king. » Ibidem, n. 253.

vel ædibus; [1] imo post biennium, si ecclesiastica esset emphyteusis. Poterat a domino exigere pretium *meliorationum*, [2] quas Græci dicebant ἐμποιήματα, [3] et si noluerit dare, jus emphyteusis ad alium lege idoneum transferre. [4] Si rei interitus ex calamitate quadam contigerit, ad pensionem solvendam non tenebatur. Apud nos agri aliquando traduntur ea conditione, ut intra quoddam temporis spatium tot jugera fiant culturæ idonea, arboribus excisis, et ut sepibus agri circumdentur, et horreum, ædesque erigantur. Si per anni dimidium pensio non solvatur, potest dominus legis auctoritate bona coloni venditioni exponere, vel si copia eorum non sit, ipsum ejicere post aliquot dies legis forma servata. Sæpe ex fructibus agrorum quædam portio domino est solvenda : qua in re coloni fides et justitia spectanda est, ne inanibus ductus rationibus rerum veritatem celet. [5]

146. *Feudum* est contractus quo, sub onere fidelitatis et obsequii personalis, transfertur rei immobilis dominium utile, directo retento. Ea contrahendi ratio medio viguit ævo, agris militibus traditis eo pacto ut dominum obsequiis quibusdam prosequerentur, et ad bellum sequerentur. [6] *Vassallus* dicebatur qui feudum obtinuerat, quique juramentum fidelitatis emittebat genuflexus, manibus suis inter domini sui manus positis. *Investitura* vocabatur ritus quo in possessionem feudi mittebatur; qui realis aliquando erat, aliquando signo aliquo constabat, v. g. ense tradito, vel annulo. Quædam conditiones inerant feudo; quas qui violasset perduellione, vel graviori aliquo scelere, illo privabatur. Feudum ad alium transferre nequibat absque domini consensu. Plura huc pertinentia recensere non vacat, quum alius sit rerum apud nos ordo. Quæ possidebantur omni onere immunia, et jure absoluto, dicebantur *allodia*. Hujusmodi censentur esse omnia in Fœderatis Provinciis, vel saltem ad eorum naturam accedere. [7]

CAPUT XII.

DE LUDO.

147. *Ludus* est contractus oblectantium animum, et deponentium aliquid cessurum victori. Alius regitur fortuna sola, ut ludus aleæ; alius industria sola, ut ludus pilæ; alius fortuna et industria simul, ut ludi chartarum. Licet ludere; quum enim unusquisque possit res suas donare, potest etiam eas dis-

(1) L. ii. Cod. *de jure emphyteutico.* « By the civil law, if a tenant who held lands upon payment of rent or services, or « jure emphyteutico, » neglected to pay or perform per *totum triennium*, be might be ejected from such emphyteutic lands. . . The same remedy is in substance adopted by statute II. Geo. II. c. 19. §. 16. » Blackston. *Comm.* l. iii. n. 233.

(2) Cod. Just. iv. l. 66. n. 2. 3.

(3) Anglice : *improvements.*

(4) L. iii. God. *de jure emphyteutico.*

(5) « When rent is due and unpaid, and when no judgment in a personal action has been had for the recovery of the same, the landlord, upon demand may enter immediately, by himself or his agent, upon the demised premises, and distrain any goods and chattels that are to be found there, belonging to the tenant or others. » Kent's *Comm.* vol. iii. n. 476.

(6) « The better, and the prevailing opinion, is, that the origin of the feudal system is essentially to be attributed to the northern Gothic conquerors of Europe. It was part of their military policy, and devised by them as the most effectual means to secure their conquests. The chieftain, as head or representative of his nation, allotted portions of the conquered lands, in parcels, to his principal followers, and they, in their turn, gave smaller parcels to their sub tenants, or vassals, and all were granted under the same condition of fealty and military service. » Kent's *Comm.* vol. iii. n. 495.

(7) « The distinction in this country, between feudal and allodial estates, either does not exist at all, or has become nearly nominal. » Ibidem, num. 489.

crimini objicere, easque victori cedere. Cæterum ludendi consuetudo facile graviorem inducit culpam, malaque innumera; peccant quippe qui, cum sui suorumque gravi detrimento, magnam pecuniæ summam ludendo exponunt; vel inde se reddunt impares debitis solvendis, vel qui ludis vacant, omissis suis muneribus; vel qui rixis, blasphemiis, aliisque peccatis ludendo se inquinant. [1]

148. Qui ludendo lucratur aliquid ab eo qui pecuniam alienam discrimini objicit, nequit illud retinere, quum nemo possit alteri dare jus quo ipse caret. Hinc qui nummos lucratus est a scriba mercatoris, quos suos non esse novit, debet eos domino restituere. E contra si pecuniam furtivam exponens, ludendo victoriam reportet, nihil potest exigere, et, si exegerit, tenetur ad restituendum, quum contractus esset injustus, ipso nihil habente quod jure solveret. Quod si pecuniam alienam apud se depositam ludendo quis discrimini objiciat, peccati quidem arguendus est, quamvis quod ludendo lucratus fuerit, suum fiat.

149. Qui alterum ad ludendum injuste coegit, tenetur, juxta plures theologos, ad restituendum quidquid ex eo lucrifecerit : quod quidem certum videtur de eo qui peritia ludorum præstans imperito vim fecit. Si uterque fuerit peritus, probabilius S. Alphonso videtur restitutionem non deberi, quum damnum ex infortunio et casu, non autem ex vi voluntati illata oriatur : licet tamen metum passo restitutionem exigere, ut injuria sibi facta tollatur. Preces etiam importunæ quibus quis ad ludendum fuerit inductus, voluntatis libertatem non destruunt, et proinde contractum ludendi irritum non faciunt.

150. « Non tenetur restituere, » inquit Busembaum, [2] « qui utitur astutiis illis, quas regula lusus et consuetudo recepta patitur; cum uterque sciat, tales astutias esse solitas, et sic tacite in illas libere consentiat, v. g. Si potiores chartas habens, et securus de victoria augeat sponsionem, vel simulet metum, ut adversarius augeat. 2. Si sciens se inferiores chartas habere, dissimulet, augeatque sponsionem, ut sic relinquatur sibi, quod erat appositum. 3. Si inspiciat chartas alterius ex sola ipsius negligentia, et absque fraude; secus si ita se collocet, ut possit videre; vel si alium constituat, a quo admoneatur. 4. Si chartas a tergo discat nosse inter ludendum, quas ante non signarat, nec noverat. Qui vero utitur fraudibus non adhiberi solitis, vel colludenti ignotis; v. g. suffuratur chartas, vel signis a tergo notat, vel utitur notatis, aut iis quas ante novit, ignorante socio, vel arte quadam eas componit, etc. tenetur

(1) « Now that cards and dice are of themselves lawful, I do not know any reason to doubt. For if they be unlawful, it is because they are forbidden, or because there is in them something that is forbidden. They are no where of themselves forbidden : and what is in them that is criminal or suspicious ? Is it because there is change and contingency in them ? There is so in all human affairs; in merchandise, in laying wagers, in all consultations and wars, in journies and agriculture, in teaching and learning, in putting children to school, or keeping them at home, in the price of the market, and the vendibility of commodities. I know nothing else that can be pretended to render the nature of these things suspicious, and this is perfectly nothing; and as for the evil appendages which are so frequently attending upon these kind of games, besides that they also are as near to other exercises as to these as to bowling, horse-racing, cock-fighting, the fight of quails and of partridges, bull-baiting, pall-mall, billiards, and allo ther games for money and victory, to some more, and to some less, besides this, I say, the evil appendages are all separable from these games. » Jer. Taylor, *Duct. Dub.* l. iv. c. i. vol. 2. p. 473.

(2) Apud S. Alph. l. iii. n. 882.

restituere non tantum lucrum, sed etiam quantum alteri valebat spes lucrandi, imo etiam colludendi. »[1] Quando quis certo usus est fraude dum luderet, ex qua utrum damnum provenerit, dubius hæret, S. Alphonsus censet eum ad restituendum teneri pro rata dubii. Notat etiam « non teneri lusorem monere alterum de suo errore, puta, si det manum, si numeret pro se minora puncta. . . quia sic fert communis mos lusorum. »[2]

151. Ludos alearum districtim vetat jus civile :[3] « Nulli liceat in publicis, aut privatis domibus vel locis ludere, aut inspicere; et si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio, (*victi scilicet ad solvendum*,) sed solutum reddatur, et actionibus competentibus repetatur ab iis qui dederunt. » Consonant leges Pennsylvaniæ.[4] Hæ tamen habentur tamquam mere pœnales, quarum violatio lethalem maculam non inducit. Qui ludendo absque fraude lucratus est, potest lucrum retinere, donec sententia judicis ei fuerit ablatum. Victus tamen legis beneficio uti poterit; ideoque abstinere a solvendo ; nam « frustra solvitur, quod statim repetendum est. »[5] Si ludentes beneficio legis renuntiaverint, fideque præstita sese obligaverint ad solvendum, quin ullatenus apud judicem repeterent, cessio hæc non valet, quum bono communi repugnet. Cæterum si juramentum accesserit, non poterunt ad legem confugere ; divini nominis quippe reverentia exigit, ut juramentum, quod absque peccato servari potest, servetur. Negat etiam S. Alphonsus, cum Lessio, victum posse juramenti relaxationem a prælato petere ; nam contractus per se valet, et quod quis ludendo amisit, solvere nulla lege prohibetur. Qui autem solverit, quamvis possit judicio repetere solutum, si juramentum haud intercesserit, nequit tamen occulte sibi compensare, « quia dominium pecuniæ solutæ jam valide translatum est, unde repeti non potest, nisi coram judice. »[6] Si victus ficte minitetur se in judicio repetiturum solutum, et victor consentiat transigere, pluribus theologis cum S. Alphonso videtur valere transactio ; quidquid enim cedit victor, donat ut victus cedat juri, quo vere pollet, repetendi.

152. Vetant canones ne clerici aleis ludant : « Ad aleas et taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint. »[7] Veterum canonum hac in re severitatem renovavit Concilium Tridentinum,[8] contrariis reprobatis consuetudinibus. Cæterum pluribus in locis rigor ille adversa consuetudine mitigatus est : quin idcirco liceat clericis aleatoribus manifestis ea, quæ corruptela censenda est, se tueri.[9] Qui raro, moderate, et privatim, sine scandalo aleis ludunt, recreationis gratia, possunt a culpa saltem gravi vindicari, in locis in quibus canones non rigide observantur.[10] Multo magis excusantur qui ludos alios, in quibus intervenit industria, ad animum recreandum adhibent. Cæterum scandalum maxime cavendum est, quod facile evenit, præsertim in his regionibus, in quibus Prote-

(1) « If I gain [an advantage by packing the cards, glancing my eye into the adversaries hands, or by preconcerted signals with my partner, it is a dishonest advantage ; because it depends upon means, which the adversary never suspects that I make use of. » Paley, *Moral Philosophy*, l. ii. c. viii.

(2) S. Alphons. *ubi supra.*

(3) L. *Alearum. c. de rel. et sumptibus fun.*

(4) Vide Digest, tit. *Gaming.*

(5) L. *creditori* 5. *de pactis.*

(6) S. Alph. l. iii. n. 891. dub. 7.

(7) C. Clerici, *de vita et honest. cleric.*

(8) Sess. xxii. c. 1.

(9) C. Inter dilectos, de excess. Præl.

(10) S. Alphons. l. iii. n. 899.

stantes qui pietatem affectant, ab omni ludo hujusmodi abhorrent.

153. Ludus sortium qui dicitur *lottery*, schedulis ex urna sorte deductis, per se licet, accedente præsertim auctoritate publica, et sortium æqua distributione facta, adeo ut periculi et lucri par sit ratio. Si res non ita componantur, vel si in sortibus extrahendis ex urna dolus adhibeatur, erit injustitia necessario reparanda. Peccant etiam qui huic ludo adeo se addicunt, ut manifesto discrimini æs alienum contrahendi se objiciant : quod plerisque contingit.

154. *Sponsio* est contractus quo duo vel plures de rei veritate vel eventu contendentes, sibi invicem aliquid spondent, ut sit ejus qui fuerit veritatem assecutus. Licet ita spondere, dummodo æquitas ex utraque parte servetur, nec occulta habeatur notitia qua rei veritas jam sit alteri explorata. Qui igitur novit ex certa alicujus relatione rem ita se habere, non potest cum altero id non suspicante, de ea spondere : hic enim putat de re incerta alterum tantum conjicere. [1] At si pertinax adeo sit aliquis, ut rem affirmet, altero ei declarante contrarium sibi constare, nil vetat quin pecuniam quam periculo committit alter, sibi comparet, rei veritatem tuendo. Vetatur jure optimo legibus Pennsylvaniæ ne quis de electionum exitu spondeat : ex hac enim spondendi consuetudine fit, ut nimium adhibeatur studium, cum libertatis suffragiorum detrimento.

155. *Transactio* [2] dicitur conventio onerosa qua res dubia et lite incerta componitur. Si jus alterius certum sit, alter nequit absque injustitia eum ad transigendum cum sui damno inducere : ideoque debet ei deinceps satisfacere. At nil vetat aliquem jure suo cedere, præsertim si ex casu fortuito, v. g. ludo, sponsione, ortum fuerit.

Hæc de contractibus diximus pro modulo nostro : ad Religionis virtutem explicandam jam gradum facimus ; sicut enim sobrie justeque vivere oportet, ita et pie Deo inserviendum est.

(1) « If I lay a wager at a horse race, founded upon the conjecture I form from the appearance, and character, and breed of the horse, I am justly entitled to any advantage which my judgment gives me ; but if I carry on a clandestine correspondence with the jockies, and find out from them that a trial has been actually made, or that it is settled beforehand which horse shall win the race ; all such information is so much fraud, because derived from sources, which the other did not suspect, when he proposed, or accepted the wager. » Paley, *Mor. Phil.* l. ii. c. 8.

(2) *Compromise.*

APPENDIX.

PROPOSITIONES

IN MATERIA MORUM A SUMMIS PONTIFICIBUS DAMNATÆ.

Propos. 45. quas Alexand. VII. an. 1663. et 1666. ad minimum tamquam scandalosas damnavit; quasque docere prohibuit sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, ac Summo Pontifici, extra mortis articulum, reservatæ.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, et Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio sacræ Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa et tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, et ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur solicitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus.

7. Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi

promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.

14. Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum religioso vel clerico calumniatorem, gravia crimina de se, vel de sua religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi religioso, vel ejus religioni, publice et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio a Pio V. imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, eo quod sit pœna.

21. Habens capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod sibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subjicere præcepto.

24. Mollities, sodomia et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ; ideoque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens : « Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, » non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris, et moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a principe promulgatam.

Nota : Propositiones quæ sequuntur, sub eadem forma, et censura, ab eodem Summo Pontifice damnatæ sunt anno 1666.

29. In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales, qui in republica corporaliter laborant, sunt ex-

cusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, et lacticinia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas antea beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans Officium paschale, satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti et crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ concessæ Regularibus et revocatæ a Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, *quamprimum*, intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem, quæ ex osculo oritur; secluso periculo consensus ulterioris, et pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo *regalo*, dum deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, et aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum, non durat plusquam per decem annos.

44. Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

§. IV. 65. *Propositiones morales, quas Innoc. XI. decreto anni* 1679. *damnavit, ad minimum tamquam scandalosas, et in praxi perniciosas, quasque edoceri, et ad praxim deduci prohibuit, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Summo Pontifici, præterquam in articulo mortis, reservatæ.*

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam, qua justificari possimus.

8. Comedere, et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, et formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere et desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, et secundum se.

17. Satis est, actum fidei semel in vita elicere.

18. Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo et fidei gloriosum consulo: tacere, ut peccaminosum per se, non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis; imo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine, juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, et studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato regis a similibus solet exigi, non habito

respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: id quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat; et post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, et quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi, quam legatario, contra injuste impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere; sicut et jus habenti in cathedram, vel præbendam contra eorum possessionem injuste impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, et famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, et cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, et nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, et gratitudine debitum, sed solum, si exigatur tanquam ex justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, et honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad ecclesias

promovent : Concilium vel primo videtur per hoc *digniores* non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo ; vel secundo, locutione minus propria ponit *digniores* ut excludat indignos, non vero dignos ; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem ; et multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum, et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens Confessio, et Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus pœnitentium, qualis, verbi gratia, potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio ; dummodo ore proferat se dolere, et proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, et non vult omittere, quin imo directe, et ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis et Incarnationis Domini nostri JESU Christi.

65. Sufficit illa mysteria semel credidisse.

Idem Alexander VIII. decreto dato die 7. *Decembris* 1690. *damnavit* 31. *propositiones tamquam temerarias*, *scandalosas*, *male sonantes*, *injuriosas*, *hæresi proximas*, *hæresim sapientes*, *erroneas*, *schismaticas*,

et hæreticas respective, et, uti tales, prohibuit eas edoceri et ad praxim deduci, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Summo Pontifici reservatæ. Tredecim ex iis jam ad calcem II. Vol. Theologiæ Dogmaticæ retulimus : cæteras subjicimus.

14. Timor gehennæ non est supernaturalis.

15. Attritio quæ gehennæ, et pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

16. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit, non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi Lex, et præscriptio, natura rei ad id ipsum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus.

18. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, et multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

19. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20. Confessiones apud Religiosos factæ pleræque vel sacrilegæ sunt vel invalidæ.

21. Parochianus potest suspicari de mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, et incongrua pœnitentia, seu satisfactione, ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

22. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt a sacra communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in templo, quæ fiebat a Beata Maria Virgine, in die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, et alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, et quod filius qui offerebatur, etiam macula matris maculatus esset secundum verba legis.

25. Dei Patris sedentis simulacrum nefas est christiano in templo collocare.

26. Laus quæ defertur Mariæ ut Mariæ, vana est.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus, *in nomine Patris*, etc. prætermissis illis, *ego te baptizo.*

28. Valet Baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit : *non intendo facere, quod facit Ecclesia.*

29. Futilis et toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium œcumenicum auctoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, et docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31. Bulla Urbani VIII. *In eminenti* est subreptitia.

Hic refert addere quinque Propositiones circa Duellum proscriptas a Benedicto XIV. in Bulla Detestabile, *edita die* 13. *Nov. anno* 1752.

I. Vir militaris, qui nisi offerat et acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus, et ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se suosque sus-

tentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debitæ, ac promeritæ, spe perpetuo carere deberet, culpa et pœna vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

II. Excusari possunt etiam honoris tuendi, vel humanæ vilipensionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse sequuturam, utpote ab aliis impediendam.

III. Non incurrit ecclesiasticas pœnas contra duellantes latas dux vel officialis militiæ acceptans duellum ex gravi metu amissionis famæ, vel officii.

IV. Licitum est in statu hominis naturali acceptare et offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulsari nequit.

V. Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam potest statui civitatis male ordinatæ, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia magistratus, justitia aperte denegatur.

FINIS VOL. I.

Mechliniæ, typis H. Dessain, mdccclx.

